

SVMMA CORONA
CONFESSORVM,

MAGNIFICI AC REVERENDI
D. MAVRI ANTONII BERARDVCII

Vigiliensis, Sacrae Theologiae Doctoris & Magistri.

PARS QVARTA.

Imperrime ab ipso compilata, atque nunc primum accurate typis excusa, & in lucem edita.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS.

Apud Franciscum de Francis Senensem. M D XCIII.

SVMMA CORONA
CONFESSORVM,

MAGNIFICI AC REVERENDI
D. MAVRI ANTONII BERARDVCII

Vigiliensis, Sacræ Theologiæ Doctoris & Magistri.

PARS QVARTA.

Neperime ab ipso compilata, atque nunc primum accuratè typis excusa, & in lucem edita.

CVM PRIVILEGIIS.

V E N E T I I S.

Apud Franciscum de Franciscis Senensem. M D XCIII.

217012999

INDEX FIDELISSIMVS HVI VS QV AR TE PARTIS SVMMAE CORONAE CONFESSORVM.

Inquo littera a. denotat primam paginam, b. secundam.

A

- A**BLVTIO in baptismo quomodo fieri possit, & deat. 23.a
Absoluo te, in confessione, quid significet haec uerba. 145.b
de Accidentibus panis & uini, quae remanent in sacramento Eucharistiae. 59.b.60.a
ex Accidentibus sacramentalibus quomodo aliquid generetur. 60.b
Accusator quando non incurrat irregularitatem. 201.a
Aduertenda quaedam de suffragiis pro defunctis. 108.a
Adoptio quod sit, et quotuplex. 223.a
Aetas quae requiratur in quolibet ordine. 199.b
Aetas quae sit legitima in contrahendo matrimonio. 214.b
Affinitas quid sit, & quomodo contrahatur, quae est triplex. 222.b
in Altari non consecrato, aut exarato, an sit celebrandum. 87.a
Amen tripliciter sumitur. 136.b
Animae recuperata. Dei amicitia, quare adhuc teneantur ad penam in purgatorio. 110.a
Annihilatio dupliciter potest accipi. 53.a
Aque impuritas est multiplex. 19.a
Aque quantitas quae debet esse in baptismo. 24.a
Aqua debeat ne tangere carnem in baptismo. ibid.
Aqua de precepto apponenda est in calice cum uino, & pauca. 47.b
Aqua artificialis an possit apponi in materia consecranda. 49.b
Articulus mortis quando sit. 161.b
Attritio. 70.b
Attritio & Contritio in quo differant. 148.b
de Attritione plura. 148.b. 149.a.b
- B
- B**alsamum quod significet in Christum, & an sit necessarium. 35.b
Baptismus Iohannis ad quid seruiebat, & an esset sacramentum. 16.b
Baptismus est ianua aliorum sacramentorum. 18.a
Baptismi diffinitio. ibid.
Baptismus quare in aqua institutus sit, & in qua aqua. 19.a
Baptizari an possit infans in utero matris. 24.b
Baptizare solenniter pertinet solum ad sacerdotes. 25.a
Baptizatus ab haeretico, Iudaeo, uel pagano, an sit uere baptizatus. 25.b
Baptizare an liceat seipsum. ibid.
Baptismus facit duos effectus. 26.b

I N D E X

Baptismus est triplex.	27.b	Casus plures circa susceptionem ordinum a coniugatis.	202.a
ad Baptismum suscipiendum, qui tenentur.	ibid.	Castrati qui dicantur, & qui eunuchi, & spadones.	230.b
Baptismus qua necessitate sit necessarius.	28.a	Catechismus quid sit, & quare fiat in Baptismo.	31.a
Baptismus flammis, & sanguinis.	28.b	Causa efficiens sacramentorum auctoritativè est Deus,	13.b
si sine Baptismo salventur ne existentes in partibus remotis.	29.a	Causa meritoria & efficiens sacramentorum, est Christi passio. ibid.	
Baptismus quo tempore suscipi debeat.	29.a.b	Causa principalis instituendi sacramenta.	ibid.
Baptismus congruus est, non differri ultra tres dies.	29.b	Causa finalis sacramenti Eucharistie.	66.a
Baptismi effectus.	30.a	Celebrare quando teneantur sacerdotes.	79.b
Beatitudo deum ne per gratiam an per merita.	115.a	Censura non impedit effectum consecrationis.	65.b
Beatitudo est duplex.	118.b	Chrisma quid sit.	34.b
Benedictio nuptiarum an sit de substantia matrimonii.	217.b	Chrysmatis unctio an sit necessaria.	35.a.b
Benedictio nuptiarum quid sit, & quibus danda.	218.a	Chrisma an possit consecrari a simplici sacerdote.	36.a
de Benedictione in fine missæ.	139.a	Chrisma quo debeat confici.	37.b
Bigamia quid sit, & quod triplex.	199.a	Christum esse in celo et in multis altaribus non repugnat.	44.a
Bonum est triplex.	164.b	Christus quemodo existat in sacramento Eucharistie.	56.b
Bulla Greg. XIII. super confessoribus Regularibus.	158.a	Ciborum delicatiorum preparatio quando est peccatum.	123.a.b
		Circumcisio fuit quedam dispositio ad suscipiendam legem scriptam.	11.b
		Circumcisio quare fuit data.	16.a
		Circumcisio dabatur tantum uiris, & cur non etiam feminis.	ibid.
		Circumcisio fuit mutata in Baptismum post Christi aduentum.	16.b
		Confessoriorum error.	145.b
		Confessarii quomodo concedunt Indulgentias.	112.a
		Cognatio spiritualis a quibus contrahatur in baptismo.	3.b

C

Calix p uino intelligitur. 46.b
 Calix quid significet. 63.a
 Canones penitentiarum. 111.b
 Canon Missæ. 100.
 Ceremonie que celebrantur in baptismo, que sint. 31.b. & 32.a.b
 Ceremonia impositionis manus in confessione. 146.a
 Character quid sit, & quare indelebilis. 13.a
 Character confertur in tribus sacramentis, & quare. ibid.

&

I N D E X

& in Confirmatione.	47.b. quid sit.	220.b
Clavis ecclesiæ quid; & quid clavis scientiæ, & potentiæ.	170.a	
Clericus quid significat.	192.a	
Cognatio est triplex.	220.b	
Confessio est secunda pars sacramenti penitentiae.	152.b	
Confessio est necessaria ad salutem.	152.b	
Confessio quid sit, & eius diffinitio, ac diffinitionis explicatio.	153.	
Confessionis sexdecim conditiones.	153.b. & seq.	
Confiteri omnia peccata eidem confessori quando non tenemur.	155.a.b	
de Confessione per nutum & uirum.	160.a.b	
Confiteri quando teneamur.	161.a.b	
Confiteri quo anni tempore teneamur.	162.a	
Confessionem procrastinare est periculosum.	162.b	
Confessor debet scire canones penitentiales.	166.b	
Confessor an possit penitentem obligare.	166.b	
de Confessoribus & penitentibus pluribus dubiis, & eorum resolutiones.	172.a. & seq.	
de Confessione facta laico.	173.a.b	
Confessori quas conditiones habere teneantur.	174.a	
Confirmatio an sit sacramentum noue legis.	33.a	
Confirmationis diffinitio.	34.b	
Confirmari quis liceat.	34.b	
Confirmationis sacramenti quis fuerit institutor.	36.b	
Confirmationis effectus quis sit.	37.a	
Confirmationis sacramentum quo ritum celebretur.	ibid.	
Confirmationis sacramentum est necessarium.	37.b	
	Pars Quarta.	

circa Confirmationis sacramentum qui peccent.	37.b. 38.a
Consensus requiritur in matrimonio, & plura de hoc dubia.	20.b. et seq.
Contritio est prima pars sacramenti penitentiae.	148.a
de Contritione plura.	150.a.b. et seq.
Ceteri quo tempore tenemur.	152.a
Consanguinitas quid sit, & eius linee.	221.b. 222.a
Contritio quanta requiratur in adultis accedentibus ad baptismum.	27.a
Conuersio accidentalis, & substantialis quid.	51.a
Corpus & sanguis Christi an sit unum sacramentum.	41.a
Corpus & sanguis Christi sunt reuoluer in eucharistia et uarie de hoc rationes.	41.a. & seq.
Corpus & sanguinem Christi manere sub speciebus panis & uini conueniens erat.	51.a
Corpus tripliciter sumitur.	58.a.b
Corpus Christi quousque maneat sub accidentibus.	60.a
Corporalia & litamina, non amittunt benedictionem si sciuntur aut lauantur.	87.a
Corruptio unius est generatio alterius.	59.a
Crimina que impediunt matrimonium.	218.b. & 224.a
Cruces quinque quid significant.	100.b
Culpa defectus est triplex.	14.b
Culpa quid sit.	109.b

D

Declaratio Canon. Omnis utriusque sexus. 162.a
 Defectus in missa potest tripliciter accidere. 139.b
 † 3 Defe-

I N D E X

- Defectus qui possunt in missa accide-
re, qui sint. 139.b. 10. a. b
- Defectus qui vitiant contritionem.
150.b
- Defectus nature lapsæ, & eorum re-
media. 14.b
- Deus quomodo uidetur. 115.b
- Deus cur dicitur esse in celo. 117.b
- Deus vult omnes homines saluos fie-
ri, quomodo intelligitur. 120.b
- Deum mutare sententiam, quomodo
intelligitur. 120.b
- Deus quomodo dicitur irasci. 121.a
- Deus quomodo dicitur peniteri.
175.b
- Diaconus quare accipit benedictio-
nem ad Euangelium. 88.b
- Dolor quomodo sumatur in contri-
tione. 148.a
- Dolor quantus debet esse in contri-
tione. 151.a. b.
- Domine non sū dignus quare dicitur
a communicante. 64.a. & 138.b
- Dubia plura de casibus reseruatīs.
157.a. & seq.
- Dubia quedam circa confessarios et
penitentes. 172. & seq.
- Duo sunt a nobis facienda, ut a Deo
mereamur exaudiri. 137.a
- E**
- Ecclesia quando dicitur uiolata,
& quando polluta. 86.a
- in Ecclesia interdicitur an sit celebrā-
dum. 86.b
- Ecclesia non orat pro excommuni-
catis. 89.b
- Ecclesia uniuersalis tres sunt par-
tes. 137.b
- Ecclesia quando decipitur in dirimē-
do matrimonium, quid agendum.
231.b
- Episcopatus an sit ordo. 190.a
- Eucharistia habet rationem sacra-
menti & sacrificij. 40.a
- Eucharistia unde dicatur, & eius
diffinitio. 40.a
- in Eucharistia quatuor sunt conside-
randa. ibi. & b
- Eucharistia quatuor excellentiæ.
40.b
- Eucharistia sacramentum de quo
pane & de quo nino sit consicien-
dum. 44.b
- in Eucharistiæ sacramento quo mo-
do Christus existat. 56. q. & seq.
- Eucharistiā sumentes quanto tem-
pore debent abstinere a cibo. 61.a
- Eucharistiæ sacramentum institutum
fuit a Christo. 68.a
- Eucharistiæ sacramentum quando
& ubi fuit institutum. 68.b
- Eucharistiæ sacramentum quibus fi-
guris fuerit figuratum. 69.a
- Eucharistiæ sacramenti nomina. ibi.
- Eucharistiæ sacramenti dona. 69.b
- Eucharistiæ sacramenti effectus. 69.
b. & seq. usque ad 73.
- Eucharistiæ sacramentum an remit-
tat penam. 72.a
- Eucharistiā sumere quotidie, sit
ne melius, an aliquando abstinere.
73.a. 80.a
- Eucharistia quotupliciter sumatur.
73.b. 74.a
- Eucharistiæ sacramentum quomodo
& quibus possit denegari. 74.b.
- 75.a. b
- Eucharistiā sumere qui non debēt.
76.a
- Eucharistia an sumi debeat sub utra-
que specie. 80.b. 81.a
- Errores qui possunt occurrere circa
intentionē in celebrādo. 67.b. 68.a
- Error celebrantium. 90.a
- Error Confessariorum. 145.b
- Errores qui impediunt matrimonij
&

I N D E X

- & qui dirimunt iam contractum.
219.b. 220.a
- Examinatio diligens conscientie est
necessaria. 156.a
- Exorcismus quid sit, & quare fit in
baptismo. 32.a
- de Extrema unctionis sacramento.
183. q.
- Extrema unctio cur dicitur extrema,
& pbatur esse sacramētū. 183.b
- Extremam unctionem quis institute-
rit. 184.a
- Extremæ unctionis sacramentum
cui ministrandum. 185.a
- Extrema unctio quibus nō det. 185.b
- in Extrema unctione quæ partes inun-
gi debent. 185.b
- Extremæ unctionis effectus. 186.a. b
- Extremæ unctionis sacramētum nō
est necessarium, sed utile. 187.a
- in Extrema unctione qui ritus serua-
ri debet. 187.b
- Extremæ unctionis sacramētum an
sit iterabile. 187.b
- F**
- Facienti quod in se est, Deus nō
denegat gratiam. 150.b
- Farina admixta non est debita ma-
teria sacramēti Eucharistiæ. 45.a
- Forma baptismi quæ sit, & an possint
eius uerba uariari. 20.a. b. et seq.
- Forma qua utuntur Græci quando
baptizant. 22.a
- Forma administrandi sacramentum
confirmationis. 36.a
- Forma panis in cōsecratione in quā
formam transeat. 51.b
- Forma consecrationis corporis &
sanguinis Christi. 61.b. 62.a
- de Formæ consecrationis sanguinis
integritate. 62.b
- in Formæ prolatione errores, an im-
pediant effectum consecrationis
64.a. b
- Forma absolutionis, pro consequen-
da Indulgentia. 111.a
- Forma sacramenti penitentiae quæ
sit. 145.a
- Forma sacramenti Extremæ unctio-
nis, quæ sit. 184.a
- Forma sacramenti ordinis. 193.a
- de Frequentatione sacramenti Eu-
charistiæ. 78.a
- G**
- Gradus quid sit. 221.b
- Gradus qui impediunt matri-
monium. 222.a
- Gratia est prius effectus sacramē-
torum. 12.a
- Gratia quare dicatur sacramenta-
lis. ibid.
- Gratie uaria nomina. 12.b
- Gratia quæ conferatur in sacramen-
to matrimonij. 207.
- H**
- Homicidium est duplex, uolun-
tariom & casuale. 200.b
- Homicidium uoluntariū est duplex,
licitum & illicitum. 200.b
- per Homicidium contrahitur impedi-
mētum, ne homo possit promoue-
ri ad sacros ordines, & etiam per
cooperationē in mortem alicuius.
200.b. & seq.
- Homo an teneatur communionem
sumere tempore mortis sub pena
peccati mortalis. 79.a
- Homo an resurgat per penitentiam
ad tantam gloriam, a quanta de-
cidit per peccatum. 179.b

I N D E X

Hostia unde dicatur. 100.b
Hostia quare diuidatur in tres partes. 137.b
in Hostie comixtione cum sanguine quid notandum. 138.a

I

Idoneitas que requiratur in suscipiente ordines. 103.a
Ieiunium est duplex, Ecclesia, & Natura. 76.a
Ierum tempus quando incipiat. 76.g
Impedimenta ordinum quis possit dispensare, & que. 200.b
Impedimenta matrimonij que sunt, & quotuplicia. 216.a. & seq.
Impedimenta que dirimunt matrimonium contractum. 219.a
Impotentia coeundi quid sit et quotuplex. 228.b. & seq.
de Immersione in baptismo. 23.a
de Indulgentijs. 108. & eius definitione, & unde dicantur. 109.a
Indulgentias negare, est anathema. 108.b
Indulgentiarum effectus. 109.b
Indulgentia quibus ualeant, & quis potest eas concedere. 110.b
ad Indulgentias obtinendas, quid sit necessarium. 110.b
pro Indulgentia consequenda, que absolutio requiratur. 111.a
Indulgentie tot dies, uel anni, uel plena indulgentia quid significet. 111.b. & seq.
Indulgentia Culpæ & Pœnæ quid significet. 112.b
Indulgentiarum anni an respondeat annis Purgatorij. 113.a
Indulgentia an prosint defunctis, & quæ, uariæ opiniones. 114.a. & b
Indulgentiâ accipiens pro defunctis,

an debeat esse sine mortali peccato. 115.a
Infidelitas est duplex. 29.a
Inimicos diligere quomodo debemus, & quem debemus odire. 128.b
Infirmus quando dæi inungi. 185.a
Instrumentum potest esse duplex. 10.b
Institutio sacramenti Eucharistia, & de eius conuenientia. 68.b
Intentio est necessaria in baptismo, & plura dubia circa hoc. 25.b. 26.a
Intentio ministri celebrantis que debeat esse. 66.ab
Intentio actualis, habitualis, & uirtuualis, quid sint. 67.a
Irregularitate an iuratur ministras in ordine non suscepto. 203.b
Iurisdictio est duplex. 107.b
Iustitia publicæ honestatis quid sit. 228.

L

Liberum arbitriū quid sit. 175.a
Liberum arbitrium quomodo sit in Angelis. 175.b
Liberum arbitrium in homine quomodo sit. 176.a.g
de Liquoribus que miscentur in Calice post consecrationem. 61.a
Lineæ consanguinitatis quæ. 221.b
Ligamen quid sit. 227.b
Litera occidit, quomodo intelligendum. 42.a

M

Malum triplex aufertur per triplicem gratiam. 126.a
Manus ter lauat sacerdos in missa. 88.b
Maleficijs an liceat uti ad dissolendas

I N D E X

das ligaturas. 230.b. 231.a
Materia & forma debent simul concurrere in sacramento Baptismi. 19.a
Materia baptismi que sit, ibid.
Materia debita baptismi an sint Linximum & Brodium, 19.b
Materia Confirmationis quæ sit. 34.a
Materia sacramenti Eucharistia que sit. 44.a
de Materia sacramenti Eucharistia plura dubia cum eorum resolutionibus. 45.b. 46.a
Materia sanguinis in sacramento Eucharistia que sit. 46.b
Materia consecranda an debeat esse præsens. 50.a
Materia sacramenti penitentia que sit. 145.a
Materia sacramenti extrema unctio nis, que. 184.b
Materia sacramenti ordinis. 193.b
Materiam necesse ne sit tangere, dū conferuntur ordines. 196.b
Matrimonium unde dicatur. 206.a
Matrimonium quando fuit institutum. 206.a
Matrimonij duæ cōsiderationes, una ut est officium naturæ, alia ut est sacramentum. 206.a
Matrimonium quando debonestetur. 206.b
Matrimonium quomodo fuit institutum in sacramentum. 206.b
Matrimonium quomodo sit signum rei sacræ. 207.a
7 Matrimonio sūt tres gradus. 207.a
Matrimonij diffinitio, & diffinitionis declaratio. 210.a
in Matrimonio necessarius est cōsensus, & plura dubia. 210.b. et seq.
Matrimonium quibus casibus possit dissolui. 212.a. & seq.

Matrimonium quando intelligitur consummatum. 212.a
Matrimonium in quibus casibus potest separari quo ad torum. 214.a
Matrimonium qui contrahere non possint. 214.b. & seq.
Membrum quod sit baptizandum. 23.b
Meritum de condigno & de congruo. 94.b. & 115.b
Meritum de congruo. 150.a
Metus cadens in constantem uirum, quando sit. 225.b. & seq.
Minister sacramenti baptismi quis sit. 25.a
Minister sacramenti Confirmationis quis sit. 36.a
Minister sacramenti Eucharistia quis sit. 65.a
Minister sacramenti penitentia quis sit. 170.a
Minister Penitentia an sit quilibet sacerdos. 170.b
Minister sacramenti Extreme unctio nis quis sit. 184.a
Miracula circa sacramentum Eucharistia. 43.b
Mixto que liquoris corrumpere possit uinum. 48.a. & seq.
de Missæ sacrificio quatuor cōsideranda. 85.a
Missam celebrare quatuor impediunt. ibid.
Missæ ubi debet celebrari. 85.b
Missæ an sit celebranda supra mare, & in ecclesia diruta, uiolata, aut polluta. 86.a
Missæ an dicenda sit cum calice non consecrato. 87.a
Missæ quotidie celebrari debet. ibid.
Missæ una tantum dicitur in die Cæna domini, & quare. 87.b
Missæ non est dicenda in Sabbato sancto

I N D E X

sancto. *ibid.*
 Missa qua hora celebrari debeat. 87.b
 Missa intelligitur dupliciter, & de eius partibus ac earum significatu. 88.a & seq.
 Missæ sacrificium quibus ualeat. 89.b
 Missæ fructum tripliciter applicari potest. 89.b
 Missæ fructum an celebrans applicare possit cui uoluerit. & 95.a
 Missa celebrata pro pluribus, an tantum ualeat singulis, quantum si pro uno solo celebraretur. 91.a
 de Missæ ualore uarie opiniones. 91.a & seq.
 Missa continet duo, Orationem, & Sacrificium. 92.b
 Missæ sacrificium habet rationem sacramenti, & rationem sacrificii. *ibid.*
 Missæ effectus, siue fructus est multiplex. 94.a.b
 Missæ fructus in triplici gradu potest ualere alicui. *ibid.*
 Missæ sacrificii fructus quomodo diuidantur inter offerentes patriculares. 95.b. 96.a.b. 93.a.b
 de Missæ effectuum applicatione plures conclusiones. 98. 99. 100.
 de Missæ cantata. 98.a. de priuatis. 98.b. & seq.
 Missæ sacrificium est maximum omnium suffragiorum. 104.b
 Missa pro defunctis an alia missa plus profit defunctis. 105.a
 Missa tripliciter concluditur. 139.a
 Modus suscipiendi ordines. 203.a
 Modus supplendi omissum in conferendo ordine. 196.b
 Monumentum unde dicatur. 104.b
 Mos humani corpora commendandi. 104.a

N

Naturæ lapsæ defectus est duplex, culpe & pœnæ. 14.b
 Necessitas constituendi. 170.a
 de Necessitate sacramentorum. 15.b
 Necessarium est multiplex. 15.b
 Necessarium necessitate finis, & necessitate precepti. 28.a
 Nolite cogitare de Crastino quomodo intelligatur. 125.a
 Nomen pater dupliciter sumitur. 117.a.b
 Nomen quod Dei petimus sanctificari. 119.a
 Nuptiæ a Christo sanctificatæ. 207.a
 Numerus sacramentorum nouæ legis. 14.b

O

Offerens est duplex. 89.a. 93.b
 Oleum oliuarum quid significet in Chrismate. 35.b
 Opera nostra dupliciter considerantur esse materia. 115.b
 & quedam de hoc conclusiones. 116.a
 Opera preceptiua, & opera supererogationis. 165.a
 Opera que in peccato facta, reuiuificant, per pœnitentiã. 179.b. et seq.
 Opinio erronea Gregoriorum circa materiam sacramenti Eucharistiæ. 46.a
 Opiniones uarie de ualore missæ. 91.a. & seq.
 Opiniones uarie de suffragiis factis pro mortuis. 102.a.b. & seq.
 Opus operans, & Opus operatum, quid. 93.a
 Orationis dominicæ excellentia. 116.b

in

I N D E X

in Oratione dominica continentur septem petitiones, & eius explicatio. 117.b. & seq.
 Orationis dominicæ secunda pars quod contineat. 118.a
 in Oratione dominica celum & terra multipliciter sumitur. 122.b
 Orationem dominicã an possit dicere, qui tenet odium. 121.b
 in Oratione dominica, quando dicimus, sed libera nos a malo, quid petamus. 135.a
 Ordoteendus in Memento Missæ. 91.b
 de Ordinis sacramento, 189.b
 Ordo unde dicatur, et quid sit. 189.b
 Ordines in ecclesia quot sint. 189.b
 Ordines septem an omnes sint sacramenta. 190.a.b
 Ordinis cuiusq. officia. 191.a. et seq.
 Ordines quis possit conferre. 192.b
 Ordini sacerdotali que concurrant essentialiter. 193.b. & seq.
 Ordines quique in quo actu conferantur. 195.a. & seq.
 Ordinis sacramenti effectus. 197.b
 Ordinis impedimentum circa matrimonium. 237.a
 Ordinari qui possint, & qui nõ. 197.b. & seq.
 Ordines quo tempore conferri debeant. 202.b

L

Panis cur dicit noster & nõ Dei in oratione dominica. 124.a
 Panis fermentatus an sit debita materia sacramenti Eucharistiæ. 46.a
 Panis & uini quæ quantitas possit consecrari. 49.b
 Panis nomine quid intelligatur in oratione dominica. 123.a. 125.a

Pars integralis, & essentialis, quid. 63.a
 Patrinus regitur in baptismo. 30.b
 Patrimi officium, & quis possit esse patrinus. 31.a
 Patrinus debet esse unus tantum, uel una, aut ad plus, unus & una. *ibid.*
 Papa an dispensare possit inter coniuges in matrimonio rato, nondum consummato, uarie doctorum opinioniones. 212.b. & seq.
 Pax est triplex. 138.b
 Peccata non impediunt effectum consecrationis. 65.a
 Peccata uenialia disponunt ad mortalia. 71.a
 in Peccato mortali existere quomodo intelligatur. 74.a
 Peccata quomodo dicantur debita nostra. 126.b
 Peccata uenialia non sunt negligenda. 127.a
 Peccata et offensa quomodo sunt dimittenda proximis. 128.a. 129.a
 Peccata tripliciter dimittuntur. 128.a
 Peccata uenialia an indigeant penitentia. 143.b
 Peccatum est odibile per se. 148.b
 de Peccatis Reservatis plura. 156.b. 157.a. & seq.
 Peccatum nullum est ita graue, quod non possit remitti. 176.b
 Peccatum in spiritum sanctum non esse remissibile quomodo intelligitur. 176.b
 Peccatum an possit remitti sine Pœnitentia. 176.b
 Peccata semel dimissa, an per nouum peccatum redeant. 182.b
 Peregrinantes & viatores, ubi possint recipere sacramenta. 172.a
 Perseuerandum est in oratione. 137.a
 Per-

I N D E X

Persona quid sit.	56.a	ria doctorum opiniones.	179.b.
Pœnalitates spirituales quæ sint.	135.b	& seq.	
Pœnalitates corporales quantum ad uirtutes animales.	135.b	Pollutio quot modis potest euenire, & quomodo impediatur communionem.	77.a
Pœna inferni quare dicitur infinita.	178.a	Pompæ funerales, & Ritus exequiarum.	104.b
Pœnæ defectus est quadruplex.	14.b	Potestas instituendi sacramenta quare non fuit data apostolis.	14.a
Pœna iterantium sacramentum confirmationis.	37.b	Potestatem conferendi & ministrandi sacramenta dedit Christus hominibus, & quando.	ibid.
Pœna est duplex, Damni & sensus.	109.b	Potestas absoluedi est triplex.	170.a
Pœna quanta respondet uni peccato.	111.b	Potestas inuiscditionis quibus data sit.	171.a
Pœnitentiæ sacramentum est triplex.	143.b	a Potestate absoluedi qui sunt impediti.	171.b
Pœnitentiæ sacramenti diffinitio.	143.b	Potentia Dei absoluta, & ordinaria.	177.a
Pœnitentia dicitur secunda tabula.	144.	Præceptum diuinum an obliget ad communionem, & quo tempore.	78.a
Pœnitentiæ sacramenti necessitas.	146.	Præceptum Ecclesiasticum obligat ad communionem semel in anno.	78.b
de Pœnitentiæ sacramento ut est uirtus.	146.b	Præparatoria ad Missam.	85.a
Pœnitentiæ uirtus semper fuit necessaria.	146.b	Presbiteros solis conuenit de iure dispensare sacramentum Eucharistiæ.	66.a
Pœnitentia uirtus consistit in sex moribus, & qui sint.	147.a.b	Primatus supra non est ordo.	190.a
Pœnitentia publica an debeat imponi.	166.a	Præuilegia data Clericis a Constantino imperatore.	65.b
Pœnitentia quanta debet imponi.	166.b	Professio in qua ætate possit emitti.	220.b
Pœnitentia quæ imponi solet, est duplex.	167.b	Pubes uadè dicatur, & quid sit.	215.a
Pœnitentia imposita ab uno sacerdote, an possit commutari, aut relaxari ab alio.	268.b	Publici peccatores qui sint.	74.b
Pœnitentiæ sacramenti effectus.	174.b	Puer qui moritur dum fertur ad baptismum, an saluetur.	24.b
Pœnitentia an adæquetur baptismum.	177.b	Puer proiectus in puteum aut flumèn dicendo formam baptismi, an sit baptizatus.	ibid.
per Pœnitentiæ an & quæ opera renouiscant, facta in peccato, uirtur.		Pueri quando sine baptismo saluantur.	

I N D E X

tur.	29.a	Sacerdos quid agere debeat, quando pars hostiæ remanet in calice, aut fragmenta super patenam.	76.b
Pueris an danda sit communio.	75.g	Sacerdotes quando tenentur ad communionem.	79.a
Purgatoriæ necessitas.	178.b	Sacramenti nomen diuersimodè potest sumi.	7.b
Purgatorium negantes unde sint moti.	178.b	Sacramenti diffinitio.	ibid.
		Sacramentum quare sit signum sensibile.	8.a
		Sacramenta constant ex materia & forma.	8.b
		Sacramenta causant gratiã, & quomodo.	8.b.9.a. & seq.
		Sacramentorum necessitas, quæ in statu innocentie non erat necessaria.	11.a
		Sacramenta quædam necesse fuit institui in lege natura lapsæ & in lege scripta.	11.a
		Sacramenta continent gratiam. ibi.	
		Sacramenta tria fuerunt tempore legis nature.	11.b
		Sacramenta quare esse debuerunt in lege euangelica.	ibid.
		Sacramenta triplici causa instituta sunt.	12.a
		Sacramenta nouæ legis sunt septem, & quæ.	15.a
		Sacramenta omnia ordinantur ad Eucharistiã, tanquam ad finem.	ibid.
		in Sacramentis tria considerantur, & quæ.	30.a.b
		de Sacramentorum iteratione, & in iteratione.	187.b
		Sacrificium Melchisedech, & legis antiquæ.	8.a
		Sacrificium & sacramentum in quo differant.	93.b
		Sacrificari aliquid quomodo intelligitur.	118.b
		Satisfactio & Satisfactio differunt.	

Q

Quadragesimæ quid sint.	113.b
Quatuor dignitates sacramenti Eucharistiæ.	69.a
Quatuor uicibus unguuntur fideles.	138.b
Quod semel assumpsit, nunquàm dimisit, quomodo intelligatur.	58.a
Quoties in die sit communicandum.	80.b
Querele executio, et de uindicta quærenda, quomodo intelligendi doctores.	131.b
Quies continua & pax inducit in quatuor mala.	134.b

R

Regni nomine quid intelligatur, & quid petamus, dicendo, Adueniat Regnum tuum.	119.a.b
de Regularibus audientibus confessiones noua doctrina.	158.
Remedium contra originale in lege natura.	15.b
Remedium contra originale in lege scripta.	16.a

S

Sacerdos proprius dicitur tripliciter.	171.a
Sacerdos an teneatur certis legibus in ligando & soluendo.	167.b
Sacerdos prauus an possit consecrare.	65.a.b

I N D E X

- T**
tant. 110.a
de Satisfactionibus dandis offenso ab offendente. 120. b. & seq.
de Satisfactione, parte tertia penitentiae. 163. b
Satisfactionis diffinitio. 163. b
Satisfactio est triplex. 163. b
Satisfactio & restitutio differunt. 164. a
Satisfactio est medicina. 164. a
Satisfactio an fieri debeat per opera poenalia. 184. b
Satisfacere per quae opera possimus. 165. a
Satisfacere an possit unus pro alio. 165. b
Satisfactio facta in peccato mortali an ualeat. 168. b. & seq.
Sigillum Confessionis. 160. a
Sigillum confessionis an liceat aliquando frangere. 160. a. b
Signum quid sit. 7. b
Signa quae exteriora ostendenda sint inimicis. 129. a. b
Solennitas celebrandi baptismum, quare fiat in sabbato sancto, & in uigilia pentecostes. 29. b. 30. a
Sponsalium de futuro diffinitio. 207. b
in Sponsalibus qui consensus requiratur. 209. b. 208. a
Sponsalia ad quid obligant. 208. a
Sponsalia quis possit contrahere. 208.
Sponsalia quomodo possint dissolui. 208. b. 209. a
Sponsalia quomodo transeunt in matrimonium. 210. a
Sponsalia an possint contrahi tempore feriarum. 217.
Suffragia uiuorum an prosint defunctis, & quibus. 101. a. b
Suffragium quid significet. 101. a
- de Suffragiis pro mortuis uariae opinioniones.* 101. b. & seq.
Suffragiis quibus anima defunctorum innantur. 103. b. & seq.
Suffragia quorum prosint defunctis. 105. a
Suffragia ad quid prosint defunctis. 106. a
Suffragia impensa defunctis, an prosint ea facienti. 106. b
Stipes quid sit. 221. b

T

Tentationis nomine quid intelligendum. 132. a

Tentat Deus, ut experiatur; tentat homo, ut sciat; tentat daemon, ut seducat. 132. a. b

Tentandi diuersi modi, & per diuersa. 132. b. 133. a

Tentatio tripliciter fit. 133. a

Tentari quandoque est utile. 133. b

Tentationes uariae demonis. 134. & seq.

Testatores quomodo habere se debeant in testando per annum. 105. b

Thesaurus ecclesiae quid sit. 109. a

de Transubstantiatione panis & uini in corpus & sanguinem Christi. 51. a. b

Transubstantiatio quomodo fiat, & uariae de hac re opinioniones doctorum. 52. a. & seq. usq. ad pag. 56.

V

Venia quomodo petenda sit ab offenso, & an sit petenda. 130. a

Venialia peccata non indigent poenitentia, & quomodo remittantur. 145. b. 144. a. b

Verba

I N D E X

- Verba praecedentia formam sacramenti Eucharistiae, si omitterentur, an fieret consecratio.* 61. b. 62. a
Vestis nuptialis quid sit. 73. b
Vestes quibus uti debent sacerdotes in celebratione Missae. 85. b
Vestitus ornatus quando est peccatum. 124. a
Violentia est duplex. 225. a
Virilia amputata quando impediunt ordinum collationem. 200. a
Virtutes recuperantur per poenitentiam, & quomodo. 179. a
Vnctio unde dicatur, & quoties ungantur fideles. 138. b
Voluntarium est duplex. 77. b
Voluntas Dei semper adimpletur. 120. a
- Voluntas Dei est duplex.* 120. a
Voluntatis Dei & nostrae differentia. 120. b
Voluntatis diuinae signa sunt quinque, & quae. 121. a. b
Voluntas Dei quando nobis innotescat. 121. b
Voluntas nostra est peccatorum causa. 126. b
Voluntas Dei quomodo sit libera & immutabilis. 175. a
Voluntas unde habet, ut sit mutabilis. 175. b
Votum in sacramento poenitentiae quid. 146. a
Votum simplex & solenne in quo differunt. 218. a
Vsus ponendi cereos super tumulis. 104. a

SVMMA CORONA
CONFESSORVM.

MAGNIFICI, ET REVERENDI DOMINI
Maurij Antonij Berardutij Vigiliensis, Sacræ Theo-
logiæ Doctoris, & Magistri.

PARS QVARTA.

TRACTATVS DE SEPTEM
Sacramentis nouæ legis

P R A E F A T I O.

VLTIMA Hominis Felicitas, & Bea-
tudo completa, et perfecta consistit in con-
templatione essentia Dei, & eius misterio
rum: iuxta illud. Ioan. 17. Hæc est autem ui-
ta æterna, ut cognoscant te solum Deum ve-
rum, et quem misisti Iesum Christum. Hæc autem cog-
nitio, & contemplatio in patria habetur clara luce; ubi beati
habent perfectam Theologiam de Deo, i. essentiam diuinam
per se ipsam, & intuitiue, & omnia alia in essentia uident:
sed Theologia, quæ de Deo in uia habetur, est imperfecta
cognitionis; Homo. n. uiator cognoscit ex parte, et per speculum
in enigmate, i. obscure, ait Pau. i. ad corint. c. 13. Cum igitur sa-
cra Theologia uersetur in contemplatione Dei, Deus autem est
Alpha & Omega. (ut ait Ioan. in Apocali. 1.) Principium, &
Finis, merito hæc nostra Theologia secatur in quatuor partes,
ut fecit magister sent: per quatuor libros, prout Deus quadru-
pliciter a nobis cõsideratur. In primo consideratur absolute, ut
in se subsistit, ubi de Deo tractantur omnia, quæ pertinent ad

eius essentiam, & ut est principium. In secundo consideratur ut creator, ubi tractatur de creaturis, qua ratione ab ipso emanat. In terço consideratur ut Redemptor, ubi tractatur de Christi incarnatione, & eius misterijs. In quarto consideratur ut reparator, ubi dicitur de sacramentis Ecclesie ab ipso Christo institutis, tamquam instrumenta reducendi nos ad finem, qua est nostra beatitudo; qua coniungimur ipso principio, a quo originem habemus. faciendo circulum perfectum. Hæc autem tota nostra Theologia continetur in simbolo Apostolico: ut sicut Deus, et omnia que in ipsa tractantur in ordine ad ipsum dicuntur subiectum tam nostra theologia, quam Beatorum, ita sunt obiectum fidei per quam saluamur, iuxta illud Marcis ultimo. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, verumtamen que tractatur in primis tribus libris, sufficit credere, et sapere ad sobrietatem, ut salui fiamus. sed de sacramentis Ecclesie non sufficit tantum habere fidem, sed perfectam scientiam: Nam cum ipsa sint instrumenta à Christo instituta pro nostra salute; per que uoluit, ut nobis merita passionis eius applicentur, gratia donetur languores, anime sanentur, & tandem Hæredes, & participes Regni calorum, (a quo per peccatum fueramus expulsi) efficiamur: oportet multum studere, quomodo debeant ministrari, & nobis applicari, & in quo stet eorum efficacia, ut nobis prosint, & ad ueniam, & ad gloria. Ne forte ipsis malè applicatis, & dispensatis, amittamus eorum fructus. ideo omnibus alijs, que de Deo in sacra theologia tractantur, postpositis; de septem sacramentis tractare proposui; ubi ratione iam dicta, ualde insistendum est.

2

S A M A R I T A N U S F G I T V R
 approprians curationi eius, Sacramentorum
 alligamenta adhibuit, &c.

Valis & quantus fuerit amor Dei Opt. Max. erga Creaturam rationalem, in hac parabola ostenditur; Deus enim cum infinitus sit in potentia, quamuis effectus, quos ad extra produxit, infinitæ perfectionis facere potuisset, & numero infinita; tamen omnia constituit in numero, pondere, & mensura, præter amorem erga hominem; amauit. n. eum supra modum: unde dicitur ab Ecclesia in quadam Collecta. Deus cuius misericordie non est numerus. Et Paulus ad Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam Charitatem, qua dilexit nos, &c. & certè in multis alijs locis Sacrae Scripturae comendatur dilectio Dei erga nos, in parcendo, miserendo, & benefaciendo: itaque non fuit contentus hominem producere ad imaginem & similitudinem suam; homo. n. non solum accepit esse naturale, ut ceteræ Creaturae terrestres, s. esse, vegetari, moueri secundum locum, & sentire: sed etiam pulcrum esse, per quod assimilatur celestibus. habuit. n. esse, ad imaginem, & similitudinem Dei, ut dixi; habuit scientiam, & notitiam omnium rerum, tam spiritualium, quam corporalium; habuit dona gratiarum, & virtutes, tam Theologales, quam morales: & denique eum in carnem huius mundi constituit; & in Paradiso voluptatis collocavit, ut Deum cognosceret, & cognoscendo amaret, ut ait August; & consequenter ei obediret, operando, & custodiendo illum, propter quã obedientiam mereretur, non solum felicitatem corporis, & animæ in dicto Paradiso; sed etiam post longum tempus, absque morte esse translaturum ad aliam vitam meliorem, gloriosam, & æternam in celo, ubi Deum per essentiam uidisset, videndo possidisset, & possidendo frui potuisset: & ut facilius hæc omnia assequeretur, eum muniuit iustitia originali, & ornauit gratia, & vir-

Amor Dei
circa nos.

tutibus: quibus proficere potuisset in bene operando, & Deo obediendo, suam voluntatem diuinæ voluntati conformando: quæ obedientia consistebat in obseruantia præcepti diuini. I. ne comederet de fructu ligni vetiti, in quo præcepto Deus eum probare voluit; sic. n. decet omnem creaturam obedire suo Creatori, & eum per obedientiam agnoscere, vereri, & honorare; sed amor circa hominem processit ultra: nam vt homo per inobedientiam à diuinis regulis deuiavit, statim omnia dona gratuita amisit, & indignum ad illam cœlestem gloriam se fecit, ad quam ordinatus erat: & quod peius erat, tantam ruinam nulla creatura de se reparare poterat: Homo. n. compositus Deo, ex se iustificari non potest, quia nihil iustitiæ & veritatis habet, nisi peccatum, per quod nascitur filius iræ: & ultra hoc habet penalitates, per quas redditur inhabilis: hinc ait Propheta: Nō iustificabitur apud te omnis viuens. Decreuit Deus amorosus tanto malo remedium præstare, & tale remedium dedit, vt hinc homo maiora dona perceperit: Nam vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, & talis, & tanta gratia, vt filium suum mitteret ad sanandum hominem grauius vulneratum, faciendo se illi proximum per incarnationem, accipiens naturam passibilem, ut satisfaceret. Sed quare misit eum? nonne poterat aliter ipsum sanare, et saluare? poterat quidem: non. n. defuissent alij modi, ait August. quibus naturam humanam reparare potuisset; nam ex sua infinita omni potentia potuisset acceptare vnā minimam operationem primorum parentum, per quam peccatum humani generis fuisset deletum: huius ratio est. Quia pro tanto aliqua nostra operatio meritoria est, pro quanto acceptatur ab ipsa diuina bonitate: et omnis nostra operatio ideo bona est, Quia a Deo uolita, et non est contra. Sed non erat conueniens diuinæ iustitiæ, cui satisfaciendum erat; unde ita satisfieri uoluit, vt æquiualeuter pro peccato solueretur, et iustitiæ locum daret: quod nec Adam, nec alius de eius corrupta stirpe facere potuisset; in nullo. n. inuenitur iustitia, & vis tanta. Sed dices, poterat saltem mittere vnum Angelum,

uel

vel hominē non de femine Adæ, cui dare potuisset gratiam infinitam in genere, & humanam naturam à peccato redimere: Nam & si peccatum primorum parentum fuerit infinitum, & ratione obiecti infiniti offensi, & ratione beatitudinis amissa; quod erat bonum infinitum, & æternum; & ratione mali infiniti, quod produxit: quia corrupit totā posteritatem; quæ in infinitum multiplicari poterat, si Deus finem non imponeret; tñ quia hoc malum nō fuit infinitū formaliter, & simpliciter, solus. n. Deus est infinitus simpliciter & formaliter; sed fuit infinitum secundū quid, unde poterat unus Angelus, vel homo, ut dixi, per gratiā infinitam secundum quid, mereri salutem humani generis, & pro eo æquiualeuter satisfacere; & consequenter de rigore locus iustitiæ datus fuisset. Et quāuis hoc sufficeret, tñ nec modus iste cōueniens erat; primò quia ad satisfaciendum de rigore iustitiæ opus est, ut soluatur de nō acceptis, sed gratia ista erat donū Dei; ergo sequeretur, quod ipse sibi soluisset, et si dicitur, q̄ hoc parum refert ad saluandum actum iustitiæ, dum modo satisfacio sit æquiualeus; nō fuit cōueniens propter alias causas; ideo secundò dico: q̄ nō erat cōueniens, vt Angelus; uel alius homo satisfaceret pro peccato communi totius generis humani; tñ. n. homo fuisset duobus obligatus, & Deo pro creatione, & Angelo, uel homini pro redemptione, & sic vnus fuisset Creator, & alius Redemptor, itaq; cōuenientius erat, ut idem esset Creator, & Redemptor; tñ ut ostenderet quantū nos diligit, tum ēt, ut nos magis alliceret ad amorem suū, & magis obligaremur eidem, qui aliter nos redimere potuisset, unde Apost. ad Rom. 5. Comēdat Deus suam Caritatē in nobis, quoniā cū inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Tertiò, quia inducitur homini necessitas abstinendi à peccatis, dum cogitat se sanguine Christi esse redēptum. Quartò, quia hic modus cessit in maiorem hominis dignitatem, contra Diabolum, Nam sicut hominictus fuerat a Diabolo, ita decens erat ut non Angelus Diabolum uinceret, sed homo, & homo de stirpe Adæ, et non aliunde, vt uerificaretur illud Genes. primo: Ipsa

Peccatum
Adæ quo-
modo fuit
infinitum.

Quare nō
Angelus
parus ho-
mo nos, re-
demit.

conteret caput tuū. Et quāuis. D. Anselmus in lib. Cur Deus homo. per multas rōnes conetur probare, non solum congruentiā sed necessitatem redimendi hominem à Christo Deo, & homine, dicitur quòd suā rationes procedunt, supposita ordinatione diuina; ipsa. n. summa diuina sapientia, in finita bonitas, ineffabilis Charitas, & ardentissimus amor Dei, ex quo vidit in illo speculo increato, & abisso substantiē infinite. i. in essentia sua, ab instāti suæ æternitatis, Adam, quem ordinauerat, cum tota sua posteritate ad eternam beatitudinem, casurum in peccatum, & per hoc ipsum cum tota sua posteritate remanere exclusum ab illa, decreuit totum genus humanum redimere velle, & vt maximam charitatē ei demonstraret, voluit, vt hæc redemptio per proprium suū filium incarnandum fieret; & quem destinauerat glorificatorem, uoluit occasione peccati, esse etiam redemptorem. Hoc est quod ipse Dominus Lucę. x. ostendere voluit, sub illa parabola tacta à magistro in principio 4. sent. uel ut melius dicamus, historia, secundum aliquos. Nam Hierusalem est ciuitas in montibus, & Hierico in campestribus, & ideo dicit descendebat secundum litteram, inter quas Ciuitates erat in media uia quædam silua, in qua latrones prædabantur transeuntes, & ne proderentur à spoliato, qui eos cognoscebat, curauerunt eum interficere, & ita putarunt fecisse. Dicit ergo: homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones, qui etiam spoliauerunt eum, & plagis impositis, abierunt, semi uiuo relicto: accidit autē, ut sacerdos quidam descenderet eadem uia. & uiso illo, præteriuit; similiter, & leuita, cum esset secus locū, et uideret eū, per transit; Samaritanus autem quidam iter faciēs, uenit secus eum, & uidens eum, misericordia motus est, & appropinquans ligauit vulnera eius, infundens oleum, & uinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum; & curā eius egit; & altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, curam illius habe; & quodcunque superogaueris, ego cum rediero reddam tibi. Hęc est allegoria huius historię ad nostrum propositū. (Homo quidam). i. Adā;

&

& tota sua posteritas, quæ in illo uirtualiter intelligebatur, tamquam in principio, & radice, hic mysticè designatur, (descendebat ab Hierusalem) ab illo statu felicissimo, in quo fuerat destinatus, & ideo ab Hierusalē ciuitate regia, & metropoli, in qua multa bona possidebat, in illo. n. felici statu innocentia homo primò possidebat scientiam, & cognitionem perfectam omnium rerum creatarum, tam superiorum, quam inferiorum, per species sibi à Deo infusas, tanquā principium, & caput omnium successore, qui ab eo adiscere potuissent, & gubernari; & ideo habuit et de supernaturalibus tantam cognitionē, quanta erat necessaria ad gubernationa uitæ humanæ, secundū illum statum, per colloquia, & familiaritatē Angelorū. secundò possidebat tranquillitatē & pacem inter potētias aīæ. Sicut. n. eius uoluntas per conformitatē uoluntati diuinæ subiecta erat, ita potentia animæ inferiores. s. concupiscibilis, & irascibilis, potentiis superioribus. s. rationi, & uoluntati obediebant. tertio erat exemptus ab omni Corporis defectu, & miseria, itaque poterat nō mori: erat. n. immortalis p gratiam, & nō per naturā. quarto oīa animalia ad nutum ei obediebant, tanquā Domino. quinto & ultimo possidebat paradysum deliciarum, in quo habebat quicquid desiderare poterat, sine aliqua indigentia ad uitā nutriendam, & conseruandam; & ultra hæc promissionē habuerat in futurū perueniendi ad cælestem paradysum per traslationē, sine morte, in sempiterna uita: omnibus istis se priuauit, deuiando à uoluntate diuina, & ideo descendebat. i. per arbitriū suæ uoluntatis à Deo se elōgauit, ei nō parendo; & quò descendebat? (in Hierico). i. in defectus mortalitatis, & carnis, per conuersionem ad affectus appetitus sensitiui, ex cōplacencia mulieris. Hierico namque, vt ait D. Gregorius, luna interpretatur. Luna autē in sacro eloquio pro defectu carnis ponitur (& incidit in latrones). i. in potestatem Diaboli, & eius sequacium. Nam statim q ingressus est siluam, q insidias occultabat. i. parere uoluit uerbis fallis insidiantis inimici per mulierem, incidit in manus eius; (qui et spoliauerunt eū). i. omnibus supradictis bonis priuauerunt; Nam

A 4 fuge-

fugationi Dæmonis assentiendo, amisit iustitiã originalem, gratiam Dei, virtutes omnes sibi infusas, amisit illam claritatem scientiæ, unde Deum sine medio uidebat. Nam postea non habuit illam in tâta perfectione, sentijt rebellionem inferiorum potentiãrũ; affectus est calamitosus, & mortalis de necessitate; omnia animalia enim fugerunt, immo fuerunt sibi contraria, & nisi Deus post diluuium in animalibus terrorem hominis posuisset, infelix homo nix praticare posset; & denique fuit expulsus ab illo amænissimo, & ditissimo loco, in hanc uallem lachrymarum, & mundum sterilem; ubi cepit egere; & taliter spoliatus fuit, ut sentiret se esse nudũ. Et quod peius est (plagis impositis) quantum ad malas, & peruersas inclinationes, & pœnalitates; quæ in natura remanserunt, tam ipsi quã toti posteritati; omnes. n. posteri incurrerunt corruptionem naturæ, per quã liberum arbitrium remansit vulneratum. i. debile, ad benè operandum. (semituo relicto) quamuis. n. liberum arbitrium non fuerit totaliter extinctum, remansit tamen semituum. i. ita imbecille, & diminutum, ut de se non possit ad bonum redire: natura namque & si ablata non fuit, remansit tamen ita debilitata, & diminuta; ut de se nõ possit benè operari, & peccata uitare. unde dicitur, quod fuit expoliatus in gratuitis, & vulneratus in naturalibus; & ita iacebat. (accidit autem, ut sacerdos quidam) vulneratus. n. secundum litteram, erat ludæus; & ideo dicitur sacerdos de gēte sua; moraliter intelligitur homo de stirpe Adæ, in lege naturæ, (descenderet eadem uia), quia eodem modo deuius, & maculatus, ut Adam (& uiso illo) idest cognito defectu huius hominis mystici scilicet humani generis ita vulnerati (pertransiit) idest non potuit ei auxilium prestare per dogmata, & præcepta moralia Philosophorum; quæ & si aliquo iuuabant, non tamen poterant hominẽ à peccato liberare (similiter, & leuita) idest lex mosaica (cum esset fecus locum). i. cum esset uiciniõ cognitioni, & cultui diuino cum sacrificiis (& uideret eum) idest cognosceret defectum humani generis, (pertransiit). i. non potuit per sacrificia hominem iustificare (Samaritanus

aurem)

autem) secundum litteram qui erat homo alienigena, & inimicus Iudeorum. intelligitur moraliter Christus Iesus, qui erat alienigena. i. nõ de semine Adæ quantum ad propagationem, & virtutẽ seminalem; sed quo ad carnem tantum; unde erat expers peccati, quãuis apparuit in similitudinẽ carnis peccati (alienigena). i. inimicus generis humani, quia ab eo offensus. unde Paulus, Cũ inimici essemus & c. (iter faciens) dum. s. incarnatus est, (nenit secus eũ). i. in hunc mundũ, ubi erat homo sauciatus (& uidens eum). i. cognoscens suã miseriam, quia iacebat in peccato, & ex se surgere non poterat, & nemo poterat eũ adiuuare, itaq; desperatus erat de sua salute: quia omnes peccauerãt, & indigebant gratia Dei (misericordia motus). i. uinctus amore, decreuit eũ adiuuare (appropinquans). i. nascens, & apparens in mundum, ut homo (ligauit vulnera eius) per seminationem doctrine, toto tempore, quo cum hominibus cõuersatus est (infundens oleum). i. remittens peccata præterita (& uinum). i. præcipiens ne in futurum peccent. uel (infundens oleum). i. dãdo eis spem futurorũ bonorum (& uinum). i. exhortãdo eos ad benè operandũ (imponens super iumentũ suum). i. ponẽs omnia peccata mundi super carnem suã, patendo pro eo in Cruce. unde in persona suorum mēbrorũ, & ratione nature corruptæ in membris, sibi mysticè unitis, quandoq; se nominat peccatorẽ, & peccata mēbrorum dicit esse sua, dicendo per os Prophetæ. Non est sanitas in carne mea à facie peccatorũ meorũ. Et alibi: Delicta mea a te nõ sũt abscondita: quã dicit nõ q̃ ipse fuerit peccator, quo ad culpam, sed quo ad penam, in quantum pro suis membris peccatoribus pati uoluit, & illos à morte & pœna æterna liberare. unde David in persona Christi dicit, quæ nõ rapui, tũc exoluebã: & ideo posuit hunc hominẽ mysticũ sic sauciaturũ in iumentũ suum (duxit in stabulum) literaliter stabulũ erat hospitium, ubi peregrini, & itinerantes pausabãt, et reficiebãtur. moraliter significat Ecclesiã, in qua nos, qui in hoc mundo peregrinamur, reficimur à laboribus per uerbũ Dei. et spem celestiu. (et curam illius egit, in quãtum p. legẽ Ecclesiæ uoluit nos esse

P R O O E M I V M

esse saluandos; Nam extra Ecclesiam nō est salus. (& altera die). i. post suam resurrectionem, (protulit duos denarios). i. Sacramenta nouę legis; tunc. n. uoluit ad salutē esse necessaria (& dedit stabulario) dum pręcepit Apostolis ea minitrate, sicut. n. qui à vulnere mortali liberatur, dum est conualefcens, & non iam ad pristinam sanitatem restitutus, indiget multis remedijs restauratiuis, & cōseruatiuis propter debilitatem, & reliquias ex vulnere derelictas; ita iste homo misticus quamuis fuerit per passionem Christi liberatus à morte peccati, in quo iacebat, tñ cū nō sit adhuc restitutus ad illam pristinam innocētiā, & uitam perfectā, propter malas dispositiones, pænalitates, & reliquias, quę remanserunt; effectus debilis, imbecillis, & difficultosus ad benè operandū, & quandoque per aliquā reciduationē impeditur, ne totus sanus fiat. i. ne saluetur finaliter; indiget sacramentis; q̄ sunt medicinę, & remedia ad omnia ista mala, ut infra uidebitur. Quę sacramenta sunt commendata prælatis, & Curatis Ecclesię, ut per ipsos dispēsentur Populo à Christo redempto: quibus Christus amarus Samaritanus dicit (curam illius habe). i. uos Apostolos, & deinde successorēs uestros legitimos post uos eligo Prelatos, & Curatos Ecclesię super populum meum; quibus ministretis sacramenta salutaria secū dum eorum indigentia, & necessitatē. Quando dixit. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et alibi: Quęcunque ligaueritis super terram: et, Accipite Spiritum, Quorum remiseritis peccata &c. (curam illius habe) ne tua negligentia pereat i. ne sonno negligētię agrauatus, permittas eum uiuere modo suo. (curam illius habe) ne tua ignorantia in ministrādo, effectum salutis non fortiat, deficiendo in his, quę sunt de essentia (curā illius habe) ne propter medicamēta cōtraria, aggrauetur consulens oppōitum ueritatis. (curam illius habe) ne ministres ea, cui non decet; aut deneges ei, qui dispositus est. (curam illius habe) ne auaritię uitio, aut negligentia deficias in ministrando, & moriatur sine sacramentis (curā illius habe) ne pascas te ipsum, & non illum, totam. Curā po-

nendo

P R O O E M I V M

6

nendo in exigendo redditus ecclesię, & decimas, & de subditis nō cures; quia scriptū est: Væ Pastoribus, qui pascunt se ipsos, & cum omnia cōpleueris (quodcunque super erogaueris, ego cum rediero, reddā tibi). i. si curam animarum, quā tibi cōmendo, rectè gesseris, ac sacramēta p̄dicta benè dispensaueris, ego cum rediero, in die iudicij, vniuersalis, reddam tibi, i. dabo retributionē eternę glorię. O Beati sacerdotes, & curati, quibus cōmendatur animarū cura, pro qua Christus facit se uestrū debitorē. unde Beatus Ambrosius sic ait. Beatus ergo stabularius, qui alterius vulnera curare pōt. beatus ille, cui dixit Iesus. Quodcunque super erogaueris reddam tibi. Nā quando reuerteris Domine, nisi in die iudicij? Nam licet ubique sis semper, & stas in medio nostrū, auertēs à nobis, erit tñ tempus, quo uniuersa caro te reuertentē recipiet, reddes ergo, quod debes; beati, quibus es debitor. Et è cōtra si in die aduentus eius inuenerit stabularium nō benè curasse hominē vulneratū, cuius curā ei cōmisi, pro retributione, vltionem dabit: ita. n. dicit in alio loco. sanguinē eius de manu tua requiram. & Proph. dicit: Maledictus homo, qui opus Dei facit negligenter.

Nos igitur, quibus commissā est cura istius hominis mistici, atrociter fauciati, ad reddendum pristinam sanitatē per medicamēta efficacia. i. sacramēta nouę legis, nobis tradita ab illo pijsimo samaritano Christo Domino, ut finaliter reducatur ad illam beatā Hierusalem, unde deuiauerat: ut dicta medicamenta salubriter applicare possimus, & effectum salutis inducere; seruitium nobis commissum fideliter perficere, vt retributionem, & prēmium nobis promissum iustē lucremur, de septem sacramentis Ecclesię in hoc uolumine, cum illius adiutorio, qui dignatus est nos ad hanc sortē uocare, tractabimus; nō ad scolasticos, sed ad ministros Ecclesię, & ideo ad eorum faciliorem intelligentiam nostrum stilum accommodabimus: ubi duo principaliter faciemus. primò dicemus de ipsis in communi, deinde de unoquoque per ordinem in particulari.

DE

SUMMARIA SEQUENTIS

CAP. I.

- 1 **S**acramenti nomen diuersimode potest sumi.
- 2 Sacramenti diffinitio.
- 3 Coniugium primorum parentum non fuit sacramentum, sed signum rei sacra, vt & cat.
- 4 Sacrificia legis Mosaica improprie uocantur sacramenta.
- 5 De ratione veri sacramenti est significare & sanctificare hominem.
- 6 Necessesse est ut sacramentum sit semper sensibile signum.
- 7 Sacramentum gerit similitudinem illius rei, cuius est signum.
- 8 Sacramenta constant ex materia, & forma.
- 9 Sacramenta euangelica quodam modo sunt causa gratiae.
- 10 Varij modi attribuendi causalitatem sacramentis, & varia multorum opinioniones.
- 11 Sacramentum dum recte suscipitur, semper gratia confertur.
- 12 Sacramenta sunt formaliter & per se causa instrumentalis Dei producendi effectum spirituales in anima.
- 13 De gratia dupliciter possumus loqui.
- 14 Passiones nihil Reale ponunt in Deo, & quomodo intelligatur, Deum irasci, pœniteri, amare, &c.
- 15 Sacramenta sunt causa gratiae non productiua, sed dispositiua, & inductiua.
- 16 Duplex est instrumentum.
- 17 Quæstio de aque motu, qui est duplex, naturalis & spiritualis.
- 18 Sacramenta continent gratiam uirtualiter.
- 19 Sacramenta non erant necessaria in statu innocentie.
- 20 In statu nature lapsæ necesse fuit institui aliqua sacramenta.
- 21 Tria sacramenta instituta tempore legis nature.
- 22 Cur in lege euangelica debuerunt esse aliqua sacramenta.
- 23 Deus in rebus libere agit.
- 24 Sacramenta triplici causa instituta fuerunt.
- 25 Gratia sacramentalis est principalis effectus sacramentorum.
- 26 Gratia sacramentalis differt a gratia communi, et de uariis nominibus gratiae.
- 27 Character est secundus effectus sacramentorum, & quid sit, & in quibus sacramentis conferatur.
- 28 Cause sacramentorum varia, principalis, instrumentalis, & efficiens.
- 29 Solus Deus potest instituire sacramenta noua legis.
- 30 Apostolis non fuit data auctoritas instituendi sacramenta, & quare.
- 31 Solis hominibus datum fuit ministeriū conferendi sacramenta, & quare.
- 32 Confirmationem, & Extremam unctionem instituit Christus

- 24 Septem sunt sacramenta noua legis, & quæ.
- 25 Sacramenta noua legis sunt instituta contra defectus nostræ causæ.
- 26 Defectus est duplex, culpe & pena: & eorum subdistinctio, & remedia.
- 27 Sufficiens sacramentorum potest sumi per comparationem ad tres uirtutes Theologales, & ad quatuor Cardinales.
- 28 Omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad finem.
- 29 Necessitas sacramentorum multiplex.
- 30 Fides de Christo uenturo erat remedium contra originale peccatum in lege Nature; & Circumcisio in lege scripta.
- 31 Famine hebreorum per fidem parentū iustificabantur sine circumcisione.
- 32 Post aduentum Christi Circumcisio mutata fuit in baptismum.
- 33 Baptismus Iohannis ad quid ordinabatur.

DE SACRAMENTIS IN COMMUNI.

C A P. I.

IRCA communem considerationem de sacramentis, quinque sunt examinanda. Primò videndum est, de eorum quidditate: Secundò de necessitate: Tertio de effectibus: Quarto de causa efficièti Quintò & vltimo, de numero, & sufficientia eorum sacramentorum.

Quantum ad primum, est aduertendum, quòd hoc nomen sacramentum diuersimodè summi potest. Illa enim, quæ ad aliud ordinem habent, diuerso modo denominantur. Puta ab hoc nomine, Sanitas, aliquod denominatur sanum subiectiuè, vt homo dicitur sanus, quia est subiectum sanitatis. Vel denomiatur causaliter, vt medicina dicitur sana, quia est effectiua sanitatis. Vel denomiatur significatiuè, & hoc modo vrina dicitur sana, quando significat sanitatem, id est demonstrat sanitatem in eo, qui illam minxit. Ita res sacræ diuersimodè dici possunt sacramenta. vel subiectiuè in quantum continent in se aliquam sanctitatem occultam, & hoc modo sacramentum uocatur sacrum secretum, quale est Dei, aut Regis, aut Reip. Ita Angelus ad Tobiam ait cap. 12. Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare, & cõfiteri honorificum est. Vel effectiuè, & hoc modo iuramentum dicitur sacramentum, vt habetur 22. q. 4. cap. Qui sacramentum. Est enim iuramentum actio quædam, & confirmatio, quæ fit per sacra. Vel sumitur significatiuè in quantum significat rem sacram, vt dicebamus de vrina sana, quæ significat sanitatem, & hoc modo hic sumitur: vnde sic definitur ab August. lib. 10. De Ciuit. Dei à Quo accepit Magister sen. dist. 2.

Sacramentũ est signum rei sacræ, vel inuisibilis gratiæ visibilis forma, vt ipsius imaginem gerat, & causa existat.

Dicitur signum à significando: pro quo nota, quòd signum est quædam res, quæ facit venire in cognitionem aliud quam est illud, quod sensibus ingerit: puta tabella picta, quæ pendet ante ianuam tabernæ, aliud oculis ostendit, & aliud significat: ostendit quidem picturam quandam in tabella pendente, & significat hospitium; vbi enim talis pendet, datur intelligi, ibi hospitari perægri nos. Horum signorum, quædam sunt naturalia, vt fumus, est enim fumus signũ ignis: Nam oculis representat uaporem à terra eleuatum. & significat ignem esse ibi. Alia sunt data, vt in exemplo de tabella; Tabernarius enim, vel alius dat signum tabellæ, vel arundinis, vel ramis alicuius arboris secum dum libitũ, ad significandum, ibi esse hospitium transeuntium. Et signorum datorum, quædam sunt signa rerum temporalium, vt in exemplis datis; Quædam autem spiritalium; & ideo adiunctum est in definitione (rei sacræ; Nam hæc signa, quæ significant res sacras, dicuntur sacramenta; Dicitur ergo: Sacramentum est rei sacræ signum, non tamen omnis rei sacræ. Vnde omne sacramentum est signum rei sacræ: & non è contra sunt enim multæ res, quæ & si significant aliqua sacra, & spiritalia, non tamen sunt sacramenta, prout hic de sacramen-

tis.

In communi.

tis loquimur: unde in Lege naturæ coniugium primorum parentum fuit quidè signum rei sacræ scilicet coniugij Christi & ecclesiæ, non tamen fuit sacramentum, vt hic dicimus: & quamuis ab Apost. Paulo uocetur sacramentum; tamè fuit præsignum misteriorum Christi, qui Ecclesiam sibi disponfauit; ideo subiungit; *Deo autem in Christo, & Ecclesiæ; ita que fuit illis in officium, nobis autem Christi: anis in uerum sacramentum, vt dicemus suo loco (Deo duce).* Sacramentum etiã Melchisedech in pane & uino fuit signum rei sacræ; significauit enim tantum Eucharistiæ sacramentum; non tamen eodem modo. Nam illud significauit per modum similitudinis in materia tantum; sed Eucharistia significat gratiam per modum sanctificationis, in qua consistit uera, & propria ratio sacramenti. In lege scriptæ sacrificia, & oblationes, et huiusmodi largo modo, & improprie uocantur sacramenta. Nam etsi significabant gratiã per Christum conferendam, vt dicemus, non tamen illam attingebant; sed erant sacrificia carnalia, & obseruantia ceremoniales, quæ non poterant uinificare offerentes illa, ut requiritur ad rationem proprii sacramenti, de quo est sermo; unde Paulus ad Hæbreos Cap. 9. sanguis hircorum, & taurorum, & Cinis uitulæ aspersus, inquinatos sanctificat, ad emundationem carnis tantum, & non animæ; unde de ratione ueri sacramenti est significare, & sanctificare hominem; ut Euangelica hinc colligitur, quòd per rem sacram intelligitur hic gratia in se significans hominem; & ideo positi est in definitione (uel inuisibilis gratia uisibilis forma) ad maiorem declarationem; Nam sacramentum est forma uisibilis, id est signum visibile, per quod significatur gratia inuisibilis, quæ confertur per illud signum.

Sed nota, quòd opus est ut sacramentum semper sit aliquod sensibile signũ; hæc autem necessitas non accidit ex parte Dei; poterat enim Deus aliquod spirituale remedium pro peccatis instituire, puta meditatione suæ passionis, delictorum mentalem detestationem, uel simile; & illud fuisset uerum sacramentum ad peccatorum indulgentiam; sed talis necessitas accidit ex parte nostri, propter conuenientiam; Deus enim prouidet unicuique rei secundum modum illius naturæ. Hinc dicitur sap. 8. Attingit à fine usque ad finem. fortiter per uisibilia, ad inuisibilia se rapiat, unde cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur sint quædam spiritalia, & inuisibilia dona; Quibus sanctificatur homo; quæ cum per se non possint hominem inducere in sui cognitionem, vel alterius; conueniens fuit, vt per sensibilia signa, eorum affectus homini innotescerent, tanquam per ea, quæ per se ducunt in alterius cognitionem; quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensu test. Arist. 3. de anima. Adiunctũ est definitioni (vt ipsius imaginem gerat) Nam sacramentum gerit similitudinem illius rei, cuius signum est: si enim similitudinem rei cuius signum est, non haberet, non esset proprie sacramentum. Ad cuius rei euidenciam sciendũ est.

Deus optimus Maximus cum sit omnipotens circa operationes ad extra pro afflictione alicuius finis a nulla re extrinseca astringitur: itaque dũ facit aliquid in mundo medijs creaturis, sua uirtus non alligatur illis, ita vt sine illis effectum producere non valeat; unde sicut sine sacramentis gratiam donare potest, & quæcunque peccata dimittere; ita per unum sacramentum quancunque gratiam ad producendum quemcunque effectum spiritualement, donare potuisset; uerum tamen sicut uoluit per signa sensibilia nobis uirtutem sacramentorum spiritualement innotescere (vt dictum est) ita per diuersa sacramenta, diuersos effectus spirituales, quos in nobis operatur, per ipsa ostendere placuit; in quibus sacramentis non solum uoluit, vt ueremur rebus determinatis,

ex

I
De sacra-
mento: uan
quidditate.

Definitio.

Signa na-
turalia.

Signa data
uerum na-
turalia &
uerum spi-
ritualium.

Sacrificia
Melchise-
dech.

Sacrificia
legis anti-
quæ.

Quare sa-
cramentum
est signum
sensibile.

Et disponit
omnia sua
uiter. e. s. n.
naturaliter
homini, sub.

De sacramentis

ex ipsius institutione, & non ad nostrum libitum; sed etiam, ut illæ res haberent quaedam similitudinem ad effectus spirituales, quos producant, ut Plebs fidelis, per illas instrueretur, & intelligeret, quid Deus operatur in nobis per ipsorum sacramentorum applicationem: puta uolens per sacramentum baptismi abluere sordes animæ, illud instituit in elemento aquæ; ut intelligeremus hanc similitudinem; scilicet, sicut aqua est res, per quam sordes corporis mundantur, ita per illius applicationem intelligeremus animæ abluionem, & mundationem: & uolens per sacramentum confirmationis nos roborari, ut fortius fidem confiteamur coram hominibus, illud instituit in materia olei, ut intelligeremus hanc similitudinem; scilicet, sicut per olei unctionem roborantur corporis uires, prout utebantur athletæ, tempore antiquo; ita per illam sacramentum unctionem intelligeremus animæ Christianæ vires roborari, circa fidei confessionem: & uolens per sacramentum Eucharistiam animas nostras spiritualiter reficere, sacramentum istud in pane, & vino instituit, ut intelligeremus, quod sicut ista signa sensibilia corpus naturaliter nutriunt, & reficiunt, ita per sumptionem ipsius sacramenti nos spiritualiter refici: & ita de illis intelligendum est. Itaque sacramenta nouæ legis, ita rei sacræ similitudinem gerunt; ut significant interiori efficere, quod foris significant, operando.

Et ut homo clarius intelligeret, quæ Deus per hæc signa exteriora, & res sensibiles, quæ foris applicantur, intus operatur; sicut unicuique sacramento instituit diuersas res, ita diuersa, & distincta uerba exprimenda, quæ arctius, & strictius, quæ significant, explicarent: puta dicendo, dum aquam infundit, ego te baptizo, restringit se ad significandum propriè abluionem animæ. Vnde Vgo. Sacramenta & similitudinem repræsentant, & ex institutione significant.

8 Hinc habemus duo, vnum est, quod sacramenta euangelica constant ex materia, & forma, i. ex rebus, & verbis: iuxta illud Augustinus. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum; & hoc ex solius Christi institutione, qui sacramenta instituere potuit. Sed quod res dicentur materia, & uerba dicentur forma; ex vsu doctorum sic loquentium, ex quadam similitudine ortum habuit: Quem vsu loquendi postea sacrum con: Florent. comprobauit dicens. Omnia sacramenta tribus perfici, scilicet, rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma, & persona ministrari. Alterum est, quod in vnoquoque sacramento ita est determinata materia, & forma, ut si alio modo varientur, non conficeretur sacramentum, ut in proprijs locis dicetur. Et si quæret aliquis, vbi fundatur hæc ueritas, dico in sacra scriptura euangelica; quamuis non habeatur in terminis ita expressis quantum ad omnia: tamen ex ipsa colliguntur, ut in unoquoque sacramento videbimus.

Dicitur tandem (& causa existat) ad obtinendum excellentiam sacramentorum nouæ legis, qua veteribus præstant, & ab eis differunt: illa namque tantum significabant salutem, & ideo erant signa tantum; ista vero, ut significant, & dant salutem, & ideo sunt signa, & causæ.

Pro qua re duo hic breuiter valde notanda sunt; unum scilicet de re, alterum de modo.

10 Quantum ad primum omnes Doctores consentunt sacramenta euag. lca aliquo modo esse causam gratiæ: rationem huius ueritatis assignat. D. Tho. 3. P. q. 62. art. 1. dicens: Per dicta sacramenta homo Christo incorporatur, teste Paulo ad Galatas, quotquot baptizati estis, Christum induistis; hoc autem fieri non potest nisi per gratiam, ergo dicta sacramenta illam causant.

Extant & multa loca sacræ scripturæ, & testimonia Sanctorum dicentium Sacra-

In communi.

Sacramenta nouæ legis conferre gratiam, donare salutem, & sanare à peccatis, quod idem est: & deniq. de hoc extat determinatio sacri Concilij Trident. Sess. 7. Can. 6. vbi dicitur. Sacramenta nouæ legis continere gratiam, & illam conferre, & non esse tantum signa externa.

Quantum ad secundum sunt uariæ opiniones propter uarios modos attribuendi causalitatem sacramentis: aliqui enim negant omnem uerā causalitatem à sacramētis, sed propter reuerentiā sanctorū, q. sic de sacramētis locuti sūt, dicunt; sacramenta nō esse causam efficientem, neq. instrumentalem respectu gratiæ; sed dici causam. Probat primā partem; nulla Creatura, et si esset superius Angelus, pōt creare, ergo &c. item instrumentū agit p. propriā formā, quæ cum sit materialis, non pōt attingere gratiam; quæ est effectus spiritualis; ergo nullo mō possunt habere uerā causalitatem respectu gratiæ, quæ à Deo immediatè producitur, & de nihilo creatur. probatur secunda pars sacramēta dicuntur causa gratiæ actiua instrumentalis quodāmodo, ad hunc sensum; nō q. habeant aliquā actionem propriè dictā; sed sicut meritum dicitur causa pmi; & motus causa termini. unde communiter dicitur, q. per meritum acquiritur præmium, & per motum acquiritur terminus; & tamen nullā actionē propriā in illa habent, sed tantum meritum est quædam dispositio ad præmium; ita dico quod sacramentum, uel eius susceptio est immediata dispositio necessitans ad gratiam suscipiendam, nō absolutè, ut organizatio Corporis est dispositio immediata necessitans ad introductionē animæ, sed secundū quid, id est ex diuina ordinatione; puta Deus uniuersaliter ordinauit; cuiusq. benè dispositio p. sacramēti applicationē donare gratiā, nō quidē per aliquā formā intrinsecam sacramenti, p. quam necessario causaret illam; quia hoc fieri nō potest, cum nō sint eiusdem ordinis; sed p. ineffabilem assentiam suam causantem illam; de qua infallibilitate ipse Deus certificauit Ecclesiam: & hoc modo locuti sunt sancti patres de causalitate sacramentorū: Itaq. quando magister dicit, quod sacramenta continent gratiam, intelligitur, quo ad certitudinem collationis gratiæ, semper enim sacramentum, dum suscipitur, gratia cōfertur; itaq. si aliqua uirtus dicitur esse in sacramento, nō intelligitur, q. sit aliqua forma realis, p. quā sacramentū operatur, sed qdā relatio cōformitatis signi ad signatū. Et quando Magister dicit (& causa existit) nil aliud intelligitur nisi, quod est signum efficax, ex pactione Dei cum Ecclesia, ut dictum est. Et per hanc efficacem certitudinem differunt à sacramentis antiquæ legis; Et quia ista opinio in facto ponit sacramenta in genere significantium; excludendo omnem causalitatem, contra determinationem sacri Con. Triden. ut supra dictum est, ideo nō est opus illam cōfutare. Credo tamē si Author istius opinionis fuisset post dictū Concil. aliter dixisset. Alij aliter dicunt. sc. quod sacramenta habent aliquā causalitatem efficientiæ respectu gratiæ, nō tamē ad modum causarū naturalium, sed ad modū causarū moralis; in quantum illa Deum mouent, ut gratiā in animam producat; sicut qui præce alium mouet ad faciendum aliquid. Et confirmatur. Nam ut infra dicit magister; sacramenta propter tria ordinata sunt, scilicet propter humiliationem, in quantum homo humiliando se rebus insensibilibus, q. sunt infra se; prouocat Deum, ut gratiam sibi conferat.

Hæc sententia, cum non consonet autoritatibus sanctorū, relinquitur, tãquam extranea: Nam causa moralis, ut dicit, nō est instrumentū Dei producendi effectū, sed potius hoīs humiliati prouocātis Deum ad gratiā infundendam.

Et ideo ponitur aliorum opinio dicentium, sacramenta esse causam gratiæ ad modū causarum naturalium; & isti sunt bipartiti: Aliqui dicunt; sacramen-

B ta habe-

II
Quomodo
sacramenta
causant gra-
tiam uarie
opiniones.

Prima ex-
positio.

Refutatio

Secunda
pinio.

Refutatio

Tertia opi-
nio.

ta habere causalitatem instrumentalem dispositiuam, non quod gratiam attingant, hoc enim facere non valent, ratione iam dicta: sed disponunt subiectum per aliam formam, quo disposito, Deus infundit gratiam: forma autem, qua subiectum disponitur ad gratiam receptionem in tribus sacramentis, est character, vt dicitur; in reliquis vero, est quidam ornatus, vt vocant: sed quia ista opinio non euadit difficultatem de creatione, non habet multos patronos: hæc enim forma, quam ponunt; cum sit æquæ spiritualis vt gratia, & à Deo mediata creatur, non attingitur ab instrumento; & ideo oportet ponere aliam formam, per quam disponat, de qua idem, quæ si tunc fiet: vnde ne fiat processus in infinitum, alijs melius visum est; ad mentem sanctorum, & sacri Concilij, vt credo, relinquendo talem dispositionem, scilicet dicunt.

13

Q. vna o-
pino &
vna.

Prima ex-
positio.

Sacramenta sunt formaliter, & per se causa instrumentalis Dei producendi effectum spirituale in animam ad hunc sensum, i. sacramenta conferunt gratiam, per quam homo efficitur membrum viuum Christi constituiturque Dei filius, dum primam gratiam suscipit, vel magis amicus efficitur, dum illa augetur. Et ad argumenta de creatione, quæ fuerunt causa, vt omnes antedictæ opinionēs titubarent, hanc sententiam acceptare; dicunt Caietanus, & Sotus super D. Tho. q. 2. art. 1. quod gratia proprie non creatur, sed concreatur, ad concreationem subiecti, quoad illud esse gratum, eoque homo secundum ipsam creatur in nouo esse, quod dicitur ex nihilo, i. non ex meritis constituitur in tali esse, secundum illud Pauli ad Ephes. 2. Creati in Christo Iesu in operibus bonis: sicut etiam dicitur quod accidens proprie loquendo, neque fit, neque corrumpitur: sed dicitur fieri, & corrumpi, prout subiectum incipit, vel definit esse, secundum illud accidens. Hæc responsio credo, quod non euacuat argumentum; nam quicquid sit de concreatione, vnum est verum, i. quod iste effectus spiritualis in anima, authoritatiue immediate producitur à Deo, mediante sacramento, vt instrumento; quomodo autem hoc instrumentum operatur circa talem effectum, nondum explanatum est; ideo dicunt aliter ad mentem D. Tho. 1. 2. q. 1. 10. art. 2. quod de gratia dupliciter loqui possumus: vno modo, vt dicat aliquod donum gratis datum; & hoc modo ponit aliquid in homine, dicit enim qualitatem quandam in anima; & tunc sacramenta non dicuntur causa gratiæ, vt ipsam immediate attingant: alio modo, vt dicat dilectionem Dei, qua homo dicitur Deo carus, dilectus, & gratus, prout dici consuevit; iste homo miles habet gratiam Regis, in quantum eum diligendo, habet eum gratum; vnde quando dicitur, Sacramenta causant gratiam, intelligitur, i. est, ad hoc immediate attingunt; vt faciant hominem Deo gratum, abstrahendo ab illa qualitate: sed consecutiue id faciunt, vt Deus illam creet in animam: itaque dicuntur instrumenta immediata faciendi hominem Deo gratum, i. dilectum, per quam dilectionem nihil ponitur in anima; & mediata, vt Deus illam infundat: sicut etiam dicitur humanitas Christi, quam in Cruce Deo Patri obtulit, fuit causa gratiæ, & omnium aliorum honorum: quæ per ipsum donata sunt, non tantum meritorie, & satisfactorie, sed etiam effectiue; in quantum fuit instrumentum coniunctum diuinitati: quo operabatur nostram salutem, faciendo nos Deo gratos, & dilectos, reconciliando nos primo illi, per quod postea omnia nobis donauit; ita sacramenta sunt instrumenta separata, deriuata ab eius passione, à qua virtutem acceperunt.

Replicat.

Secunda
expositio.

14

Nec credo, hanc responsionem attingere, verum quæstionis; nam dum de dilectione, amore, odio, ira, & huiusmodi loquimur, aliter intelligitur esse in nobis, & aliter in Deo: in nobis quidem sunt quædam animæ passiones reales,

Replicat.

per quas, aia formaliter dicitur diligere, amare, odire, irasci, & similia; huius ratio est, vt ait D. Tho. loco supra allegato; quod homo mouetur ad diligendum, & amandum ab aliquo bono præexistente in re amata; & ideo voluntas mouetur ad causandum rei amatae aliquod donum: mouetur etiam ad odendum, & irascendum, per aliquas passiones causatas in anima à malo existente in re, quam odit, vel contra quam irascitur: & ideo rem illam persequitur; vel contra eam vindicatur. In Deo autem huiusmodi passiones nihil reale ponunt: dicerent enim imperfectionem in Deo: vnde quando dicitur, quod Deus irascitur, vel odit; intelligitur figuratiue, pro effectu iræ, & odij, i. quando Deus vult vindicare nostra mala; ac si nos proprie odiret, & irasceret contra nos; tunc illa voluntas, qua ordinat vindictam, dicitur odium & ira Dei: sicut dicitur figuratiue, Deum poenitere, pro effectu poenitentiae, i. est dum destruit id, quod fecit, apparet, ac si poeniteret, illud fecisse: sic intelligitur illud Gen. cap. 6. Delebo inquit hominem, quem creauit à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres Cœli: poenitet enim me fecisse eos. Sicut etiam ait August. super Spal. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum testa sūt peccata: peccata tegere in Deo, nil aliud est, q̄ illa non imputare ad poenam: & non quod illa non videat: peccata videre, est, illa ad poenam ordinare. Ita intelligitur de dilectione: dum enim dicitur, Deus diligit nos, nil aliud intelligo, quam Deus nobis benefacit: dilectio enim Dei nil aliud est, nisi effectus dilectionis: vnde non possum intelligere, quod prius diligit nos, deinde benefaciat, ratio est: nam Deus non mouetur à bono, quod est in Creatura, vt per id eam diligit, deinde moueatur ad ei benefaciendum; sed è contra; tantum bonum inuenitur in creatura, quantum Deus vult creaturæ donare; itaque dilectio Dei, nil aliud est, quam velle benefacere: Dico igitur in proposito, non debet intelligi, quod Deus prius diligit hominem, per susceptionem sacramenti, ac si dilectionem attingat; deinde gratiam donet; nam per dilectionem nil aliud intelligo; quam effectum dilectionis; nempe gratiam donare, & voluntatem donandi habere; quæ voluntas non mouetur de non velle, ad velle ac si ante susceptionem sacramenti nolebat, & in susceptione postea velit: Deus enim immutabilis est; sed quod ab æterno voluit, pro tali tempore donare suscipienti sacramentum, præuidens sua sapientia infinita bonum motum suscipientis, secundum æternas regulas, tunc in sacramenti susceptione donat, tunc gratum facit, tunc diligere dicitur &c. Itaque nil aliud est esse gratum, & dilectum, quam effectum dilectionis recipere: quod sine qualitate animæ inhaerente intelligi non potest. Vnde non potest gratia ista, quam fingit prædicta opinio, abstrahi à prædicta qualitate.

Et ideo cum omni reservatione, & censura ad mentem D. Tho. dici posset; sacramenta esse causam gratiæ ad hunc sensum, sacramentum est causa non productiua, sed dispositiua, & inductiua gratiæ a Deo infundendæ: in quantum hominem disponit ad illam recipendam, absque vt creet illam: sicut enim homo non generat, nec creat animam, quæ à Deo immediate infunditur, & tamen dicitur, quod homo hominem generat, quia est causa coniunctionis animæ cum corpore, sua virtute actiua corpus ad vltimam dispositionem reducendo. Ita sacramentum potest dici causa gratiæ, quia hominem disponit ad illam recipendam: salua tamen hac differentia: homo enim disponit corpus, per aliquam formam, quæ educitur de potentia materiæ, quam vocant formam corporeitatis, seu missionis, quæ adueniente anima, secundum aliquos,

corrumpitur; vel perficitur; & non corrumpitur secundum tenentes pluralitatem formarum: sed sacramentum disponit hominem, non per aliquam formam, ut præcedens opinio refutata dicebat; sed per virtutem instrumentalem, non propriam, ut argumentum petit; sed per illam virtutem, quam recipit ab agente principali. f. Deo per eius institutionem: quæ virtus est motus, quem recipit à Deo mouente sacramentum, mediante ministro, ministrante secundum intentionem Ecclesiæ. f. faciendi hominem gratum Deo: sicut ferra mota per artem, recipit virtutem faciendi scannum ab agente, mediante motu, secundo hoc modo, vel illo modo: nisi enim ferra moueretur secundum artem, non aliud faceret per propriam formam, nisi scindere tabulas: sed quod taliter scindat, ut ex eis scannum fiat, hoc habet ab arte, mediante motu, ut dixi. Et hoc est, quod August. ait super Ioan. 1. vnde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluit? quasi dicat: si attendamus virtutem propriæ formæ, aqua nescit facere, nisi corpus lauare per eius tactum; si autem attendamus motum, quem recipit à Deo, mediante ministro, secundum quod institutum est, ut dixi, cor abluit. Restat modo satisfacere argumento de creatione gratiæ, pro quo nota, quod instrumentum potest esse duplex. Vnum est, quod per sui applicationem virtute propriæ formæ producit effectum sibi similem. Alterum est, quod inducit effectum per applicationem suæ formæ, ad assistentiam superioris agentis à quo mouetur; sine qua assistentiam talem effectum non produceret. Primum habet in se virtutem producendi; & ideo producit sibi simile. Secundum non; sed producit dissimile. Primum trahit agens ad se; secundum trahitur ab agente principali à quo mouetur. Ideo dico, primum non potest esse instrumentum creationis: sed bene secundum. Vnde ad formam argumenti dicitur. Quod causa instrumentalis, & si agat per propriam formam, non tamen per virtutem propriæ formæ, quia ut sic effectus assimilaretur instrumento: sed agit per virtutem, quam recipit ab agente principali, mediante motu, ut dictum est: vnde effectus assimilatur agenti principali: sicut artifex, qui intendit inducere formam scanni in tabula, utitur ferra ad scindendam tabulam; quamuis utatur forma ferræ, sine qua scindere non posset; tamen non inducit formam scanni per virtutem formæ ferræ: sed per motum ab arte. Scindendo sic, vel sic; & ideo effectus assimilatur art. 1. illi idæ, quæ est in mente artificis: ita in proposito dictum est.

Ad argum. mentu re spondetur

17 Duplex in strum. a.

18 Respon.

Respon.

Et si diceretur, iste motus aquæ, dum abluit, quem dicis esse virtutem, quam recipit à Deo; aut est spiritualis, aut corporalis: si est corporalis, redit eadem difficultas: si spiritualis, videtur quod non possit esse: nam omne quod recipitur, per modum recipientis recipitur; sed aqua est quid corporale, ergo virtus, quæ in ea recipitur ab agente, oportet ut sit corporalis. Respondetur, & fateor quod virtus spiritualis non potest recipi in corpore per modum permanentis; non tamē sequitur, quin possit recipi per modum transientis, in causa instrumentali, dum ab agente spirituali mouetur ad effectum specialem. Et si instatur, quomodo motus aquæ dicatur spiritualis? Dico quod motus aquæ dupliciter considerari potest, vno modo, ut est motus proprius aquæ, & hoc modo dicitur materialis; alio modo, ut fit à Deo, mediante ministro, ut supra dictum est, ad causandum effectum spirituales ab ipso institutum, & hoc modo formaliter dicitur spiritualis. Quod autem hoc non sit inconueniens; s. quod in corpore sit aliqua virtus spiritualis instrumentaliter per modum transeuntis ab agente spirituali, ad causandum effectum spirituales, probatur

probatur exemplo in similibus. Vox sensibilis materialiter sumpta non est apta nata, nisi mouere sensum auditus; sed si sumatur, ut significatiua, quasi mouetur a mente sapientis, est acta nata per illam vim spirituales, scilicet significare aliquid, inducere effectum spirituales in intellectum audientis, s. excitare mentem ipsius, ut conceptum percipiat, non aliter intelligitur esse vim spirituales in sacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum spirituales: & ideo hæc virtus habet esse incompletum & transiens à Deo in hominem; quia hæc sacramenta habent esse in fieri, dum applicantur. Ex hoc etiam dicitur sacramenta continere gratiam virtualiter, non ut causa uniuoca ut pater continet filium, qui est eiusdem speciei, neque ut causa æquiuoca; nam hoc modo gratia est in sole Deo, cuius uirtute, & autoritate nobis infunditur; sed continet, ut causa instrumentalis per se, ut dictum est, quam uirtutem accipit à Deo, cuius uirtute operatur. Et dicitur (per se) ad differentiam causæ per accidens, in qua nulla uirtus est, respectu causæ per accidens.

19 Sacram. a. continere gratiam.

De necessitate sacramentorum & primo in communi.

Quantum ad secundam principale dicitur primo, in statu naturæ institutæ. Innocentiæ sacramenta nullo pacto necessaria fuerunt, non solum quantum ad remedium peccati: sed neque quantum ad animi perfectionem: prima pars patet, cum enim sacramenta instituta sint, ut medicinæ languorum hominis saucitati, ut supra dictum est, & in illo statu nullus existeret morbus, sed perfecta sanitas, superuacanea fuissent sacramenta. Secundum probatur: nam contra illius status rectitudinem fuisset (ubi potentia inferioribus subiecte erant superioribus, sicut mens hominis Deo, quod præstabat iustitia originalis, & supernaturalia dona) si postea ad sui perfectionem aliqua re corporali indignisset, ut fit in sacramentis, Et quamuis in illo statu si homo permansisset, fuissent protestatio fidei, oblationes, & alia quædam, ad cultum diuinum pertinentia; hæc tamen non fuissent per aliqua signa exteriora, ut mererentur dici sacramenta: nam protestatio fidei sufficiebat fieri per actus interiores; quibus confiteretur, Deum esse trinum & unum, glorificatorem, &c. oblationes ita fuissent opera uirtutum, & merita, sicut nunc sunt ieiunia, & elemosinæ: reliqua uirtutum officia, ut sunt laudes, contemplationes, obedientia circum esum ligni uetiti, & huiusmodi, quæ tunc fuissent, neutique dicerentur sacramenta. Et de matrimonio dicitur, quod erat datum in officium naturæ. Quod ideo, dicebatur sacramentum magnum: quia significabat unionem Christi cum Ecclesia.

20 Sacram. a. in necessitate. In statu in nocentiæ. non erant neces saria

Sed post lapsum primi parentis usque ad aduentum Christi necesse fuit, aliqua sacramenta institui, in illo enim instanti suæ æternitatis, quo præiudicium Adam calurum, statuit eius peccatum per Christum reparari, per quem iustificaretur cum sua posteritate, ut ait Paul. ad Roman. 3. Nemo iustificari potuit, post Adæ peccatum, nisi per Christum; quem Deus posuit propiciatorem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostentationem iustitiæ suæ. Et ideo oportebat in toto illo statu institui quædam signa uisibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de Christo uenturo, & eorum remedia pro peccatis. ut in lege uirtute fidei in Christum uenturum; quæ signa quodammodo uocantur scripta.

In statu nature lapsæ, fuerunt quedam sacramenta aliter in lege uirtute fidei in Christum uenturum; quæ signa quodammodo uocantur scripta.

sacramenta, ueruntamen aliter fuerunt in lege naturæ, & aliter in lege scri-
pta: Nam & si status humani generis, quantum ad rationem, & substantiam fi-
dei in Christum uenturū, à lapsu Adæ, uel que ad Christi aduentum, nō fuerit
mutatus, tamen per temporum incrementa, mutabatur, quantum ad duo: pri-
mò per recessum a suo exordio; peccatum enim in dies ualentius crescebat,
a deo, ut præcepta naturalia ad rectè uiuendum, nō sufficerent, propter ratio-
nis obtenebrationem per peccatum; & ideo necesse erat, ita noua remedia
adhibere, sicut morbus crescebat. Secundò per accessum ad Christum incar-
nandum; Nam quanto magis ad ipsius aduentum appropinquabant, tanto ma-
gis fides explicari debuerat, ideo debuerunt institui sacramenta expressiora
in significando, quàm illa, quæ erant in lege naturæ, ut cognitio fidei de Chri-
sto clarior haberetur: unde Vgo . primo de sacramentis parte. 1. 1. C. 8. sic ait.
signa salutis, per successionem temporum, alia post alia mutari debuerunt; ut
cum effectus gratiæ diuine in salutem cresceret, simul quoque & ipsa, in ipsis
uisibilibus signis appareret: unde tempore legis naturæ uel que ad Moisen, ubi
cæpit lex scripta, nō erat ita determinata, & in tanto numero, ut tempore
Moisi esse cæperunt; Nam tempore leg. natur. ut ait Vgo loco citato, tria tan-
tum sacramenta instituta fuerunt, ad significandum rem sacram, per homines
demonstranda, & ab eis frequentanda. scilicet decimationes, per quæ significabatur
peccatorum remissio: oblationes, per quæ significabatur boni operis exhibitio,
& sacrificia, per quæ significabatur carnis mortificatio: & per sacrificia quæ
consistebant in immolatione animalium, significabatur futura Christi immola-
tio; in his etiam profitebantur Deum esse Creatorem. ut per oblationes redem-
ptorem, ut per sacrificia: & remuneratorem, ut per decimationes; quæ sacra-
menta à Deo instituta esse, per inspirationem, probabile est, ut homo in his in-
stratus, & eruditus, se exerceat: Circumcisio autem quamuis fuerit ante legē
scriptam, quæ ad legem naturæ in quantum fuit quædam dispositio ad suscipiē-
dā legē scriptā, & ad distinctionē populi, pertinebat per reliqua uero, quæ fuerūt
in lege naturæ, ut diluuium, quod præfigurauit baptismum: immolatio arietis,
pro Isaac, quod significauit immolationem Christi: unctio lapidis per Iacob,
quod fuit figura unctiois altaris, uel Ecclesiæ, & huiusmodi, non sunt nume-
randa inter sacramenta illius temporis, prout de sacramentis loquimur; quā-
uis, si significabant rem sacram, tamen non fuerūt instituta à Deo, tanquam per
homines exercenda, & ministranda; ut in sacramentis accidit; nec sacerdotiū,
in quo erat potestas à Deo offerendi aliquid, etiam significabat rem sacram
nec erat sacramentum ordinis; non enim erat potestas distincta à potestate
seculari; & de usu agni quiddicendum: idem, ut de alijs.

22
Tempore
legis natu-
re, tria sa-
cramenta
fuerunt.

Circumcisio.

23
In lege e-
uangelica
quære do-
buerunt ef-
se sacramē-
ta.

Eadem ratione, post aduentum Christi, debuerunt esse aliqua sacramenta;
cum enim teste Paulo, nostra iustificatio, ut supra dictum est, consistat in pro-
testatione fidei Christi Redemptoris, & sacramenta sint quædam signa, fidem
protestantia, per quam homo iustificatur, cōsequens est, ut sicut antiqui patres
salui facti sunt per fidem Christi uenturi; quam fidem protestabantur in suis sa-
cramentis; ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati, & passi, per sacra-
menta euangelica; quæ fides antiquorum, & nostra, eadem cum sit respectu
unius obiecti; omnes enim credimus natiuitatem passionem, & mortem unius
saluatoris uariarum solis temporum differentijs. scilicet futuri, & præteriti. Unde
Augustin. contra Faustum. c. 19. eadem res aliter annunciatu faciendā, & ali-
ter factā. Unde conuenienter sacramenta nostra debuerūt esse diuersa ab illa,
& expressiora; quia fides nostra est magis explicita: debuerunt etiam esse faci-
liora,

liora, & præstantiora, ac magis uilia; illa enim fuerunt congrua gratiæ figurā-
dæ. Hæc autem, præsentis gratiæ sunt demonstrandæ. Hinc Augustin. loco quo
supra: sacramenta ueteris leg. sunt ablata quia impleta, et alia instituta a uirtu-
te maiora, uilitate meliora, & actu faciliora, & numero pauciora.

Et quamuis Christi passio sufficiens causa fuerit nostræ salutis; ut ait Paul:
ad Rom. 5. per quam Deo reconciliati sumus, non per hoc sequitur, dicta sacra-
menta esse superuacanea; ut Hæretici dicunt: Deus enim, cuius potestas nulli
creaturæ aligatur, quamuis sine sacramentis, languoribus nostris mederi po-
tuisset, ut fecit Magdalenæ, multisque alijs; quibus peccata donauit sine sacra-
mentis; tamen; uoluit ut uirtus, & merita passionis eius per ipsa sacra-
menta nobis applicarentur: Unde quia sic ordinauit, sunt ita necessaria, ut
qui ea respuerit, salus ei patere non potest. Cum ergo sic Deus in rebus liberè
agat, ut sua uoluntas à nulla causa superiori, uel inferiori dependeat; dispo-
nit tamen omnia suauiter, secundum suam sapientiam; merito Magister hic cō-
gruentiam sacramentorum assignat, idest quo sine illa instituit, ut inde capia-
mus eorum necessitatem.

24

25

Sacramen-
ta triplice
causa insti-
tuta sunt.

Triplici ergo de causa Sacramenta instituta sunt. scilicet propter humiliationem,
eruditionem, & exercitationem. Dico propter humiliationem, ut homo dum
per obedientiam rebus insensibilibus, quæ sunt infra se subijcitur, magis Deo
placeat; uel dum suam miseriam cognoscit, se esse subiectum rebus corpora-
libus, pro sui subuentione, nō infletur, uel etiam, ut qui per affectum rebus in-
sensibilibus, peccando, se subdit, per easdem subleuetur. Dico propter erudi-
tionem; Nam melius per sensibilia, quæ suæ naturæ læx conuenientia sunt, in-
struitur; quam si spiritualia nuda sibi proponerentur; ut per ea, quæ foris in spe-
cie uisibili adhibentur, de his quæ intus operantur, erudiat. Dico propter
exercitationem; Nam occupando se circa sacramentorum exercitium, a noxijs
præferuatur: homo enim cum uitam ociosam, sine suo damno, gerere non pos-
sit, dicente Hieronymo, Semper aliquid operis facito, ut te Diabolus occupa-
tum inueniat; melius est, ut se occupet in isto salubri exercitio, quam in uanis,
& inutilibus; quod exercitium conueniens fuit per sacramenta fieri, ut studiū
suum esset per corporalia, actionibus humanis conformia; à quibus corporali-
bus si abstraheretur, non tam promptè operaretur, nam suum exercitium sibi
durum redderetur.

De effectibus sacramentorum, & primo principali.

26

Principalis effectus sacramentorum est gratia sacramentalis: Nam per sa-
cramenta nouæ legis, homo Christo incorporatur; quod patet de Baptis-
mo, dicente Paulo ad Galatas. 3. Quotque in Christo baptizati estis, Christum
induitis; quod est fieri membrum uicium Corporis militici, cuius caput est
Christus, hoc autem fieri non potest, nisi per gratiam, ideo &c. Vocatur sacra-
mentū, eo quod datur ex ui sacramenti, quod aiunt, ex opere operato; que cō-
sistit in gradu determinato; & ideo omnibus suscipientibus sacramentum æqua-
liter confertur, ut patet in paruulis suscipientibus baptismum; si autem adul-
tis donatur maior gratia, hoc accidit ex deuotione suscipientis: Unde quanto
magis deuotus, & contritus homo ad sacramenta accedit, tanto maiorem gra-
dum gratiæ suscipit non ex ui sacramenti, quia illa semper est æqualis, ut di-
ctum est; sed ex ui deuotionis suscipientis, quod uocant ex opere operantis. Ita
que accedens contritus ultra illam gratiam quæ respondet sacramento, ex in-
stitutione

Gratia est
primus ef-
fectus sa-
cramentorum

Gratia qua
re dicitur
sacramen-
taliter.

stitutione Christi, suscipit alium gradum gratiæ, qui respondet quantitati contritionis; unde Adulti bene dispositi maiorem gratiam, quàm infantes suscipiunt, nam ultra sacramentalem, suscipiunt aliam deuotioni correspondentem, quàm paruuli non habentes proprium motum, suscipere non ualent.

Et si quæris, in quo differt hæc gratia sacramentalis à gratia cõmuni, & quid addit super illam? pro responsione notabis; quod gratia communiter dicta est habitus quidam in infusus immediate à Deo in animam, qui ipsa efficitur participans imperfectè tamen diuinæ bonitatis: & dicitur gratia, quia nullis præcedentibus meritis donatur; donatur etiam cum ipsa quædam uirtutes infusa, & dona potentis animæ, quibus ipsa disponit, ut prompte, & suauiter moueatur à Deo, ad bonum æternum consequendum: hæc autem gratia, secundum quædam plures effectus in nobis operatur, plura nomina sortitur: nam absolute considerata, dicitur gratia gratum faciens, quia facit hominem gratum, id est Deiformem, & iustum per qualitatem infusam, ut dixi; quæ datur ad utilitatem propriam: alio modo dicitur gratis data: quæ ordinatur principaliter ad utilitatem aliorum, & nõ ipsius recipientis. Unde Apostolus ad Corint. 12. unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, scilicet aliorum: & dicitur gratis data, quia conceditur super merita personæ recipientis; dicitur quoque gratia operans, in quantum nos sanat, & Deo iustificat: dicitur quoque gratia cooperans, in quantum cum libero arbitrio est principium operis meritorij: quod opus, quo ad substantiam actus, ait Scotus, attribuitur principaliter libero arbitrio; quo uero ad efficaciam, attribuitur ipsi gratiæ. Hoc est ordine, dicitur gratia prima, seu præueniens, in quantum causat in nobis primum effectum, id est iustificationem, & sanitatem animæ, & bonum motum uoluntatis, id est electionem boni, relinquendo de malum: Dicitur gratia secunda, seu subsequens, in quantum causat secundum effectus, id est executionem eorum, quæ eligimus efficaciter; ac per feneratoriam usque ad finem. Dicitur itè gratia sacramentalis, propter effectum particularem, ad quæ ordinatur sacramentum: & sicut sunt diuersa sacramenta, ad diuersos effectus ordinata: ita dicitur alia, & alia gratia sacramentalis. Hinc dicitur, quod effectus proprius baptismi nõ est gratia gratum faciens absolute, sed cum hac modificatione, scilicet, ita gratum faciens, ut per ipsam, suscipiens baptismum, moriatur peccatis, & renascatur ad nouam uitam, & efficiatur membrum Christi: ac si ipse passus sit, patiente Christo: quod importat remissionem omnis culpæ, & omnis poenæ, qui effectus ita est proprius baptismi, ut nullum aliud sacramentum id faciat. Item gratia, quæ confertur in sacramento Confirmationis, non est simpliciter gratia gratum faciens, siue si prima, siue secunda, sed est, quæ erudentem roborat, ut fortius resistat contra fidei impugnatores: signum huius est, quod si adultus non suscepit sacramentum confirmationis, patietur multas Dæmonum tentationes contra fidem, cui non sufficit gratia cõmuni, quantumcumque magna sit. donec dictum sacramentum suscipiat. Item in Eucharistiæ sumptione confertur animæ spiritalis nutritio, ut effectus particularis gratiæ: & sic per omnia sacramenta dicendum est, ut melius inferius uidebimus, cum de numero sacramentorum dicemus. Itaque gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, & dona quæ cum ipsa donantur, aliquod speciale auxilium Diuinum, ad consequendum illum effectum particularem, & finem, ad quem specialiter sacramentum est ordinatum: quod auxilium, non credo, quod sit habitus gratiæ diuersus ab habitu cõmuni; ita quod unumquodque sacramentum habeat distinctum habitum gratiæ, & diuersum, per quem operatur suum particularem effectum: quæ

27
Varia nomina gratias.

Gratia sacramentalis quid ad dicitur.

esset multiplicare habitus sine necessitate, ait Scotus, sed est quædam actualis cõcur sus Dei, per eundem habitum gratiæ communem, ad causandum particularem effectum talis, uel talis sacramenti. Unde dicitur gratia sacramentalis. Quidquid aliud dicendum occurrit de principali effectu sacramentorum, dictum est supra, quando declarauimus, quomodo sacramenta causant gratiam. Verum iste effectus impediri potest in adultis, dum scitè, & malè dispositi accedunt ad sacramentum.

Secundus effectus sacramentorum dicitur Character: qui est signum quoddam, quod imprimitur in anima, dum ascribitur militiæ Christianæ, per susceptionem baptismi, uel alterius sacramenti, iuxta illud Pauli. 2. Corint. 1. Qui unxit nos Deus est, & qui signauit nos. Ratio huius est: nam sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur, scilicet ad remedium contra peccata, ut dictum est, & ad perficiendum animam, in his, quæ pertinent ad cultum Diuinum: qui enim deputatur ad aliquod officium, uel seruitium, solet insigniri aliquo signo, ut significetur suum officium, & ab alijs discernatur: prout antiquitus circa milites utebatur. Unde sicut illi, dum ascribebantur ad militiam, quibusdam Characteribus signabantur; ita cum homines, per aliqua sacramenta deputantur ad aliquod officium spirituale, quod pertinet ad cultum Diuinum, conueniens est, ut aliquo spirituali caractere insigniri intelligatur. Et si quærat, quid sit iste character? Respondet. D. T. tertia parte. q. 63. dicens. Character sacramentalis est quædam sacramentalis potestas spiritualis recipiendi, uel conferendi ea, quæ sunt ordinata ad cultum Diuinum. Et dicitur Character Christi, sub cuius militiæ militamus: ea ratione, quia Christus est sacerdos: nam cultus Christianæ religionis à Christi sacerdotio deriuauit. Cum igitur deriuatur à Christi sacerdotio, qui est æternus, iuxta propheticum Sermonem: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech; sequitur, ut Character sit æternus, id est indelebilis. Hinc etiam sequitur, quod in tribus tantum sacramentis imprimitur character, scilicet in baptismo, per quem homo ingreditur militiam Christianam, & per ipsum accipit facultatem suscipiendi alia Ecclesiastica sacramenta: Unde baptismus dicitur ianua omnium sacramentorum; nam per eius ingressum homo efficitur habilis ad alia sacramenta, & ad agendum, quæ pertinent ad Christianam religionem: ut habetur Cap. 1. & 3. de præbitero non baptizato. Secundo, in Confirmatione; per quam recipitur robor fidei; quo mediante homo iam adultus disponitur, & uigoratur, ad resistendum hostibus fidei. Tertio in sacramento ordinis, per quod recipitur potestas ministrandi omnia sacramenta Ecclesiastica: in reliquis uero sacramentis nihil confertur, quod pertineat ad cultum Diuinum, ut in istis tribus, prout in proprijs locis patebit. Quod autem aliqui dicant, in illis conferri quemdam ornatum, nulla autoritate fundata fulcitur; ideo eorum opinio non approbatur.

28
Character est 2 effectus

Character quid est, et quare indelebilis.

Character in tribus sacramentis confertur, et quare.

De causa efficienti sacramentorum.

Pro intelligentia dicendorum, primo aduerte, quod hic est sermo de sacramentis nouæ legis. Secundo aduerte, quod ista causalitas de qua loquimur, dupliciter intelligi potest: uel quo ad auctoritatem, & principalitatem operandi effectum sacramenti: uel quo ad potestatem instituendi. Quantum ad primū dicitur. Vis collatiua gratiæ, quæ est in omnibus sacramentis, ita principaliter,

De sacramentis

& autoritate est in Deo, ut nullus alius ab eo potest illam causare; quia solus Deus potest illam creare, seu concreare, & animam infundere; quia solus Deus in animam interius illabi potest. Et hoc ita est proprium Dei, ut nulli creaturæ communicari possit; esset enim alium Deum facere. Ministerialiter tamen potest homo effectum interiore sacramentorum operari eadem ratione, quia sacramentum est causa gratiæ, id est ut instrumentum uiuum; nam una eadem uis perfecta instrumentalis inuenitur in ministro, & sacramento; sicut in uerbis, & rebus: omnia namque hæc, scilicet minister, materia, & forma concurrunt necessariò ad perficiendum sacramentum: Ita que sicut sacramentum, ita & minister uirtutem a principali agente, scilicet Deo, suscipit. Hinc sequitur, quod effectus sacramentalis, non datur melior a meliori ministro; quia non operatur uirtute propria sed instrumentaliter: unde per orationum suffragia, quæ Deo fundit, non operatur effectum sacramenti, sed illum impetrat in forma Ecclesiæ, operandum a Deo, per merita passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dicemus: Non tamen nego, quin deuotio ministri iuri iusti, aliquid operetur, id est augmentum gratiæ communis. Christus autem in quantum Deus, una cum patre, & Spiritu sancto, operatur interiore effectum sacramentorum autoritatiuè, ut dictum est: sed in quantum homo operatur meritorie, & efficienter, in instrumentali, secundum quandam excellentiam: nam Christi passio non solum est causa meritoria, sed etiam causa efficiens nostræ salutis, in quantum eius humanitas est instrumentum coniunctum Diuinitati: & ex hoc habet quandam principalitatem causalitatis respectu ministrorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ. Hæc autem excellentiæ potestas consistit circa quatuor. Primo in hoc, quòd uirtus passionis Christi operatur in sacramentis, ut dictum est; & copulatur nobis per fidem, quam protestamur, nomen eius inuocando. Secundo, quod per dictam potestatem excellentiæ, effectum sacramentalem sine exteriori sacramento conferre potest: ut fecit Madalenæ, & multis alijs: quòd non potest minister Ecclesiæ. Unde Papa non potest simpliciter dispensare, quantum ad substantiam sacramentorum. Tertio, ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramentis, pertinet, ut eius nomine sacramenta sanctificentur. Quarto ad dictam potestatem pertinet, ut ipse, qui talem uirtutem sacramentis dedit, possit ea instituire. Pro quo nota, quantum ad secundum principale. Sacramenta nouæ legis solus Deus sua propria uirtute, & autoritate instituire potest: ratio huius est; nam solus ille legem, uel statutum aliquod condere potest: qui obligandi illi legi, uel statuto uim habet: sed solus Deus potest dare sacramentis uirtutem sanctificandi; quia solus ipse potest gratiam causare, per quam fit sanctificatio, ut dictum est; ergo solus ipse sua propria autoritate sacramenta instituire potest: quam potestatem nulli alio committere potest ratione, qua supra: quòd intelligitur de Christo in quantum Deus. Sed in quantum homo habet potestatem excellentiæ instituendi sacramenta, tam quam instrumentum coniunctum Diuinitati, ut dictum est supra, de potestate cauendi effectum sacramentorum: quæ potestas sibi congruit iure proprio redemptionis, iuxta illud Matt. 28. Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra, euntes in mundum, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Hanc autem potestatem Excellentiæ quamuis Apostolis dare potuisset, si uoluisset, quantum ad omnia quatuor supradicta. Sicut suo modo sacramenta instituerent, quæ eandem uirtutem haberent sanctificandi (autoritate Diuina tamen, & non propria, ut dixi) Vel ut sine ritu sacramentorum, eorum effectum conferrent, sed solo imperio, ut Christus quandoque faciebat. Vel talem potestatem

statem alicui, aut pluribus ministris dare potuisset, scilicet dando illi tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum opera accepta fuissent de condigno pro æquiualehti satisfactione totius generis humani: quæ postea operarentur ad effectus sacramentorum; & ex consequenti illa sanctificarent in nomine ipsius, seu ipsorum quorum meritis, & uirtute operarentur. Sed noluit hoc facere, quia non erat conueniens: tunc enim sequeretur, quòd essent plura capita in hoc mistico Ecclesiæ corpore, quòd inconueniens, quamuis hoc modo adhuc Christus diceretur caput principalius: neque fuit conueniens hoc facere; ne homines postea spem suam in hominibus poneret: ita etiam ne diuersa ex diuersis essent sacramenta, ex quo oriretur diuisio in Ecclesia, dicendo, Ego sum Pauli, ego sum Petri, uel Iacobi, & simile. Ita que magis conueniens est, ut unum sit baptismum, una Ecclesia, & unum caput. Unde Augustinus super Ioan. 10. c. 1. super illis uerbis. Hic est, de quo dixi. post me uenit, qui ante me factus est, quia prior me erat, & ego nesciebam eum, ait, quòd Ioannes baptista sciebat eum esse agnorem immaculatum, qui tollebat peccata mundi; sed nesciebat, quòd sibi singulariter potestatem baptizandi reseruaret, & aliis ministerium solum committeret: itaque hoc tunc didicidum audiuit per columbam descendentem super caput eius. Hic est qui baptizat in spiritu. Unde dicit Augustinus. Potuisset Dominus Iesus Christus, si uoluisset, potestatem dare alicui seruo suo, ut baptismum, tanquam uice sua ille daret; & transferre a se potestatem baptizandi, & constituere in aliquo seruo suo: itaque illa baptizatio translata in seruum, tantam uim daret quantum uim habet baptismus datus ab ipso Domino. Dedit ergo ministerium tantum Apostolis, & eorum successoribus, ut in nomine, & uirtute Christi baptizarent. Unde Paulus ad Corinth. 1. obiurgando illos, ait. Numquid Paulus Crucifixus est pro uobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? quia dicitis, ego sum Pauli, etc. quasi dicat non. Hinc sequitur, quòd Papa, aut Concilium, non potest instituire, aut remouere aliquod sacramentum.

Hanc autem potestatem ministerialem dedit solis hominibus, et non Angelis; non quòd non potuisset: nam sicut uirtutem suam non alligauit sacramentis, quin posset sine illis effectum sacramentorum conferre: ita etiam talè uirtutem non alligauit Ecclesiæ ministris: quin posset etiam & Angelis hanc uirtutem ministrandi sacramenta tribuere. Sed conueniens fuit, ut per homines ministrarentur, propter eorum conformitatem; ut qui hominem saluare uolens factus est homo similitis illi, per ministerium humanum salus homini applicaretur. Veruntamen, ait D. T. 3. p. q. 64. art. 3. si constaret, aliquod sacramentum a bonis Angelis fuisse ministratum; illud pro rato esset habendum; nam cum sint nuncijs ueritatis, uoluntate Diuina, illud fecisse, credendum esset: sicut legitur de Michaele Archangelo, dedicasse Ecclesiam in monte Gargano ex Diuina commissione, secus de malo Angelo, qui est spiritus mendaciæ. Quòd autè ab aliquibus dicitur, aliqua sacramenta fuisse instituta immediate a Christo, & aliqua mediatè per Apostolos, scilicet Confirmatio, & Extrema unctio; eo quòd non inuenitur expresse in Euangelio, ubi & quando fuerunt instituta, falsum est: legitur enim Marci. 6. quòd discipuli ungebant oleo multos ægros, & sanabantur. & non est credendum, quòd hoc fecissent propria autoritate, sed instructi a Christo, qui sic instituerat, ut de alijs eius præceptis, prout ibi legitur. Ex quo colligitur, Christum ibi instituisse sacramentum Extremæ unctiois. Et quòd habetur Iacobi Epistola. 5. scilicet, Infirmatur quis in uobis, inducat presbiteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c. Dicitur, quòd ibi Apostolus promulgauit illis gentibus hoc sacramentum, prout acceperat.

29
Causa principalis autoritatis est Diuina operandi effectum.

Causa instrumentalis ministeria aliter, est in homine.

Passio Christi est causa meritoria & efficiens sacramentorum.

Causa principalis instituendi sacramenta.

Christus habet potestatem excellentiæ instituendi.

Potestatem instituendi sacramenta quare non fuit data Apost.

32
Ministerium conferendi et ministrandi sacramenta soles hominibus quòd datum fuit.

acceptata Domino. Vnde verbum Magistri, in 4. dist. 23. c. 2. & Vgonis li. de Sacramento intelligi debet de institutione promulgationis. Hoc idem intelligi de sacramento Cōfirmationis, ut habetur. Matt. 16. Si hæc non placent, sufficiat determinatio. S. Concil. Trident. Sess. 7. Can. 1. afferentis, sic tenendum esse, sub pœna Anathematis, ipso facto.

De Numero sacramentorum.

34

Sacramenta nouæ legis, quod sint septem, scilicet Baptismus, Cōfirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium, nec plura, nec minora, vltra Sanctorum patrum testimonia, extat determinatio Sacri Concilii Tridentini, quo supra. Horum autem sufficientiam docet Richardus in 4. dist. 2. q. 1. art. 4., & D. Tho. tertia parte. q. 65. art. 1. Primo ponitur sic. Sacramenta nouæ legis sunt instituta contra defectus naturæ lapsæ, vt dictum est supra. Defectus est duplex, scilicet culpæ, & pœnæ. Defectus culpæ est triplex. 1. Originalis, Actualis, & hic uel mortalis uel uenialis. Cōtra defectū originalis culpæ institutū est principaliter sacramentū baptismi: cōtra defectū culpæ actualis mortalis, institutū est sacramentū pœnitentiæ: contra defectū uenialis culpæ, institutum est sacramentum extremæ vnctionis. Defectus pœnæ est quadruplex. 1. Ignorantia in intellectu, Inclinatione, & pronitas ad malum in uoluntate, Infirmetas, & imbecillitas in irascibili, motus inordinatus sensualis, in concupiscibili. Contra primum est Ordo; contra secundum est Eucharistia; contra tertium est Confirmatio; contra quartum est Matrimonium. Vel sufficientia ponatur sic, secundum. D. T. Sacramenta nouæ legis ex eorum institutione, ad duo sunt ordinata, scilicet ad remedium contra defectus peccatorum, ut modo dicebamus, & ad cultum Dei pro Christiana religione: vtraque ratione conuenienter ponuntur septem sacramenta: nam uita hominis spiritualis habet quandam conformitatem cum uita corporali. Homo autem cum sit animal politicum, & sociabile, duobus perficitur, quātum ad uitam corporalem, scilicet respectu propriæ personæ, & respectu Reipublicæ, cuius est pars. Quātum ad personam, dupliciter perficitur: vno modo per se, scilicet acquirendo uitam perfectionem, quod fit tribus modis, Primo per generationem, seu natiuitatem, quam incipit esse in mundo, & viuere. Et huic, in uita spirituali correspondet baptismus per quem homo incipit esse in Ecclesia membrum Christi, ac per lauacrum regenerationis incipit viuere uita gratiæ. iuxta Christi sententiā Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c. Secundo, homo perficitur per augmentum, crescendo: per quod reductus ad perfectam personæ quantitatem, & uirtutum naturalium robur: Vnde potest perfectè facere opera uitæ. Et huic correspondet Sacramentum confirmationis, in uita spirituali, per quod datur Spiritus sanctus ad robur, pro fidei confessione: Vnde Luca ultimo dicitur discipulis, qui erant baptizati. Sedete in ciuitate, donec induamini uirtute ex alto. Tertio perficitur homo in uita corporali per quotidianum nutrimentum, per quod deperditum restauratur, uita conseruatur, & uires augentur. Et huic correspondet, in uita spirituali, Sacramentum SS. Eucharistiæ; per quam restaurantur aliquæ imperfectiones animæ, homo conseruatur in uita gratiæ, ac proficit, per eius augmentum de uirtute in uirtute. Iuxta illud Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem,

sanguinem nō habebitis uitā in uobis. Hæc aut tria homini sufficerent, si tam in uita corporali, quā spirituali, integrè se conseruaret: sed quia propter naturam corruptam labitur in multos defectus, & incurrit multa mala, ideo alio modo homo perficitur per accidens quantum ad uitam corporalem, circa duo, scilicet remouendo egritudines, & tunc indiget medicamentis curatiuis; quibus ab infirmitate sanatur. Secundo remouendo alias imperfectiones, & reliquias, quæ ex infirmitate remanere solent: & tunc indiget medicamento restauratiuo; per quod restituitur ad pristinam ualitudinem. Primo malo correspondet in uita spirituali, sacramentum pœnitentiæ, contra morbum peccati mortalis, quo anima infirmatur ad mortem. iuxta illud Ps. Sana animam meam, quia peccauit tibi. Secundo malo correspondet in uita spirituali sacramentū Extremæ vnctionis; quæ remouet peccatorum reliquias, & uenialia peccata, ut homo reddatur paratus, & expeditus ad uitam beatam adipiscendam. iuxta illud Iacobi, Cap. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. His igitur quinque sacramentis homo perficitur, quantum ad propriam personam. Quartum ad secundum principale, scilicet homo etiam perficitur, secundum uitam corporalem respectu Reipublicæ, & humanæ societatis, cuius ipse est pars. Et hoc fit duobus modis, uel ut accipit potestatem administrandæ Reipublicæ, & exercendi publicos actus: & huic correspondet sacramentum ordinis in spirituali uita. Iuxta illud Pauli ad Hebræos 7. Sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo: uel quātum ad propagationem naturalem; quod accidit tam in uita corporali, quā spirituali: Matrimonium namque in uita corporali est officium naturæ, in quo homines nascuntur filij iræ: sed in uita spirituali est etiam sacramentum, in quo homines procreantur, ut postea renascantur filij Dei. Et sic remanet, septem tantum esse sacramenta. Potest etiam sacramentorum sufficientia sumi secundum alios, per cōparationem ad tres uirtutes Theologales, & quatuor Cardinales, vt ipsis adaptentur, dicendo, ad actum fidei adiuuat Baptismus, ad actum spei adiuuat Extrema unctio, ad actum Charitatis adiuuat Sanctissima Eucharistia, ad actum prudentiæ ordo ad actum iustitiæ Pœnitentia, ad actum fortitudinis Confirmatio, ad actum denique temperantiæ adiuuat Matrimonium. Inter quæ sacramenta Sanctissima Eucharistia potissimum obtinet locum excellentiæ. Tum quia in sacramento Eucharistiæ continetur Christus substantialiter, qui est autor gratiæ: in reliquis autem cōtinetur uirtus a Christo participata, & gratia instrumentaliter, ut dictum est, per ipsum Christum dandam tamquā autorem gratiæ. Tum etiam quia cætera sacramenta consistunt tantum in fieri unde aqua, & oleum, quæ ad sacramenta pertinent, sacramentalia dicuntur: sed Eucharistia consistit in facto esse, & permanenti: Vnde dicitur sacramentū sacramenti. Tum denique quia omnia alia sacramenta ordinantur ad Eucharistiā, sicut ad finem; & in eo consumantur, teste Dionysio Areop. lib. de Ecclesiastica Hierar. c. 3. Baptismus namque ordinatur ad sumptionem Eucharistiæ: in cuius baptismi susceptione eius uotum includit, quod postea in confirmatione perficitur. Pœnitentia, & Extrema unctio ordinantur, ut preparatoria ad dictā Eucharistiā: penitentia, ut dignè sumatur. Extrema unctio, ut expeditè fruatur. Ordo institutus est ad eius consecrationem. Sed de Matrimonio dubiū est, quomodo ad illam ordinetur. Ad quod dicitur, quod eam attingit saltem sua significatione; quatenus significat coniunctionem Christi cum Ecclesia. iuxta illud Pauli ad Ephesios. 5. Sacramentum hoc (scilicet Matrimonij) magnum est, Ego autem dico in Christo, & Ecclesia.

37

38

De Necessitate sacramentorum in particulari.

39
Necessarium mul-
tiplex.

Sacramentorum necessitas non est equalis. Necessarium namque, teste Arist. 5. Metha. respectu finis, ut sunt sacramenta, duplex est. Vnum, sine quo finis haberi non potest, & hoc vel simpliciter, vel ex suppositione. Alterum est, sine quo finis non ita conuenienter, & comode haberi queat. Secundum primum modum Baptismus, quo ad singularem personam, est simpliciter necessarius dicente Christo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire Regnum Dei. Poenitentia est necessaria, supposito peccato mortali dicente Domino, Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Eucharistia est necessaria ratione precepti, saltem in uoto his, qui realiter sumere non ualent, iuxta illud Ioan. Nisi manducaueritis Carnem filij hominis, &c. Ordo est necessarius in Ecclesia; quia sine gubernatore esse non potest. Secundo modo sunt necessaria reliqua sacramenta: nam Confirmatio non est necessaria ad esse simpliciter, sed ad melius esse; quia perficit baptismum: Ita & Extrema unctio, quae perficit poenitentiam: Vnde si relinquuntur, simpliciter non est mortale: nisi ex contemptu. Matrimonium est ad bene esse: iuuat tamen Ecclesiam ad conseruandam multitudinem, per propagationem.

De Tempore Institutionis.

Sed quaeritur, quare haec sacramenta tam salutifera pro peccatis non fuerunt instituta statim post hominis lapsum, & ante Christi aduentum? Intelligentia huius quaestioni dependet ex institutionis sacramentorum ratione. Datum est supra, in Christo, duo considerari debere. Vnum est, quod in Cruce fuit redemptor noster. Alterum est, quod ipse est institutor nostrae Religionis, in quantum est primus, & aeternus sacerdos. Ex his colligitur in sacramentis esse duo, his similia, quae virtutem ex eius passione sortita sunt. Vnum, quod sunt remedia, & medicamenta contra morbum peccati. Alterum est, quod sunt caeremoniae nostrae Religionis, quibus Deum colimus. Hinc est, ut dum illa instituit, fecit, ut essent, & officia, quibus eum coleremus, & beneficia, quibus nos iustificaremur, secundum dicta in principio super historia Samaritani. Luc. 9. Vnde non decuit, illa instituisse, nisi prius uenisset, & remedia postea applicasset, maxime cum sacramenta effluerint ex latere Christi pendente in Cruce. Nec uoluit statim venire: sed uoluit prius inde Sacerdos, & Leuita transfirent, deinde ipse ueniens, & inueniens hominem semimortuum, applicaret oleum, & uinum; id est uoluit, ut prius de lege naturae, & scripta homo uinceretur, quod neutra eum iuuare poterat. Nec tamen reliquit eos sine aliquo remedio; nam in lege naturae, ultra quaedam sacramenta, ut dictum est habuerunt quoddam praecipuum diuinum in genere, contra originale peccatum, quo protestabantur fidem. Iuxta illud Pauli ad hebraeos. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Quae fides erat de Christo mediatore. Hanc fidem ante circuncisionem protestabantur parentes pro filijs paruulis in remedium originalis, per quendam actum interiorum, eos Deo offerendo; adulti autem pro se ipsis per aliqua sacrificia, in quibus spiritualiter intelligebant, per quoddam auxilium speciale Diuinum, necessarium esse, hominem per

Remedii
contra origi-
ginale in le-
ge naturae.

In comuni.

per fidem eleuari debere: ad quod naturalis cognitio non sufficiebat. Hanc fidem mediatoris maiores explicitam habebant per reuelationem, ut in suis sacrificijs praesignabant, ut legitur de Patriarchis. Minores autem eam implicitè habebant, sub uelamine illorum sacrificiorum. Et si multae gentes perierint, eo quod tale auxilium protestandae fidei non habuerunt; hoc accidit eis, quia non uixerunt secundum quod iura naturae iubebant: quod si iura naturae seruassent, ut fecit Iob, Deus supernaturali auxilio eos adiuuasset; ut salui fierent. A tempore autem Abrahae, in remedium originalis peccati, uixit circuncisio usque ad Christum: per quam circuncisionem fiebat protestatio fidei, iuxta illud Pauli ad Roman. 4. Abraham accepit circuncisionem, tamquam signaculum fidei. Haec autem fuit a Deo praecipua Abrahae, & suae posteritati tantum, quodam exteriori signo, & particulari caeremonia, scilicet, ut masculi octauo die cultro lapideo in carne praeputij circunciderentur. Iuxta illud Gen. 17. Masculus, cuius praeputij caro circuncisa non fuerit, anima illius peribit de populo meo. Haec autem circuncisio ideo fuit in carne praeputij iussa fieri; quia principaliter instituta fuit in remedium originalis peccati, quod trahimus a parentibus, per carnis concupiscentiam, quae in illa parte magis uiget: ideo fuit data in signo expressiori, quam erat remedium contra originale in lege naturae: quia ut supra diximus, quanto magis homines ab exordio mundi se elongabant, tanto magis peccata crescebant, & erant peiora: & quanto magis ad aduentum Messiae appropinquabant, tanto sacramenta debuerunt esse explicatoria. Ideo fuit data Abrahae, & suae posteritati; ut populus a se originem trahens a ceteris genibus discerneret: eo quod ipse fuit primus, qui se ab infidelibus segregauit, per mandatum Dei dicentis. Egrede de terra tua &c. ipse quoque fuit primus, qui accepit promissionem de Christo uenituro, cuius fidem in circuncisione profitebantur: ac denique per tale mandatum Deo placeret, & per fidem sanctificaretur: quia credidit Deo, se habiturum filium, in quo omnes gentes erant benedicendae. Ideo etiam fuit data in remedium originalis, quia figurabat baptismum nostrum, per quem fidem de Christo nato, & passo profiteamur; & ascribimur congregationi fidelium, sicut ipsi per circuncisionem profitebantur: eadem enim est fides nostra, & antiquorum; nam quod illi credebant futurum, nos credimus factum esse. Iuxta illud Apost. ad Corint. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Et in quantum erat remedium originalis, erat communis omnibus gentibus uolentibus se circuncidere, iuxta illud Exo. 12. Si quis peregrinorum in uestram uoluerit transire coloniam, & facere Phasem Domini, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit; eritque sicut indigena terrae. Illi autem populo peculiari erat praecipuum, ut dictum est, propter multorum expectandam Christum: reliquis uero consiliu; nam sufficiebat eis sacrificia, ut supra. Dabatur tantum uiris; nam feminae per fidem parentum, quae eis, ut antea applicabatur, iustificabantur. Verum dum fuerunt in deserto, qui non circuncidebantur, excusabantur, dummodo illam ex contemptu non praetermitterent: credo tamen, nullum eorum, qui ibi nascebantur, ibi mortuum fuisse, antequam a Iosue fuerunt alitè, ut circunciderentur, dicente Ps. Non erat in tribubus eorum infirmus: sed tantum, qui antea in Aegypto circuncisi erant, mortui sunt. Verum pueri, qui ante octauum diem moriebantur, credo quod nec firmitatis causa circuncidebantur, ut fit modo in baptismo. Vel, et melius, applicabatur fides, ut prius, ante circuncisionis institutionem. Adultis autem, dum cir-

Remedii
contra origi-
nale in le-
ge scripta.Circuncisio
quare data
fuit.

De sacramentis

cuncidebantur, remittebatur non solum originale, uerum etiam et actualia commissa, ut modo fit per baptismum: non tamen eodem modo; nam in baptismo, simul cum culpa remittitur pœna, ut dicitur, sed in circuncisione tantum remittebatur culpa. Item in circuncisione dabatur gratia iustificans: si enim per circuncisionem iustificabantur, consequens est dicere, quod gratiam conseq̄uebantur; nam iustificatio sine gratia esse nõ potest, iuxta illud Pau. ad Rom. 3. Iustificati gratia, per gratiam, &c. Hæc autē gratia dabatur, quantum ad omnes effectus gratiæ secundū. D. T. tertia par. quæst. septuagesima, artic. ultim. non tamen eodem modo, ut in baptismo: nam in baptismo gratia conferatur uirtute ipsius, baptismi, in quantum est instrumentum passionis Christi, ut dictum est; in circuncisione autem non conferebatur uirtute circuncisionis, sed uirtute fidei, in Christum passurum, cuius signum tantum circuncisio erat ita scilicet, ut qui circuncidebantur, profitebantur, uel per se, si erant adulti, uel in fide parentum, si erant paruuli, se suscepisse talem fidem. Verum in baptismo confertur plenior gratia; quia sacramentum baptismi est perfectius, et communius: et ideo post Christi aduentum, ipsa circuncisio in baptismum mutata fuit: de quo infra. Multa alia de circuncisione, et sacramentis antiquæ legis dici possent, quæ cum sint potius ad curiositatem quandam, quam ad utilitatem, pertranseo, Itaque ad sacramenta nouæ legis accedamus.

De Baptismo Ioannis.

ET quia legitur Ioannis. 1. Ioanem baptistam baptizasse in Iordane, antequam Christi baptismus institueret. Quæritur ad quid ille baptismus ordinabatur, et cuius utilitatis erat. Respondet Magister dist. 2. duplici de causa fuit institutus. primo ad hoc, ut homines per ipsam assuescerent ad facilius suscipiendum baptismum Christi, qui de proximo erat instituendus. Secundo, ut homines per penitentiam, ad suscipiendum Christi baptismum se disponerent: nam Ioanes baptizans, homines ad penitentiam uocabat, et quos baptizabat, penitere docebat. Duas alias ponit D. T. 3. p. quæst. 35. art. 1. vna est, cum Christus suum baptismum consecrare debebat, opus erat, ut a Ioanne baptizaretur, ut a quas tactu suæ mundissimæ carnis sanctificaret. Altera est, ut perinde a Ioanne baptista manifestaretur, dum turbe ad eum concurrebant. Vnde ipse Ioannes baptista Ioannis. 1. dicit, Vt manifestaretur Christus in Israel, propterea ego ueni in aqua baptizans, Et quamuis ritus talis baptismi fuerit a Deo, qui Spiritus sancti reuelatione Ioannem, ad baptizandum miserat. Dicente ipso, Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem uideris, &c. tamen talis baptismus nihil operabatur in anima suscipientis, ex opere operato; non enim remittebat peccata, nec gratiam conferebat, ut baptismus Christi, sed preparabat ad gratiam, ut dictum est; & ideo qui baptizabantur baptismum Ioannis, iterum baptizari debuerant. Nec tenendum est, quod ait Magister, scilicet quod illi, qui baptizabantur baptismum Ioannis, si non poluerant spem in eius baptismum, sed Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum credebant, non opus erat rebaptizari baptismum Christi, sed tantum recipere Spiritum sanctum per manuum impositionem: quia cum gratiam nõ conferebat: nequod caracterem imprimebat, eo que deficiebat, quod erat de essentia baptismi. scilicet non conferebatur in aqua, et Spiritu sancto, ut opus erat, dicente Domino Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, sed tantum dabatur in aqua solum, corpus foris mundans, et

non

In communi.

non intus animam. Et ideo dicebatur baptismus Ioan: quia operatio Ioannis cõsum erat, Itaque opus erat baptizari iterum baptismum Christi.

Et si quæritur, erat ne sacramentum? Dicitur, quod sergo modo. ut sacrificia ueteris legis; non autem propriè. Suadeo, quod eius forma erat. Ego te baptizo in nomine uenturi. Et sic per eius fidem disponebantur ad Christi uerum baptismum.

Finis primi Capituli.

SUMMARIA SEQUENTIS

C A P. II.

- 1 **B**aptismus est ianna aliorum sacramentorum.
- 2 **B**aptismi definitio.
- 3 Virtus sanctificationis est effectus baptismi.
- 4 In baptismo requiritur, ut dū aqua aspergit dicant verba sacramentalia.
- 5 Materia baptismi est aqua elementalis, pura, & fluida; & quare.
- 6 Lixivium, & brodium an, & quando sunt materia baptismi.
- 7 Forma baptismi est; Ego te baptizo in noīe Patris, & Filij, & Spiritus.
- 8 Causa efficiens duplex in baptismo.
- 9 Quæ variatio verborum anuillet baptismum, & quæ non.
- 10 Qui baptizaret sub nomine Christi tantum, peccaret mortaliter; quamvis in primitiva Ecclesia id facerent Apostoli, & rationes de hoc.
- 11 Opiniones variæ, an sit verus baptismus, si baptizans dicat, Ego te baptizo in nomine sanctæ Trinitatis, Amen.
- 12 An dicere, In nomine Genitoris, Geniti, & Spirati, sit vera forma baptismi; & negatur.
- 13 Dicendum est, in nomine; non autem, in nominibus. & quid per ly. in nomine intelligatur. & numquid possit variari per verba idem sonantia.
- 14 Forma sub qua baptizant Græci.
- 15 Quando subtrahitur aliquod verbum essentielle de forma baptismi, non fit sacramentum.
- 16 Quæ verba addita in principio siue in fine Formæ, impediunt ne fiat baptismus, & quæ non.
- 17 Variatio in terminatione verborum formæ baptismi, aliquando impedit ne fiat sacramentum, & aliquando non; & idem de transpositione.
- 18 Ablutio in baptismo fit per immersionem, asperisionem, & effusionem.
- 19 Baptismus potest fieri sub vna, ac sub trina immersione, iuxta locorum consuetudinem.
- 20 Totum corpus, aut caput in baptismo perfundi debet; variæ opiniones de alijs membris.
- 21 Aqua in baptizando debet esse tanta, ut abluat.
- 22 Vt sit baptismus, oportet ut aqua tangat carnes baptizandi.
- 23 Infans existens in utero materno non potest baptizari.
- 24 Qui moritur accedendo ad baptismum, non est baptizatus; & idem de eo qui projicitur in flumen aut in puteum.
- 25 Minister baptismi est quilibet homo viator.
- 26 Soli Sacerdotes possunt baptizare solenniter.
- 27 Minister Ecclesiæ baptizans in peccato mortali, de nouo peccat; attamen baptismus est bonus, ac ualet.
- 28 Baptizatus ab hæretico, iudeo, & pagano, est uere baptizatus, dummodo intatur forma ecclesiæ, & intendat, quod intendit Ecclesia; non autem

qui

- qui seipsum baptizat.
- 29 Intentio requiritur tam ex parte ministrantis, quam ex parte suscipientis baptismum.
- 30 Qui non consentit baptizari, non recipit nec effectum nec characterem baptismi; qui autem in ipso actu baptizandi non contradicit, recipit characterem, & quid de dormiente, ac de furioso, & stupido is.
- 31 Vis & coactio, quæ impediat baptismum, & quæ non.
- 32 Qui sic accedunt ad baptismum, quando uere baptizentur, & quando nō.
- 33 Effectus baptismi duo.
- 34 Quarta contritio requiratur in adultis, ad digne suscipiendum sacramentum baptismi.
- 35 Contritio est dolor de offensa Dei.
- 36 Baptismus est triplex, Fluminis, Flaminis, & Sanguinis.
- 37 Sine baptismo nemo potest saluari.
- 38 Necessarium, quantum ad baptismum, dicitur dupliciter.
- 39 Vna est fidelium uniuersalis ecclesia, extra quam nemo saluatur.
- 40 Homo potest sine baptismo in re consequi effectum baptismi, sed non characterem, & quomodo.
- 41 Baptismus flaminis, & baptismus sanguinis, non sunt simpliciter baptismata, sed secundum quid.
- 2 Paruuli si pro Christo occiderentur ab infidelibus, saluarentur; ut innocentes occisi ab Herode.
- 43 An infideles existentes in partibus remotis saluentur recte uiuendo, sine baptismo.
- 44 Quamuis omni tempore, et in omni ætate baptismum possit conferri, non tamen est differendum propter imminens periculum.
- 45 Adulti etsi ad fidem conuersi non statim debent baptizari, sed differendi ad certum tempus; & quam ob causam.
- 46 Cur solennitas baptizandi antiquitus celebraretur potius in uigilia Paschæ et Pentecostes, quàm in Epiphania, in qua Christus baptismum suscepit.
- 47 Tria considerantur in sacramentis.
- 48 Paruuli, et etiam adulti accedentes cum recta fide, suscipiunt sacramentum & rem.
- 49 Non omnes collationem gratiæ equaliter recipiunt, sed secundum deuotionem, cum qua ad sacramentum accedunt.
- 50 Patrinus de congruentia et solennitate baptismi est necessarius in baptis.
- 51 Patrinus tenetur habere curam illius pueri, quæ suscipit de sacro fonte.
- 52 Qui non sunt baptizati non possunt esse patrini.
- 53 Abbatibus & Monachis non conuenit habere commatres.
- 54 Vnus tantum, & una possunt esse patrini.
- 55 Catechismus, & exorcismus debent præcedere baptismum, et quid sint.
- 56 Ceremoniæ baptismi quid significant.

DE SACRAMENTO

BAPTISMI.

CAP. II.

Baptismus est ianua sacramentorum.

DICTO de sacramentis in Cōmuni: superest nūc uidere de uno quoque in particulari. Et primo de baptismo, qui est ianua ceterorum sacramentorum: nemo enim ascribi potest religioni Christianæ, nisi baptizetur. Vnde Paulus. De his, qui foris sunt, id est qui fidem per baptismum non susceperunt; nihil ad nos. Per baptismum incorporamur Christo, et efficitur ipsius corporis membra, ac denique reddimur habiles ad alia sacramenta suscipienda: nam sine baptismo, quodcumque aliud sacramentum suscipiatur, nullum est, ac si non esset susceptum. De Baptismo, et eius effectu.

De unaquaque re duo sunt considerata, ait Philosophus. scilicet Vnum, quo ad essentiam, alterum, quo ad annexa. Duplex itaque de baptismo erit consideratio. primo dicemus, de his, quæ pertinent ad eius substantiam, secundo, quæ ipsum annectuntur. Quantum ad primum quatuor sunt considerata, secundum quatuor genera causarum: et ut melius res aperiat, ad eius definitionem curramus, prout Magister dist. tertia definit.

1 Baptismus est intinctio, id est ablutio corporis exterius facta, sub forma uerborum prescripta. Et quamuis multa alia necessario concurrant ad perficiendum sacramentum baptismi, quæ Scorus tangit, et in sua definitione adiungit, tamen quia in hac breui definitione intelliguntur; eoquod Magister contentus fuit tangere ea, quæ principaliter ad rationem baptismi pertinent; ideo eam per ordinem declarando, non relinquemus omnia alia necessaria declarare. Dicitur (ablutio) id est lauatio quadam, quæ cum fiat in aqua regulariter, iam illam supponit: itaque cum dicatur, baptismus est ablutio, intelligitur facta in aqua. ut dicitur, quod est ablutio propriè, et non ipsa aqua, ut Vgo dicere uidetur: quamuis enim uirtus sanctificationis, quæ est effectus baptismi, fit in aqua instrumentalicè, non tamen permanet in ipsa aqua, ita, ut ipsa propriè dicatur facta sacramentum;

Sacramentum baptismi consistit in fieri.

sed dicta uirtus est fluens in hominem, dum aqua applicatur: Vnde hoc sacramentum consistit in fieri, dum homo aqua intingitur: nam antequam homo aqua lauetur, illa aqua non dicitur sacramentum, sed sacramentale, id est res pertinet ad sacramentum: dum autem postea lotus est, et actio cessat, neque dicitur amplius sacramentum (sed res sacramenti, id est effectus, qui remanet: itaque sacramentum dicitur, dum homo propriè aqua foris in corpore lauat, seu abluatur. Ergo sacramentum est ablutio ipsa in corpore exterius facta. Neque hoc sufficit, sed requiritur, ut dum aqua aspergitur, dicantur uerba sacramentalia, significatiua id quod operatur interius, per ipsam lauationem exterius factam: nam aliud est, sonus in ipso uerbo prolato transtiens, et aliud est uirtus intus manens. Hinc August. ait. Vnde est tanta uirtus aquæ, ut corpus ranguat, & cor abluat, nisi faciènte uerbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Et ideo subiungitur, (facta sub forma uerborum prescripta) nam si ablutio fieret sine uerborum.

Baptismi.

rum prolatione, non esset sacramentum, vnde August. subiungit. Detrahe uerbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum. Ex his colligitur, ut cum hoc sacramentum consistat in fieri, & consistat ex elemento aquæ, ut ex materia, & uerbis, quæ proferuntur, ut ex forma, debent simul concurrere, id est dum aqua infunditur, uerba proferri debet: itaque si aliquis ante diceret uerba, deinde aquam infunderet, uel e contra prius aquam infunderet, & postea uerba proferret, non esset sacramentum.

Materia et forma debent simul concurrere

Dictum fuit notanter (corporis exterius facta) sed quomodo debeat fieri in corpore exterius, & in qua parte corporis, posterius dicitur. Cum ergo baptismus consistat in uerbo, & elemento, tamquam forma, & materia necessaria, & essentialiter concurrentia, dicendum est de ipsi sigillatim.

De materia Baptismi.

Materia baptismi communiter loquendo, est aqua elementalis, pura, & fluida. Dicitur (quod est aqua) ad excludendum omnia mista humida, & fluida, ut sunt uinum, oleum, lac, urina, & similia. Et quod sit aqua, patet ex Christi institutione. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c. non quod in alia materia illud instituere non potuisset; nam sicut gratiam donare potest, & peccata dimittere absque sacramentis, ut dictum est: ita gratiam sacramentalem in quacumque materia conferre potuisset. Sed conueniens fuit, hoc sacramentum in aquæ materia instituere; primo ratione suæ communitatis: cum enim sacramentum baptismi sit ita generale, & cunctis simpliciter necessarium; conueniens fuit, ipsum habere materiam communem, uniuersalem, & abundantem, ita, ut ubique, & de facili inueniri possit, sine dispendio, & labore. Secundo, ratione quadruplicis proprietatis aquæ. Prima proprietates est, ut sicut aqua sua naturali proprietate inter omnia liquida, habet purgare fordes corporis: ita baptismus purgat animam ab omnibus sordibus cuiuscumque peccati; ut patet in adultis; quia, ut in principio dictum est, eius rei similitudinem gerit, cuius signum est. Secunda est, ut sicut natura aquæ est refrigerare; ita baptismus refrigerat calorem concupiscentiæ, & reprimat carnis fomitem, ut cæteris paribus, in baptizatis minus uiget. Tertia est, ut sicut aqua facit foecunditatē, in quarum terram inebriat, & germinare facit, ita baptismus facit, ut homo fructus dignos uitæ æternæ producat. Quarta est, ut sicut aqua refocillat corpora nostra, ita gratia; quæ per baptismum datur, refocillat animam.

Quare baptismus in aqua institutus est.

Dixi (elementalis) ad includendum aquam Maris, Fluuiorum, Stagnorum, & similibus; quæ sunt uere aquæ eiusdem speciei saltem subalternè. Dicitur etiam (elementalis) ad excludendum omnes alias aquas artificiales, ut sunt aqua rosata, & quæ ex herbis lambicantur, & stillantur, quæ aquæ æquiuocè a quæ appellantur: & ideo in eis baptismus fieri non potest.

Dixi (pura) pro cuius intelligentia nota: quod impuritas pluribus modis intelligi potest: primo propter mistionem, per aliquam appositionem: vnde aqua lutosa, arenosa, & terrea dicitur impura; sed hæc impuritas non aufert, quin possit esse materia baptismi, dummodo aqua remaneat liquida, & fluxibilis: si enim esset ita grossa, & spisso luto imbibita, ut non posset faciliter fluere, non esset conueniens materia baptismi; eo quod talis contactus non possit.

Impuritas aquæ mixta duplex.

set dici lotio. Secundo impuritas intelligi potest, etiam per missionem aliquis humoris, seu alia rei alterius speciei alterantis aquam: & tunc si quod miscetur in aqua, erit tanta quantitas, ut aquam in suam naturam conuertat, non possit esse debita materia baptismi: puta si ponatur vinum in tanta quantitate, ut mutaretur, intantum, quod potius diceretur vinum limfatum, quam aqua: vel misceatur aqua rosacea in tanta quantitate, ut aquam elementalem in se conuerteret; secus si esset parum, propter odorem, ut nobiles facere solent: si autem alteratio facta in aqua non erit tanta, ut speciem mutet, aut eam corrumpat; sed alteratio erit tantum in qualitatibus: siue fiat per aliquod agens extrinsecum, puta per ignem calefacientem aquam; siue per locum, ut accidit aquis sulfureis, quae per canalia, & loca sulfurea transeunt: siue per situm, ut accidit aquis, quae suscipiunt loci affectionem, circa saporem, odorem, & colorem; unde fiunt salis, rubrae, amarae, male olentes, & similia: quae alterationes, cum fiant circa qualitates tantum, & non circa substantiam, non impediunt, quin in eis possit fieri baptismus. Tertio impuritas fieri potest, per incorporationem, & missionem alterius rei, ex qua missione generatur tertium, ut accidit in idromelle, quod componitur ex aqua, & melle; & in ceruisa, quae fit ex aqua, & grano; & sulfo, quod fit ex aqua, & sale in igne. vel simile: uel quando fiunt decoctiones, in quibus mista imposita incorporantur, & consumuntur, ita, ut trahat aquam in aliam speciem; tunc in huiusmodi baptismus fieri non potest: quamuis enim sint fluida; & ex aqua: tamen aqua non remanet in sua specie. Sed dubium est, de lissiuo, & brodio, an sint materia debita baptismi: qui dicunt, quod sic; alij autem, quod non. Verum in istis, & similibus, non apparet ita manifeste, quod species aquae sit mutata, discussio potius pertinet ad Philosophos, & Medicos, quorum est inquirere, quae alteratio mutat aquam a sua natura, & quae non, quam ad Theologos, per id, quod a sacra scriptura haberi potest; vel ad Canonistam, per id, quod ex Ecclesiae ordinatione dicere possit: quoniam in neutro istorum inuenitur expressum. Verum circa haec dici potest. si decoctio brodij non est tanta, quae partes rei coctae consumpserit, & incorporauerit, ut patet in aspectu, tunc possit cum brodio fieri baptismus, quia adhuc remanet aqua. Quomodo autem cognoscemus, quando aqua brodij mutata est in aliam speciem? quando congelatur, ut patet in brodio carniū, leguminum, & similiū: quia tunc res coctae sunt dissolutae per longam decoctionem: secus si esset brodij herbarū, uel similiū, ubi non requiritur tanta decoctio, & consequenter non congelatur, quia tunc remanet aqua in sua natura: idem dicendum est de decoctionibus Aromatariorum. De lissiuo autem dicitur. Si est aqua transiens per cineres, cum modica decoctione, uel sine decoctione, potest ad baptismum deseruire: nam idem iudicium de ea faciendum est, ut de aqua transeunte per mineras sulfureas, in quibus fit alteratio in qualitatibus tantum, & ita intelligit D. Tho. si autem incorporatione cinerum est tanta; puta per plures colationes, & magnam decoctionem, ut in capitellis, ex quibus fiunt saponēs, tunc non esset conueniens materia baptismi: & sic intelligit Franciscus de Maironis. Vbi autem probabiliter dubitatur de his, securius esset, baptismum cum conditione reiterare: quia est sacramentum necessarium. Haec autem dicuntur, non quod baptizans his rebus uti uelit, dum habet aquam puram; esset enim graue peccatum; sed dicuntur, ut dum accideret nasci aliquē infāntē, de cuius uita dubitaretur, propter quod oporteret eum statim baptizare, ita ut tempus non permitteret expectare, dum aqua a portare

*Lissiuum,
& brodij
an sint ma-
teria ba-
ptismi.*

admodum.

sur;

ur, uel inueniretur in loco, ubi de illa esset inopia, tunc ad huiusmodi res, pro remedio recurrendum esset. Dicitur tandem (fluida) si enim aqua esset congelata, ut nix, grando, ac glacies, non perficeretur baptismus per eorum contactus, nisi prius ista iterum in aquam conuerterentur, seu resoluerebantur. Idem dicendum, si tangeretur spongia in capite, cuius aqua esset in foraminibus; uel pannus in aquam madefactus, nisi exprimerentur.

De forma Baptismi.

ET quia dictum est, accedente uerbo ad elementum, fit sacramentum, quae ritur, quod est uerbum istud, quod dicitur forma baptismi? Respondetur, forma baptismi est. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen. Quae forma est conuenientissima: nam baptismus consecratur per formam, iuxta illud Augusti lib. de unico baptismo, dicentis. Baptismus uerbis Euangeticis consecratur. Cum autem consecratio a causa efficienti deriuetur, consequens est, ut forma causam efficientem exprimat: causa efficiens est duplex. scilicet principalis, quae est sancta trinitas, & instrumentalis, quae est minister: ut a quo hic exprimitur. Dicendo enim, Ego te baptizo, tangitur minister, qui est causa instrumentalis, & ministerialis: & quia non baptizat uirtute propria, sed Dei, qui est causa principalis; ideo haec exprimitur, dum dicitur, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et quod haec sit uera forma a Christo instituta, patet ex Matt. ultimo. Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Sed hic quaeritur, an uerba ista sint forma ita praecisa, ut nullo modo uariari possit sine errore, & quae uariatio baptismum annullat? Pro hac difficultate non parua, est aduertendum, propter mulieres & homines ignaros, qui in casu necessitatis baptizare solent, ut ait Scotus, dist. 3. q. 2. q. sicut mutatio in natura quadrupliciter fieri potest, teste Philo. 5. Phisic. scilicet secundum substantiam, quantitatem, qualitatem, & ubi sita in istis uerbis forma baptismi, uariatio quadrupliciter fieri potest: scilicet secundum substantiam, uerba mutando; secundum quantitatem, noua uerba apponendo, uel aliquid de praedictis subtrahendo; secundum qualitatem, uerba uariando, quantum ad congruam locutionem, uel terminationem: & de his, secundum ubi, praedicta uerba transponendo: puta, dicendo in principio, quae posita sunt in fine, uel in medio. & e contra.

Quantum ad primum, dupliciter fieri potest, uel loco alicuius uerbi positi in forma baptismi appobatur aliquod uerbum extraneum, & desperantem a sensu, & significato illius uerbi, pro quo ponitur: puta qui loco (baptizo) diceret (calefactio) & loco (patris) diceret, (Domini) clarum est, quod non baptizat. Vel loco illius uerbi apponatur aliquod aliud, quod habet eundem sensum, uel significatum, quantum ad rem, licet non quantum ad modum: quod multipliciter contingere potest: & de omnibus erit specialis quaestio propter diuersas opiniones.

Pro quibus nota. In hac forma sunt quaedam uerba, quae principaliter pertinent ad eam, ut inuocatio. 5. Trinitatis; quaedam alia non principaliter pertinent ad eam, licet necessario, ut sunt illa, quae expriment ad eam ministri, & suscipientem baptismum. Et quantum ad actum baptizandi, & personam susci-

7

8

Causa efficiens duplex in baptismo.

Dubium in uariatio in forma sacramenti annullat. quoniam substantia.

pietatem, opus est ut exprimentur, tanquam simpliciter necessaria; non tamen eodem modo, ut hic ponuntur. videlicet, (baptizo te) quod autem sint simpliciter necessaria, colligitur ex uerbis Christi, scilicet (baptizantes eos) sed quod non opus est, ut exprimentur eodem modo, colligitur ex hoc, quod non utitur eisdemmet uerbis, nec Græci utuntur uerbis nostris; esset tamen peccatum mortale, mutare formam nostram & ut illa Græcorum. Quantum ergo ad uerbum (baptizo) dico, quod loco eius possumus uti, (tingo) uel (abluo) quia sunt uerba æquipollentia, idem significantia, & exprimentia eundem actum, & effectum; nam Christus ordinauit formam baptismi uerbis Hebraicis: Græci traduxerunt ea in eorum lingua: & hoc nomen (baptizo) est nomen Græcum, quod Ecclesia sibi retinuit latina; quia multum appropriatè hunc sacrum effectum significat. Vnde sicut licitum fuit græcis tradere formam uerbis Græcis, traducendo Hebraica uerba; ita nobis licitum foret traducere alia uerba Græca in latinum. Itaque non esset scrupulum uti hoc uerbo (lauo) pro (baptizo) ut facere solent seculares, in extrema necessitate. iuxta doctrinam Pauli ad Effesios, uocantis baptismum, lauacrum aquæ: non tamen licitum esset uti hoc uerbo (balneo, uel immergo) secundum Innocentium. c. 1. de Baptismo. Glo. de consecra. Can. Multi. & Alexand. de Alef. quarta parte. q. 13. quia nõ sunt synonyma, & idem significantia, cum hoc uerbo (baptizo) Verum qui uellet uti his uerbis æquipollentibus, & intenderet nouum ritum introducere contra ordinationem Ecclesiæ, non baptizaret; quia deficeret intentio Ecclesiæ, cui tenemur conformari. Si aut has mutationes simpliciter faceret, non uitaret sacramentum: quia idem significant.

Quantum autem ad uerba principalia, scilicet in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti an possint uariari est maior difficultas. p. cuius rei intelligentia.

Dubitarum primo. An loco istorum uerborum. in nomine p. & f. & s. dici possit, in nomine Christi tantum sine expressione aliarum personarum? Pro responsione huius q̄sti aduerte, unum esse clarum, scilicet si quis baptizaret in nomine Christi, peccaret mortaliter, quia faceret contra Ecclesiæ ordinationem: Verum si hoc attentatum fuerit: an esset uerus baptismus, dubium est. Aliqui autem dicunt, si Apostoli baptizauerunt sub hac forma, ut legitur Actuum 2. 10. 19., & nõ sub illa a Christo instituta, ut dictum est, hoc fuit nõ autoritate propria, sed ex dispensatione Diuina, & Christi reuelatione, qui uirtutem sacramentorum uerbis illis præcisè non alligauit; occasione sumpta primo ex hoc q̄ illis temporibus, nomen Christi erat odiosum: ideo ita baptizabant, ut ob id eius nomen amabile, & amicabile redderetur. Secundo, quia circa baptizatos, insurrexerat error, ut quicquid uirtutis baptismi suo ministro attribuebat baptizati. Vnde & dicebat. Ego sũ Pauli, Ego sũ Cephæ &c. immo alij ita erant affecti baptismi Ioannis. ut reuenerent baptizari postea baptismi Christi: Vnde Apostoli, ut ostenderent, oēs debere baptizari baptismi Christi; & q̄ omnes qui baptizabatur, in Christi uirtute saluabantur. dicente Paulo ad Corint. Quot quot baptizati estis, in Christo Iesu baptizati estis; itaq. ex hoc baptizabant sub hac forma, scilicet Baptizo te in nomine Christi. amen; ut per hoc diuulgaretur nomen Christi. Quod credo, eos nõ fecisse in partes remotas; quia ibi nõ opus erat. Qua occasione transacta, non amplius fuit licitum. Vnde qui postea taliter baptizarent, dicunt isti, baptismum non perficerent. huius opinionis est D. T. tertia parte. q. 66. et tota Schola Theologorum, præter Caietanum. Alij, et maxime Canonistæ, non inuenientes, ubi fuerit facta talis dispensatio, et postea reuocatio,

ratio, dicunt. Siquis in nomine Christi baptizaret, uerè baptizaret, licet peccaret mortaliter: Apostoli namque usi sunt hoc uerbo, non dispensatione sed autoritate propria; quia æquipollent. S. Trinitati. Vnde D. Ambrosius: ita illud exponit. Cum Christum dixeris, filium, qui unctus est: et patrem, a quo unctus est, et Spiritum sanctum, per quem unctus est, intelliges. Confirmant hanc opinionem autoritate Nicolai Papæ, ut habetur de Consecra. dist. 4. Can. A quodam. Vbi habet hæc uerba. Si in nomine sanctæ trinitatis, uel tantum in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt, Vnam quippe, idemque est, ut. S. Ambro. exponit, constat, eos non esse denuo baptizandos. Vbi conitit, multo post tempus Apostolorum, hunc usum baptizandi Papam approbare. His autoritatibus suffulti glosatores Canonum, et aliqui Theologi, glosant etiam Can. si reuera. & Can. Multi sunt. secundum eorum opinionem. Opinio prima fundatur super uerbo Christi dicentis. Mat. 28. Euntes autem, docete omnes gentes, baptizates eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Quæ forma; ut uarietur, fieri non potest, nisi dispensatione Diuina; ut dixi. Ratio huius est; nam cum sacramentum baptismi sit sacramentum fidei, opus est, ut in illo integra fides confiteatur: ad fidem autem non solum est necessarium confiteri tres personas esse; uerum etiam eo ordine distingui ut sint Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Vnde sequitur, ut sicut dicendo in nomine Trinitatis, non conficitur baptismus ut inferius probabimus, nunc autem supponimus; ita & dicendo in nomine Christi; sub quibus uerbis, persona implicite, & confuse intelliguntur; quod non sufficit, sed expresse, & explicite nominari debent, ut dicemus. Ad autoritates in contrarium dici possent, & primo ad. D. Ambrosium; eius dictum saluari non potest, quamuis Richardus. & D. T. eum sano modo interpretantur, propter eius reuerentiam: Ad Can. Nicolai Papæ dicitur; quod licet dicitur Pater, arbitratus sit, tunc pro suo ualere baptismum factum in nomine Christi, motus autoritate Ambrosij, nõ tamen hoc decreuit, tamquam articulum fidei, ait Sotus. dist. 3. q. 1. art. 5. sed solum tamquam opinionem, sequendo sententiam Ambrosij: et ideo magis adherendum est opinioni contrariæ, fundatæ uerbis Euægelij, et autoritate uultorum Summorum Pontificum. Nam can. si reuera. supra citatus, facit pro nobis: nam Pelagius Papa scribens Guadentio Episcopo, dicit. Baptizatos in nomine Domini, esse baptizandos in nomine sanctæ trinitatis, explicite tamén, S. P. & F. & S. S. Vbi ly. (Domini) de more intelligitur, pro ly. (Christi) ut habetur Actuum 8. quod Glo. non aduertit. Et in Can. Multi sunt. Papa expressus loquitur, non deberi baptizare in nomine Christi: ubi habentur hæc uerba. Multi sunt, qui in nomine solummodo Christi una est immersione, se asserunt baptizati: Euægelicum uerò præceptum, ipso Deo, et Domino saluatore nostro Iesu Christo tradente nos admonet, in nomine trinitatis, trina est immersione sanctum baptismum unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis, ite baptizate omnes gentes in nomine patris et filij, & Spiritus sancti. Sed Glosa hunc Can. intelligit Pontificem hic reprehendere eos, non quia baptizabant in nomine Christi, sed una immersione tantum: mota ex uerbis Nicolai Papæ, ut supra dixi. Quæ intelligentia Can. non conuenit, tum quia uerba aliud sonant, uel trine immersione parum refert, ut infra uidebimus; baptizare autem in nomine Christi, uel Trinitatis, multum refert, ppter difficultatē motam, et ideo rationabilius est dicere, q̄ loquitur de illo, q̄ multum refert. Itaq. Vndiq. sunt angusti. Ego autem

Ratio tertia opinio nis.

Ratio prima opinio nis.

Ad rationem primam opinionis.

*IO
Dubium est
quid in no
mine Chri
sti, an ba
ptizaret.*

*Prima opi
nio.*

*Secunda o
pinio.*

3. Opinio autem videns has, et multas alias rationes, pro, et contra, et auctoritates magnas
Kuthovii. rum uirorum adductas: et in eis nullam euidētiā: sed aliquas coniecturas aspe
xerim; dicerem, securius est, sic baptizatum sub conditione baptizari forma
communī. Vnde Magist. dist. 3. ritubans de sententia D. Ambro. dicit: tutius est,
tres personas nominare. f. P. & Fi. & SS.

Dubium, de
cendo in no
mine Tri
nitatis an
baptizari
Opinio Ca
ietani.
Alia opi
nio D. Tho.
Dubitatur secundo; An dicere in nomine Trinitatis amen, sic absolute, ualeat
baptizari? Respondet Caietanus super. D. Tho. loco supra allegato; quod sic,
relinquendo. D. T. in hoc casu. Ratio eius est talis. Christi institutio, quo ad for
mam baptismi non coarctatur quo ad uoces, sed quo ad significata. Vnde satis
est ut tres personę significentur implicite, et confuse; dicendo, in nomine trini
tatis, sicut dicendo in nomine Christi, ut supra dictum est. Et quamuis questio
de nomine Christi sit perplexa, ut uidistis: eo quod ita usi sunt Apostoli, et nesci
tur qua ratione, tamen hæc de nomine Trinitatis est magis clara, quod fieri non
possit. Ratio. D. Tho. est, quia Christus sibi instituit, ut nomina personarum ex
pressè, et sigillatim nominentur: & per earum relationes, quibus constituuntur
quam opinionem sequitur non solum Theologi, sed confirmatur auctoritate iu
ris Canonice nam ubicunque legitur de consecra: distinctio 4. in nomine trini
tatis, intelligitur expressè, et distinctè personas nominare: ut ibi est uidere: et
presertim Can. in Synodo, et Can. multi sunt: Vbi expressè declarantur a Sumo
Pontifice. Et ideo qui baptizaret in nomine Trinitatis tantum, non modo mor
tali ter peccaret, sed baptismum reiterare deberet.

13
Dubium di
cendo in no
mine geni
toris, geni
ti, & spiri
ti.
Quæritur tertio. An dicere in nomine Genitoris, Geniti, et Spirati, esset uera
forma baptismi? Et uidetur, quod sic, quia hoc modo personę distinctè expri
muntur, ut supra exigi probatum est. Vnde Hostiensis, et Glo. super Can. Multi
sunt, respondent affirmatiue nihil enim refert, si personę exprimantur per uer
ba æquipollentia. Ang. ff. De uerborum Obli. Quæ extrinsecus: et l. Certum. ff.
Si certum petatur. Idem affirmat Caietanus dicens. Multo magis ualet bap
tismus, si personę explicentur, per ista nomina prædicta: quam si dicantur impli
cite, sub nomine Christi, uel Trinitatis. Contraria opinio est magis uera, et cō
munis: rationem assignat. D. T. quo supra. Forma Sacramenti uirtutem habet
ex Christi institutione: Christus autem illam instituit in illis uerbis peculiari
ter, quæ personarum hypostases significant: et quia Hypostases constituuntur
per relationes, quas important ista nomina, Pater, Filius, et Spiritus sanctus: ut
probat. D. T. prima. p. q. 40. art. 2. et non per actus notionales, quos important
ista nomina. Genitor, Genitus, et Spiratus. Itaque hæc nomina Pater, Filius, et
Spiritus sanctus, habentur pro nominibus proprijs: puta prima persona in trini
tate, ita uocatur Pater, sicut hic homo uocatur Petrus: et secunda, ita uocem fi
lij habet, ut ille homo habet nomen Ioannes: et tertia ita nominatur Spiritus sã
ctus, ut alius homo, uocatur Andreas: ideo per ista conficeretur baptismus. et
non per illa. Ad rationem Caietani. f. quia sunt nomina æquipollentia, dicitur,
non sufficit uti nominibus, quæ idem sonant quantum ad significatum materia
le tantum, ut sunt Genitor, Genitus, et Spiratus: sed requiritur, ut idem sonent
quæ ad significatum formale. tunc enim sunt nomina uerè synonyma: Hinc
est sequitur, quod loco Patris, in hac forma non possumus dicere, in nomine In
na scibilis, et loco filij, nō possumus dicere, Verbi, et loco Spiritus sancti, dicere,
Paracleti, amoris uel nexus, et similia: quæ licet materia liter idem significant,
non tamen formaliter, ut synonyma dici possint. Ad rationem Hostien. et Glo.
dicitur, quod habet locum in statutis, de quibus ibi loquitur, et non in sacramē
tis, ubi forma uerborum est operatiua. Quæritur quarto. An illa dictio, (in no
mine

mine) est ita essentialis, ut non possit uariari sine corruptione forme? Primo
dicitur: qui loco eius, diceret in nominibus, non baptizaret: rationem assignat.
D. T. 3. p. q. 66. art. 5. ad. 6. argu. nam illa dictio (in nomine) stat essentialiter, pro
essentia Diuina, in cuius uirtute baptismus operatur. Et quia opera trinitatis
ad extra sunt indiuisa; quidquid attribuitur essentia Diuina, singulariter attri
buitur: ideo dicendum est (in nomine) in singulari, denotādo essentiam, in
cuius auctoritate confertur baptismus, & non (in nominibus) in plurali, denotādo
personas distinctè: quia esset multiplicare essentiam. Hæc quidem sententia cō
firmatur auctoritate. D. Hieronimi. & habetur de consecratione. dist. 4. Can. Eo
dē modo. Possēt tñ dici, in nomine patris; in nomine filij; in nomine Spiritus
sancti: quia ut sic non essent plura nomina: sicut dicēdo, in nominibus: sed unū,
& idem nomen essentialē Dei, tribus personis replicatum: sicut quādo dicitur,
Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus sanctus, & tam en unus est Deus.

Sed hic quæritur ulterius. quid intelligitur, per ly. (in nomine) Respondet
Magist. dist. 3. in nomine, id est in inuocatione, & cōfessione: Et quia hoc ipsum,
quod dicitur (in nomine) est ipsa propriè inuocatio, & confessio: si pro inuoca
tione statet, sequeretur, qd esset inuocatio inuocationis, & confessio confessio
nis: ideo nō placet. Vgo autē lib. 2. de sacramentis, dicit. idē est dicere, in nomi
ne, quod in fide; quod consonat; quia baptismus est sacramentum fidei: cōfor
matur ēt hoc, dicto Euangelij, scilicet. qui crediderit, & baptizatus fuerit. Ve
rum melius dici potest, cum. D. T. & Soto in 4. dist. 3. q. Vnica. art. quinto. in no
mine, id est in potestate, auctoritate, & uirtute; patris, &c. Sicut enim
Prætor, dum facit aliquid in nomine Regis, illud dicitur facere in eius aucto
ritate, & potestate; ita in proposito. Hoc etiam modo intelligimus illud Psal.
Hi in curribus, & in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabi
mus. Et aliud. Deus in nomine tuo saluum me fac. & in uirtute tua libera me.
Itaque in hac confessione, non solum personarum trinitatem cōfitemur: sed
etiam eius uirtute, potestate, & fauore consequi fatemur, quod per baptismū
nobis confertur.

Dubitatur & ulterius. cum hæc dictio, nomen, sonet idem qd fides, auctoritas,
uirtus, &c. licebit ne dicere, in fide aut in uirtute, patris, &c. Respondet Inno
cen. c. 1. de baptismo, cui adhæret Soto quo supra. qd nō: quamuis enim, nomē,
sonet omnia ista; non tamen, unumquodque istorum sigillatim dicit totum,
quod nomen; id est fides, uirtus, potestas &c. sigillatim, & seorsum sunt: non
æquipollent, cum hac dictione (nomen), ut hic sumitur: Vnde ultra quod pecca
ret, sacramentum non esset tutum, sed cum conditione reiterandum.

Quantum ad secundum principale. f. de uariatione secundum quantitatem,
dupliciter fieri potest. Vel subtrahendo aliquam dictionem de forma: uel ad
dendo ipsi formæ aliquam aliam dictionem De primo dicitur. Si in forma pro
lata deficit aliquod, quod non est de essentia formæ: puta, (ego,) uel (amen) nō
uitiatur sacramentum & in hoc non est controuersia: quod enim minister ali
quo uerbo exprimat, non est simpliciter necessarium: Vnde hoc pronomen,
ego, si relinquatur, non redditur forma defectuosa, nec esset latalis culpa: par
tim quia nō est in uerbis Christi, partim etiā; quia dicēdo, baptizo te, subintel
ligitur, ego, Vnde Graeci baptizant sub hac forma. Baptizetur seruus Christi. si
ne expressione ministri: quod fecerunt ad euitandum errorem eorum, qui uir
tutem baptisq; ministris attribuebant, dicentes. Ego sum Pauli, Ego sum Cæ
pha, Ego autem Apollo. Qui error insurrexerat in Ecclesia Orientali, & non
occidentali: ideo Latini non curauerunt de hoc. Si autem subtrahatur aliquod
uerbum

Dubium
de ly.
(in nomi
ne)

13
Dubium.

Dubium.

De uaria
tione secū
dum quan
titatem.

Forma gna
corum.

De sacramento

15 **16** **17** **18** **19** **20** **21** **22** **23** **24** **25** **26** **27** **28** **29** **30** **31** **32** **33** **34** **35** **36** **37** **38** **39** **40** **41** **42** **43** **44** **45** **46** **47** **48** **49** **50** **51** **52** **53** **54** **55** **56** **57** **58** **59** **60** **61** **62** **63** **64** **65** **66** **67** **68** **69** **70** **71** **72** **73** **74** **75** **76** **77** **78** **79** **80** **81** **82** **83** **84** **85** **86** **87** **88** **89** **90** **91** **92** **93** **94** **95** **96** **97** **98** **99** **100**

verbum de principalibus, & essentialibus: puta, uerbum per quod explicatur actus baptizandi, uidelicet, baptizo, uel persona, quæ baptizatur, uidelicet, te, non fit sacramentum. Cap. 1. de Baptismo, & eius effectu. Neque erit baptismus, si in prolatione formæ deficeret aliqua personarum trinitatis: puta Patris, uel Filij, uel Spiritus sancti: quia quodlibet prædictorum est necessarium ad formam. ut habetur de consecratione dist. 4. **Can.** In Synodo. De secundo dicitur. addendo aliquod uerbum extraneum, hoc multipliciter fieri potest. primo premittendo aliquid in principio; & tunc si non repugnat uerbis formæ, fit baptismus. uerbi gratia. dicendo præcibus, & meritis beatæ Mariæ, & omnium sanctorum, ego te baptizo, in nomine, &c. quia sunt uerba depræcatiua, quæ potius conferunt ad formam. Vel dicendo. Arma uirumque cano. Ego te baptizo, & cætera: quæ & si sunt inutilia, & nihil conferentia, non tamen destruant; seu si essent contraria, & destructiua formæ. puta dicendo, non ego te baptizo &c. Vel in uirtute Diaboli, uel similis. ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. & quod dicitur de istis, intelligendum est de quocumque alio uerbo formæ præponendo. Idem quoque intelligendum est, si talia, & similia uerba dicantur post completam formam. si non destruant, aut uiciant sensum formæ, ualet baptismus; si autem contrariantur, puta. ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nec non beatæ uirginis, & omnium sanctorum; intelligendo, quod ita baptizat in uirtute, & autoritate Beatæ Virginis, & sanctorum, sicut & S. Trinitatis, esset error repugnans formæ; & consequenter, non esset baptismus. **Can.** Si non. de consecrat. dist. 4. secus, si hæc & similia adderentur ob deuotionem. Et multo magis impediretur effectus baptismi, si uerba adiuncta post formam essent de se contraria, & aduersa formæ. Tertio uel interponendo uerba in medio. & tunc dico, illa uerba si non repugnant uerbis formæ, nec illam destruant, non uiciatur baptismus. Verbi gratia, dicendo. Ego Ioannes baptizo te Petrum, in nomine Dei Patris, & Iesu Christi filij eius, & Spiritus sancti paracliti. Vel dicendo in nomine Patris genitoris, & filij geni. & c. uel simile: quia hæc non destruant, sed adiuuant sensum. Si autem uerba interposita repugnarent, uel errorem inducerent, non esset uera forma baptismi: puta dicendo, in nomine patris maioris, & filij minoris, uel dicendo in nomine patris geniti, & filij genitoris. uel simile. Si uero uerbum interpositum unitatem formæ disungeret, uel rumperet, tunc forma non haberet effectum. puta. Ego baptizo te, & non, in nomine patris &c. quia ly, non, destruit sensum. uel dicendo, Ego baptizo te, Deus in adiutorium meum intende Domine ad adiuuandum me festina, uel alia uerba longi sermonis interponendo, deinde subiungendo, in nomine patris, &c. quia ut sic disungeret unitas sensus formæ. secus si uerba interposita talem effectum non facerent; sed humano iudicio, continuatio sensus uerborum formæ maneret, quamuis illa essent uerba extranea. Verbi gratia, dicendo, Ego te baptizo. subiungeret, tacete, uel recedete, deinde sequeretur, in nomine patris, &c. Vel dicendo, ego te baptizo, Deus est, in nomine, & cætera. quæ secuntur. idem dicendum si inter loquendum, seu proferendum formam tussim faceret aliquantum, uel spueret. Et quamuis Hostien. dicat. nihil esse addendum, uel subtrahendum: alias forma uiciatur; hoc non est uniuersaliter uerum, nec loca a se allegata faciunt pro se: sed quod dictum est rationale est. Quarto uel adiungendo cum forma aliquam conditionem, quæ non existit: & tunc forma non ualet: puta diceudo, si ego sum Episcopus te baptizo in nomine Patris, & cætera uel dicendo, ego baptizo te, si tu es Græcus, uel simile: nam si talis conditio non existit, forma est falsa.

Quan-

Baptismi.

Quantum ad tertium principale, scilicet, de uariatione secundum qualitatem, id est terminationes uerborum, quæ pertinent ad congruitatem. dicitur breuiter. Si uerborum terminatio ita incognua erit, ut non corrumpat pœnitentis sensum uerborum; sed bene possit capi conceptus significatus per illa uerba: ut accidere solet quibusdā Clericis; imperitis, & illiteratis: qui & si quandoque loquuntur incognue, male terminantes dictiones; tamen ab audientibus concipiuntur, quæ dicere uolunt: uerbi gratia dicendo, in nomine Patri & Filia, & Spiritui sancti; uel simile, si loquitur simpliciter, & bona fide, ut loquitur idiotæ & mulieres; tunc baptismus erit uerus. Si autem corruptio erit talis, & tanta, ut sensus uerborum communiter percipi non possit; tunc forma non ualet; & consequenter non esset baptismus. Et multo magis, si per talia uerba, & similia intenderet inducere errorem, & aliam ritum, contra usum Ecclesiæ. Quod patet per **Can.** Retulerunt. de consecratio. dist. 4. Vbi Zacharias Papa, respondens Bonifacio Episcopo, uolenti rebaptizare eos, qui baptizati erant a quodam sacerdote ignaro, dicente, in nomine patria, & Filia, & Spiritui sancti; consulenti respondit, per hæc uerba. Si sacerdos ille, qui baptizauit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo linguam, ut supra fati sumus, non possumus consentire, ut de nouo baptizentur.

Quantum ad quartum principale, scilicet de uariatione secundum ubi, id est transponendo uerba, dicitur. Si transpositio facta in solis uerbis formæ, uariaret sententiā, ut uerus sensus haberi non posset: puta dicendo, Ego patris, baptizo te in nomine Filij, & Spiritus sancti, uel simile, tunc non baptizaret: quia ut sic aufert conceptum orationis, prout instituta est. Si autem transpositio non est talis, sed permittit, ut uerba transposita eundem sensum teneant, uerbi gratia dicendo, te baptizo ego, in nomine Patris, & cætera: quia nomina transposita idem significant, ait Arist. ad huc sensum. Vel dicendo, Ego te baptizo in nomine Filij, Patris, & Spiritus sancti: tunc non impedit, ut sit uerus baptismus: nam si congruū esset seruare ordinem personarum, secundum quod originatur: tamē quantum attinet ad ueritatem sacramenti, non est ita necessarium, ut si casu non seruetur, forma esset per hoc uitiata. (nisi per hanc transpositionem, preferens errorem inducere uellet. **Can.** Hi uero. de consecra. dist. 4.) nam personæ in hac forma, quocumque ordine nominentur (si ordo non inducit errorem) inuocantur, tamque unum efficiens principale, in cuius uirtute sacramentum confertur. Et hoc modo intellectæ opiniones relatæ a Glo. sup. **Can.** si non sanctificantur dist. 4. quæ uidentur contrariæ; conciliantur. Quæ dicta sunt de forma baptismi, rationabilius sentienda sunt, secundum Richardum, D. Tho. Scotum, Franciscum de maioris, Ioannem bacchonum, & Sotum. Cæteri, autem, qui de hoc loquuntur, non sunt in omnibus audiendū.

De immersione.

DICTO de materia, & forma baptismi quantum opus erat pro Parochiis, nunc conueniens est dicere aliquid de Immersione antequam ad alteriora procedamus. Pro cuius rei intelligentia, nota quod hic duo ueniunt cōsideranda. Vnum quod est essentialē; Alterum, quod est accidentale baptismi. Essentialē huic sacramento est, ut fiat ablutio in corpore, ad significandum ablutio nem interio rem in anima, & ideo assumitur aqua pro materia baptismi, ut dictum est supra. Accidentale est modus abluendi, de quo queritur.

Quari-

De Sacramento

Dubium de immersione
122.

Quæritur primo, an ablutio fieri debeat per modum immersionis, an asper-
sionis, vel effusionis? Ad hoc respondens D. Th. 3. par. q. 66. art. 7. dicit. Quam-
vis tutius esset baptizare per modum immersionis, ita enim habet usus anti-
quus ordinarius, dum baptizabantur adulti, & qui commode immergi pote-
rant: tamen fieri potest per modum asperisionis, & hoc propter necessitatem,
dum multitudo copiosa esset baptizanda: ita legitur Actuum 2. & 4. ubi in vna
die fuerunt baptizati tria milia, & in alia quinque milia: quod fieri non pote-
rat, nisi aspergendo. iuxta illud Pauli ad Hebræos. x. Accedamus cum vero cor-
de ad plenitudinem fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus
aqua munda. Potest etiam fieri per modum effusionis; iuxta illud Ezechia.
cap. 26. Effundam super vos aquam mundam: & hoc vel propter paucitatem
aquæ, vel propter imbecillitatem ministrum, non potens baptizandum sustine-
re, vel propter debilitatem baptizandi, ut accidit infantibus, quibus periculū
immineret mortis, si immergerentur: ideo communiter hodie fit ablutio per
effusionem aquæ in capite, cum quadam ampollina, vel alio vase delicato;
qui modus est valde commodus baptizanti, & baptizando, propter fontem
vbi aqua benedicta ad hunc effectum conservatur: verum quia in hoc non est
controuersia standum est consuetudini loci.

Dubium de trina immersione.
19

Dubitarit secundo. An debeat fieri trina immersio, seu effusio, an vna tan-
tum? Respondet D. Th. quo supra art. 8. quantum ad necessitatem sacramenti,
hæc se habent per accidens: potest enim fieri baptismus per vnam, vel tres
effusiones. vt habetur de consecra. dist. 4. can. De trina. & vtrūque fit misterio,
nam per vnicam immersionem significatur vnitas essentia Diuinæ, in cuius vir-
tute fit baptismus: per trinam autem significatur trinitas personarum, quæ
illic distinctè inuocantur. vel dicamus, quod per vnicam effusionem significatur
vnitas mortis Christi; per trinam autem, triduum mortis, & sepulturæ eius.
vt ait August. in quadam homilia. Et habetur Can. Postquam. ead. dist. Verum
Ecclesia diuersis de causis, diuersis temporibus, diuersimodè fieri ordinauit:
in primitiua namq; Ecclesia, ex eo, quod aliqui de S. Trinitate malè sentiebāt,
& Christum purum hominem existimabant; filium autem Dei dicebant, eo
quod per eius mortem, talem sibi nomen meruit: vnde in talium commemoratio-
ne, vnica immersione baptizabant: Quem errorem Ecclesia volens ex-
tirpare, ordinauit, vt baptizarentur trina immersione: vt habetur Can. si quis
presbyter. ead. dist. Deinde successit alius error quorundam scismaticorum,
& hæreticorum, qui rebaptizabant homines sub quodam errore: in cuius er-
roris detestationem, in Concilio Toletano fuit statutū, baptismum fieri vnica
immersione, vt habetur cap. propter scandalum. ead. dist. Sed temporibus no-
stris, in quibus hæc omnia cessauerunt, ait Magist. quo supra, obseruanda est
consuetudo loci. vnde in partibus nostris, vbi ordo, & consuetudo Romanæ
Ecclesiæ est, vt ter aqua effundatur, qui aliter obseruaret, peccaret mortali-
ter, ait D. Tho. sed baptismus tenet. Quod intelligendum est in baptismo so-
lenni: nam in casu necessitatis, & periculi mortis instantiæ, secluso scan-
dalo, non esset mortale, semel aquam effundere.

Dubium de membro baptizando.

Quæritur tertio, in quo membro fieri debet effusio aquæ? Respondet D. Th.
quo supra: si totum corpus commode perfundi non potest propter supradi-
ctas causas, debet caput perfundi, in quo principium vitæ manifestatur, & hic
est ritus Ecclesiæ Romanæ; itaque qui ex professo, sine causa legitima, bap-
tizaret in alio membro, quàm in capite, peccaret mortaliter. Sed an esset verus
baptismus, dubitatur. Verum pro communiore, & tutiori parte, vt non omnes
citemus,

Baptismi.

24

citemus, qui de hac materia loquuntur, dicitur. Primo qui intingeret pectus, vel
tibia sine capite, uerè baptizaret; sed peccaret mortaliter, si hoc sine necessita-
te attēteret. Secūdo, qui intingeret manū uel pedem tantū, ut accidit ijs, quæ ha-
bent difficultatem partus, uel dum infantes nascuntur ex trauerulo, & dubita-
tur, an uiuereant ex utero. an sit baptizanda illa pars apparentis, & sufficiat;
alii dicunt quod sic, alij autem quod non: sed media uia est tutior, cum D. Tho. q. 68. art.
11. Landulfo. Ricciardo, & multis alijs. scilicet. Si periculum mortis non im-
minet, expectanda est tota in fantis natiuitas (unde aberrant Obstetrices, dum
occurrit quælibet parua occasio, statim puerum, ubi possunt, baptizant) si autē
caput tantum apparuerit, & imminet periculum mortis, potest in illo bap-
tizari, & si postea totus egressus fuerit, non debet sub conditione rebaptizari; quia
baptizatum est membrum in quo uigent omnes sensus: & in hoc non dubitan-
dum; quidquid dicant aliqui. Si uerò apparuerit tantum pes, uel manus, aut bra-
chium, & urget periculum mortis, quod non exierit uiuus, baptizetur illa pars
apparentis; quia in qualibet parte est anima; Verum quia in talibus partibus nō
uigent sensus, neque residet principium uitæ, ut in capite, & in pectore, ubi ba-
ptismus esset uerus, ut dictum est; dubitatur, an in dictis partibus sit etiam ba-
ptismus: itaque si contingerit, perfectè nasci uiuum, melius est, ut cum condi-
tione rebaptizetur, & in tuto ponatur.

Quæritur quarto, quanta debeat esse aqua, quæ effunditur, uel aspergitur, dū
celebratur baptismus? Respondetur, siue aqua sit multa, siue pauca, non est de
necessitate sacramenti: necessarium tamen est, ut sit tanta, quæ sufficiat, ad iudi-
candum hoc, scilicet, ut baptizatus dicatur, ablutum esse: Vnde si quis asperge-
retur cum tribus, uel quatuor guttis aquæ, non esset sacramentum; quia tam
exigua aqua non iudicaretur ablutio; dictum est enim supra, quod sacramen-
tum est signum rei sacræ, res sacræ hic est mundatio animæ significata per mun-
dationem exteriorē; mundatio exterior non potest iudicari in quatuor gut-
tis aquæ: itaque in re dubia baptismus esset reiterandus sub conditione.

Quæritur quinto, An opus est ut aqua, dum infunditur, tangat carnes, uel
aspergitur? Ad hoc dicitur cum D. T. quod sic ait enim Augu. Quæ est ista uir-
tus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Ex quibus colligitur: si aqua non tan-
git corpus, non dicitur abluere. Vnde sequitur, si aqua aspersa tangeret solum
uestes, non esset baptismus, neque si effunderetur super homine unde quæque con-
tecto, puta capite cooperto, facie laruata, uel simile, ita ut aqua non attinge-
ret carnes: nec etiam, ut ait Grabiell, si immergeretur inclusus in utre, uel simi-
li, ita ut aqua non penetraret ad carnes. Eset benè baptismus, si immergere-
tur cooperatus linteo, uel alio panno lineo, quia ut sic, aqua penetraret ad car-
nes, & sufficeret. Silueff. Verbo. Baptismus. 4. §. 2. adiungit, si infans natus esset
cum pelle secundina, baptizari posset: quod esset uerum, si pellis talis esset po-
rosa ita ut aqua attingeret carnes, alias non: quia nō est pars eius. Sed dubium
est, si aqua effusa attingeret capillos tantum, & non cutim. Sous dist. 3. affir-
mat talem esse baptismum; eo quod capilli sunt partes capitis, & uiuunt ani-
ma uegatatiua: uerum hoc asserit cum formidine, aduertens, quod capilli sunt
superfluitates: ideo dicendum, ut talis rebaptizetur cum conditione; nam si
asperfus super pede, uel manu, ubi uiget anima sensitua, nō est tutus, sed cum
conditione rebaptizandus: multo magis intinctus super capillis, qui carent
omni sensu: nec ualet dicere, quod sunt partes capitis; quia sunt superfluitates,
& excrementa tantum, sine sensu. Et si aliquis instaret adducendo a ceta Apo-
stolorum c. 2. & 4. ubi tot milia hominum in vna die baptizati fuere: quod
fieri

21
*Dubium de
quantitate
aque.*

22
*Dubium de
tactu car-
nis per aquam.*

*Dubitatio
fieri*

De Sacramento

fieri non poterat, nisi per asperionem: in quo casu datur intelligi, paucis guttis aquæ, vnumquemque locum fuisse; & forsan illas non attingisse, nisi vsq; ad vestes, & capillos tantum. Respondeo, non esse credendum Apost. ita temere illos baptizasse, sed forsan transibant coram ministris, quia erant plures baptizantes, bini, vel terni, vt super singulorum capita, certo ictu, & effusione sufficienti, aqua caderet. dicendo, Ego vos baptizo, &c.

Respon.

*22
Dubii de
baptismo
facto in
vtero.*

Quæritur sexto, an baptizari possit infans in vtero materno: Respondet D. Th. quod non, quia vt dictum est supra, de essentia baptismi est, vt aqua tangat corpus baptizandi, vt dictum est supra. Et si diceretur cum Iuliano Apostata, si baptizaretur mater prægnans, baptizatus esset & foetus in vtero; quia est aliquid eius antequam nascatur. Respondet August. hoc non esse verum, non enim omne quod est in homine, baptizatur cum homine: & anima pueri est distincta ab anima matris. can. si quid est in homine. de consecra. dist. 4. ideo dicendum est cum Silu. quo supra. Si propter difficultatem partus, vel alterius causæ, mulier prægnans esset certo moritura, ad cuius mortem moreretur & foetus, non liceret matrem interficere, & aperire, vt foetus saluetur, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona, sed postquam mortua esset, illam aperire liceret, & foetum viuum extrahere, & baptizare. Si autem periculum curreret ex parte foetus, vt non nasceretur viuus; si baptizaretur in vtero, nõ esset verè baptizatus, vt postea posset in cimiterium sepeliri, sicut illi, qui habuerunt aliquod verum signum baptismi, quia nondum natus erat mundo, ideo non potest renasci Ecclesiæ, ait Iñ. Dorus, & habetur, can. qui in maternis, ead. dist. quod autem dicunt aliqui, in tali casu debere baptizari, vt potest, & relinqui misericordiæ Dei, qui virtutem suam sacramentis non alligauit, hoc piuum est, & non legitimum. Et multo minus valet, quod dicit Caietanus super D. Th. loco allegato, cõtra communem opinionem, & legem Dei ordinariam, supra quam, sine speciali reuelatione, non possumus iudicare.

*27
Dubii de
illo, quod
moritur ante
quam ad
fontem ac
cessit.*

Quæritur septimo, quid dicendum de illo, qui accessit ad fontem baptismi, & antequam deuenit ad actum baptizandi, moritur, vel etiã dum infunditur aqua, antequam finiatur forma à ministro? dicunt aliqui, de quorum numero est Siluester, quo supra: tenendum est, illum esse baptizatum, quia quod defuit supplet summus sacerdos. Dictum hoc est voluntarium, & sine fundamento, vnde si hæc ratio valeret, militaret etiam in multis alijs casibus, supra recitatis, in quibus definitum est, non esse verum baptismum: & si Dei misericordia infinita sit; non tamen sic de facili recurrendum est ad pietatem, vbi nulla reuelatio diuinæ voluntatis habetur, contra legem ordinariam, vt dicemus de baptismo sanguinis, & flaminis. Sed quod puer ille amittat paradysum, pro tam parua occasione in his, & similibus casibus, magnificatur iustitia, & misericordia Dei sic disponentis.

*Dubii de
prociense
flumen.*

Quæritur octauo, si puer nondum baptizatus, inciperet mori, an propter inopiam aquæ, posset baptizans eum iacere in flumen, vel in puteum, dicendo formam baptismi? Panormitanus cum multis alijs canonistis ait, hoc modo est verè baptizatus, quia adest materia, & forma. Sed oppositum est magis verum, nam vltra quod esset homicida, nec esset baptismus, quia tali modo nõ est immersio, vt requiritur, sed summersio, & suffocatio. Posset benè si haberetur funis, pannum in flumen, vel in puteum demittere, & de illo aquam exprimeret, vel illum ligare, & in aquam immergere dicendo formam, deinde emergere, & tunc haberet modum ablutionis, vt requiritur, & quamuis Pan. dicat, quod immersio non est necessaria, oppositum est verum: eleuatio enim à fonte

Baptismi.

fonte significat resurrectionem Christi a mortuis; dicente Paulo, Consepukti sumus cum Christo in mortem eius.

De Ministro Baptismi.

CVM sacramentum baptismi sit sacramentum necessitatis, sine quo nemo saluatur, iuxta sententiã Dñi, Nicodemo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c. & habet de consecra. dist. Can. 1. Et certè sine ipso in re, pueri subueniri non põt. Can. Nulla. ead. dist. A adultis aut, quamuis sine ipso in re, subueniri possit; dñ scilicet homo illum haberet in desiderio & copia baptismi negaretur, ut inferius dicitur, nõ tamè sine ipso in re, adulti semper habent plenam remissionem peccatorum, quo ad pœnam temporalem. ait D. T. 3. p. q. 87. art. 2. quod ideo dicitur, quia adulti non semper habent perfectam contritionem, quæ sufficeret ad euacuandam pœnam, quæ contritio nõ est necessaria in adultis suscipientibus illum in re, ad habendum plenarium effectũ. Vnde Deus optimus maximus, qui diues est in misericordia, & omnes homines vult saluos fieri, ut de facili homo remedium inueniret, decreuit, ut sicut pro eius materia esset aqua, elementum commune, & vniuersale, quod de facili ubiq; inuenitur, ita etiam noluit, ut eius minister esset vniuersalis; scilicet quilibet homo uiator, ne propter baptismi defectum, aliquis salutis suæ dispendium pateretur, quod fuit conueniens ita esse, nam sacramenti generalissimi, ut est baptismus, causa debet esse generalissima. Verum secundum quandam conuenientiam, & solennitatem, hoc baptismi officium pertinere debet ad solo præbiteros. Can. Constant. eadem dist. Ipsi enim, ut ait. D. Tho. quo supra, ad hoc consecrantur, ut corpus Christi conficiant, quod est sacramentum Ecclesiæ unitatis. Iuxta illud Pauli. ad Corint. 10. Vnus panis, & vnum corpus sumus omnes, qui de vno calice participamus. & quia homo per baptismum efficitur particeps unitatis Ecclesiæ, & accipit ius ad mensam Domini, hinc fit, ut sicut ad sacerdotem pertinet Eucharistiam consecrare, ita etiam ad ipsum conueniens est, pertinere baptismum ministrare, eiusdem enim uidetur esse totum operari, & partem ad totum disponere. Ad Diaconos autem non pertinet ex officio hoc sacramentum ministrare, sed maioribus ministrantibus seruitium præbere. Can. Diaconos. Dist. 93. Itaque quicumque non sacerdos solenniter baptizaret, efficeretur irregularis. Cap. 1. de clerico non ordinato: Nec sacerdotes sine peccato indifferenter ministrare possunt, nisi Parochi, nisi quisq; in sua parochia, uel aliqui priuilegiati, uel ex licentia parochi, in sua parochia. In casu aut necessitatis quisque baptizare põt, non existente copia sacerdotis. Can. Eodem, & Can. In necessitate de consecra. dist. 4. Hoc tamen ordine. Mulier presente Masculo baptizare non debet. Can. Mulier. ead. dist. nisi uir ille esset pater infantis, uel ita ignarus, ut nesciret proferre formam baptismi: uel quæ infans esset baptizandus, anteq; totus exiret ex utero; causa honestatis. Secularis presente clerico in sacris, baptizare non debet: & leuiter omnibus præferri debet: alias peccarent: sed est ueniale.

Et quãuis minister Ecclesiæ hoc sacramentũ ministrãs in peccato mortali, de nouo peccet. Dicente August. li. 4. de Baptismo. Ego dico, & nos dicimus omnes: quia iustos oportet esse, p quos baptizatur: tamè si minister malus fuerit, non per hoc sequitur, malum esse baptismum: quia baptizans ministerium

*26
Baptizare
solenniter
pertinet ad
sacerdotes.*

De Sacramento.

Antum habet, & nō potestatem, & uirtutem baptismi; ille namque potestatem sibi retinuit, de quo Spiritus sanctus dicit. Hic est, qui baptizat: Itaq. nō minus datur a malo, q̄ a bono ministro; nec melior a meliori. Vnde August. quo supra. Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur; & nō qualis ille, per cuius ministeriū datur. Can. Si inter, & duobus sequentibus, de cōsecratio. dist.

28
Dubium de
baptizati-
ōis.
ab hæreri-
cis.

4. Et consequēter a quale munus, & donum datur ipsi baptizato, in sacramēto, si a malo ministro datur, sicut si a bono: non enim est munus hominis, sed Dei.

Quæritur hic, an baptizatus ad hæretico sit uerè baptizatus? Dicitur, q̄ sic: si uerus est uera forma Ecclesiæ, intēdens q̄ Ecclesia intēdit. Can. si uè hæreticus, edd. dist. Verū adulti, si baptizantur extra Ecclesiā, suscipiūt baptismū, sed nō effectū baptismi, donec ad Ecclesiam redierint. Can. suscipiuntur. ead. dist. Vnde Augustinus, & habetur Can. Ecclesia. ead. dist. ait, Extra Ecclesiam baptismus accipi potest, sed non prodest.

Dubium de
baptizato
pugno, uel
midæo.

Quæritur secūdo. An baptismus datus a Pagano, uel Iudæo, ualeat? Dicit, si oēs isti intendant facere, quod facit Ecclesia in illo actu, proferendo debitam formam, uerè baptizant. Can. Romanus, & Can. A quodam Iudæo. ead. dist.

Dubium de
baptizati-
ōe
se ipsum.

Quæritur tertio. An baptizans seipsum, dicatur baptizatus? Dicit, q̄ non. nā inter baptizantem & baptizatum debet esse discretio: dicente Domino Apostolis, Ite, baptizates eos, &c. Vnde sicut in generatione carnali, nemo a seipso oritur: sed differt generās, a generato: ita & in spiritali: & habetur Cap. Debitum, de Baptismo, & eius effectu. Qui aut, necessitate ductus, hoc faceret, si tunc moreretur, saluus quidem esset, nō propter baptismū fluminis, sed fluminis, scilicet: propter contritiōē, & desideriu baptismi, ut ibi legitur, de quodā Iudæo, qui in mortis articulo, inopia baptizantis, seipsum, baptizauit, immergendo se in aquam.

Intentiō ex
parte mini-
stri
necessaria.

De causa Finali, id est Intentione.

Sicut in alijs sacramentis requiritur tamq̄ de essentia intentio, ita & in isto, saltē uirtualis, ait. D. T. in quarto scripti. dist. 6. q. 1. ad 3. argu. Itaq. quantumq. aliquis proferat uerba forme, nisi intēdat facere, q̄ facit Ecclesia, nō baptizat. Et quantum ex parte ministri, clarū est p̄ Can. citatos, & presertim per Can. Retulerūt. ea. dist. 4. Sed dubitatur, an baptizatus a non habente intentionem baptizandi, saluabitur? Dicitur q̄ sic: si credebatur, se esse baptizatum. Cap. Apostolica: de Præbitero non baptizato: quia intentio ministri, non nisi per Deum, qui corda scrutatur, sciri potest. Verum si minister bona fide notificaret, se non habuisse intentionem baptizandi; tunc uerisimilit̄ dubitari potest: & ad cautelam baptismum cum conditione reiterari debet. Sed quid dicendū de illo, qui baptizaret ioco? Augustinus non audet definire. ut habetur in Can. Solet. dist. 4. sed Glo. in dicto Can., & Magist. Sent. dist. 6. sequentes sententiam sapientum, cum Ioāne Baccōne. dist. 6. q. 1. dicunt; nō esse talē baptizatiū: si nil aliud intendebat, nisi iocare, & irridere, & aliquid aliud ad baptismum impertinens facere. Si aut iocando, habuit intentionem Ecclesiæ: nec aliud contrarium ipsi actui baptismi fecit, uerè baptizauit. Et sic intelligendum est dictum Hostiensis. Et ubi resolutio uera in talibus haberi non potest, baptizandus est sub conditione: Can. Si nulla ea. dist.

De baptizati-
ōe
ioco.

Intentiōe
ex parte
suscipientis
baptismi.

Sed de intentione suscipiētis baptismi, quid dicendum si adultus est, necessario requiritur uoluntas propria suscipiendi baptismum: rationem assignat D. T. tertia. p. q. 68. art. 7. dicens, Homo per baptismum moritur ueteri uitæ

Baptismus.

Incipit uitæ nouitatem, iuxta illud Pauli, ad Rom. 6. Consepulti sumus Christo, p̄ baptismū in mortē; ut quomodo Christus surrexit a mortis, p̄ gloriā patris; ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Vnde sicut, ut hō moriat ueteri uitæ requirit uolūtas, qua ueteris uitæ peniteat; ita requiritur uolūtas, qua nouā intēdit: cuius uitæ nouæ principiu est susceptio baptismi. Hoc aut accidere potest pluribus modis; & ideo multipliciter dubitatur.

Quæritur primo. An q̄ nō cōsentit baptizari, sit rebaptizandus, ad hoc, ut saluetur? Respondetur. Si anteq̄ baptizaret se per cōtradixit; & in actu baptismi et cōtradixit: ite nō solū nō recipit effectū baptismi, immo nec characterē: unde si postea cōuertitur, dēt de nouo baptizari. Si aut antea nō cōsensit, & postea in actu baptismi nō contradixit, tūc, & si nō suscipiat baptismi effectū, tñ suscipit characterē, q̄ sufficit, ut nō sit opus rebaptizari: ait. n. Gottifre. Et si numq̄ uoluit baptizari, numquā tñ uoluit nō baptizari: Vnde in tali casu sufficit, ut peniteat, ad suscipiendum effectum plenarium.

Dubium de
nō cōfessione
intentiōis in
baptismo.

Sed quid dicendū, si baptizet dormiēs? Dicit, si anteq̄ dormiret, in contradictione stetit: si baptizat postea, dū dormit, nō cōfetur baptismus: nec suscipit characterē: si aut antea habuit intentionem suscipiendi baptismum: puta erat cathecumines, deinde dormiens, currit mortis periculum, potest baptizari, & saluabitur.

Dubium de
dormiēte.

Quid dicendum, si baptizaret furiosus, & amens? Dicitur si est amens a natiuitate, nulla habens lucida interualla, ita ut nō intelligat, quid de eo sit: repandus est, ut infans, & baptizandus in fide offerentium, uel Ecclesiæ, quæ est mater omnium. Si aut demens a natiuitate habet quandoq. lucida interualla; & pot uti recta ratione; tunc si dum sanam mentem habuit, placuit baptizari: curante postea periculis mortis, baptizari potest: & si nō currit mortis periculum, melius est, ut expectet, donec ratio redeat, ut denotius sacramētum suscipiat. Et si numq̄ cōsentit, nō est baptizandus. Si uerò factus est demens ex infirmitate; tunc iudicandus est, secundum uoluntatem, quam habebat, anteq̄ insaniret. Si si dum sanus erat contra dicebat, non est baptizandus: & si baptizatur, nō suscipit baptismum; quia sapponitur; in contradictione per manere.

Dubium de
furioso
baptizando.

Quid dicendū de Stupidis, qui nō sunt omnino sanæ mētis? Si utunt, ratione ita, ut ualeāt de sua salute cogitare: tūc de talibus idē iudiciū faciendū est, ut de illis, q̄ sunt sanæ mētis; q̄ uolētes, & nō inuiti baptizari dēt. Si aut sūt ita stupidi, ut nō cognoscant, q̄ faciāt, sunt iudicādi, ut amentes supra nominati, ita ait. D. Tho. q. 68. art. 2. & habetur Cap. Maiores, de Baptismo, & eius effectu.

Dubium de
stupidis.

Quid de infirmis, q̄ nō possunt loqui? Si p̄ signa ostēdit uelle baptizari; uel antea manifestauerāt suā uolūtatē; baptizetur, qa aliorū testimoniū, p̄ eis ualēt. Ita quoq. d̄ mutis dicendū ē. Can. Paruuli, & Can. Agrotantes, de cons. dist. 4.

Dubium de
mutis.

Quid dicendum de suscipiētibus baptismum ioco? quod de ferētibus, & ministrantibus ioco supra dictum est.

Dubium de
suscipientibus
ioco.

Quid dicendū de his, qui ui, uel timore baptismum suscipiūt? Respondetur, q̄ duplex ē uis, & effectio ut notat Glo. in Can. Eos, quos, de Cōsecra. dist. 4. Una, q̄ simpliciter, Altera secundum quid. Quantum ad primam dicitur, si simpliciter coactus, & inuitus, id est semper contradicendo, & signa negatiua ostendendo, baptizatur, iste nec rem, nec characterem suscipit sacramēti. Quantum ad secūdā, si coactē secundū quid, id est si quis nolens quantum est ex se, tñ inclinatur ad baptismum minis, terroribus, uel timore alicuius cruciatus in persona uel metu amittendi bona, uel similes: tunc suscipit characterem: quamuis enim secundum se non uelit baptismum; uult tñ illum conditione aliter: quod sufficit: ait

Dubium de
baptizato,
uolentē.

enim Aristi. 3. Ericorū. Voluntas conditionata, voluntas est. & dat exemplum de mercatore proficiente merces in mare tempore naufragij. Et August. ait. Voluntas coacta, uoluntas est. Vnde fit, ut tales sint cogendi, ad obseruantiam n̄ dei, ne nomen Dei blasphemetur; & fides, quam susceperunt, uilis, & contempribilis habeatur. Cap. Maiores. de Baptis. & eius effectu.

32
Dubium de
fide accen-
dere ad ba-
ptismum.

Quid dicendū de fictē accedētibus? Hic nota, q̄ fictio simulationē sonat, dū homo talem se esse fingit, qualis re uera nō est. Tunc igitur aliquis ad baptis-
mū fictē accedere dicitur: q̄ eius uoluntas contradicit, uel ipse met baptis-
mū, uel eius effectui. Hoc aut̄ quatuor modis accidere pōt, ait August. Primo dū ad
baptismum accedit, ei nō credens, ut Infidelis. Secūdo, dū illum cōtemnit, ha-
bens omnino contrariā uoluntatē; quamuis illum suscipere fingat. Et tunc in
his duobus casibus nō suscipit baptismū: qua simpliciter deest int̄tio, sine qua
non perficitur sacramentum, ut dictum est supra. Cap. Tua nos. de Sp̄salibus
ubi refertur, nō esse matrimonium, quo ad Deum, illius Ioānis eremitæ, qui
consensit in copulā carnalē, & nō in matrimonium. Tertio modo, fictio est, dū
quis accedit ad baptismum, nō seruans ritum Ecclesiæ. Quarto, dum quis ac-
cedit in det̄otē, id est cum conscientia peccati mortalis. Et tunc suscipit ba-
ptismum, id est characterem, & fidem in formem, sed non effectum plenarium,
id est remissionem peccatorum, & gratiæ infusionem. Vnde dicitur Sapient.
1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Veruntamen recedente tali
fitione, quæ obest gratiæ, per contritionem, baptismus incipit ualere, quo
ad plenarium effectum. Can. Tunc ualere. de Consecra. dist. 3. Nec asserendum
est, quod aliqui dicunt, & præsertim Gabriel in 4. dist. 2. cōclusionē. 2. scilicet
accedenti cum peccato mortali ualere baptismum saltem, quo ad remissionē
originalis, sicut paruulis, qui nō habēt uolūtātē propriā: nā Deus, qui totū ho-
minē sanū fecit, nō ex parte, sed ex toto peccata dimittit, ait Innocentius in
& habetur. cap. Maiores. §. sed adhuc de Baptismo. & eius effectu.

33
Baptismus
dicitur effe-
ctus facit.

Nota, pro intelligētia supradictorū, ex D. T. quo supra. q. 68. art. 8. Duo effi-
ciunt in aīa per hoc sacramentū, ut infra exactius dicitur. Vnū est character,
q̄ indelibiliter in animam imprimitur, Alterū est gratia sacramentalis, q̄ per
ipsum confertur. Ad hæc habenda, necessario requiritur fides aliqua: uerumt̄m
ad habendā gratiā, & peccatorū remissionem, requiritur recta fides: sed ad ha-
bendum characterem tantum, nō est necessaria recta fides; sicut nō est et̄ ne-
cessaria in baptizantes, dū modo tū adsint cetera, q̄ sunt de necessitate sacra-
menti: empe Materia, Forma, & Intentio, ut supra dictum est: quoniam bap-
tismus nō perficitur per iustitiam conferētis ministrī, uel suscipientis bap-
tis-
mū, sed per uirtutē Dei. Can. Baptismus. de consecra. dist. 4. Itaq̄. q̄ Christus
dicit Matt. ultimo. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, intelligit̄ de
fide recta: quæ necessariō requiritur ad salutem. Ex hoc Ecclesia inten-
dens omnes a culpa mundare, & gratiam conferre, mediante bap-
tismo; eos
interogat. circa articulos fidei si uerē credūt: quo facto, eos abolutē baptizat
supponens, eos fidem rectam habere, ut profitentur: aliās nō baptizat: uerū-
tamen si circa articulos fidei in corde rectam fidem nō habent; dūmodo circa
ipsum baptismum fidem habeāt, suscipiūt ipsum sacramentum. Immo dico, et̄
si non rectē sentiant circa tale sacramentum, habeant tamen intentionem
suscipiendi ipsum, ut Christus instituit, & Ecclesia ordinat: si eis conferatur,
suscipiunt quidem ipsum, sed non ad salutem: quod est dicere: characterem
ita suscipiunt, ut non teneatur rebaptizari; sed gratiam iustificantem non
suscipiunt. Verum recedente tali fitione gratia recuperatur, non ex uirtutē

uz contritionis, & charitatis, excludēdo uirtutē sacramēti, ut uult Glo. super
Can. Tunc ualere; quā opinionē sequitur et̄ multi canonistæ: sed uirtute sacra-
mēti, id est Characteris remanentis in ficto baptizato: nā sine ipso, in tali subie-
cto contritio sola nō sufficeret iustificare hominem: sicut nō ualet in his, q̄ cha-
racterē nō suscipiunt; propter infidelitatē. Huius sententiæ est D. T. q. 6. art.
10. Durandus. Caietanus, & Sotus super dicto loco. Nec ualet, quod dicunt Ca-
nonistæ; scilicet August. in Can. predicto loqui contra donatistas, de effectu pe-
nitentiæ, sed loquitur de effectu baptismi: unde contritioni attribuit hunc effe-
ctum. scilicet obicem, & sacramēto collationem gratiæ. Itaque obice abla-
to, per nouā contritionem, baptismus statim confert gratiam, & aufert cul-
pā, ex ui characteris ante impressi: & ita collatio gratiæ attribuitur baptismō,
& non contritioni.

Et quia ex dictis colligitur, peccatorem debere contritum accedere, & uerē
penitentē ad hoc, ut dignē hoc sacramentū suscipiat: iuxta illud Actū. 2. Pen-
nitentiā agite, & baptizet unusquisq̄. uestrū in remissionē peccatorū. Ideo que-
ritur, quanta, & qualis contritio requiritur? Pro responsione huius quæstio-
nis suppono, quod dicendum est de contritione in materia de penitentia, sci-
licet, q̄ dolor de peccatis quandoq̄ dicitur cōtritio perfecta; & est, quando ho-
mo habet sufficientem dolorem de peccatis, propter offensam Dei. & hæc con-
tritio a Deo donatur. Quandoque dolor dicitur contritio imperfecta; & est
quando dolor, & si fit propter Deum, est tamen imperfectus, quia initium ha-
bet a uiribus naturæ. Quandoque dolor de peccatis, dicitur attritio: & hæc est
duplex, uel dicitur attritio putata contritio, & est quando dolet sufficienter de
peccatis, non tamen propter Deum; sed propter pœnas Inferni: & uocatur pu-
tata contritio, quia habens talem dolorem, putat se perfectē dolere, ut decet;
& hic dolor est etiam donum Dei. Vel dicitur Attritio nota, & manifesta, &
est, quando homo dolet de peccatis, sed non propriē propter peccata, sed pro-
pter pœnam peccatis annexam. Vnde quantum est de se, magis uellet pœnas
non inueniri, quàm peccata deserere.

34
Quæritur
de contritio re-
quiritur ad
suscipiendū
dū effectus
baptismi
in adultis.

His stantibus, dico. Ad dignē suscipiendum baptismum sufficit non, oppone-
re obicem gratiæ: sed ad tollendum istum obicem, nō sufficit ex parte peniten-
tis actus priuatius tantū, scilicet nō habere amplius complacentiā peccato-
rū mortaliū, dicēdo, nolo amplius peccare, sed requiritur aliquis actus positius
penitentia mortaliū, sicut propriē doleat, & cōterat de peccatis præteritis; quod
constat, ex illo Actuum citato. c. 2. penitentiam agite, & baptizet unusquisq̄.
Hic aut̄ actus penitentia, & dolor de præteritis, sufficit, ut sit in uniuersali, ab-
sque ut ad memoriā peccata in specie reuocent, nec opus est, illa cōfiteri, aliās
nō differret a penitentē sacramēto, ut dicemus; ubi requiritur, & particula-
ris peccatorū detestatio, & eorundē confessio; nam sacramentū baptismi, cū
sit sacramentum regenerationis, faciens ut homo moriatur peccato, & uiuat
Christo, habet ex uisū institutionis, ut non solum deleat originale pecca-
tum, sed et̄ omnia actualia præterita, quæ in baptizato inueniuntur. Itaque
ad hoc sufficit dolor in uniuersali. Verum, hic dolor nō dēt esse attritio nota, &
& si adesset perfecta contritio, quæ est dolor de offensā Dei, cum uoto bap-
tismi, sufficeret ad deletionem originalis, & actualis culpæ, sine etiā bap-
tismo in re, in casu, quo ipsius copia haberi nō posset, q̄ dolor, & cōtritio uocatur ba-
ptismus flammis, i. penitentia, sed realiter baptismum suscipienti, talis perfe-
cta contritio non est necessaria, sed illa, ut dixi; aliās sequeretur, q̄ baptismus

De Sacramentis.

namque deleret actualia mortalia, in adultis: quia ut sic, semper per talem contritionem inueniret ea ablata: nec faceret ex attrito contritum, quod est proprium, sacramentorum. Hæc omnia supradicta intelliguntur de adultis: quantum autem ad pueros, hæc non sunt necessaria: nam cum puer contrahat peccatum originale non propria uoluntate, ita fidem profiteri potest non sua uoluntate, sed offerentium eum ad baptismum. Can. Illud, de conse. dist. 4. Vnde quando interrogatur de articulis fidei, an credat, respondet alius pro eo, profitens fidem in persona paruuli, qui per se respondere non ualet. Secus de adultis respondere ualentibus: quia illis alterius professio non iuuaret. Can. Cum pro. ead. dist. Itaque offerentium fides paruulos facit fideles. Can. Paruuli fideles. ead. dist. Nam, ut ait Apost. ad Roma. 5. Sicut per unum hominem mors regnauit in mundo, cui pueri sunt subiecti, sine propria culpa: ita per unum hominem, id est Iesum Christum multo magis regnabunt in uita, ex abundantia gratiæ, sine proprijs meritis. Valet igitur intentio, & fides offerentium paruulos, pro ipso: nam ut ait Augu. contra donatistas. libro de unico baptismo, & habetur Can. baptismi uicem. ead. dist. Et quamuis ad baptismum duo sint necessaria, scilicet sacramentum, & fides, tamen si unum deficit ex impotentia, alterum sufficere potest. Vnde sicut in adulto sola fides sufficit cum contritione, ut dictum est, & desiderium baptismi, ubi copia ministri, & aquæ baptismum excludit: ita in pueris, aquæ baptismi sufficit, ubi copia ministri, & aquæ baptismum excludit. Et quamuis parentes, seu offerentes pueros ad baptismum fide non haberent, ut dictum est supra de Paganis, & Iudæis baptizantibus, tamen eorum infidelitas, uel malitia, pueris non noceret, ait August. & habetur Can. Non illud remoueat. ead. dist. nam in casu intelliguntur offerri ab Ecclesia, in cuius fide, & intentione baptizantur: ut ipsa ordinauit, circa regiones infidelium. Ita que non deficit ibi intentio omnino.

36
Triplex
baptismus

Hinc habemus, triplicem esse baptismum, scilicet fluminis, qui fit in aqua, ex Christi institutione; Flaminis, id est poenitentia, ut supra audistis, & Sanguinis, id est martirij, in quibus duobus ultimis, sufficit fides, & uotum suscipiendi illum in aqua: ubi necessitas fluminis excludit. Et de baptismo poenitentia dictum. De baptismo martirij, ait August. Quicumque, non percepto regenerationis lauaero pro confessione Christi moriuntur, tantum eis ualet, ad dimittenda peccata, quantum si ablueretur sacro fonte baptismi.

De Baptizandis.

Sine bap-
tismo aut
intra, aut
in uero, sicut
habetur
non potest.

37

In hoc capite multa ueniunt dicenda. Et primo an quilibet ita teneatur, ad suscipiendum baptismum, ut sine ipso, saltem uno de tribus modis predictis, non saluari possit: Ad quod respondet. D. T. c. 68. art. 1. Baptismus est ita necessarius ad salutem, ut sine ipso salus haberi nequeat. Probatur, Ad illud homines teneantur, ut salui fiant, sine quo salus haberi non potest, Baptismus est talis, ergo &c: Probatur minor. Manifestum est, quod salus haberi non potest, nisi per Christum, iuxta illud Apostoli ad Romanos. 5. sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ita per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitæ: sed Christus instituit, ut salus non habeatur sine baptismo: ergo baptismus est simpliciter necessarius: probatur hæc minor testimonio Ioanis. 3. Nisi quis re iuxta

Baptismi.

natus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei: homo namque per baptismum regeneratus, incorporatur Christo, & efficitur eius membrum, iuxta illud ad Galatas. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Vnde fit dignus uita eterna: ergo baptismus est simpliciter necessarius ad salutem. Sed quia necessarium, quantum ad præsens spectat, dupliciter dicitur: scilicet unum necessitate finis, alterum necessitate præcepti. Necessarium necessitate finis illud dicitur, sine quo finis haberi non potest: quo spectato, ad nil tenet, nisi quod priuatur illo sine. id est dum aliqua operatio ordinatur ad aliquem finem, sine qua finis nequit attingi: si illa committitur, non committitur per hoc nouum peccatum, sed non consequitur finis. Patet hoc in paruulis, quod ante usum rationis, non tenentur baptismum suscipere sub pena noui peccati: sed priuantur gratia sacramentali, nec remissionem originalis peccati consequuntur. Necessarium necessitate præcepti est, dum aliquid simpliciter precipitur, quod, dum urget tempus præcepti, necessario adimplendum est: etiam si adimplens illo sine, ad quod ordinatur, non indigeat. Exemplum de obliuiantia Fessorum, & audiendi missam in die Festi, quæ sunt necessaria necessitate præcepti, & non finis: nam finis, ad quem ista sunt ordinata, quandoque sine ipsis haberi potest: ut est gratia, charitas, & remissio peccatorum, quo ad culpam, & partem penæ. Sed dum præceptum urget illa adimplendi, si non adimplentur, non solum amittitur gratia, & charitas: sed de nouo peccatum committitur.

12
Necessarium necessitate finis.

Necessarium necessitate præcepti.

Quæritur modo, quæ necessitate baptismus necessarius est? Respondetur, utraq. necessitate. Quod probatur: & primo quo ad necessitatem finis manifestum est, per auctoritatem Ioan. supra allegatam: cum enim Christus Nicodemo loqueretur, ait. Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest uidere Regnum Dei: id est sicut nemo uita corporali uiuere potest, nisi ex Adam nascatur: ita neque spiritali uita, nisi ex me renascatur, qui sum secundus Adam, iuxta illud Pauli. 1. Cor. 15. Et interroganti Nicodemo, quomodo possunt hæc fieri, ut homo cum sit senex, renascatur? Respondit Christus. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei: quasi diceret, sicut ego in ventre matris meæ Spiritus sancti operatione conceptus sum; ita & uos in aqua, quæ gerit uicem matris, uirtute Spiritus sancti, filij Dei renascimini. Hæc ueritas, cum sit per Concil. Trident. Sess. 7. Can. 5. confirmata. hæc pauca sufficiant. Quantum autem ad necessitatem præcepti, id est quod cum homo ad ætatem perfectam uenerit, obligetur sub reatu noui peccati, ad baptismum suscipiendum, probatur. Si baptismus non esset necessarius necessitate præcepti, sed finis tantum, sequeretur, quod Cathecumeni, baptizati baptismum fluminis, quando habent facultatem suscipiendi illum in re nec non sanctificati in utero non tenerentur ad baptismum aquæ suscipiendum: quod est falsum; ergo &c. Probatur sequela: quod ordinatur, ut medium ad aliquem finem, si finis habeatur alia uia, medium illud non est necessarium amplius: sed existens in gratia, quæ est finis baptismi, tenentur baptizari, signum est, quod sit necessarius ex ui præcepti Diuini. Quod autem existens in gratia ad hoc teneatur probatur Matt. 28. Euntes in mundum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quod edictum non solum fertur ad discipulos, dando eis, per hoc, iurisdictionem, ut possent docere Christi legem, & eos baptizare, sed ad uniuersas gentes, ut teneantur legem acceptare, & baptismum suscipere: prout de alio præcepto dicitur Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. ubi non solum datur potestas Apostolis remittendi peccata, sed etiam populis confi-

Dubium de necessitate baptismi.

De Sacramento.

39

tendi sua peccata, vt Ecclesia interpretatur. Potest hæc veritas alia ratione defendi. Vniuersus mundus tenetur Christo credere, & suam legem suscipere, & colere, ut fiat unum ouile, & unus pastor, Ioã. x. quia una est fidelium uniuersalis Ecclesia, extra quam nullus saluatur. De summa Trinitate, & fide catholica, sed baptismus est ianua, per quam patet ingressus in corpus Ecclesie, & efficiuntur membra Christi, & admittimur ad alia sacramenta percipienda, sequitur, ut eodem præcepto, quo tenemur legem acceptare, tenemur & baptismum suscipere, vnde sequitur, ut ait Ricardus in 4. dist. 4. art. 1. q. 3. D. Tho. quo supra, art. 1. ad 3. argu. Scotus dist. 4. q. 6. & Silu. verbo bapt. 4. S. primo. Omnes existentes in gratia, etiam sanctificati in utero, tenentur suscipere baptismum, & si non ad receptionem gratiæ, quia iustificati, uel delectionem originalis, quia sanctificati in utero, ad quæ principaliter fuerat institutus: tamen ut fideles ab infidelibus distinguerentur hoc signo exteriori, quantum ad iudicium Ecclesie militantis, & signo characteris baptismalis, quantum ad iudicium Ecclesie triumphantis, & ultra hæc, ut ait Scotus, quantum ad augmentum gratiæ, quæ omnia fiunt per susceptionem baptismi. Vnde sequitur, aiunt præfati doctores. Ioannem baptistam fuisse baptizatum. iuxta illud Ioannis primo. Ego debeo à te baptizari, & Beatam Virginem Mariam ac etiam S. Apostolos, ut Glo. interpretatur, super illa uerba Qui lotus est, &c. quamuis non legatur, ubi, & quando. Confirmantur prædicta per testimonia sanctorum. August. lib. 4. de baptismo. contra Donatistas. Nemo debet in quolibet prouectu contemnere sacramentum, quod ministrorum opere corporaliter adhibetur. Idem dicit lib. 1. de peccatorum meritis, qui est de baptismo paruulorum cap. 20. Hieronymus super Matth. Docete omnes gentes, ait. Christus iussit Apostolis, vt gentes fidem, ac baptismum obseruari cogèrent, ac eis præciperent. Et D. Bernar. epist. 7. tenet hoc esse vnum de præcipuis præceptis.

40

Et quamuis conclusum sit, hoc vniuersale præceptum omnes comprehendere: obligatio tamē intelligi debet, vel in re, vel in voto: potest enim homo sine baptismo in re consequi effectum baptismi, præter tamen characterem; dummodo habeat illum in voto, quod accidit adultis, dum scilicet habent desiderium baptismi, nec habent, qui eis illum ministrant, vel cathecumini morte præuentis, antequam eis ministrantur. Vnde D. Ambro. loquendo de Valentiano, qui erat cathecumenus, & sine baptismo, e uita decesserat, ait. Quem regeneraturus eram; amisi; veruntamen gratiam, quam poposcit, non amisi: Deus, n. qui suam virtutem sacramētis non alligauit, ad illum bonum motum gratiam infundit, quia voluntas pro facto habetur. Qui modus dicitur baptismus flaminis. Hoc idem dicendum est de martyrio, quod vocant baptismum sanguinis: martirium enim supplet vicem baptismi: Hinc tria sunt baptismata, vt supra dictum est: verum hæc duo non sunt simpliciter baptismata, sed secundum quid: pro quanto eius desiderium supplet vicem baptismi, quando eius copia haberi non potest. nam si cathecumenus differret baptismum culpa sua, & postea morte præoccuparetur, nō haberetur pro saluo: Et martyr postquam mortuus esset, si miraculosè vt viator ad vitam reuocaret, adhuc teneatur sacra meriti vinda: dum autē ad coelum euolare ab hac obligatione liberaretur. In pueris verò, qui nō habēt vltimū rationis, nec propriā voluntatē, nō sufficit votū parentū, si anteq̃ baptismū in re susciperent, morte præoccuparetur: Et si oia essent præparata pro baptismo suscipiēdo, & multo minus si copia

Baptismus flaminis. Baptismus sanguinis.

41

Baptismi.

29

copia eorū, quæ necessariò ad baptismum requiruntur, nō adessent, si aqua, uel qui formam baptismi proferre sciret.

Quod autē Caieta dicat, ubi facultas baptismi in pueris nō adest, si p. parentes, signo crucis, cū inuocatione. S. Trinitatis munirent, sufficeret ad eorū salutē sua opinio nō acceptatur, nā de cōmuni lege Dei, ut ait. D. T. Quoli. 4. nusq̃ legitur apud patres, aliud, quàm penitentia, & martyrium, posse vicem baptismi supplere, ut supra tetigimus. Et habetur de. Conf. dist. 4. Can. Baptismi uicem. Cum ergo paruuli proprium motum habere nō possint, baptismum flaminis habere non ualent, sed benè sanguinis, si pro Christi amore interficerentur: puta si Infidelis, uel Turca eos interficeret, despectu Religionis Christianæ, antequam ad baptismum accederent, ut accidit Innocentibus; saluarentur, ut illi.

42

Paruuli quando sine baptismo saluatur.

Sed dubium est de illis, qui sunt in partibus extremis, ubi nulla de lege Christi habetur notitia, an teneantur ad hoc præceptū. Et uidetur, q̃ nō. Dicit enim Paulus ad Roma. 10. Quomodo credet, nisi audiāt, quomodo audiēt sine predicante? Et si diceretur, q̃ Apostoli per omnes mundi partes Euangelium seminauerunt: dico, & si culpabiles fuerint, qui in obliuionem Christi legem traderant: tamen, qui post tot annos de tali lege in obliuionē tradita, cognitionē nō habent, excusantur, ac si numq̃ illic talis lex promulgata fuisset: & quæ lex nō obligat, nisi promulgata fuerit, & quæ promulgata est, nisi in notitiā uenerit: sequitur, q̃ isti non tenentur præcepto baptismi, dummodo illam ignorauerint sine eorū culpa. Ad hoc dicit. D. T. Duplex est infidelitas, una negatiua, altera contraria. Infidelitas contraria est, quando habetur notitia de fide, sed ei contradicitur, ut accidit Turcis, & Saracenis: & hæc non excusat. Negatiua est, quando de fide notitia nulla habetur, ut in casu, & ista nō est culpabilis. Et si tales infideles non saluantur, ac si numq̃ illis talis lex promulgata fuisset, sed propter alia peccata, quæ committunt. Sed esto, quod aliquis uiueret, secundum legem naturæ, sine aliquo mortali: an saluaretur sine baptismo? Dicunt aliqui, q̃ dānaretur propter peccatum originale, nam post promulgationem Euangelij, non remanet aliud remedium contra originale, nisi quod dictum est. Sed melius dicendum cum. D. T. 2. 2. q. 10. art. 4. ad argu. & in quest. i. disputatis. Qui uiueret secundum legem naturæ, supponendum est, q̃ se conuerteret ad Deum, per aliquod auxilium speciale, sine quo nemo se conuereere potest. iuxta illud. Conuerte me Domine, & conuertar, nam per negatiuam infidelitatem, non corrumpitur ratio naturalis, ut homo non possit se conuereere ad Deum, & cognoscere uerum, & quod in se bonum: Vnde Deus, qui diues est in omnes, ostenderet ei modum, quo saluari posset, ut de Cornelio legitur Actuum. 10. & de Eunoco baptizato a Philippo. c. 8.

43

Dubium de existētibz in partibus remotis, an saluari possint. sine baptismo.

Infidelitas duplex.

De tempore baptizandi.

Et quia præceptum hoc est affirmatiuum, quod & si obliget semper, nō tamen pro semper, id est nō oīs mora imputatur ad peccatū: ideo distinguendum est de tempore, quo tenet homo baptismum suscipere. Primo quātū ad pueros, ait. D. T. 3. p. q. 68. art. 3. Pueris nō ē baptismus differendus, tū quia nō sūt capaces instructionis, ut feruētius cōuertantur, quemadmodū fit adultis, tū et quia nō lō alio remedio, ut dictū est, salutē obtinere possunt: Vnde in illis tēpus differre uanū est, & quandoq̃ ipsa dilatio periculū esset, moriendū sine baptismo. Itaq̃ illud differre sine causa legitima, non est sine peccato differentium. Tempus autem,

De tempore suscipiēdi baptismi.

De sacramento

44 autem, quo pueri baptizari debeant, hodie statutum est a Sacro Concilio Triden. Ses. 7. ubi dicitur, Omni tempore, & in omni ætate baptizari posse, uerum tamen congruum esset, ut non differatur, plusquam tres dies, post natiuitatem pueri; ne temporis dilataio, periculum amittendi baptismum incurrat. Differre autem duos, uel tres dies ultra morem, ueniale esset sed si procrastinaretur, & diutius sine causa tempus prolongaretur, non esset sine mortali: & ratio est: qui enim pueri curam habent, sicut eos alere, & educare, & instruere tenentur: ita eos in uia salutis dirigere obligati sunt; & consequenter, quã citius fieri potest, statim illos baptizari facere, sine quo salutem ipsi habere non possunt. Secundo quãtum ad adultos, non statim, ut conuersi sunt, ad fontem baptismi admittendi sunt; sed usque ad certum tempus differendi sunt; partim, ut Ecclesia certi ficetur, ne fictè accedant, iuxta illud Ioannis 1. c. 4. Non sit omni spiritui credendum, sed probandi sunt spiritus, an ex Deo sint, partim etiam, ut interim instruantur de articulis fidei, & lege Euangelica, ut habetur cap. de Catechismo: Cum autem satis instructi fuerint, & illum petunt, nõ est sine causa differendus, propter mortis uel naufragij, uel similis periculum. ut habetur, Can. Hi qui de consecra. dist. 4. Quando uero ista non timentur, bonum est, propter sacramenti reuerentiam, expectare tempora ab Ecclesia solenniter instituta; Scilicet Sabbatum Sanctum Pasche Resurrectionis, et Pentecostes, ut deuotius illum suscipiant. Pro qua re, aduerte, quod in primitiua Ecclesia consuetum erat baptizari Neophytos, tam ex Gentilibus, quam ex Iudis in ætate adulta: Quia dum baptizari uolebant, se præsentabant, & nomina sua dabant: deinde in scola catechumorum pro tempore destinabantur, & de fide instruebantur, ut supra dictum est: deinde in uigilia Paschatis Resurrectionis, & Pentecostes solenniter baptizabantur. ut habetur Can. Duo tempora, de Consecra. dist. 4. Postea, dominica in albis ipsi baptizati ex ordine in Ecclesiam ibant, induti stolis albis, in nocentiam, quam baptismus illis ministrabat, significantibus; & in manibus cæceos accensos gestabant, lumen fidei significantes, quod habebant: et in eorum introitu canebatur illud graduale. f. Quasi modo geniti infantes lac concupiscite. In alijs uero temporibus non poterant baptizari, nisi necessitate currente. Can. Venerabilis. ead. distin. Cum autem successu temporis pauci adulti baptizarentur, eo quod paruuli, qui Catechismis non egent, quocumque tempore baptizabantur, & indiscriminatim; cessauit ille ritus: Est tamen modo usus in Ecclesia, ut illis duabus uigilijs aqua fontis benedicatur, litanie cantentur; & in collecta missæ dicatur, (scilicet ibi Hanc igitur oblationem) adiungatur, pro his quoque, quos regenerare dignatus es. &c. Si forte ordinatione Prælati, ipsi adulti tempus prædictum expectantes, repentina morte præoccupentur, antequam baptismus eis ministrari possent, saluabuntur suo desiderio, ut dictum est supra; si aut hoc malum accidisset post tempus a Prælato præfixum, sed dilatum culpa eorum, non essent securi de sua salute. Qui timore, ne post susceptum baptismum fataliter peccaret, ex industria differret baptizari usque ad finem uitæ, ut moriens postea sine ullo peccato, ad cælum statim euolare, ut quidam antiquitus faciebant; talis mora sibi pro mortali a scribere tur: sed per baptismum postea deleteretur, cum cæteris alijs peccatis, si de hoc pœniteret: tamen magno periculo se exponeret: nam si cum tali malicia morte præuentus esset, sine baptismo in re, damnaretur; nec uoluntas suscipiendi eum, suffragaretur ei; cum baptismus defecerit sua culpa propter mortem.

Et si quaeratur, quare hæc solennitas baptizandi potius celebratur in prædictis duabus solennitatibus, quam in Epiphania, quando Christus baptizatus fuit,

46
Solennitas
celebrandi
baptismum
in Sabbato
Santo quæ
re.

Baptismi.

36

fuit, & aquas sanctificauit: Respondet Leo Papa. Can. Proprie. ead. dist. 4. triplici de causa sacramentum hoc in Paschate Resurrectionis celebrabatur. Prima sumitur ex plenitudine potestatis Christi, data per eius mortem, & resurrectionem, instituenti hoc sacramentum potens ad uitam Spiritualem renouadam. Dicente ipso post resurrectionem Matt. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra &c.

Secunda sumitur, ex similitudine significationis baptismi: in ipso namque representatur mors, & resurrectio Christi; dicente Paulo ad Romanos 6. An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus; consepulti enim sumus cum illo in mortem, per baptismum, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. & cætera. Tertia sumitur ex baptismi institutione: nam post resurrectionem statim tradidit discipulis formam baptizandi; & gentes baptizari præcepit. Dicente ipso Matt. 28. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris & filij, & Spiritus sancti. Et quia non omnes in dicta uigilia Resurrectionis baptizari poterant, ex aliquibus impedimentis: qui residui erant, in uigilia Pentecostes baptizabantur; tum quia die Pentecostes Spiritus sanctus ad Apostolos uenit, sicut ad baptizatos, tum etiam quia solennitas hæc ex resurrectionis festiuitate dependet: & ideo semper die Dominico celebratur: tum denique ut in hac solennitate beatus Petrus imitaretur, qui eodẽ die, quo Spiritus sanctus ad discipulos uenit, tria milia hominum baptizauit, quos sua prædicatione conuerterat, ut habetur Actuum. 2. Quod autem die Epiphaniæ Christus sit baptizatus, non ex hoc sequitur, nõs illo die debere solenniter baptizare: nam ille baptismus Ioan. non fuit ad remissionem peccatorum, ut baptismus Christi: nec Christus tunc baptizari uoluit, ut sibi aliquid remitteretur; quia tali non indigebat; sed ut aquas suæ mundissimæ carnis tactu sanctificaret: potentiam autem regenerandi tunc aquis dedit, quando de eius latere exiit sanguis, & aqua: sanguis dico redemptionis, & aqua baptismatis. His itaque rationibus, merito Ecclesia hos dies precipue elegit.

De effectibus Baptismi.

47
Et quoniam in superioribus de effectibus baptismi uerba fecimus, merito in consequenti de eis ex professo tractandum restat. Pro quo notandum est, tria considerari in sacramentis; Vnum quod est sacramentum tantum; alterum, quod est res, et sacramentum; aliud, quod est res tantum. In proposito sacramentum tantum est ipsa ablutio exterius facta; quæ significat mundationem tantum interius in anima factam, & non significatur. Res tantum, quæ significatur, & non significat, est sacramentalis gratia; per quam anima mundatur a peccatis. Sacramentum, & res simul est character, qui indelibilis est in anima. Dicitur, res, quia per illam externam ablutionem significatur, ut effectus sacramenti: Dicitur etiam sacramentum, in quantum est signum internæ gratiæ: sensibile tamen non per se, sed per ipsum sacramentum, id est ablutionem. Dico (non per se) quia, reuera, non est proprie sacramentum, sed res, quia eius effectus est: sed dicitur signum, per quandam similitudinem; est enim impressum in anima, ad figurandum animam redemptam suo redemptori, & Christianam factam suo Christo capiti, cuius membra efficitur: & ideo est signum distinctiuum ab alijs, qui non sunt Christi membra. Hinc fit, ut Magister ait in 4. sent. dist. 4. Aliqui suscipiunt sacramentum tantum, & non rem, id est suscipiunt characterem per exte-

Sacramen-
tum tantum
quid est.
Sacramen-
tum, res ta-
ntum.
Sacramen-
tum & res

Aliqui su-
scipiunt sa-
cramentum
et non rem

De sacramento

exteriorem ablutionem, sed non gratiam sacramentalem, quæ est interior munda-
 48 Aliqui suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 49 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 50 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 51 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 52 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 53 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 54 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 55 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 56 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 57 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 58 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 59 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 60 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 61 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 62 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 63 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 64 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 65 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 66 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 67 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 68 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 69 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 70 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 71 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 72 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 73 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 74 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 75 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 76 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 77 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 78 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 79 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 80 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 81 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 82 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 83 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 84 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 85 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 86 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 87 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 88 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 89 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 90 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 91 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 92 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 93 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 94 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 95 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 96 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 97 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 98 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 99 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt
 100 Alii suscipiunt rem tantum, & non sacramentum, ut sunt

De suscipientibus Baptizatum de Fonte.

VTRUM Ministerium baptizantem requiritur aliquis, qui baptizatum de fonte leuet, dum immergitur, uel teneat, dum infunditur, seu aspergitur, qui vulgariter Patrinus dicitur: qui & si non concurrat tam absolute neces-
 sarius

Baptismi.

31

farius ac baptismum: est tamen de congruentia, & solennitate baptismi; ex more, & iure Ecclesie solennitas hæc introducta: ut per multos Can. manifestatur. in dicta dist. 4. & in 30. q. 1. & in Titulo de cognatione spirituali. Hæc autem congruentia probatur per Dionysium Areop. in li. de Ecclesiastica Hierarchia, ratione similitudinis. nam spiritualis regeneratio, quæ fit in baptismo, assimilatur generationi carnali. iuxta illud Petri in Epistola. i. 2. sicut modo infantes lac concupiscite, &c. sed in carnali generatione paruulus iam natus indiget nutrice, & pedagogo: ergo nuper baptizato assignandus. est etiam aliquis, qui officium nutricis, & pedagogi faciat, accipiendo ipsum in suam tutelam, ut de necessariis ad salutem instruat & in formet. Vnde dictus Dionysius, quo supra sic monet, Diuinis nostris ducibus, idest Apostolis ad mentem uenit, et uisum est, suscipere infantes, secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parètes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pedagogo: & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre, & saluationis sanctæ susceptore: Qui susceptor, & patrinus tenetur habere curam illius pueri, quem suscepit de religione instruat, dum necessitas id postulat. Dico (necessitas) pura si susceperit aliquem baptizatum inter infideles, uel & inter fideles, tamen puer ille non haberet parentes, uel si haberet, essent ignari omnino, tunc omnino sub pæna peccati tenetur. Si autem puer natus esset inter fideles, & a parentibus fidelibus, qui eum instruere scirent, & possent, ac in necessariis fidei providere, susceptor tunc excusatur. Ita que hæc obligatio consideranda est secundum tempus, & locum. Hinc prohibetur his, qui non sunt baptizati, ut non possint aliquem de fonte leuare, uel in confirmatione tenere. Can. in baptismo. ead. dist. non quod sacramentum per hoc impediretur; sed quia, cum patrinus paruulum de fidei simbolo instruat, teneatur, ut dictum est: qui non est instructus in fide; quomodo alium instruere poterit? Et licet baptizare possint in casu necessitatis, ut dictum est supra; hæc tamen necessitas non currit in suscipiente a fonte: Si autem prædicta facere attentauerint, an contrahant cognationem spirituales, dubium est. sed de hoc in materia de Matrimonio. Abbatibus, & Monachis non conuenit hoc officium exercere, & commatres habere. Can. Non licet. ead. dist. nam ita inclusi manere debent, ut undeque commertia mulierum fugere debent. Et quamuis ad essentiam baptismi non repugnat, ut sint plures patrini, qui puerum a fonte leuent, uel teneant, dum infunditur; quid omnes contraherent cognationem spirituales: tamen prohibendum est per Can. Non plures ead. dist. 4. ubi præcipitur, unus, uel una puerum de fonte leuet: quod cum in dissolutione uenerat successu temporis: ex quo multi errores in matrimonio fiebant, propter compatruram multitudinem: nam ista talis cognatio matrimonium faciendum impedit, & factum dirimit: renouatum est per Sacrum Concil. Trid. Sess. 24. C. 2. ut ad plus sit unus. & una, qui infantem de fonte leuent. & isti non debent esse coniuges. Can. quod autem. 30. q. 4. Si secus factum fuerit, omnes quidem contrahunt spirituales cognationem, sed mortaliter peccant. Reliqui uero, qui in baptismo adsunt, seruiunt, respondent, associantur, uel auriculam tangunt, aut lixteum, tenent, uel aliam cæremoniam exercent, secundum diuersitatem locorum, talem cognationem non contrahunt. immo nec obstetrices, nisi quando infantes ipsæmet de fonte leuant, uel baptizant. Reliqua, quæ de hac spirituali assuare dici possent, in materia de Matrimonio dicentur: ubi de impedimentis matrimonij tractabimus.

51 officium patrini.

52 Qui non possunt esse patrini

53

54 unus patrinus esse debet.

55

Qui contra hanc cognationem spirituales in baptismo.

De Sacramento

De Ceremoniis, quæ celebrantur in baptismo.

IN hoc ultimo Capite opere præcipuum est loqui de ceremoniis, quæ celebrantur in baptismo: pro quo est notandum, quod antequam homo, uel infans ad fontem accedat; catechismus, & exorcismus præcedere debent. non quod hæc necessaria simpliciter sint, ad dictum sacramentum; potest enim esse uerus baptismus sine ipsis; neque ista debeat uocari sufficientes dispositiones: quia dispositio sufficiens ad baptismum est intentio suscipiendi ipsum, scilicet propria in a dulcis; & Ecclesiæ in pueris, ut dictum est; sed sunt quædam solennitates ab Ecclesiâ ordinatæ quæ extra casum necessitatis prætermitti non possunt sine peccato mortali; tam in Adultis, quam in paruulis. Can. siue paruuli. de Consecr. dist. 4. Vnde quando propter necessitatem curretem præmittuntur, transacto postea periculo, debet suppleri: tum ut seruetur ubique una similitudo baptismi: tum etiam ne Dæmones effectum baptismi impediant. sicut enim possunt effectum baptismi impedire antequam conferatur, ne fiat; ut in adultis accidit; ita etiam post factum, ne duret, & crescat, ut accidit in paruulis; de qua re expertus sum; nam accidit non exorcizari quendam paruulum, propter quod, dum incipiebat habere cognitionem boni, & mali, patiebatur quandam uexationem de nomine Dæmonis; re cognita, & suppleto exorcismo, amplius uexationem non sensit. Nec per hoc dicenda sunt sacramentum, sed potius sacramentalia; ut ait Magister. dist. 6. Primo igitur debet præcedere catechismus, quod est nomen Græcum, latinè dicitur instructio: Vnde catechizare, idem est, quod instruere, & erudire baptizandos in fide Christi; quam fidem profiteri debent iuxta illud Euangelij. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Vbi Christus præcepit, ut prius docerent populos pertinentia ad fidem. deinde, ut baptizarent eos. Et merito ita fit, ut ait Rabanus. de institutione Clericorum, & habetur c. ante baptismum. ead. dist. 4. Nam cum baptismus sit fidei sacramentum, ac exinde eiusdem fidei Christianæ professio, & catechismus eiusdem fidei eruditio; consequens est, ut baptismum antecedere debeat. Hinc mos in Ecclesiâ insurrexit, quod quando Adulti erant baptizandi, erant per aliquos dies instruendi circa Symbolum Apostolicum. Can. Anteuiginti dies. Vnde catechumeni dicebantur. Et quamuis pueri non possint suam fidem per seipsum profiteri; nec capaces sint, ut doceantur, tamen ille qui pro puero respondet, (credo, &c.) profiteatur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui eadem fides per sacramentum communicatur: cui fidei puer postea obligatus remanet. Nec est inconueniens, ut in his, quæ ad salutem spectant, unus pro alio obligetur, ut sicut procurat eius salutem, quam securè adipisceret, si moreretur in puerili ætate; ita deneniendo ad gratiam perfectam teneatur ad id, pro quo patrinus in persona sui obligatur. Itaque Catechismus est signum obligationis, quæ fit in baptismo.

Catechismus, quid est & quare sit.

De Exorcismo.

POST catechismum sequitur Exorcismus in adultis ut ab eo, qui est in fide per catechismum instructus est; per ipsum Exorcismum uirtus Diaboli expellatur. Dixi (in adultis) nam in pueris, qui propter ætatis imperfectionem non ualent instrui, inter exorcizandum dicitur symbolum fidei, & postea interrogetur per quibus respondent

Baptismi.

32

dent offerentes, ut dictum est supra. Exorcismus Græcè, latinè dicitur adiuratio. Vnde Augustinus de Symbolo. & habetur de Consecrat. dist. 4. Can. Sicut noctis. Paruuli exufflantur, & exorcizantur, ut ab eis pellatur potestas Diaboli inimica. ne contendat eos subuertere, ne baptismum consequantur. Et ratio nabiliter hoc fit, ait enim D. T. q. 71. art. 2. Sicut qui prudenter aliquid opus facere intendit, prius studet auferre omnia impedimenta sui operis, ut introducat formam artificialem: ita Ecclesiâ uolens homines ascribere militiæ Christianæ, in qua professionem facere debet, studet, ut homo renuntiet Diabolo, & pompis eius: unde adiurat ipsum Diabolum hostem humani generis; qui propter peccatum originale, & actuale, aliquam potestatem in hominem habet; eum expellendo, ut recedat ab homine, ne impediatur eius salutem: quam expulsionem significat exufflatio, cum orationibus congruentibus: Vnde ait Rabanus de institutione clericorum. Et habetur. Can. postquam. ead. dist. Postquam se baptizandus per confessionem ueræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenuntiationem a prioris possessoris alienauerit seruitio, exufflatur ab eo sua potestas, ut per ipsum sacerdotis ministerium, spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus. Post hæc imponitur manus super caput, Dæmonem adiurando; per quæ præcluditur uia diabolo, iam expulso, ne redire possit. Ponitur sal in os baptizandi: sputum, & salia in aures, & nares; quod significat doctrinam fidei; nam per saliuam sacerdotis, & tactum digitorum, dicendo, effeta, quod est ad aperire, &c. aperiuntur aures ad recipiendam sapientiam fidei, & mandata Dei: aperiuntur nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, per approbationem: ideo ponitur sal in os, ut cõfiteatur fidem, & sapientiam Dei. Deinde omnibus istis iniungitur, ut sacrum baptismum cum fide accepta, custodiat, nam iniungitur prius pectus cum oleo Sancto, ne uilæ reliquæ latentis inimici remaneant; unguntur & scapulae, ut undique muniat; & ad Dei opera faciendâ, ut Christi Athleta roboretur: Deinde eleuato de fonte, ungitur in cerebro Chrismate; quia ut ait Rabanus; sensus sapientis in capite eius. Cauet sacerdos, ne baptizatum iu fronte ungar, quia hoc pertinet ad Episcopum in confirmatione. Can. Præbiteris. ead. dist. ut suo loco dicitur. Nec audeat baptizatum ungere Chrismate ueteri: nisi quando infans præoccuparetur a morte, & nouum haberi non posset; alias graue scelus committeret, Can. Si quis. el. 2. ead. dist. Deinde traditur ei uestis candida, ad significandum innocentiam, & puritatem Christianam. Hinc adulti, dum baptizantur, uestiuntur ueste alba. Denique datur ei in manus candelâ accensa, ut in die Iudicij possit occurrere suo sponso cum lampade ardente, quod significat custodiam mandatorum, & integritatem baptismi. Itaque quidquid ceremoniæ fit in hoc sacramento, habet aliquid significare. Verum, cum omnia hæc pertinentia ad ceremonias, & solennitates baptismi, non sint de essentia, non est mirum, si in uarijs locis uariè fiant, quantum ad uariationem ordinis habendi, & diuersitatem orationum: sed omnia quomocumque dicantur, tendunt ad idem.

Hæc autem adiuratio, quæ in exorcismo fit, non tantum significat prædicta, uerum etiam efficit aliquid: nam Ecclesiâ in exorcizando uitur uerbis imperatiuis: dum dicit. Exi ab eo Spiritus immunde, &c. Ergo maledicte Diabole recognosce sententiam tuam, da honorem Deo. Recede ab hoc famulo Dei, &c. ad expellendam Dæmonis potestatem. Verum tamen differenter a baptismo aliquid efficit exorcismus: dictum est enim supra, quod a baptismo efficit gratiam, & plenariam peccatorum remissionem, Exorcismus autem exciudit

Exorcismus quid est & quare sit.

26 Quare iniungitur.

Imponitur manus.

Ponitur sal in ore.

Sputum in aures.

Iniungitur pectus & scapulae. Ungitur: cetera.

Cauet sacerdos, ne ungar i fronte, uel crismate ueteri.

Uestis candida.

Candelâ accensa.

Adiuratio quid significat.

De Sacramento

excludit duplex impedimentum ipsius gratiæ, Vnum extrinsecum, quod est, ne Dæmones impediant hominis salutem, quantum ad hoc, scilicet ne impedimentum ponant suscipienti sacramentum: & hoc fit per exufflationes (quamuis cum hoc Dæmonis potestas in exorcizato maneat, quo ad maculam, & reatum peccati, donec per baptismum tollatur.) Aliud impedimentum est intrinsecum, scilicet quòd homo ex peccati originalis infectione habet sensus præclusos ad percipienda salutis misteria: & hoc impedimentum tollitur per saluam Sacerdotis tangendo aures, & nares, ut supra dictum est: Et quemadmodum ista prædicta non sunt necessaria absolute, ut dixi, sed utilia; ita nec sine reali ablutione in aqua facta, sufficiunt pueris baptizandis, eoquòd non habent propriam uoluntatem. Itaque omnibus istis exorcismis ministratis, si puer moreretur, antequam aqua effundatur, & in fonte abluatur, non saluaretur. Dixi (puer) nam si hoc accideret alicui adulto benè contrito, in tali casu adhuc saluaretur, per suam contritionem; eoquòd habet propriam uoluntatem, & puer minime, ut socius dictum est.

*In sufflatio
quid efficit.*

*Salina
quid efficit.*

Finis Secundi Capituli.

SUMMARIA SEQUENTIS ³⁹

C A P. III.

- 1 **S**acramentum confirmationis datur ad robur & augmentum fidei. *ca. num. 18.*
- 2 Soli Episcopi sunt ministri sacramenti confirmationis. *& nu. 15.*
- 3 Confirmationis sacramentum definitur.
- 4 Confirmationis sacramentum est uerè unum de septem sacramentis Ecclesie; & de eius materia.
- 5 Sacramenta id interius efficiunt, quod exterius significant.
- 6 Qui non est baptizatus, non potest confirmari.
- 7 Anima, cum sit immortalis, nec puer, nec senex est.
- 8 Omnis fidelis potest confirmari.
- 9 Pueri non debent confirmari ante usum rationis.
- 10 Vnctio Confirmationis fit in fronte, & quare.
- 11 Materia sacramenti Confirmationis est oleum mixto balsamo, benedictum ab Episcopo.
- 12 Multa sunt in Ecclesia, per traditionem accepta.
- 13 Oleum oliuarum est propria materia huius sacramenti.
- 14 Balsamum in sacramento confirmationis non est de essentia necessitatis, sed de necessitate præcepti.
- 16 Forma sacramenti confirmationis est, signo te, &c.
- 17 Christus instituit sacramentum Confirmationis.
- 19 Ritus huius sacramenti qui sint.
- 20 Cognatio eadem contrahitur a patrino in confirmatione, quæ in baptismo.
- 21 Sacramentum confirmationis non iteratur.
- 22 Plurimis modis peccatur in collatione huius sacramenti.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

C A P. III.

De ordine dicendorum.

I OST sacramentum Baptismi sequitur Sacramentum Confirmationis, & merito, nam, ut in de sufficientia Sacramentorum supra dicebamus, post hominis natiuitatem sequitur augmentum, & hoc Sacramentum, cum detur ad robur, & augmentum fidei his, qui in fide nouella per Baptismum renati sunt, iure merito secundum in ordine post illum poni debet. Et si inister, rationem istam potius suffragari Sacramento Eucharistiae; Eucharistia namque est nutrimentum spirituale, & per nutrimentum fit augmentatio, ergo Eucharistia praecedere deberet, ut causa suum effectum: hinc Dionysius Areop. li. de Ecclesiastica hierarchia, secundo loco posuit Sacramentum Eucharistiae. Respondetur, nutrimentum posse dupliciter considerari, uel ut antecedit augmentationem, ut causa suum effectum; per nutrimentum enim augetur homo; & hunc ordinem obseruauit Dionysius: uel ut subsequitur augmentationem tanquam conseruans hominem in quantitate, et uirtute, & hunc ordinem obseruauit Magister in 4. dist. 2. quem sequuntur ferè omnes. Alia se offert ratio; nam in primitiua Ecclesia Eucharistia dabatur Baptizatis antequam confirmabantur, immò dabatur paruulis, ut suo loco dicemus, nunc autem fit oppositum, ideo quilibet istorum sequutus est ordinem, quo dispensabantur Sacramenta tempore suo.

2 Huius Sacramenti cum soli Episcopi ex officio ministri sint, parum, aut nihil ad ipsos Parochos de ipso tractare pertinet: uerum quia ars perfectâ, omnia tangi cogit; ideo pro artis complemento de ipso dicemus succintè tamen:

An confirmatio sit sacramentum nouae legis.

ET quamuis difficultas oriri possit, Sacramentum Confirmationis non esse uerè Sacramentum nouae legis à Christo institutum: eo quod non ita clare, & expressè ut cætera alia in Euangelio inuenitur, ubi illud instituerit, quia tamen extat decretum in primis Melchias Papae ad Episcopos Hispaniae, ut habetur de Consecra: dist. 5. Can. De his. & ultimò, decretum S. Conc. Tri. ses. 7. can. 1. de confirmatione sub anathematis pæna; ideo nobis qui fideles sumus, standum est auctoritati S. Romanae Ecclesiae, reiecta quæst. si autem curio sitate

Confirmationis.

34

fitate quadam pulsaueris; posset ne assignari locus in quo Christus hoc Sacramentum instituerit, posterius dicetur.

VT autem per ordinem sciamus omnia, quae de hoc sacramento dici possunt cum breuitate, præmitto hanc Sacramenti descriptionem, pro ut Scotus in 4. di. 7. qui perpulchrè recitat, qua examinata, habebimus intentum.

Confirmatio est Sacramentum unctionis hominis uiatoris baptizati, aliquantuliter consentientis, uel liberum arb. nunquam habentis, factæ in fronte; cum Chrismate sanctificato: & hoc à ministro idoneo, simul eum intentione debita iungente, & uerba certa proferente; significas efficaciter ex institutione Diuina unctionem animæ, per gratiam roborantem, ad confitendum cum constantia fidem Christi.

Dictum est (Sacramentum) pro genere; quia collocatur in numero uerorum Sacramentorum

De causa materiali Confirmationis.

DICTVM est (unctionis hominis uiatoris baptizati, aliquantuliter consentientis, uel lib. arb. nunquam habentis, factæ in fronte cum Chrismate sanctificato) pro materia. pro quo aduerte, quod omnia prædicta concurrunt pro materia, sed diuersimodè, nam de materia distingui potest, Vnctio namque facta in fronte cum Chrismate, i. tota illa actio, scilicet applicatio uisibilis materiae in passum, dicitur materia proxima, perficitur enim hoc Sacramentum per dictam unctionem; dictum est quidem supra, Sacramenta id interius efficiant, quod exterius figurant; cum autem Ahlethæ ad pugnam antiquitus ingrediebantur, oleo ungebantur, ut robustiores redderentur, est enim oleum liquor confortans, & roborans membra, & Sacramentum Confirmationis cum sit institutum ad roborandam fidelis animam, ut fortiter resistere possit impugnantibus Diabolo, & mundi tyrannis in publica fidei Confessione, conuenienter per olei unctionem significatur, itaque in unctione perficitur: hinc dicitur confirmatio, quia per hoc Sacramentum homo in fide confirmatur. Materia remota, qua utimur in unctione est Crisma, idest oleum oliuæ balsamo mistum, ut in Concilio Florentino definitum est: Vnde Christus a Crismate, quo unctus est, dicitur, et à Christo Christiani, qui etiam uncti sunt. Quod autem hoc unguentum costaret ex oleo, & balsamo decens fuit, nam per hoc Sacramentum confertur plenitudo Spiritus S. ad robur spirituale, hæc autem plenitudo aptissime per oleum significatur, quod suæ piguedinis exuberantia in alios defluit, iuxta illud Psal. 132. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aron. Balsamum uerò hac ratione miscetur. lex odoris fragrantia, quæ in alios redundat; & quamuis sint alia multa odorifera, Balsamum tamen, auctore Plinio, omnibus præfertur; unde & incorruptionem præstat: hinc cadauera Balsamo condiuntur, ut præseruentur. Materia circa quam, idest subiectum, hæc supradicta operantur, est homo uiator: resuscitatus namque non amplius moriturus confirmari non debet. Dixi etiam (baptizatus) alias non posset confirmari: quia illum supponit; est enim baptismus ianua omnium sacramentorum, bene.

E 2 sine

3
Definitio.

4

Materia proxima.

5

Materia remota.

Materia circa quam. idest qui confirmari debet.

6

De Sacramento.

7 sine quo nullum aliud habet effectum suum. Sicut puer ita & senex confirmari potest; anima enim nec puer, nec senex est, cum sit immortalis, & ideo sicut renasci potest in senectute per Baptismum, ita augeri per confirmationem: tam masculus, quam femina, ac item monstruosus, & hermofrodita; ait enim Paulus ad Galat. 3. in Christo neque est masculus, neque femina. Et confirmatur supradicta per Vrbanum Papam, vt habetur de Consecratione Dist. 5. Can. Omnes fideles: Et si tunc essent morituri adhuc possent confirmari; per illam enim adulti haberent maiorem uim resistendi insultis Diaboli in transitu. Et si esset puer absque usu rationis? Respondetur cum Alexandro de Alel. 4. prima, & Bonauentura, & Soto in 4. sententia & D.Tho. 3. prima quæstio 72. Si puer nuper baptizatus confirmaretur, esset uerum sacramentum: & si tunc esset moriturus, cui non opus est ut pugnet? Dico, & si non prodesset ad pugnam, iuaret tamen ad maiorem gloriam obtinendam, correspondentem maiori gratiæ susceptæ in sacramento Confirmationis, vt ait Melchiades. Verumtamen ante usum rationis pueros confirmare non licet, ait Petrus de palude in 4. distin. 7. quæstio 4. Vnde

9 Quando confirmari li-
siv.

10

11

9 vsum habet Ecclesia, pueros non confirmare ante septimum annum, vt cognoscantur, quid faciant, & cuius gratia alapa sibi datur, vt recordentur: & ideo additum est (aliqua qualiter consentientis) requiritur enim consensus ex parte suscipientis, ut de Baptismo dictum est, saltem patris tenentis eum, si puer est sine rationis usu. sed quid dicendum de mutis, surdis, & amentibus? cum enim non habeant organa, quibus publicam fidei confessionem faciant, non est cur debeant confirmari.

Respondetur, de mutis, & surdis non est difficultas, quod possint confirmari; habent enim iudicium, ut possint cognoscere fidei dignitatem, pro qua uitam exponere possent, & permanere in ueræ fidei confessione: idem dicendum de amentibus lucida internalla habentibus; unde possunt confirmari, etiam dum actualiter sunt in amentia, nisi prius contradixissent; tunc enim expectari debet consensus si redeunt ad sensum: sed de perpetua amentia laborantibus, dicendum, si confirmantur, verum est sacramentum, iuuat enim ad augmentum gratiæ, vt de infantibus nuper morientibus, dicebat Melchiades: sed de hoc standum est vsui Ecclesiæ: ideo adiunctum est (uel liberum arbitrium nunquam habentis).

10 Dictum est (facta in fronte) ut ostenderet locum determinatum; non enim licet, ungere in alio loco; ut habetur de consecratione distinctione quinta, Canone. Nouissimè: haec congruentiam probat. D. Thomas quo supra articulo 9. cum enim hoc sacramentum sit institutum ad conferendam Spiritus Sancti plenitudinem, ad roborandam animam fidelem, ut fidem publicè defendere possit coram Tyranno, & uitam pro Christo exponere, tamquam fidelis, & fortis eius miles, ergo insigniri debet ad instar militum, quo signo discernatur à cæteris: milites autem dum suscipiunt signum Ducis, illud suscipiunt, & ferunt in loco manifesto, ut à cunctis uideatur: inter omnes corporis, partes maximè manifestus est frons; ideo Christi uexillum, & pugnae signum in fronte datur, & datur in figura Crucis, propter formam Trinitatis, quæ exprimitur in forma uerborum, vt di cemus.

11 Dictum est (cum Chrismate sanctificato) hoc est unguento ex oleo oliuarum & balsamo confecto, ut habetur de consecra: dist. 4. Can. Presbiteri, el. 1. Huius mate-

Confirmationis.

35

materiæ conuenientia supra tacta est. Additum est (sanctificato) ad differentiam aquæ baptismalis, quæ licet benedicatur, illa tamen benedictio non est de essentia, & necessitate sacramenti: potest enim baptismus conferri cum aqua simplici; quia est Sacramentum necessitatis simpliciter: sed nisi Chrisma ab Episcopo sanctificetur, non esset uerè sacramentum, ut bene probat D. Tho. quo supra ar. 3. quem sequuntur omnes Theologi, & Nauar. c. 22. nu. 8.

Queritur primo, pro maiori declaratione supra dictorum, an unctio prædicta sit de essentia sacramenti? Et uidetur quod non: non enim legitur ubi fuerit instituta, nec habetur per sacram Scripturam, quod Apostoli ea usi sint; confirmabant enim per solam manuum impositionem; & sic dabatur Spiritus Sanctus, ut legitur Actum. 8. Quod autem aliqui dicant, hunc ritum ungenti Chrismate institutum esse in Concilio Meldensi, uel Aurelianensi, uel quod Apostoli illum posteris tradiderunt, non habet fundamentum: nam sacramenta, & ea quæ sunt de eorum essentia, instituere nemo potest, nisi Christus, qui habet auctoritatem excellentiæ; nec talem auctoritatem Ecclesiæ tradidit, ut in principio disputauimus. alii dicunt, quid fuit institutum à Christo Matt. 19. dum pueris manus imponebat, ut reciperent Spiritum Sanctum; per quod docuit Apostolos, ut post Baptismum, baptizatis manus imponerent in augmentum gratiæ. Contra hoc instat Scotus quo supra, confirmatio datur baptizatis; sed nusquam legitur, tales pueros fuisse baptizatos, ergo &c. Ad hoc dici potest, quod hæc instantia non procedit; multa enim sunt in Ecclesia, quæ non reperiuntur scripta in Euangelio sed per traditionem posterius acceperunt: unde melius dici potest cum Ioanne Baccone dist. 7. quod fuerint baptizati; dixit enim Christus, finite paruulos uenire: ad me, talium enim est Regnum Cælorum: nisi quidem baptizati essent, talia non dixisset; baptizatorum enim est Regnum Cælorum: sed quid quid sit de hoc, melius dicamus cum D. Tho. q. 72. ar. 1. f. quod Christus instituit hoc Sacramentum in Cena, non exhibendo, sed promittendo, secundum illud Ioannis. 16. Si non abiero, Paraclitus non ueniet ad uos, si aut abiero, mittam eum ad uos: & hoc ideo, quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti, quæ danda non erat ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem, secundum illud Ioannis. 7. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Si autem quæris quando Chrisma instituta fuerit, Respondet Fabianus Papa in quadam Epistola ad Episcopos orientales, ut habetur de consecrat. dist. 3. Can. Literis. In Cena Domini, ut a Sanctis Apostolis, & eorum successoribus se accepisse fertur: & ita illis in tali die consecrari mandauit: & ad illud, quod obiicitur, scilicet, non legitur Apostolos unctioe usos fuisse, Respondet D. Tho. eadem quæst. art. 2. quod Christus propter auctoritatem excellentiæ, quæ non est alligata sacramentis, contulit Apostolis, ut possent per solam manuum impositionem hoc Sacramentum perficere: in quo Sacramento, loco unctionis, aliud sensibile signum tunc exhibebatur, ad significandum, quod dabatur plenitudo Spiritus Sancti, sed descēdebant super confirmatos linguæ ignis, sic enim expediebat illis primis temporibus, quando Ecclesia plantabatur, & incipiebat crescere. Itaque per solam manuum impositionem uisibiliter dabant spiritum sanctum, sicut ad eos descenderat die Pentecostes, ut habetur Actuum. 2. qua die dicitur eosdem confirmatos esse, ubi enim per illam manuum impositionem

Dubium de
necessitate
unctionis.

De Sacramento

diuina miracula uisibiliter ostendebantur, non opus erat aliud signum in confirmatione adhibere; ubi autem postea talia signa uisibiliter amplius non apparuerunt, tunc usi sunt unctione Chrismatis; iuxta Dionisij sententiam lib. de Ecclesiastica Hierarchia: quod etiam confirmatur per Can. Litteris. supra citatum.

Dubium de unctione in fronte.

Consequenter queritur, an ista unctio necessariò debet fieri in fronte, ita ut sit de essentia Sacramenti? Dicitur quòd sic, ut etiam accidit in sacramento extremæ unctionis. quod patet per Can. Nouissimè, de consecrat. dist. 5. ubi Urbanus Papa distinguit inter unctionem faciendam a Præbitero in uertice capitis, dum baptizat, & unctionem faciendam in fronte ab Episcopo, dum confirmat, ut significetur in confirmatione descendere Spiritum Sanctum cum omni plenitudine Sanctitatis, scientiæ, & uirtutis in confirmatum. ratio quare in fronte fieri debuit, dicta est supra.

De unctioe per modum Crucis.

Tertio queritur, an ista unctio in fronte ita fieri debet per modum Crucis, ut tale signum sit de essentia? In hoc unum pro certo habetur, scilicet omnia sacramenta, quæ unctione perficiuntur, ut confirmatio, & extrema unctio; immo & sacramentalia, ut unctio, que fit in baptismo, & in Ordine Sacerdotali, signo Crucis fiant, ut habetur de Consecra. dist. 5. Can. Nunquid. Sed glo. ibi dicit, hæc esse de præcepto, non de essentia, nihil tangendo de Confirmatione; Sotus autem idem confirmat in 4. dist. 7. q. unica art. 4. & 9. exceptuando tamen Sacramentum Confirmationis, in quo signum Crucis, in ungen-do, dicit esse de essentia, propter figuram Crucis; quæ in forma uerborum exprimitur; dicendo, signo te signo Crucis; quod non inuenitur in cæteris prædictis.

Dubium de necessitate chris-matis.

Quarto dubitatur, an Chrisma sit materia ita necessaria, ut sine ipsa non sit Sacramentum? Et primo quantum ad oleum, queritur. An oleum nucum, amigdalorum, vel simile sufficiat pro materia, ubi casu oleum oliuarum haberi non posset? Respondet D. Tho. quo supra art. 2. in responsione ad tertium argumentum, cæteri liquores præter oliuarum oleum, improprie dicuntur olea: & si in cibis utantur quandoque loco olei, hoc fit propter necessitatem ita que propria, & necessaria materia debet esse oleum uerum, id est oliuarum, & hoc rationabiliter; nam proprietates olei, quibus significatur Spiritus Sanctus, magis inueniuntur in isto oleo, quam in aliis liquoribus, ut supra tactum est: oliua namque semper frondibus uiret, significans uirorem misericordiæ Spiritus Sancti; est & signum uictoriæ, significans uictoriam Confessionis fidei; significat item plenitudinem gratiarum, & uirtutem Spiritus Sancti, quas infundit in confirmatum mediante illa unctione. Secundo quantum ad balsamum, multi dicunt esse de essentia: sed melius dicit Caietanus super D. T. 3. par. q. 72. art. 2. cui subscribit Scotus in 4. dist. 7. q. unica. artic. 2. & Nauar. c. 22. num. 8. & rationabiliter; nam materiæ sacramentorum sunt quid commune, quod facile ubique inueniri potest, quod patet de aliis Sacramentis; & quamuis alicubi non inueniatur oleum, tamen facile asportari potest, maxime cum eo non opus sit magna quantitas; sed balsamum, cum magna difficultate haberi potest, & quòd maius est; balsamum, teste Plinio, multoties adulteratur, ita ut cum difficultate cognosci possit; unde sequeretur semper suspitio an sacramentum uerum sit: itaque non facile concedendum est, sacramentum Ecclesiæ deberè ex tam periculis pendere: uide multum credibile est.

I. Significatio olei oliuæ.

Balsamum an sit de essentia materia.

Confirmationis.

36

est, in primitiua Ecclesia, ait Sotus, Episcopos existentes pauperes non habuisse balsamum. & quòd hæc balsami admistio sit in usu procedente tempore: hinc sequitur balsamum esse quidem de necessitate præcepti, ita ut omit-tens illud sine rationabili causa, peccet mortaliter: sed non de essentia sacramenti. Et confirmatur per Innocentium. 3. Cap. Pastolaris, de sacramentis nõ iterandis, qui consultus, an sacramentum confirmationis iterari deberet, ubi per errorem quis unctus fuit oleo, & Chrismate hoc est oleo sine balsamo: respondit Papa, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supple-dum, quod incautè fuerat prætermisum: ex quo sequitur, illam unctionem sine balsamo fuisse uerum sacramentum. aliàs non dixisset, non est iterandum: sed tantum supplenda illa cerimonia ab Ecclesia ordinata, quæ prætermis-sa fuit: quando enim in talibus, propter aliquem defectum, sacramentum non confertur, iteratur, ut de Baptismo uidistis. Et si legitur apud Dionisium, Apòstolos ufos fuisse Chrismate, Chrismatis nomen apud eum significat unctione, cui oleum sufficit.

Quinto, & ultimo dubitatur in hac prima parte, an Chrisma sanctificari, & cõsecrari possit à simplici Sacerdote; quia dictum est supra, sanctificatio chris-matis est de essentia sacramenti? Respondet Caietanus super art. 3. affirmatiuè: ratio eius est: sicut enim simplex sacerdos ex commissione Papæ, ut inferius dicemus, hoc sacramentum conferre pòt, sine cuius commissione esset nullu, ita ex eiusdem Papæ commissione possit et chrisma cõsecrare, cum sit minus consecrare chrisma, quàm sacramentum conferre: quam rationem Sotus laudat, non tamen definire audeat, Vgo apud Ioannem Bacchonium dist. 7. tenet negatiuam partem; & ideo ego indecisum relinquo.

Dubium de benedictio-ne chris-matis.

De causa efficienti, id est ministro Confirmationis.

Dictum est (& hoc à ministro idoneo) hic tangitur minister, qui hoc sacramentum ministrare debet. qui regulariter est Episcopus, ut habetur de Consecra. dist. 4. Can. Præbitaris. & dist. 5. per totum. Itaq. si ab alio quàm ab Episcopo consecrato quis unctus fuerit, nõ erit sacramentum. Hoc idem dicit Innocen. 3. cap. Quanto. extra de cõsuetudine. Vnde Iulippus, q. erat unus de septem Diaconibus batizauit illos de Sammaria, & postea Apostoli eos cõfirmauerunt. Actuum sexton illis enim solis hoc officium in cun. bebat, quibus succedunt Episcopi.

Dictum est (cum intentione debita in ungente) requiritur enim ex parte ministri intentio recta conferendi sacramentum, eo modo, & forma, ut de bap-tismo dictum est.

Dubitatur in ista secunda parte, an alius, quàm Episcopus possit cõfirmare? quidam tenent indifferèter partem affirmatiuam, quos præseo, cõsequentes uoces uanæ sunt. Alij ex diametro tenent partem negatiuam, dicentes quod hoc sacramentum conferre ita pertinet ad Episcopum, ut si quomodocunq. per aliū attemptatum fuerit sacramentum est nullum. de quorù numero est Bonauentura, dist. 7. Franciscus de Maironis ead. dist. Durandus. q. 3. & 4. & Adrianus. q. de Confirmatione art. 3. Tertia opinio magis probabilis medio modo se habet, tenet enim ex officio munus hoc competere Episcopis, ex commissione Papæ posse competere

Dubium an alius quàm episcopus possit cõfirmare.

De sacramento

simplicibus sacerdotibus, & non aliter. Huius opinionis patroni sunt Alexander de Alef. quarta parte. q. 28. Richardus dist. 7. D. Tho. tertia parte. q. 72. art. 2. Scotus in 4. dist. 7. art. 1. Silvester Verbo Confirmatio; Navar. c. 22. num. 8. & Scotus dist. 7. q. 1. qui subiungit vnum præ ceteris; scilicet, pro tanto simplices Sacerdotes hoc possunt, pro quanto Papa facit eos Episcopos quo ad hoc solum, sed cæteri concedunt hoc simpliciter.

De causa formali huius sacramenti.

Dictum est (& verba certa proferente) requiritur enim ex parte ministri si multas faciendi vtrumq. actum. functionis, & prolationis uerborum cũ debita intentione faciendi, quod mandat Ecclesia, pro ut latius in sacramento baptismi dictum est. Forma autem huius sacramenti est, signo, uel cõsigno te signo Crucis, & firmo te Chrismate salutis, in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen. quidam loco (salutis) dicunt (sanctificationis) quod idem significat; & breuiter quidquid dictum est circa mutationem uerborum formæ sacramenti baptismi, possunt & hic adaptari. Quod autem hæc forma sit conueniens, probatur auctoritate Ecclesiæ, quæ illa utitur; nec caret ratione; continet enim quidquid ad sacramenti speciem attinet. Tria hic ranguntur; quæ sunt necessaria, ut per formam explicentur. Primum est signum characteris, quod datur militi Christi, per quod discernitur ab alijs, sicut accidit militiæ terrenæ; pro quo dicitur. *Consigno te signo Crucis, in quo Rex noster triumphauit;* ut ait Paulus ad Colosen. 2. & ideo necessarium est, ut unctio fiat in modum Crucis, ut dictum est. Secundum est, robor spirituale gratiæ, per quam homo fit magis animosus ad consistendum, & defendendum Christi fidem; & propterea dicitur. *firmo te chrismate salutis.* Tertium est causa conferens hoc robor spirituale, scilicet, s. Trinitas, in cuius uirtute datur gratiæ plenitudo; & ideo subiungitur. *In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et quamuis in omnibus sacramentis fiat inuocatio Sanctæ Trinitatis, in cuius auctoritate illa conferuntur; tamen in duobus tantum explicatio sanctæ Trinitatis est de essentia formæ, scilicet in baptismo, & confirmatione; quia sunt sacramenta fidei; in confirmatione namque eadem fides, quæ in baptismo proficitur, roboratur, & perficitur.

Huius sacramenti.
Explicatio s. Trinitatis necessaria in duobus sacramentis.

17

Dictum est (significans efficaciter) ad denotandum causalitatem sacramenti in causando gratiam, instrumentalem tamẽ, ut supra expositum est, dum de causalitate sacramentorum in communi disputatum est.

Dictum est (ex institutione diuina) ad denotandum, quod solus Christus illud instituit dictum est enim supra, neminem posse Ecclesiæ sacramenta instituire, nisi sit Deus. & cum hoc sit unum de septem sacramentis; ergo à Deo institutum est, ut probatum est supra.

Dubium de institutione formæ.

Sed hic dubitatur de forma huius sacramenti, à quo fuerit instituta, cum non inueniatur in Euangelio ubi Christus illam instituerit, sicut de forma baptismi inuenitur, nec apparet, ubi Apostoli illa usi sint. Ad hoc Respondet D. Tho. quo supra arti. 4. quod multa seruabant Apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scriptis non sunt tradita, nec expressa: Vnde Dionysius in libro Ecclesiasticæ hierarchiæ in fine dicit hæc uerba. *Confirmatus*

Confirmationis.

37

matias inuocationes, idest uerba quibus perficiuntur sacramenta, non est in sum, scripturas interpretatibus, neque mysticum earum, aut in ipsis operatas à Deo uirtutes, ex occulto ad commune adducere; sed nostra sacra traditio sine pompa, idest occultè eas edocet. Itaque nõ opus fuit omnia, quæ ex institutione Christi Apostoli faciebant, scripto mandare; multa enim per traditionem uia uoce ab ipsis ad nos peruenerunt.

Vnde Paulus ad Corint. 11. ait. *Cætera, cum uenero, disponam.* & ad Tessol. 2. Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolas, quibus Sancta Mater Ecclesia per successionem temporis edocet, eas seruare mandatum. cuius auctoritas sufficit.

Ad secundum dicitur, quod Apostoli quandoque dabant effectum huius sacramenti quibusdam uisibilibus signis miraculosè à Deo operatis; per suam uirtutem, sacramentis non alligata, ut supra dictum est; & ideo ea non utebantur; quandoque aut tamquam ministri huius sacramenti utebantur materia, & forma à Christo recepta, prout posteros docuerunt, ut dixi. ideo non est mirum.

De causa finali, idest de effectu Confirmationis.

Dictum est (unctionem animæ per gratiam corroborantem ad confitendum cum constantia fidem Christi) per hæc uerba designantur effectus huius sacramenti; de quibus multa tetigimus in progressu narrationis: Verum reassumendo breuiter omnia, dicitur: Per hoc sacramentum primo dantur septem dona Spiritus sancti cum omni plenitudine, & per consequens gratia gratum faciens, ut habetur de consecratione distinctione quinta Can. Nouissimè. Secundo confirmatur ad pugnam contra inuisibiles hostes armaturque contra tyrannos huius mundi, per baptismum enim homo fit Christianus, sed tenerrimus, ut ait Petrus. *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite;* sed per hoc sacramentum confirmatur, & consolidatur in fide: ac in super animatur, ad prædicandum alijs. Tertio impritur character indelebilis, sicut in baptismo, per quem discernitur non cõfirmatis, tamquam miles insignitus uexillo Christi.

18

De ritu celebrandi hoc sacramentum.

Dicto de his, quæ pertinent ad substantiam huius sacramenti: nunc autem de ritu, quem Ecclesia obseruat pro eius honore, & dignitate, dicamus: primo minister ordinarius est Episcopus consecratus, ut dictum est, qui potest tantum suos subditos confirmare: alienos autem non nisi cum licentia eorum ordinarij, immo nec Archiepiscopus potest suffraganeos confirmare, nisi in Sancta Visitatione. 16. q. 1. Interdicimus. potestque dari extra Ecclesiam honesto loco, Silu. uerb. Conf. Secundo tempus conferendi hoc sacramentum nõ est determinatum, sed semper conferri potest.

Tertio ut tam cõferens, quam suscipiens sint ieiuni. propter excellentiã huius sacramenti. ideo consecra. distin. 5. Can. ut Ieiuni, & ut Episcopi, sed hodie pro-

De loco.

De tempore.

Minister debet esse ieiunans.

De Sacramento

propter multitudinem fidelium, qui non possunt omnes breui tempore expediri, non est in usu.

Suscipiens confirmandum.

20

Cognatio que hic contrahuntur.

Quarto requiritur, qui suscipiat confirmandum, tamquam in pugna spirituali erudiendum, ut accidit in baptismo; qui non debet esse nisi vnus, & in casu necessitatis ille, qui baptizatum de fonte leuauit, eundem in confirmatione tenere potest. *Can. In catechumeno de consecra. dist. 4. qui eundem cognationem spiritualemente contrahit, sicut suscipiens baptizatum: quæ cognatio contrahitur solum inter confirmantem, & confirmatum, suscipientem; & confirmari parentes, ut habetur in Concil. Trid. Sess. 24. cap. 11. de reformatione, quæ cognatio impedit matrimonium fiendum, & factum dirimit; impedit quoque ne maritus possit petere debitum uxori, si sciens tenuit in Confirmatione filium uxoris viduæ ex alio marito suscepto; secus si ignoranter hoc fecerit, etiam ignorantia iuris, scilicet ex simplicitate credens fieri posse.* 30. quæst. 1.

Cæreus alapa. quid significat.

Quinto offertur Cæreus, propter quandam religionem. Sexto datur alapa, ut confirmatus semper sit memor sacramenti, ubi admonetur, illud suscipere ad pugnam contra inimicos fidei; sed omittere ista est ueniale.

Septimo, tempore interdicti conferri potest, sicut baptismus. de Sentent. Excommun. cap. Responso.

De pena iterandum hoc sacramentum.

Octauo non debet reiterari, quia imprimat characterem sicut baptismus, qui est effectus indelebilis. *Can. Dictum est de Consecra. dist. 3. Sed nunquid reiterans illud incurrat poenam irregularitatis, sicut in baptismo? Aliqui dicunt, quod sic, arguendo a simili de baptismo. Sed contrarium est verum; tum quia poenæ sunt restringendæ, tum etiam quia nunquam intelligitur incurri poenam irregularitatis pro aliquo facto, nisi in iure sit expressum; sed de hoc nihil in iure inuenitur expressum, nam in *Can. Dictum est, supra citato, Papa prohibet hoc sacramentum reiterari, sine ulla poena, nisi quod mandat, ut talis in habitu clericali religiose famuletur: peccaret tamen mortaliter, qui sciens hoc attentaret. Huic sententiæ subscribitur Paludanus, Scotus, & Sotus locis supra citatis.**

De tempore consecrationis chrysmatis.

Nono, licet omni tempore Chrisma confici possit, ut de Consecra. dist. 4. *Can. Omni tempore, tamen propter solennitatem huius sacramenti, congruens fuit ordinare, ut in die Cænx Domini celebretur, ut supra ostensum est *Can. Litteris de consecra. dist. 3. Tum quia Christus tunc illud instituit, tum etiam quia in Sabato Sancto proximo solenne baptismum erat celebrandum, ubi nouo Chrismate opus erat, unde Fabianus Papa ordinauit, tunc nouum Chrisma confici, & eo uti in baptismo, & confirmatione; uetus autem in Sanctis Ecclesijs cremari iussit, & ita per singulos annos reuouari.**

De necessitate huius sacramenti.

Decimo, quamuis non sit de necessitate salutis, ut Baptismus, nec super hoc adfit præceptum Diuinum, uel Ecclesiasticum cogens sub reatu peccati mortalis ut in Eucharistia; tamen illud relinquere ex contemptu, est mortale: nam dicitur, ipsam contemnere, cum potest commodè suscipere, & non curat, quadam crassa negligentia; sed quando, ideo non curat, quia illud parui facit sola aut negligentia, est peccatum ueniale; & si malè sentiret de dicto Sacramento, ut dicendus, ut in Concil. Trid. Sess. 24. *Can. 2.*

22
Qui peccant in collatione huius sacramenti.

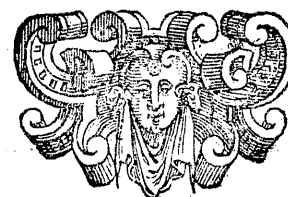
Peccat igitur circa hoc sacramentum; primò omnis conferens illud si non est Episcopus, aut sacerdos simplex mandatum à Papa non habens: quod est mortale

Confirmationis

38

mortale. Secundo, qui ipsum omittit propter negligentiam, et est ueniale; tertio, qui ipsum propter contemptum erit mortale, ut dictum est. Tertio, qui illud iterat ignoranter peccat uenialiter; qui sciens, mortaliter. Quarto confirmare sine patre non est mortale propter præceptum Ecclesiæ. Quinto qui confirmat Crismate uere; peccat mortaliter. *argu. Can. Litteris supra citato. Sexto qui adultus accedit ad hoc Sacramentum, cum peccato mortali, peccat mortaliter, & non suscipit gratiam sacramentalem: si accedit attritus, putans esse contritum, suscipit primam gratiam, gratum facientem; contritus autem augmentum gratiæ. Confiteri tamen non est necessarium. Septimo qui suscipit Ordines antequam confirmetur. Concil. Trident. Sess. 23. cap. 4. quod Sotus, & Nauar. quibus supra, iudicant esse ueniale, si sit sine contemptu. Cætera uero sunt ad bene esse.*

Finis Tertij Capituli.

S V M M A R I A S E Q V E N T I S

C A P. III.

- 1 **E**ucharistia sacramentum est nobilissimum omnium aliorum sacramentorum, & perfectio perfectiorum.
- 2 Eucharistia sacramentum habet rationem sacramenti, & sacrificij.
- 3 Eucharistia sacramentum definitur.
- 4 Quatuor sunt consideranda in sacramento Eucharistia.
- 5 Tria sunt distinguenda in hoc sacramento, & rationes de his.
- 6 Quatuor excellentias habet hoc sacramentum.
- 7 Corpus & sanguis sunt unum sacramentum.
- 8 In sacramento Eucharistia continetur verè & realiter corpus & sanguis, cum eius anima ac diuinitate; & rationes hoc probantes.
- 9 Quomodo intelligendum sit, littera occidit, spiritus autem uiuificat.
- 10 Miracula, per quæ apparet in hostia consecrata esse uerum Christi corpus totum.
- 11 Congruentissimum fuit, Christum esse nobis in sacramento.
- 12 Errores multi qui olim commissi fuerunt circa materiam sacramenti.
- 13 Panis & uinum sunt conueniens materia sacramenti Eucharistia; panis inquam triticeus, & uinum de uite.
- 14 Quæ mistio impediatur, ne panis triticeus sit debita materia huius sacramenti.
- 15 Dubia aliquot circa materiam sacramenti Eucharistia.
- 16 Pasta cruda non est debita materia huius sacramenti.
- 17 Quid tenendum de pane fermentato.
- 18 Error Græcorum.
- 19 Uinum uitis est debita materia sacramenti Eucharistia, de uina matura non de agresta.
- 20 Acetum, & uinum coctum non sunt debita materia sacramenti Eucharistia, nec raspata, & quid de Acinacio, & de uino congelato.
- 21 Aqua naturalis apponi debet de precepto cum uino in consecratione huius sacramenti, quamuis non sit de essentia sacramenti.
- 22 Fiendum est in missa uerbalis vitreis.
- 23 Opiniones de aqua in calice posita, quæ debet esse pauca.
- 24 An quilibet liquor uino appositus, ipsum corrumpere possit, & quid de aqua naturali.
- 25 Quæ quantitas panis & uini consecrari debeat.
- 26 Oportet ut materia consecranda sit coram Sacerdote consecrante, infra decem passus, & si eam non uideat.
- 27 In ultimo instanti prolationis uerborum formæ consecrationis per Sacerdotem fit conuersio totius substantiæ panis in corpus, & uini in sanguinem Christi, remanentibus accidentibus, &c.

- 28 Conueniens fuit ut remanerent species panis & uini in sacramento Eucharistia, & quare.
- 29 Conuersio aut est accidentalis, aut substantialis.
- 30 Deus potest quicquid uult.
- 31 Creationem & Annihilationem quomodo intelligant Theologi; & de Transsubstantiatione, & quomodo fiat.
- 32 Deus potest facere, ut idem corpus numero sit simul in diuersis locis, modo naturali.
- 33 Conuersio panis in corpus Christi, est Transsubstantiatio, & plura de hac re quesita, & responsiones.
- 34 Pulcherrima ac doctissima digressio authoris circa Transsubstantiationem panis in corpus Christi.
- 35 Persona est rationalis creaturæ individua substantia.
- 36 In sacramento Eucharistia est totus Christus realiter & ueraciter, qui &c. & de modo existendi corpus Christi in sacramento.
- 37 Tota Trinitas est in sacramento Eucharistia, & de modo essendi.
- 38 In quacunque parte hostiæ est totus Christus.
- 39 In pluribus hostiis est unus & idem Christus.
- 40 Corpus tripliciter sumitur, & adhuc multipliciter.
- 41 Accidentia panis & uini remanent in sacramento sine proprio subiecto: & quomodo.
- 42 Species sacramenti corrumpi possunt.
- 43 Corpus Christi quousque maneat sub accidentibus, & quomodo definit esse sub speciebus.
- 44 Sumētes Eucharistiam debent a cibo abstinere post illius sumptionem, quousque illæ species in stomacho corrumpantur.
- 45 Correlaria quadam circa sacramentum sanguinis.
- 46 Consecratio fit uerbis & sermonibus Christi. & quæ sint ea uerba; & quæ necessaria.
- 47 Differentia inter partes essentielles, & integrales.
- 48 Forma consecrationis Græcorum.
- 49 Sacramentum Eucharistia quare dicatur miraculosum & mirabile.
- 50 Quæ uariatio in formis consecrationis corporis, et sanguinis Christi, impediatur effectum consecrationis.
- 51 Minister sacramenti Eucharistia non potest esse nisi sacerdos ritè ordinatus, triaque in ipso requiruntur.
- 52 Peccata prauorum sacerdotum non impediunt effectum consecrationis.
- 53 Censura non impedit effectum consecrationis; ex quid de degradatis.
- 54 Priuilegium datum ecclesiasticis a Constantino Imperatore.
- 55 Solis Presbiteris conuenit de iure dispensare hoc sacramentum.
- 56 Intentio consecrandi requiritur in hoc sacramento, & quæ intentio, cum triplex ea sit, Actualis, Virtualis, & habitualis.
- 57 Quid sit actualis intentio, quid virtualis, quid habitualis et plura de illis.

- 58 *Errores qui accidere possunt circa intentionem sacerdotis, & plures du-
bi circa hoc.*
- 59 *Christus hoc sacramentum instituit, et de eius institutionis convenientia*
- 60 *Quinta Feria institutum fuit hoc sacramentum, hora completorii, in
Hierusalem, & de figuris ipsum figurantibus.*
- 61 *Quatuor nominibus appellatur, quatuor dignitatibus est adornatum,
quatuor miraculis sublimatum, & quatuor donis dotatum.*
- 62 *Effectus huius sacramenti qui sint.
Attritionis definitio, & plura de ea.
An hoc sacramentum expellat peccatum ueniale, & quid de mortali.
An tollat pœnam peccato debitam.*
- 63 *Tripliciter consideratur hoc sacramentum, & tripliciter sumitur, & de
eius duodecim fructibus, ac de conditionibus sumentium.
Quantumcumque homo sit contritus, non debet accedere ad communio-
nem, antequam confiteatur mortalia, nisi in casu necessitatis.*
- 64 *Quibus denegandum sit hoc sacramentum.
Qui sint publici peccatores.
Non est denegandum peccatoribus occultis, amentibus, stupidis, mutis,
arreptitijs, suspendendis, & quid de Pueris.*
- 65 *Qui non debeant ad hoc sacramentum accedere.
Ieiunium Ecclesie, & ieiunium Nature.
Ieiunium quando frangitur & quando non.
Ieiunium incipit à media nocte.
De fragmentis relictis in calice, siue patena, aut de parte hostie affixam
palato post purificationem, quid sit agendum.
Pollutio quando impediatur.
Voluntarium est duplex.*
- 66 *Frequentare necne debeamus hoc sacramentum.
Ex præcepto diuino omnes tenemur ad communionem.
Præceptum Ecclesie obligat omnes fideles ad Communionem semel in
anno, si in Pascha Resurrectionis.
An teneamur in articulo mortis.*
- 67 *Sacerdos quoties celebrat, toties debet communicare in utraque specie.
An cuncti sacerdotes teneantur aliquando celebrare.*
- 68 *De consilio tenemur sumere sæpe sacram Eucharistiam: & an sit su-
menda quotidie.
Quoties in die sacerdos debeat celebrare, & casus in quibus potest plu-
ries sacram facere.*
- 69 *Communicandum an sit sub utraque specie.*

40

DE SACRAMENTO EUCARISTIAE. CAP. IIII.

POST Sacramentum Confirmationis sequitur Eucharistiae sacra-
mentum: huius continuationis ratio declarata est supra in sacra-
mento confirmationis.

Cum hoc sacramentum sit omnium aliorum sacramentorum
nobilissimum; est enim, teste Dionisio c. 3. de Ecclesiastica hierar.
perfectio perfectionum: ideo circa ipsum multa sunt dicenda, in quibus ualde
insudandum est.

Primo sacramentum hoc, & habet rationem sacramenti, & habet rationem
Sacrificij. De utriusque ratione, Deo duce, dicemus. Ut habet rationem sacra-
menti, est vnum de septem sacramentis nouæ legis: quod alia probatione non
indiget, quàm determinatione Ecclesie, in quadam collecta dicentis. Hoc
tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, &c., & in S. Concil. Trid.
Sess. 13. Et uocatur Eucharistia. id est bona gratia, propter ipsius excellentiam,
continet enim fontem gratiarum. Quod sacramentum ita definitur.

Eucharistia est sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi; ueraciter exi-
stentis: sub speciebus panis, & uini, post consecrationem, factam sub certis ver-
bis, a sacerdote cum debita intentione prolatis, ex institutione Diuina. Dictum
est (sacramentum) pro genere, nam huic sacramento competit communis sa-
cramenti definitio est enim signum rei sacrae, id est species panis, & uini, quæ
ibi videntur, significant corpus, & sanguinem Christi sub illis contentum: nã
præter species, quas ingerunt sensibus, aliquid aliud, ut dixi, faciunt in cogni-
tionem venire: illud enim, quod oculis præsentatur, est panis & uinum, quod
autem per hæc significatur, est corpus, & sanguis Christi. Gerit similitudinẽ
rei significatae: sicut enim panis & uinum sunt cibus & potus, quibus inter cæ-
tera corpus nutritur, & reficitur: ita corpus & sanguis Christi sub speciebus
contenti, præ cæteris alijs gratijs, animam spiritaliter nutriunt, & reficiunt.
Habet igitur Eucharistia rationem sacramenti, ut cætera alia.

Sed hic dubitatur. Cum in hoc sacramento sint quatuor consideranda, scili-
cet species consecratae; consecratio ipsa, dum forma uerborum applicatur
materiae; Corpus, & sanguis sub speciebus contenti: & denique usus eorum,
dum fidelibus porrigitur. Pro quibus istorum sumitur hoc sacramentum? Ga-
briel Biel in 4. dist. 8. Marsilius dist. 6. art. 2. & Caiet. super q. 63. art. 5. dicunt,
sacramentum supponi pro omnibus istis; unde dicunt esse plura sacramenta,
ea ratione, ut de sacramento ordinis dicitur. Et quantum ad species, & contẽ-
ta sub illis non est dubium: quantum autem ad reliqua duo, probant sic. & pri-
mo, quod consecratio sit sacramentum, probatur. Illa uerba, I. Hoc est corpus
meum, sunt forma sacramenti, ut de alijs sacramentis dicitur: sed non specie-
rum, neque corporis contenti, sed consecrationis quàm significant, & efficiunt,
ergo consecratio est sacramentum; sicut ablutio in baptismo. Quod autem
ulus sit etiam sacramentum probatur. Sacramentum, dum applicatur, cõfert
gratiam, hoc autem fit, dum Eucharistia sumitur, ergo, &c.

I

2

*Duplex de
hoc sacra-
mento cõs-
deratio.*

*Euchari-
stia uide-
ditur.*

3
Definitio.

4
*Sacramen-
tum p quo
supponit.*

*Prima opi-
nio.*

De Sacramento.

Secunda opinio. His tamen non obstantibus, melius dicendum est cum Magistro dist. 8. Scoti, & Soto, eadem dist. q. 1. Pro cuius rei explicatione, aduertendum est. Quod in alijs sacramentis sunt duo: vnum quod est sacramentum: alterum, quod est res sacramenti: sed in hoc sacramento sunt duae res: una contenta, & significata: altera significata, & non contenta. Res contenta est illudmet corpus Christi, quod de uirgine natus est, & sanguis, quem fudit pro nobis. Res tantum significata est corpus mysticum, significatum per unionem Ecclesiae. Vnde sacramentum hoc, quantum ad species panis, & uini, habet duplicem similitudinem, unam cum re contenta, id est cum corpore, & sanguine, in quantum sunt cibum animae, ut dictum est: alteram cum re significata tantum, scilicet corpore mystico, quod est unitas fidelium: sicut enim ex multis granis unum panis efficitur, & ex multis racemis unum conluit: ita ex multis fidelibus unum corpus mysticum efficitur, quod est Ecclesia. Vnde Apostolus ait. Vnus panis, & unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Ex his colligitur tria hic esse distinguenda, unum, quod est sacramentum tantum: alterum, quod est sacramentum, & res: aliud, quod est res, & non sacramentum. Sacramentum tantum sunt species uisibiles panis, & uini, quae significant spirituale animae nutrimentum, ut dictum est. Res, & sacramentum, est caro, & sanguis Christi ueri: quae in quantum continentur, & significantur, dicuntur res. In quantum significant, & representant unitatem Ecclesiae, dicuntur sacramentum. Res tantum, & non sacramentum est corpus mysticum, ut dictum est. Hinc colligitur, quod consecratio ipsa non est sacramentum: prolatio enim uerborum sacramentalium est quaedam uia ad sacramentum: nam in termino prolationis uerborum incipit esse sacramentum, quod postea permanet. Ad argumentum supra factum, dicitur, quod ratio non est similis. Istud enim sacramentum differt a baptismo, & confirmatione: nam cum illa consistant in usu materiae, actio illa, seu applicatio materiae, quam significat forma, est proprie sacramentum dum recitantur uerba, consistit enim in fieri, ut illic dicebamus: sed istud sacramentum non consistit in fieri, sed in facto esse, sed in facto sacramentum permanens post consecrationem: & ideo consecratio non est sacramentum. Ad id & alia ratio, quare ei non competit ratio sacramenti, scilicet non est uisibilis forma, seu signum uisibile corporis Christi, sed species sunt tales, quae corpus significant, & representant: quod cum permaneat post consecrationem consecratio ipsa potius dicitur uia ad sacramentum, in quo est uirtus permanens sanctificandi: sed in baptismo non est alia uirtus, nisi aquae motus a Deo, mediante ministro, ut ibi dicebamus, dum applicatur: ideo illa applicatio, cum prolatione uerborum, dicitur sacramentum.

Perceptio non est sacramentum. Vnus etiam, & perceptio sacramenti neque est sacramentum, & causa gratiae sacramentalis, sed potius quaedam dispositio, & uia, qua dictum sacramentum applicatur fidelibus: per quam applicationem confertur uirtus sacramenti: sicut applicatio ignis non est causa calorum, sed ignis ipse mediante illa applicatione.

Quatuor excellentiae huius sacramenti. Hinc habemus quatuor excellentias huius sacramenti, quibus differt ab alijs, ut ait Scotus, quo supra. Prima est quo ad modum essendi: omnia namque alia sacramenta consistunt in fieri, ut dictum est: itaque idem est ibi sacramentum, & ipsius sacramenti perceptio, sicut in baptismo sacramentum est ipsa baptismi perceptio, qua transacta non remanet sacramentum. Sed hoc sacramentum est permanens etiam antequam percipiatur. Tres aliae excellentiae sunt, quo ad modum significandi. Secunda namquam est, quia hoc sacramentum ueraciter,

Eucharistie.

ueraciter, & semper significat quod efficit; nunquam enim caret suo significato, id est carne, & sanguine, sub illis speciebus: si intentio ad hoc consecrandum, id est ad hoc sacramentum, & si ueraciter sunt ex se in significando effectum, quem efficiunt; tamen quandoque suum effectum non sortiuntur propter in dispositionem suscipientis. Tertia excellentia est, quod enim hoc sacramentum significat, realiter continet; quia permanens est; alia autem sacramenta, cum non permanent, non continent, quod significant, nisi in uirtute. Quarta, & ultima excellentia est; nam illud, quod significat hoc sacramentum, est gratia subsistens, id est uerum Christi corpus, auctoris gratiae; sed alia sacramenta significant gratiam accidentalem, id est illam qualitatem, quae animae communicatur, ut dictum est in principio de sacramentis in communi.

Tertia excellentia.

Quarta excellentia.

Idcirco adiunctum est in definitione (corporis, & sanguinis Christi) pro quibus uerit declarata haec particula (De unitate huius sacramenti.)

Et quia dictum est, sacramentum hoc consistere in corpore Christi sub speciebus panis, & eius sanguine, sub speciebus uini: quaeritur modo, an sit unum sacramentum, an duo? Ad hoc respondet. D. Tho. 3. primae quaestio 63. articulo 2. Hoc sacramentum est unum formaliter, & duo materialiter: quod est dicere. Sunt duo in genere entis, quia sunt duo entia diuersa, id est diuersae species, significantes diuersa, ex ut consecrationis, & pluribus consecrationibus resultat: ubi concurrunt duae materiae scilicet panis, & uinum, & duae formae, scilicet. Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei. Sec. Et quamuis sub utroque sit utrunque; tamen ex ui formae consecrationis, sub speciebus panis, prius est, & intelligitur esse corpus, deinde reliqua concomitater, ut melius infra dicitur: & sub speciebus uini, prius intelligitur ibi esse sanguis, ex uice consecrationis, deinde reliqua concomitater. Verum quia haec duo sacramenta ordinantur ad unum, & unicam animae spirituale refectioem; formaliter, id est in genere pastus est unum sacramentum, unitate integritatis, & perfectionis. Congruie autem huic sacramento, talem habere integritatis unitatem, ait Scotus quo supra; quia ordinatur ad completam animae nutritionem (intelligendo tamen non quo ad collationem gratiae; quia ut sic, laici, qui communicantur sub una specie, fraudarentur gratia sacramentali, quod est falsum, ut infra dicitur; sed quo ad representationem) quatenus significatur per completam nutritionem corporis: corpus enim nutritur ex integro alimento; quod constat ex cibo, & potu; non enim cibum sine potu, uel potum sine cibo sufficienter nutrit. Et ad hunc sensum Ecclesia constituitur esse unum sacramentum; ut patet extra de summa trinitate, & fide catho. Cap. Firmiter: Et in concilio Floren. & ultimo in Concil. Trident. Sess. 13. ut unum sacramentum proponitur.

7 Corpus & sanguis an sit unum sacramentum.

De reali existentia corporis, & sanguinis Christi in hoc sacramento.

DICTUM est, (Realiter existentis) ad excludendam falsam & uere hereticam condemnationem opinionem illorum, qui negant realem Christi praesentiam in sacramento; & totius substantiae panis, & uini conuerzionem;

De sacramento

Ratio h. e. ratorum.

in carnem, & sanguinem Christi; sed dicunt, esse ibi tantum in signo; & manducari tantum spiritualiter, contra vniuersalem Ecclesie catholicae professionem; quae de hac ueritate a sanctis Apostolis, & eorum successoribus, per eorum traditionem, semper edocta fuit. Quae quidem ueritas etiam a sanctis patribus recepta, & praedicata; deinde a sacris Concilijs definita est. & denique in Sacro Concilio Tridentino Sess. 13. Can. 1. sic decretum est.

*§
Decretum de reali essetia Christi in sacramento eius eucharistiae.*

Si quis negauerit in Sanctissimae Eucharistiae sacramento contineri uere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, una cum anima, & Diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo: esse in eo, ut in signo, uel figura, aut uirtute, Anathema sit.

Quorum Conciliorum determinatio, & Ecclesiae autoritas fidei sufficere debet: & nil aliud de eo quari. Verum, ut mentes fidelium magis in hac ueritate consolidentur, & rationibus adducendis consolentur: potest tantorum doctorum uirorum rationes, pro ueritate confirmanda: (postpositis multis autoritatibus Sacri Euangelij, ubi Christus suam ueram carnem ad manducandum, & sanguinem ad bibendum dare promittit, ac a fidelibus manducari praecipit: esset enim longa disputatio cum illas suo modo glosent) pauca, quae magis eos conuincere possunt, adducam.

Prima ratio.

Prima ratio est autoritas Euangelij Matth. 26. ubi Christus in ultima caena, communicando discipulos suos, ait: Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Nescio, quibus uerbis magis clari, quam per uerbum, est: potuit hanc ueritatem exprimere. Sed Satanaica gloriolae respondet: haec uerba figuratiue esse prolata: unde; ut aiunt; sensus est: Hoc, quod do uobis, est, id est significat corpus meum: uel est figura corporis mei, sicut alibi dicit: Ego sum uitis uera: sicut enim hic loquitur figuratiue; ita & ibi scriptura enim sepe utitur metaphoris.

Responso haereticorum.

Confutatio.

Contra hanc ueritatem facile instatur, hoc modo. Quidquid in tota sacra scriptura Euangelica figuratiue dicitur: uel Christus per seipsum exponit, uel Apostoli, & Euangelistae id declarant, uel si non, ideo est: quia per uerba praecedentia, uel subsequenta, id manifestatur: uel denique, quia sensus literalis, ita simpliciter, intellectus, ueritati manifesta contradicit: unde opus est, talem textum spiritualiter intelligere. Praeter istos quatuor modos loquendi; non est ratio cur sensus literalis uerborum relinquendus sit, & ad alium sensum fugiendum: alias si talis facultas licita esset nihil in sacra scriptura remaneret firmiter: quod a mente sana non est asserendum. Primus modus probatur Lucae cap. 8. Vbi Christus per seipsum exponit similitudinem de semine facienti fructum bonum. Secundus probatur Ioan. cap. 2. secundo ubi Christus figuratiue locutus est, dicendo soluite templum hoc, & post triduum reaedificabo illud: & cum de corpore suo intelligeret, expositum est per Euangelistam, dicentem: Hoc autem dicebat de templo corporis sui.

4. Templo.

Tertius modus probatur Ioan. capit. 15. Vbi Christus assimilatur uiti, patrem agricolae, & discipulos palmitibus: ubi per uerba circumstantia clare patet sine alia expositione, se loqui figuratiue. Hinc Augustinus in libro quaestionum quae sunt ad hoc propositum dicit: Solet circumstantia sermonum illuminare sententiam: Sed in his uerbis, nullo istorum modorum, se locutum fuisse figuratiue dici potest: cum nec ipse, nec Euangelista figuram exponant, neque

Eucharistiae.

neque ex uerbis circumstantibus intelligi possit. Immo ex uerbis, quae sequuntur, intelligitur, se loqui de uero corpore, & non in figura: subiungit enim (quod pro uobis tradetur). Si ista uerba non debent intelligi in sensu proprio; quibus alijs uerbis clarius hanc ueritatem dicere potuisset, quam per pronomen hoc; & uerbum substantiuum (est) nam tantum ualeat dicere; hoc est, quantum, hoc uere, & proprie est. Quam ueritatem insinuans Paulus 1. Corint. cap. 11. dicit illis, qui irreuerenter Dominicam cenam manducabant, ipsos non bene facere. Unde subiungit: Prober autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. quod si non esset ibi uere, & realiter corpus Christi, ad quid praeciperet, ut se homo probaret ad illud dignè edendum? nisi quia ibi uere est corpus Christi, cui debetur omnis reuerentia? Itaque si esset purus panis, post consecrationem, non opus esset tanta preparatione, ad se communicandum. Nec mirum si ita dicit; hanc enim ueritatem, quam ipsis tradiderat, & praedicauerat, gloriatur Apostolus, se non accepisse ab alijs Apostolis, sed ab ipso Domino dicens: Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi uobis.

Secunda ratio.

Quartus, & ultimus modus etiam probatur, scilicet, quod non debeat intelligi spiritualiter, dum ueritas literae teneri potest: non enim repugnat ueritati huius sacramenti, ut confiteamur Christum manere in caelo, secundum modum existendi naturalem dimensionem; & in multis alijs locis sacramentaliter, ut infra dicemus: Immo ipsi haeretici non negant hanc possibilitatem, sed negant factum, recurriendo ad sensum spirituales; dicente Paulo; litera occidit, spiritus autem uiuificat. Sed hoc non obstat; nam Paulus loquitur, quando litera simpliciter intellecta repugnat sacrae scripturae; tunc ex necessitate recurrendum est ad sensum spirituales. Itaque si absque necessitate liceret currere ad sensum spirituales, relinquendo literam; tota sacra scriptura corrumperetur. Dicit enim Ioan. cap. 1. Et uerbum caro factum est. & alibi: Ego, & pater unum sumus; si haec, & similia figuratiue intelligere uellemus, facile in multis erroribus antiquorum haereticorum incidere mus; sed quis mentis captus haec figuratiue intelligeret? Ergo sicut ista figuratiue intelligi non possunt; ita & illa, de quibus est sermo. Itaque sine necessitate ad sensum spirituales non est recurrendum.

Tertia ratio.

*6
Litera occidit quomodo intelligenda.*

Sed dicunt haeretici; Christus praecipit, Ioan. capitulo 6. de manducatione suae carnis, & sumptione sanguinis; quod Iudaei audientes abierunt retro, murmurando, dicens, durus est iste sermo, & quis potest eum audire? Quibus abeuntibus, Dominus discipulos instruxit, dicens, spiritus est, qui uiuificat; caro autem non prodest quicquam; uerba, quae locutus sum uobis, spiritus, & uita sunt: ergo inquit, spiritualiter intelligenda sunt; scilicet de manducatione per fidem; iuxta illud Augustini. Crede, & manducasti.

Replicae per corinthios.

Sed huic abiectioni facile respondetur, Vbi notandum est, quod omne comestibile dupliciter a nobis comedi potest; scilicet corporaliter, id est dum manet sub suis naturalibus dimensionibus, quae dimensiones a philosopho uocantur, Corporeas, & consequenter dum manet sub ceteris suis naturalibus accidentibus; & hoc modo intellexerunt Iudaei; qui scandalizabantur de uerbis Christi; intelligebant enim, se debere manducare carnem Christi cruentam, sub proprijs naturalibus accidentibus, pro ut carnes in macello uenduntur; & ideo mirabantur, dicens: Quomodo potest hic dare carnem suam ad manducandum? caro enim humana hoc modo, quis ignorat, quod stomacat? Alio modo aliquid a nobis

Responso.

nobis comedi potest spiritualiter, non per fidem vt isti intelligunt, sed non sub proprijs naturalibus accidentibus, sed sub alia forma, remanente substantia rei. Posset dari exemplum, quod aliquam similitudinem haberit. Puri Medicus volens dare aegroto aliquam herbam multum proficquam suae infirmitati; uerum illa, propter amaritudinem, acutum odorem, uel simile accidens quod habet, ita est stomachosa, quod sumi non ualet: quid facit prudens medicus, quadam arte, idest quibusdam lambicationibus, seu distillationibus, uel simili, separat illa accidentia stomachosa, a re illa remanente substantia. & uirtute rei illius, quibus separat, res illa facile sumi potest ab aegroto. Ita in proposito dico, cum Christus proposuerit dare carnem suam, & sanguinem pro refectioe animarum nostrarum, ut tali cibo nutritæ, uiuerent uita spirituali, & se a peccatis præsauerent, non erat conueniens dare illa sub proprijs accidentibus, quis enim potuisset carnem humanam sic exuentam edere, & sanguinem sub propria forma bibere? Conuenienter ergo, & cum summa sapientia ordinauit, illa sumi sub aliena, immo conuenienti, & appetibili specie, scilicet sacramentaliter, sub speciebus panis, & uini: ubi, & si propria accidentia carnis, & sanguinis non adsint, maner tamen propria substantia, & uirtus ipsius corporis, & sanguinis Christi. Et hoc est, quod Christus discipulis dicere uoluit, dum Iudæi scandalizabantur. Spiritus, inquit, est, qui uiuificat, caro non prodest, quicquid, quomodo illi, carnales carnaliter intellexerunt, carnem Christi manducandam. Spiritus est, qui uiuificat, idest caro mea spiritualiter sumpta, uiuificat uerba, quæ locutus sum uobis, scilicet de carne mea manducanda, spiritus, & uita sunt, idest spirituali habent sensum, secundum quem, caro mea uitam præstat, sumpta scilicet sub sacramento, & sub aliena specie, ut dictum est. Manducatur igitur Corpus Christi uerè, realiter, & substantialiter, sed non corporaliter, idest sub propria specie, ut Iudæi arbitrabantur; sed spiritualiter, idest sacramentaliter, sub aliena specie, sub qua latet, ut non subiciatur corporalibus sensibus; sed tractatur modo indissibili, & ita intelligitur spiritualiter; & non per fidem tantum. Ad illud August. dicitur, quod ipse intelligit de his, qui non possunt realiter communicari, ut præceptum impleant; satis est, ut illud in uoto habeant, idest credant ueritatem Eucharistiæ, & ita spiritualiter manducant, & præceptum implent: sed isti hæretici nullo modo illud manducant, nec spiritualiter per fidem, quia non credunt hanc ueritatem, nec sacramentaliter, nec corporaliter, & ideo non habebunt uitam in semetipsis.

Sed quia ipsi hæretici non admittunt glosas nostras; quia Diabolus aliter glosare uerba Christi suadet; ideo, ut dixi, aliter probanda est hæc ueritas. Si in hoc sacramento non esset aliud, quàm panis, & uinum, ut isti dicunt, sequeretur, quod Christus Dominus mendacium dixisset; quod est impiissimum concedere de Christo. Probatur sequela. habetur enim Luc. 22. quod Christus, dum faceret ultimam cenam cum discipulis suis, dixit. Desiderio desideravi hoc pascha manducare uobiscum, antequàm patiar; dico enim uobis, quod ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei: & accepto calice, gratias agens, dixit, accipite, & diuidite inter uos, dico enim uobis, quod non bibam de generatione uitis, donec Regnum Dei ueniat. Vbi insinuauit discipulis, se non manducaturum panem, nec bibiturum uinum, amplius in carne mortali: sed facta cæna, communicauit discipulos suos hoc sacramento, ubi etiam ipse hoc sacramentum sumpsit, ait Hieronimus ad Hedibiam. quæstio. 2. si ergo in hoc sacramento, per illa

Alia ratio
Contra hæ
reticos.

uerba Christi, non fuissent transubstantiati panis & uinum in corpus & sanguinem, sed remansissent in propria substantia, tunc sequeretur, quod Christus reuertetur ad manducandum, quod paulo ante se non amplius manducaturum dixerat. Itaque tam breui temporis intervallo mentiretur, ergo asserendum est, in dicto sacramento non remanere panem, nec uinum; sed uirtute uerborum, in carnem & sanguinem fuisse transubstantiatum; & consequenter non figuratiuè locutum fuisse, sed uerè, dicende. Hoc est corpus meum.

Hæc autem ueritas de manducatione sacramentali corporis Christi, fuit figurata in ueteri testamento, per manam datam Iudæis in deserto, ut omnes concedunt. Quæ manna fuit cibus cœlestis delicatus, & dulcis: Vnde dicebatur. Anima nostra naufeat super cibo isto tenuissimo: Si ergo in hoc sacramento, quod fuit per manam figuratum, non esset aliud, quàm panis triticeus, sequeretur, quod fuisset præstantior, quàm figuratum: sed quod hoc sit falsum, probatur auctoritate Christi Ioan. 6. ubi Christus interrogatus a Iudæis dicentibus, Quod ergo tu facis signum, ut uideamus, & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est, Panem de celo dedit eis manducare. Dixit ergo eis Iesus. Amen amen dico uobis: non Moyses dedit uobis panem de celo, sed pater meus dat uobis panem de celo. uerum. Panis enim Dei est, qui de celo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum. Domine semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis Iesus, Ego sum panis uitæ. Et infra. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de celo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Et ostendens, quod panis quem proponit est præstantior manna, subiungit. Ego sum panis uiuus, qui de celo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Si ergo panis iste, quem Dominus proponit Iudæis, est præstantior manna, quæ fuit huius figura, uidentur est. quod sit aliquid supra panem materialem, qui oculis corporeis uidentur. Et ut cognoscere, quid sit iste panis; subiungit, & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Cum ergo Iudæi, panem, quæ proposuerat Iesus manducandum, inteligeret esse carnem suam, ceperunt ligare inter se, dicentes. Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum. Causa litigii fuit, quia intelligebant materialiter in propria specie esse manducandum; & Iesus dicebat spiritualiter, idest sacramentaliter sub aliena specie, ut dictum est supra. Ex his colligendo, in uitis dentibus consistere debent, ut sicut illa manna fuit cibus cœlestis pro reficiendis corporibus, figura istius cibi spiritualis, pro reficiendis animabus, ita iste cibus sit plus quàm cœlestis, idest contineat realiter, & substantialiter Dominum celorum, & autorem illius manna, aliàs non excederet in dignitate, & uirtute figuram, ut dixi.

Et denique si in hoc sacramento non esset uerè Christus totus, ut dictum est; sequeretur unum inconueniens absurdissimum ualde, scilicet, quod Deus permitteret Ecclesiam suam (quam semper Spiritus sanctus docuit, & docet, dicente ipso Domino Ioan. 14. Paraclytus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæcunq; dixerit uobis) manere in tam magno errore, ut abodorationem latryam daret tam illi materia, ut est substantia panis, & uini, non reuelando ueritatem; quod est inopinabile.

Sed oppositum est uerum, scilicet, quod Spiritus sanctus Ecclesiam suam

De Sacramento

docuit hanc ueritatem, scilicet quod in sacramento altaris est uerè corpus, & sanguis Christi: nam cuncti Sancti patres cognouerunt, & prædicauerunt, & in suis monumentis reliquerunt: ipsi credendum est, & nõ hæreticis, quorum uita doctet, quid sit eorum doctrina. Ipsis sanctis patribus, dico, credendum est, qui cognouerunt, & confessi sunt, Ecclesiam Romanam, catholicam, & Apostolicam in erudiendis sensibus sacrae Scripturae Diuina autoritate pollere, & non errare in his, quæ sunt fidei: & de hac ueritate certificata, ita determinauit, ut dictum est supra, in tot Sacris Conciliis, ac quibusdam sacris miraculis circa hoc sacramentum confirmata est: de quibus aliqua referam, quæ oculis proprijs uidi.

IO
Miracula
circa hoc
sacramen-
tum.

Roma in Ecclesia Sanctæ Potentianæ, in quadam cappella prope altare marci, quidam præbiter ibi celebrans, dubitauit, si in hostia consecrata erat uerè corpus Christi: & dum hæc cogitaret, hostia e manibus eius suolauit, & in terram cecidit: & ubi tetigit, sanguinis circulum fecit, qui sic remansit in lapide marmoreo, ut usque hodie appareat, pro ueritate ostendenda, super quo lapide manet parua grata ferrea, pro reuerentia.

In ciuitate Trani, de Prouincia Terræ Bari, tempore, quo ibi morabantur Iudæi, quædam mulier Iudæa in Paschate associauit se cum mulieribus Christianis, dum ad sacram communionem accedebant, fingens se esse Christianam, quæ dum accepit in ore particulam consecratam, illam non deglutit, sed seruauit in panno lineo, & cum reuertisset domum, uolens experire, utrum esset purus panis, an non, illam in sarragine cum oleo coxit, qua effecta carne uisibili, sanguinem e sarragine securiuit, qui cum huc, & illuc effunderetur, ipsi tremens, quanto magis sanguinem occultare curabat, tanto plus effundebatur: quare, tantum eam timor inuasit, ut ad eius clamores uicinæ Christianæ cucurrerent, ut uiderent, quid nam esset, propter quod ita uociferaret: & uiso sanguine per totam domum effuso, Iudæa rem celare non ualuit: Re delata ad Archiepiscopum, & cognito toto successu rei, illa carnis particula ad Ecclesiam reuenter delata fuit: quæ usque hodie seruatur in sacrario reliquiarum: singulisque annis, die Palmæ a concionatore, qui de hoc misterio, illo die prædicare tenetur, caro ipsa populo ostenditur.

Neapoli Anno Dominicæ incarnationis 1587. Quidam uir nobilis Neapolitanus societatem cum Dæmone habebat: qui in forma humana ei apparebat, ac eum per ciuitatem associabat, & in multis ei seruiebat, & inuabat: Accidit, ut quadam uice in paschate homo ille communicari uolens, Dæmonem licentiauit: qui dictum nobilem a proposito reuocare tentauit, & non ualens eum a sententia remouere, rogauit, ut particulam consecratam non deglutiret, sed conseruaret, & ad eum deferret, cui nobilis ille dixit, se non habere, ubi eam conseruaret, & deferret: statim Dæmon attulit ei uasculum argenteum miro artificio factum: curauit nobilis ille, ut Dæmon sciasit, & dum uasculum cum particula consecrata Dæmoni porrigeret, Dæmon dixit non possum illam tangere, sed proiice illam in terram, nõ enim est ibi corpus Christi, ut Christiani fatentur, sed panis tantum: De quo dubitans nobilis ille, aliquantum illam particulam spreuit, non tamen proiecit, sed domum attulit, ubi illam de nouo aspiciens, ex ea sanguinem emanare uidit: ex quo miraculo, in se reuersus, dixit intra se. ego sum in magno errore: & poenitentia ductus, confessus fuit cuidam poenitentiaro, nomine Reu. Carolo

Baldino.

Eucharistiæ.

44

Baldino, viro, & uita, & doctrina probò, qui eo audito, uasculum cum particula consecrata ad se deferri curauit, & eum ad Illustrissimum, & Reuerendissimum Anibalem de capua Dignissimum Archiepiscopum Neapolitanum detulit, sine prodicione poenitentis: quo obseruato, sanguis per aliquos dies creuit, ita ut quasi tota particula cruenta appareret: de qua re Summum Pontificem certificauerunt: & post tres menses sanguis a particula separatus remansit: Et effecto collegio medicorum de sanguine ipso, inter quos fuit uir arte excellentissimus Pisanus cognomento, concluderunt, sanguinem illum non posse esse sanguinem naturalem, sed miraculosum: de qua re capta est informatio, me præsentem, ad futura rei memoriam, pro confirmatione huius ueritatis catholicæ. Et ita hodie conseruatur in thesauro reliquiarum in Archiepiscopali Ecclesia, pro Dei gloria, qui non permittit nos decipi in illis, quæ sunt fidei, cui sit honor, laus, & gloria in seculorum secula. Amen.

De congruentia predictæ ueritatis.

Congruentissimum quidem fuit, ut Christus esset nobis in sacramento: nam cum esset discessurus ex hoc mundo ad patrem, ne nos destitutos relinqueret, hoc sacramentum instituit: in quo diuitias sui erga nos amoris demonstraret. Etenim nobiscum permanentem esse uoluit, donec ipse ad iudicandum mundum ueniat. Dicente ipso, uero uobiscum usque ad consumationem seculi. Ergo in aliquo sacramento permanentiæ. Nec enim hæc inter se pugnant, ut ipse saluator noster semper in dextera Dei patris in coelis sedeat, iuxta modum existendi naturalem: & in multis alijs locis sacramentaliter sua realis substantia nobis præsens adsit, ut infra probabitur. Et uoluit permanere uelatus sub aliena specie, ut fide nos tali ueritate inhaerentes, magis, ac magis mereremur.

Non repugnat, Christus esse in celo, & in multis calceis.

De Materia huius sacramenti.

Dictum est (sub speciebus panis, & uini) ad auferendos multos errores, qui commissi sunt, & committi possunt circa materiam huius sacramenti: multi enim, ut refert Augustinus in lib. hæresum, & Iulius Papa, scribendo ad Episcopos Aegypti, ut habetur Can. Cum omne crimen de consecratione distinctione: conficiebant in pane, & caseo. Alij in farina sanguine puerorum mista. Alij in aqua solum, uel lacte, uel uino. Alij intingebant multo panem lineum, quem seruabant per totum annum, deinde tempore sacrificij, partem illius panni in aqua lauabant, & ita illam aquam ex panno expressam offerebant. Alij Eucharistiam intinctam populo offerebant. Alij uino offerrebat uas, quas postea populo distribuabant. Quæ omnia tanquam inconuenientia reprobata sunt. Et præceptum est, ut tantum panis, uinum, & aqua, in sacramenti oblatione offerantur. ut dicta distinctione per multos Can. habetur. Quæ determinatio ultra quod catholica est, comprobatur etiam auctoritate Euangelica. Matt. 26. Canantibus autem illis, accipit Iesus panem & benedixit, ac fregit deditque discipulis suis, & ait. Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, &c.

12

De Sacramento

Fuit quidem conueniens ut hoc sacramentum in pane & uino conficeretur. ut ait. D. Tho. 3. prima quæst. 74. articulo 1. Primo quantum ad usum edendi, & similitudinem gerendi, ut supra diximus. Secundo quantum ad passionis representationem, in qua sanguis a corpore fuit separatus; ideo separatim consecratur. Tertio quo ad representationem totius Ecclesie sicut enim panis ex diuersis granis & uinum ex multis racemis efficitur; ita Ecclesia ex diuersis fidelibus constituitur, ut supra dictum est. Quarto secundum Ambrosium super Epistolam ad Corinthios quantum ad singulares effectus, ait enim, Sacramentum hoc ualeat ad tuitionem corporis, & animæ; & ideo corpus sub specie panis, offertur, pro salute animæ. Quod intellige per quandam attributionem corporis ad corpus, & sanguinis ad animam; & non quod corpus non pro sit salutis animæ, & sanguinis salutis corporis. Cum autem sint plures species panis, & uini immo generis, ideo quaeritur de quo pane, & de quo uino conficiendum est? Primo quantum ad panem, dicitur. Materia est panis triticeus, cum aqua elementali confectus. Dico (triticeus) ad excludendam omnia alia frumenta, quæ non ueniunt appellatione tritici. Hanc sententiam sequuntur Richardus, in 4. distinctione 11. articulo 2. Alexander de Ales. 4. primæ quæst. 32. Bonauen. distinctio. 11. articulo 1. D. Tho. quo supra. Scotus eadem distinctio. 6. Durandus, Palada: & multi alij scolastici. Quorum aliqui; & si non expriment, nisi frumentum, se tamen exponentes de tritico intelligunt. Ita etiam August. intelligit illud Ioannis. 12. Nisi granum frumenti, cui ipse Dominus se comparat. Horum doctorum sententia confirmatur per concilium Florentinum, ubi materia huius sacramenti, triticum esse, decernitur. Quin immo Christum in pane triticeo consecrasse, fatendum est. Dicit enim Damascenus, quod panes propositionis, qui super altare ponebantur, ex optima tritici farina conficiebantur. Unde non est mirum si Iudæi in Paschate, quod erat eis celeberrima, festiuitas, agnum typicum cum pane azimo, ex optima farina comedebant. Rationem huius asserti. D. Tho. assignat, quaestione prædicta, articulo 3. nam ad usum sacramentorum assumitur talis materia, quæ magis communis est ad usum hominum, quem representant; ut in baptismo aqua, ad abluendum, & in Confirmatione oleum, ad roborandum; sed panis triticeus est inter alios panes magis proprius, & usu communis ad nutriendum; quam nutritionem significat hoc sacramentum. Ergo &c. Alij autem panes improprie dicuntur panes, sunt enim introducti in defectum huius panis. Et quamuis Gabriel Biel, in Can. Mistæ Lect. 1. disputet pro parte opposita, tamen in fine, non audens discrepare a communi opinione, relinquit omnia in ambiguo. Caieta: uero super hoc sicut est nouus, & solus ita non est audiendus. Hinc sequitur, quod panis factus ex leguminibus, castaneis, ordeo, milio, uena, farro, uel simili alio frumento, non est debita materia huius sacramenti.

*Spelta un-
st: cūcni
on: mesa
pna:*

Sed quid dicendum est de spelta? D. Tho. & reliqui, quos citauimus negant panem speltæ esse debitam materiam; putant enim esse speciem frumenti multo diuersam a tritico. Oppositum dicit Albertus Magnus, in 4. distinctio. 11. arti. 7. Petrus de palude eadem distinctione, quaestio 1. Tomas de Argemina eadem distinctione, tenent enim speltam esse speciem tritici: ut sicut uinum non est species specia liffima; sed diuiditur in uinum latinum, græcum, naseatulum, guaruatiam, maluasiam, & similia; quæ omnia sunt debita materia sanguinis: ita dicunt triticum esse speciem subalternam, continentem speltam, siliginem, & similia. Huius sententiæ est Alanus in quodam suo scripto de.

Eucharistiæ.

45

de Sacram. ut refert Sotus. huic consentit Ioannes Bachonius, in 4. dist. 8. q. 2. est enim spelta, ut ait ipse, multum similis tritico, comparando granum cum grano, & panem cum pane, quo ad colorem, & saporem, & fert se uidisse. Unde aliqui dicunt, quod spelta nascitur ex tritico spurio, ex terra malicia causato. Et si ita est, concedendum est, speltam esse debitam materiam sacramenti. Namque D. Tho. fatetur etiam, omne frumentum, quod ex tritici semine nascitur, et generatur, quod uidetur tritici speciem amittere, propter malam terre dispositionem, ubi seminatur, ut accidit in siligine, debitam materiam esse posse. Unde concludit, quod siligo est species tritici, & materia apta huic sacramento. Quod non agnosceus de spelta: illam aptam esse negauit. Quod autem qualitas terre mutet sementem, non est mirum: ego enim expertus sum, idem semen in diuersis locis, & regionibus seminum, diuersimodè natum fuisse, & quasi speciem mutasse: locus enim ait Porfirius, est principium generationis, quemadmodum & pater. Itaque, hac ratione, de spelta pars affirmatiua teneri potest. Quamuis Franciscus de Mairone, in 4. dist. 8. q. 1. arti. 4. & de spelta, & de siligine dubitet. Sententiam affirmatiuam sequitur etiam Siluester Verbo Eucharistia. 1. Alii dicunt Lolium quoque speciem esse, quæ ex tritico degenerat, ut habetur can. Na sci. dist. 56. quod si ita est, eadem ratione, qua supra admitti potest. Quamuis Glo. in can. in sacramento, de Consecrat. dist. 2. id negat.

Sigilo Spe
cies tritici.

Lolium.

De mistione, qua fieri potest cum farina.

SED quid dicendum, si farine tritici admiscetur aliquid, quod non pertinet ad materiam huius sacramenti? nunquid panis ex ea factus erit debita materia? Respondetur. Si mistio erit per iuxta positionem; puta miscetur piper cum farina, uel aliud, quod non corrumpitur, nec incorporatur cum farina; tunc non impeditur consecratio, quia consecratio fiet in solis particulis farine triticee, & non in alia materia admista. Si autem mistio fiet per miscibilem corruptionem: qui modus miscendi est uera mistio: puta miscetur farina tritici cum farina ordeis, uel milij, ubi in pasta, uel pane cocto, postea, pars farine tritici non remanet discreta a parte farine ordeis: sed ita incorporantur, ut una conuertatur in alteram: tunc ait D. Tho. quo supra: res iudicanda est, secundum quantitatem rei miste, iuxta dictum Philosophi. Res sumit speciem ab elemento predominanti: puta si cum farina tritici miscetur parum de alia farina: tunc poterit esse debita materia: quia modica permistio alterius rei non soluit speciem farine tritici, ut illam in aliam naturam permutet: immo illud modicum assumitur, & conuertitur ab eo, quin est multum. Si uero admistio alterius farine esset in tanta quantitate, ut speciem tritici mutaret: puta miscetur plus de farina ordeis, ita ut panis efficeretur ordeaceus, & non triticeus, uel miscetur ex equo, uel quasi, Unde res uoluerit tertia species; tunc ex eo non posset confici sacramentum. Idem dicendum, si farina triticea esset corrupta propter uersitatem, uel aliud accidens: puta si corruptio est modica, id est uia ad corruptionem, ita ut iam non sit mutata propria species, tunc posset esse debita materia; non tamen liceret, propter reuerentiam; nisi in casu necessitatis, quando aliud melius haberi non potest. Si autem corruptio erit tanta, ut speciem mutaret; puta non posset impastari, uel color, & sapor, uel alia intrinseca panis accidentia mutarentur; tunc non posset esse debita materia. Hinc D. Tho. consentit Scotus quo supra, concludit, quod ambidum non est materia debita sacramenti; quamuis fiat ex

14

Farina ad-
mista quæ
do non est
debita ma-
teria.
Farina cor-
rupta.

tritici.

Ambiduum tritico; nam illud fit per expressionem tritici madefacti, per tot coationes, quæ expressio corrumpit speciem tritici, & efficitur lac. qui si assaretur, uel aliter coqueretur, certè ex eo non efficeretur panis communis, ut experientia docet; quamuis P. aludanus, & alij contrarium dicant sine ratione.

15
Dubium de pane aliquo liquore confecto.
Primò dubitatur, an panis confectus ex farina impastata aqua artificiali, uel alio liquore, sit materia debita huius sacramenti; aliqui dicunt, quòd sic, ut est Hostienfis, & Durandus ordinis minorum. Horum ratio est, nam aqua in pane non manet, sed exiccatur per ignem, & ideo quacunque aqua impasteretur, est eiusdem speciei. Sed. D. T. 3. p. q. 74. ar. 7. ad 3. argu. dicit, quòd aqua mistio, cum farina, est de substantia panis; cum ergo sit pars substantialis panis, & materia, ex qua cum farina resultat tertium; si alius liquor, quam aqua elementalitalis apponeretur, non esset panis materia apta huius sacramenti. Hanc opinionem sequitur Siluest. Verbo Eucharistia. 1. §. 4. Palud. dist. 1. 1. & Scotus in 4. dist. 9. q. 1. ar. 9. Galetanus autem disputat hunc articulum, tandem inclinatur in partem primæ opinionis. Quid nescio in hoc sit tenendum, indiget Philosophia. Verum tamen dici potest, quòd in hoc unum est clarum, scilicet, si farina apponatur oleum, mel, albumen, uel alius similis liquor crassus, certum est, quòd ex talimissione resultat; erit alterius speciei a pane communi usuali, quia humor ille crassus, cum remaneat in misto, ut sapor, & odor attestatur, facit, ut sit diuersus a pane communi. Sed de humore subtili, ut est aqua lambiccatata, non est ita clarum, cum sit acta compaginare, & commassare partes farine absque alteratione, & mutatione saporis, sicut aqua elementalitalis, ut non uariet speciem; quia eius substantia transit per exiccationem, & consequenter remaneat materia apta. Quòd mirum non apparebit, ut ait Caieta, si alia naturalia mirentur. Sanguis enim generatur ex materia diuersarum rerum, & tamen seruat eandem speciem. Verum in re tanti momenti, huiusmodi pericula sunt uitanda, cum non sit sacramentum tantæ necessitatis.

Opinio aueris.
Secundo queritur, an pasta cruda sit debita materia sacramenti? Et uidetur quid sic, nam pasta cocta, & incocta sunt eiusdem speciei, sicut carnes crudæ, & assæ, ignis enim nil aliud facit, nisi exiccare humiditatem illius, pasta, & indurare, ut debite compacta, panis efficiatur, et cum hoc fiat artificio humano, speciem mutare dici non potest, quia ars non potest inducere formam naturalem. Hinc concludi potest, lagenam, pasillos, & pastam oleo in sartagine frittam, posse esse debitam materiam; nam illa elisatio cum aqua, uel oleo, non mutat speciem pasta; & consequenter eadem ratio esset de omnibus istis. Verum hæc philosophia est multum dissilis, an huiusmodi mutent speciem per tales coationes, an non. De qua re Theologus non potest iudicare; sed procedere debet in huiusmodi secundum communem usum. Et quia appellatione Panis nulla istorum ueniunt, secundum propriam rationem panis; ideo qui hoc facere attentaret, magno periculo se exponeret, ut non consecraret. Vnde Scotus, quo supra, & si concedat pastam crudam, cum cocta esse eiusdem speciei: non tamen concedit de illa posse confici corpus Christi: ait enim Christum uoluisse nos tantum habere pro materia debita panem triticeum communiter usum, in quo non intelligitur pasta cruda, nec alia sequentia. Posset & cum hoc responderi rationi dictæ opinionis. Et si ars non possit inducere formam naturalem in passum: potest tamen naturalia applicare, quibus forma naturalis inducitur, scilicet applicare ignem, cuius calore forma panis inducitur. Ita quoque facit angelus, dum aliquid generare uidetur: ut de magicis Aegyptiorum dicitur. Et ita ista opinio infirmatur, ut dicatur pasta

stam crudam non esse debitam materiam.

Tertio queritur, quid dicendum de pane recenti, redacto in pastam, per compressionem in digitis? Respondet idem, quòd sic, nam & si per compressionem recedat a forma panis usualis: non tamen recedit a ratione panis communi de pane recentis: quia ex quo coctus est semel: nil refert, si amittat duriciem, quæ consuevit esse in pane cocto. Et subiungit Scotus dist. 8. q. 1. art. 3. quòd panis quantumcumque compressus, numquam reducitur ad naturam pasta crudæ, ut negari possit esse debitam materiam: quòd patet, dum comeditur: semper enim seruat gustum panis, nisi alio artificio alteretur. s. quòd de ipso sunt pastilli, Idem intellige de pane a zimo.

Quarto queritur, Panis debet ne esse fermentatus, an a zimus? Respondetur. Circa materiam huius sacramenti; duo possunt Considerari: Vnum, quòd est de essentia sacramenti, & de hoc dictum est satis: scilicet quòd debet esse panis triticeus, siue sit fermentatus, siue sit a zimus. Alterum est de convenientia; & tunc dico, conueniens est, ut quisque obseruet consuetudinem suæ Ecclesie, scilicet Græci conficiant in pane fermentato, & Latini in a zimo: utraque enim consuetudo est rationabilis, ait Beatus Gregorius in Registro: habent enim sua significata: in qua sententia conueniunt omnes nostri Theologi: Itaque si Græci in a zimo, et Latini in fermentato conficerent; peccarent mortaliter, propter præceptum Ecclesie; ut habetur extra de celebra: missarum. Cap. Litteras. Et quamuis legatur, tempore Leonis Papæ Ecclesiam latinam in fermentato celebrasse; hoc fuit ad tempus dispensatum. Rationem huius assignat Ricchar, & D. T. in 4. Quandoquidem Iudei quidam scismatici, uolentes seruare Euangelium ad literam: intelligentes ex Euangelio, Christum in azimis consecrasset, contendebant esse contra Euangelium conficere in fermentato. Ad auferendum igitur hunc errorem, statuit Leo Papa, ut conficeretur in fermentato ad tempus. Deinde reuerteretur ad celebrandum in a zimo, quia hæc consuetudo est rationabilior: tum quia Christus in azimis consecrauit, & ita Apostoli obseruarunt, tum etiam propter significata, quæ habent. Vnde Paulus. 1. Corint. c. 5. Epulemur in azimis sinceritatis, & ueritatis. Sed Græci dicunt; Christum consecrasset in pane fermentato, & ideo nos, dicunt, errare; immo non conficimus, aiant propter quam ignorantiam, Scotus dicit eos, ut scismaticos, peccare mortaliter; non se conformates cum Ecclesia Latina. Et certè propterea eorum pertinaciam in hoc & alijs, merentur hoc audire, Verum in Concilio Florentino propter Armenos, qui etiam in fermentato conficiunt: fuit decisum, siue in a zimo, siue in fermentato tam Ecclesia Latina; quam Græca, tam orientalis, quam occidentalis. Ecclesia consecrat, sequendo tamen suam consuetudinem nulla peccat.

Sed causa huius erroris Græcorum fuit, quòd non benè intelligunt textum Ioannis dicentis, Ante diem festum Pasche. Hinc colligunt, cum cæna facta fuerit die ante Pascha, & præceptum de usu azimorum incipit a prima die pasche; per septem dies continuos; consequens est, quòd die ante Pascha panem fermentatum comederunt; & per consequens, in ipso Christus consecrauit. Ad capiendam huius rei ueritatem, sunt aliqua aduertenda. Primum est, ut Exodus 12. legitur. Præceptum erat Hæbreis, ut decima die mensis, id est Martij, apud illos, acciperent Agnum per singulas domos. Deinde decima quarta die ad uesperam, eum immolarent, & tunc ederent eius carnes cum azimis, & lactucis agreßibus, & ut ab illo die, usque ad uigesimum primum eiusdem mensis, non esset panis fermentatus in eorum domibus. Primum enim in quod deci-

16
Dubium de pane recentis.

17
Dubium de pane fermentato.

Opinio Gregorii.

18
Causa erroris Græcorum.

vera explicatio.

De Sacramento

ma quarta die ad uesperam comedetis azima, usque ad uigesimum primum eiusdem mensis, & septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus uestris. Secundum aduertendum est, quod apud Iudæos mos erat, festa celebrari a uespera unius diei, usque ad uesperam alterius diei, ut habetur, Leuit. c. 23. A uespera usque ad uesperam celebrabitis sabbata uestra. Tertium est, quod Christus fecit carnem cum discipulis suis: feria quinta ad occasum solis; quæ dies erat decima quarta prima mensis, pro ut, Exodi. 13. præcipiebatur, & feria sexta passus fuit; quæ fuit prima dies festi Paschæ Iudæorum. His stantibus facile concordari possunt dicta Ioan. cum aliorum Euangelistarum, & dubium resoluunt: nam quâdo Ioannes dicit, Ante diem festum Paschæ, intelligit feriam quintam, quâdo agnus immolatus erat, quæ dies erat ante diem solennem: sed quia agnus comestus est, post uesperam, quâdo iam incepta erat solennitas primæ diei paschæ: ideo illa hora diei uocatur ab aliis Euangelistis prima die azimorum: quia iam incepta erat, ut dixi: ubi tunc temporis non inueniebatur panis fermentatus in eorum domibus, iuxta præceptum Domini: & ideo doctores latini dicunt, Christum in azimis consecrasse. Græci autem, non intelligentes, uel nolentes intelligere, solennitatem primæ diei incipere a uespera, ut dixi, sequentes proprium intellectum, dum Ioan. dicit, Ante diem festum, credunt, nondum esse inceptam solennitatem primæ diei azimorum, ut ostendimus, & consequenter dicunt, tunc adhuc panem azimum non habebant, sed fermentatum: & ita discordant. Verum ista discordantia non tantum obest, quantum unum falsum, quod dicunt, scilicet: nos non consecrare in azimis, non aduertentes, quod panis azimus, & fermentatus, cum sint eiusdem speciei, in utroque potest confici sacramentum. Et hæc breuiter sufficiant, pro declaratione huius differentie: multa enim alia in huius confirmationem dici possent, quæ cum non sint necessaria hic, trāseo.

Sequitur de materia sanguinis.

19 **S**ECUNDO quantum ad uinum, dicitur cum tota scola Theologorum, & Canonistarum. Vinum uitis est debita materia huius sacramenti. Dico (uinum) ad excludendos alios humores, ut est lac, aqua sola, et huiusmodi, ut habetur de Consecratione dist. 2. per plures Can. Dico (uitis) ad excludendas quasdam uini species, quæ per similitudinem uinum dicuntur, ut est uinum malorum granatorum, mororum, ceruissæ, & similia. Ratio huius est, quia hoc sacramentum ita institutum esse a Christo legitur Matt. 26. Et quamuis non legatur expresse, uinum accepisse, ut legitur accepisse panem, sed legitur, accepisse calicem in consecratione sanguinis; tamē calix pro uino intelligitur: est enim calix uas uini, & non aquæ: Vnde in Psalmo. 2. dicitur: Calix meus inebrians, quam præclarus est, Et quod ita sit, uerba sequentia manifestant, dicit enim, non bibam amodo de hoc genimine uitis, usque in diem, &c. ergo uinum uitis accepit, secunda ratio, quod sit uinum uitis, est: nam materiam sacramentorum, ut supra dicebamus, accipitur, quod propriè est tale: seu uinum propriè non intelligitur, nisi quod ex uitis exprimitur. Tertia est, propter significationem spiritualium effectuum, quos producit hoc sacramentum, ut dictum est supra, & dicitur melius.

Hinc sequitur, qui consecraret racemum uux, non consecraret. Can. Didicimus, de consecra. dist. 2. sicut enim, ut dicebamus, quod farina, nisi cum aqua am-

Calix pro uino intel-
ligitur.

Eucharistiæ

47

massetur: non est panis, ut sit materia debita; ita uua, nisi exprimat, non est mustum neque uinum, dum enim uua est botrum, est quid comestibile, & non potabile, ut uinum dici possit. Verum in casu necessitatis, uua prius exprimitur: deinde mustum expressum in calice apponi. ut can. cum omne ead. dist. debent: deinde mustum expressum in calice apponi. ut can. cum omne ead. dist. Dico (in casu necessitatis) quia sine necessitate, mustum faculentum, & impurum in calice apponere non liceret, propter decentiam, & reuerentiam sacramenti. Dixi etiam (uua exprimi debent) & non agresta, nam de succo agrestis confici non potest, quia adhuc uini speciem non habet: sed in uia generationis: quando autem cognoscitur, quid sit uua, & non agresta? Dico, quoniam effecta est quando agresta a solis calore, & in complemento naturali ita, ut succus eius expressus, uini speciem habeat. Sequitur secundo, quod neque ex aceto sacramentum confici potest: acetur enim est uinum corruptum & in aliam speciem mutatum ita, ut non possit iterum in uinum reduci.

Vua nō est
materia.

Agresta.

20

Acetum.

Potest quidem de uino aceto confici, dum est in uia ad acetum, sicut dicebamus de pane, dum est in uia ad corruptionem: & nondum iam est corruptus, ait D. T. quo supra si autem dubium esset, an sit uerè acetum, grauius peccaret, qui huic periculo se exponeret: quamuis aliqui dicant, in aceto factum ex uino confici posse, ut ait Glo. in Can. sic. de consecra. dist. 2. Et forte intelligitur de uino, dum est in uia ad acetum, quando scilicet acescit, aliàs non bene dicerent. Nec etiam de uino cocto consecratio fieri potest, transit enim per cocturam in aliam speciem.

Vinum co-
ctum.

De mistione uini.

QUID dicendum de uino cum aliquo liquore misto? quod de pane dictum est, si enim in uino apponatur mel, uel sacharum, & aromata in tanta quantitate, ut speciem uini mutant, non erit conueniens sanguinis materia: si autem non erit rata mistio, ut iudicari possit, uinum in sua specie remanere, si ue illud cum quo miscetur, in se conuertat, siue remaneat per iuxta positionem, aut aliquas partes uini tangat: poterit esse debita materia. Verum propter dubium, quandoque periculofum est, sine necessitate, uti huiusmodi. Idem dicendum de uino artificiali, quod si componitur ex multis speciebus, quod uocant raspata-

Raspata-

tam. Sed quid de uino acinatio? id est quando in dolio ponitur uinum cum aqua, & acinis uux? Dicitur, si aqua, quæ uino miscetur, non est tanta, ut iudicari possit, uinum non mutasse speciem, immo illam ad se conuertit, quod ex sapore cognosci potest, licebit. Si autem esset uappa, seu aquarella, dum scilicet ponitur solum aqua in uinatium expressum, uel super acinos uuarum, habens aliquantulum uini acumen, non per hoc erit consecranda, quia secundum Albertum magnum, & Siluester, quo supra non est uinum, sed aqua fusa, sic etiam dicunt in aliis mistionibus, quæ in dolio proprio fieri solent ab istis magnatis, ut gustent diuersa.

Acinatio.

Vappa.

Quid de uino congelato? an ut de aqua in baptismo? Respondet Sotus quo supra; si congelatio est ita exilis, ut uinum remaneat, sit consecratio: nec est simile de baptismo; nam ibi, ut fiat ablutio, requiritur, ut aqua fluat: sed in consecratione non opus est. Verum si congelatio esset tanta, ut uinum induraretur sicut lapis, ut sit in quibusdam partibus extremis; dubium est, si remaneat species uini,

Vinum co-
gelatum.

De Sacramento

uini; ut requiritur in consecratione: quod cognosci potest si liquefactus postea eundem saporem retineat. itaque ante istam experientiam, dubium est periculosum. Et si congelatio tam dura fieret post consecrationem; sumendum est cum ueneratione, propter tabulum. Quando mistio fit ex multis speciebus uini, scilicet uino albo, rubeo, agro, dulci, græco, muscatelo, & huiusmodi: quæ omnia cum sint debita materia, eo quod de ueris uitibus fiunt, difficultatem non pariuunt.

De aqua, quæ uino miscetur.

DICTVM fuit supra, in hoc sacramento tria offerri debere: nempe panem, uinum, & aquam, ut de Consecrat. dist. 2. per multos Can. dicitur. Verum tamen an aqua sit de essentia sacramenti, ita ut sine ipsa confici non possit, an tantum de præcepto, dubitari possit; nam si ideo in pane triticeo, & uino uitis confici debet, & non in alia materia; quia Christus ita confecit; consequens esset, aquam esse de essentia, quia Christus uinum cum aqua consecrauit, & ita faciendum instituit. Verum quia omnes patres, et ultimo S. Concil. Trid. Sess. 2. c. 7. dicunt aquam uino apponi esse præceptum Ecclesiæ, & non de essentia sacramenti; ideo dicendum. Qui in calice aquam non apponeret, consecraret quidem; sed si scienter, uel crassa negligentia id faceret, peccaret mortaliter. Can. Scriptura. ead. dist.

Habet autem rationabilem convenientiam ritus iste miscendi aquam in calice: nam ultra quod Christus ita fecisse creditur, ut mos erat illis partibus, scilicet aquam uino misceri, propter eius potentiam; non est abique significatione. Primo enim repræsentat Christi passionem. Vnde Alexander Papa sic ait, & habetur de Consecra. dist. 2. c. 1. Non enim debet in calice Domini, aut uinum solum, aut aquam solam offerri; sed utrumque permistum: quia utrumque ex latere Christi in passione sua profuisse legitur. Secundo significat spirituales effectus huius sacramenti: cum enim hoc sit sacramentum unionis, significat populi Christiani unionem, ad Christum caput Ecclesiæ, cuius membra sumus. Vnde Iulius Papa. Can. Cum omne. ead. dist. In aqua populum intelligi, in uino uerò ostendi sanguinem Christi: ergo cum in calice aqua uino miscetur, Christo populus aduatur; & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & iungitur. Et subiungit; nam si uinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; hoc est nobis quasi non profuisset. Hoc idem etiam dicit Ciprianus. Can. Sic. ead. dist. Si uinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse, sine Christo, scilicet mistico, quod est Ecclesia, cuius ipse est caput. Vnde omnes moneo, ut in missa quisque utatur urceolis uitreis, ubi aqua, & uinum habetur: ut uideat quid faciat. facile enim in aliis uasis, ubi uinum, & aqua non uidentur, homo decipi potest, apponendo unum pro alio. Et si queratur, quæ pæna est, contra non apponentem aquam in calice? Per antiquum Ius debet ab officio suspendi; donec ad plenum corrigatur. Can. Cum omne, in fine de Consecra. dist. 2. Per nouum autem Ius, si ex aperta malitia, aut nimia negligentia id commiserit, per Cap. Literas. de Celebra. Missarum, præcipitur priuari officio, & beneficio.

Circa appositionem aquæ in calice, quid de illa fiat, fuerunt opiniones. Aliqui dicebant, sicut uinum transubstantiatur in sanguinem: ita aqua conuertitur in illam aquam, quæ de latere Christi effluxit. Hæc autem opinio ueritatem non habet: nam si ita esset, tunc deberet consecrari seorsum, sicut panis seorsum a

Eucharistiæ.

48

uino consecratur. Altera opinio fuit dicentium, aquam in calice positam, post consecrationem seorsum manere: hæc autem utique falsa est. Dicit enim Ambrosius in libro de sacramentis. Ante benedictionem illa species nominatur; post benedictionem, corpus Christi designatur. Ideo ponitur tertia opinio uera, ut refert Innocentius. Cap. cum morte. de celebr. missarum. scilicet, quod aqua cum uino in sanguinem transmutatur. ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Hoc modo uidelicet, non quod ambo tranteant in sanguinem, sed aqua prius conuertitur in uinum: uinum enim sua potentia, & uirtute aquam sibi incorporat, & conuertitur; deinde uinum conuertitur in sanguinem consecratione. Tunc enim habet proprium significatum: nam cum aquæ multæ sint populi multi: iuxta illud, quod alibi legitur. Beati qui seminatis super omnes aquas: ideo sicut aqua conuertitur in uinum, ita populus Christo incorporatur. Hinc colligitur, quod aqua, quæ uino in calice miscetur, esse debet pauca: ut in uinum conuertitur ante consecrationem: & tanto minor esse debet, quanto uinum est tenuæ substantiæ. Vnde quam imprudenter faciunt, qui aquam in magna quantitate in calice ponunt, posset enim esse tanta, ut uini substantia exalaret: maxime si esset tenuis, uel ex mistione tertium resultaret, secundum aliquos: uel si non, saltem eius substantia uino mista remaneret, in quo casu non consecraretur ad consecrationem uini; & in eleuatione calicis, adoraretur cum sanguine. Quod si scienter, & ex proposito fieret; graue scelus esset. ut habetur. Cap. Pernitiosus. de Celebra. missa. Et ut prædicta magis elucescant, examinando singula, dubitatur.

Quei itur primo, an quilibet liquor uino appositus, ita misceatur cum eo, ut ipsum corrumpere possit? Huic quæsitio multipliciter respondetur: & primo dicitur. Aut illud, quod uino miscetur, est eiusdem speciei, aut non. Si non, aut liquor: ille alterius speciei erit grossus, pingis, & durus, aut subtilis, & facile penetrabilis. Si primum, aut eius qualitates non agent contra qualitates uini, eas destruendo, nec partes talis liquoris, uel misti intrabunt partes uini, eas penetrando; ut accidit, dum apponitur oleum, uel simile; ut arena, terra uel simile mistum, quæ non miscentur, sed semper separatæ manent, nec sua qualitate uinum afficiunt; tunc uinum non corrumpetur; quia non erit uera mistio, sed potius iuncta positio: nam liquor ille, uel terra separari potest: (nisi esset terra ita sicca & multa, quæ uinum absorberet) Aut qualitates illius rei mistæ afficiet uinum, & sua potenti uirtute agent contra qualitates uini; ut accidit, dum uino apponitur mel, saipa, piper, nux muscata, cinamomum, uel simile: tunc attendenda est quantitas rei, quæ uino miscetur: puta multo parum de huiusmodi, uino appositum non ita corrumpet uinum, nisi fuerit in aliqua quantitate; quæ non requiritur, ut sit multa, propter eorum uirtutem excellentem: uerum in hoc non potest dari regula uniformis: nam eadem quantitas apposita uino albo, claro, leui, & tenui, quæ illud destruet, non corruperet uinum nigrum, grossum, & uinosum, ut est guaruaccia, lacrima, grecum summæ, muscatellum Trani, maluaia candiæ, & simile: sed requiritur paulo plus. Et ideo uti talibus uinis artificiat, & cõditis in sacrificio missæ error maximus esset. Si uerò liquor alterius speciei erit subtilis & facile penetrabilis, cuius partes subintrabunt partes uini; ut accidit, dum uino apponitur aqua elemental: uel etiam eius qualitates afficient uinum: ut accidit, dum apponitur aqua artificialis, lambiccata, succus herbarum, uel simile, tunc attendenda est quantitas miscibilium: puta apponendo multum de aqua artificiali, uel succu herbarum in uinum, illud destruet, tum ratione partium penetrantium partes uini, & eas resoluendum

21
Aqui apo
nenda de
præcepto.

Conueniē
tia miscen
di aquam.

22
Admoni
tio Sacer
dotibus.

23
Quid sit
de aqua in
calice ap
posita.

Aqua in ca
lice apponē
da debet esse
pauca.

24
Dubium de
mistione quæ
fit in uino.

De Sacramento

etiam ratione qualitatum agentium contra qualitates vini, & eas destrui-
 rum: & tanta posset esse acuitas, & potentia qualitatum aquæ artificialis, &
 succus prædicti, ut etiam æqualis, uel minor quantitas illius corruperet maio-
 rem quantitatem vini, & maxime si uinum erit tenue, & parua substantia: de
 quibus fieret tertia natura secundum aliquos. De aqua uero naturali aliter di-
 cendum: nam si uino apponatur parua quantitas aquæ, tunc uinum, sua uirtute,
 æquam in se conuertet; ut dictum est supra: & ita obseruari debet in sa-
 crificio missæ, rationibus ibi assignatis. Si autem apponatur in magna
 quantitate, & hoc uel secundum æqualitatem quantitatis, puta tantum de aqua
 quantum de uino: in hoc non potest dari regula uniformis, propter diuersitatem
 naturæ, & potentia uini; nam si uinum erit grande, habens magnam uirtutem, &
 potentiam; ut sunt uina terræ Bari, liquorum locorum Calabria, Cipri, & Câ-
 dia, & similia; tunc uinum conuertet quidem in se aquam tã cum tempore,
 prout uirtus, & potentia uini plus, uel minus erit; sed si uinum est tenue, & debi-
 lis substantia, ut sunt uina Costæ Amalfiæ, Romana, & similia; tunc, aliqui di-
 cunt, ex eis resultabit tertia species; sed hoc non est uerum; sed dicendum cõ
 Richardo, scilicet aqua neque corrumpet uinum, quia uinum naturaliter, qui-
 cunque sit, est magis actiuum, quàm aqua: neque corrumpetur a uino, per mul-
 tumque sit: & quauis aqua in hoc casu alteraretur a uini qualitatibus, non ta-
 men sic cito conuertetur in naturam uini: unde ex eis non resultaret natura
 tertia: sed erit quadam mistio imperfecta per partes se tangentes; quod aliqui
 probant ex hoc scilicet, quod in tali casu, aqua per artem a uino separari pos-
 set; signum est, quod aqua non est a uino corrupta. Ex quo sequitur,
 ut qui multum de aqua poneret in calice, cum illa non tam cito conuer-
 teretur in uinum: in consecratione calicis, uino conuerso in sanguinem,
 aqua remaneret in sua propria natura, mista speciebus uini, sicut erat mista ui-
 no ante consecrationem; & tunc in elevatione calicis, simul adoraretur aqua
 cum sanguine Christi. Qui error quantus sit, consideret sacerdos celebrans,
 tum quia deficiet significatum, scilicet quare aqua apponitur uino, ut dictum est su-
 pra; tum etiam, quia faciet a populo idolatriam committere, aquam adorando.
 Si uero mistio aquæ non æqualis in quantitate, sed in proportione: puta tã
 tum plus poneretur de aqua, quantum plus uinum haberat de actiuitate: tunc
 ex eis fieret natura tertia secundum aliquos, quæ non esset, neque uinum, ne-
 que aqua. Ideo periculosum est uti urceolis argenteis, uel luteis, ubi uinum ui-
 deri non potest, posset enim accidere, ut quandoque accidit, ut sacerdos putans
 ponere uinum, poneret aquam in calice, in magna quantitate, & parum de ui-
 no, putans esse aquam, maxime quando uinum est album, & in calice non di-
 scernitur. & tunc cum illud statim ab aqua corrumpetur, non fiet collectio
 do, ac si aqua sola in calice apposita esset. Verum credo, hoc accidere posse, quã-
 do uinum est tenuæ substantia: si enim esset multum uinosum, acre, & potens,
 non tam cito corrumpetur ab aqua, sed longiori tempore, quam daret missæ
 sacrificium; Vnde sequeretur, adhuc error prius dictus. Et ita intelligendi sunt,
 qui tenent, uinum ualde insatum, non amittere naturam uini ex toto, sed in par-
 te. Vnde remanet in esse incompleto: quod patet per guttulum: retinet enim sapo-
 rem uini. Quod uerum est pro aliquo tempore, secundum uini naturam; sed in
 longo tempore efficitur natura tertia: quod expertus sum. Posset autem esse tã
 ra minima quantitas uini in calice posita, ut statim absorberetur, ab aqua, unde
 sacerdos celebrans, si in talem errorem incidit, & de hoc non aduerterit,
 antequam communicet: si dum sanguinem sumit, sentiat aliquem uini saporem

non

Eucharistiæ.

49

non opus est iterum uinum consecrare: si autem sibi uideatur, aquam puram
 gustasse; opus est, uinum in calice de nouo apponere, & iterum consecra-
 re, & sumere; ut misterium sacrificii perficiatur. Sed de hoc inferius, ubi
 de missæ defectibus dicitur.

Quantum ad secundum principale, scilicet aut liquor uino appositus erit
 eiusdem speciei: puta miscendo uinum cum alio uino. Dico, quod ante con-
 secrationem, nil refert, quodcumque uinum miscetur uino missæ præpara-
 to, dummodo sit uinum uitis. dictum est enim supra, quod omnia hæc sunt
 apta materia huius sacramenti. Sed difficultas est magna inter doctores, an
 post consecrationem miscendo uinum cum sanguine in calice, affectis specie-
 bus uini consecrati a uino de nouo apposito, sanguis ibi desineret esse? nam
 fundamentum huius quæstionis est, ut infra dicitur: tam diu in sacramento
 existit corpus, & sanguis Christi; donec species conseruent substantiam pa-
 nis, & uini, si ibi adessent; unde corruptis speciebus, desinit ibi esse corpus,
 & sanguis: Et ratio huius dubitationis apud Theologos est, quod in mistione ui-
 norum, diuersarum qualitatum, duo inueniuntur. Vnum est deperditio qua-
 litatum alterius uini minus actiuarum, nimirum saporis, & coloris. uerbi gra-
 tia, si uino albo miscetur uinum rubeum in quantitate, amittetur albedo, uel
 fiet tertius color; si uino dulci miscetur uinum acre, & asperum, amittetur
 dulcedo: ad quorum deperditionem, dicunt quidam, deperdi substantiam ui-
 ni, ut non remaneat idem numero, quod prius. & hoc uel quia unum conuer-
 tit aliud in se, si est actius altero; uel ex eis fiet tertia species, si sunt æque
 aquosa, & leuia, uel si sunt æque uinosa, & fortia. Alterum, quod in mistione in-
 uenitur, est penetratio partium ad inuicem per totum usque ad minima, uel
 ad partes minores minimis, ex qua penetratione fiet corruptio utriusque ui-
 ni, ut non remaneant idem, quod prius. Lex enim naturalis est, ut res conserua-
 ri possit usque ad minimum determinatum, quod si ulterius diuidatur, corrumpi-
 tur rei diuise substantia. Circa quam materiam, doctores sunt uariè sentien-
 tes. Et quia Philosophia docet quod uina, quæcumque sint, ad istarum qualita-
 tum mutationes, nempe dulcedinis, acridinis, asperitatis, & similiarum, ac item
 albedinis, rubedinis, nigredinis, uel alterius coloris, non mutari substantiam
 uini, cum hæc mutationes fieri possint & ab arte, & a natura, uidemus enim ui-
 num eiusdem dolij, cum ante fuerit dulce, uel rubeum, eum tempore amittere
 dulcedinem, & fieri asperum, & amitti rubedinem, & fieri flauum, uel alterius
 coloris, idem numero existente prius, & posterius: docet etiam, quod pars mi-
 nima, in qua saluari potest natura uini, in mistione conseruari, resistit enim
 rei permixtæ, ne uincatur. Hinc difficile est, hanc Philosophiam scrutari, &
 quia sanguinem conseruari in Ecclesia, non est in usu, ut accidere possit talis
 mistio, ideo hanc speculatiuam, non esse necessariam putauimus.

Veram si facultas dicendi duo uerba, deur, circa hæc breuiter dicerem.
 Quamuis in mistione diuersorum uinorum, ad amissionem talium qualitatum
 non mutari substantiam uini, est enim in hoc mutatio alteratiua tantum in-
 qualitatis, & non substantialis, per quam deberet amitti nomen, & definitio,
 ut docet Arist. tamen si mistio fieret in calice post consecrationem cõ spe-
 ciebus sacramentalibus, dum qualitates uini appositi destruerent species illas
 sacramentales, desineret ibi esse sanguis Christi. Ratio diuersitatis est, nã cõ ista
 accidentia, dũ inhærent substantiæ uini superuenient substantiæ, nõ sequit̃ ne-
 cessario substantiæ corruptio ad dictorum accidentiũ corruptionem, sed potius alte

Part. Quarta.

ratio

ratio. Sed in sacramento, cum eademmet accidentia remaneant sine subiecto, & sanguis Christi ibi assistat, quosque dicta accidentia manent, si ab aliis qualitatibus fortioribus, corrumpentur, ita ut amplius non maneat, sanguis ibi dicitur non amplius manere. Hinc dici potest, in lotionem, dum sacerdos perfundit manus, & purificationem sumit, si alio uino meratio, & potentiori, quam est uinum consecratum, purificaretur; illa gutta sanguinis, remanens in calice, in tali mistione desineret ibi esse antequam a sacerdote sumeretur: Si autem perfusio fieret cum eodem uino, quo consecratio facta est; tunc fieret mistio cum speciebus, sine earum corruptione; quia qualitates eadem non agerent inter se, sed potius conseruarentur inter se: quæ mistio non fieret cum sanguine, scilicet tangendo dimensiones sacramentales, sub quibus sanguis continetur.

Et multo magis corrumpentur illæ species, si perfusio fieret aqua: & ideo in cap. Ex parte, de celebratione missarum, præcipitur, ut perfusio post sumptam Eucharistiam, fiat uino:

De liquore autem alterius speciei appositio uino consecrato, idem iudicium faciendum, ut dictum est paulo supra: quamuis enim non misceretur substantiæ sanguinis Christi; misceretur tamen speciebus sacramentalibus, quæ agerent, & paterentur ad modum substantiæ, cum re extranea appositæ; ac si ibi esset propria substantia uini, quod erat ante consecrationem, ut latius infra dicitur. Itaque si liquor ille appositus corrumpere species sacramentales, ad earum corruptionem desineret ibi esse sanguis Christi. Si autem uincerent qualitates rei mixtæ, illud mistum transiret in naturam specierum: quia in hoc cedit natura miraculo, & uirtus supra consuetudinem operatur. ait Innocent. in quadam Decretali.

Dubium de appositione aquæ uitis in calice

Quæritur secundo, an qualibet aqua in calice poni possit, dum præparatur sacrificium? Dicitur, quod ex consuetudine Ecclesiæ apponi debet aqua naturalis, & non artificialis, propter significationem supradictam: nam ex latere Christi exiit uera aqua, & non flegma, aut alius humor, ut aliqui dixerunt, & docet Innocent. in cap. In quadam, de Celebrat. missarum. Sed quantum ad necessitatem sacramenti, ait. D. T. q. 74. art. 7: cuius sententiam sequuntur cæteri doctores; nil refert, an sit rosaria, aut alterius liquoris; quia, ut dictum est, non est de essentia consecrationis: peccaret quidem ille qui tali aqua uteretur in sacrificio.

Dubium de quantitate materiae consecrandæ.

Quæritur tertio, requiritur ne determinata quantitas panis, & uini, præ materia huius sacramenti: an possit quantacumque materia consecrari? Respondetur, in hac quæstione duo considerari debent: Vnum, quod licite fieri conuenit; alterum, quod absolute fieri possit. quantum ad primum; non licet sacerdoti consecrare quantamcumque materiam; puta, totum panem, qui est in cosino; uel totum uinum, quod est in dolio, sine magno scelere; propter periculum; quia tanta quantitas dispensari, & consumi non posset cum illa debita ueneratione, ut ritus Ecclesiæ habet: Vnde magna irreuerentia sacramento fieret. Quantum autem ad secundum, scilicet si hoc attentatum fuerit, an sit firmum, & ratum apud Deum; id est an sint uere consecratæ, uertitur in dubium, Vnde quidam dixerunt, sacerdotem non posse totum panem, qui est in foro; & uinum, quod est in cellario, consecrare; uel simile facere. Sed. D. T. q. 74. art. 2. contrarium tenet. Probat hoc duabus rationibus. prima est. Magnum, & paruum opponuntur rela-

relatiuè: itaque eadem est utriusque ratio. sed quantacumque materia minima cum sit, dummodo sensibus subiecta sit, & substantia panis, & uini in ea conseruetur, consecrari potest; quia non datur ratio in contrarium; ergo quantacumque magna erit, consecrabilis est. Secundo. In omnibus rebus materiam habentibus, ratio magnitudinis, & paruitatis sumenda est in ordine ad finem. puta materia ferræ est ferrum, quod tantum esse debet, quantum dicta ferræ erit idonea ad secandum: sed finis ultimus huius sacramenti est usus fidelium: ergo tanta esse potest materia consecrata, quantum est numerus fidelium, qui communicandi sunt: sed non potest dici, quod sit tantus, quantum est præsens sacrificio: sequeretur enim, quod Parochus non posset consecrare plures particulas, quam sunt sui parochiani, uel non posset conseruare aliquas consecratas: ergo numerus fidelium absolute considerari debet; quo cunque enim numero dato, adhuc alius, & alius dari potest. Itaque cum numerus fidelium sit indeterminatus, consequens est, ut quantitas materiae consecrandæ indeterminata esse possit, & non ut prima opinio dicit. Ex hoc ultimo infero: cum numerus indeterminatus communicandorum sit incertus: incertum est etiam, quantum de pane confici possit. Ideo ulterius inquirendum est, an detur terminus aliquo modo in quantitate materiae? Et quia huius quæstionis dilucidatio, dependet ab alia quæstione, ideo.

Quæritur quarto an oporteat, ut materia sit præsens coram sacerdote, dum consecratur? Ioannes Maironis, dist. 11. q. 2. art. 2. ait, non opus est, ut materia consecranda sit præsens, coram oculis sacerdotis; sed ipse potest consecrare hostiam, quam a tergo habet, uel quæ trans parietem manet, quod hac sola ratione probat. Sacerdos potest consecrare hostiam occultam sub corporatibus positam; & uinum in calice cooperto, quamuis talia non uideat. Item si aceruum hostiarum consecraret, consecratio perueniret usque ad illam, quæ subtus aliis latet; ergo eadem ratione, consecratio peruenire potest usque ad illas, quas propter absentiam non uidet. Et quamuis ratio adducta sit uera, non tamen inde sequitur, quod probare intendit; nam & si non requiratur, ut uideatur, requiritur tamen, ut sit præsens. Et ideo melius dicitur cum Richardo, & aliis, dist. 10. art. 7. q. 1. I. quod in consecratione requiritur præsentia materiae: aliis sequeretur, quod præsbiter existens in campis transubstantiare posset omnes hostias, quæ sunt in Ecclesia; quod est impossibile, & irrationabile dictum. D. T. etiam in 4. scripti, dist. 11. q. 2. art. 1. quæstionem 3. quem sequitur Sotus in 4. dist. 9. q. 1. art. 2. dicit, materiam consecrandam oportet esse præsentem coram sacerdote; alias forma consecrationis esset falsa. Probat sequela. Illud pronomen demonstratiuum (hoc) non est intelligendum more dialetico, sed secundum imaginationem tantum; sed more phisico, ad sensum; quia ordinatur ad præsentem; ergo demonstrare debet, quod præsens est, non absens. Et confirmatur; nam Ecclesia numquã usa est in absentia materiam consecrare. Hinc ad Tertiam quæstionem responderetur. Tantum de pane, & uino sacerdos consecrare potest; quantum intendit consecrare; modo totum illud præsens sit coram ipso.

Dubium de presentia materiae consecrandæ.

Sed difficultas est, quanta distantia requiritur ad iudicandum, materiam esse præsentem? Respondetur; quanta arbitrio humano iudicari potest, per illud pronomen, hoc, ut scilicet demonstrari possit, dicendo,

hoc est, Ex his, quæ dicta sunt, habenda est hæc ratio, quod consecratio quædo que erit certa, quandoque nulla, & quandoque dubia. Certa tunc erit, quando quis hostiam consecrabit distantem infra decem passus; infra quam distantiam commodè uideri possit: quod intellige, parum plus, uel minus, & non indiuisibiliter. Et consequenter dici posset ad dubium de quantitate; omnes panes, quos sacerdotes infra latitudinem decem passuum præsentés haberet, consecrari possent. Consecratio tunc esset nulla, quando quis consecrare intenderet materiam distantem ad triginta passus; in hac enim distantia nemo iudicabit, rem esse præsentem, cum nullatenus uideri quæat. Et consequenter contra quosdam dicitur; sacerdos manens in Ecclesia, non posset consecrare panes, qui sunt in foro, uel in Ciuitate, uel simili. Dubia consecratio tunc esset, quando materia consecrabilis distaret uiginti passus, uel circa; in qua distantia uix uideri apta esset. in quo casu periculosum esset hæc attentate. Verum quando sumus in dubio, reiteranda est consecratio. Dico (uideri apta esset) non enim opus est ut actualiter uideatur: potest enim hostia consecrari, dum manet latens super altare in busula, uel sub robalea, uel corporali, uel intramissale, & uinum intra urceolum, uel calice cooperto, & simili, modo intentio feratur ad illa, quod probatur. Dicit. n. Sorus, quo supra; se uidisse quemdam Episcopum cæcum celebrasse Diuina, quod faciebat dispensatione Summi Pontificis: ergo non est necessarium, ut actualiter uideatur, modo sit præsens; sed intelligitur, ut uideri possit de more, hoc est sit in loco tam uicino, ut ratione distantia sit apta uideri, & in tali loco, ut more humano præsens intelligatur. Hinc sequitur sacerdotem posse consecrare totum dolium uini, & Cinos plenos pane, quæ sibi in præsentia fuerint. Item sequitur, non posse consecrare hostiam, quam a tergo habet, uel quæ trans parietem manet; quia huiusmodi, more humano non intelliguntur præsentia. Confirmantur prædicta autoritate Ecclesiæ præcipientis, ut ordinati, simul cum episcopo ordinante consecrent, cum sint genuflexi in terra: aliquantulum longe ab altari non uidentes, hostiam nec calicem, sed tantum ferentes intentionem consecrandi ad altare.

Et quamuis tam magnam quantitatem consecrare ad malum finem, si quis attentauerit, esset magna irreuerentia, & irrisio Religionis, contra intentionem Christi, qui talem potestatem sacerdotibus dedit, ad ædificationem, & non ad destructionem: tamen quia potestas ordinis est character indelebilis, impediri non potest, propter quemcunque finem id fiat. Itaque sicut in copula carnali, quantumcunque enormi, & scadalosa fuerit, si generaretur embrio, Deus infunderet animam; ita quocunque fine dicantur illa uerba consecrationis super debita materia, cum intentione consecrandi, sequetur effectus consecrationis. Peccaret quidem quam grauissimè talia perpetrans, & acerbissimè puniretur. Hæc autem omnia, circa materiam huius sacramenti, dicta sunt ad perfectionem doctrinæ; quia doctores illa tangunt. Et quamuis existentibus in Ciuitatibus, & Oppidis magnis, non opus erat, tot dubia tangere; eo quod ibi omnia commodè inueniuntur, & ordinatè tractantur: tamen in Villis, Oppidulis, & locis ruralibus, ubi sacerdotes laborant magna ignorantia, & quandoque ignauia, facillè prædicta accidere possunt, ut in uariis locis & diuersis temporibus accidisse legitur, ideo &c.

De Transubstantiatione corporis, & sanguinis.

DICTVM est, sequendo definitionem (sub speciebus, post consecrationem factam) nam in ultimo instanti prolationis uerborum forme consecrationis per sacerdotem, fit conuersio totius substantiæ panis in corpus, & uini in sanguinem Christi: remanentibus accidentibus panis, & uini sine subiecto, uirtute Diuina. Itaque ibi non est amplius intelligendum esse panem, nec uinum, sed corpus, & sanguis Christi, ut dictum est.

Fuit autem conuenies, ut remanerent species panis, & uini. Primo propter significationem, quam repræsentant, ut dictum est supra, scilicet nutritionem spiritualem, per nutrimenta corporalia. Secundo, cum proponatur nobis, manducare carnem, & bibere sanguinem Christi: horribile uideretur hominibus, illa sumere sub propriis accidentibus: non enim consuetum est hominibus, carnes humanas comedere; & ideo prouidentia Diuina factum fuit, ut sumeretur sub alienis speciebus: & quibus conuenientius, quam panis, & uini? quæ vsui humano sunt frequentissima? Tertio, si corpus, & sanguis Christi sub propriis accidentibus sumerentur, Infideles irrideret Christianos, dicendo, eos habere pro religione, carnes humanas comedere: quod omnibus nationibus apparet horribile. Et nota, quod dixi (in ultimo instanti uerborum) hæc enim conuersio fit in instantitum ratione corporis Christi, ad quod conuersio terminatur: non enim suscipit magis, & minus, ut tale esse paulatim acquireret: tum etiam, quia ibi non adest aliquod subiectum, quod disponderetur in tempore ad recipiendum, ut infra uidebimus: tum denique, quia hæc conuersio fit uirtute Diuina, quæ est infinita. Dixi secundo (fit conuersio totius substantiæ panis in corpus, & uini in sanguinem Christi) ipsa enim conuersio est facta in præsentia corporis Christi sub dictis speciebus: & quod dico de corpore intelligendum est etiam de sanguine. Probatur hoc per dicta sanctorum, qui ad uerificandum ueritatem existentia Christi in sacramento, non per aliud, quam per conuersionem, illam declarare laborauerunt: ut Ambrosius præcisè facit, in lib. de his, qui ministerio initiantur. & habetur de consecrat. dist. 2. can. Reuera.

Hæc autem conuersio se habet respectu corporis Christi, sicut fieri, ad factum esse non tamen ad similitudinem rerum naturalium, seu supernaturalium communium: est enim inter opera supernaturalia singularis, & mirabilis, ut refert Ambrosius in libro de sacramentis, & habetur Can. Panis. ea. dist. 2. Quod præuidens in spiritu Propheta dicit. Memoriam fecit mirabilium suorum. Hoc autem probatur. Et primo per terminos Philosophiæ. Philosophi enim omnem conuersionem uocant, aut accidentalem, aut substantialem. Accidentalis est, dum eodem subiecto actu remanente sub utroque termino, scilicet quo, & ad quem, mutatio fit in accidentibus tantum: puta ex calido fit frigidum, ex albo fit nigrum, & similia: sed in hoc sacramento contrarium fit: mutatur enim substantia panis in substantiam corporis Christi, remanentibus accidentibus panis eisdem in utroque termino, ut dictum est. Unde merito memoriam fecit mirabilium suorum, non est igitur mutatio, seu conuersio accidentalis.

Conuersio substantialis apud Philosophos, aut est generatio, aut mixtio: & hæc uel perfecta, uel imperfecta, aut est nutritio. Generatio est transmutatio unius substantiæ in alteram, remanente eadem materia, in utroque extremo:

27

28

Conuenies
tie quare
corpus &
& sanguis Chri-
sti maneat
uelati sub
accidentibus
panis & u-
ni.

29

Conuersio
accidentalis
quid.

Generatio
naturalis
quid.

De Sacramento

puta dum ex aere fit aqua : materia, quæ erat sub forma a terris, per generationem aquæ, sic sub forma aquæ. Et quamvis Arist. 1. de Generatione, dicat. Generatio est mutatio totius in totum, hoc est totus aer corrumpitur, & tota aqua generatur : hoc tamen intelligitur, quo ad integritatem, id est totus aer integrè conuertitur in aquam ; non autem intelligitur, quo ad totalitatem mixti. scilicet quid quid est aeris, conuertitur in aquam quia : materia defert utranque transmutationem, id est que erat sub forma aeris, efficitur sub forma aquæ, ut dictum est. Sed in hoc sacramento non est ita : non enim materia, quæ erat sub forma panis, facta consecratione, remanet sub forma corporis Christi : sed per conuersionem, non solum forma panis transit in formam corporis Christi, sed etiam materia panis in materiam corporis Christi. Sed hic quaeritur, forma panis in quam formam transit ? Secundum tenentes pluralitatem formarum dicitur quod transit in formam missionis, quæ ponit corpus in ultima dispositione, pro introductione animæ. Secundum autem negantes pluralitatem formarum, transit in animam : secundum tamen istam rationem, quæ gerit uicem formæ missionis. Hoc autem fit uirtute supranaturali Dei, qui, cum sit infinitæ uirtutis, eius actio se extendit ad totum ens. & ideo potest quidquid uult. Agnes autem naturale, cum sit limitata uirtutis, & non possit agere, nisi uirtute suæ formæ, quæ se extendit ad unum determinatum : agit solum circa mutationem formæ.

*Dubium de
transubstantiatione
m. e.*

30

*Mistio im-
perfecta.*

*M. h. o. per-
fecta.*

Nutritio.

31

Creatio.

Similitudo.

*Transub-
stantiatio.*

Nec conuersione ista dici potest mistio : quia non imperfecta, quæ fit per iuxta positionem partium ad partes : nam hoc modo panis remaneret in sacramento secundum propriam substantiam : quod est contra ueritatem huius sacramenti : forma enim, quæ dicitur, hoc est corpus meum, esset falsa. Effet quoque contra ueritatem huius sacramenti : ex eo, quod ibi adoraretur substantia panis simul cum corpore Christi. Nec dici potest mistio perfecta : quia per missionem corruptiuam & miscibilem resultat tertium : tunc enim in sacramento non esset panis ; nec Christus, sed tertia entitas. Nec dici potest conuersio hæc, ut sit nutritio : quia nutrimentum mutatur in substantiam nutriti per corruptionem propriæ formæ, cui succedit altera : unde sequitur generatio in dictum est prius. Præterea quia nutrimentum facit, ut nutritus per nutritionem augeatur : sequeretur, quod per tot consecrationes, corpus Christi reciperet incrementum, quod est falsum.

Secundo probatur, conuersionem istam esse opus singulare, per terminos Theologiæ : Theologi enim, quando fit mutatio ex non esse omnino ad esse nouum, uocant creationem : & e contra, quando fit mutatio ex esse ad non esse simpliciter, uocant annihilationem : quæ duæ mutationes quodammodo conuersiones dici possunt. Sed hæc conuersio nulla istarum est : non creatio, quia omnes sancti patres, & Canones dicunt, ex pane fieri corpus Christi, & non ex nihilo. Nec est annihilatio, quia in hac conuersione sanctorum patrum autoritates sonant panem non annihilari, quibus concordat doctorum sanior, & maior pars, sed assentit substantiam panis in substantiam corporis Christi conuerti. Quæ conuersio in sacro Concilio Lateranensi sub Innocentio 4. appellata fuit Transubstantiatio. & ita in Concilio Trid. Sess. 13 confirmatum fuit. Nam si generatio naturalis, eo quod una forma succedit alteri, rectè transformatio dici potest. hæc conuersio, ubi substantia indiuidua, quæ secundum Arist. in Prædicamentis dicitur proprie, & maxime substantia, secundum totum

esse.

Eucharistiæ.

32

esse, scilicet formale, & materiale, transit in totum esse alterius substantiæ, hoc est, hic panis particularis transit in substantiam corporis Christi : sequitur, ut propriissimè transubstantiatio dicatur. Quæ transubstantiatio est nouus, inuistatus, singularis, & mirabilis modus conuersionis, ut merito Propheta dicat. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit : rimentibus se.

Et quidem hanc ueritatem nouam, & mirabilem confiteri, quantum ad esse, & quantum ad nomen, scilicet, quod ex pane fiat corpus Christi, & quod hæc mutatio uocetur transubstantiatio, omnes conueniunt : sed quantum ad modum, & quomodo fiat, aliqui discrepant. Durandus in 4. dist. 11. q. 3. dicit, conuersionem hanc fieri ad instar generationis, s. per consecrationem excluditur forma panis a materia, cui succedit anima Christi, informans illam. Et quia hæc species mutationis, non potest dici transubstantiatio ; sed potius transformatio, ut dictum est ; quia non mutatur tota substantia, ut patres, & Can. intelligunt ; sua opinio non est apud Guigielmum, Ocham, Scotum, dist. 11. & Gabriel Biel in Can. Mis. s. lecc. 40. aliter sentiunt ; dicunt enim, conuersionem esse quidem mutationem totius substantiæ in totam substantiam, sed secundum successionem tantum unius ad alterum. Pro hac opinione ponuntur plura fundamenta. Primum fundamentum est. Deus potest facere, ut idem corpus numero sit simul in diuersis locis, modo naturali, id est quantitatiuè, & circumscriptiuè. Probat hoc Scotus dist. 10. hoc modo, Omne illud, ad quod non sequitur necessario contradictio, possibile est apud Deum, sed ponere idem corpus numero in diuersis locis, non est contradictio : ergo est possibile. Probat minor, cum enim dico idem corpus esse in diuersis locis, nil aliud dico, super hoc corpus, nisi quendam respectum extrinsecum aduenientem, fundatum in uno quanto circumscriptente, ad aliud quantum circumscriptens : hic autem respectus, quod plurificetur super eodem fundamento ad diuersos terminos, non includit contradictionem ; ergo, &c. Probatur : nam si respectus intrinsecus, qui minus uidetur plurificabilis, potest plurificari ad diuersos terminos, manente eodem fundamento : puta super eadem albedine possunt fundari duæ similitudines ad diuersos terminos, multo magis respectus extrinseci multiplicari possunt. Secundo, si Deus potest facere, pro ut facit, ut corpus Christi sit in diuersis locis sacramentaliter, ubi requiruntur plura miracula, multo magis facere potest, ut sit in pluribus locis, modo naturali : ubi non requiruntur tot miracula. Itaque si corpus remanet in eodem ubi, in quo prius erat, potest acquirere nouum ubi unica mutatione, uel duabus mutationibus : Unde potest esse motus acquiriuius noui ubi, sine perditione alterius ubi. Et si quaeris, quis est terminus a quo istius motus, si per motum non deferit primum locum ? Dicitur, quod est priuatio illius ubi, quod acquiritur per motum ; mutatur enim tale corpus a non esse in tali ubi, ad esse dicto ubi ; illa enim priuatio iam non manet cum termino ad quem. Hæc autem acquiriuius noui ubi, ut dictum est, mutatio loci dici potest ; per quam acquiritur nouus locus, uel alia mutatio, cui non est nomen impositum ; quæ non fuit cognita ab Arist. & ideo non potest dici proprie motus localis, de cuius ratione est, ut sit successiuus, quem nouit Arist. Et confirmatur hæc fundamenti positio, dum enim Christus apparuit Petro Romæ extra portam, dum mortem fugeret, cui ipse Petrus dixit, domine,

*Transub-
stantiatio
quomodo
fit. diuer-
sæ opinio-
nes.
Durandus.
Cōfessatio.*

*Ocham.
Scotus.*

32
*Primum fū-
damentum
Scoti.*

G 4

quo

De Sacramento

quo vadis? & Christus respondit, Iterum Romam crucifigi. non est imaginandum, tunc celum reliquisse, & beatos spiritus, & animas, quæ in cælo sunt, ac etiam oculos corporum glorificatorum, qui post resurrectionem Christi sunt resuscitati, sui corporis iucundissima uisione fuisse priuatos. Præterea legitur in uita, seu legenda sancti Martini Episcopi; quod tempore, quo ipse mortuus fuit in Vico Candacensi suæ diocesis; Ambrosius Sanctus, qui erat Mediolani, dum ad altare staret; ab arctiori somno per tres horas correptus fuit: postea excitatus, dixit: scitote, fratrem meum Martinum exisse de corpore, meque eius funeri piam operam dedisse. Nisi enim opus funeris uera, & reali præsentia perfecisset, somnium recitasset, & consequenter se, & discipulos, quibus loquebatur, decepisset; de somno mentionem non faciendo: ergo fatendum est, ibi fuisse cum reali præsentia, non relinquendo primum locum; cum sit possibile apud Deum.

2. Funda-
mentum.

Secundum fundamentum est. De ratione transubstantiationis est ut: Una substantia succedat alteri, idest ut ad destinationem simpliciter, & in se uis substantiæ, succedat alia substantia: quæ terminet illam transubstantiationem, per nouum ubi acquisitum. Verum inter Occham, & Scotum est differentia. Occham enim uult, ut præsentia localis illius substantiæ, quæ succedit alteri substantiæ desinenti, sit de necessitate transubstantiationis: nisi enim substantia terminans hanc conversionem, per propriam præsentiam succedat eidem loco, a quo altera substantia recedit: non dicitur uera transubstantiatio. Scotus uero dicit, quod talis præsentia non est de ratione transubstantiationis: posset enim Deus facere, ut corpus Christi præsens sit accidentibus panis; sine destinatione substantiæ panis: itaque panis maneret cum corpore Christi; & postea facere, ut panis desineret esse: quamuis de facto non ita fiat. Posset etiam ad destinationem panis, facere, ut Corpus Christi conseruaretur in cælo, sine acquisitione noui ubi, sed tantum in ordine ad destinationem panis, aliàs non conseruaretur, sicut posset etiam facere, ut ad destinationem aliquius substantiæ, secundum totum esse sui, producere aliam substantiam, secundum totum esse in alio loco: & hoc modo una diceretur succedere alteri: & in omnibus istis saluatur ratio transubstantiationis: quoniam omnia hæc fieri, non implicant contradictionem. Probatur, quod sufficit successio substantiæ ad substantiam, nam sicut in generatione, ubi una forma non sit proprie ex alia, sed una succedit alteri in eadem materia, dicitur transformatio; ita ad destinationem aliquius totius substantiæ, successio alterius substantiæ secundum totum esse, sine illa, quæ succedit, de nouo producat, siue in esse antiquo conseruetur, in ordine ad illam desinentem esse, transubstantiatio dici potest.

3. Funda-
mentum.

Tertium fundamentum est. In omni reali mutatione, ubi uera actio actiua interuenit, exigitur, ut terminus ad quem dictæ mutationis sit aliquod nouum acquisitum, per talem mutationem, terminans illam. Itaque si mutatio est localis, terminus ad quem erit acquisitio noui ubi. Si autem est accidentalis, circa qualitates subiecti, terminus erit illuc esse accidentale: puta si mutatur subiectum de nigredine in albedinem, terminus ad quem non erit subiectum secundum esse in se sed secundum esse album. Si uero mutatio est substantialis, terminus ad quem erit nouum esse in substantia uel secundum se totum, si non præexistebat, uel se-

Eucharistiæ.

53

uel secundum quantitatem, idest augmentum, & diminutionem, si substantia terminans dictam mutationem præerat. Aliam speciem mutationis non nouit Aristot. 4. Phisicorum, neque alius præter eum.

Hisstantibus; dicitur, Conuersio panis in corpus Christi est transubstantiatio, patet, quia tota substantia panis desinit esse, & tota substantia corporis Christi succedit speciebus panis, per secundum fundamentum. Sed ista non potest dici conuersio productiua noui esse; quia corpus Christi, quod terminat dictam mutationem, præexistit: nequæ dici potest productiua esse quantitatis, quia per hanc mutationem corpus Christi non augetur, nec diminuitur, sed semper per se uerat eodem modo, per tot consecrationes: nec etiam dicenda est mutatio accidentalis; quia corpus Christi per dictam mutationem, nullam qualitatem acquirat. Relinquitur ergo, ut sit transubstantiatio adductiua noui ubi; quia per ipsam adducitur terminus, ut sit hic, scilicet in loco specierum panis, sine care inherentiæ, ubi panis desinit esse: quod patet per sufficientem diuisionem tertij fundamenti.

33
Declaratio
opinionis.

Et hæc præsentia hinc loci acquiritur in sacramento, non deserendo locum in cælo; per primum fundamentum.

Et si instetur, quod ista ultima mutatio non potest dici transubstantiatio; quia terminus eius non est ad substantiam, sub ratione substantiæ; sed ad ipsam, ut præsens; quæ præsentia accidit substantiæ; sola enim illa præsentia acquiratur per istam mutationem. Respondetur, quod substantia est terminus ipsius transubstantiationis; quia ipsa substantia succedit substantiæ, non tamen habet esse substantiale nouum, sed præsentiam nouam; quod sufficit, ut patet per secundum fundamentum.

Et si queratur, quid sit de substantia panis, si non conuertitur proprie in substantiam corporis Christi, sed desinit esse ad nouam præsentiam ipsius? Dicitur, quod panis ex ui transubstantiationis, primo desinit esse hic, scilicet sub speciebus, per mutationem deperditiuam præsentiam; hinc sequitur alia deperditiuam, qua desinit esse simpliciter per annihilationem.

Sed contra, ergo hic sunt duæ mutationes, & non una, scilicet altera, qua desinit esse hic; altera, qua desinit esse simpliciter. Secundo, per hanc positionem, panis annihilatur contra saniores, immo communem opinionem: & quod ista opinio in recto negat de annihilatione; in obliquo affirmat.

Replica.

Ad primum dicitur, quod sunt duæ mutationes, ut dictum est; sed est una, unitate conuersionis panis in corpus Christi; quod sufficit. Ad secundum dicitur, quod annihilatio dupliciter accipi potest. Uno modo, ut dicit destinationem resecundum se, & quodlibet sui, per quam reditur in purum nihil; sicut purum nihil fuit ante mundi constitutionem; & ultra hoc, ad eius destinationem nihil succedit. Alio accipitur annihilatio, ut dicat destinationem totius esse, ut supra; sed addit hoc scilicet quod ad non esse ipsius succedit aliquod positium, quod si non succederet, illud non annihilaretur.

Responso.
1.2

Hoc stante, ad punctum argumenti dico. Accipiendo annihilationem primo modo, scilicet cum negatione successionis alterius substantiæ; dico, quod non intelligo panem annihilari; nam hunc primum negant doctores, dum dicunt, quod panis non annihilatur; sed intelligendo annihilationem secundo modo, panis uerè annihilatur, quod non est inconueniens; licet enim secundum se totum desinat, succedit tamen ad eius destinationem corpus Christi, ut dictum est: ad cuius successionem ordinatur tota ista desitio panis.

Sed contra, desitio panis, ut dictum est, mutatio deperditiuam est; realiter se

para-

Replica.

parabilis a successione corporis Christi, unde siue succedat corpus Christi ad defitionem panis, siue non succedat, non per hoc uariatur annihilatio panis: sed si corpus Christi non succederet, panis simpliciter annihilaretur; ergo etiã si succedat, adhuc eadem annihilatio est. Respondetur, uerum est, quod defitio panis est eãdem; siue succedat corpus Christi, siue non succedat; tñ per hoc nõ fortitur eãdem denominationem, nam annihilatio simpliciter connotat priuationem successionis: & quia in hac defitione aliquid succedit, ideo non dicitur annihilatio simpliciter.

Responsio.

Replica prima ratio.

Tertio principaliter arguitur contra prædictam positionem. Si transubstantiatio ista esset adductiua corporis Christi in locum specierum, unde panis desinit esse, & non conuersiua propriè; sequeretur, quod Christus ex ui consecrationis localiter moueretur ad locum specierum: & consequenter descenderet de Cœlo per medios orbis, & spetas elementales, contra Ioannem Damascenũ dicentem. Non quoniam illud corpus, quod assumptum est, descendat de cœlo: sed quoniam ipse panis, & uinum transit in corpus, & sanguinem Christi; ex ui uerborum consecrationis. Ergo est conuersiua, & non adductiua. Præterea, si hoc esset uerum, sequitur, quod corpus Christi esset in continuo motu, cum innumera sint altaria, in quibus fit consecratio, & moueretur simul ad contrarias positionum differentias, scilicet ad Orientem, & Occidentem, pro uarietate situs altarium: quod dicere, est ridiculosum. Ad hoc respondetur, quod de locali mutatione dupliciter possumus loqui, uel propriè, ut loquitur Aristoteles quinto Phisicorum. scilicet motus est de subiecto in subiectum, &c. Vbi ambo termini sunt positiui, & tunc dico, quod corpus Christi non potest dici, quod moueatur localiter: quia ut sic motus connotat successione; hæc autè, de qua loquimur, non est mutatio successiua, sed instantanea, & tota simul. Vel possumus loqui impropriè, ut dicat mutationem quãdam, per quam uel acquiritur nouum ubi sine depèditione, antiqui, uel depèditur habitũ, sine acquisitione noui. Et hoc modo, dici potest, quod Christus mutatur a non esse in sacramento, ad esse in sacramento, cuius mutationis, terminus a quo est priuatio illiusmet ubi, quod acquiritur: & per hoc dici potest mutatio localis, uel alia cui non est nomen impositum. Nec mirum si nomen proprium nõ habet: nam cum sit supranaturalis, facta sola uirtute Dei, illam Philosophus non cognouit. Et ideo dicitur, quod non descendit de cœlo, primum locum deserendo.

Secunda ratio.

Responsio.

Contra hæc innatur ad huc. Cum corpus Christi ante consecrationem sit in cœlo, non uidetur intelligibile, ut facta consecratione, ueniat ad locũ specierum, siue per transitũ medio, absque hoc, quod aliquid conuertatur in ipsum; ergo potius dicendum est, mutationem ipsam esse conuersiua corporis Christi, per quam sit ibi præsens, & non adductiua a liunde. Responsio huius argumenti dependet a primo fundamento posito pro hac opinione, scilicet, quod Deus potest quodcumque corpus existens in certo loco, ponere in alio loco, siue, quod deserat priorem locum, aut quod mutetur per medium: nam sicut potest rem, quæ non erat omnino, facere, ut sit de nouo, & eam producere in loco, quo uoluerit, ita quoque facere potest, ut corpus, existens in aliquo loco, sit, & maneat in alio loco, ubi uoluerit, absque hoc, ut moueatur de proprio loco: nec secundum est difficilius primo, quia non inPLICANT contradictionem, ut probatum est supra. eadem enim potentia, qua uinum corpus ponere potest in diuersis locis simul, potest etiam ponere in locum, quo uoluerit immediate, & sine motu successiua, siue aliquid conuertatur in ipsum, ut petit in

Replica.

Responsio.

stantia, siue non, ut nos ponimus; conuersio namque non est ratio formalis existendi corpus Christi in loco specierum panis conuersi; posset enim Deus ponere corpus Christi in loco specierum absque conuersione panis, aut eius defitione: potuisset etiam facere hoc sacramentum antequam Christus incarnaretur in ventre Beatæ Mariæ Virginis; nam ratio existendi modo naturali, nõ est ratio existendi modo sacramentali. Hęc omnia possibilis sunt apud Deum. Hęc opinio habet multum de probabilitate: & quãuis apud me, omnia ista sint Deo possibilis, & inde sequi posse positionem istam; tamen propter autoritates sanctorum circa intelligendum transubstantionem ab Ecclesia positam, non credo, quod de facto ita sit, ut dicta opinio sentit: ideo adduco aliã opinionem. D. T. quam sequitur tota eius scola; quæ dicit, transubstantionem non esse adductiuam, sed propriè conuersiuam substantiæ in substantiam: pro qua opinione ponuntur hæc fundamenta.

Primum fundamentum est. De ratione existentia corporis Christi in sacramento, est conuersio; aliã non posset esse in cœlo, & in altari; non enim concedunt, aliquid corpus esse posse simul in diuersis locis, ut ponit alia opinio: & quod concedunt de modo sacramentali, negant de modo naturali.

Sententia autoris.

D. Thomas

Ego autem non concuro cum eis, circa hoc primum fundamentum; quia iam probatum est oppositum: immo potius declinarem ad oppositam opinionem ratione primi fundamenti eorum, si alia ratio non me moueret; quia illo rum fundamentum uidetur magis uerum. Et credo, quod tomistæ neque concederent idem corpus esse posse simul in pluribus locis sacramentaliter: nisi fides catholica id prædicaret quod est magis difficile, quã primũ: nam ad esse sacramentale in pluribus locis, requiruntur duo miracula; vnum scilicet facere idem corpus simul in pluribus locis, alterum est, separare idem corpus a suo modo naturali; scilicet dimensione: sed ad esse naturale in pluribus locis, vnum miraculum requiritur, scilicet causare suam præsentiam in pluribus locis.

Primum fundamentum dicitur d. Tho.

Secundum fundamentum est. De ratione transubstantiationis est, ut non solum utriusque termini sint substantiæ, scilicet ut vna substantia alteri succedat: sed requiritur etiam mutua substantiarum conuertibilitas ad inuicem, unica tamen transmutatione, & hoc infinita uirtute Dei, qui habet plenam potestatem circa omne ens, aliã non saluarentur autoritates sanctorum, qui aperte dicunt panem mutari in substantiam corporis Christi. Ait enim Vgo. lib. 2. de sacramentis. Panem, & uinum non annihilari in sacramento, sed conuerti in corpus, & sanguinem Christi. Item Ambrosius lib. 4. de sacramentis, & habetur de Consecrat. dist. 2. Can. Panis. Si ergo tanta uis est in sermone Domini Iesu, ut incipiant esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut quæ erant, & in aliud commutentur. Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem; quia sermo Domini creaturam mutat. Quam mutationem uelle intelligere, quod ad locum tantum, scilicet ut vna substantia alteri succedat in eodem loco, ut opinio secunda dicit, & non ut conuertatur in aliam, est uerba, & sensum uerborum extorquere: & ideo ut clarius Ambrosius loqueretur, subiungit. Et sic ex pane fit corpus Christi. Itaque quod ex pane fiat corpus sine conuertibilitate panis in corpus; sed per solam successione localem, non est intelligibile. Item Eusebius Emisenus, & habetur Can. quia ead. dist. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum. & infra: nam inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantia corporis & sanguinis sui, uerbo suo, secreta potestate conuertit. Nescio, quibus uerbis clarioribus dici

Contra primum fundamentum.

Secundum fundamentum.

De Sacramento

hæc potest, hanc transubstantiationem intelligi debere, ut conuersiuam, & nõ adductiuam. His & alijs autoritatibus sanctorum patrum moueor ad dicendum, fundamentum hoc esse uerius, altero. secundæ opinionis; & cõsequenter id, quod sequitur ex eò.

Tertium fundamentum.

Contra diuisionem de annihilatione, secundæ opinionis.

Infirmatio rationis secundæ opinionis de nomine, ut substantiatio.

Probatur quod transubstantiatio nõ potest intelligi ut dicitur secundæ opinionis.

Respondetur rationi secundæ.

Tertium fundamentum est, quod panis, dum per consecrationem desinit esse panis, non annihilatur; neque conuertitur in præcedentem materiam, ut omnes doctores docent. Nec distinctio superius tacta, de annihilatione, habet hic locum; nam doctores, dum disputant, an panis annihiletur, non intelligunt de annihilatione simpliciter, sed de annihilatione in ordine ad corpus Christi, quod panis desitioni succedit. Quod si non ita intelligeretur, ut patrum uerba sonant, tenerem cum secunda opinione sed quia non solum auctoritates patrum, sed ratio conuincit, ut transubstantiatio hoc modo intelligatur; ideo hæc opinio sequenda est; in qua tenetur substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi, cuius conuersionis causa est præsens in altari; & hoc de facto, & non de necessitate, ut dicit hæc tertia opinio: posset enim esse ibi per potentiam Diuinam, multis alijs modis, ut secunda opinio dicebat. Neque per hoc sequitur, quod conuersio non sit ratio formalis existendi corpus Christi in sacramento, ut sic. Et quando dicitur, ratio formalis existendi corpus Christi in sacramento, non est conuersio; quia ibi potest esse alijs modis supra declaratis; Respondeo; quod hæc ratio, procedit in agentibus determinatis ad unum, eo quod nõ possunt ad oppositum, non autem in Deo agente uoluntario, & infinito, potente facere opposita. Moueor ad hoc, ad saluandum rationem transubstantiationis, ut sacra Concil. determinauerunt, alijs non saluaretur. Probo intentum. Omnis demoniatio cuiuscunq; transmutationis sumenda est a termino formali. Hoc stante, ad illud est conuersio ista, tamquam ad terminum formalem; quod succedit ad panis desitionem; sed ad panis desitionem non succedit substantia corporis Christi in ratione substantiæ per aduersarios, sed in ratione præsentia, ergo per eos præsentia esset terminus formalis, & non substantia. Vnde potius dicenda esset transubstantiatio, quam transubstantiatio. Probat quia per talem mutationem substantia corporis Christi ad desitionem panis, nisi aliud recipit, secundum istos, nisi nouum ubi. Et quando Scotus dicit, quod Deus potest facere, ut una substantia per productionem in uno loco, succedat alteri substantiæ desinenti esse in alio loco, vel ad desitionem unius substantiæ, conseruare alteram præsentem in ordine ad illam, alias non conseruaturus, & similia facere; & omnes istæ dicuntur transubstantiationes; quia in utroque termino ponitur substantia; Dico, quod hæc omnia facere potest: sed talis mutatio habet quid nominis transubstantiationis, & non quid rei; nõ mutatio talis, uerè potest, uocari successio substantiæ ad substantiam, quia una succedit alteri, per ordinationem agentis; non autem transubstantiatio; quia non fit uerè transitus substantialis unius ad alteram; quia una non conuertitur in alteram, ut deberet per auctoritates allegatas.

Superest modo satis facere illi rationi, quam difficilissimæ, quæ deducitur ab eorum tertio fundamento supra posito. quæ fortè fuit causa, ut tam docti uiri sequerentur talem opinionem, scilicet. In omni reali mutatione, ubi interuenit uera actio actiua, exigitur, ut terminus ad quem dictæ mutationis sit aliqd nouum acquisitum, per talem mutationem, terminans illam: Quod probat per omnes species motus sed terminus istius transubstantiationis est corpus Christi præexistens: quod nihil noui acquirit in sua substantia, nisi nouam præsentiam: ergo non potest esse conuersiuam sed adductiuam, ut supra. Caiet. super D.

Theo.

Eucharistiæ.

55

Thõ. 3. p. q. 75. art. 4. nititur satis facere huic: tali pacto. In omni reali & substantia mutatione, illud met instans talis mutationis, quod est primū esse termini ad quem, est etiam ultimum esse termini a quo; quia talis mutatio simul fit, & facta est. Ex hoc dicitur in proposito. Quando ex pane fit corpus Christi, terminus ad quem istius mutationis, non est corpus Christi absolute, ut ratio istorum probat, sed illud, quod erat panis, esse corpus Christi iunctim sumpta: itaque actio transubstantiatiua uersatur inter panem: nam panis est terminus a quo incipit mutatio, & in panem terminatur id est in illo instanti conuersionis panis in corpus, illud, quod erat panis habet rationem termini a quo: & rursū quod erat panis factum corpus Christi, est terminus ad quem, & non corpus Christi absolute, ut positio contraria dicit. Et ita putat euadere difficultatem. Verum tali responsione non quiescit animus: nam istud instans, quod est terminus istius mutationis, quod dicit habere duplicem rationem termini, scilicet primum esse termini ad quem, & ultimum esse termini a quo, quæro, qua ratione terminat formaliter istam actionem realem non sub illa, qua habet ultimum esse termini a quo, ita quod dicatur, panis terminat illam: quia ut sic talis actio dicitur destructiua termini a quo: unde hoc modo potius dicenda est non actio, cum per eam fiat deperditio, & non acquisitio. Et quia ista conuersio est actio proprie dicta, sequitur ut sit inter terminos positiuos, ergo necesse est dicere, ut terminus ad quem istius actionis sit primum esse termini ad quem: hoc autem non potest esse, nisi corpus Christi simpliciter: quia nil aliud ibi succedit ad desitionem panis; itaque adhuc remanet difficultas. Vnde aliter responderi potest cum Ricchardo in 4. dist. 2. art. 1. q. 5. scilicet quod mutatio, de qua agitur, non est de genere naturalium, ut supra probatum est, neque supernaturalium coium, ut creatio, & annihilatio, quia in his ex una parte tantum ponitur ens in actu: sed hæc esset inter terminos positiuos. I. inter panem actu existentem & corpus Christi præexistens. quæ potest dici media inter alias mutationes, quæ assumulatur nutritioni, quæ ad unum terminum. Vt nutrimentum conuertitur in substantiam nutriti, quæ præexistit, ita panis conuertitur in substantiam corporis Christi, quæ præexistit: postpositis duobus, in quibus differet. Primum est, quod corpus nutritum, per nutrimentum augetur, sed corpus Christi per hanc conuersionem non augetur, nec aliquid noui acquirit, ut aliquod deperditum restaurer, sed ita accidit ei, sicut fortè accidit, dum post resurrectionem comedit coram discipulis suis in confirmatione ueræ resurrectionis. Vbi conuertit cibum in substantiam sui, nulla auctione facta in corpore, nec restauratione deperditi, quia nullo istorum indigebat. Secundum est, Nutrimentum & si desinat esse quantum ad formam, manet tamen quantum ad materiam, quæ utriusque termino subest, sed in hac transubstantiatione panis transmutatur, quoad totum esse, ut dictum est.

Sed dices, non est intelligibile secundum Philosophiam, ut una substantia conuertatur in aliam proprie, & realiter, & illa nihil noui substantialis, seu augmentum acquirat in se ipsa, dico, quod ita est, & fateor, non esse intelligibile secundum Philosophiam, ut etiam Magister sent. fatetur, se non posse definire, qualis sit ista conuersio, quia sit uerbo ecclesiæ, hoc est uirtute infinita Dei. Vnde August. in libro sententiarum Prosperi. si uerè quæris modum, quo id fieri possit, breuiter respondeo. Misterium fidei credi salubriter potest, inuestigari salubriter non potest. Quod ergo Corpus Christi panis mutatione in se non augmentat, nec sanguis ex uini conuersione eius uoluntati, & potentia aucriatur, qui idem corpus de Virgine eduxit, fit igitur substantia illa, ista, sine

eius

Responsio Caietani.

Cõfessio.

Non recte ut supra.

Responsio auctoris.

De sacramento

ius augmento: Itaque in hac conuersione cædat natura miraculo, & intellectus quiescat, sicut in alijs Articulis fidei, qui etiam sunt intelligibiles. Pro quibus nota istam digressionem.

34
Digressio
tur auctor
ad confirmã
dum prædi
ctam, sub
tilem phi
losophiam.

In quolibet quatuor librorum Magistri sententiarum, est una difficillima difficultas super omnes alias, quæ in illis tractantur, scilicet in primo est difficultas de summa Trinitate, quomodo Deus sit trinus & unus. in secundo de prædestinatione. in tertio de incarnatione, id est quomodo natura humana possit uniri cum natura diuina in unitate suppositi. in quarto de transubstantiatione panis in Corpus Christi: Et si aliæ tres difficultates sint intellectu difficilimæ, ista quarta est intelligibilis. Itaque sicut supra naturam est, ut aliquod sit unum indiuiduum essentialiter, & habeat tres suppositalitates, ut in misterio SS. Trinitatis cernitur, ita in proposito. Quodlibet nanque communicabile (si sequamur rationes naturales) uel est communicabile per identitatem: ita quod illud, cui communicatur, sit ipsum: uel per informationem: ita quod illud, cui communiter sit ipso. Primo modo natura uniuersalis communicatur singulari: puta natura humana comunicatur Petro, Ioanni, Andreæ, & similibus; quia omnes sunt homines. Secundo modo forma comunicatur materiæ; quia materia est per formam. Quæcunque igitur natura uniuersalis, quantum est ex sui ratione, est comunicabilis utroque modo, scilicet ut quod, & ut quo: est enim comunicabilis, ut quod pluribus singularibus, quorum quodlibet est ipsa: nam Petrus est homo per naturam humanam; & ita de alijs: itaque plurificatur ad plurificationem indiuiduorum. Est etiam comunicabilis ut quo tamquam forma, quia singulare est ens indiuiduum, seu suppositum quidditati: ut Petrus est homo quidditati per formam humanam. Natura autem singularis, & indiuidua opposito modo se habet; est enim incommunicabilis, ut quod, & ut quo, non enim esse potest, (quo) respectu alterius; quia est subsistens, & consequenter non potest esse actus alicuius alterius subsistentis: neque potest esse, (quod) quia non potest contrahi ad aliud singulare; cum ipsa sit etiam singularis. Hæc docet ratio naturalis in uniuersum. Sed quod aliqua natura singularis, & indiuidua sine sui diuisione comunicetur pluribus suppositis, trascendit terminos Philosophiæ: sic est in S. S. Trinitate. Natura enim Diuina, cum sit singularis, & in se subsistens, habensque perfectam unitatem sine sui diuisione, comunicatur tribus personis, quibus dat totale esse, ac distincte subsistere facit. Vnde fides catholica prædicat, Deus est trinus, & vnus. Dicitur, est vnus Deus; quia significat naturam Diuinam singularem, & simplicissimam subsistentem. Dicitur, quod est trinus; quia, cum ipsa eadem natura ita singularis comunicetur tribus personis, ipsas personas distincte significat. Deus namque cum sit nomen concretum; stat pro hoc Deo, indiuiduo naturæ Diuinæ, qui simul est terminus singularis naturæ Diuinæ & communis tribus. Quæ omnia prædicta, cum impossibile sit inueniri in creaturis, sicut in Deo, sunt potius credenda, quam rationibus naturalibus ostendenda. Sic dico in proposito, de conuersione panis in corpus Christi, præexistentis, sine eius autione, Et hæc, de difficultate primi libri.

Nota aliam difficultatem tertij libri. In naturalibus, substantia dicitur de duobus tantum, ut habetur quinto Methast: scilicet de natura, quæ dicitur secunda substantia, & de habente naturam, id est supposito, quod dicitur prima substantia particularis, & indiuidua: puta in rationali creatura humanitas est natura. Petrus est habens naturam humanam: Vnde dicitur hæc propositio Petrus est homo. Hæc autem natura cum sit uniuersalis in se, non inuenitur per se

Eucharistiæ.

35

se subsistens, sed communicabilis existens pluribus, per ipsam communicationem, contrahitur ad esse particulare indiuiduale per principia indiuiduatiua, qua contracta in indiuiduo, illud indiuiduum, cum per se subsistat, dicitur suppositum habens naturam. Et quod in alijs primis substantijs dicitur suppositum, in rationali creatura dicitur persona. Vnde Boetius. Persona est rationalis creaturæ indiuidua substantia. In qua indiuidua natura, primo consideratur natura contracta ad illud esse singulare: in qua consideratione intelligitur sola natura, & sua singularitas; deinde in tali natura sic singularizata, consideratur aliud superueniens, per quod dicta natura constituitur in esse personalis; & tunc natura singularis subsistit in sua personalitate: puta, hic homo singulariter, scilicet Petrus habet humanitatem, quæ humanitas subsistit in persona Petri separatim. Hæc autem personalitas, siue sit entitas positua absoluta, siue sit negatio duplicis dependentiæ ad aliud, scilicet actualis, & accidentialis, non curo pronunc. Nota, quod dixi (separatim) nam manus, & pes Petri, cum sint substantiæ, quæ uis per se existere dicantur, ad differentiam accidentium, quæ tantum in hærent, non tñ separatim existunt, quia cum sint partes substantiæ existit, in toto, id est in corpore, cuius sunt partes: sed corpus, quod est tota substantia completa, & perfecta, dicitur per se separatim existere. Itaque concludendo, omnis natura, siue fuerit rationalis, siue non: cum sit primo uniuersalis, & consequenter comunicabilis ut quod, & ut quo, ut dictum est, non potest per se ipsam stare, sed necessario requiritur, ut dependeat ad suum suppositum, uel personam: unde suppositum, seu persona recipit prædicationem quidditatiuæ suæ naturæ: dicendo, Petrus est homo quidditatiuè a sua humanitate. Sed quod natura humana singularizata in illo beato uentre Mariæ Virginis, per opus Spiritus sancti (quia, ut ait Ioan. Damascenus, & bene, Verbum Dei assumpsit naturam humanam in athomo, id est in indiuiduo) dum debuit personari in propria persona eiusdem naturæ, ut lex naturalis præcipit, præuenta fuerit a Diuina uirtute, a qua fuit personata in persona Verbi, id est Filij Dei, quæ per sona, est personæ alterius naturæ, longè altioris, & inde prædicationem recipere, dicendo, hic homo est filius Dei; ratio humana non capit; in illo enim istanti, quo dependentia naturæ humanæ singularizata debuerat terminari ad personam suæ naturæ, & in illa subsistere, ut Philosophia docet: Verbum Diuinum dependentiam dictæ naturæ humanæ terminauit in propria sua persona, id est uniendo naturam humanam singularem, siue propria personalitate, cum sua natura, suppleuit uicem illius personæ cum sua personalitate, qua illam personauit, & in se ipso subsistere fecit: ex quo facta est unio duarum naturarum, scilicet Diuinæ, & humanæ in una persona, quæ est Filij Dei, ut dictum est. Hinc communicatione idiomatum mirabiliter attribuitur illi naturæ humanæ, quæ sunt naturæ Diuinæ, & contra: scilicet, Filius Dei naturalis natus est ex Maria Virgine, Crucifixus est in cruce, mortuus est, & similia. Ille homo Mariæ filius creauit coelos, & similia: quia natura Diuina est incarnata, hoc est carni personaliter unita est: Filius Dei factus est homo, quia humanitatem in se personauit: caro est deificata, non quia facta Deus, sed quia facta est caro Verbi Dei, per unionem in persona uerbi, ut dictum est. Quem effectum ratio naturalis, non modo probare, immo nec capere ualet: est enim hæc unio naturæ humanæ in persona Verbi, singularis, diuersa ab omni alia unione a Philosophis cognita. Et ideo non est mirum, quod a nobis assertum est supra, scilicet quod panis conuersio fiat in corpus Christi præexistens, sine eius autione, ut dictum est; quia opera infinitæ potentæ Dei non possunt explicari, neque inuestigari a nobis;

De Sacramento

*ad formam
argumenti*

a nobis, sed tantum credi; quia non est impossibile apud Deum omne uerbum. Et quamuis parti aduersat, quæ dicta sunt satisfacere possint, tamen pro scholaribus, argumento posito supra aliter responderi posset: erat enim argumentum; In omni reali actione, quæ proprie actio dici potest, terminus ad quem debet esse aliquod nouum, per ipsam actionem acquisitum; sed in hac conuersione terminus ad quem est corpus Christi præexistens, nihil noui acquirens per talem conuersionem, nisi nouum ubi; ergo illa non est dicenda nisi adductiua, ut supra dictum fuit. Ad hoc respondeo citra præiudicium; per hanc conuersionem, corpus Christi, ultra nouum ubi, acquirit aliquid, quod ante conuersionem non habebat. Pro quo nota; ut ait Caiet. q. 75. artic. 1. De conuersione panis in corpus Christi possumus loqui dupliciter, scilicet uel secundum esse simpliciter, & absolute, uel secundum esse, ut sacramentali: ideo dico ad argumentum: quamuis terminans hanc conuersionem sit idem Christus, qui manet in celo, quo ad veram entitatem; non tamen est idem omni modo, scilicet quo ad modum essendi; nam cum conuersio ista sit sacramentalis, corpus Christi terminat illam sub esse sacramentali; qui modus est diuersus ab esse simpliciter naturali, quantum ad hoc scilicet, in celo enim manet secundum esse naturæ, id est quantitatiuè, circumscriptiue, & simili; sed in sacramento manet quodam modo spiritali diffinitiuè, ineffabili, & indicibili, qui modus nouus acquiritur per conuersionem sacramentalem. Et si queris, ly sacramentalis quid addit supra conuersionem? Fateor non inuenisse adhuc, qui hoc declararet, cum multos tentauerim, nisi quod Caietanus ait, scilicet addit aliquid nouum secundum se ignotum, cognitum autem utcumque, per hoc, quod est illatum huius ueritatis, scilicet hoc est corpus meum.

De modo existendi Christum in sacramento.

*Dubium
quid intel
ligitur per
corpus Christi.*

Dictum est supra, quod tota substantia panis conuertitur in totam substantiam Corporis Christi; & tota substantia uini in eius sanguinem. Quæritur modo ly corpus, pro quo supponit, id est quid intelligimus proprie ibi, per corpus. Pro huius rei explicatione, est aduertendum; quod in sacramento Eucharistiæ est totus Christus realiter, & ueraciter, qui natus est de Maria Virgine, passus, & sepultus est. Resurrexit, & ascendit in cælum, & nunc sedet in dextera Dei patris, ut auctoritatibus canonicis, & sanctorum patrum comprobatur. Habetur enim De summa Trinitate, & fide catholica. Idem ipse sacerdos, & sacrificium Iesus Christus. Et Beatus Hieronimus ait, ut habetur de Consuetudine. 2. Can. Nec Moyses dedit uobis panem uerum, sed Dominus Iesus Christus, ipse conuiuium, & conuiuia, ipse comedens, & qui comeditur. Idem dicit August. & Ambrosius. Unde sequitur, cum hoc nomen, Christus, nominet suppositum Verbi subsistens in duabus naturis, ut supra explicauimus; quod ibi sit humanitas, corpus, & anima, cum suis membris, & accidentibus, quæ sequitur esse humanum; est ibi etiam Diuinitas, id est natura Diuina, & Verbum patris, quod sustentat illam humanitatem in sua persona.

Et quia Verbum, propter identitatem essentia, non separatur a consistorio. S. S. Trinitatis, sequitur, quod sit ibi etiam Pater, & Spiritus Sanctus (Hinc aduertant Parochi, quæ reuerentia hoc dignissimum sacramentum tractare debent; quomodo custodire tenentur. ut etiam S. Concil. Tridentinum Sess. 3. moact)

Eucharistiæ.

53

monet) Verum omnia ista non eodem modo ibi esse intelligunt Sancti patres; ut ex forma uerborum corporis, & sanguinis deduxerunt. Nam & si ex ui sacramenti sint ibi omnia ista, id est sola uerborum vis facit, ut ibi sint præsentia; tamen, ex ui consecrationis, primo & perse est ibi id, in quod directe substantia panis, & uini conuertuntur; prout ex uerbis utriusque formæ significatur; quæ sunt effectiua instrumentaliter ita in hoc, sicut in cæteris sacramentis, ut in principio de sacramentis in communi probatum est. Puta per hoc, quod dicitur. Hoc est corpus meum, ex ui istorum uerborum, sub speciebus panis, est corpus primo, quod terminat panis conuersionem; per hoc, quod dicitur. Hic est calix sanguinis mei, ex ui istorum uerborum, sub speciebus uini est sanguis, terminans uini conuersionem; reliqua uero, quæ diximus, sunt in hoc sacramento coniuncta corpori, & sanguini, ex naturali concomitantia; non tamen eodem ordine, sed eo modo, quo habet existentiam in modo naturali; id est sicut sunt in celo, quantum ad suam perfectam entitatem, ita sunt in sacramento. Scilicet. Primo sub speciebus panis est corpus Christi, ex ui uerborum, ut dictum est. Secundo est sanguis ex immediata concomitantia; quæ post resurrectionem, sanguis non est extra uenas, cum totus fuerit reallumptus; & sicut modo est in celo, ita in sacramento intelligi debet. Tertio ex concomitantia mediata est ibi anima Christi; anima enim informat corpus, mediatis dispositionibus necessarijs, inter quas est sanguis; & ideo anima supponit sanguinem. Quarto, ex concomitantia remota est ibi diuinitas, id est tota Trinitas, non tamè eodem ordine, & modo; nam quantum ad naturam Diuinam, quæ sibi uniuersam naturam humanam, est ibi Verbum patris, per concomitantiam, quod illam sustentat in sua persona; quia est corpori assumpto hypostaticè unitum, quod nunquam reliquit. Sed pater, & Spiritus sanctus, cum non assumpserint dictam naturam humanam illam in se terminando, nec eius partes non sunt ibi per dictam concomitantiam, sed intelliguntur esse ibi, quia sunt consubstantiales Verbo; itaque ubi est Verbum, ibi est Pater, & Spiritus sanctus. Et quamuis sint ubique, quia Deus est ubique, & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt unus DEVS; tamè in sacramento, ultra illum modum communem, scilicet per essentiam presentiam, & potentiam, sunt quodam modo particulari; qui modus sicut est in intelligibilis; ita est indicibilis. Et ideo dicto sacramento debetur adoratio latrya. Unde Gloss. in quadam Decretali, in eleuatione sacramenti docet nos debere dicere.

Sicut salui mundi, Verbum Patris, hostia sacra.

Uina caro, Deitas integra, uerus homo.

Sunt denique ibi omnes proprietates, perfectiones, ac accidentia propria, quæ sequuntur, tum esse gloriosum, tum esse naturale corporis Christi, scilicet membra corporis, ut est caput, manus, & pedes, oculi, capilli, barba, ossa, nerui, & huiusmodi est etiam ibi quantitas corporis, sed non modo extensiuo proprio, & naturali, id est non est tota in toto corpore, & singulæ partes quantitatis in singulis partibus corporis extensæ, prout manet in celo; nam in celo est cum sua naturali quantitate, scilicet septem palmorum, uel circa, quia ibi est secundum esse naturæ, & ideo secundum modum quantitatum; in sacramento autem non est tali modo, quia conuersio directe terminatur ad corporis substantiam, & non ad quantitatem; quod pater ex eo, quod facta conuersione panis in corpus Christi, quantitas panis remanet, & non conuertitur in quantitatem corporis; ergo ex ui sacramenti non potest esse ibi quantitas corporis, sed ex naturali concomitantia, in quantum corpus non denudatur a sua

quantitatemam quodocunque sunt duo naturaliter coniuncta, si sunt entia limitata, vbi est vnum, ibi est opus, vt sit & alterum.

Idem dicitur de alijs accidentibus consequentibus naturam. Sed quomodo sunt ibi? Ait. D. T. sunt ibi per modum substantiæ, id est sicut substantia de sua natura est, ut tota sit in toto, & tota in qualibet parte totius: puta tota substantia Aeris est in toto Aere; & qualibet parte ipsius Aeris quantumcunque minima est & tota natura, & substantia Aeris. sicut etiam in toto pane est tota substantia panis; & si panis diuidatur in plures partes, in quacunque illarum erit etiam tota substantia panis, id est integra, & indiuisibiliter, quã minus sit diuisibilis ad diuisiones partium. Sicut et uideretur in homine magno, ut est. D. Christoforus, & in homine paruo, ut est Pigmæus; in utroque istorum est tota, integra, & perfecta natura humana; ita, ut ambo dicantur homines perfecti, quoad substantiam. Ita dico in proposito de quantitate in sacramento. Eodem modo intelligendum est de membris, quã minus enim ibi sit caput, pedes, & reliqua; quia tamen non sunt ibi modo extenso, & quantitatio; id est secundum situm; ideo non est ibi demonstrare locum determinatum, vbi sit caput, & ubi sint pedes, ita si hostia uolgeretur, caput remaneret inferius, & pedes superius; sed sunt ibi per modum substantiæ, id est in quacunque parte hostiæ est substantia corporis, ibi etiam intelliguntur esse membra eius: unde quomocunque uoluarur hostia semper corpus intelligitur esse rectum. Hinc etiam sequitur, quod in quacunque parte hostiæ licet minima, ibi est totus Christus, siue hostia maneat integra siue diuisa. Nec intelligendi sunt, qui dicunt, quod hoc accidit, dum hostia frangitur, inducentes exemplum de speculo, in quo, dum est integrum, vna in eo apparet imago; dum autem frangitur, tot apparent imagines, quot sunt partes fractæ; hæc enim similitudo non currit; nam multiplicatio imaginum causatur propter reflexiones diuersas, ad diuersas partes separatas, quæ si separatae non fuerint, non causabunt diuersas reflexiones, sed vnã; sicut vnũ est corpus reflexionem faciens. Sed in sacramento, sicut in pluribus hostijs est vnus & idem Christus; quia vna est consecratio in omnibus; ita in tota hostia, & in qualibet eius parte est idem totus Christus. Et hoc modo intelligitur, quod canit Ecclesia in missa, scilicet, Fracto demum sacramento, ne uacillet, sed memento; tantum esse sub fragmento; quantum toto tegitur. Ideo Patrochi, & offerentes, multum studere debent in seruandis, & tractandis fragmentis, quæ in patena, vel vase remanent; quia in quolibet fragmento, quantumcunque minimo, dum in eo saluentur accidentia panis, est totus Christus, sicut in tota hostia; & ideo illi debetur idem honor, reuerentia, & adoratio. Idem intellige de gutta sanguinis in calice: Et quã minus hostia consecrata frangatur in plures partes, fractio illa per se fit circa speciem remanentem, scilicet quãtatem dimensionem panis remanentem; proprium enim quantitatis est ita diuidi: non tamen sequitur, quod corpus Christi frangatur; aut diuidatur, ad diuisionem hostiæ; nec masticatur, aut dentibus conteritur proprie, & per se; quia est incorruptibile, & impassibile; sed dici potest, masticari, contereri, & frangi per accidens: ad fractionem & masticationem specierum sacramentaliter, ut

38

39

Admonitio sacerdoti.

Ex vi cõse crationis nisi est ibi sã de consecrat. dist. 2. Can. Ego Berengarius. ut etiam notoglo. Quacunque dignis, vel qua conco mitanter.

ait D. T. quæst. 77. art. 7. & ita intelligitur illa confessio Berengarij. ut habetur in cõse crationis nisi est ibi sã de consecrat. dist. 2. Can. Ego Berengarius. ut etiam notoglo. Quacunque dignis, vel qua conco mitanter. Ita sunt de corpore sub speciebus panis, intelligenda etiam sunt de sanguine sub speciebus vini: nisi quod ea, quæ sanguinem concomitantur, non intelliguntur esse ibi eo ordine, quo sunt sub speciebus panis: nam ex vi consecrationis significatæ p illa uerba. Hic est calix sanguinis mei; primo, & per se sub speciebus.

bus vini est sanguis. Secundo ex immediata concomitantia est corpus. Tertio ex concomitantia mediata est ibi anima Christi: quia anima informat corpus integrum; ideo utrunque supponit. Quarto ex concomitantia remota est ibi diuinitas eo modo, quo dictum est esse in corpore sub speciebus panis: quia ita est in celo, quo ad esse entitatum. Dico hoc: quia si Petrus Apostolus, postquam fuit ordinatus sacerdos in cæna, consecrasset in illo triduo, in quo Christi corpus mansit in sepulchro, & sanguis expersus in terra: tunc in sacramento sub speciebus panis fuisset corpus sine sanguine, & sine anima: quia tunc temporis ista erant a corpore separata: sed bene fuisset ibi Diuinitas: quæ nunquam fuit a corpore separata, nec ab anima: & in calice fuisset tantum sanguis, & non corpus, nec animaratione prædicta. Sed dubium est de Diuinitate, si fuisset cū sanguine: Franciscus de maiore. dist. 8. q. 1. ait, quod non: quia tunc sequeretur, ut sicut communicatione idiomatici, dicimus, Filius Dei fuit in sepulchro, & in inferno, fuit mortuus, & similia: quia diuinitas erat unita corpori in sepulchro, & animæ in Inferno: ita potuisset dici, Filius Dei per terram expersus, fuit in clauibus, & uestimentis, & alijs, quæ fuerunt sanguine tinta. quod non conceditur, nec a factis tenetur. Sed dices: Quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Respondet, hoc intelligitur de partibus principalibus, quarum non est sanguis, itaque si tunc calix in altari eleuaretur, non fuisset adoratus. adoratio ne latrya, sed edulya. Nunc autem corpus, & sanguis adoratur adoratione laetitia, ratione Diuinitatis sibi coniunctæ, aliàs non, ut ait Augustinus. Hæc autem supra dicta, scilicet Christum habere esse, ita in sacramento, sicut in natura propria, intelliguntur de facto, & non de possibili: Deus enim aliter facere potuisset, & potest. Secundum Scotum, quã minus non faciat, propter ueritatẽ sacramenti.

Quod semel assum pfit numq̃ dimisit quo modo intel ligitur.

Redeundo ad Dubium motum, scilicet, ly. corpus pro quo supponit: est secundo aduertendum. Corpus tripliciter sumitur, secundum quod in tribus prædicamentis ponitur. Primo modo ut est in prædicamento substantiæ, quod est prima species immediata sub substantia, substantia enim, quæ est primum genus prædicamenti, diuiditur in corpoream, & in incorpoream, substantia igitur corporea dicitur corpus de prædicamento substantiæ: Secundum hanc uerificationem non sumitur hic: quia ut sic, corpus dicit esse substantiale, totale, completum, & perfectum, cui nihil deest. Neque ut sic, sumitur pro parte substantiæ, quia partes substantiæ non sunt in prædicamento, nisi reductiue, secundum aliquos. Secundo modo sumitur corpus, ut est species de prædicamento quantitatis; quæ importat trinam dimensionem, scilicet longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Et hoc modo, neque sumitur hic, quia ut sic, est accidentis substantiæ, & distinguitur a substantia tanquam res a re, quamuis exiue riam non habeat, nisi in substantia. Tertio modo accipitur corpus, pro altera parte compositi substantialis, ut dicimus, homo componitur ex anima & corpore. Ita accepit Arist. secundo de anima; dum animam diffiniuit, anima est actus corporis phisici potentia uitam habentis; secundum quẽ modum, corpus est in prædicamento relationis, secundum quod pars refertur ad totum.

40 Corpus tripliciter sumitur.

Tertio aduertendum est, quod secundum hanc uerificationem, adhuc multiplicitate accipitur: prout multiplices sunt opiniones de forma corporeitatis in composito substantiali. Diuus Tho. q. 75 art. b. qui non concedit in composito substantiali, nisi vnã formam, & in homine solum animam intellectiuam, quæ generat uicem omnium aliarum formarum in homine, anima enim intellectiua, dum aduenit corpori omnibus formis præcedentibus, dat esse, & esse corpo

Quæstio D.

De Sacramento

reum, & esse animatum, & esse intellectuum: dicit, quod corpus de quo loquimur, supponit pro materia prima, & anima intellectiua, non secundum illam rationem qua dat esse intellectuum, per quod constituit hominem in esse hominis; sed secundum quod dat esse corporeum. Itaque corpus, in quod conuertitur immediatè panis, est compositum ex materia prima, & aia, sub illa ratione, qua dat esse corporeum. Hæc opinio fundatur in principijs Aristoteli dicentis, vnumquodq. compositum, siue sit simplex, siue sit mixtum, habet esse specificum, per vnã formam substantialem, quæ est illius quidditas, & ratio essendi. Secundum fundamentum est. scilicet cum in lib. de Generat. Aristoteli dixerit generatio, siue corruptio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente. Vnde cum forma specifica corrumpatur, fit resolutio vsque ad materiam primam; & corruptio vnus sit generatio alterius; ex his conuincitur, in composito non esse nisi vnã formam substantialem, dantem esse totale.

Est alia opinio Occam, Gulielmi, & Scoti tenentium, in homine saltem vltra animam esse formam mixtionis, quam uocant corporeitatis, quæ remanet in composito, adueniente anima intellectiua, quæ forma non corrumpitur in eius aduentu, immo perficitur. Dixi (saltem) vt excluderem opiniones aliorum ponentium plures formas in quoq. composito substantiali, quorum positio non est ita sustentabilis. Dicunt ergo isti, quod corpus Christi in quod primo conuertitur panis, perse includit materiam primam, & formam mixtionis, priorem anima, vt dixi qua forma constituitur corpus, quod est altera pars compositi. Hæc positio potius defenditur principijs Theologicis, quam Peripateticis. Vnde arguunt contra primam opinionem multipliciter, quæ rationes, cum soluuntur a Gregorio de Arimino in secundo sent. dist. 16. q. 2. transeo. Ego autem pro veritate huius opinionis tangam vnã rationem fundatam in fide, scilicet si in homine non esset, nisi vnã forma substantialis, tunc sequeretur, quod non esset idem corpus in genito, & corrupto: ex quo sequeretur, vnum inconueniens in Theologia. prima opinio concedit consequens, sed negat inconueniens. Probo inconueniens, tunc sequeretur, quod in illo triduo non fuisset in sepulchro idem corpus Christi, quod fuit in ventre Virginis, & in cruce, antequam exspirasset; contra autoritates sanctorum dicit enim Ambrosius, & habetur de consecratione dist. 2. Can. Omnia, loquendo de corpore, in quod conuertitur panis in sacramento. Idem corpus, quod de Virgine sumptum est, quod passum est, & sepulchrum, quod resurrexit, & ascendit in celum. Si dices, quod ly, idem, dicit identitatem materiam, quæ fuit eadem numero sub forma Christi uiuentis, & forma cadaueris, dum mortuus fuit: Adhuc insto. Cum transubstantiatio, ut supra dictum est, sit mutatio totius in totum, & partium in partes: itaque sicut materia panis conuertitur in materia corporis Christi, ita & forma in formam: sed in triduo si consecraretur, forma panis non fuisset conuersa in animam sub illa ratione, qua dicunt, quia cum fuerit separata, nullum officium gerebat in corpore quod desit in formare; ergo dicendum est, secundum eos, quod conuersa fuisset in formam cadaueris; quod est absurdum. Caietanus, vt non discedat a præceptoris opinione concedit hoc absurdum, sic facile est omnia soluere: sed nescio quomodo salueret hoc inconueniens, scilicet quod tunc non potuisset verè dici, panem conuersum esse in corpus Christi, quia illa forma cadaueris nunquam fuit in Christo. Nec uerè potuisset dici, filius Dei fuit sepultus ratione materiam tantum, cum secundum eos, nil aliud Christi fuit in sepulchro, nisi sola materia. Et confirmatur hæc ratio autoritate Leonis in sermone de

Opinio.
Scotus &
Occam.

Eucharistiæ.

59

Ascensione, dicentis. Non dubia fide, sed certissima, scientia tenemus, eam naturam in patris concessuram throno, quæ fuerat in sepulchro. Si ergo per naturam humanam, de qua loquitur Leo, intelligere velles, materiam tantum, vana esset hæc glossa, ut cunctis patet. Ergo illa identitas intelligenda est ratione corporis, quod fuit idem numero in uiuo, & mortuo; ut melius secunda opinio dicit. Et quamuis hæc opinio fundetur in ueritate fidei, habet tamen aliquam probabilitatem in Philosophia, ubi isti se fundant. Vnde ad eorum fundamenta facile responderetur. Ad primum dicitur quod vnumquodque compositum est per vnã formam specificam, completiuam, quæ dat esse ultimum, non per hoc tollitur, quin possit dari in eodem composito alia forma imperfecta, quæ non dat esse ultimum, sed est dispositio ad ultimam formam, qua adueniente, illa prima imperfecta non corrumpitur, sed perficitur ab ultimata; respectu cuius postea se habet velut materia, & vt altera pars compositi perfectibilis ab ultimã forma. Vnde non sequitur, quod sit de se perficiens materiam; aut sit finis eius, nisi quando corrumpitur ultima, & ipsa remanet postea, vt perficiens corpus in esse corporeo, & non in esse animalis, uel hominis.

Et si diceretur per secundum fundamentum, dum aliquod corrumpitur, nihil eius remanet, sed generatur aliud; quia corruptio vnus est generatio alterius. Dico, quod hoc est uerum, sed non est intelligendum eodem modo in omnibus corporibus; nam in corporibus simplicibus intelligitur immediatè; id est ad corruptionem vnus statim succedit alia forma; sed in mixtis intelligitur mediatè per gradus: nã clarum est, quod separata anima a corpore humano, si corpus relinquatur in proprijs principijs, resoluatur usque ad materiam primam; nõ aut statim, sed per gradus, cum remaneat forma corporis, ut dictum est. Quod patet in corpore Christi, dum fuit in sepulchro. Et ne uidear petere principium; probo, quia de ipso dictum fuit. Non dabis sanctum tuum uideri corruptionem; nam si in separatione anima Christi, statim fuisset generata forma cadaueris, iam corpus illud fuisset corruptum quantum ad luum proprium esse: itaque si corpus sumeretur pro materia tantum, vt patroni illius opinionis dicunt, Prophetæ dictum nihil esset; quia materia de se est corruptibilis, & ingenerabilis. Nec lumi dæ pro sancto cadauere, nam Glosa exponit, (sanctum tuum) i. corpus sanctificationi humanæ fragilitatis expertem, & supergressum esse humanam conditionem. Quod non potest intelligi de sola materia, nec de cadauere. Hec ratio tãtã energiam est, ut induxerit Gabrielem ad sentiendum nobiscum. Verum coactus a ueritate concedit de solo corpore Christi, de reliquis aut corporibus, ob autoritatem Aristoteli, id negat. Ego aut dicerè, eandem rationem esse de omnibus mixtis, sine trepidatione, rationibus iam dictis. Nec mirum, si hæc determinatio uideatur contra doctrinam peripateticam, quæ fuit causa, ut isti nõ acceptarent hæc opinionem magis uerã: multa namq. demonstratiuè probantur in Philosophia Aristoteli, quæ in uera Philosophia sunt falsa. Aristoteles enim habet pro axioma hoc principium. Ex nihilo nihil fit: probat etiã demonstratiuè mundum esse æternum, & multa alia dicit, quæ sunt falsissima, ut ex sacra Theologia nobis innotuit. Nec per hoc reprehendendus est; quia fecit quantum natura facere potest. Ad ueritates Theologicas natura accedere nõ ualet: & ideo ex principijs fidei illis accedemus, & multa probamus contra doctrinam peripateticã. Vnde miror illorum, qui theologare uolunt, cum obseruatione omnium, quæ naturalis Philosophia docet: aliud est enim in schola Aristoteli, ingeniosè defendere suas falsas determinaciones; & aliud est defendere, & disputa-

zare veritatem rei in vera Philosophia, fundata in articulis fidei; quibus multa dilucidantur, sed quæ intellectus noster uiribus naturæ ascendere non ualet. Quibus hæc prædicta non placent; dicant saltém cum Egidio Romano in quinquaginta theorematibus; qui ex vna parte videns doctrinam peripateticam, & ex alia ueritatem sacræ scripturæ; fatetur, se non esse certum de sua opinione, qua sequebatur D. Tho. circa hoc. Vnde dicit; sufficit mihi scire, quod panis conuertitur in corpus Christi; quod fuit formatum ex sanguinibus Virginis, quod fuit immolatum in cruce; & uinum in uerum sanguinem, qui pro redemptione humani generis fuit effusus. Cui hoc non sufficit, cum freno fidei quærat ulterius; mihi autem hoc sufficere uidetur; malo enim in simplicitate manere; quàm de arduis temere iudicare.

De accidentibus panis, & uini, quæ in sacramento remanet.

Reliquum est nunc uidere de accidentibus panis, & uini, quæ in sacramento remanent, sine proprio subiecto. Quamuis enim secundum Aristot. Accidentis esse sit in esse, hoc tamen non debet intelligi de actuali in hærentia; quia contrarium credimus esse in hoc sacramento. Deus autem cum non possit conseruare rem in esse proprio sine sua essentia; quia contradictionem implicat, sequitur, ut illi actuali in hærentia non sit de essentia accidentis; itaque intelligenda est de actuali in hærentia, quidquid contendat Philosophi in uia Aristot. Sunt igitur accidentia panis, & uini in sacramento, sine actuali in hærentia; non enim dici potest, quod in hærentia panis, & uini; quia iam esse desinerunt; neque in hærentia corpore & sanguini Christi; quæ ibi succedunt; quia ut ait Magister. dist. 12. corpus Christi non afficitur illis; neque in hærentia Aeri circumstanti, ut aliqui uoluerunt; quia Aer non est susceptiuus illorum, cum non sint eius accidentia, nec moueantur ad motum aeris remanent ergo ibi sine in hærentia ad subiectam substantialem. Dico (substantialem) nam hic est naturalis ordo; quantitas immediate subiectatur in substantia composita; cætera autem accidentia, ut sunt qualitates sensibiles, subiectantur substantiæ, mediante quantitate. Itaque quantitas est id, quo substantia recipit alia accidentia; dicimus enim, quod superficies est colorata. Sed in sacramento quantitas subsistit uirtute diuina, ad modum substantiæ; remanetque subiectum aliorum accidentium, ut prius. Et hoc dico de facto; nam de possibili, dico quod Deus posset conseruare alia accidentia sine quantitate, sicut quantitatē sine substantia conseruaret. Et consequenter dicitur, quod dicta accidentia agunt uirtute naturali; immutando sensus, ut agebant; dum erant in substantia panis, & uini. Im super, ut etiam ait Alexand. de Alef. 4. p. quæstio. 40. articulo 1. habent eandem uirtutem agendi circa materiam exteriorem; quam habebant, dum erant coniunctæ substantiæ panis, & uini; allegans Innocentium dicentem. Species, prout sunt mirabiliter, non priuantur uirtute, nec proprietatibus naturalibus; unde sequitur; si quis multum sumeret de sanguine, inebriaretur, ab accidentibus uini, ac si biberet uinum ante consecrationem; & ita de alijs qualitatibus actiuis dicendum est. Itaque non solum materiam immutare possunt, sed etiam substantiam producere, ut facerent in proprio subiecto.

Dubium de actione accidentiam. Quantum ad generationem.

Sed Dubium est, an hoc agerent uirtute propria? Dicitur breuiter. Scotus re-gans absolute, quod accidens possit producere substantiam, nec uirtute propria

pria nec alterias, substantia enim producit substantiam, accidens autem disponit tantum; puta calor disponit tantum lignum, remouendo contraria, sed forma substantialis introducit in lignum formam ignis: unde multo magis negat, accidens separatum posse hæc facere, etiam instrumenta liter, cum ibi substantia ipsius non adsit, quæ agere possit.

Accidentia ergo in sacramento, cum sint sine substantia, agunt disponendo tantum, Deus autem supplet uicem substantiæ creatæ in causando. Sed. D. Tenens qualitates actiuorum agere uirtute formæ substantialis; ignis enim non producit ignem, nisi per calorem expellendo contrarium, & introducendo calorem usque ad gradum summum, in quo forma ignis in ligno consequitur. (quod patet ad sensum; nam igne aliquantum distante a ligno, intantum calor agit, ut sine applicatione ignis, lignum ignitur; quod non faceret, nisi in eo esset uirtus formæ substantialis. nam substantia corporea agit per contactum) ait, quod species panis, & uini separatæ agunt, per uirtutem, quam a forma panis, & uini acceperunt: dum in pane, & uino productæ fuerunt. Quæ uirtus, desinente substantia panis, & uini, in eis remansit. sicut remansit esse, quod acceperunt. Hæc autem uirtus, ait Caietanus, & Richar. dist. 12. art. 3. q. 2. non est aliquid absolute lutum, nec respectiuum, distinctum ab ipsa qualitate; sed ipsamet qualitas est uirtus suæ substantiæ; quæ sicut miraculose remansit, ita miraculose agit, non tamen per nouum miraculum, sed antiquum.

Similiter dictæ species corrupti possunt, quemadmodum corrumperetur, si essent in substantia propria panis & uini, & ex eis generari aliquid; quia idem esse seruant sic separatæ, quod seruabant ante consecrationem in proprijs substantijs. Vnde si hostia consecrata combureretur, ex illis speciebus generarentur cineres; uel si in pixide longo tempore conseruaretur, ex dictis speciebus generarentur uermiculi, sicut ante consecrationem. Hoc idem dicitur de sanguine, si diu moraretur in calice, ex illis speciebus generaretur acetum. Itaque omnes transmutationes, quæ naturaliter fierent circa istas species, sicut in substantijs, siue in quantitibus, siue in qualitatibus; per generationem, corruptionem, alterationem, & similia, si nulla facta fuisset consecratio, etiam nunc sunt facta consecratione.

42. Quantum ad corruptionem.

Sed est aduertendum, quod in quibusdam prædictarum mutationum, corpus Christi manet sub accidentibus; in quibusdam autem desinit ibi esse. Quæ sunt istæ? Ex hac regula dignosci possunt. unum quodcumque per aliquam transmutationem factam circa species prædictas, substantia panis, & uini, si desisset ad eorum transmutationem corrumperetur; tunc in eodem instanti desinet esse ibi corpus Christi, quo desinere esse panis, & uinum, si adesset. Et quodcumque per aliquam mutationem factam in dictis speciebus, ad eorum mutationem, substantia panis, & uini non deperdetur, si adesset; tunc corpus Christi ibi perseverat; uoluit enim Deus, ut corpus Christi tam dici sit sub speciebus, quam diu sub illis substantia panis, & uini conseruaretur, si conuersi non essent. Hinc Parochi addiscant, quæ ratione eis præcipitur, ut sacramentum, quod pro infirmis conseruatur in pixide, sepe renouetur; nec ad plus quindecim dies transire sinat; & tato citius, quanto hostiæ non sunt recentes. Sed quæres, quomodo Christus inde discedit? Nesci tur, unum autem scitur, ut sicut per consecrationem modo ineffabili incipit esse ibi ita ad corruptionem specierum ineffabiliter desinit esse ibi. Hoc autem totum ita Deus obseruari uoluit, sicut omnes transmutationes, & effectus circa illas species fierent præsentem actiuo, & passiuo naturali, quæ fieret, si panis, & uini substantia conuersa non fuisset in corpus, & sanguinem. Ne forte si species illæ alit

43. Corp. Christi si quousq. manet sub accidentibus.

Admonitio Parochi.

Corp. Christi si quousq. manet sub speciebus.

quo modo intransmutabiles uiderentur, potuisset probari, ex aliqua naturali experientia, presentia corporis Christi in Eucharistia: unde meritum fidei euacuaretur: sed placuit sue Diuina sapientia, ut sola fides cerneret hanc ueritatem, ut inde homo meriti sui fructum reportaret.

Et quoniam nulla transmutatio aq̄uisitua alicuius termini substantialis fieri potest a causa naturali, nisi in subiecto presupposito, alias diceretur, q̄ creatura creare posset; quidq̄ d. n. producitur no de potetia subiecti, de nihilo producit, & consequenter creatur. Et sub speciebus sacramentalibus, cum nullu sit subiectu: transmutationis; ideo quaeritur, quo generaretur aliquid ex illis accidentibus, na q̄ aliquid generet, patet ad sensum: sed modus, quo fit, inquiri. Respondeatur, in casu, quo species sacramentales in tantum alterarentur, ut si ibi maneret substantia panis, & uini, corrumpere, tunc, & eo casu, quiddam ex illis generaretur, a Deo produceretur. Sed quaeritur ulterius: produceret ne a Deo sola materia, an totum compositum? Ad hoc multipliciter respondet doctores: recitabo tamē opiniones magis probabiles. Innocentius in lib. 4. de officio missae, quem sequitur Alexander de Alés, & D. Bonauentura, dicunt, q̄ reddit substantia panis, & uini, & ex illis pullulant generationes conuenientes, quae pullularent, si non essent conuersae in corpus Christi. Sed D. T. putans dictas substantias eadem numero redire non posse, nisi corpus, & sanguis, in quae conuersae fuerant, iterum in illis conuertantur, quod non est imaginandum: & multo minus redirent, si essent annihilatae: ideo aliter dicit, quod generatio fieret ex quantitate relicta in sacramento: quae sicut remansit subiectum aliarum formarum accidentalium, ad modum substantiae, ut supradictum est, ita nunc remanet subiectum formarum substantialium, quae ibi generarentur, uirtute qualitatum actiuarum relictarum. Ita q̄, secundum eum, totum compositum fieret uirtute naturali: quia quantitas generat uirtute subiecti, in quo qualitates actiuae, uirtute sibi derelicta a forma panis, & uini, ut supra ad mentem eius dixi, nouam formam generant. Verumtamen quomodo quantitas possit esse subiectum formae substantialis, difficile est intellectu: ideo Thomistae uarie hunc passum exponunt.

Egidius Romanus Theoremate. 44. dicit quantitatem, seruantem naturam accidentis. fungi uice, & officio materiae, ex qua generantur uermiculi, cineres & caetera supradicta. Caietanus autem reputans impossibile quod accidens stare possit pro materia formae substantialis, aliter exponit dicens. In illo instanti corruptionis specierum, quantitas transit in esse materiae propriae, ex qua fit generatio: itaque sicut prius erat subsistens sub alijs accidentibus, gerens uicem subiecti ad modum substantiae: ita nunc efficitur uere subiectu formae substantialis. Sotus uero cui neutru placet, aliter hunc passum exponere conatur, dicens, q̄ du quantitas per corruptionem desinit esse, statim ad primu sui non esse, succedit p̄ primu esse materia informata formae cineris, aut uermis, uel similis. unde hoc modo saluat positionem. D. T. ut non dicatur materiam simpliciter creari: s. q̄ terminus a quo est quantitas, quae desinit esse, nec per hoc dicitur simpliciter annihilari, quia terminus ad quem est materia q̄ producit, ei succedens. Ita q̄, qd negat per se de creatione, affirmat per accidens. Huic simile dicit Ricchardus dist. 12. art. 2. q. 2. scilicet negat creationem materiae, & illam quodammodo ponit, sub uerbis ualde obscuris. Tertia opinio magis communis est, qua sequitur Ocham, Guighelmus, Scotus, & Gabriel, scilicet, q̄ in illo instanti corruptionis specierum sacramentalium, ad quorum corruptionem panis, & uini corrumpentur si adesset creatur noua materia, in qua forma generati existit. Et in hanc positionem incidunt supra dicti

Quomodo aliquid generatur ex accidentibus sacramentalibus.

Innocentius. Alexander.

D. Thom.

Egidius Romanus.

Caietanus.

Sotus.

Ricchardus.

Ocham. Scotus.

dicti quo ad modum ponendi, licet creationem uocare nolint. Verum Scotus, tenens a accidentia non posse producere substantiam, dicit, totum compositum immediate fieri a Deo. Alij ponentes uirtutem formae in qualitatibus actiuis, ut diximus, dicunt solam materiam a Deo produci in tali casu. Ex his intelligi potest, quomodo species illae sacramentales, si sumerentur in magna quantitate, nutrent corpus fumentis ipsam Eucharistiam: non quod illae species conuerterentur proprie in nutrimentum, sed ad corruptionem specierum factam in stomacho, produceretur materia de nouo, ut dictum est, quae forma nutrimentum reciperet, ex quibus fieret compositum, id est nutrimentum, quo corpus reficeretur. Hinc sumetes Eucharistiam, addiscant, quanto tempore post illius sumptionem a cibo abstinere debent ob sacramenti reuerentiam: scilicet dum illae species in stomacho alterentur, & corrumpantur: non enim decet, ut cibus corporalis maneat cum spirituali in stomacho.

Ex supradictis colliguntur quaedam corollaria circa sacramentum sanguinis, dum aliqui misceretur calici post actam consecrationem. Primum est, si liquor appositus calici erit alterius speciei, & erit grossius, pinguis, uel durus, pp̄ q̄ eius qualitates non agent contra qualitates uini consecrati relictas, eas destruendo: nec partes illius liquoris subintrabunt partes specierum uini, eas penetrando: ut accidit oleo, uel simili alio liquore, qui non miscetur, semper separatus manet, nec sua uirtute uinum afficit: tunc species uini in calice derelictae non corrumpentur, & consequenter sanguis manebit. Secundum est, si liquor alterius speciei erit subtilis, facile penetrabilis, cuius partes subintrabunt partes specierum uini, ut accidit aquae, uel eius qualitates multum afficiunt qualitates uini, ut accidit in melle, murco, succo alicuius herbae acutae, uel simili: tunc dico quantum ad aquam, si aqua appositae erit paruae quantitate, conuerteretur in uinum a speciebus uini, uirtute sibi relicta, ut supra dictum est, a substantia uini conuersi. Nec tamen sanguis erit sub speciebus uini generati de nouo, ex aqua illa: illae namque erant in proprio subiecto: sed erit sub speciebus uini prioris, & uinum de nouo generatum erit a sanguine Christi separatum. Nec dici potest, ut aliqui dicunt, quod per contactum sanguinis, uinum illud transubstantiaretur in sanguinem, ut accidit aquae appositae in aqua benedicta: quae propter missionem redditur benedicta aqua, quia illae species non habent uirtutem transubstantiandi uinum in sanguinem, sicut mutandi aquam in uinum: transubstantio namque fit uirtute uerborum, & non aliter: sed aqua benedicta reddit aliam benedictam ex institutione Ecclesiae: Si autem aqua appositae erit in magna quantitate: ita ut uirtus illius plene dominetur, tunc aqua illa, uel similis alius liquor conuerteret species sacramentales in suam naturam: in qua conuersione succedet noua materia, ut dictum est supra, dum aliquid ex speciebus generatur: quo facto non erit ibi amplius sanguis. Verum haec conuersio non fiet statim, quod est ualde aduertendum, ne fiat sacramentum irreuerentia: nam si in calice misceretur multum de aqua, dicta aqua non statim corrumpere species uini consecrati propter earum actiuitatem, maxime si uinum erit forte, merosum & non tenuae substantiae: & multo minus, si apponeretur tantum de aqua, quantum erat uinum. Quantum ad mel, succum erbarum, uel similem alium liquorem, tunc attendenda erit excellencia qualitatum actiuarum rerum miscibilium: scilicet si qualitates erunt aequaliter actiuae, tunc ex illis generabitur tertia natura, uel statim, si erunt species facile penetrabiles, uel in tempore, si erant crassae, sed dubium est in quanto tempore: & hoc tam si mistio erit in aequali quantitate, quam in aequali proportione.

44 Sacramentis Eucharistiae.

quanto tempore debet abstinere a cibo.

45 1. Corollarium.

2. Corollarium.

De Sacramento

3 Corrola.

Tertium corollarium est, si liquor calici appositus erit eiusdem speciei; pura miscetur uinum cum speciebus uini consecrati: tunc erit maior difficultas in iudicando mitionem: propter opinionum uarietatem: uidi nanque confusio- nem inter doctores, sed resolutionem huius difficultatis uide supra in materia sanguinis. Hic autem discursus non tantum iuuat Parochis pro uino consecra- to (Cum non sit mos seruandi sanguinem in calice, ut dici possit, species sa- cramentales per admitionem a liculus extranei liquoris tam cito esse corrup- tas, & consequenter sanguinem desinisse ibi esse) quam pro lotione facienda, dum celebrans purificatur, & pro uino consecrando: ut euenire solet, ut dum sacrum fit apponitur in calice uinum linsatum, uel aquosum, uel illud, quod vulgariter acquata dicitur, uel quado, ex errore aqua pro uino ponitur, ut ibi diximus. Cæterum hæc dicta sint ad complementum doctrinæ propter curio- sos.

De forma consecrationis.

DICTVM est, sequendo definitionem. (sub certis uerbis) quibus forma consecrationis corporis, & sanguinis Christi exprimitur. Quamuis enim Dominus Iesus Christus Dei patris naturalis, & cōsubstantialis fi- lius, æqualis in uirtute & potentia: sua Diuina potestate, & uirtute, panem & uinum in corpus, & sanguinem suum transubstantiare potuisset, absque uerbo- rum prolatione, sed solo imperio suæ uoluntatis, sicut cuncta de nihilo crea- uit, tamen usus est quibusdam paucis uerbis, & certis, quibus dedit uirtutem consecratiuam transubstantiandi corpus, & sanguinem suum, quibus uti debe- rent Apostoli, & eorum successores, dicente ipse, hoc facite in meam commemorationem. Vnde Ambrosius in lib. de Sacramentis. Consecratio fit uerbis, & sermonibus Domini Iesu. Quæ sunt ista uerba? sunt illa, quibus in Canone utitur Ecclesia, ab Apostolis edocta, & ab Euangelistis, prout a Christo accepe- runt, quibus usus est in cenâ agni pascalis, dum hoc sacramentum instituit. scilicet pro consecratione panis. Hoc EST ENIM CORPVS MEVM. cætera autem quæ sacerdos dicit, sunt laudes, & gratiarum actiones, aut obsecrationes, pos- tulationes, & petitiones fidelium. Circa quæ primo insistendum est. Quæ sunt uerba præcisa consecrationis, & ita necessaria, ut sine ipsis consecratio non fie- ret? Quantum ad hanc panis consecrationem manifestum est, secundum omnes doctores, quod hæc dictio (enim) non est de essentia formæ: sed apposita est in hac forma, secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ deriuatam ab A- postolo Petro, quod uerbum significat ordinem consecrationis, uel continua- tionem uerborum præcedentium. Itaque si talis particula omitteretur, conse- cratio fierat: tamen sacerdos peccaret mortaliter si scienter, uel culpabili ne- gligentia id faceret.

Dubium de uerbis præcedentibus formam. Opinio re- nentiu uer- ba formæ accipi ma- terialiter.

Sed dubium est de illis uerbis præcedentibus, scilicet. Qui pridie quam pate- retur, &c. usque ad uerba consecrationis: si amitterentur, consecratio fieret, se- lis uerbis canonis prædictis, an non? Hic sunt duæ opiniones, Qui tenent uer- ba consecrationis accipi materialiter, dicunt prædicta uerba formam prece- dentia esse necessaria: nam cum illa quatuor uerba formæ recitatiuè dicantur a sacerdote in persona Christi, debent sumi materialiter: Vnde si non continua- rentur cum præcedentibus sed absolute dicerentur, sicut Hoc est corpus meum, ex ui uerborum intelligeretur, illud esse corpus sacerdotis, quamuis ex intan- tione proferentis significaret esse corpus Christi: Et quia uerba consecrationis

ex

Eucharistiæ.

62

ex ui uerborum significare debent, quod efficiunt, ut de aliis formis dictum est: ideo secundum hanc opinionem; ad hoc, ut dicta uerba, in persona Christi, & non sacerdotis prolata esse intelligantur, necesse est, ut continentur cum præ- cedentibus; nam in tantum significant, in quantum, Christum illa dixisse exprimi- tur: hoc non fit, nisi prius dicatur, Qui pridie quam pateretur, accepit panem &c. Et confirmatur per Ambrosium, ut habetur de Consecratione dist. 2. *Ambrosius* Can. Paris. ubi habet hæc uerba. Sermo Christi Creaturam mutat. & sequitur. Consecratio quibus uerbis fit? Attendite, quæ sunt uerba. Accipite, & comedi- te ex hoc omnes. Hoc est corpus meum, ubi ipse uidetur coniungere ipsa uer- ba consecrationis cum præcedentibus, tanquam uerba necessaria in consecra- tione. Picus de Mirandula in Apologia q. x. sequens hanc opinionem, cum Glo. *Picus* in Can. Timorem de Consecrat. dist. 2. subiungit hanc rationem Si uerba, quæ dicuntur in consecratione sanguinis, sicut Qui pro uobis, & pro multis effunde- tur, non acciperentur materialiter, essent falsa: quia sanguis Christi non am- plius effundetur, quamuis dum Christus illa dixit, non erat iam effusus. Itaque dicta uerba, dum a Christo dicta fuerunt, significatiuè accipiebantur, nunc autem dum a sacerdote dicuntur, materialiter, & recitatiuè accipienda sunt; aliàs sacerdos dicere deberet. Qui pro nobis effusus est. Quam opinionem re- putat probabiliorem, illam tamen contrariam non renuendo; cum ab Eccle- sia usque modo non sit reiecta: Vnde Scotus dist. 8. q. 2. in hac materia anceps *Scotus* redditur, dicit enim, uerba essentialiter ad consecrationem pertinentia, sunt il- la quatuor prædicta, sed alia præcedentia sunt necessario præmittenda ratio- nibus iam dictis.

Vnde si casu aliquis proferret uerba consecrationis sine illis præcedentibus, dubius esset, an fuisset facta consecratio Richardus in 4. dist. 8. art. 2. q. 1. quem, *Richardus* sequitur. D. T. quo supra Gabriel Biel in canone missæ. lectione 38. & maior pars doctorum, dicit sola illa quatuor uerba formæ consecrationis sufficere ad conficiendum corpus Christi. Verum omittendo alia uerba præcedentia ex- propositio grauius peccaret, ritum Ecclesiæ non seruando, tamquam contem- ptor ordinationis Ecclesiæ, & reuerentiæ sacramenti. Rationem assignat. D. T. uerba nanque prædicta accipiuntur significatiuè, ex ui propriè uerborum, pro- ut recitantur & a sacerdote, contra dictum Pici supradicti. Vnde sacerdos, ex hoc quod intendit consecrare, ex tali intentione gerit personam Christi, & pro- ferendo uerba, intentio sola facit, ut uerba dicantur in persone Christi, & si re- liqua omittantur. Vnde ait Richardus, per hoc sacerdos non dicit mendacium, sicut non dixit mœnenti Angelus, qui loquebatur Moysi in persona Dei, di- cendo. Ego sum Deus Abraham, &c. Aliàs non diceretur, a sacerdote in confice- re in persona Christi, sed Christum conicere in persona propria, ad prolatio- nem uerborum a sacerdote. Contra determinationem. 3. Concil. Florentini. ubi leguntur hæc uerba. Sacerdos in persona Christi loquens hoc conficit sa- cramentum. Et confirmatur, nam uerba canonis non sunt eadem apud omnes ait. D. T. nec omnia simul posita fuerunt, sed secundum diuersitatem temporū a diuersis Pontificibus posita inueniuntur: uerba n. prædicta, sicut qui pridie quam pateretur, non dicebantur tempore Apost. sed in Can. addita fuerunt ab Alex- andro Papa. Ro. ut legitur in eius uita. cuius festum agitur die 3. Mai.

Richardus
D. Tho.
Gabriel.

Pro Consecratione uini ponitur hæc forma. HIC EST ENIM CALIX SAN- GVINIS. MEI noui & æterni testamenti, misterium fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. Ita Sæta Mater Ecclesia Roma- na docet, esse a Christo institutum, & ab Apostolis predicatum sacris patribus & ab

De Sacramento

& ab illis, per eorum traditionem, nobis deriuatum.

*Dubium de
forma san-
guinis.*

Dubium quoque insurgit circa dictam formam. Iufficiunt ne ista uerba, an plura alia requirantur? Qui tenent, uerba ista sumi debere materialiter, consequenter dicere deberent, quod dicta uerba non haberent efficaciam, nisi coniungatur cum precedentibus, scilicet simili modo postquam cenauit dicens, &c. sed de his eadem ratio habenda est, ut de uerbis precedentibus formam corporis, habita est, ut dictum est. Ad rationem autem Pici de Mirandola, quantum ad illud uerbum (effundetur) dicitur, quod sacerdos non dicit mendatiuum, nam illud uerbum refertur ad tempus, quod in hora institutionis sacramenti tam futuram erat, itaque tantum ualeat, (effundetur) ac si diceret effundendus erat: & non ad tempus, quod nunc in hora consecrationis est prateritum: & sic uera est oratio. Potest aliter responderi: cum uerbum istud non sit de essentia formae, ut nunc probabitur, parum refert, quomodo dicatur. Raimundus in Summa dicit, non solum uerba supradicta sunt absolute necessaria: sed quae sequuntur, s. Hoc facite in meam commemorationem.

Raimundus

Hac opinio sicut est singularis, ita falsa est: nam per haec uerba, Christus ordinauit Apostolos sacerdotes, & praecipit usum huius sacramenti, ut ipsa uerba ostendunt: sed collatio ordinis, & praecipuum usus sacramenti, non fit per eadem uerba consecrationis, uerba namque consecrationis respiciunt materiam consecrandam, sed uerba ordinis, & praecipui respiciunt personam, & ideo dixit, (hoc facite) Praterea si haec uerba pertinerent ad consecrationem, non magis pertinerent ad consecrationem sanguinis, quam corporis: Christus enim, dicendo hoc facite, praecipit fieri consecrationem corporis, & sanguinis: & si ita esset, sequeretur, quod corpus non esset consecratum, donec illa uerba dicerentur a sacerdote, & consequenter committeretur Idolatria in eius elevatione, ergo &c. Verbum enim accipitur hic, ut in alia forma corporis. Et iam omnia praedicta clara sunt, sed quod magis nos molestat, propter uarietatem doctorum, est. An forma sanguinis a nobis posita ita est necessaria secundum omnes partes eius, ut si Vna illarum dematur, consecratio non fieret? Et ratio dubitandi est, nam aut Christus in consecratione sanguinis usus est omnibus praedictis uerbis: aut aliqua ab Apostolis adiuncta fuerunt, & Ecclesiae tradita. Primum, per autoritatem sacrae scripturae non habetur, nam Euangelistae uariè loquuntur circa traditionem formae sanguinis. Lucas enim dicit Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro uobis effundetur. Matt. autem dicit Hic est sanguis meus, noui testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. Secundum assertum stare non potest, nam sicut Apostoli aliquod sacramentum instituire non ualent, ut in principio exposuimus: ita nec formam instituire, aut aliquid formae essentialis addere. Accedit & alia ratio, nam Graeci, qui formam ab Apostolo Paulo acceperunt, aliter dicunt, scilicet. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis, & multis effundetur: quae ut uideatis, multum differt a nostra, quam accepimus a Petro, ut refert Richardus, quo supra. Et quidem Caietanus affirmat formam Graecorum ita esse, & tamen Ecclesia Romana illos non reprehendit de insufficientia eorum formae: Et maxime cum in Ecclesia graeca fuerint, sicut uir illudres, & sancti signum est, quod non omnia dicta uerba sunt de essentia formae.

*Difficultas
de integri-
tate formae*

Richardus.

Richard. dist. 8. art. 2. q. 2. ait omnia praedicta uerba pro forma sanguinis assignata, usque ibi, in remissionem peccatorum inclusive, esse de essentia formae: rationem assignat, nam post illa uerba (Hic est calix sanguinis mei) alia, quae sequuntur, usque ad remissionem peccatorum inclusive, non constituent nouam

ora-

Eucharistie.

orationem, sed sunt determinationes praedictae, s. sanguinis mei, ex quo sequitur, esse de essentia, & ideo non oportet de illis aliquid demi. Haec ait in corpore art. in responsione autem ad argumenta: uolens satisfacere rationibus ante dictis asserit, quod Christus istis propriis uerbis usus fuit, quae, & si per sacram scripturam non habentur expressè: Ecclesia tamè ab Apostolis ita e docta est, & per patres ad nos eorum traditio peruenit. dicit enim Innocentius iii. Cap. Cum Marte. de celebrat. missarum. Sanè multa tam de uerbis, quam de factis Dominicis inuenimus ab Euangelistis ommissa, quae Apostoli, uel suppleuisse uerbo, uel facto expressisse leguntur: Euangelistae quoque, aliqua inter se mutuo suppleuisse legitur: sed utrum per uerba similia ab Euangelistis dicta, uinum consecratur? Respondet affirmatiuè: nam idem in sententia dicunt, cum forma superius dicta. Ex his uerbis non habetur resolutio quaestionis: nam in corpore articuli dicit, omnia uerba supradicta esse de essentia: hic dicit, per quamlibet formam traditam ab Apostolis, confici sacramentum sanguinis, quia idem in sententia dicunt: Neque per hanc responsionem latissime instantiae de forma Graecorum: quatenus enim loco istius uerbi (sanguis) ut habet forma Graecorum, possit dici (calix) ut habet forma nostra, quia idem significat: ponitur enim hic continens pro contento: quia sanguis in hoc sacramento consecratur ut est potus fidelium: & ideo oportuit designari per uas huic usui accommodatum: tamè forma nostra habet tres alias dictiones, quae non sunt in forma Graecorum, s. (aeterni, & misterium fidei) Itaque si talia essent de necessitate essentialiter. Graeci non conficerent. Puta pone calicem, ut ait Scotus, si sacerdos consecrans, dicendo, Hic est sanguis meus, statim moreretur, antequam finiret reliqua uerba consecrationis: nunquid habendus esset sanguis pro consecrato? si dixeris, quod omnia praedicta uerba sunt de essentia: respondendum quod non: si autem dixeris, quod omnia sunt idem in sententia, respondendum est, quod sic, ita quae usque modo non habetur resolutio. D. Tho. q. 78. art. 3. respondet. Qui dicit, de substantia formae esse haec uerba tantum, s. Hic est calix sanguinis mei, non autem quae sequuntur, oberrat. nam ea, quae sequuntur, sunt quaedam determinationes praedictae, s. sanguinis Christi. Vnde pertinent ad eorum integritatem, & propter hoc, sicut alij melius dicunt, omnia sequentia sunt de substantia formae, usque ad illa uerba in remissionem peccatorum (inclusiue) Ex quibus uerbis eadem perplexitate habemus, utitur enim uerbo; (oberat) & non dicit, (non conuenit) dicit etiam (sunt de substantia) & non dicit (de essentia) cum haec uerba differant. Et quia eandem rationem a signat, ut Richardus, uidetur cum eo concurrere. Vnde eius discipuli, non eodem modo eum exponunt. Paludanus enim dist. 8. q. 3. & Capreolus intelligunt, D. T. tenere omnia supradicta esse de essentia: itaque unum relinquendo, sacerdos non conficeret. & hanc opinionem sequitur ipse. Ita etiam Caietanus interpretatur D. T. tamen tali opinioni non consentit propter rationes praedictas Ioannes Bacchonus in 4. dist. 8. q. 4. art. 4. & Scotus in 4. dist. 1. q. 1. art. 3. concurrentes cum Caietano circa opinionem, conantur reducere D. T. ad bonum sensum, dicendo, D. T. intelligere reliqua uerba esse de substantia, id est integritate formae: & non de essentia: haec enim differentia est inter partes essentielles, & integrantes: nam essentielles sunt sine quibus res esse non potest: ut hominis partes essentielles sine quibus homo non est homo, sunt corpus, & anima: sed partes integrantes sunt illae sine quibus res potest esse, licet esset deiformis: puta partes integrantes hominis sunt manus, brachia, pedes, & similia, sine quibus, adhuc homo esset homo, licet deiformis: ita in proposito. Partes essentielles formae consecra-

*Calix quid
significat*

D. Thomas

Paludanus

Caietanus.

Io. Bachon.

Scotus.

47

*Pars essen-
tialis, & in-
tegralis,
quid.*

tionis

De Sacramento

tionis sanguinis sunt illa uerba precise, sine quibus consecratio non fieret: **Hic est calix sanguinis mei**, quia ipsa significant totum effectum sacramenti; forma namque id efficit, quod significat. talia sunt illa precise dicta. Reliqua uerba sunt de integritate, quia pertinent ad integritatem formæ; per ipsa enim designatur uirtus sanguinis effusi in passione, qui operatur talem uirtutem in sacramento: itaque sine ipsis conficitur sacramentum. Huius rationem assignat Caietanus, dicens; Græci namque in consecratione corporis, utuntur hac forma, s. **Hoc est corpus meum**, quod pro uobis frangitur in remissionem peccatorum: ut a Paulo Apostolo acceperunt; quæ uerba Paulus affirmat ad Cor. 11. Christus dixisse, asserens. **Hoc est corpus meum**, quod pro uobis tradetur. Quæ uerba adiuncta cum ab Ecclesia latina non dicantur, argumentum est, quod non sunt de essentia formæ, quamuis a Christo dicta sint. Pari modo dicitur ea, quæ adiuncta sunt in forma sanguinis, non sunt de essentia, quamuis a Christo dicta sint, ut testantur Euangelistæ.

Alexand. Huius sententiæ est et Alexander de Ales. 4. p. q. 3. Bonauentura dist. 8. art. 1. q. 2. Durandus ead. dist. q. 2. ar. 2. Gabriel biel in Canone Missæ. lectione 3. 2. & Bonauentura. 52. Quæ opinio est magis communis, & rationabilior. Verum tamen in re tantum momenti non est despicienda sententia Scoti dicentis. Cum non sit traditum nobis certitudinaliter, an ad consecrationem sanguinis pertineant aliqua alia uerba; tanquam absolute necessaria, post illud uerbum (sanguinis mei) periculosum esset asserere illud determinate de quo sufficiens autoritas, & ratio non habetur: & illud ignorare periculosum non est. maxime cum Ecclesia latina omnia illa uerba assignet pro forma consecrationis sanguinis, literis rubeis, ad distinctionem aliorum, quæ certò non pertinent ad formam. Itaque in casu proposito, caute procedendum est: scilicet si sacerdos propter aliquod accidens, non dixisset totam formam, ut scripta traditur, tunc sanguis non esset adorandus, nisi sub conditione, nec opus est, dicit ipse, ut forma repetatur sub conditione in casu dubio, sicut in baptismo: quia baptismus est sacramentum necessitatis: sed in casu sufficeret, ut ille species sumeretur a sacerdote post communionem in sua missa reuerenter, & conditionaliter. Hæc uerba Scoti, quamuis pro serenitate conscientiarum scrupulorum sint amplectenda, indigent aliquali consideratione, primo, scilicet, nos non habere sufficientem autoritatem, quæ negotiò claresceret. Nec S. Concilium Tr. de hac re distinctè loquitur, sed supponit consuetudinem Ecclesiæ, quæ utitur pro forma omnibus prædictis uerbis: ut per traditiones patrum accepit. Secundo, dico, quòd instantia facta de forma Græcorum est ratio sufficiens ad concludendum, non omnia uerba posita in forma sanguinis, esse de essentia, ut uidistis, quæ forma Græcorum si Scoto innotuisset, aliter certè dixisset. Et quòd Ecclesia assignauerit omnia dicta uerba in rubeo pro forma: non sequitur per hoc, omnia esse de essentia, sed de integritate, ratione, qua supra, ut etiam apud Græcos forma corporis continet aliqua uerba, non pertinentia ad essentiam. Tertio si aliquis scrupulosus tali rationi non quiesceret, sua consultatio non placet circa hoc, scilicet non repetere formam pro securitate: sed sanguinem adorare sub conditione, & ita sumere in casu, quo succederet, non omnia dicta uerba pro forma assignata, a sacerdote dicta fuisse; quamuis enim non fuerit necessarium, ratione iam dicta; tamen non apparet, usque huc, quin non possit repeti, quia non inuenio prohiburum, sicut in sacramento baptismi, & confirmationis in illis enim cum imprimatur character, sacrilegium esset formam reiterare, nisi propter necessitatem baptismi, in dubio conditionaliter illam repeteret; sed in consecratione, cum non

Eucharistiæ.

64

non fiat talis impressio, non accidit inconueniens, super hostiam consecratam, & maxime ex causa, formam reperere: quod uideretur permitti ab Ecclesia in ordinatione sacerdotum; qui recitando canonem, omnes intendunt consecrare, ut dicitur in pontificali Romano: & tamen impossibile est, dum sunt multi ordinati, ut simul omnes in eodem instanti finiant uerba canonis. Hoc dico propter scrupulosos, qui non acquiescunt rationi.

Nota unum, quod asserit Franciscus de mairone in 4. dist. 8. q. 1. ar. 4. scilicet, Nesciens, quæ sunt uerba precise consecrationis, crederet tamen omnia concurrere ad consecrationem, si dicit ea cum tali intentione scilicet se intendere conficere cum illis uerbis, quæ in hoc ordinat Ecclesia, tunc uerè conficit, quamuis nesciat determinate quæ sint illa: Et consequenter, si tenet, & credit omnia esse de essentia, & tali intentione ea dicit, non se remittendo intentioni Ecclesiæ, si fortè aliquod illorum deficit, non consecrat, quamuis illud in rei ueritate non sit de essentia: quia deficit recta intentio eius, quæ, ut infra dicitur, requiritur in hoc sacramento. Hinc prudens sacerdos aduertat, ne se inuoluat in his uarijs doctorum conceptibus, in illo actu consecrandi, sed simpliciter facere intendat, quod ordinat Ecclesia. Hæc autem dicta sint, non ut animus sacerdotis se implicet in his difficultatibus; sed ut sciat, quid resoluendum sit in casu, quò facta consecratione, aliquod supradictorum uerborum defuerit.

49. Multa alia circa hanc partem de transubstantiatione huius miraculosi, & mirabilis sacramenti dici possent; quæ potius pertinent ad solos scholasticos, quibus tantum satisfacere non intendo, ideo pertranseo. Dico (miraculosi) sunt enim hic, multa credenda; eo quod sunt cursui naturæ contraria, & intellectu difficillima, ut in parte uidistis; propter quæ requiritur magna fides: hic enim sunt multo plura credenda, quam in alijs sacramentis, & articulis fidei, propterea Ecclesia ordinauit, ut in sumptione huius dignissimi sacramenti, præmitterentur illa uerba Centurionis. Matth. 8. scilicet. Domine non sum dignus, &c. qui inter cætera de fide a Christo fuit commendatus. Dico etiam (mirabilis) nam inter cætera diuinæ pietatis opera, & beneficia nobis præstita; hoc fuit mirabile, scilicet institutio huius sacramenti: quod excedit humanam considerationem: ex quo quisque in prædicando, & contemplando deficit: ideo ait Profeta. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, et sciam dedit timentibus se. Itaque cum omni humilitate, & timore præsupposita fide certissima, absque temeritate scrutandi pelagum Diuinæ sapientiæ, quiescamus in his, quæ dicta sunt conformia sanctis patribus, & orthodoxis Doctoribus, a quibus discedere non intendo.

De erroribus circa prolationem Formæ.

50. **Q**UÆRITUR modo, an aliqua uariatio in uerbis formarum prædictarum impediatur effectum consecrationis? Ad hoc dicitur. Suppositis primo, quæ dicta sunt circa uariationem formæ Baptismi, pro quibus uide ibi uariatio erit circa mutationem substantialem, per uerba sinonima, id est idem significantia. puta loco (sanguis) nos dicimus (calix) quod idem significat, ut dictum est supra, uel per uerba alterius idioma, puta profert uerba Græca, aut Ebraica idem significantia, tunc talis uariatio non impedit effectum consecrationis. Si autem mutatio erit per uerba disperata, puta loco, corpus, dicat, westam loco, meum, dicat tuum, uel Petri, & simile, tunc clarum est, quòd non

Nota.
Franciscus
Demairon.

Admonitio
Sacerdoti
consecrati.

*Domine non
sum dignus.
quare dicitur
a communi-
cacione.*

De Sacramento

tionis sanguinis sunt illa uerba precise, sine quibus consecratio non fieret. Hic est calix sanguinis mei; quia ipsa significant totum effectum sacramenti; forma namque id efficit, quod significat. talia sunt illa precise dicta. Reliqua uero sunt de integritate, quia pertinent ad integritatem formæ; per ipsa enim designatur uirtus sanguinis effusi in passione, qui operatur talem uirtutem in sacramento: itaque sine ipsis conficitur sacramentum. Huius rationem assignat Caietanus, dicens; Græci namque in consecratione corporis, utuntur hac forma, s. Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur in emissionem peccatorum: ut a Paulo Apostolo acceperunt: quæ uerba Paulus affirmat ad Cor. 11. Christum dixisse, asserens. Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Quæ uerba adiuncta, cum ab Ecclesia latina non dicantur, argumentum est, quod non sunt de essentia formæ, quamuis a Christo dicta sint. Pari modo dicitur: ea, quæ adiuncta sunt in forma sanguinis, non sunt de essentia, quamuis a Christo dicta sint, ut testantur Euangelistæ.

Huius sententia est. Et Alexander, de Ales. 4. p. q. 3. Bonauentura dist. 8. art. 1. q. 2. Durandus ead. dist. q. 2. ar. 2. Gabriel biel in Canone Missæ, lectione 3. 2. & Bonauent. 52. Quæ opinio est magis communis, & rationabilior. Verumtamen in re tanti momenti non est despicienda sententia Scoti dicentis. Cum non sit traditum nobis certitudinaliter, an ad consecrationem sanguinis pertineant aliqua alia uerba; tanquam absolute necessaria; post illud uerbum (sanguinis mei) periculosum esset asserere illud determinatè de quo sufficiens autoritas, & ratio non habetur: & illud ignorare periculosum non est. maxime cum Ecclesia latina omnia illa uerba assignet pro forma consecrationis sanguinis, literis rubris, ad disunctionem aliorum, quæ certò non pertinent ad formam. Itaque in casu proposito, caute procedendum est: scilicet si sacerdos propter aliquod accidens, non dixisset totam formam, ut scripta traditur, tunc sanguis non esset adorandus, nisi sub conditione, nec opus est, dicit ipse, ut forma repetatur sub conditione in casu dubio; sicut in baptismo: quia baptismus est sacramentum necessitatis; sed in casu sufficeret, ut ille species sumeretur a sacerdote post communionem in sua missa reuerenter, & conditionaliter. Hæc uerba Scoti, quamuis pro serenitate conscientiarum scrupulorum sint amplectenda, indigent aliquali consideratione. primo scilicet, nos non habere sufficientem autoritatè, quæ negotiū claresceret. Nec S. Concilium Trid. de hac re distinctè loquitur. sed supponit cõsuetudinem Ecclesiæ, quæ utitur pro forma omnibus prædictis uerbis: ut per traditiones patris accepit. Secundo, dico, quod instantia facta de forma Græcorum est ratio sufficiens ad concludendum, non omnia uerba posita in forma sanguinis, esse de essentia, ut uidistis, quæ forma Græcorum si Scoto innotuisset, aliter certè dixisset. Et quod Ecclesiæ assignauerit omnia dicta uerba in rubeo pro forma; non sequitur per hoc, omnia esse de essentia, sed de integritate, ratione, qua supra. ut etiam apud Græcos forma corporis continet aliqua uerba, non pertinentia ad essentiam. Tertio si aliquis scrupulosus tali rationi non quiesceret. sua consultatio non placet circa hoc, scilicet non repetere formam pro securitate: sed sanguinem adorare sub conditione, & ita sumere in casu, quo succederet, non omnia dicta uerba pro forma assignata, a sacerdote dicta fuisse; quamuis enim non fuerit necessarium, ratione iam dicta; tamen non apparet, ut que huc, quin non possit repeti, quia non inuenio prohibitum; sicut in sacramento baptismi, & confirmationis in illis enim cum imprimatur character, sacrilegium esset formam reiterare, nisi propter necessitatem baptismi, in dubio conditionaliter illam repeteret; sed in consecratione, cum

non

Eucharistiæ.

64

non fiat talis impressio, non accidit inconueniens, super hostiam consecratã; & maxime ex causa, formam repeteret: quod uidetur permitti ab Ecclesia in ordinatione sacerdotum; qui recitando canonem, omnes intendunt consecrare, ut dicitur in pontificali Romano: & tamen impossibile est, dum sunt multi ordinati, ut simul omnes in eodem instanti finiatur uerba canonis. Hoc dico propter scrupulosos, qui non acquiescunt rationi.

Nota unum, quod asserit Franciscus de mairone in 4. dist. 8. q. 1. ar. 4. scilicet, Nesciens, quæ sunt uerba precise consecrationis, crederet tamen omnia concurrere ad consecrationem; si dicit ea cum tali intentione scilicet se intendere conficere cum illis uerbis, quæ in hoc ordinat Ecclesia, tunc uerè conficit, quãuis nesciat determinatè quæ sint illa: Et consequenter, si tenet, & credit omnia esse de essentia, & tali intentione eã dicit; non se remittendo intentioni Ecclesiæ, si fortè aliquod illorum deficit; non consecrat, quamuis illud in rei ueritate non sit de essentia: quia deficit recta intentio eius, quæ, ut infra dicitur, requiritur in hoc sacramento. Hinc prudens sacerdos aduertat, ne se inuoluat in his uarijs doctorum conceptibus, in illo actu consecrandi, sed simpliciter facere intendat, quod ordinat Ecclesia. Hæc autem dicta sint, non ut animus sacerdotis se implicet in his difficultatibus; sed ut sciat, quid resoluendum sit in casu, quo facta consecratione, aliquod supradictorum uerborum defuerit.

Multa alia circa hanc partem de transubstantiatione huius miraculosi, & mirabilis sacramenti dici possent; quæ potius pertinent ad solos scholasticos, quibus tantum satisfacere non intendo, ideo pertranseo. Dico (miraculosi) sunt enim hic, multa credenda; eo quod sunt cuius naturæ contraria, & intellectu difficillima, ut in parte uidistis; propter quæ requiritur magna fides: hic enim sunt multo plura credenda, quam in alijs sacramentis, & articulis fidei, propterea Ecclesia ordinauit, ut in sumptione huius dignissimi sacramenti, præmitterentur illa uerba Centurionis. Matth. 8: scilicet. Domine non sum dignus, &c. qui inter cetera de fide à Christo fuit commendatus. Dico etiam (mirabilis) nam inter cetera diuinæ pietatis opera, & beneficia nobis præstita; hoc fuit mirabile, scilicet institutio huius sacramenti: quod excedit humanam considerationem: ex quo quisque in prædicando, & contemplando deficit: ideo ait Profeta. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Itaque cum omni humilitate, & timore præsupposita fide certissimè, absque temeritate scrutandi pelagum Diuinæ sapientiæ, quæscamus in his, quæ dicta sunt conformia sanctis patribus, & orthodoxis Doctoribus, a quibus discedere non intendo.

De erroribus circa prolationem Formæ.

QUERITVR modo, an aliqua uariatio in uerbis formarum prædictarum impediatur effectum consecrationis? Ad hoc dicitur. Suppositis primo, quæ dicta sunt circa uariationem formæ Baptismi, pro quibus uide ibi. uariatio erit circa mutationem substantialem, per uerba sinonima, id est idem significantia. puta loco (sanguis) nos dicimus (calix) quod idem significat, ut dictum est supra. uel per uerba alterius idiomatis, puta profert uerba Græca, aut Ebraica idem significantia, tunc talis uariatio non impedit effectum consecrationis. Si autem mutatio erit per uerba disperata; puta loco, corpus, dicat, uestam: loco, meum, dicat tuum, uel Petri, & simile; tunc clarum est, quod non

con-

Nota.
Franciscus
De mairone.

Admonitio
Sacra-
doti consecrati.

49

Domine nõ
stis dignus.
quare dicitur
a communione.

50

De Sacramento

consecrat. Si uariatio erit circa mutationem quantitativam, hoc accidet dupliciter. scilicet uel addendo, uel minuendo. Si addendo, uel in principio, uel in medio, aut in fine; & hoc modo si uerba erunt determinantia, uel explicantia formam, tunc ubicunque ponantur, non impediunt, quin consecratio fiat. Puta dicendo Accipite, & comedite ex omnes deuote, reuerenter. Hoc est enim corpus meum. Vel dicendo, Hoc, quod uideris, est corpus meum. uel Hoc est corpus meum, quod traxi de Maria uirgine, & simile dicat; quia hæc uerba non corrumpunt sensum formæ. Idem dicendum, si uerba erunt impertinentia, non repugnantia uerbis consecrationis; puta, tacete, Hoc est enim corpus meum. uidete ne contemnatis unum de pusillis istis; uel simile dicatur, quæ & si nihil pertinent ad consecrationem; tamen non destruunt sensum formæ; sed si illa uerba addita repugnant sensui formæ. puta dicendo, Hoc non est corpus meum. uel Hoc est enim corpus meum phantasticum, uel simile; tunc non conficeret, quia talia uerba destruunt sensum formæ. Si minuendo, tunc subtrahendo aliquid essentiali formæ; iam dictum est, quod non conficit; & si quod subtrahitur non erit de uerbis essentialibus, tunc uerè consecrabit, quamuis grauiter peccabit, quæ si nō talia, supradictum est. Si uerò uariatio erit secundum qualitatem; mutatio fieri potest in modo proferendi uerba, si proferendo illa incongruè, quod accidere potest uel defectu linguæ, dicendo, Hoc est colpus, uel imperitia, dicendo, Hoc est corpus meum, aut corpus meus, uel simile. & tunc talis uariatio non impedit consecrationem; sic enim audiens concipit sensum uerborum, quantum ad uerum significatum; & si uariatio esset talis, quod ex illis uerbis nō posset intelligi, quid significatur per illam orationem, dicendo, Hoc erit corpus meus, uel simile, non conficeret. & si loco, Hoc diceret, Hic aduerbialiter, est corpus meum; mutando sensum a Christo positum, & intentum, tunc neque conficeret. & ita in similibus. Quantum postea ad mutationem localem, si respondendo uerba, ante, & retro; si talis transmutatio non destruit sensum uerborum; puta, dicendo, corpus meum est hoc, uel Hoc est meum corpus, uel simile; nō impeditur consecratio; ait enim Aristo. Verba transposita idem significant. Si autem uariatio, & transpositio talis esset, quæ sensum destrueret, tunc impediretur consecratio. in quibus casibus est ualde mirandum, si acciderent.

Nota. Nota si in prolatione formæ interueniret aliqua breuis mora, tussendo, uel spuendo, uel aliquod breue uerbum dicendo. puta. Hoc est, enim (tacete) deinde sequatur, corpus meum. non per hoc impeditur consecratio. Si autem inter prolationem uerborum interponeretur aliqua longa mora; uel in medio ponerentur multa uerba; tunc incipienda est iterum forma; aliàs non consecraret illa enim mora interruptit sensum consecrationis. Et quod dictum est de forma consecrationis corporis; est etiam intelligendum de forma consecrationis sanguinis.

Nota. Nota Secundo, quod omnia hæc supradicta fieri possunt uel in aduertenter, uel scienter, seu aliqua crassa ignorantia aut negligentia. si sunt in aduertenter, erit ueniale. si crassa ignorantia, & negligentia, peccaret mortaliter. si scienter, uel imprudenter tantum; & tunc conficeret quidem, si error non esset in essentialibus, sed grauiter peccaret; uel cum quadam temeritate intendens inducere aliquem errorem, uel quod peius est, hæresim, tunc non conficeret omnino, ait Alexander de Ales. quamuis uerba, quæ diceret non essent de se talia. Et si diceret, Dominus dedit uirtutem transubstantiationum his uerbis, ut iacēt: ergo quomodo cumque uariantur, amittunt uirtutem consecrandi. Respondet prædictus Alexander. Dominus dedit uirtutem huic formæ, & non aliz. Vnde

Eucharistia.

65

quomodo cumque uarietur, si remanet idem sensus uerus dictæ formæ, semper dicitur eadem forma. Qui sensus attendendus est, secundum accomodationem usus. & hoc sufficit. si autem sensus uarietur, non dicitur eadem forma: & si intentio alium ritum introducere uult, tunc non conficit, quia deficit uera intentio, quæ necessarium requiritur, ut infra dicitur. unde ait Innocentius de officio missæ. Sane fecit Dominus hominem rectum: ipse autem semiscluit infinitis questionibus: quæ quandoque magis subuertunt animum, quam ædificant.

De ministro huius sacramenti.

Dictum est (a sacerdote prolatis) ad significandum causam efficientem, instrumentalem, & ministerialem. Super quo est ualde aduertendum; quod minister huius sacramenti non potest esse nisi sacerdos ritè ordinatus. Vnde canit Ecclesia. Cuius officium committi uoluit, solis præbiteris, quibus sic congruit, ut sumant, & dent cæteris. Hæc autem ueritas aliter probari nō potest, nisi auctoritate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ut habetur Can. Prelatis, dist. 27. ubi Isidorus habet hæc uerba. Ad præbiterum pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in altario Dei consecrare. Et in cap. Firmiter. De Trinitate, & fide catholica. Et in Concilio Florentino, ac denique in Concilio Tridentino. Sess. 22. Can. 2. in quibus habetur solis præbiteris esse facultatem consecrandi. Itaque si alius, quam sacerdos hoc sacramentum conficere attentaret; licet haberet omnia alia requisita, nullo pacto consecraret. Quomodo autem datur ordo sacerdotalis, & quibus uerbis confertur potestas consecrandi, & quomodo intelligatur, ritè ordinatus in Sacramento ordinis, Deo duce; dicitur.

Queritur autem hic, an prauus sacerdos hoc sacramentum conficere queat? Respondet Scotus dist. 13. q. 2. quod de ministro conficiente hoc sacramentum dupliciter loqui possumus, uel ut possit simpliciter conficere, uel ut possit ordinare conficere.

Quantum ad primum, ait Magister dist. 13. si nomine prauo, intelligere uelis sacerdotes peccatores, & malæ uitæ; utique hoc sacramentum conficiunt; nã ad simpliciter conficiendum, tria requiruntur ex parte ministri, scilicet quod sit sacerdos, ut dictum est supra; quod possit uerba proferre; minus enim sacerdos conficere non ualet, propter defectum linguæ; & tertio qui possit habere intentionem debitam faciendi, quod Ecclesia intendit; de qua intentione inferius dicemus, Deo fauente: Et notatè dixi (possit habere) propter sacerdotes, dementes, & carentes usu rationis, qui talem intentionem habere non possunt, & consequenter non possunt conficere. Itaque dum habeant hæc tria simpliciter conficere ualent, quia peccata effectum consecrationis non impediunt. Dicit enim Augustinus in lib. de corpore Domini, & habetur 1. q. 1. Can. Intra catholicam Ecclesiam in ministerio corporis & sanguinis Domini, nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in uerbo perficitur creatoris, & uirtute Spiritus sancti. Huic sententiæ omnes Doctores concordant; quia res est clara. Si autem nomine prauo, intelligere uelis illos, qui aliqua pena canonica, uel censura sunt innodati; ait dictus Magister quo supra, tales non conficiunt: rationem assignat dicens, nul-

Sequitur definitio.

58

Dubium de prauo ministro.

53

Peccata non impediunt effectum consecrationis.

De Sacramento

Ius sacerdos, in ipsa consecratione, dicit, offero, sed offerimus, quasi in persona Ecclesiae: & ideo cum isti tales sint extra Ecclesiam, non possunt hunc sacramentum perficere: licet alia sacramenta ministrando perficerent.

Censura no impedit effectum consecrationis. Sed ista opinio Magistri quantum ad hoc non tenetur: ideo cum Riccardus, dist. 13. Scotus, Francisco de Mairone, ead. dist. & D. T. q. 82. artic. 7. respondemus, quod uerè conficiunt: quoniam, dum isti ordinati fuerunt, aut erant intra gremium Ecclesiae, & secundum eius statuta ritè ordines acceperunt: deinde per excommunicationem, uel alià censurà præcisi sunt: & tunc cum rectè facultatem consecrandi susceperint, effectus consecrationis, per hæc non impeditur, quàmuis non rectè utantur: quia contra ordinationem Ecclesiae illam exercent: unde peccant mortaliter, & efficiuntur irregulares. Aut dum ordinati fuerunt, erant extra gremium Ecclesiae, quia præcisi, si fuerunt ritè ordinati, uerè potestatem consecrandi acceperunt sed peccant grauius, quàm prædicti. Probat, quod potestatem acceperunt: dicit enim Augustinus in lib. 2. contra Parmenianum. Aliud est, aliquid omnino non habere, & aliud est, illud non rectè habere, & similiter aliud est non dare, & aliud non rectè dare. Et quod potestatem habeant, subdit ibidem. Cum redeunt ad unitatem Ecclesiae, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus, signum est, quod ordines uerè acceperunt. Probat, quod peccant grauius, nam non rectè potestatem accipiunt, nec illam exercent, qui contra ordinationem Ecclesiae cohibentis taliter accipientes, faciunt. Ad rationem Magistri respondetur. Sacerdos dicit, offerimus, quia in orationibus loquimur in persona Ecclesiae, sed dum consecrat, loquitur in persona Christi, cuius uicem gerit per ordinis potestatem, quam non amittit per censuras, & penas: sed impeditur usus, ne ordinis potestatem exerceat: & ideo contra faciendò, peccat quidem, sed conficit.

Debitum de Degradatione an impediat. Difficultas, quæ magis afficit, est, an Degradatio impedit effectum consecrationis, propterea quod Iuristæ tenent Degradatum non conficere, nam in forma degradationis hoc exprimitur: auferitur enim ei gradus sacerdotij, & remittitur seculo, ubi habetur tanquam secularis: itaque si hæc priuatio extendatur, quo ad usum tantum, & non quo ad ordinem, Degradatio non adderet aliquid supra excommunicationem. Unde gl. super Can. Accidens, dist. 50. sequens Raimundum, dicit, quod degradatus non conficit, quia omnem potestatem amisit, & omni priuilegio clericali caret. Sed oppositum est uerum: nã ut aiunt omnes Theologi: potestas consecrandi pertinet ad characterem sacerdotis, qui cum sit indelebilis, eius effectus auferri non potest, per quamcumque poenam canonicam, sicut ipse amitti non potest, sed impediri. Unde Augustinus, lib. 2. contra Parmenianum, & habetur Can. Quod quidam r. q. 1. Disputans contra quosdam, concludit, talem potestatem non amitti per degradationem. Et confirmatur, nam si potestas amitteretur, Papa dimittendo degradato omnem poenam, & culpam, prout dimittere potest, eum ad iterum ordinari licentia re posset quod dicere absurdum est: quod si non potest, ergo non amittit ordines. Ad rationem Gloſæ respondet Scotus, quo supra. Priuilegium clericale non est ordini essentialè ita, ut sine alterius alterum stare non possit.

Opinio Theologorum. legitur enim, quandoque sacerdotem fuisse sine tali priuilegio, scilicet antequàm a Constantino Imperatore concessum fuisset.

Privilegia clericis da. na fuerunt a constanti no. Impora 1071. Præterea priuilegium clericale consistit, ut sacerdos iudicari nequeat a Iudice seculari, dum autem Papa spoliat aliquem tali priuilegio, commendans eum Curie seculari, tunc Iudex non acquirit proprium ius super degradatū, sed efficitur minister, & executor Iudicis Ecclesiastici, quia nullus alius, quàm Iudex

Iudex Ecclesiasticus potest eum committere Iudici seculari. Ita que non spoliatur suo priuilegio omnino, sed suspenditur, & ita tenendum est, nam Iuristæ non attingunt fundamenta. S. Theologia.

Quantum ad secundum scilicet, quæ requiruntur, ut possit ordinatè conficere, id est sine peccato mortali, posterius dicitur, dum de sacrificio Missæ dicemus.

Dicto de ministro consecrationis. Queritur modo de ministro dispensationis. Ad quod dicitur. Solis præbiteris de iure conuenit hoc sacrificium dispensare populo. Probat, ius, per Can. Peruenit, de consecratione, dist. 2. ubi reprehenduntur quidam sacerdotes, qui per laicos, corpus Christi ad infirmos mittebant, de quo abstinere præcipitur sub pena depositionis. Quod etiam sit conueniens, probatur per D. T. quo supra, art. 3. triplici ratione. Prima est, sicut Christus in cæna suam corpus consecrauit, & discipulis tradidit, ita etiã sacerdos, qui in persona Christi consecrat, ipsum imitando, sacramentum dispensare debet. Secundo, cum sacerdos constituitur medius inter Deum & hominem, sicut ad eum pertinet dona, & oblationes populi Deo offerre, ita dona Dei populo tradere.

Tertio, cum sacramentum sit res sacra, non debet tangi, nisi a re sacra, unde sicut corporalia, calices, & similia corpus tangentia consecrantur, ita non debet tractari, nisi per manus sacratas, quæ sunt sacerdotis, præterquam in casu necessitatis, ait D. T. dum caderet in terram, uel simile, aut porrigendum esset infirmo, & sacerdos non adesset. Nec obstat instantia, quæ fieri posset de Oza tangente Arcam Domini, dum claudicabat, qui cecidit mortuus, ut legitur Secundo Regum. 6. nam Deus strictè iusserat, ne alius, quàm de sola stirpe Leui Arcam tangeret, sed ipse sine necessitate ausu temerario tangens condamnatus fuit, ne alij tantam licentiam sumerent, tempore illius legis seueræ, sed in lege Euangelica non ita seuerè procedit Deus, temeritas magna tunc esset, quando aliquis, præter sacerdotem, sine necessitate hoc attentaret. Verum tamen Diacono ex officio competit sanguinem in calice dispensare, ut in sua ordinatione apparet, & legitur de beato Laurentio, qui Beato Pontifici Sisto dixit, Vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem, ut in primitiua Ecclesia obseruabatur, nunc autem non est in consuetudine populum sub utraque specie communicare. Quare hoc, posterius dicitur. Hoc autem fuit concessum, quia sacerdos non poterat toti populo, qui communionem fræquentabat, utrunque porrigere: Unde conueniens fuit leuitæ, qui est sacerdoti propinquus, & eius minister, ut in hoc adiuuaret: Nec ratio hæc ualet de corpore, sicut de sanguine, quia sanguis porrigebatur in calice, corpus autem tangi manibus oportebat, quod extra necessitatem fieri non poterat, ratione iam dicta, & hoc iussu Episcopi uel Parochi.

De causa finali huius Sacramenti.

Idem est (cum debita intentione prolatis) nam in hoc sacramento requiritur intentio consecrandi, quæ intentio concurrat essentialiter, sicut in alijs sacramentis, ut in Concilio Florentino declaratum est.

Sed hic dubitatur, cum intentio celebrantis multa respicere possit, tanquam obiecta, circa quæ fertur eius actio. Queritur modo, quid consecrans intendere debeat secundo, cum intetio possit esse tripliciter, scilicet aequalis, uirtualis, &

Debitum de intentione ministrum esse facientis.

3. Circola

& habitualis: queritur; quæ istarum necessaria est: Ad primum dicitur, quod sufficit ministro tam huius sacramenti, quam alterius cuiuscunque, ut intendat facere, quod facit Ecclesia, seu facere præcipit. Sed nunquid tenetur conformari intentione Ecclesie Romanæ? nam Græci non habent intentionem faciendi, quod facit Ecclesia Romana, & tamen conficiunt. Dico, quo ad ritum, & ceremonias, unusquisque tenetur obseruare ritum, & ordinem Ecclesie suæ sub poena peccati mortalis; sed quo ad intentionem, sufficit habere intentionem uniuersalem faciendi, quod facit Ecclesia uniuersalis in communi, idest facere, quod fecit Christus, & Ecclesie faciendum mandauit.

Imperitia sacerdotum circa intentionem.

Sed hic urgentius queritur, sunt enim multi sacerdotes simplices, & imperiti, qui talem intentionem formaliter nunquam habuerunt, nec ante, nec in actu consecrationis, scilicet cogitare, quod in illo actu debemus habere intentionem Christi, immo nesciunt, quid sit habere intentionem Christi, & Ecclesie in illo actu. Quid ergo dicendum? Respondent aliqui, quod duplex intentio concurrat ad consecrationem, una interior mentalis, quod est cogitare in actu consecrationis, se imitari Christum, qui hoc sacramentum instituit, & ita fieri mandauit; altera est exterior uerbalis, quod est applicare formam super materiam debitam, idest proferre illa uerba consecrationis tantum. Dicunt ergo, quod sufficit intentio illa exterior, sine mentali, nam minister, cum non sit agens principale, sed merum instrumentum, non opus habet, ut illam mentalem intentionem habeat faciendi, quod Christus fecit, & Ecclesia intendit, sed sufficit, ut habeat solam intentionem exteriorem proferendi uerba formæ super materiam; tunc enim habetur intentio Ecclesie. Hanc opinionem refutat Durandus. dist. 6. q. 2. Adrianus, & Sotus, quo supra: nam si nil aliud requireretur, ut isti dicunt; frustra Doctores laborarent in probando, quod præter formam, & materiam, requiritur intentio minister; est enim illa consecratio actio humana, ab instrumento humano producta; & ideo conformari debet principali agenti: hoc autem fieri non potest sine mentali intentione, ut ait D. T. quo supra, ad 1. & 2. argumentum. Sed difficultas est, quod sacerdotes imperiti non ualent tantum penetrare, ergo dicemus, quod non consecratur.

Una opinio.

Respondet Sotus in 4. dist. 1. q. 5. art. 8. non opus est, ut sacerdos semper habeat illam actualem intentionem ita formaliter, & distinctè faciendi, quod Christus fecit, & Ecclesia mandat. puta, dum dicit, accepit panem, ipse accipit hostiam in uanu sua, & dum dicit, eleuatis oculis ad Deum &c. ipse eleuat oculos, & dum dicit, benedixit, & fregit, ipse benedicit, & similia: opus non est, dico ut semper actualiter cogitet, cum ita facit, ita Christum fecisse, & eum imitari; deberet utique semper cogitare actualiter illos actus, quibus Christum imitatur in consecratione; ad hanc enim finem Ecclesia illos posuit, ut fiant, & cum attentione fiant. sed non est ita necessaria illa actualis intentio, ut si non semper habeatur, sacerdos non consecraret; sed sufficit habere illam in confuso, in qua illa distincta includitur. uerbi gratia. Si quis ordinem sacerdotalem suscipit hac intentione, ut sit sacerdos, & minister Christi, & Ecclesie: deinde incipit celebrare cum intentione perficiendi, quidquid Ecclesia iubet, & ita continuat, in qua continuatione postea, si actum positiuum non habet, scilicet non cogitat actualiter se uelle ministrare, ut Ecclesia iubet; tamen nunquam habuit actum contrarium, idest putauit, aut cogitauit se uelle consecrare, & facere aliter, quam Ecclesia præcipit: hæc consuetudo; sic continuata facit, ut quoties consecrare intendit, censeatur facere, quod Ecclesia facit. Qui autem hanc cogitationem nunquam habuit, nec sic in confuso saltem continuauit; ut illi

Refutatur opinio.

Altera opinio.

ut illi, & qui eum ad talem ordinem approbavit.

Ad secundum pro resolutione nota primo, quod intentio actualis, est; dum quis a se uoluntatis elicit, cogitat, & actualiter aduertit id, quod facit, tam in principio, quam in medio, & fine. Puta aliquis uisitat Ecclesias Romæ pro lucrands indulgentijs, passim cogitat super id, quod ambulando, facere intendit. Intentio habitualis est, dum quis ex multis actibus frequentatis habet habitum quendam derelictum ex illis, quo faciliter inclinatur ad faciendum similes actus, quamuis de illis nec cogitet, nec ex aliquo tempore cogitauit. Intentio virtualis est media inter habitualem, & actualem; & est dum quis incipiens facere aliquid, actualiter cogitat de illo faciendo; postea distrahitur ab illa actuali intentione, dum operatur, cogitando alia; tamen actio illa adhuc continuatur uirtute illius actualis intentionis, quam habuit in principio operationis: Unde talis operatio sic continuata dicitur dependere ab illa actuali operationis intentione in principio habita, cuius uirtute operatur. Puta quis proponit uisitare Ecclesias Romæ propter stationes; incipit ambulare hac intentione; si autem dum orat in Ecclesia non cogitat de indulgentijs, quæ ibi lucrantur a sic uisitantibus dictam Ecclesiam, & orantibus; lucratur indulgentias uirtute primæ intentionis, quæ fuit causa proxima, ut ille Ecclesias uisitaret: quas non lucraretur, si habuisset solam habitualem intentionem; scilicet erat solitus facere stationes, in quo itinere multa delectabilia uidebat: incipit uisitare Ecclesias ut moris erat, delectando se in aspiciendo illa delectabilia: non habens in principio itineris, nec in medio intentionem ad indulgentias: quæ ibi lucrari solent a uisitantibus; iste non lucratur illas; quia sola intentio habitualis non sufficit, quam in alijs itineribus habuerat: non enim dicitur uisitare Ecclesias propter indulgentias, quamuis fecisset idem iter, ut mos illi erat; quia de illis indulgentijs nunquam cogitauit. Sic dico in proposito; dum sacerdos uult facere sacrum, non sufficit habere intentionem habitualem, illam scilicet quam solitus erat habere, dum alijs vicibus consecrauit; quia illam etiam habuit a tempore, quo factus est sacerdos; immo quando dormit; unde sequeretur, si illa sufficeret, dormiendo consecrare, posset, si somnando uerba consecrationis proferret super materiam debitam. Et quia actus sacerdotis est actus humanus, debet esse iudicio deliberatus, cui non sufficit habitus, qui nullam mentis aduertentiam habet circa finem rei, quam facit. Nec intentio actualis continua simpliciter est necessaria, esset enim ualde periculosum, nos ad id obligari: eo quod non semper essemus certi, an consecrauimus, cum sic impossibile quasi naturæ humanæ illam habere, propter defectum naturæ: quia non est in potestate nostra, firmum intellectum habere semper ad idem, dum enim uisita tangimus, phantasmata irruunt, & distrahimur; Deus autem non obligauit nos ad impossibilia, uel saltem nimis difficilia, ut est, non distrahi a prima intentione: cum ergo actualis intentio continua propter naturæ defectum haberi non potest, non tenemur illam habere: optimū tamen consilium est, ut conemur, mentem reducere ad actum consecrationis. Relinquitur ergo, ut ait Richard. dist. 6. art. 1. q. 3. & Scotus ead. dist. q. 6. & communiter doctores, ut virtualis intentio sufficit; quia alia non datur: scilicet actualis haberi non potest. Et quamuis D. T. uideatur dicere q. 64. art. 8. ar. 3. argument. quod sufficit intentio habitualis: Caietanus, & Sotus interpretantur eum pro uirtuali, aliter stare non posset eius sententia: quod ex eius modo loquendi colligi potest. Non tantum dixi (quando actualis haberi non potest) nam consecrans conari debet ut in actu consecrandi actualem intentionem habeat. Quod si propter mentis

57
Intentio actualis quid est.
Intentio habitualis quid est.
Intentio virtualis quid est.

Intentio habitualis non sufficit ad consecrandum.

Intentio actualis non est simpliciter necessaria.

Consilium optimum.

Intentio uirtualis sufficit.

distractionem; & vacillationem, dum consecrat, ad alia se rapuerit, turbari non debet, si uirtualem habet, id est si antequam ad sacrum faciendum iuit, actualem intentionem habuit consecrandi, quæ si postea propter distractionem non maneat, quidquid postea facit, dicitur fieri uirtute illius primæ habitæ, quæ mouetur ad sacrum faciendum. Nisi habuerit postea actum contrarium, scilicet reuocando illa primam intentionem: quia tunc non maneret amplius uirtualis intentio.

Dubium de attentione uirtuali.

Et si quæritur; quanta intercapedo temporis requiritur ad conseruandum illam uirtualem intentionem, ad hoc, ut sufficiat? nam si hodie propono, quod manentem sacrum faciam, & post ea mane nihil cogito de hoc, sed accedo, ut soleo cum habitu primo, ualde distractus, absque ut reuocem mentem ad id, quod facio, aut facere intendo, hæc sola præparatio non sufficit. Dico igitur, quod requiritur intentio proxima, scilicet, ut eodem mane, dum sacerdos e sua domo descendens accedit ad Ecclesiam, pro sacrum faciendum, uel dum ad sacrificium se confert, & præparat pro celebrando, actualiter cogitare debet se facturum sacrum, & consecraturum, ut Ecclesia præcipit, si postea in actu consecrationis propter distractionem de alio cogiter, iam sacrum facit uirtute illius prioris intentionis. Itaque requiritur intentio actualis præuia de proximo, quæ moueat membra ad se præparandum, & perficiendum, & non longinqua.

Resolutio omnisdam dubii.

Hinc resoluitur quo ad am dubium, scilicet si sacerdos antequam missam incipiat, aliquas particulas ponat in cornu altaris, uel latere cum intentione, illas consecrandi, una cum hostia, quæ eleuatur, deinde in actu consecrationis, illarum non meminit, dicendum est, quod sunt consecratæ uirtute illius primariæ intentionis. Secus si illas sacrificia posuisset super altare cum intentione, ut consecrarentur, & sacerdos celebrans id non aduertit, nec tale scit, tunc non erunt consecratæ cum hostia, quia nunquam intentio sacerdotis fuit circa illas ad consecrandum.

De erroribus circa intentionem.

58
1. Dubium

Consequenter quæritur de erroribus, qui accidere possunt circa intentionem sacerdotis. Et primo si sacerdos intenderet consecrare decem particulas tantum, & ante se haberet duodecim particulas, an essent omnes consecratæ?

Hic error multipliciter accidere potest, & ideo multipliciter respondendum est. Vel habuit intentionem consecrandi decem, quia putabat esse decem, puta intendebat communicare decem moniales, quæstuit decem particulas. Clericus actualiter duodecim, ipse autem illas non numerauit, putans esse decem, tamen omnes intellexit consecrare, si postea inuentæ sunt duodecim, omnes sunt consecratæ, quia ut ait Durandus, & post eum Siluester, effectus consecrationis sequitur intentionem consecrantis, & non eius opinionem. Vel intendebat consecrare decem tantum, & non plus, & tunc dico, aut sciebat esse duodecim, aut non, si sciebat, aut designauit illas duas, quæ non intendebat consecrare, puta illæ duæ erant aliquatulum separatæ, uel in superficie, & tunc omnes aliæ decem erunt consecratæ præter illas duas designat. Aut non designauit illas duas, sed in confuso intendebat decem consecrare, non determinando quas, tunc nulla erit consecrata, quia intentio non debet esse indeterminata, sed.

sed distincta. Si non sciebat esse decem, uel duodecim; quod accidere potest; uel quia ipse numerauit decem, & errauit in numerando, uel illæ duæ fuerunt appositæ ab alio; & ipse nesciebat, si intentio ferebatur ad decem tantum, & illæ duæ ab alio appositæ erant latentes ex parte, & non subtus aliàs, & illæ, quas intendebat consecrare erant patentes, illæ decem solum erunt consecratæ: si uero omnes duodecim erant patentes ante se, nulla erit consecrata, ratione iam dicta. Item si sacerdos accedens ad dicendum missam, putans ponere unam hostiam super patenam, & posuit duas, de quo non aduertit, usque post consecrationem, si intendebat consecrare simpliciter, quidquid ante se habebat, ambæ erunt consecratæ, si intentio ferebatur ad unam tantum, nulla erit consecrata. Et sic de similibus iudicandum est. Ideo sacerdos, ut euadat tot errores, qui accidere possunt, in quolibet casu aduertere debet, ne intentionem suam limitatam habeat ad numerum determinatum; sed semper intendat consecrare, quot ante se patenter habet. Dico (patenter) si enim clericus apponeret aliquam particulam, seu hostiam sub corporali, uel tota leua, uel ex parte in loco latenti, de quo ipse non aduertit, nec illas uidet, non est de illis curandus, ut supra dixi.

Admonitio consecrati.

Secundo quæritur, si sacerdos unam partem hostiæ consecrare intenderet, & non aliam, quæ illarum esset consecrata? Respondetur, si sunt diuisæ, illa erit consecrata, quam designauit; si sunt continuæ, aut intentio fertur circa partes indeterminatas in confuso; & tunc nulla erit consecrata, ratione qua supra: si autem designauit, quam partem, scilicet dexteram, uel sinistram, uel atramentem illas delineauit, tunc illæ erunt consecratæ ad quas intentio determinatè fertur, dicit enim Richa. dist. 10. Verba operantur circa materiam intentam. Idem dicitur circa partes uini separatas, ut sunt guttæ quæ adhærent, uel in pede. Unde consultum est, ut intentio non feratur ad illas; quia sumi non possunt, non autem circa partes continuas; quia cum semper sint in motu, non posset designari, quam partem uellet consecrare. grauius tamen peccaret, qui tam in hostia, quam in calice hæc facere attentaret.

2. Dubium

Tertio quæritur, an fiet consecratio, si intentio consecrantis feratur conditionaliter super materiam consecrabilem, puta si est tale uinum, ego intendo consecrare, alias non. Respondeo, si opinabatur consecrare unam bonum, quod ipse cum sua ampollina detulerat, tamen intentio circa calicem ferebatur simpliciter, consecratio fit; quia sola opinio non uariat intentionem. Si autem profert uerba conditionaliter, intendens proprie non consecrare, nisi uinum suum optimum, quod ipsæ detulerat, si aliud pro illo in calice positum fuit, non fit consecratio. quamuis Sorus dist. 9. q. 1. art. 2. circa hoc, non se specificat.

3. Dubium

De institutione huius sacramenti.

84

SEQUENDO ordinem definitionis, dictum est denique (ex institutione Diuina) ad designandum, quod Christus instituit hoc sacramentum, sicut & cætera: quod factis patet ex supra dictis, & ideo parum est hic immorandum. Dictum est enim in principio; quod nemo potest sacramenta instituire, nisi solus Deus, & Christus in quantum Deus autoritatem. Dictum est etiam, quod Christus instituit illud in ultima cæna, ut habetur Matt. 26. & Can. Quia corpus de Consec. dist. 2.

De conuenientia institutionis predictæ.

VALDE conueniens fuit, hoc sacramentum instituere, pluribus de causis. Primo ratione continentia huius sacramenti; nam cum discessurus esset ab eis in propria specie, & eos relicturos quantum ad presentiam corporalem; uoluit eis seipsum relinquere sub specie sacramentali, ad modum alicuius magni Principis, solet enim Imperator, dum ab aliquo loco discedit, relinquere suam imaginem, quam loco eius uenerari uult, usque ad eius regressum ita ordinauit Christus, & hoc usque ad consummationem seculi, quando uenturus est ad iudicandum mundum; quia usque tunc dabitur in Ecclesia militanti hoc sacramentum; ut tenent omnes sancti patres. Vnde Paulus. 1. Corint. 11. a. i. c. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec ueniat, scilicet ad iudicandum, & ut hoc sacramentum in Ecclesia usque tunc perseneret, ordinauit Apostolis, ut illud conficerent, dando eis potestatem, dicens, hoc facite in meam commemorationem. Et deinceps successoribus sacerdotibus.

Secundo ratione fidei: nam sine fide passionis Christi, non potest esse salus. & ideo omni tempore, apud homines oportuit exigere aliquod representatiuum Dominicæ passionis, quæ in hoc sacramento representatur. Vnde dicitur. Recolitur memoria passionis eius. Insuper per hoc sacramentum fides nostra exaltatur: quanto enim fides est de difficilioribus, tanto magis meremur.

Tertio conueniens fuit, hoc sacramentum instituere in ultima cæna, quando erat de hoc mundo transiturus ad patrem; & eos relicturus. propter uim amoris; & affectionem circa nos: nam quæ ultimo dicuntur ab amicis recedentibus maxime memoriæ mandantur. Vnde Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium: Saluator, quo uehementius commendaret ministerii huius altitudinem, ultimum hoc uoluit in signis cordibus, & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.

Quarto, ut foueretur uino fidelium in Ecclesia per spiritualem manducationem. nam conueniens erat; ut post regenerationem spiritualem, aliquo cibo spirituali nutriremur, sub similitudine nutrimenti corporalis: quod præcipue consistit in pane & uino. Et ideo sub signo sensibili, scilicet sub speciebus panis & uini illud instituit. Insuper, ut sciremus quando Christus est sub tali signo, & quando non, ordinauit, ut sub certæ formæ uerborum prolatione sacramentum persiceretur. & hoc non per quemcunque, sed per sacerdotem: quem uoluit esse ex celentem in Ecclesia. per cuius actum ministerialem, Christus inciperet esse nobiscum. De quibus omnibus latius supra locuti sumus: sed hic sunt quedam uidentia.

Primo quæritur, hoc sacramentum quando, & quo die institutum fuit. de quo quando, dictum est de die, dico, quinta feria, nam hæc dies quadruplici misterio fuit consecrata, quæ mystice pertinent ad sumentes hoc sacramentum. Primo fuit consecrata misterio creationis, quinta enim die fuerunt creati pisces in mari, ad designandum homines actiuos, qui tanquam in mare in amaritudine penitentia pro peccatis, sic morantur, & ad sacramentum disponuntur. Fuerunt etiam creati aues in aere; ad designandum homines contemplatiuos, qui ad hoc sacramentum sunt apti. Secundo misterio ablationis. nam ut Augustinus. li. 4. de ciuitate Dei dicit, Beata Virgo feria quinta Christum infantem obtulit in templo

tempore. Tertio misterio consecrationis, quia tali die fuit consecratum. Quarto misterio Ascensionis Domini, quia feria quinta ascendit ad celos, ad designandum, quod illi, qui dignè hoc sacramentum suscipiunt, rapiuntur in altum, per contemplationem, & finaliter in celum, ubi Christus presentia manet corporali. Et nota, quod Iuppiter, a quo hæc dies habet nomen, significat planetam benignam; ad denotandum benignitatem Christi circa nos, mirando hoc sacramentum, ut & nos ad tale misterium non accedamus sine beneuolentia, & benignitate circa proximum. Vnde dicitur uinculum charitatis.

Secundo quæritur, qua hora diei fuit misterium dicitur hora completorij. quæ hora quadruplici misterio fuit decorata. Primo misterio creationis: quia mundus in declinatione diei fuit creatus. Vnde textus. Et factum est uespere, & mane dies unus. Secundo misterio uirginalis salutationis: nam de sero Virgo Maria fuit ab Angelo salutata, & misterium incarnationis inchoatum: quado homo de paradiso fuit expulsus. Tertio, misterio consecrationis, ut dictum est. Quarto misterio Dominicæ sepulture: quia eadem hora fuit sepultus.

Tertio, quæritur, ubi fuit institutum dicitur, in Hierusalem: ibi enim fuit preparata cæna. Marci. 14.

Quarto quæritur, quibus figuris præcipue fuit figuratum. Dicitur quadruplici. Primo oblatione Melchisedech. Gen. 14. nam alij offerebant boues, & alia animalia: sed iste obtulit panem, & uinum: ideo Christus dicitur sacerdos, secundum ordinem Melchisedech, quia in hac figura significabatur ueritas sacramenti. Secundo, esu manna in deserto: quæ cum esset dulcis, & delectabilis dignè inducantibus, & stomacho indignis, significabat effectus huius sacramenti, scilicet gratiam refocillationis animæ dignè sumentibus, & perniciem indignis. Tertio, esu Agni paschalis Exodi. 12. Qui immolabatur hæc eadem hora, quæ fuit sacramentum institutum ut ubi desineret figura, inciperet figuratum. Quæ figura representat ut sicut Hebrei, post esum Agni typici, fuerunt liberati a seruitute Egypciaca, ita nos, per sumptionem huius sacramenti liberamur a seruitute Dæmonis. Quarto, esu Panis subcineritii Eliæ: qui sicut in fornice dine cibi illius ambulauit usque ad montem Dei Oreb, ita nos, in sine uitæ, dignè sumendo hoc sacramentum, ambulamus ad cælum, uirtute illius gratiæ.

Quinto quæritur, quibus nominibus nominatur dicitur, quatuor: secundum quatuor figuras supra recitatas. dicitur enim Communio, quia per ipsum communicamur Christo, participando eius carnem, & Deitatem: ac etiam communicamur, & unimur ad inuicem, quod significatur per panem, & uinum, sicut enim ex multis granis, unus panis efficitur: & ex multis racemis uinum confluit: ita per hoc sacramentum, unum sumus in Christo omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Secundo dicitur Eucharistia: quod latine dicitur, bona gratia: quia per ipsum recreamur, & sentimus dulcedinem spiritualem: quod significatur per mannam. Tertio, dicitur Sacrificium, in quantum est memoratiuum passionis Dominicæ, quæ fuit uerum sacrificium: quod fuit figuratum per agnum typicum. Quarto dicitur Viaticum, in quantum uiam nobis parat ad patriam cælestem, quod significatur per panem subcineritium Eliæ, ut dictum est.

Sexto quæritur, quibus dignitatibus est adornatum dicitur, quatuor. Prima est solennitas personarum, quæ ibi sunt per concomitantiam, ut supra dictum est. Secunda est presentia Angelorum. Vnde Gregorius in homilia Paschali ait, Nullus fidelium dubitet, quod in illa hora, qua sacerdos profert uerba, aperiantur Cæli, & ibi assistant sancti Angeli. Tertia est presentia sanctarum

anima-

Dubium de
ora diei.

Gen. 1.

Dubium de
loco institu-
tionis.Dubium de
figuris quibus
fuit figuratum.

68

Dubium de
nominibus
huius sacra-
menti.Dubium de
dignitati-
bus huius
sacramenti.60
Dubium de
tempore in
institutionis.

animarum. Vnde Hieronymus contra Vigilantium, qui asserēbat reliquias sanctorū nō esse adorandas, ait immo sunt adorandę: quia sequitur Agnū, quocumque ierit. Quarta est pręsentia corporum glorificatorum; si enim sunt ibi animę sanctorum, cōsequenter dicendum est, ibi etiam esse corpora illorum, qui serre xerunt cum Christo ad immortalē uitam: & ut legitur de beata Virgine: nec mirum si sit pręsens simul in diuersis locis, ubi inuenitur sacramentum: nam qui facit, ut idē corpus Christi sit in diuersis locis simul, non deferendo cælum, potest facere, ut eius mater sit secum in dictis locis, non relinquendo paradysum: ut supra probauimus. Septimo queritur, quibus miraculis fuit sublimatum? Dicitur quatuor. Primum est substantialis conuersio, quę dicitur trās substantiatio: ut supra declarauimus. Secundum est totalis conuersio in corpus pręexistens. Tertium est loci multiplicatio. Quartum est, modus mirabilis existendi; scilicet, quomodo continetur integrum sub parua hostia, de quibus factis supra dictum est: Dico (fatis) quo ad nos, non quo ad ea, quę dici deberent, & possent. Octauo queritur, quibus donis fuit dotatum? Dicitur quatuor. Primum est plenitudo graliarum: nam omnia alia sacramenta continent gratiam limitatam hoc autem continet plenitudinem donorum, & gratiarum: quia in eo est fons gratiarum. Secundus est remissio uenialium, & mortalium oblitatorum. Tertius est remissio pænę purgatorii: dum pro illis animabus celebratur. Quartus est accumulatio promissionum, & pręmium in cælo. Quę dona supradicta, cum pertinent ad effectum huius sacramenti, ideo exactius inquirendo, de eius effectibus dicamus, pro ut pertinent ad causam finalem extrinsecam.

De effectibus huius sacramenti.

VNAQVAEQVE res, teste Aristotile, ut alias dixi, cōsideratur, uel quo ad essentiam, uel quo ad anneya. Dictum est supra, quantum fas erat, scire parochos, de his, quę pertinent ad essentiam huius sacramenti; cōsequens est, nunc dicere de his, quę annectuntur, & sequuntur ipsum sacramentum. Et primo de effectibus eius. Secundo de fumentibus.

62 *Innotandū.* Quantum ad primum est notandum, quod aliud est loqui de effectu huius sacramenti in se, & aliud de effectu, quem facit circa fumentem. Alia namque sacramenta, cum consistant in fieri, & usu eorum dem tantum, producent suum effectum in fuscipientem dispositum dum applicantur, & perficiuntur. Hoc autem cum sit permanens, consistit in sola cōsecratione materię. & in hoc perficitur; quamuis nullus subsequatur usus, & dispensatio. & secundum hoc, proprius effectus prędicti sacramenti, est corpus, & sanguis Christi, quod est res, & sacramentum, ut supra dicebamus. Qui effectus potius dicendus est effectus consecrationis, secundum rigorem sermonis, quam sacramenti, aliud enim est consecratio, & aliud est sacramentum. & de hoc effectu dictum est supra. Sed quantum ad effectus, quos operatur circa fumentes, dum ipsis fumentibus dispensatur; hoc est, quod inquiritur.

2. notandū. Secundo est notandum, quod effectus sacramentorum nouę legis, ut in principio diximus, est gratia sacramentalis: quę quantum ad substantiā eius, eadē est in omnibus, quantum ad id, quod operatur fumentibus sacramēta. est diuersa, secundum, n. quod diuersa sacramenta ad diuersos fines ordinantur, ita grā sacramentalis diuersos effectus producit. Verum omnia alia sacramēta hebēt

ali-

aliquem effectum particularem, & limitatum. Hoc autem, cum contineat autorem sacramentorum, & fontem gratiarum, confert cum maiorem gratiam, id est diuersos effectus producit in fumentē ipsum.

Tertio notandum, quod licet hoc sacramentum causet diuersos effectus in fumentē, ut dictum est, tamen inter omnes, unus pręcipuus, & principalis est, ad quem principaliter ordinatum est. Ideo querendum est primo, an per hoc sacramētum conferatur gratia, & quę principaliter; deinde, de reliquis effectibus dicendum est.

Sacramentum hoc confert gratiam, ut cętera sacramenta, & cum maiorem aliis, multiplici ratione. Primo ratione continentię: quoniam continet Christū, qui dum uisibiliter mundo apparuit, sicut ei uitam gratię contulit: iuxta illud Ioannis. 1. Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est ita dum sacramentaliter in hominem ingreditur, eandem gratiam operatur in animam, iuxta illud Iuannis. 6. Qui manducat me, uiuet propter me. Secundo ratione representationis, scilicet passionis Christi, quem enim effectum, uidelicet redemptionis fecit in toto mundo, quantum ad sufficientiam, facit dignę fumentis, quantum ad efficaciam. Vnde Dominus, dum a Apostolo communiuicauit, ait. Hic est sanguis meus, qui pro uobis effundetur, in remissionem peccatorum. Tertio, ratione significationis, qua designatur gratia unitatis fidelium, ut ex ipsis speciebus intelligitur: in quibus hoc sacramentum fidelibus traditur, nam sicut ex multis granis panis efficitur, & ex multis racemis Xnuminum resultat, ita per hoc sacramentum, quod est unuculum unitatis, omnes sumus unum in Christo. Vnde August. super Ioa. 6. Dominus nostrum corpus, & sanguinem suum in eis rebus commendauit, quę ex multis, ad unum aliquod rediguntur. Quarto, ratione usus, & modi dispensandi, scilicet sub forma cibi, & potus. Dicit enim ipse Dominus. Caro mea uerē est cibus, & sanguis meus uerē est potus. Ita que omnes effectus, quos facit cibus materialis corpori nostro, facit iste cibus spiritualis animę nostre, & iste est proprius, & principalis effectus, ad quem ordinatur hoc sacramentum, scilicet, ut per eius sumptionem, anima subsistentur in uirtutibus, & deuotione: ac ēt reparatur, quod per laxitudinem spiritus, de prędictis deperditum esset: imo augeantur de bono in melius, & denique recreetur ipsa anima, per quandam delectationem spiritualem: quam sentit. Vnde D. Ambrosius in lib. de sacramento ait Hic est panis uitę eternę, qui animę nostrę substantiam fulcit.

Verum hic nota, quod secunda, & tertia ratione prędicta, hoc sacramentū habet conferre primam gratiam, dum tamen sumitur in uoto. Quod accidit, quando homo baptizatur, uel quando post multa peccata commissa cōuertitur ad Deum, nam licet prima gratia acquiratur in baptismo: tamen nemo illam suscipere potest: nisi habeat hoc sacramentum in uoto proprio, si est adultus: uel uoto Ecclesię, si est paruulus, baptisimus enim ordinatur ad hoc sacramentum, tanquam ad eius finem, iuxta illud Ioan. 16. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis. Sic etiam, dum homo iustificatur, nisi habeat in sua conuersione, hoc sacramentum in uoto, nunquam dicitur uerē contritus: per quam contritionem recuperatur gratia per peccatum amissa. Sed prima, & quarta ratione, hoc sacramentum, per se, habet conferre augmentū gratię illis, qui dignę illud in re sumunt. supponitur enim, quod homo accedat in gratia, ad dignę sumendum hoc sacramentum, iuxta illud Pauli. 1. Corint. 11. Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Dicitur (per se) nam per accidens in re sumptum, potest conferre primam gratiam.

3. Notandū.

Hoc sacramentum inuoluit animā

Nota.

Cōfert augmentum gratię.

Cōfert primam gratiam.

tiam. dum scilicet aliquis accedit ad communionem attritus putans se esse contritum. Dicitur enim in prima parte summę: & dicitur hic in materia de penitentia, Deo duce: quod attritio est dolor de peccatis, non propter Deum, quem offendit, sed propter penas Inferni, vel temporales, quas Deus ab uccata infligit. Hęc autem attritio est duplex. Vna dicitur attritio nota. & est quę quis dolet de peccatis, non quia sibi displicet: sed quia habent penam annexā, uel quando quis dolet de cōmissis timore penę insufficienter, & cognoscit suā insufficientiam, & illam non adiuuat. & hęc attritio nullo modo sufficit; et cū sacramento ad remissionem peccatorum, & gratię infusionem, Altera dicitur attritio putata contritio. & est, quando quis dolet sufficienter de preteritis propter penas inferni, cum proposito non amplius recidendi, qui & si non doleat propter Deum, ut deberet; tamen putat se fecisse quantum ad se spectat; circa detestationem peccatorum; unde indicat se esse contritum. Hęc attritio, quamuis de se non sufficiat ad acquirendam gratiam, & facere hominem iustificatum, tamen sic dispositus accedens ad sacramentum Eucharistię suscipit primam gratiam, uirtute sacramenti; Vnde per sacramenti susceptionem ex attrito fit contritus, ut latius ibi declaramus. Itaque hoc sacramentum, per se, idest ex eius uirtutis efficacia, habet, ut antequam sumatur, ex ipsius uoto, ut dictum est primam gratiam conferat sufficienter dolenti, ut decet: restat postea, ut cum in re suscipitur & taliter dolenti, ut gratia angeatur, & uita spiritualis perficiatur. primam autem gratiam in re sumptum, per accidens confert, idest accidit ut attrito accedenti, ut dictum est, illam conferat, & iustificet. Quę gratia realiter suscipiēti collata, dicitur gratia sacramentalis, idest quę datur ex uero sacramento.

Attritio nota.

Attritio putata contritio.

Attritio quando fit contritus.

Aduertendum parochis.

Hinc bene aduertant Parochi, ne ex quacūque leui causa omittant infirmis dare uaticum, eos tali dono defraudando, nisi quādo periculū esset illud eum mere, aut aliqua magna irreuerētia resuleret: puta quā demēs fortiter frenetū caret. Aduertant etiam, ne sua negligentia sacramentum differendo, eos impotentes reddat ad sumendum uaticum, nisi enim hoc sacramentum in re sumatur, fraudatur homo gratia sacramentali: quę propriē illi respondet ex ui operis operati, quę est nutritio spiritualis, ut in quarta ratione dictum fuit. Et multo magis aduertere debent, si fortē sacramentum absolutionis in firmi habere non potuerant, propter aliquod accidens, ne eum sine uatico discedere faciāt; dummodo signa contritionis ostenderint. posset enim esse, ut non essent perfecte contriti, sed attriti, ut supra diximus, quę attritio, cum non sufficiat, sine sacramento in re, siue absolutionis, siue communionis, ad gratiam iustificatam recuperandā, si taliter discederent, nō essent securi de eorum salute; quod si negligentia Parochi acciderit: sanguinem de manu sua Dominus requiret, in die iudicij. Nec sufficit illud Augustini. Crede, & manducasti. Quam sententiam male intelligentes Parochi, faciunt sacramentum adorare, & oculari, credentes ita ualere, ac si realiter ipsum sumpsissent. dictum enim August. intelligitur, de suscipiente in uoto, ut dictum est. quod uotum sufficit, ad satisfaciendum precepto de communicando, quando in re facultas suscipiendi haberi non potest. Vnde illa adoratio nil aliud confert infirmo adoranti, quam si illud adorasset in Ecclesia, quę adoratio confert aliquid non ex opere operato, idest ex uero sacramenti, sed ex opere operantis, idest deuotione, & dispositione adorantis, quę dispositio, si non est sufficiens, ut dixi, sine sacramento in re cum periculo

Preseruat a peccatis.

Hoc sacramentum in re sumptum, ultra predictos effectus, preseruat a peccatis

etatis futuris: nam sicut cibus materialis preseruat corpus a morte corporali, restaurando deperditum, ut possit se sanum conseruare, & auget uirtutem, ut se ab extrinsecis defectibus defendere possit: ita hic cibus spiritualis preseruat animum a morte spirituali, quę per peccata incurritur. iuxta illud Iōan. 6. Hic est panis de celo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur: quod intelligitur de morte animę. & fit dupliciter. uel corroborando animam, ut se conseruet in gratia, & uirtutibus, ut supra: uel eam fortificando, ut Demonum impulsibus, & tentationibus resistat.

Ex dictis etiam inferitur, sacramentum hoc remittere peccata uenialia, quorum complacentiam non habemus: dum illud in re sumimus. Quod, ultra autoritatem Innoc. in li. de misterio missę. dicitur. Hoc sacramentum uenialia delet, & cauēt mortalia; probatur ratione. Dicitur est supra, quod proprius, & principalis effectus huius sacramenti ex sui natura est, animam nutrire: quia datur per modū cibi. Sicut ergo cibus corporalis, inter cetera, restaurat, quod per actionem naturalis caloris, quotidie deperditur, ut dictum est: ita hic cibus spiritualis restaurat, quod per calorem concupiscentię peccatorum uenialium deperditur de seruire charitatis. peccata enim uenialia, & si non sint contra charitatem, nec illam extinguant, agunt tamen contra feruorem eius, ut tepide operetur. & disponunt ad eius extinctionē. quod est dicere, quamuis uenialia habita charitatis non expellant: sed manent cum ipso, actum tamen charitatis ita tepesciunt, ut homo non ita feruenter operetur, & tanta possent esse peccata uenialia, Charitatis actus in frigidantia, ut facile inducerent hominem ad eam amittendam. Et quia sumptio huius sacramenti restaurando Charitatis actus iam infrigidatos, excitat amoris feruorem, & consequenter uenialia depeilit, quorum complacentiam non habemus. Vnde Ambros. in li. de Sacramento, ait.

Remittit uenialia.

Peccata uenialia si sponte ad mortale.

Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianę infirmitatis, quę sunt peccata uenialia: hęc quibus uita humana non ducitur. licet ad rēpus, & horam sine omni ueniali existere possimus, sed non semper. Dixi (quorum complacentiam non habemus) quia uenialium, potest unum sine alio remitti: sicut homo potest de uno habere displicentiam, & de altero complacentiam. quod evenit, quia peccatum ueniale de se non contrariatur Charitati, sicut mortale. Et quamuis omnia sacramenta, cum gratiam conferant, habeant hoc communiter, uenialia remittere: quorum complacentiam non inueniunt, ut etiam facit aqua lustralis, benedictio Episcopi, & quędam alia: tamen hoc sacramentum habet hanc proprietatem, ex sui natura, ut baptismus: Baptismus quia regnerat hominem in nouam uitam, ubi nihil infectum reliquit: hoc autem propter rationes dictas.

Circa quę dicta, aduerte: quod ego non intelligo, hunc effectum remittendi uenialia, attribui soli feruori charitatis, ut sentiunt aliqui: prout dicunt etiam de aqua lustrali, & benedictione Episcopi, scilicet. quod delent uenialia propter bonum motum quem habet Christianus in illis; sequeretur enim, quod sacramentum, & sacramentale hoc non haberet uirtute propriam: Vnde talis effectus non esset eis attribuentis; possumus enim habere charitatis feruorem absque sacramento, & bonum motum absque aqua lustrali, dum sumus in gratia: quę sufficerent ad delenda uenialia.

Sed dico, quod sicut aqua lustralis ex Ecclesię institutione habet, ut uenialia remittat, quorum complacentiam non habemus; quamuis non sine bono motu excitato ab illa; ita hoc sacramentum sua uirtute habet facere eundem effectum

effectum, mediante feruore excitato ab illo, & hoc modo non attribuitur feruori, sed sacramento.

Sed dubium est, an hoc sacramentum expellat mortale. Et uidetur, quod sic dicit enim Ecclesia in qua da collecta. Hoc sacramentum sit ablutio scelerum, quæ scelera sunt peccata mortalia. Oppositum dicit Paulus. Qui accedit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit: quod intelligit de peccato mortali, ergo accedere cum peccato mortali, non solum non remittitur, sed augetur peccatum. Ad hoc respondetur, si hoc sacramentum consideretur secundum se, in quantum est instrumentum passionis Christi, quæ passio est fons, & causa remissionis omnium peccatorum, tunc dicitur, quod habet uirtutem remittendi quæcunque peccata; quia habet uirtutem conferendi primam gratiam, ut dictum est supra. Si autem consideretur per respectum ad sumentem; tunc consideratur dupliciter: uel ut sumatur in uoto; & hoc modo dicendum, ut supra dictum est, uel ut sumatur in re, & tunc qui accedit cum conscientia peccati mortalis, non solum non impetrat remissionem, sed grauius peccat. Unde in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur. Si mens in affectu peccandi est, grauius magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur, quia propter complacentiam peccati mortalis, cum non uiuat uita spirituali, non potest Christo uniri: quod fit per hoc sacramentum; unde impeditur a perceptione eius effectus. Si autem accedit in peccato mortali, cuius complacentiam, & affectum peccandi non habet; uel quia de illo non recordatur, uel fortè non est uerè contritus, sed attritus, ut diximus supra; accedens tamen deuotè, & reuerenter, consequetur gratiam remissionis peccati mortalis.

Ad collectam supra adductam, dicitur: Ecclesia petit pro sceleribus, quorum conscientiam non habemus, uel ut uitemus scelera futura, per contritionem perfectam.

Et quia dictum est, hoc sacramentum non remittere illud ueniale peccatū, cuius homo complacentiam habet. Quæritur modo, an tale peccatum impediat prædictos sacramenti effectus? Respondetur in hoc sacramento unum esse clarum, circa quæ sita: scilicet accedens ad sacramentum altaris cum actuali deuotione, & charitatis feruore, quamuis cum multis peccatis uenialibus, præteritis tamen, & non confessis, nec eorum meminit: suo spirituali effectu plenus non fraudatur. nam si sacramentum in re sumptum habet uim illa deletere, ut dictum est, multo minus eius effectus ab illis impediri potest. Si autem accedit sine actuali deuotione, sed cum aliqua mentis distractione, & complacentia alicuius peccati uenialis, dubium est, an totalem effectum amittat. D. Tho. dicit, talem defraudari aliqua parte prædictorum effectuum. Et si quæris quare? Respondet, dictum est supra quod hoc sacramentum, & si supponat gratiam infumentem, illam tamen auget; & quantum ad habitum, conferendo maiorem gradum gratiæ, & charitatis, & quantum ad actum, reficiendo animam dulcedine, & delectatione diuinæ bonitatis, quibus anima spiritualiter inebriatur.

Per peccatum autem ueniale actualiter in hærens in sumente, non impeditur hic effectus scilicet augmentum habitualis gratiæ, & charitatis; quia cum non contrariatur gratiæ, & charitati, non est, cur illas impedire possit: sed tantum illa spiritualis refectio delectationis, & dulcedinis, quæ sentiri solet a sumente, tollitur: nam cum tale peccatum mentem distrahat ab actuali deuotione, facit, ut hunc effectum impediat. Caietanus, putans augmentum gratiæ haberi non posse sine actuali deuotione, qua homo ad illam disponit: dicit, uerba

D. Tho.

D. Tho. non esse intelligenda ut sonant, scilicet statim, quod homo sumit sacramentum, semper detur ei illud augmentum: sed quando disponitur per actuali deuotionem: siue dispositio fiat in actu sumptionis, siue post. Ita que accedens mente distractus, non statim augmentum gratiæ suscipit, sed quando postea mentem ad actuali deuotionem reuocat, & si nunquam ueniret ad hunc actum, nunquam illud augmentum suscipiet. Unde mens D. Tho. secundum eum est hæc, si quando accedit mente distractus, suscipit quidem augmentum gratiæ, sed habitualiter tantum; reuocando postea mentem, suscipit illud met actualiter, hæc est enim differentia inter augmentum gratiæ habituali, & illam mentis spirituali refectioem: quod si illa in principio non habetur, per hominis distractionem, quantumcunque postea mens reuocetur, illa non amplius reuocabitur sed gratia habitualis per subsequenti actu deuotionem recuperabitur. Probat hoc quidam coniectura ex experientia desumpta: uideamus enim multos sacerdotes quotidie celebrare, & nihil in uirtutibus, & charitate proficere: itaque si quoties in gratia celebrant, illa augetur, tanta esset magnitudo gratiæ, & charitatis, quæ esset impossibile, illos non operari magna opera uirtuosa, quia charitas non est ociosa; unde ex feruentissimo charitatis amore; quanto plus cresceret gratia, per continuam sumptionem, tanto multo maiora faceret: sed constat, quod nec intus, nec extra huiusmodi effectus apparent in continuè summentibus, signum est, quod nec semper augmentum gratiæ recipiunt: quod aduenit propter prædictam indispositionem. Secundo probatur ratio; nam hoc sacramentum datur per modum cibi, ut dictum est: ergo non auget, uel nutrit, nisi per modum nutrimenti; hoc aut fieri non potest nisi per actum uitali illius, qui nutritur; unde sicut corpus non nutritur, nec augetur a cibo materiali sine actu uitali; ita nec anima nutritur, & augetur ab hoc cibo spirituali, sine actu uitali: actus uitalis animæ est actualis deuotio; ergo si illa non habetur, augmentum gratiæ habitualis haberi non potest.

Sors contendit, hunc sensum non posse conuenire uerbis. D. Tho. neque ueritati; nam sacramenta ex se, id est ex opere operato habent, ut per solam susceptionem in re, gratiam, uel eius augmentum conferant, si obex non ponatur, ultra aliud medium operantis, ex eius actu, ergo actualis deuotio non est necessaria ad gratiam habitualem. Secundo, qui per obicem positum, gratiam sacramentalem in actu applicationis sacramenti non suscipit, per quantumcunque postea dispositionem, & contritionem, illa non redit: sed si gratia, uel eius augmentum postea aduenit, illa non erit sacramentalis, quæ ex opere operato sacramento respondet; sed gratia communis correspondens deuotioni, & contritioni operatis; ita in tali casu: ac si antea sacramentum non suscepisset.

Tertio sequitur, quod Eucharistia tradita dementi, uel stupido, nullum effectum prædictorum in eo causaret, cum actuali deuotionem habere nequeat. Præter hæc multa alia recitat; quæ cum non habeant tantam uim, prætermitto. Verum, quidquid sit de intentione. D. Tho. ad hoc dici potest. Aliquis dupliciter accedere potest ad susceptionem huius sacramenti, mente distractus. Vel penitus distractus ex complacentia peccati uenialis ita, ut nullam penitus actuali, nec uirtualem deuotionem habeat: quod euenire solet, dum sacerdos in sacristia præparatis se ad sacrum faciendum, nihil cogitat de sacramento sumendo, reducendo mentem ad se, nec cogitando, & se disponendo supra tam magno misterio, & sacrificio; quod facturus est, sed semper cum locis ridet, & garrular, uel omnia accelerat; propter mentis occupationem ad domesticæ negotia, aut alia, uel illud facit ex debito, uel mandato, uel lucro, eum excitante

Dubium
pulcherrimum.

D. Tho.

Caietanus.

Sors.

Author.

De Sacramento

excitante ad sacrum faciendum, uel simili, quæ omnia arguunt nullam deuotionem inesse. Iste talis, quamuis de nouo non peccet; quia non accedit cum peccato mortali. tamen augmentum gratiæ non suscipit, & si suscipit, est tam exile, & paruulum, quod pro nihilo reputatur, non ex defectu sacramenti, sed suo, cum non se disponat sufficienter ad eius receptionem. Vel accedit quidem distractus propter aliquod ueniale, puta uanagloriatur de uestibus ualde præciosis, uel de modo canendi sonoro, uel legendi punctatum, uel simili, sed cum aliquali deuotione, circa alios actus, iste non fraudatur suo effectu, habituali scilicet augmentum gratiæ, quamuis illam actualem dulcedinem non habeat, propter illam complacentiam. Et multo magis prædictum effectum suscipiet, si actualis deuotio deficit solum, propter mentis occupationem ad ceremonias, quæ fiunt in missa maiori, uel propter timorem astantium, uel simile. dummodo habeat uirtualem saltem deuotionem; id est ante se disposuit, & ita dispositus, & deuotus accessit, deinde propter prædicta deficit. Simile accedere potest secularibus, uel a his non celebrantibus, qui ad Eucharistiam accedunt.

Ad rationes prædictorum respondetur, & primo ad rationes Caierani, quod illæ sunt ueræ in parte, in primo casu positæ, scilicet dum homo pænitus distractus accedit. Dico (in parte) nam fortè si augmentum suscipit, ut opinio ei contraria dicit, illud est tam paruulum, quod non sentitur. Et ad replicam, quam facit, scilicet quod quantumcunque sit paruulum, charitas sacerdotis aliquantum creuisset, & in dies deberet esse magna, & in magna opera prorumperet, eo quod tot annis, singulis ferè diebus in gratia celebrauit. Respondetur, qui quotidiè ita distractus uidetur, accedens, ita se uenialibus onerant, ut circa feruorem charitatis, qui ex continuis celebrationibus crescere deberent, ita tæpescunt, ut potius ad deteriora tendant. Ad secundam dicitur, & si in casu gratiam non auget, ut opinio tenet, tamen negare non debemus, quin operetur alios effectus in sumente, sicut quædam præseruationem, per modum custodiæ, propter præsentiam Christi in sacramento, qua ratione etiam fræneticis conceditur. & si datur per modum cibi ad nutriendum, ut dictum est, tamen sicut cibus materialis non semper auget, sed tantum restaurat deperditum, & præseruat, ne in deterius tendat, ut accidit senibus, propter caloris diminutionem, & cum hoc saluatur ratio nutriendi. ita iste cibus spiritualis, & si quandoque non auget gratiam, propter diminutionem caloris, & feruoris charitatis, ex complacentia peccati uenialis, tamen recuperat, quod per peccata uenialia remissum est: & præseruat, ne charitas magis, ac magis tepescat, & ne facilius ad mortalia declinet. Nec similitudo de actu uitali procedit æqualiter circa omnes effectus; nam in corporalibus, actus uitalis est operatio naturalis, ideo cibus sine illo nutrire non potest: sed hoc sacramentum quod est cibus animæ, ex opere operato habet facere aliquid in anima, sine concursu actualis deuotionis sumentis. Ad rationes Soti, ex dictis responsio patet: nam & si non semper auget habitum gratiæ in pænitus distractis: operatur tamen aliquid aliud: uel si auget, paruulum est, ut dixi, & in hoc saluatur ratio sacramenti, scilicet quod ex opere operato aliquid faciat in sumente.

Dicto de peccatis, quæritur modo de pæna peccati, quæ sequitur culpam: an scilicet hoc sacramentum tollat pænam peccati debitam. Respondetur, hoc sacramentum, ut supra dictum est, habet rationem sacramenti, & sacrificij, in quantum est sacrificium habet per se uim satisfaciendi pro pæna peccati in his, pro quibus offertur, de quo latius inferius dicendum est. See in quantum est sacramentum, in eo, qui sumit, ex ui sacramenti non habet uim satisfacienda,

Dubium an remittat pænam.

Eucharistiæ.

73

di sed spiritualiter nutriendi, per unionem ad Christum, ad quod, ut dixi, ordinatum est. Verum quia hæc unio fit per charitatem, ideo ex eius feruore consequitur homo remissionem culpæ & pænæ culpæ, ut dictum est supra: pænæ autem per quandam concomitantiam, non tamen totius, sed secundum quantitatem feruoris deuotionis. Itaque qui accedit mente pænitus distractus, hunc effectum non consequitur. Ideo aduertant sacerdotes, ne nimia fiducia decipiantur, putantes se consequi semper omnes effectus huius sacramenti, dum mente distracti accedunt, nam ideo prædicta docuimus, ut ab hoc continuo negligentia somno excitentur.

Ex dictis etiam sequitur, ut sub ea ratione, qua est sacrificium, prodest non solum offerenti, & sumentium etiam iis pro quibus offertur. licet non sumatur, quod deducitur ex uerbis canonis, ubi dicitur. Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus, sed sua ratione, qua est sacramentum prodest tantum sumentibus, eo modo, quo dictum est.

Et denique per assumptionem huius sacramenti, homo finaliter adipiscitur gloriam æternam iuxta uerbum Domini. Ioan. b. Siquis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. In hoc enim sacramento sumitur Christus uerus Deus, & uerus homo, qui operatus est nostram salutem, per suam Sanctissimam passionem, quæ representatur in hoc sacramento, per quam aperuit nobis aditum uitæ æternæ. Iuxta illud Pauli ad Hebræos. 9. Et ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente qui uocati sunt æternæ hæreditatis, accipiant remissionem æternæ hæreditatis, cuius hæreditatis æternæ unitas charitatis significata per species panis, & uini habetur imperfectè in hoc seculo, ut quædam arra, per realem huius sacramenti manducationem. Vnde Augustinus super illa uerba Ioan. Caro mea uerè est cibus, ait. Cum cibo, & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque siciant, hoc ueraciter non pstat, nisi iste cibus, & potus, qui eos, a quibus sumitur, immortales, & incorruptibiles facit in Societate sanctorum, ubi pax erit, & unitas plena, atque perfecta. Si de effectibus huius sacramenti amplius desideras, uide. D. T. q. 79. ubi plenè de hoc loquitur, quamuis non eodem ordine.

Si ergo hoc sacramentum dignissimum tot operatur effectus in sumente, homo fidelis cur ita piger, & negligens circa accessum ad altare, & mensam huius nectaris se ostendit? in qua cibus tam saluber, tamque præstans paratur, cur non frequenter hanc mensam, qui quotidie reparatione, & refectione indiget? Et si quandoque uidemus prædictos effectus non operari in sumente: hoc accidit ex eius mala dispositione: eo quod non se preparat, ut debet. Vnde Augustinus per illis uerbis. Aliud est sacramentum, aliud est uirtus sacramenti, ait. Multi de altari percipiunt, & accipiendo moriuntur. panem ergo cælestem manducate, & innocentiam ad altare apportate. Sed quid laudabilius sit, hoc sacramentum sumendo frequentare, an a sumptione quandoque cessare, & abstinere. Ad cuius Augustini quæsitum antequam respondeamus, de conditionibus sumendum dicamus.

Per hoc N. sacramenti adipiscitur gloria.

Admonitio ad sumendum.

Quid sit melius quod iudicemus manducare an abstinere.

De sumentibus hoc sacramentum.

ANTEQUAM de sumentibus hoc sacramentum tractemus, operè pretiū est dicere, quibus modis manducatur, ut materia facilitetur. Ad quod dicimus, ut Magister dicit. 9. ait In hoc sacramento tria considerantur: V-

num, quod est sacramentum tantum. Alterum, quod est sacramentum, & res. Aliud, quod est res, & non sacramentum. Sacramentum tantum sunt species uisibiles panis, & uini. Sacramentum, & res sunt caro, & sanguis Christi contenti sub illis speciebus. Res tantum, & non sacramentum, est corpus Christi mysticum, Ecclesie unitatem significans. Can. Cum marte, de Celebrat. Missarum. Tripliciter igitur consideratum hoc sacramentum, tripliciter etiam manducari potest. Vno modo sacramentaliter tantum dum, si quis sumit realiter species illas, sub quibus realiter continetur uera caro, & sanguis Christi. Et hoc modo, omnes realiter manducant hoc sacramentum, siue boni, siue mali, indifferenter sacramentaliter manducant. Altero modo manducatur spiritualiter tantum, dum, si Christianus manet in unitate Ecclesie, credendo omnia, quae Ecclesia Romana docet, quam unitatem hoc sacramentum significat.

Qui manducat sacramenta liter tantum.

Spiritualiter tantum.

Sacramentaliter, & spiritualiter, qui manducant.

Estis nuptialis quid est.

Tertio modo manducatur sacramentaliter, simul & spiritualiter; dum fidelis homo, illud realiter sumens, fructus eius suscipit, per quae incorporatur Christo.

Hic autem queritur, qui sunt illi, qui sacramentaliter, simul & spiritualiter comedunt; Respondetur; qui cum ueste nuptiali ad hoc conuiuium accedunt, id est qui in fide formata, & Charitate perfecta contriti, confessi, & absoluti, humiliter, & deuote ad altare accedunt; sumunt enim realiter sacramentum, & eius fructus. Gratia enim manducatio, ait Richardus, dist. 9. art. 1. q. 2. manducanti dat uitam gratiae, Charitatem inflamat, passionem Christi ad memoriam reuocat, quadam spiritali recreatione, & dulcedine recreat, ad resistendum contra tentationes Daemonum, & in sultu ardoris concupiscentiae uires roborat, ad bonum spirituale operandum animam sustentat, peccata uenialia, & quandoque mortalia purgat, ut supra dictum est. Quae omnia operatur in digno sumente, prout significata sunt per illos duodecim fructus ligni uitae, ut legitur Apocali. ultimo. de quibus dicuntur hi uersus.

Inflamat, Memorat, Sustentat, Roborat, Auet.
Hostia Spem, purgat, Rescit, Vitam dat, et uin.
Confirmatque fid. m. Munit, Fomitumque reprimi.

Quid manducant spiritualiter tantum.

Qui sunt illi, qui spiritualiter tantum comedunt? Respondetur, qui manent in Charitate, & per Charitatem in unitate Ecclesie, fide uiua, quae per dilectionem operatur, & uoto edendi illum caelestem panem, per quae omnia fructus, & utilitatem sentiunt, quantum ad aliquos effectus, ut supra dictum est. Vnde Augustinus, distinguens spiritali manducationem a sacramentali, ait. ut quid paras uentrem, & dentem, crede, & manducasti. Itaque non manducans manducat, & manducans non manducat. Dico, non manducans sacramentaliter, si manet in fide uiua, ut dixi, manducat spiritualiter; quia effectum sacramenti habet, si remissionem peccatorum.

Dico, Manducans sacramentaliter tantum, id est cum peccato mortali; ut dicetur, non manducat spiritualiter, quia effectum sacramenti non suscipit, immo peior efficitur, quia sumit ad perniciem; non quia sacramentum malum sit; sed quia malus male accipit, quod bonum est.

Qui manducant sacramentaliter tantum.

Qui sunt illi, qui tantum sacramentaliter accipiunt, & male; Respondetur, sunt homines Christiani, qui manent in peccato mortali; quamuis enim accipiant corpus Christi sub illis speciebus sacramentalibus, non tamen consequuntur fructus eius. Vnde Beatus Gregorius. Est quidem in peccatoribus, & indignè sumētibz uera Christi caro, & uerus sanguis, sed essentia non salubri efficientia. Et Augusti. Quid est Christum manducare? non est, solum in sacramento corpus

eius accipere, multi. indignè accipiunt. Ait. n. Apostolus, qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Per quod datur intelligi; quam cauendum sit, malè accipere bonum, quod enim de se bonum est, sumenti malū efficitur, dum malè accipitur. Dixi (sunt homines qui manducant) per quod nō intelligere uolo, quōd animal brutum non manducet materialiter, ut aliqui sentiunt cum Glo. in Can. Accesserunt, de Consecrat. dist. 2. dicentes, statim quōd corpus Christi intrat in os muris, uel canis, desinit esse ibi; hoc enim falsum est. nam Christus in situ, & promisit Ecclesie, ut donec illae species durat, & nō corrumpuntur, semper corpus suum manere sub illis speciebus, ut supra notauimus. Itaque dum brutum manducat, masticat, deglutit, & in stomachum mittit illas species, semper corpus Christi esse in stomacho intelligendum est, donec species digerantur. Nec mirum ait. T. D. p. 80. art. 3. ad. argu. si Christus hoc permittat, qui uoluit a peccatoribus crucifigi absque detrimento suae dignitatis. Sed debet intelligi, quōd brutum non manducat sacramentaliter, id est sub ratione, qua est sacramentum; sed sumit materialiter, id est sumit id, quod est sacramentum, s. corpus Christi simpliciter, sicut manducaret, etiam multas particulas consecratas, qui nesciret illas esse consecratas. Itaque homo tantum, dum scit hostiam esse consecratam, sumens, sacramentaliter sumit.

Hoc enim ad uerbum (sacramentaliter) ait Ricardus dist. 9. art. 1. q. 2. magis proprie determinat summptionem, per comparisonem ad sumentem, quam ad rem sumptam. Dixi quoque (Christiani) nam eadem ratione gentilis, aut Iudaeus, non credens huic sacramento, manducans hostiam consecratam, puras esse panem, sumeret quidem sacramentum, id est corpus Christi, non tamen sacramentaliter, nisi intenderet facere, quod facit, & confert Ecclesia Catholica ait. D. T. Dixi denique (existens in peccato mortali) pro quo nota, quōd aliqui existere in peccato mortali tripliciter intelligi potest. primo in actu, dum, s. accedit cum conscientia, id est complacentia peccati mortalis quia non solum nō non penitet peccasse, sed neque proponit peccatum relinquere.

Sacramentum taliter qd importat.

Existere in peccato mortali quemodo intelligit.

Secundo dum accedit absque conscientia peccati mortalis praeteriti, tamen de illo non penitet, nec unquam penituit, uel quia id ignorat, aut non recollit. Tertio dum accedit cum peccato, de quo est contritus, sed non confessus, id est penitet de peccato praeterito; nō tamē de illo est confessus, nec absolutus. Quātum ad primum, clarum est, quōd sic accedens, peccat mortaliter, tanquam sacrilegus, & uiolator sacramenti; hoc enim sacramentum significat unionem corporis mystici, per fidem formatam, quam non habet existens in mortali.

Quantum ad secundum, dupliciter homo accedere potest ad sacramentum sine conscientia peccati mortalis, uel quia non recollit. Et hoc aut culpa sua; quia nullam diligentiam fecit in examinando conscientiam suam; & tunc peccat mortaliter licet non tantum, quantum primus; tenetur enim ut praecipit. S. Concil. Trid. diligentem examinationem facere, circa examinationem suae conscientiae; & recordationem peccatorum mortalium iuxta illud. Apostoli. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Si autem diligentiam facit, quantum possibilitas humanae fragilitatis patitur, & de illis, quae memoriae non occurrunt, dolet in generali; non peccat communicando; immo uirtute sacramenti talia peccata delentur, ut supra dictum est. Vel accedit cum peccato mortali, sine conscientia eius, de quo non est confessus, quia ignorat, illud esse mortale; & tunc si ignorantia est iuris, circa ea, quae scire tenetur, secū dum suam professionem, & conditionem, taliter accedens peccat mortaliter; quia talis ignorantia non excusat. Si autem est ignorantia facti, puta acesse-

rat ad non suam, putans esse suam, ut accedit Iacob, uel simile: tunc excusatur a mortali, taliter ad sacramentum accedens. Da hac ignorantia, quando excusatur, & quando non, exactè locuti sumus in prima parte suumq̄ confes. Quantum ad tertium, dico quantumcunque homo sit contritus, non debet accedere ad communionem antequam confiteatur mortalia, & absoluaatur; nisi in casu necessitatis, & copia confessoris haberi non potest, puta si est sacerdos, & opus habet celebrare, & non habet copiam confessoris. hoc idem dico, si post confessionem, antequam communicet, recordatur de aliquo peccato mortali, quod propter obliuionem reliquit confiteri, puta dum sacerdos indutus ad celebrandum, occurrit habere conscientiam de aliquo mortali oblito: tenetur prius confiteri, & si non habet cui confiteatur, honestè se retrahat, si sine scandalo fieri potest; sin autem scandalum daret se retrahendo, potest exire ad celebrandum, cum intentione confitendi statim, post sacrum factum, tam in primo, quam in secundo casu, ut docet sacrum Concilium Tri. Sess. 13. c. 7. Si autem est secularis, uel sacerdos non celebraturus, debet expectare comoditatem confessionis, etiam si præceptum urgeret. & si dum esset in præcincto comunicandi, coram sacerdote, recordaretur de aliquo mortali oblito: si non potest sine scandalo retrahi, comunicet, cum proposito confitendi postea quam primum. In omni alio casu nullatenus licet, propter decretum concilii prædicti. Debet igitur homo accedere cum magna reuerentia, & habere in memoria præceptum Apostoli, ut dictum est.

64

Dubium quando hoc sacramentum denegari debet potenti.

Publici peccatores qui sunt.

Queritur modo, an sacerdos denegare debet hoc sacramentum omni peccatori petenti, ita ut dando peccet mortaliter? Ad hoc dico multa. Et primo, ut communiter aiunt doctores, & si gnanter D. Tho. q. 80. art. 6. Publicis Peccatoribus in peccato perleuerantibus nullatenus dari debet, etiam in mortis articulo. & multo magis si accedunt ac altare tempore præcepti. 2. Sed dubium est, qui sint publici peccatores? Respondet. D. T. quo supra, qui ex facti euidentia, uel iudicio, uel sententia siue ex curia seculari siue Ecclesiastica pro talibus habentur, ut sunt publici Usurarij, Raptores, Concupinarij, Fornicarij, Meretrices, & similes publici peccatores. Et de sententiatis, uel conuictis, uel in iudicio confessis, non est difficultas, sed ambiguitas est de illis, qui ex clamore populi pro talibus habentur: non enim in istis dari potest regula certa: unde & doctores uariè loquuntur, circa esse famosum, & notorium. Unde breuiter dico, quod non sufficit in casu ad iudicandum, aliquod esse publicum, & notorium, numerus dicentium, qui sufficeret ad decidendas causas curiales, sed standum est iudicio prudentum: numerus namque decem hominum in Villa, uel parua Parochia sufficeret ad iudicandum esse notorium, sed in Ciuitate non sufficeret. Deinde, ut de crimine sit fama publica, & non rumor incertus: nec sufficit, ut sit in ore plebeorum licentiosè loquentium, sed uirorum fide dignorum. & in dubio obseruanda est regula iuris, scilicet, melior est conditio possidentis, uidelicet quamdiu aliquis conseruat suam famam, & non se proderet, non pro malo habendus, ut ab ista communione arceatur. Secundo non dedit dari Hystriionibus, & Scenicis, illis dico, qui de hac arte uiuunt, & professionem faciunt. Can. Pro dilectione. de Consecrat. dist. 2. Nec dari debet Magicis, Maleficis, sortilegis, Induinatoribus, & similibus: donec penituerint, & Ecclesiæ satisfecerint. Can. Scenicis ead. dist. Tertio, nec dari debet Excommunicatis, Scismaticis, Apostatis, Suspendis, & interdictis, intellige quo ad hoc, propter significatum sacramenti, quod est unio cum Christo, & uinculū, ut dictum est, tales, n. sunt membræ præcisæ a corpore Ecclesiæ. Itaq̄, istis, & similibus est denegandū in publico, & i secreto.

Sed

Sed quibus non est denegandum? Dico, peccatoribus occultis, pro quo nota. Si occultus peccator non petit; non est inducendus, ut communicet, etiam si præceptum urgeat. Si autem petit, aut in occulto, & tunc secundum omnes, est sibi sacramentum denegandum. siue peccatum suum sciat in confessione, siue extra, quia qui iniuste petit, iuste denegari potest, tam in hoc, quam superioribus casibus, ait Durandus dist. 9. q. f. Unde sacerdos talibus spontè dans, sit pariceps criminis eorum. Præterea sacerdos est fidelis dispensator; unde dignè illud tractare debet; itaque si contra Domini præceptum, dicentis, nolite sanctum dare canibus faceret, iniuriam sacramento irrogaret, illud peccatoribus dando. Si uerò petit in publico; puta ingerit se cum alijs ante altare, tempore communionis; uel petit ore proprio coram alijs dicunt aliqui, ut Durandus, proprius Parochus tenetur eum communicare, & non prodere, exemplo Christi, qui communicauit Iudam, sed si non est suus curatus, potest ei denegare sacramentum; quia non tenetur ei, ut curatus; & hoc extra tempus necessitatis, dicendo: non est opus nunc comunicari, uel simile, ne ille prodatur. secus si urget tempus necessitatis; puta dum curreret præceptum de comunicando, uel articulus mortis, quia tunc tenetur. Sed. D. T. loquitur simpliciter, scilicet siue sit curatus, siue non, si publicè petit, non est sibi denegandum, potest tamen sacerdos monere in generali, ut nemo accedat ad tam magnum, & honorificum conuiuium sine ueste nuptiali, & similia uerba dicere. cap. si sacerdos, de officio Iudicis ordinarij; cui sententiæ Caietanus, & Sotus consentiunt, nam Christus non tenebatur communicare Iudam, nec Apostolos, & tñ eum cum cæteris comunicauit, postquam eum monuit in generali. Secundo non est denegandum peccatoribus etiam publicis, post peractam penitentiam, & confessionem sacramentalem, & Ecclesiæ reconciliationem, si opus erat, Can. Scenicis, de consecrat. dist. 2. Tertio non est denegandum Amentibus, in amentiam incidētibus ob infirmitatem, & dum sani erant, deuotionem in hoc sacramento ostenderūt. Can. Is qui. 26. q. 6. quod in art. mortis est obseruandum, quamuis per aliquos annos in amentia persistierint. Idem dicendum de stupidis, & patientibus lucida in terra. nisi timeatur periculum irreuerentiæ, uel expulsiōnis, uel simile. Est canon citatus uideatur loqui de iis, qui nuper in amentia inciderunt ex infirmitate, ratio tamen eadem est omnibus, ut. D. Tho. q. 80. art. 9. exponit; secus si præcedentem deuotionem non ostendit, & creditur esse in peccato mortali, ut ait Glo. Ca. Qui recedunt. ead. q. 6. Si autem sunt amentes a natiuitate, uel pueritia, non est eis exhibenda, ait. D. T. quo supra, in hoc enim sacramento requiritur aliqua deuotio actualis, uel præsens, uel saltem præterita, sed isti nunquam talè habuerunt, ergo, &c. Nec audienda est Glo. prædicta in tali casu, dicens, quod amentis a natiuitate sicut potest baptizari, ita & Eucharistiā sumere, nam baptismus est sacramentum necessitatis, Eucharistiā minimè in re, sed sufficit uotū ipsius in baptismo, ideo non est paratio. Unde de ipsis, idem iudicium faciendum est, ut de infantibus. Dixi (stupidis), qui debilem usum rationis habent, & aliquo modo docibiles sunt, unde possunt habere aliquam deuotionem, Nec deneganda est iis, qui ob infirmitatem obmutuerunt; etiam si confiteri non ualent, dummodo ante ex deuotione penitentiam, & Eucharistiā petierint, Can. Is qui. 26. q. 6. sed nota, nisi aliquod peccatum in specie saltem per signum confessus fuerit, non est sacramentaliter absoluedus, ut ex professo in sacramento penitentia dixi, sed generaliter, cum Misereatur, & Indulgentiam, & ab Excommunicatione ad cautelam, quod bene aduerte. Et sic intelligenda est Glo. in Ca. supra citato. Nec deneganda quoque erit, ait. D. T. A reptis; de quibus Cassia-

Peccatores occultis.

Peccatores publici penitentes.

Amentes.

Stupidi.

Hystriiones.

Malefici.

Esuriens in uodati.

De Sacramento

mus ait. Iis, qui ab inuidiis uexantur spiritibus communionem sacro sanctam a senioribus nostris nunquam meminimus interdictam. Nisi forte certum sit, ait Ioannes Bacchonus, quod pro aliquo crimine a Dæmone uexetur. Non est quoque deneganda damnatis ad patibuli mortem, si de omnibus peccatis suis puram confessionem egerunt, & deuotè eam petierunt. Can. Quæsitum. 13. q. 2. Huius ratio est hæc: moenim, qui pro peccatis suis extremam penam soluit, debet bis puniri, quamuis hoc in Hispania nõ obseruetur.

*Suspensio
di.*

Pueri.

Sed quid dixerunt de pueris? Ad hoc duo dico, primo ut aliqui contendunt, in primitiua Ecclesia fuit mos ministrandi hoc sacramentum pueris, nondum habentibus usum rationis: vnde dabant illud liquefactum in uino, alij dabant sanguinem, ut facilius posset sumi: mouebantur autoritate Domini dicentis, Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quod præceptum intelligebant de manducatione reali, sicut aliud præceptum de baptismo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Quem errorem D. Tho. ascribit Græcis, motis autoritate prædicta, ac sententia Dionysij in libro de Ecclesiastica Hierarchia, hoc præcipientis. Sed quid sit uerius de hoc transeo. Dico tamen, quod sancti patres intelligentes, non esse conueniens, ut quisquam sine ueneratione, & reuerentia sumat sacram. Eucharistiam, prohibuerunt hoc: nõ inter baptismum, & sacram. Eucharistiam, non est par ratio, circa necessitatè sumendi: baptismus namque cum sit inchoatio uitæ spiritualis, est simpliciter necessarius, ac etiã cum sit sacramentum regenerationis contra originale, quod non contrahitur propria uoluntate, satis est, ut per alienam uoluntatem offerentium infantem tanquam mortuum, perficiatur: sed hoc sacramentum est spiritualis consummatio uitæ, tanquam uiuentium, ideo propriam sumentis uoluntatem requirit. Autoritas autem Ioan. intelligitur de manducatione spirituali in uoto, ut ait Augustinus, in Epistola ad Bonifacium; nam dum infans baptizatur, sit membrum Christi, & particeps huius sacramenti in uoto; quod sufficit ad implendum dictum præceptum. Sententia uerò Dionysij loquitur de adultis nuper baptizatis, ut statim communicent. Itaque Secundo dico, ut docet S. Concilium Trid. Sess. 22. c. 4. hoc sacramentum nõ esse concedendum pueris carentibus usu rationis, quia nulla necessitate obligantur, nisi quando attingunt annos discretionis, Cap. Omnis utriusque sexus, extra de penit. & remiss. Sed quando intelliguntur anni discretionis regula certa dari non potest. Glo. dicit, dum sunt doli capaces. Sed hoc non sufficit; multi enim cognoscunt peccatum & misterium Eucharistiae adhuc nõ intelligunt. itaque in sumenda communione requiritur longius tempus, & maturius iudicium, quam in confessione: ideo D. T. melius dicit, si quando pueri habentes iam usum rationis incipiunt habere deuotionem circa hoc sacramentum, tunc concedi potest, ut sumant ipsum: quod relinquitur iudicio confessoris audientis eum in confessione, quomodo discernit bonum a malo: quæ differentia est in sumendo hunc cibum spirituales, & alios materiales, & quid in tali sacramento intelligit; & si nescit hoc, doceat eum, ut intelligat, quid faciat sumendum enim expertus aliquos pueros 12. annorum scire rationem reddere de hoc sacramento: & è contra, alios 17. annorum nescire quid in Ecclesia tractetur, dum hostia consecrata a populo sumitur. Vnde confessor dñi pueros ad communionem admittere uult, interroget, si hoc misterium, quo utuntur fideles intelligunt, quid significat, quid operatur in nobis, & quo sine sumitur, & sciet, si sunt capaces.

*Confessio
res circa
communi-
candos pue-
ros aduer-
tant.*

Eucharistiae.

10

De non summentibus.

Qui ad hoc conuiuium accedere non debent? Primo non ieiunij, propter Ecclesiae præceptum. Can. Liquido. de consecrat. dist. 2. quod, ut Augustinus ait, sit ob reuerentiam sacramenti, ut in stomachum nil aliud prius intret: ac etiã ne ex cibo, & potu prius sumpto, aliquod imminet periculum. Et quamuis Christus autor huius sacramenti Apostolos communicauerit post cenam factam, hoc tamè fecit, ait Beda, ut figura præcederet ueritatem figurati, id est prius comederent agnum typicum, quod figurabat hoc sacramentum. Et ideo post esum agni consecrauit corpus suum, & discipulis tradidit: nec præcepit, ut deinceps ita facerent: Et si Corinthi, a quibus acceperunt Armeni, & Africani, hunc morem seruauerint, s. communicari post cenam; hoc tamen faciabant, ut refert Vualuentis Tomo 2. de Sacramentis, semel in anno, Die cenæ Domini, ut Dominicam cenam repræsenterent. Vnde comestibilia ad Ecclesiam portantes, ea cum sacramento miscebant. De quo Paulus 1. Corin. 11. eos reprehendit, licet superhuc passim, multi multa dicant. Itaque ex traditione Apostolorum mos iste communicandi ieiuno uentre, ad uenerabilem Ecclesiam deriuatus est.

*63
Ieiunium*

De ieiunio, quod requiritur in sumente.

Pro quo nota, quod ieiunium est duplex: Vnum dicitur ieiunium Ecclesiae: & est, quando homo ex Ecclesiae præcepto semel in die comedit; tunc enim semper dicitur ieiunus, dommodo aliam refectionem in illa die non sumat. Quod ieiunium, cum sit institutum ad carnis macerationem, per aliqua pauca sumpta, quæ non nutriant, non frangitur. Itaque talis ieiunans, sumendo illo die parum aquæ, uel uini, unum paruum pirum, uel ficum, & simile; ieiunium non frangit. Alterum dicitur ieiunium naturæ: & est illud, quod importat priuationem cuiuscunque rei comestibilis, per modum cibi, uel potus, uel etiam medicinae, licet illud sumptum non nutriat: & de hoc ieiunio loquimur hic. Itaque quantumcunque parum sumeretur de aqua, uino, uel alia re comestibili, de nouo illud tale ieiunium fangeret: ita, ut illa die amplius communicari non posset. Vnde si sacerdos in die Natalis Domini in prima missa lotionem sumeret, aut digitos lotos in os mitteret, & aliquid in stomachum descenderet, quod esset aliquis quantitatis, non posset illa die alias missas celebrare; nam præceptum de tali ieiunio magis urget, quam significatum trium missarum, ut habetur in cap. ex parte de celebratione missarum & ibi Glo. Dixi (quantumcunque parum sumeretur) quod in propria specie in stomachum descenderet; si enim aliquis habens os aridum, uellet abluere os cum aqua, uel uiuo, ante sumptionem sacramenti, & de illa aliquid traiceretur in stomachum per modum saluæ factæ in ore, non impediret, nisi esset in quantitate, & ante quam facta esset salua descenderet. Dixi (re comestibili) nam si deglutiret granum milij, aut terræ, uel pulueris, non diceretur frangere tale ieiunium. Dixi etiam (de nouo) nam si ex cena præterita remansissent aliqua reliquæ inter dentes, quæ postea mane ex dentibus reuellerentur, & eas degluciret, non per hoc impeditur sumptio sacramenti.

*Ieiunium
Ecclesie.*

*Ieiunium
naturæ.*

De Sacramento

Si queritur a quo tempore incipit ieiunium natura? Dicitur, a media nocte; tunc enim incipit dies naturalis secundum Ecclesiam Romanam. Ita que si aliquis comederit, uel biberit ante mediam noctem; quamuis mane stomachus manum quam neret repletus. & cibus indigestus, dicitur ieiunius secundum præceptum Ecclesie, & potest communicari, etiam si totam noctem in somnem pertransierit, & nihil dormierit: nihil enim refert ad rationem præcepti ait Diu. Tho. q. 80. art. 8. Sotus dist. 12. q. 1. art. 8. somnus, uel indigestio, nisi ex eis mēs ualde perturbaretur, ut melius esset abstinere, quod est de consilio; & ita communiter tenetur. Et e cōtra, si quis statim post mediam noctem aliquid perierit, aut sumpserit, etiam parum aquæ, licet postea dormierit, & benè digererit, non intelligitur ieiunius, ut communicari possit. Vnde Glo. in cap. Ex parte, de celebra missarum dicens, non debere communicari, antequam cibus sit digestus, non tenetur: nec Can. quem citat, facit ad suum propositum, ut ibi est uidere. Hinc multum oberrant, qui post mediam noctem si potum aquæ sumpserint; sacrum faciunt, post horam sextæ, putantes, id posse fieri, eoque aqua tunc digesta satis est. Exceptuantur ab hac regula infirmi, de quorum uita dubitatur, quod morerentur sine communionem, si expectaretur usque mane, quando essent ieiunium non tamen debent ad hoc admitti dum farmacum sumpserunt, uel quando patiuntur uomitum, uel simile periculum uomitandi sacramentum.

Dubium de fragmentis reliquiis Queritur hic an sacerdos, postquam lotus est, habens partem hostiæ palato affixam, quæ descendere non ualet, uel habens aliquas reliquias fragmentorum calici adherentes, uel particulam in patena relictam, possit illas fumere, cum non sit ieiunius: Quantum ad primum, Siluester Verbo Eucharistia. 3. §. 8. Sotus quo supra; & Caietanus, in quo lib. de Eucharistia dicunt, quod totus sacerdos, uel alius communicans potest fumere de uino, uel aqua, donec illa particula palato affixa descendat, quod honestius putat hoc, quam digitum in os apponere: nam & si uinum ante descendat, non tamen prius in os positum est; alias non posset reddi ratio quare liceat in parascæue apponi partem hostiæ consecratæ in uino non consecrato; nam euenire posset, ut uinum prius descendere, quam illa particula apposita. Quantum ad secundum, dicit Paludanus, particula calici adherens, uel patenæ relictæ, quantumcūque minima sit, post lotionem sumi non debet, sed alteri ieiuno, uel celebraturo tradere, uel in crastino referuari; quia ibi est integrum corpus Christi: sed hoc intelligi potest dum particula fuerit magna, uel aliqua mora interuenerit. Vnde melius, & distinctius dicendum cum alijs doctoribus, scilicet, si particula fuerit parua, indifferenter sumi potest, quia tota illa actio reputatur, ut unicum actum, & unicum sacramentum, & una perfecta sumptio, quod uideretur magis conueniens, quam fragmentulum illud, maxime si est madefactum in calice, referuare; quod Ecclesiæ ritus id non prohibet, ut in principio missalis Romani uideretur; est enim res, quæ quotidie sacerdotibus accedere potest. Si autem particula erit magna, tunc relinqui potest in altari, ut alius celebraturus illam sumat; & si non adest qui celebret, referuetur in loco honesto usque in crastinam, ut postea sumi possit. si uero non adest locus, ubi decenter seruari posset, puta celebrauit in quadam Ecclesia rurali, ubi nulla adest commoditas nec septæ nec ignis, uel custodiæ, uel simile, & multo minus in nemore, tunc sumi debet ab eodem etiam post lotionem.

Pollutio Secundo ad hoc conuiuui non debent accedere polluti, pro quo nota, quod pollutio quandoque uenire potest in uigilia, propria uoluntate procurata; quando-

Eucharistia.

77

quandoque in somnis præter uoluntatem. Primo modo dupliciter, uel in actu coniugali, licet operato; & tunc congruum esset, dum homo comunicari uult, ut abstinere a propria uxore: uel dum se posuit cū ea, ut a cōmunionem abstineret, propter corporalem foeditatem, quæ & si non afficiat sacramentum, cum sit spirituale, congruit tamen, ob reuerentiam sacramenti; ac etiam propter mentis distractionem, quæ ex delectatione uenerea nascitur quandoque. Ideo in Can. Omnis homo, de Consecrat. dist. 2. suadet, ut quisque a propria uxore abstineat tribus, uel quatuor diebus, ante sacram communionem. Hinc Samuel, dum Dauid petijt panes propositionis, ipsi concedere, noluit, nisi pueri essent mundi a contractu mulierum, id est uxore, ut legitur, i. Regum. cap. 21. Dixi (congruum esset) quia ut ait Gregorius in Epistola ad Episcopum Anglorum. Si uir cognosceret suam coniugem causa tantum procurandi liberos, uel reddēdi debitum, non teneretur abstinere a sacra communionem; quia prohiberi non debet, qui in igne positus ardere nescit. Sed si uoluntatis cupidine raptus, & nimis ardentem eam cognosceret, abstinere debet ad minus per 24. horas; ex quibus uerbis colligitur optimum consilium esse, & non decretum. Verum si illam illicitè, & sinistra cognosceret, tunc iudicandus est tanquam fornicarius, ut nunc dicam. Vel pollutio erit illicita & prohibita, quia peccatum mortale; & tunc postquam de ipsa contritus, & confessus est, debet ad minus post illum actum abstinere per 24. horas a communionem, ut mens magis serena accedat. Verum, ait Nauarrus c. 21. nu. 71. expectatio non est necessaria de rigore iuris, quia nullibi inuenitur cautum: sed consilium est reuerentiæ, & maioris dispositionis: unde si quis contritus perfectè, & deuotè confessus de tali peccato, sine contemptu, ac mētis distractione, quæ causari posset ab illo actu libidinioso, accederet ad mensam Domini, non esset repudiandus: Quod indiscriminatim non concederem, nisi in casu necessitatis: puta si esset sacerdos, ex officio obligatus celebrare, uel astringitur ob aliquam indigentiam, alias non. Vel si est secularis, timeretur, ob moram de aliquo periculo peccati, uel scandali, uel non amplius comunicandi: quia est discessurus, uel simile: extra istos, & similes casus, melius est abstinere. Secundo modo scilicet in somnis, quatuor pliciter accedere potest. Vel Dæmonum illusionem, uel turpi præiua cogitatione, uel nimia cibi, & potus sumptione, uel naturæ mala dispositione. In omnibus istis casibus optimum consilium est abstinere, propter corporalem foeditatem, & sacramenti reuerentiam, ut dictum est. Sed quo ad necessitatem, dico multa. In primo casu potest esse sine peccato, & cum peccato ueniali, uel mortali; nam quandoque pollutio fit ex illusionem Dæmonis commouentis phantasmata dormientis, ac talem actum prouocantia: potest enim Dæmon mouere phantasmata dormientis ex sensibus apprehensa, & in fantasia referuata, & illa componere, puta meminij me uidisse aurum, ac etiam aliquem montem, & hæc separatim unum ab alio: imaginor postea montem aureum, quamuis in factu non ita inueniatur; & ita de alijs imaginationibus dici potest. Hinc quandoque somniamus fornicari cum tali, uel tali, in quam nunquam talem, hubimus affectum in uigilia, ac nunquam desiderauimus, & tunc non erit peccatum, dummodo non sequatur postea complacentia illius actus; sed sola nequitia Dæmonis id fiat. Quandoque potest esse cum peccato ueniali, scilicet ex precedenti negligentia in se præparando; & quandoque mortale, si in illo actu, uel post adit complacentia illius somnij, scilicet esse, ut somnauit, uel concurrit consensus uoluntatis in illa delectatione. In secundo casu scilicet ex turpi præ-

Pollutio & uigilia quando im-pedit.

Pollutio & somnis quæ do impedit

Autor.

De Sacramento

pi prævia cogitatione, etiam pollutio tripliciter contingere potest. uel speculatiuè, ut accidit doctori studente, uel legenti, qui cogitur de talibus rebus ueneris cogitare, uel disputare, ex qua cogitatione postea sequitur in somno: & tunc non erit peccatum. Vel erit cum aliquali affectione concupiscentiæ, quæ si fuerit imperfecta, & sine consensu, erit peccatum ueniale; si autem erit cum delectatione morosa, & consensu in rem cogitatam, erit peccatum mortale pollutio inde secuta, quia ex illa cogitatione in uigilia facta remanet quoddam uestigium, & inclinatio in anima, qua dormiens facilius inducitur ad assentiendum actibus suæ imaginationis, ex quibus sequitur pollutio: ita quod sicut se habuit in uigilia circa cogitationes ueneras, ita in somno se habere uidetur. Vnde in primo Eri ait Philo. In quantum paulatim pertrauseunt quidam motus a uigilantibus ad dormientes, meliora sunt phantasmata. In tertio casu similiter esse potest. nam quandoque causa pollutionis erit superfluitas sanguinis in semen resoluti, causata ex nimia sumptione cibi, & potus; & hoc uel simpliciter, & tunc non erit peccatum, uel ex crapula, seu ebrietate; & tunc erit mortale, uel ueniale, prout causa pollutionis. Itaque qui in uigilia causam dedit pollutioni futuræ in somno, erit in tali culpa, qualis iudicabitur causa ipsius, scilicet si ebrietas iudicabitur peccatum ueniale, pollutio inde secuta, erit uenialis; si autem mortale, tunc illa pollutio erit mortalis. Hinc respondetur ad obiectionem, quæ hic fieri posset. scilicet. Peccatum intantum erit peccatum, in quantum est uoluntarium; sed quæ sunt in somno non sunt peccata. Respondetur, quod uoluntarium est duplex: quoddam dicitur uoluntarium in se, dum scilicet aliquid sit actu uoluntatis elicito, uel in sua causa, dum aliquid sit, ex quo postea sequitur illud: pollutio igitur nocturna, etsi non sit uoluntaria in se, potest esse uoluntaria in sua causa, ut dictum est. Vnde D. T. idem iudicium faciendum est de illa, ut de sua causa a qua prouenit. In quarto casu, scilicet dispositione naturæ, dupliciter accidere potest, uel ex infirmitate, quæ patitur quis potest fluxum feminis, uel ex complexione sanguinea, dum ex superabundantia sanguinis, quis facile, & sine aliqua occasione polluitur: & in istis duobus casibus non est peccatum: sicut enim contingit quandoque fluere sanguinem sine peccato, ita & semen, quod est superfluitas sanguinis. Reliqua, quæ de pollutione nocturna dici possunt, uide in prima parte nostræ summæ, cap. de Luxuria. Reliquum est considerare, quædo pollutio nocturna impedit sumptionem Eucharistiæ, quando scilicet causa illius iudicatur esse peccatum mortale, quia tunc abstinendum est, ac si uoluntariè, & ex proposito pollutus esset.

Dubium de complacentia pollutionis.

Quæritur modo, pro complemento huius capituli, An complacentia, quæ haberetur de pollutione, quæ causatur ex infirmitate, uel ex superfluitate naturæ; uel saltem desiderium, ut illa fieret, absque malo fine, diceretur peccatum? Aliqui probabilem putant partem affirmatiuam; alij negatiuam sequuntur indistinctè. Sed melius respondendum cum distinctione. I. si loquimur de desiderio ante factum; dico, desiderare naturalem pollutionem, ut concupiscentia, quæ per repletionem recalcitrat, hac uia remittatur, & carnis deinde tentationem fugiat; uel desiderare, ut pollutio eueniat, ob sanitatem inde securam, uel simile, non est sine culpa mortali. Si autem loquamur de complacentia habita post factum; dico, habere complacentiam non de illo actu libidinoso in se, nec de delectatione formaliter, quia ut sic est mortale, quia contra debitum rationis, & naturæ; sed de bono fine inde secuto, non est peccatum. Ratio diuersitatis est. nam in primo casu, licet finis prætenus sit bonus in se, quia tam-

men

Eucharistiæ.

78

men prætenditur medio prohibito; ideo tale desiderium est culpabile: sicut. n. permittere non possumus aliquod malum, ut inde bonum eueniat, multo minus tale desiderium habere. Sed post factum sine culpabili occasione, & sine tali desiderio, uel electione, habere complacentiam de solo fine inde secuto, non est peccatum; non enim approbo illum actum libidinosum, nisi materialiter, sed finem inde secutum, licet medio illo actu, quem non intendebam.

Quæritur secundo, an si quis in uigilia occasionem daret, seu procuraret, ut in nocte pollueretur; deinde antequam dormiret, peniteret illius procurationis, si hoc non obstante pollutio inde secuta fuerit, erit peccatum? Dicitur, quod non, nisi aderit noua complacentia factamam occasio unde secuta est, per actum poenitentia, & uoluntatis reuocationem, intermissa est.

De Frequentatione huius sacramenti.

Quæritur tertio, an sit melius abstinere, quam frequentare hoc sacramentum? Pro resolutione huius dubij duo sunt consideranda: unum est, ad quid tenemur de præcepto, circa sumptionem eius, alterum est, ad quid tenemur de consilio.

Quantum ad primum, cum duo sint præcepta; unum scilicet diuinum, alterum humanum, id est ecclesiasticum, de ambobus est inquirendum. Quantum ad præceptum diuinum, tenent aliqui, nos non teneri de necessitate salutis ad communicandum sacramentaliter. Et autoritates, quæ de hoc loquuntur, intelligi debent, de manducatione spiritali. Sed melius est dicendum, cum D. Tho. q. 80. art. 11. quem sequitur Durandus. dist. 9. q. 2. Paludanus dist. 9. q. 1. & Sotus; dist. 12. q. 1. art. 11. Ratio huius est, nam Christus Ioan. 6. expressè præcipit. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Sed isti exponunt de manducatione, spiritali, hoc est de fide tantum circa hoc sacramentum, scilicet tunc hoc præceptum adimplemus, dum credimus, iuxta illud Augustini, crede & manducaisti.

An præcepto pro diuino tenemur, commat. care.

Hæc autem expositio uana est; nam in prologo Concilij Ephesini aduersus Nestorium, habentur hæc uerba. I. Nisi manducaueritis, &c. quæ citantur in sensu de manducatione sacramentali, uel in re, uel saltem in uoto. Etiam in uniuersum conceditur, quod hæc spiritalis manducatio includit uotum sumendi illum in remissi enim uotum tale includeret, non esset saluti hominum proficuum; est ergo de necessitate salutis, ut saltem in uoto sumatur.

Sed subiungit D. T. Uotum nil aliud est, quam promissio sumendi in re, dum oportunitas adest; ergo præceptum est illud sumendi in remissi. enim uotum adimpleretur, quando adest oportunitas, frustra esset tale uotum. Et confirmatur, dum enim in cæna Dominus instituit hoc sacramentum, ea lege ipsum firmavit, ut ita facerent, dum sumerent, & ministrarent; uicente ipso. Hoc facite in meam commemorationem, scilicet non tantum dum conficitis, sed etiam dum sumitis, & cæteris ministratis. Quod planè sumitur ex illis uerbis, quæ in missæ oratione calicis dixit, quotiescunque bibetis in mei commemorationem facietis.

Et si instares, quando hoc sacramentum obligat, respectu præcepti diuini? Dicunt aliqui, cum hoc præceptum sit affirmatiuum, obligat saltem in articulo mortis: quod ex more uniuersalis Ecclesiæ probatur, quæ semper in morem habuit, Viaticam dare in mortis articulo, ut est uidere 26. q. 6. Can. De his qui.

Vbi

Vbi habentur hæc uerba. De his qui decedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc ita, ut si fortè quis recedit ex corpore, necessario uitæ suæ viatico non defraudetur. Vbi insinuatur, morem istum dandi uaticum infirmis, ualidum esse argumentum, ex Apostolorum traditione ad Ecclesiam descendisse, tanquam diuinum præceptum. Alijs autem uidetur, hoc non sufficere, s. ut obliget tantum semel in uita: sed teneri hominem ad fræquentius communicandum, huius ratio desumitur ex fine sacramenti: dictum est enim supra, quòd finis huius sacramenti est nutritio spiritalis uitæ, ad restaurandum, quæ per quotidiana peccata amittimus, & ad muniendum nos contra Dæmonum insultus, & alia, quæ supra dicta sunt, ad quorum reparationem non sufficit una tantum Eucharistiæ sumptio: ideo Ecclesia, cuius munus est tempus præcepti stabilire, in prima ætate statuit, ut quisque toties communicaretur, quoties missam audiret. ut habetur Can. Peracta. de consecrat. dist. 2. Deinde restricta fuit, ut ter in anno. s. in Paschate Resurrectionis, in Pentecoste, & die Natalis Domini. Hodie præceptum ex ordinatione Ecclesiæ nõ obligat, nisi semel in anno, & hoc in Paschate Resurrectionis. Cap. Omnis de Pœnitentiæ remissi: Quod tempus iuxta declarationem Eugenij 4. incipit a Die cænæ Domini, vsque ad octauam Paschæ, ut refert Nauar. Cap. 21. nu. 45.

Et si dicatur, hoc sacramentum non esse de necessitate salutis, ut baptismus, & consequenter non est præceptum de iure Diuino.

Respondetur, negando antecedens simpliciter; nam sicut in adultis uotum baptismi sufficit, quando facultas baptismi haberi non potest, & dum haberi potest non sufficit, ita & in Eucharistia, uotum ipsius sufficit, quando in re suscipi non potest, & dum suscipi potest, frustra esset uotum ipsius, ut supra dictum est, si realiter suscipere non teneretur. itaque tunc diuinum præceptum urget. Dixi (simpliciter) in pueris enim non est eadem ratio circa utrumque sacramentum; pueri namque cum non habeant propriam uoluntatem, nec aliud opus præcedens baptismum, uirtute cuius uotum ipsius baptismi in eis cadere possit; ideo tenentur simpliciter in re baptismum suscipere. sed circa Eucharistiam, donec ueniant ad annos discretionis, sufficit eis uotum ipsius, quod uotum proficitur in baptismo per fidem Ecclesiæ, quod infantes ante baptismum habere non ualent. tum quia sacramentum Eucharistiæ datur ut alimentum animæ; alimentum autem non datur, nisi uiuenti, id est habenti aliquam operationem uitalem: sicut enim mortuis non prodest cibus corporalis; ita infantibus iam non habentibus aliquam spiritualem operationem propriam, hic cibus spiritalis in re non prodest. & ideo eis non exhibetur. Nec ualet instantia de amente non habente usum rationis, cui hoc sacramentum exhibetur; nam illi conceditur ratione præcedentis uoluntatis, & deuotionis, qua Eucharistiâ petiit explicitè, uel implicitè, dum mente sanus erat. Vnde amentibus a natiuitate, qui nunquam rectum iudicium habuerunt, negatur hoc sacramentum, sicut & pueris, ut supra dictum est. Tum etiam; nam si hæc realis sumptio pueris esset necessaria, sequeretur, quòd baptismus eis non sufficeret ad uitam æternam, quòd est hæresis manifesta. Sequitur ergo, ut pueri non teneantur ad hoc donec ad annos discretionis uenerint; in qua ætate habet propriam uoluntatem, & opera spiritalis uitæ exercere ualent, quod ita declaratum fuit in Concilio T. Sess. 21. c. 4. Quod fortè in primitiua Ecclesia non aduertentes, communicabant infantes, ut supra diximus. Et credo, quòd mouebantur ratione præcepti diuini; nam ex præcepto Ecclesiæ illi non tenebantur. Et ad illud Augustini. Crede, & manducasti, dicitur, quòd ipse non uult, per hoc sufficere fidem sacramen-

ti sine

ti sine sumptione in re; sed dicit, sufficere desiderium suscipiendi, quando facultas deficit, ut habetur de consecratio. dist. 2. can. ut quid. & ibi Glo.

Sed quid quid sit de hac quæstione, ex sacra scriptura certitudo haberi non potest: unum tamen certum est, quòd Christus suam Ecclesiâ (cui facultatè dedit, ut tempus desiniret) illustrauit, quòd in Paschate sub mortali peccato, eius præcepto communicari teneamur; nisi de licentia confessoris ad tempus abstinemus; uel aliqua censura Ecclesiastica prohibeamur, quando per nos non fiat, ut ab illa absoluiamur. nam qui tempore Paschatis laqueatus manet, propter quod communicari non potest, & non curat facere, quod in se est, ut absoluiatur; unde tempus præcepti communionis transit, contrauenit præcepto, & consequenter mortaliter peccat.

Sed dubium est non dissimulandum. An homo teneatur in articulo mortis communicari sub lætali pœna? Puta qui comunicauit in Paschate resurrectionis, deinde de mense Maii infirmatur ad mortem, si nollet tunc uaticum accipere eo quòd non indiget; peccaret ne mortaliter ratione alicuius obligationis? Qui tenet, non esse præceptum Diuinum in re communicari, consequenter dicere deberet, non peccare, tunc non sumendo. nam præceptum Ecclesiæ omnis utriusque sexus, obligat tantum in Paschate, quòd adimplerum est; Diuinum per eos nunquam obligat, ergo &c. Qui autem tenet esse præceptum Diuinum, ut supra probauimus, dicere debet, quòd teneatur; nam si tempus aliquod adimplèdi illud urget, erit articulus mortis. Verum quia nihil expressum de hoc in sacra scriptura inuenitur; ideo doctores uariè scripserunt. Siluester Verbo Eucharistia. 3. §. 1. dicit non teneri. Adrianus in tractatu de consecratione. q. 3. dicit oppositum. Sorus quo supra uidetur dubius circa hoc. Ego autem saluo meliori iudicio dicerè ex utriusque præcepti, infirmum teneri ad communicandum in mortis articulo, si facultas adest, & quantum ad diuinum probari potest usu antiquo uniuersalis Ecclesiæ, ab Apostolis deriuato ad patres; ut tot sacra Concilia antiqua attestantur, v3. Nicenum, ut refertur. 26. q. 6. can. De iis, Cart. cap. 4. Re: Ca. 2, & Latera. sub Innoc. 1. 11. cap. 26. nisi enim esset Diuinum præceptum, non ita diligenter, & strictè hoc mandarent obseruandum. Et ad rationem in oppositum dicitur, multa sunt a Christo instituta, quæ non inueniuntur scripta, sed tantum ab Apostolis Ecclesiæ mandata, & patribus tradita, quæ ipsi in concilijs dederunt posteris obseruanda, ut iure Diuino præcepta. Quòd etiam sit hodie præceptum Ecclesiæ in Concilio Tri. Sess. 13. cap. 6. & Can. 7. sub anathema prohibetur assertio, contraria, ut ex uerbis capitur. Hæc sunt dicta quantum ad omnes fideles communiter & indifferenter.

Sed quantum ad sacerdotes in particulari, aliud dicendū; & primo quoties sacerdos consecrat, toties communicare tenetur in utraque specie, sub pœna suspensionis a communione per annum, De hoc extat autoritas Concilij Toletani; ut habetur de Consecratione dist. 2. Can. Relatum. Huius rei rationem reddit D. T. q. 82. ar. 4. dicens. Eucharistia non solum est sacramentum sed etiam sacrificium. De ratione sacrificij est, ut quicumque sacrificium offert, eius participes fiat, quia sacrificium exterius factum, signum est sacrificij interioris, quo se ipsum offert homo, itaque per hoc, quod sumit exterius, ostendit, se participare interiori, & ideo communicare tenetur. Præterea, ratio sacrificij perficitur in oblatione, & sumptione utriusque separatim, illa enim sacrificatio dicitur immolatio; immolatio autem dicitur annualis cecisio; ideo mors Christi non representat in consecratione, sed in sumptione a Sacerdote; illa sumptio corporis est quæ effigies mortis, & sepulturæ corporis Christi; & sum-

ptio

Præceptum
Ecclesiæ de
communione

Dubium pul-
chrum de su-
mendo uia-
tico.

Siluester.
Adrianus
Amor.

Præceptum
de commu-
nicando, fa-
ctum sacer-
dotibus.

ptio sanguinis seorsum a corpore, est imago effusionis sanguinis, qui totus a corpore separatus fuit. Hinc dignoscitur, quantæ necessitatis est communicari sacerdotem celebrantem, & in vtraque specie, sine quibus ratio sacrificij nõ perficitur. Itaque si accideret, vt facta consecratione, ibi hostia appareret in forma infantis, vel carnis cruentæ, & calix in forma sanguinis, miraculosè, propter quod sumi non posset propter nauseam, vel horrorem, tunc si non redirent species panis, & vini, vt prius, tunc non est sumendum sacramentum in tali forma; ait enim, D. Hieronimus super Leuit. De hac quidem hostia, quæ in Christi communionem mirabiliter fit, edere licet; de alia verò, quam Christus in Ara crucis obtulit secundum se nemini edere licet. Sed quid agendum? posset sacerdos iterum de nouo sumere panem, & vinum, consecrare, & sumere; & illud miraculosim in pixide conseruare. Sequitur etiam ex dictis, ut si sacerdos formam sanguinis super aquam diceret, putans esse uinum, quod in sumptione aduerteret, tenetur iterum uinum accipere, consecrare, & sumere, etiã si non esset ieiunus propter sumptionem aquæ. Item si casu accideret, ut post consecrationem corporis, celebrans deficeret, uel post ambas cõsecrationes ita, ut non posset perficere missam; tunc alius sacerdos dispositus sequi debet missam ab eo loco, in quo alius defecit, & sumere sacramentum, etiã si non esset ieiunus, quando tamen alius ieiunus inueniri non posset, ne sacrificium remaneret truncum, & imperfectum.

Dubium de obligatione celebrandi.

Dubium autem est, an cuncti sacerdotes teneantur celebrare. Dico (cuncti) qui enim habet curam animarum, clarum est quod peccat mortaliter, non celebrando, quando obligatus est, præsertim diebus festiuis; nisi fuerit legitime impeditus; nec sufficit, per alios satisfacere, ait D. T. quo supra. Sed simplices sacerdotes omni obligatione liberi, an teneantur quandoque celebrare, hoc versatur in dubium; eo quod de hoc nullum extat præceptum expressum, nec consuetudo ad id obligans. Vnde Alexander de Alef. 4. p. q. 51. mem. 2. ait. Sacerdotes non habentes obligationem, nisi a Prælato compellantur, possunt sine peccato mortali, per totam uitam a celebratione cessare: quam opinionem sequitur Caietanus. Sed Richardus in 4. dist. 13. q. 2. art. 2. & D. T. quo supra. ar. 10. quos sequitur Sotus. dist. ead. q. 1. art. 10. Durandus, & Paludanus ead. dist. Summa Ang. & Siluest. Verbo. Missa 7. dicunt peccare mortaliter, qui per totam uitam nunquam celebrare uellet, potens id licite facere. Super quo multæ assignantur rationes, quas uide, si satisfactionem queris. Sed quo ad tempus celebrandi, D. T. subiungit, tenetur saltem simplex sacerdos celebrare, dum urget præceptum communicandi, & fideles communicari solent. Et certè qui die Natiuitatis Domini, & Paschatis resurrectionis non celebrat, dum id commode facere potest; sed ex negligentia, & ignauiã quadam id facere spernit; non dicam aliud peius, in malo est prædicamento: nam Christus, dum Apostolos sacerdotes ordinauit, hoc sine illos ordinauit, ut in sui commemorationem facerent. Ius etiam naturæ, ad hoc nos astringit, ne in uanum gratiam Dei recipiamus: ad quid enim sacerdotium queris, deinde sacerdotium exercere contemnis? Et hæc de præcepto communicandi.

Consilium est sepe communicari.

Quantum ad secundam principalem, scilicet ad quid tenemur de consilio. Augustinus in lib. de Ecclesiasticis Dogmatibus ait. Et habetur de consecrat. dist. 2. Can. Quotidiè, saltem diebus Dominicis communicandū esse: si tamen mens sit sine affectu peccandi, qui enim affectum peccandi habet, potius grauatur, quam releuetur. Sed dum homo sine uoluntate peccandi existit, quid melius sit, communicari quotidie, an abstinere, dubium est. Augustinus enim uolens id de finire,

finire, de hoc postulantis ita respondit. Nec laudo, nec uitupero. Quod ideo dixit, quia nesciebat, quo sine abstinens se retrahit; & quantum proficit, frequentans sacramentum. Vnde subiungit: vnusquisque seipsum iudicet: qui enim ex quadam reuerentia abstinere, & quadam humilitate ad tale conuiuium accedere se indignum iudicat, non male facit abstinendo: imitatur enim centurionem, qui Domino ad domum suam accedenti dixit, Domine nõ sum dignus, ut intres sub tectum meum. Qui autem cõfidens de misericordia Dei, hilari animo ad mensam Domini quotidie accedit, vtrique benè facit: imitatur enim Zachæum: qui gaudens suscepit Dominum in domum suam:ambo certè glorificauerunt salutarem, diuerso, & quasi contrario modo:ambo etiam misericordiam Dei consecuti sunt. Reuerentia nanque huius sacramenti fert secum timorem, pariter & amorem: qui enim mouetur timore filiali, abstinere timiditate reuerentiæ: qui autem mouetur amore, prouocatur desiderio sumendi. Itaque tam accedens, quam abstinens uirtute laudandus est. Sed quid melius sit, quid uirtuosius, quid utilius, audite quæso. Caietanus ait, si homo quotidie sumens aliquam dulcedinem spiritualem sentit, uel charitatis augmentum cognoscit, laudabile est, quod id faciat sumere. Si autem post aliquantam frequentationem talia non sentit, nec in charitate proficere experitur, consultius est abstinere, ob aliquam indispositionem.

Sed melius cum alijs doctoribus dicamus. f. qui quotidie communicando, sentit illam spiritualem dulcedinem, & animæ tranquillitatem, uel saltem si non ista, aliqualem Charitatis feruorem in se cognoscit, optimè facit frequentando hoc sacramentum. Si autem nullum istorum sentit, sed cognoscens suam malam inclinationem, ad aliquod mortale, quod sibi accidit, uel occasione mali habitus ex frequentatis actibus relictis, aut mala suæ naturæ dispositione, quam habet: uel saltem patitur multas tentationes, propter quæ omnia, ipse timet, ne labatur in aliquod mortale, & sumendo quotidie Eucharistiam, omnibus his fortius resistit, & dum non sumit, cadendi periculum currit. Quid melius, quam frequenter hoc sacramentum, facere potest? non enim est necessarium, ut omnes effectus, quos supra recitauimus, simul operetur in sumente. Sed si sæpe succumbit, & labitur in mortalia: quod accidere solet secularibus, & maxime coniugatis, propter nimiam curam circa secularia, & res domesticas, qui quomodo placeant uxoribus & prouideant filijs, solliciti sunt: uel etiam sacerdotibus, qui curis secularibus se immiscant, uel se distrahunt profanis practiciis: quamuis tales per penitentiam quotidie surgant, nõ tamè laudabile est, quotidie communicari. dubium est enim, si eorum poenitentia legitima sit: cum sinceram, & castam reuerentiam non habeant. Et de his sanè intelligendus est Caietanus. Si uerò nihil prædictorum habet, sed quotidie sumendo, cognoscit suam deuotionem tepescere, & reuerentiam minui, quamuis sine affectu peccandi sit, & dum aliquantulum abstinere, deuotius postea accedit, benè facit abstinendo. ait Richardus dist. 12. art. 6. q. 1. r. Sed cæteris paribus, dum animus pausat, & deuotio manet, melius est, secundum communem opinionem, frequentare hoc dignissimum sacramentum, quam abstinere a communione: nam si sumendo, non consequatur unquam effectum, consequitur, & alium, cum tot, & uarios effectus dignè sumentibus operetur, ut supra diximus: nunquam enim, ait D. T. sumitur sine aliquo fructu spirituali, a non habentibus impedimentum. Vnde qui sine iusta causa ab hoc sacramento se retrahit, multis utilitatibus spiritualibus se priuat. Verum non omnes eodem modo frequentare debent: sed secundum uarias sumentium condiciones, officia,

Sed ceteris paribus quid sit melius? Audi Augustinum.

De Sacramento

& modum viuendi.

*Dubium quo-
ties sit in
die commu-
nicandum.*

*Casu in qui-
bus licet di-
cere duas
missas in
una die.*

Quæritur modo, quociens in die sit communicandum? Respondetur. Quò ad celebrantes, quoties sacrum faciunt, toties communicare tenentur. Can. Relatum. de Consecratione dist. 2. sed quoties in die celebrare debet? Dico, semel, regulariter loquendo. Can. sufficit. ead. dist. Dico (regulariter) nam in casu necessitatis, ubi essent dicendæ duæ missæ, una de festo, & altera pro mortuo, ubi consuetudo est mortuum sepeliri cum missa, potest idem sacerdos eadē die duas missas dicere, non sumendo tamen refectionem in prima. Quod obseruatur in Oppidis & uillis, ubi est tantum vnus presbiter, dum hæc duo simul occurrunt. Item in die natalis Domini, quisque potest dicere tres missas, Cap. Consaluiti. de celebrat. missarū. Alij primum casum extendunt ad alios casus necessitatis, quibus sacerdoti licet bis in die celebrare. scilicet dum peracta missa superueniret aliqua magna persona, seu Princeps, qui missam audire uellet, & non esset alius qui celebrare posset. Glo. super dicto. cap. Consaluiti. Secundo secundum Petrum de Palude, quando necessarium esset dare infirmo uaticum, & non esset in pixide hostia consecrata. Tertio quando occurrerent peregrini in die festo qui tenentur missam audire, & missa iam erat in fine. vel denique secundum Si luest. verbo Missa. l. 7. quoties occurreret magna necessitas ad iudicium boni iuri, quid sit illa, quia in dicto cap. Consaluiti, non est per legem determinata. Dummodo hæc non fiant auaritiæ causa, uel alio sine nõ necessario. tunc enim graue peccatum esset. In quibus casibus duo sunt attendenda. Vnum est, ut non dicantur plusquã duæ in una die ab eodem sacerdote, & quòd non inueniatur sumpsisse refectionem, aliàs propter quam cumque causam non liceret missam dicere. Quo autem ad seculares, & clericos non celebrantes, semel in die communicare licet, quia semel Christus passus est, & totum mundum redemit: Quòd intelligi, non quòd communicans non possit sumere plures particulas unam post aliam, donec manet ante altare, & inter sumptiones non intermediat multum tempus, puta consecrauit decem particulas, putas comunicare decem homines, postea defuit unus, de quo non aduerterat, nisi comunicatis nouem, illa particula relicta tunc dari potest vni illorum qui comunicati sunt antequam de altari discedat; quia in una & eadem mensa unam refectionem dicitur accèpisse, quæ unitatem prædictam significat, ut supra. scilicet si inde discesserat, & postea reuersus est, uel ibi mansit aliquis ad aliam missam, & de nouo comunicari uellet; quia ut sic essent plures refectiones, contra misterij significationem. Argum. Cau. Sufficit. ut supra.

An Communicandum sit sub utraque specie.

CIRCA hoc quæsitum, tria sunt uicēda. Vnum est de necessitate. Alterum de utilitate, Aliud de congruitate. Quantum ad primum scilicet an sit de necessitate salutis comunicari sub utraque specie? Et uidetur, quòd sic. nam quã ratione tenemur sumere corpus sub specie panis, tenemur etiam sumere sanguinem sub specie uini: nam autoritates Euangelicarum, quibus Christus ad hoc nos astringit, ut supra probauimus, æqualiter de utroque loquuntur. Ad hoc etiam nos conuincit antiquus Ecclesiæ mos, ut refertur in uita sancti Laurentij, dicentis. Numquid de generem me probasti experire, atrum idoneum ministrum elegeris, et commissi Domini tui sanguinis dispensationem. Igitur tunc temporis, uos erat populum sanguine communicare. Sed contrarium est uerum. Et primum quantum ad pueros nulli

nulli dabitur est; nam quã ratione excluduntur a sumptione corporis, ut supra probauimus, eadem ratione excluduntur a sumptione sanguinis. Quantum autem ad celebrantes, ultra decretum Gelasij Papæ. Can. Comperimus. de Consecratione. dist. 2. Adest præceptum Domini, secundum aliquos, ut refert Ioannes Bacchonus. in 4. dist. 20. q. 1. ut sicut utrumque consecrant in missa, ita utrumque sumere debeat, ut patet per illa uerba consecrationis, in quibus utrobique ueretur, accipite, &c. quòd sit propter unitatis misterium, integra enim significatio illius conuiuij perficitur in sumptione corporis, & sanguinis separatim, nam illa sumptio corporis est quædam imago mortis, & sepulturæ corporis Christi, & sumptio sanguinis seorsum a corpore, est quædam effigies effusionis sanguinis, qui totus fuit a corpore separatus. Per hoc etiam ostenditur, Christum assumpsisse totam humanam naturam, ut totam redimeret; panis enim ad carnem refertur, & uinum ad animam; uinum enim operatur sanguinem, qui est sedes animæ. Hinc agnosce, quã utraq; necessitas est sacerdotem communicari in utraque specie; sine quibus ratio sacrificij non perficeretur; sed remaneret tricum, & imperfectum. Vnde in casu, quòd celebrans nõ posset perficere hoc misterium, esset per alium supplendū, ut infra dicetur. Quantum uerò ad seculares adultos, & clericos non consecrantes, an hoc sit necessarium, uertebatur in dubium, propter uarias Ecclesiarum consuetudines, & doctorum opinionones. nunc autem, cum per Sacrum Concilium Trident. Sess. 21. cap. 1. declaratum sit, laicos, & non conficientes nullo Diuino præcepto teneri ad communicandum sub utraque specie, non opus est hunc articulum discutere; illa enim institutio Christi in cæna non astringit omnes indifferenter sub utraque specie comunicari, sed tantum conficientes, ut dixi. Nec ex illo Ioannis. 6. supra citate colligitur hæc necessitas, qui enim dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis; dixit quoque: si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducauet meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam eternam: Dixit etiam: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Posset etiam dici, quòd seculares in sumptione sub specie panis tantum, sumunt etiam & sanguinem, quia in utroque est utrumque. unum scilicet ex ui consecrationis. alterum ex reali concomitantia, ut supra dictum est. unde Cum a secularibus etiam totus Christus integer sumatur, non fraudatur eius fructus. Ideo quantum ad secundum scilicet utilitatem, dico, quòd sumendo hostiam sine calice, nullum detrimentum salutis, aut damnum spiritualis fructus sentit populus Christianus: hoc namque sacramentū, ut cætera alia sacramenta nouæ legis, confert, quòd significat. In quantum confert, ponitur in genere causæ: In quantum significat, ponitur in genere signi sensibilis, ut in principio diximus. Vnde sicut utraque ratione, non minoris uirtutis est calix, quam hostia: utrique enim causant, & significant. quid efficiunt: ita eadem uirtus, quæ confertur sumendo calicem, confertur etiam sumendo hostiam tantum. Quòd probatur, & primo in quantum causat. Dictum est supra, in hostia ex ui consecrationis est corpus; sed ex concomitantia est ibi sanguis, anima, & Deitas. In calice autem ex ui consecrationis est sanguis, & ex concomitantia est corpus, anima, & Diuinitas. ita que tam sub specie panis, quam sub specie uini, anima, & Deitas sunt per concomitantiam, & non ex ut aliqua. Stantibus his, sic arguo. Si sumenti hostiam tantū, sanguis non conferret uirtutem sacramentalem, quam confert sumenti calicem, eo quòd in hostia est per concomitantiam, & non ex ui consecrationis, sequere tur, quòd anima, & Deitas, quæ in utrisque sunt per concomitantiam, nulli, &

*Quare sit
cerdos in
municari
utrisque spe-
cie.*

*Laici non
debent com-
municari
sub utraq-
specie.
Quantum
ad necessita-
tem.*

*Quantum
ad utilita-
tem.*

De Sacramento

numquam conferrent uirtutem spiritualem sacramentalem, quod est inconueniens asserere, nam Christus perfectus Deus, & homo, secundum se totum est in hoc sacramento largitor, & causa omnis gratiæ, doni, & uirtutum, quæ lucrantur a dignè sumente, & non secundum partem corpoream, ergo sequitur, quòd eandem causalitatem circa effectus sacramentales, quæ ibi sunt per concomitantiam, sicut quæ sunt ex ui consecrationis Cum ergo sanguis Christi, parimodo confert uirtutem sacramentalem: si sumatur sub specie panis tantum, ubi est concomitanter, quam si sumeretur sub specie uini, ubi est ex ui consecrationis, sequitur, quòd populus sumendo sub una specie non fraudatur effectu sacramentali. secundo probatur, in quantum significat. Quamuis diuersitas significandi aliquam dubitationem ingerat aspectui, ex eo quia aliud signum est panis, cum ipse esu; & aliud uinum cum ipse potu, Vnde singule species sumptæ & inter se cõparatæ refectionem spirituale imperfectè, repræsentet Vna. scilicet cibum, altera ut potum; tñ qm̄ ad fructum sacramenti nullam diuersitatem arguunt; nam signi diuersitas non arguit diuersitatem effectus in re significata; una enim re non mutata in suo effectu, a diuersis signis signari potest. Probatur exemplo in sacramento baptismi; immersio namque significat, baptismum sepeliri cum Christo, in mortem, & emersio a fonte significat postea eundem resurgere cum Christo in nouitate uitæ, ut ait Paulus ad Romanos. 6. & tamen si aliquis baptizetur per modum aspersionis, & non immersio nis, ut in plerisque locis fit; non per hoc sequetur, quòd baptizatus non sit consepultus Christo, & resuscitatus cum eodem in nouitate uitæ; ergo ista diuersitas significandi non uariat effectum baptismi, ita dico in proposito. Concludamus ergo, ut Sancta synodus Trid. conclusit. Sess. 21. cap. 3. scilicet, Fatendum esse etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, uerumque sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.

Quantum ad congruitatem.

Quantum ad tertium, scilicet, de congruitate, dicitur, quamuis in primitiua Ecclesia, mos fuerit communicare in utraque specie, ut supra probatum est. tamen ipsa Ecclesia hunc ritum mutauit, iustis de causis immo, 5. Concilium Tri. Sess. prædicta. cap. 2. expressè prohibet, ut non, nisi in vna tantum specie populus communicet. non quòd ille antiquus usus fuerit contra ius Diuinum; sed pro reuerentia tanti sacramenti; secundum quòd pro rerum, temporum, & locorũ uarietate magis expedire iudicauit. Quam potestatem in Ecclesia semper fuisse, sicut salua sacramentorum substantia, dispensare possit circa ea, quæ suscipiuntur utilitati, & sacramentorum uenerationi esse iudicauerit; nulli catholico rum dubium est. Vnde decentissima quidem fuit hæc constitutio communicandi in sola specie panis; tum propter periculum effusionis sanguinis, si traderet tam magnæ multitudini populorum, tum propter periculum corruptionis specierum, si conseruaretur pro infirmis, prout conseruatur sub specie panis, ut sit semper paratum: quia species uini acceperet de facili tum etiam propter periculum horroris, & stomacationis, si daretur iis, qui uinum abhorrent. Fuit denique conueniens hæc prohibitio sumendi in utraque specie: ad repellendũ eorum errorem, qui dicebāt, non esse totum Christum sub qualibet specie, sed corpus sub specie panis, & sanguis sub specie uini. ut refert ualdensis. Et de hoc satis.

SUMMARIA SEQUENTIS

82

C A P. V.

- 1 **T**ractatus de Eucharistia, ut habet rationẽ sacrificij.
- 2 **Q**uatuor sunt consideranda de sacrificio missæ.
- 3 **P**reparatoria ad Missam.
Impedientia celebrationem Missæ.
Conuenienter apponenda in celebratione Missæ.
Sacerdotalia indumenta quæ, & quid significant.
Missæ regulariter debet celebrari in templis, aut oratorijs consecratis, sine benedictis: & quando in alijs locis.
- 4 **E**ffusio uiolenta humani sanguinis uolat ecclesiam, & quomodo.
Effusio humani seminis polluit ecclesiam, & quomodo.
Non licet celebrare in ecclesia uiolata aut polluta, nec etiam in casu necessitatis, donec reconcilietur.
Missæ non potest celebrari in altari non consecrato, uel ad minus sine tabula non consecrata. & quid de calice, corporalibus, & uestibus uetustis.
- 5 **O**fficium Religionis & Dei cultum, præ oculis habere debemus in celebratione missæ, atque Representationem dominicæ Passionis.
Decens est, regulariter loquendo, quod ite in qualibet ecclesia celebrare, præterquam in feria VII. in paschene, & in sabbato sancto.
Feria V. in cena domini unatantum missæ celebratur.
Tempus celebrandi missam regulariter est ab hora Tertia ad Horam Nonam. nec est celebranda sine Lumine.
- 6 **M**issæ dupliciter intelligitur.
Significationes contentorum in missæ.
Ecclesia non orat præ excommunicatis.
Fructus sacrificij tripliciter applicari possunt, & quomodo; uideant hic sacerdotes, in quos erronee possunt incurrere.
Ordinem quàm tenere debet celebrans in applicando missæ sacrificium.
- 7 **M**issæ celebrata pro pluribus ualeat ne tantum singulis eorum, quantum si pro uno soto diceretur, & de hoc diuersæ opinioneres.
Missæ ualeat ijs, pro quibus offertur, quòd ad eius effectus, secundum quantitatẽ deuotionis offerentis, quis quis ille sit.
Quanto plures sunt offerentes, tanto maior est fructus sacrificij oblatis.
Celebrans non celebrat in persona propria, sed ecclesia.
- 8 **M**issæ est meritorta, impetratoria, & satisfactoria.

- Differentia inter meritum de condigno & meritum de congruo.*
- 9 *Fruktus sacrificij missæ potest ualere alicui in triplici gradu; & quomodo.*
Celebrans potest applicare fructum sacrificij missæ cui uoluerit, quomodo intelligendum, & an per unam missam possit satisfacere pluribus.
- 10 *Quantitas effectuum sacrificij missæ non eodem modo diuiditur inter offerentes particulares: & quomodo diuidatur; ubi multa pulchra de hac materia.*
- 11 *Triginta missæ s. Gregorii ordinatæ ab Ecclesia pro liberatione unius animæ de purgatorio.*
Prolati possunt coarctare missas defunctorum in testamento relictas.
- 12 *Missæ cantata magis proficua est illi, pro quo dicitur, quàm missa priuata; & plura pulchra de missis cantatis.*
- 13 *De Missis priuatis plura sciri digna.*
- 14 *Sacerdos ne erret, quid obseruare debeat in celebrandis missis pro aliis.*
- 15 *Significationes contentorum in Canone.*
Hostia unde dicatur.
- 16 *Suffragia uiuorum facta pro mortuis, prosunt illis.*
Suffragium quid significet: & an proficiat omnibus defunctis, & quibus.
Suffragia in quo prosint animabus in purgatorio positis.
Suffragia nullo modo prosunt damnatis in inferno: et opiniones de hoc. Dei misericordia duplex, liberans, & relaxans.
- 17 *Sacrificio missæ, elemosinis, oratione, ac ieiunio inuuantur animæ defunctorum.*
Mos panendi cereos super sepulchris defunctorum unde prouenerit.
Mos humandi corpora commendatur: & quare appellentur monumenta.
Pompe funerales sunt solatia uiuorum, non subsidium defunctorum.
Ritus exequiarum commendatur.
- 18 *Sacrificium Missæ tenet primum locum inter alia suffragia pro defunctis.*
Missæ propria pro defunctis magis prodest animabus defunctorum quàm alia missæ.
- 19 *Quorum suffragia prosint defunctis, an eorum tantum qui sunt in statu gratiæ, an etiam eorum qui sunt in peccato mortali.*
Agroti confiteantur antequam testentur.
Malitia ministri uel executoris non impedit fructum suffragij, si principalis mandans erat in gratia.
- 20 *Suffragia in quo prosint defunctis.*
Valor suffragij in charitate facti est duplex, Essentialis & Accidentalis.
Pœna

- Pœna suffragijs aut soluitur, aut minuitur.*
- 21 *Suffragia facta pro defunctis prosunt etiam ei qui illa facit, & quomodo.*
Si anima pro qua fiunt suffragia, est in paradiso, aut in inferno, illud bonum reuertitur ad actorem.
Permittit Deus, ut qui in hac uita non recordantur suorum defunctorum, & ipsi post mortem obliuiscantur a suis.
- 22 *Executores alterius uoluntatis, in quo nocent defunctis, non exequendo eorum legata, siue differendo; eo quomodo peccant mortaliter.*
Quæ fiunt in uita sunt maioris ualoris quò ad augmentum gratiæ & gloriæ, quàm quæ ordinantur ut dentur post obitum.
- 23 *Indulgentiæ an prosint defunctis, & quomodo prosint.*
Indulgentia quid sit, quas qui negaret, anathema esset.
Duo significata huius nominis, Indulgentia.
- 24 *Thesaurus ecclesiæ, quid sit.*
Indulgentiarum effectus.
Pœna damni & pœna sensus.
Satisfactio & satisfactio differunt.
- 25 *Indulgentiæ ualent ad soluendas pœnas, quibus pro peccatis remissis debitores sumus.*
Indulgentiæ quibus ualeant, & quibus non.
- 26 *Indulgentias qui possint concedere.*
Quæ sint necessaria ad obtinendas indulgentias.
Forma Absolutionis pro obtinenda aliquam indulgentiam.
- 27 *Tot anni siue tot dies Indulgentiæ quid significet, & de pœnis respondentibus cuilibet peccato, secundum antiquas ordinationes ecclesiæ.*
Ecclesiæ abstulit rigorem obseruandi ad unguem Canonum penitentias.
- 28 *Indulgentiarum effectus.*
Verbum, Culpa, in Indulgentijs quomodo intelligatur.
Anni lucrati per Indulgentias, an intelligantur de penitentijs iniunctis a confessario, an a Canone.
Anni presentis uitæ an respondeant annis Purgatorii.
Penitentia hic sponte facta ualeat plusquam alia pœna purgatorijs illi equalis.
Quid intelligatur per Quadragenas.
- 29 *Defuncti possunt liberari a Purgatorio per indulgentias; & quomodo.*
Quomodo intelligenda sint illa uerba; Per modum suffragij, & plura pulchra de animabus in purgatorio positis.
Faciens suffragia pro defunctis debet esse sine peccato mortali.
- 30 *Celebrans quando dicit Nobis quoque peccatoribus, quid significet & quid petat; & de Dei uisione.*

- Beatitudo detur ne per merita, an per gratiam.
- 31 Opera nostra dupliciter considerari possunt, & quid requiratur, ut sint meritoria aeternae vitae, de quo plures pulchrae conclusiones.
- 32 Oratio Dominicalis propter tua est ceteris orationibus excellentior. Causa breuitatis orationis dominicalis. Septem petitiones in ea continentur, extra quae nihil licite postulare a domino possumus. Diuisio huius orationis. Quare incipiant per hoc uerbum, Pater, & de huius nominis significatione plura. Interpretatio totius orationis Dominicalis, & quid in ea petatur. Ordo est duplex.
- 33 Voluntas Dei semper adimpletur, & de multiplici eius uoluntate secundum Theologos. Quinque sunt signa uoluntatis diuinae. Voluntas Dei quomodo nobis innotescat. Praecepta affirmatiua obligant pro semper, & negatiua pro semper & ad semper. Caelum & terra in oratione dominica multipliciter accipiuntur.
- 34 Panem nostrum quotidianum, dupliciter potest interpretari, sicut etiam in homine est duplex substantia. Sub nomine panis intelliguntur omnia, quibus indigemus ad corporis sanitatem & conseruationem. Preparatio ciborum quando est peccatum, & quando non. Quando in uestitu peccatur. Quare dicitur, Nostrum, & non tuum. Explicatio huius sententiae, Nolite cogitare de crastino. De pane spirituali. Panis Eucharistiae dupliciter sumitur, sacramentaliter, & spiritualiter. Nomine panis intelligitur etiam intelligentia scripturae diuinae.
- 35 Interpretantur haec uerba. Et dimitte nobis debita nostra. Ordo in procedendo est duplex, Resolutiuus, & compositiuus. Triplex malum auferitur per triplicem gratiam. Peccata quomodo dicantur nostra debita. Peccata non habent aliam causam, quam nostram uoluntatem. Vita nostra mortalis & infirma, uix, aut nunquam sine peccatis saltem uenialibus esse potest. Per orationem dominicalon sepe repetitam consequimur remissionem peccatorum uenialium.
- 36 Modus petendi remissionem peccatorum. Non dimittitur nobis, nisi dimittamus.

Dubia

- Dubia & eorum resolutiones circa haec uerba, sicut & non dimittimus.
- Inimici quomodo odiendi, & quomodo diligendi. Offensus an teneatur offendere inimico signa exteriora dilectionis. Remittenda ne sit iniuria illata, & damnum iniuste factum siue in persona, siue in bonis. Offendens an debeat petere ueniam ab offenso, ac illi satisfacere, & quomodo id agendum. Non licet querelare offendentem, quando paratus est facere omnem debitam satisfactionem. Offensus tenetur acceptare satisfactionem, & uindictam relaxare. Confessarij non absoluant eos, qui nolunt remittere in scriptis. Quanao insistendum est, ut offensor puniatur.
- 37 Modus utendus in dimissione, secundum doctrinam Ioannis Ierison.
- 38 Necessaria est nobis gratia perseuerantiae, quae continetur in hac petitione: Et ne nos inducas in tentationem. Vita nostra in hoc mundo est sicut nauis in mari. Tentare quid significet. Multi modi tentationum. Recordamur Dei magis in aduersis quam in prosperis. Tentatio fit tripliciter, suggestionem, delectationem, & consensum. Tentari aliquando ex pedit, & est utile, ac fructuosum. Tentationes septem quibus nos demon decipere conatur.
- 40 Septima & ultima petitio orationis dominicalis; Sed libera nos a malo. Malum, quo ad hoc, est duplex; Culpe, & Pena. Omnes ab origine nascimur filii irae. Penalarum aliae spirituales, aliae corporales, & quae sint in potentiis animae, & quae in potentiis corporis, a quibus liberari petimus.
- 41 Quomodo petimus liberari a malis, & a quibus malis.
- 42 Amen est ultima dictio orationis dominicalis, & quid significet. Amen tripliciter sumitur.
- 43 Insistendum est orationi. Duo sunt facienda, ut mereamur obtinere quod petimus in oratione, & quae.
- 44 Missa non solum proficit celebranti & sumentis, sed etiam toti corpori mystico Ecclesiae uniuersalis. Partes Ecclesiae uniuersalis sunt, Triumphans, Militans, et Dormientium, & existentium in Purgatorio. Hostia quare diuidatur in tres partes, & quid significet. Diuiditur hostia, sed non corpus Christi, qui sub qualibet parte integer permanet.

- 45 *Nota de commiſſione corporis & ſanguinis domini.*
 46 *Sacerdos eſt os corporis miſtici; & ideo ſumente ipſo eucharistiā, totum corpus eccleſie ſumit.*
 47 *Pax eſt triplex.*
 48 *Cur ſacerdos dicat: Domine non ſum dignus.*
 49 *Miſſa concluditur pro, Ite miſſa eſt. uel pro, Benedicamus domino. uel pro Requiſcant in pace. & quid hæc omnia ſignificent.*
 50 *Benedictio cur detur in fine Miſſe.*
 51 *Defectus qui poſſunt accidere circa ſacrificium miſſæ; & quid agendum quando euenierint.*

85

DE SACRIFICIO

MISSÆ.

CAP. V.

DICTVM est supra de Sacra Eucharistia inquantum est sacramentum, id est habet rationem sacramenti: nunc autem remanet dicendum de ea, ut habet rationem, sacrificij. Circa quod, ut moris est, de duobus est principaliter inquirendum, scilicet de his quæ pertinent ad eius substantiam, Secundo de eius effectibus.

Quantum ad primum, per sacrificium hic non solum intelligimus illud, quod est præcipuum, & principale in sacrificio missæ, scilicet consecrationem, & sumptionem, quæ significant Christi immolationem: sed etiam præces, & orationes, quæ in missa dicuntur.

De sacrificio missæ igitur, quatuor sunt consideranda, quæ spectant ad Parochum. Primo de præparatorijs ad missam. Secundo de integrantibus missam, scilicet orationibus, & præcibus. Tertio, de essentialibus, scilicet consecratione, & sumptione. Quarto de defectibus, qui circa hæc accidere possunt.

Quantum ad primum, id est de præparatorijs, dico. Quædam concernunt ipsum ministrum: quædam autem alias circumstantias missæ. Quæ concernunt ipsum ministrum: quædam requiruntur, tanquam simpliciter necessaria ad consecrationem; ut est habere ordinem sacerdotalem, non esse mutum, non esse elinguem. Quædam alia requiruntur ad ordinatè, & debite celebrandum: & hæc duplicia sunt: scilicet impedimentorū amotio, & conuenientiū appositio.

Impedientia sunt quadruplicia, videlicet malum culpæ, id est peccata moralia, quibus omni ex parte conscientia munda esse debet. Malum poenæ, quæ sunt censuræ, & poenæ Ecclesiasticæ, & omnia impedimenta, quæ inducunt irregularitatem; de quibus abunde infra in sacramento ordinis habentur.

Tertium impediens est, quando celebrans non est ieiunus: de quo supra dictum est. Quartum est, ut celebrans persoluerit horas, saltem matutinales: de quibus in prima parte summæ coronæ confessorum, satis contra Sotum disputauimus. Conuenientia apponenda sunt ornamenta, & sacræ uestes. Hæc autem indumenta sunt, nedum ad honestatem & ornatum celebrantis, ut in ueteri lege Deus ordinauit: quæ sumpsit Ecclesia; verum etiam ad significandum gesta, & virtutes capitis, id est Christi, & eius membrorum, id est ministrorum celebrantium, ipsum representantiū. De quibus Beatus Hieronymus ad Fabiolam. Rabanus in lib. de institutione clericorum. Innocentius. de officio missæ, & Hugo in libro. de sacramentis; multa dicunt; a quibus acceperunt Scholastici.

Sed breuiter pertranseundo, dico. Indumenta præbiterorum simplicium, quibus uti debent in missarum celebratione sunt sex. Dico (simplicium) quia Episcopi utuntur multis alijs. Dico, sunt sex, scilicet Amictus, Alba, Cingulus, Manipulus, Stola, & Planeta. seu calula. Quæ omnia habent duplicem significationem. Vnam uelut exteriorum a Christo passorum. Alteram magis mysticam, significationem uirtutum Christi interiorum.

Quo ad primam, considerandum est: quod sacerdos uestibus sacris indutus, celebrando, repræsentat Christum, & eius passionem, qui est summus sacerdos; qui se ipsum obtulit Deo patri, pro peccatis nostris. Vnde qui facit illud sacrificium in eius memoriam, indutus quibusdam uestibus, quæ significant mysticè illas uestes, quibus Christus in sua passione indutus erat. hoc modo ei imitatur. Amictus significat uelamen, quo Iudæi caput, & faciem Christi uelabant. Alba significat uestem albam, qua indutus ab Herode, uelut stultus remissus fuit ad Pilatum. Planeta significat uestem purpuream, qua domi Pilati militibus indutus, irrisus fuit, & ostensus inimicis suis, dicente Pilato, Ecce Homo. Manipulus, Stola, & Cingulus significant tria ligamina, quibus in captione, flagellatione, & crucis baulatione Dominus ligatus legitur.

Amictus.
Alba.
Planeta.
Manipulus.
Stola.
Cingulus.

Quo ad secundam significationem, sacerdos indutus uestibus sacerdotalibus, mysticè significat Christum magnum sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, indutum quibusdam uirtutibus; scilicet. Amictus significat Deitatem, quæ dicitur caput Christi. Alba significat puritatem corporis Christi immaculati, de uirgine nati. Cingulum significat vinculum Charitatis, quo nostram naturam effectiuè colligauit. Stola, obedientiam, quam pro nobis subiit patri. Manipulus significat brauium, seu præmium beatitudinis, quod Christus obtinuit per suam passionem. Planeta, plenitudinem gratiæ, qua Christus sua membra mystica adornauit.

Amictus.
Alba.
Cingulum.
Stola.
Manipulus.
Planeta.

Vel dicamus quod iste uestes significant uirtutes, quibus sacerdotes celebrantes adornati esse debent intus spiritualiter. Vnde Amictus in capite significat scutum fidei: ideo sacerdos dum se induit, dicit. Impone Domine capiti meo galeam salutis, &c. Alba significat munditiam conscientie: ideo dicit. De alba me Domine, & munda cor meum. Cingulus, quo præcingitur significat continentiam: ideo dicit. Præcinge me Domine Cingulo puritatis, & extingue humorem libidinis. Stola, si significat obedientiam, qua iugum Domini suscepisse ostenditur. Manipulus significat uigilantiam, contra accidiam, quæ animam reddit dormientem, uel significat ligamen affectus rerum temporalium signatarum per manum sinistram. Planeta significat Charitatem omnium uirtutum supremam: quæ ideo ponitur super omnia indumenta. Quorum omnium quodlibet relinquere, dum ad celebrandum accedit, esset mortale: uel uti eis antequam ab Episcopo sint benedicti, ait Ricchardus. distinctione 13. articulo 4. quæst. 3.

Amictus.
Alba.
Cingulus.
Stola.
Manipulus.
Planeta.

Dictis de præparatorijs, quæ circumstant ministro, sequitur de illis, quæ circumstant missæ: & sunt locus, tempus, & ignis.

Quantum ad locum, dico multa. primo missa regulariter celebrari debet in domibus, seu templis consecratis, uel saltem benedictis ab Episcopo. uel in oratorijs ab ipso assignatis. Can. 1. de Consecrat. dist. 1. Huius rationem assignat D. T. nam quæ circumstant huius sacramento, aut pertinet ad repræsentandam Dominicam passionem, aut ad reuerentiam ipsius, quæ est totius sanctitatis causa: propter utrunque omnia, quæ in uisum huius sacramenti ueniunt, sacra, & benedicta esse debent. Dixi (regulariter) quia in casu aliquo, ex licentia Episcopi celebrari potest in locis non consecratis, ut in Can. Missarum, ead. dist. Quod secundum Concilium Trid. Sess. 22. sine magna necessitate permitti non potest. ut notat Nauar. c. 27. nu. 82. Puta in Bello licitum erit sub tentorio celebrare: uel quando multus populus ad Eremitorium confluxit, tunc pro eorum comoditate in campetris altare decenter extrui posset, & ibi celebrare. uel quando aliquis ex priuilegio, uel diplomate crutiatur, uel simili haberet, ut do

Locus in quo celebrari dicitur.

mi sacrum facere posset: & tunc decens neque esset, nisi in casu magnæ necessitatis: puta dum propter grauem iacentis infirmitatem, ut communionem reciperet, in camera prope lectum, sacrum fieri uellet. Extra talem casum, indecentissimum esset in camera, uel sala, uti talibus priuilegijs, nisi in oratorijs ad hoc dedicatis. Verum tamen, in omnibus, & similibus casibus intelligitur, ut semper feratur tabula consecrata, uel altare portatile. Can. Concedimus. ead. dist. Vnde secundo dico, in quocumque casu, uel quouis loco missa celebranda erit, opus est, ut ad altare consecratum, uel saltem, ut dixi, tabula consecrata. Can. Altaria. ead. dist. nam si domus, uel templum ad talem usum dedicatum, consecratum esse debet; multo magis altare, super quo sacrum fit, & corpus, & sanguis ponitur; altare nanque ut ait Beda, super Lucam. c. 7. significat sepulchrum Christi, & linteola, sindonem: posset etiam significare crucem in qua Christus immolatus fuit; unde Crux ara dicitur. Tertio; Linteola, & corporalia, quæ super altare ponuntur, benedicta esse debent: non panno laneo, nec serico, led lineo & munda. Can. Consulto. eadem dist. nam linteam, ubi Christus immolatus fuit, lineum, & mundum fuit. Quarto; uasa, id est calix, ubi sanguis consecratur, debet etiam ab Episcopo consecratus esse, ex auro, uel argento, uel saltem staneo; & non ex auricalco, uel ære; quia hæc ob uirginitatem, æruginem parunt, & uomitum prouocant: neque ex ligno, propter fæditatem, aut ex uetro, propter periculum effusionis sanguinis: sic etiam & patena. Can. Vasa. & Can. Vt calix. ead. dist.

Primo quæritur, an Episcopus possit dare licentiam subditis suis, ut ubique extra suam diocesim facientes iter celebrare possint cum altare portatile? Respondeo Siluester Verbo Missæ. 1. §. quod sic; dum modo hoc fiat sine præiudicio tertij. Argu. Cap. In his. de Præuile. Idem facere possunt Fratres prædicatores & minores: saluo tamen iure parochiali. Cap. eodem. Hoc autem ius consistit circa oblationes, decimas, & primitias tantum. Sed hodie per Concilium Tridentinum hæc sunt derogata, si hiant sine necessitate ut supra. ut etiam notat Nauar. c. 25. num. 82.

Secundo quæritur, an liceat super mare, uel flumine intra nauim missam celebrare? Respondet Archidiaconus, quod non. quem omnes sequuntur, quia tunc nunquam necessitas curreret: quia periculum esset de sanguinis effusione, propter motum.

Tertio quæritur, an in Ecclesia exusta, uel uiolata, aut polluta celebrari possit? Dicitur, quod non. Can. Ecclesijs ead. dist. Sed quæritur, quando dicitur exusta, uel diruta. Dicit Raim. si solum tecta, uel aliqua pars Ecclesiæ combusta est, & parietes remanent integri, non dicitur exusta, ut in ea non possit celebrari, sed si ita combusta sit, quod parietes combusti sunt, & diruti omnes, uel maior pars illorum, cum tectis; tunc in ea celebrari non potest: nisi in aliqua eius cappella, si integra remansit, ex Episcopi licentia. Cap. supra citato, & ibi Glo. Diruta dicitur, quando est funditus destructa, quamuis de nouo sit reparata, de eisdem lapidibus.

Quæritur quando dicitur uiolata? Quando in ea sanguis humanus effusus est. Pro quo nota, quod oportet, ut effusio sit facta iniuriosè, a proposito, offendendo, & non se defendendo, nec casualiter: puta cecidit lignum, aut lapis e tecto, & aliquem uulnerauit; uel aliquis furiosus se ibi præcipitauit, aut ictu proprio se interfecit, aut e naso, uel ore, uel cicatrice effluxit. Dicit enim Hostien. in his casibus fortuitis, in quibus non concurrat uoluntas hominis alij uolentiam facientis, non est uiolatio, ut iterum reconciliari opus sit. Secundo

Aliare qd significat.

Corporalia.

Calix.

1. Dubium. Re celebrare in itinere.

2. Dubium celebrare supra mare.

3. Dubium de ecclesia diruta.

4. Violata.

Nota.

De Sacramento

tunc dicitur uiolata, quando vulnus factus est intra Ecclesiam, etiam si tunc in ea non est luxerit sanguis in terram, sed foras: sed si vulnus factus esset foris, deinde fugiens ad Ecclesiam, ibi sanguis cecidisset, tunc non esset uiolata; neque si ex tali vulnere intus Ecclesia moreretur. Cap. 2. extra. de Clerico per Tertio, ut sanguis sit humanus, & hominis uiui, & in magna quantitate effusus, & delictum sit publicum, saltem per famam & non occultum. Quarto, quando aliquis interficeretur per rixam, sine sanguinis effusione, puta per suffocationem, & hoc propter horrorem facti criminosi; secus si id accideret casualiter. Quinto, dum prædicta sunt intra Ecclesiam, & non supra tectum, vel subtus grottam. De his vide in summa corona confes. 3. parte. c. de Interdicto. Quæritur denique quando dicitur polluta? Respondetur, quando in ea effunditur semen humanum, per fornicationem, & etiam in actu coniugali; nisi coniuges in ea habitassent, quia tunc non eis prohibetur, ut debitum reddant ad inuicem: & ita conciliantur doctores, qui circa hoc varij esse uidentur. Secundo, ut seminatio feminis sit procuata, & non infans, vel ex infirmitate. Tertio, ut sit intra Ecclesiam, vel eius cappellam, & non super tectum, uel subtus grottam, ubi non celebratur, uel in campanili.

Quarto, ut peccatum sit publicum, & non occultum; quia Ecclesia non iudicat de occultis. Et hæc omnia ordinantur, ut loca sacra habeantur in maiori ueneratione; & peccatores de talibus peccatis in ea commissis confundantur, quod non habet locum in peccatis occultis, & ignoratis. Ita tenent communiter doctores. Reliqua, quæ hic de uiolatione Ecclesie dici possent, uide in loco supra dicto.

Qui autem celebrasset in prædictis locis prohibitis, peccaret mortaliter, & multo grauius in Ecclesia polluta & uiolata ante reconciliationem; nisi hoc ignoraret. Sed nõ incurreret irregularitatem. cap. Is qui, de sententia excommunicata. in sexto. Vnde in casu, quo Ecclesia esset combusta, uiolata, uel polluta, ut dixi, prius reconsecrari debet, si erat ante consecrata, uel benedicta, si erat tantum benedicta, & lauari aqua exorcizata, ait Raim. in Can. Si Ecclesia, de consecrat. Si quæris. Quæ differentia est inter consecrare, & benedicere? Dicitur, consecratio fit cum oleo sacro. cap. Quod in dubijs. extra de consecratione Ecclesie; Et cum uino & cinere, ca. propoluiti, ibidem. Et cum missa dicta ab Episcopo. Can. Nemo. ea d. dist. Benedictio autem fit sine istis solemnitatibus, a Præbitero, mandato Episcopi. cum aqua exorcizata. cap. Aqua. extra de consecratione.

4. *Dubium de casu necessitatis.* Quarto quæritur, licet ne consecrari in Ecclesia polluta, & uiolata, in casu necessitatis, sicut in alijs locis non consecratis? Dicitur, quod non: ratione reuerentiam: nam dum in campo, & tentorijs conceditur, intelligitur, ut illa sint loca honesta, & non profana: ita que decentius est extra Ecclesiam consecrari, quam in Ecclesia uiolata, donec reconcilietur.

5. *Dubium de Ecclesia interdicta.* Quinto quæritur, an celebrari possit in Ecclesia interdicta? Dicitur, quod non, si interdictum est locale particulare, id est quando interdicitur una, uel due Ecclesie; tunc ibi nihil fieri potest, nisi sepeliri clericos eiusdem Ecclesie; unde si aliquis in illis celebrasset, efficeretur irregularis: sed celebrandum est in alijs Ecclesijs. Si autem interdictum esset generale locale, puta essent interdictæ omnes Ecclesie vnius Ciuitatis, uel Prouinciæ: tunc clerici possent ibi diuina celebrare, ianuis clausis, submissa uoce, & sine campanis: de quibus latius in ter

6. *Dubium de altari non consecrato.* Sexto quæritur, an missa dici possit in altari non consecrato, uel sine tabula

parte summa nostræ cap. de Interdicto. conse-

Missæ.

87

consecrata ad minus? Dicitur, quod non. Can. concedimus. ea d. dist. Vnde si fuerit exacratum, debet prius reconsecrari, uel interim cum tabula consecrata celebrare; alias mortaliter peccaret. Immo Episcopus non potest dispensare, ut sacerdos celebret in altari non consecrato, aut ad minus sine tabula consecrata, quacunque necessitate currente: quia nullibi hoc exutum inuenitur, nisi summus Pontifex tantum dispensare ualet, quia prohibitio hæc est de iure positio. Sed hic quæritur, quando altare dicitur exacratum? Dicit Host. in tit. de consecrat. Ecclesie; quando mensa est destructa, nec sufficit si reedificetur ut prius; uel quando enormiter est fracta, uel quando lapis, cum quo sigillatur, seu clauduntur reliquie, quæ in consecratione altaris poni solent diminutus, aut diuisus fuerit. Idem etiam dicitur de tabula consecrata, quam uocant altare portatile.

Septimo quæritur, an missa dici possit cum calice non consecrato, uel exacrato? Dicitur, quod non, sine graui scelere: nec Episcopus in hoc dispensare potest, ut supra. Sed quando dicitur exacratus? Quando, percutitur ferro ab Episcopo, uel alio sacerdote ex mandato Episcopi, ad hunc finem, ut exacretur, uel quando dissoluitur, aut taliter frangitur, ut formam calicis amittat: non autem si radatur, uel mundetur.

Sed de hincaminibus, & corporalibus quid dicendum? Si scinduntur, aut lauantur, non amittunt benedictionem: Verumtamen lauari debent in sacramento, & a diacono in uase ad hoc specialiter dedicato; deinde dari alicui feminæ deuotæ, ut faciat ea magis candida, ut ait Glo. Non licet calicem, & corporalia a secularibus tangi: & tangendo, quod peccatum est? Genere suo ueniale; possit esse mortale ex contemptu: Can. In sancta, ea d. dist. Et multo magis si tam ista, quam alie uestes, robalia, & alia usui altaris cum benedictione dedicata, usui profano applicarentur. Can. Vestimenta. ea d. dist.

Sed quid agendum, dum sunt uetusta. Possunt refici ex pannis, & filis non factis, sine noua benedictione, si forma uestis manet; licet in pluribus partibus reficiatur; secus si tota reficeretur, ita ut prima forma mutaretur: quia ut dicit Albertus, sacrum trahit ad se non sacrum, dum manet. Et si fuerint facta inutilia? Dicit Host. in summa Titulo de consecratione; non debet ad alios usus profanos applicari, sed comburi. Idem de uasis sacris, candelabris, cathedra, ubi sedet celebrans, uelo, palla, & alijs ad usum altaris pertinentibus, faciendum. Can. Altaris. ea d. dist.

Quantum ad circumscriptionem temporis, duo sunt uidentia. Vnum, si de frequentatione celebrationis, alterum de hora celebrandi, nam in celebratione huius misterij, duo præ oculis habere debemus. Vnum est officium religionis, & cultus Dei; alterum est representatio Dominicæ passionis. Ratione primi deccens fuit, regulariter loquendo, quotidie in Ecclesia celebrare, hoc est singulis diebus per annum sacrificium offerre; quia quotidie, propter quotidianos defectus, fructu Dominicæ passionis indigemus. Vnde Dominus, patere docuit & Panem nostrum quotidianum de nobis hodie. Hinc Ecclesia statuit, ut singulis diebus missa saltem conuentualis celebraretur. cap. Cum creatura, de celebrat. missarum, præterquam in sexta feria Hebdomadæ sanctæ; & sabbato sancto, nam dici solet, in præsentia ueritatis figura cessat. Et quia hoc sacrificium est figura, & representatio Dominicæ passionis, quæ fuit expleta illa die, non est congruum; ut quando Christi gesta realiter recolit Ecclesia, tunc sacrificium in eius memoria figuratiue offerre. Verumtamen ne illa etiam die Ecclesia sine fructu eius passio-

Altare ann
crucium.

7. *Dubium de calicem consecrato.*

De corpore
libus.

De uesti-
mentis.

Quantum ad circumstantiam ignis, breuiter dicitur. Qui celebrat sine lumine, De igne celebratur ultra quod peccat mortaliter; debet per Prælatum seuerè puniri. Cap. finali. ff. celebratur Intellecto. de Celebrat. missarum.

De integrantibus missam

DICTO de preparatoriis ad missam. sequitur modo de secundo membro principali dicere, scilicet de integrantibus missam. pro quibus, nota, quod multa in hoc dici possent, que breuitatis causa pertransendo, summarè tangemus. Qui autem uellet ad plenum satisfieri, uideat Gabrielem Biel in libro dicto, Canon missæ.

Missæ intelligitur dupliciter. Primo pro toto illo, quod dicitur ab introitu, usque ad finem. Secundo intelligitur, pro prima parte, usque ad offertorium. quæ dicitur missa Cathecumenorum, id est nouiter in fide instructorum, & nondum baptizatorum, qui usque ad offertorium permittebantur audire. Can. Episcopus. de consecra. dist. 1. Deinde Diaconus dicebat, exeant Cathecumini foras; Itaque dicitur missa, quia mittebantur. Vnde Isidorus. Sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum baptizati noscuntur. Missa primo modo sumpta diuiditur in quatuor partes. In prima insinuat illuminatio populi; quæ extenditur usque ad offertorium inclusiuè. In secunda consecrandorum oblatio; quæ incipit a secreta, usque ad Te igitur. In tertia insinuat oblatorum consecratio; quæ extenditur usque ad post communionem. In quarta beneficii accepit remuneratione; quæ extenditur, usque ad finem.

In prima parte, illuminatur, dico, populus per decem misteria; quibus aduentus Christi desiderandus est. sicut. n. a. patribus antiquis expectabatur, & desiderabatur eius aduentus in carne uisibiliter; clamantes. Vtinam dirumperes cælos, &c. ita hic desiderandus est, quasi nouus aduentus eius inuisibiliter: quod fit præsens in sacramento: quod significatur per Introitum. Secundo quia aduentus eius non solum est desiderandus, sed etiam postulandus, sicut patres antiqui postulabant, dum dicebant: Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum. Quod significatur, per: Kirie eleison. id est Domine miserere. tempus enim aduentus eius fuit tempus misericordiæ. Tertio non modo est postulandus, uerum etiam acceptandus, cū gratulatione. Quod significatur per Gloria in excelsis Deo. Angelos imitando, qui nato Domino Hymnum pastoribus cecinerunt. Quarto inuitandum est etiam eius gratiæ per postulationes. Quod significatur per orationes, que fiunt in collecta. Quinto inuitandum est eius doctrinæ, quæ per lectionem Prophetarum, & Apostolorum sumitur, quibus populus docetur, Quod significatur per Epistolam quæ præmittitur Euangelio, sicut lex gratiæ cucurrit.

Sexto populus illuminatur, ut intelligat, in statu præsentis uitæ gemitu penitentia peccatorum commissorum, esse inuitandum. Quod significatur per graduale. Dicente Domino. Mundus autem gaudebit, uos uerò contristabimini. ideo tempore paschali, non dicitur graduale, quia est tempus letitiæ. Septimo post gemitum, insistendum est letitiæ; quæ concipitur per spem futuræ uitæ; subiungente Domino. Sed tristitia uestra conuertetur gaudium. Quod significatur per Alleluia. Sed ista a Septuagesima usque ad Pascha omittitur, quia tunc Ecclesia in tribulatione, loco cuius dicitur Tractus. Octauo illuminandus est populus, ut deuotè obtemperet mandatis legis nouæ. Quod significatur per Euangelium.

De Sacrificio

passionis existeret, ordinauit, ut illa die sumeretur a sacerdote corpus Christi consecratum præcedenti die, ad hunc finem specialiter reseruat. Hinc die Cænæ seruatur hostia consecrata in monumento, ut sumatur die sequenti. quæ do. consecrari non licet, ratione iam dicta. sanguis autem non reseruat, propter periculum effusionis, uel alterationis. Hinc apud uulgum, custodia illa habere caput effigiem sepulturæ: cum Christus non expirauerit, & in sepulturam missus fuerit, nisi die sequenti ad uesperam. Ita que qui in tali die consecrare præsumeret grauius peccaret: ideo pro communicandis infirmis reseruat in pixide sacramentum diebus præteritis consecratum. Die autem Cænæ, una missa dicitur ex ritu Ecclesiæ. capite referente. de celebrat. missarum. posset tamè die illa simplex sacerdos de licentia Episcopi missam priuatam dicere. Sed non in sabato sancto: quia illa dies seruanda est, ut sexta feria. nec obstat, quod cantatur in illa missa solennis, nam illa missa est noctis sequentis. antiquitus enim de nocte dicebatur; ut patet per collectam, quæ dicit. Deus, qui hanc sacratissimam noctem. Sed Ecclesia postea tempus anticipauit, propter ieiunantium lassitudinem, & alia incomoda currentia. Dixi (quotidie celebrare) propter occurrentia impedimenta, ut est interdictus, & cætera huiusmodi, propter quæ cessat ratio. Dixi quoque (regulariter loquendo) quod intelligitur in Ecclesiis cathedralibus, magnis Parochiis, & aliis collegiatis, & oppidis populosis. Vbi autem est aliqua parochia parua, & conuentus exiguus: non est mortale in diebus feriatis a celebratione cessare. Ratione secundæ scilicet representationis Dominicæ passionis, hora canonica celebrationis in missis solennibus, est a tertia usque ad nonam: quia tunc fuit celebrata Christi passio. Can. Nocte sancta, de consecra. dist. 1. ut quia tres fuerunt articuli passionis Christi. Primus dum linguis, & clamoribus Iudeorum Crucifixus fuit, dicentium. Crucifige, Crucifige eum. Mat. 27. & hoc fuit hora tertia. Secundus fuit, quando manibus Gentilium, id est mini strorum. Pilati fuit. cruci affixus: & hoc fuit hora sexta. In. 19. Tertius fuit, quando expirauit: & hoc fuit hora nona. Mat. 27. Ideo Ecclesia ordinauit, ut his horis correspondentibus, cantarentur missæ, uidelicet diebus festiuis, hora tertia, Professis, hora sexta. Diebus ieiuniorum, hora nona. Vnde in concilio Cabilonensi. Can. solent. de consecra. dist. 1. cauetur, ne in diebus qua dragesima cibis sumatur, nisi missarum solennis expletis, & uespertinis absolutis. Ex deuotione autem, & commoditate populi, missa priuata dici potest in hora diei prima, usque ad horam meridiei in discriminatum, ne plerique sine missa remaneant. Can. Necessè est. ead. dist. Hodie ex consuetudine in multis locis recepta, propter commoditates negotiantium, itinerantium, & laborantium, dicitur de nocte ualde manè. Quæ consuetudo, ait Nauar. etiam in Gallia, & Hispania obseruatur, quod fieri debet ex causa utili ab Episcopo recognita. non tamen hoc liceat in media nocte, uel quasi sine peccato mortali nisi tantum in nocte Natiuitatis Domini, propter misterium, quia in illa hora Christus natus est, & partibus annuntiatus. Can. Nocte Sancta. Et quamuis regulariter post nonam celebrare non liceat, tamen ex causa, post meridiem aliquantulum concedi posset. Vel propter officium mortuos sepeliendi, ubi est consuetudo, ut sepeliatur cum missa. Vel propter caeremonias, quæ hodie fiunt in missis solennibus. Vel propter sponalitia nobilitum, propter ectionem in Quadagesima. sed sine causa legitima horam Canonicam differre, nõ esset sine peccato mortali. Nec decretum. i. Concil. Trid. Ses. 12. uidetur prædictis contra dicere; quia per illud, his dictis non est derogatum, ut etiam Nauar. notat. cap. 25. nu. 82. & 86.

Quæ

Quare die
cænæ Do-
mini serua-
tur hostia
pro sequen-
si die.

Die cænæ
Domini
na missa di-
citur.

Hoc cele-
brandi.

Nota.

6
Missæ.

Introitum
quid signi-
ficat.

Kirieleiso.

Gloria.

Oratio.

Epistola.

Graduale.

Alleluia.

Euangelium.

De Sacrificio

Quare dicitur bene dictione accipit. **G**elium, ideo Diaconus acepto missali, benedictionem a sacerdote postulat, ad denotandum; quod nullus debet predicare, nisi mittatur: lectio enim Evangelij predicationem significat. & propterea legi debet in eminentiori loco, quia Epistola. iuxta illud. super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas sion. Et ita dum legitur, audientes stare debent. Can. Apostolica. de consecrat. dicit. Nono post predicationem, documenta fidei sunt publice confitenda, iuxta illud. Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Quod significatur per symbolum Apostolicum. Decimo, & ultimo per hæc fidei dona, sunt Domino munera placabilia offerenda, ut populus toto affectu in Deum eleuari possit, ut de se, dignum Deo faciat sacrificium. Quod significatur per Offertorium. Offertorium enim dicitur ab offerendo; nam tunc cantante choro, sunt oblationes.

Nota. triplex oblatio. Pro quo nota, quod oblatio est triplex, & ideo tria offerenda sunt. Primo sunt offerenda ipsemet personæ missam audientes; ubi sacerdos, oblaturus sacrificium laudis, præmittit. Dominus uobiscum, populum salutans; antequam dicat, Oramus, ad denotandum, quod nisi Dominus sit nobiscum, pro salute nostra orare non possumus. Vnde multis bonis spiritualibus priuatur homo audiens missam, cum peccato mortali, ut infra dicitur. Deinde per illud uerbum, oramus, exhortatur populus, ad eleuandam mentem ad Deum. Secundo sunt offerenda munera temporalia quotidiana, quæ seculares sponte dare tenentur Ecclesie parochialis; ex quibus Parochus, & alij sacerdotes uiuere possunt, secundum Vgonem, iuxta mandatum Domini per Moysen. Non apparebis in conspectu meo uacuus. ut habetur Can. Omnis Christianus. de consecrat. dist. 1. sed hodie in multis locis non sunt in usu dari, dum canitur missa, quia Ecclesie parochiales de decimis, & sumptibus sunt prouisa. nisi in missis solennibus. ubi mos iste relictus est, per quandam caeremoniam, uel ius parochiale. Hinc Hostiensis ait. In præcipuis festiuitatibus, tenetur quisque offerre, & cogi potest. maxime cum sit quædam generalis consuetudo, hoc ubique terrarum. Ideo offertorium canitur solenniter, dum sacerdos suscipit numera populi ad denotandum, quæ Deo offeruntur, cum mentis iubilo offerri debent. iuxta illud. Hilarem enim datorem diligit Deus.

Tertio, sunt offerenda a celebrante, quæ ipsis sacrificio necessaria sunt, scilicet, panis, & uinum. & aqua. de quibus satis supra dictum est; circa materiam huius sacramenti. Et hæc sufficiant quantum ad primam partem missæ.

Secunda pars missæ. Incensio. oblatorum. Sequitur secunda pars, quæ dicitur, Secreta, eo quod recitatur sub silentio. significans tempus, quo Christus non ambulabat palam inter Iudæos. In hac parte sacerdos se præparat ad consecrandum per tria. scilicet per incensum, lotionem, & orationes. Incenso se præparat deuotionis odore: dum munera incensæ. & thuribulum in signum crucis superinducit, ut omnes Diabolics fraudes, & malignitates excretur: quod fit in missa maiori. Lotione se præparat, non timore contaminationis corporis Christi consecrandi, quod nulla corporali munditia contaminari potest: sed ad excitandum se ad internam cordis, & conscientie munditiam: non quidem mortalium: quia iam supponitur illis esse mundatum: sed uenialium relictorum, & aliquarum reliquiarum. Ideo dicit. Lauabo inter innocentes manus meas: & non inter peccatores. Pro quo nota, quod sacerdos, dum sacrum facit, ter lauat manus. Primo, antequam accedat ad altare, ut ostendat se esse lotum ab omni iniquitate. est quoque illa prima lotio actio moralis. Secundo in missa statim post oblationem: ratione iam dicta.

Nota. Sacerdos ter lauat manus. Tertio, post oblationem, ratione iam dicta.

Missæ.

89

Tertio post missam, ob reuerentiam sacramenti, quod manibus tractauit. Orationibus se præparat sacerdos: tum per se ipsum dum dicit. Veni sâtificator, &c. tum etiam per populi assilientis suffragia, dum dicit, Orate fratres. &c. Quibus præmissis per orationes secretas petitur a Deo, ut populus offerens in suis donis sit acceptus, & incorporandus in unitate corporis Christi, quod fit usque ad præstationem: ubi concluditur; per omnia secula seculorum alta uoce: significans, quod Christus iterum palam ambulans, se Hierosolimam præsentauit in die palmarum, ut se Deo sponte offerret. Deinde sequitur præfatio, quæ significat gratiarum actionem, & diuinæ laudis confessionem; quam sancti in patria Deo reddunt. Deinde dicitur, sanctus, &c. quod significat, & repræsentat Hinnu Angelorum, & laudem puerorum Hebræorum in ramis palmarum. Quæ autem sequitur, cum omnia sint plena misteriis, & quo ad uerba, & quo ad signa, longum esset omnia tangere, in hac tertia parte, quæ sequitur.

Verum pro Parochis, unum examinare, ualde necessarium est, scilicet quid obseruandum est circa (memento) quod fit in missa. Pro quo est notandum, quod in hoc sacrificio est duplex offerens, unus. scilicet immediatus, alter mediatus, & mediatus est quoque duplex, unus particularis petens suffragiū Ecclesie, alter est uniuersalis, & principalis. Primus est sacerdos consecrans, & sumens sacramentum; qui ita hoc sacrificio perficit in propria prorsus, auctoritate tamen Ecclesie, ut nullus alius ab ipso concurrat cum eo, in sic offerendo. Secundus est ille, qui sacerdotem ad celebrandum indicit, ut instrumentum Ecclesie cuius suffragia, petit. itaque sacerdos hac intentione motus, offert in forma Ecclesie. Tertius offerens, & principalis est ipsa Ecclesia militans in cuius persona sacerdos tamquam minister, & instrumentum eius offert. hoc enim misterium est sacrificium totius Ecclesie. signum huius est, quod sacerdos non dicit, oro, tamquam ex propria persona, sed oramus ex persona Ecclesie. nec dicit, pro quibus tibi offero, sed offerimus, & similia. Hinc Ecclesia Spiritu sancto edocta, quæ pro uiuis, & defunctis depræcatur; ita uult, ut quibusdam locis canonis, specialis memoria fieret de illis pro quibus offeretur sacrificium, scilicet ut in memento primo fiat memoria uiuorum. & in memento secundo, mortuorum, ut in rubrica ostenditur. & in utroque memento potest sacerdos specialiter orare, pro quibus uult, & uirtutem sacrificij applicare, ultra generalem orationem pro omnibus fidelibus uiuis, & defunctis. & omnia hæc sunt ex ordinatione Ecclesie. quod patet per uerba quæ exprimentur in canone. dum enim dicit, memento domine famulorum famularumque tuarum: intelligi debet pro certis personis, pro quibus sacerdos specialiter celebrat. dum autem dicit, & omnium circumstantium, uult intelligere partem Ecclesie, quæ non includitur in primis uerbis. Ita etiam in memento pro defunctis, dum dicit, memento etiam Domine, usque ibi, ipsi De mine, pro particularibus intelligi uult. dum autem sequitur, & omnibus in Christo quiescentibus, uniuersaliter pro omnibus existentibus in purgatorio, orat Ecclesia. Et hoc merito fit. nam oratio meritoria, quæ in hoc sacrificio fit, ad placandum diuinam maiestatem, & ipsi nos reconciliandum, potest intelligi nare in triplici gradu, scilicet specialissimè, generalissimè, & medio modo, id est particulariter. Specialissimè ualet pro celebrante solum, si est in gratia, quæ uis enim moueatur ad celebrandum pro alio, semper tamen habet meritum proprium, propter bonum motum animi, quem habet ad eliciendum bonum opus. quod meritum ita est suum, ut illud alteri dare possit ordinata uoluntate Generalissimè ualet toti Ecclesie, prout ipsa orat. itaque sacerdos non debet a

Præfatio.

Sanctus. De memento. uisum.

Nota. Duplex offerens.

*Pro excom-
municatis
Ecclesia nō
orat.*

sua oratione aliquē excludere, sed oēs habituali itētionē includere. Dico (oēs) præterquam iustē excommunicatos; quos Ecclesia, cum fecerit membra præcisa, non intendit in suffragiis communibus iuuare. Dico (in suffragiis communibus) quamuis enim sacerdos, & quicumque fidelis, possit particulariter orare pro excommunicato, ut respiciat, non tamen in orationibus communibus, in forma Ecclesiæ illos iuuare potest. Dixi quoque (habituali) non enim tenetur orans omnes actualiter cogitare. Tertio modo ualet pro illis, pro quibus specialiter sacrificium fit, & quibus sacrificij meritum applicatur, ultra illam generalē applicationem, quæ fit in forma Ecclesiæ ut dixi; aliàs frustra Ecclesia ordinasset orationes particulares, & collectas; tam pro uiuis, quam pro defunctis; frustra etiam, & inutiliter fideles eligerent specialiter missas dici pro se, ita uentēs beneficia, & erigentes cappellas, & eleemosinas largientes obligantes sacerdotes ad qualdā limitatas cōditiones, ut bene ait Alex. de ales. Et quāuis i memēto signata sint per literam. N. nomina talium particularium, pro quibus sacrificium offertur, non tamen necesse est, eos nominatim exprimere, ut uult Innocent. sed sufficit mentis cogitatione illos recitare, & eorum petitionem explicare. Vnde conueniens est petenti missam pro se celebrari, suffragium, & petitionem suam particulariter celebranti notificare, dicendo, ad missam, quæ peto, teneor ex uoto, uel iniunctā penitētia, uel dicat illam pro tali; & tali mea deuotione peto, uel pro anima talis, & similia. Et quamuis Deus non egeat itētionē nostrā, cum omnia sint aperta oculis eius, nec oratione particulari, ac si nostris præcibus moueatur, cum sua uoluntas immobilis permaneat; tamen uult Deus quedam donare, & conferre, secundum ordinem suę sapientiæ, dum ad ipsum dirigimus specialiter orationes nostras, quæ non esset daturus, sine illis; quia sic ab æterno dare disposuit. suo enim modo, ab æterno uidit Deus petitionem hominis futuram, siue pro remissione peccatorum siue pro impetratione alicuius boni, & ad talem petitionem, pro tempore fēdam, ab æterno decreuit, se illi peccata dimissurum, uel tale bonum daturum, in tali tempore, sine sui mutabilitate; non enim mutatur Deus a non uelle ad uelle, propter petitiones nostras, ut faciunt homines, qui præcibus inclinantur, & de nouo deliberant facere, quæ non intendebant facere, sed hoc facit Deus, ut dictum est. mutatione facta in nobis, & in eo, qui petit; nam mediante oratione homo disponitur, & idoneus efficitur, ut impetret, quod petit. sic enim Deus ab æterno, mediante illa oratione præmissa, petitionem nostram adimplere disposuit. Volens itaque homo Deum sibi fore pius, sit ipse pius; est enim pius cum piis, & durus cum duris. Ex his deducitur, ualde proficuum esse tam celebrantibus, quam celebrari facientibus, speciales missas, ac preticulares collectas eligere, ut usum habet Ecclesiæ; non enim sufficit illa generalis applicatio intentionis totius Ecclesiæ, quo ad prædictas particulares petitiones.

Cum autem dictum sit, fructus sacrificij tripliciter applicari posse, scilicet specialis scilicet ipse celebrantis; generalissime toti Ecclesiæ, & tertio particulariter quibusdam determinatis personis. Duæ primæ applicationes semper sunt determinatæ; semper enim sunt pro ipso celebrante, & pro Ecclesia uniuersali. Quod ita conuenit fieri ex regula Charitatis; quæ ordinata est, ut scilicet homo primo pro seipso petat, secundo pro omnibus fidelibus, neminem excludendo. sed de tertia applicatione, quæ media est, & particularis, non datur regula determinata, sicut sepe fiat eodē modo; quia nō semper celebrans eadē intentione mouetur, sed applicatio fit illi, pro quo specialiter orat; quod fit modo uni, modo al-

Vnde

Vnde quæritur modo, an sit i potestate celebrantis applicare fructus, & uirtutem sacrificij, quantum ad istam tertiam applicationem, an nō? Scotus quoque lib. 20. ubi diffusè hanc quæstionem tractat, respondet affirmatiuè: quāuis enim sacerdos sit instrumentum, & minister Ecclesiæ, per quem Deus preces ipsius Ecclesiæ admittit, & eis, pro quibus ipsa Ecclesia orat per sacerdotem, dona distribuit; tamen quia ipse sacerdos est Deo consecratus, & huic cultui specialiter mancipatus, teneatq. supremum gradum Excellentiæ in Ecclesia, ratione ordinis sacerdotalis; sicut eius est sacrificium offerre, ita eius est etiā uirtutem sacrificij determinare, & ei, pro quo celebrat, applicare, ut tali indigenti bonum a Deo conferatur.

Et si diceretur, super bonum, quod Deus alteri confert, sacerdos non habet ius assignandi illud alteri, quia non debetur sibi, cum sit merus nuntius Ecclesiæ, nec procedit ex suo merito personali, sed debetur Ecclesiæ; ergo non est suum illud alicui determinatæ personæ applicare. Ad hoc respondetur, quod licet bonum alteri uirtute sacrificij conferendum, nō debeatur sacerdoti pro se; debetur tamen Ecclesiæ secundum celebrantis distributionem: ipse enim ex ordine, quem tenet in Ecclesia, est nuntius sponsæ ad sponsum, offerens petitionem pro determinatis personis; quibus dispositiuè applicat illud bonum. Et quāuis quilibet Sanctus, & iustus in Ecclesia possit pro alio orare, & illi de congruo bonum impetrare: hoc tamen ex officio propriè conuenit ipsi celebranti. Ex quo sequitur, quod sacerdos non est tantum instrumentum, & minister, sed etiam dispensator: quāuis enim bonum, quod uirtute sacrificij impetratur, non sit meritum personale proprium; tamen quia ratione ordinis habet in Ecclesia gradum excellentiæ, ut dixi, ideo conuenit ei, non tantum offerre, sed etiam oblationis uirtutem, & fructum alicui determinatæ personæ applicare.

Sed quæritur ulterius, ne uoto, & suffragio petentes fraudentur, postquam suum est fructus sacrificij particulariter applicare, an liceat ipsi, cui uoluerit, pro libito suo, illud applicare? Respondetur cum distinctione. Aut celebrans tenetur ex aliqua stricta obligatione missam dicere; aut ad hoc inducitur liberè pro sua deuotione: Si pro sua deuotione, clarum est, quod potest uirtutem sacrificij pro libito suo, cui uoluerit illud applicare: quod accidit simplicibus sacerdotibus, qui pro nullo tenentur. Si aut tenetur ex aliqua stricta obligatione, hæc multiplex esse potest. Vel inducitur ad celebrandum pro aliquo particulari petenti eius suffragium, cui se obligauit, eo quod sibi ministravit necessaria; seu eleemosinam dedit; & tunc nō modo fructum sacrificij alteri applicare non potest; sed neque intentionem petentis suffragium mutare ualet, scilicet ut dicat missam talis Sancti, uel Sanctæ, tales collectas faciat, & huiusmodi. Vnde ualde oberrant, qui requisiti ad dicendum diuersas missas, illas per commemorationes transeunt. Vel tenetur ex institutione Ecclesiæ, quæ in diuersis Diocesiibus, diuersos instituit Curatos, & Parochos, qui teneantur suas Ecclesias officiare, & pro parochianis, & subditis suis specialiter orare, & tunc non potest alijs, quàm sibi debitis uirtutem sacrificij applicare. Vnde errat Parochus, eo die, quo pro parochianis missam conuentualē dicere tenetur; si celebrasset tantummodo pro suis parentibus, uel amicis, uel pro deuotione alicuius petentis missam particularem; credens, se satisfacere debito parochiæ; quomodocunque Ecclesiam suam officiet: dicendo, Satis est, quod celebret. Vel obligatur collegiatam Ecclesiam officiare: in qua

M 2 sunt

*Dubium
de libertate applicandi sacrificium.*

*Scotus.
Ratio.*

Instantia.

Responsio.

Error celebrantium.

De Sacrificio

sunt aliqui sacerdotes instituti ad faciendum sacrum pro fundatoribus, & dotantibus Ecclesiam, uel relinquentibus bona temporalia, ut pro ipsorum anima dicantur tales, & tales missæ: & tunc eadem sequitur obligatio, ut dictum est. Itaque eo die, quo missam conuentualem dicere tenentur, pro fundatoribus & similibus; non potest celebrare pro petenti missam de S. Rocho, uel simili: & dum tenetur dicere missam de auiuersario pro anima illius, qui Ecclesiam dotauit, non potest dicere missam pro anima patris sui, uel simili. Vel tenetur celebrare ter, uel quater in hebdomada pro beneficio sibi relicto, & tunc illis diebus non potest intentionem instituentis beneficium uariare, contra præceptum, foundationem, uel institutionem, ut supra dictum est. Quod si contrarium fecerit, ait Scetus quo supra, & ipsi nocebit, & applicanti nihil proficiet; quia taliter applicando peccat mortaliter. Sed nunquid per eadem missam possit satisfacere intentioni amborum scilicet applicando fructus sacrificij, & beneficium instituenti, & petenti pro se missam, particulariter dici, seu animæ parentum. Inferius ad plenum dicitur.

Præter prædictas obligationes, oritur quoque obligatio quandoque adorandum pro illis, qui bona naturæ, animæ uel formæ contulerunt; ut sunt parentes carnales, & spirituales, amici, & huiusmodi: & quandoque ex charitate mouemur ad orandum pro inimicis & malefactoribus, aut simul pro uiuis, atque defunctis. Vnde sæpe accidit, ut sacerdos debito antidorali teneatur, uel liberè moueatur simul pro pluribus in una missa orare: pro quorum applicatione, ordo quidam obseruandus est. Verum dum sacerdos pro pluribus celebrare disponitur, quem ordinem tenere debeat, & in quo gradu, & loco applicationem sacrificij huic, uel illi facere debeat, dubium est. Sunt enim quidam, qui ordinem sex casuum grammaticalium in hoc seruant, scilicet incipiendo a neminatio; qui primus est; in quo celebrans ponit seipsum; quia charitas ordinata incipit a se ipso.

In genitiuo, id est secundo loco, memoriam facit genitorum, id est parentum, & propinquorum, tam carnalium, quàm spiritualium. In datiuo, id est tertio loco, memoriam facit dantium, id est eorum, qui bona tam spiritualia, quàm temporalia ministrauerunt, & contulerunt. In accusatiuo, id est quarto loco, facit memoriam accusantium, id est inimicorum; iuxta illud diligite inimicos uestros, & orate pro caluniantibus, & persequentibus uos. In uocatiuo id est quinto loco, pro peccatoribus, qui ad penitentiam uocantur. In ablatiuo id est sexto, & ultimo loco, pro quibus abstinimus bona, tam temporalia, quàm spiritualia, uel occasionem damni dedimus, orat. Et ita hunc ordinem tenendo, diuersimodè intentionem suam applicat diuersis personis, eos Deo representans. ut uirtutem sacrificij eis, secundum indigentiam distribuat.

Hic autem ordo non solum sacerdoti ædiolus est, propter mentis distractionem, & populo astanti propter temporis prolixitatem; uerum etiam neque ordini obligationis celebrantis correspondet: nam est quod sacerdos nemini obligatus possit hunc ordinem, uel alium tenere, & omnes prædictos in missa commendare; quod laudabile est: tamen qui alicui in specie aliquo modo obligatus est, hunc ordinem tenere non potest: sacerdos enim prius tenetur pro benefactoribus, & eis, qui ad celebrandum inducunt, qui ponuntur in datiuo, quàm pro genitoribus, qui ponuntur in genitiuo: & prius pro damnificatis, qui ponuntur

in

Missæ.

91

in ablatiuo, quàm pro peccatoribus, qui ponuntur in uocatiuo. Itaque ratio debiti requirit, ut quibus magis obligamur, illis nostra intentio prius applicanda est. Ideo aliter dicendum est, ut alij melius dicunt, & primo: Quocumque sine celebrans mouetur ad celebrandum, primo loco semper pro se ipso orare debet; nec aliquem, ordinata charitate, sibi præponere debet. Secundo loco, pro illo, seu illis, quo, seu quibus principaliter celebrare mouetur: & hoc diuersimodè; nam si tenetur pro beneficio, uel Ecclesiæ fundatori, uel benefactori, uel simili; & pro illis celebrare intendit, cum sint mortui, tunc principalem intentionem, pro illo, seu illis, in memento mortuorum reseruare debet: & uirtutem sacrificij primo illi, post se, applicare: deinde per ordinem cæteris, pro ut magis, uel minus tenetur. Et in memento uiuorū potest orare pro quibus placet in ratione impetrationis; quia suffragia, quæ pro uiuis in sacrificio petuntur, non impediunt fructum sacrificij pro mortuis intentum, ut latius infra dicitur. Vnde concluditur, quod non opus est tenere semper eundem ordinem, pro ut prima opinio dicebat: sed nunc uni, nunc alteri in primo loco, pro ut expedit, applicare potest: deinde cæteris, ut dixi. Et si forte scrupulus conturbat mentem sacerdotis oppressi multis obligationibus, & nescitis ordinare intentionem suam circa illos, quibus se uiderit obligatum; intendat in generali, tam in memento uiuorum, quàm defunctorum, post principalem intentionem applicatam illi, pro quo primo celebrat, ut Dominus, qui est iustissimus distributor, dignetur acceptare sacrificium pro illis, pro quibus tenetur, & eo ordine, eius fructum distribuere, ut ipsum obligatū esse noscit. Et si sacerdos, in illo loco, memento, ubi hæc fieri debent, nescit suam intentionem dirigere, & ordinare, ut dixi: ne ibi mēte distrahat, aut superflue in prædictis morietur, utatur cautela Scoti, scilicet, ut in sacristia, antequam ad altare accedat, se præparet, & suam intentionem ordinet, illam Deo dirigens, modo, quo intendit orare, & sacrificium applicare: deinde dum super altare peruenit ad locum (in memento) sufficit habere memoriam in comuni, præordinatorum in sacristia, ut Deus acceptet sacrificium pro illis, pro quibus se uelle offerre ordinauit. Et hæc de memento.

De valore Missæ.

HIC definienda est illa quæstio, tam desiderata a sacerdotibus timoræ conscientia, scilicet. An missa celebrata pro pluribus, tantum ualeat singulis eorum, quantum, si pro vno solo diceretur?

Pro ueritate huius materiz, est ualde in sudandum: eoquod circa eam fuerunt uariæ opiniones, propter uaria fundamenta, quibus suisiuntur. Prima opinio tenet indistinctè. Missa dicta pro pluribus, æquè ualeat oibus, ac si pro uno solo, seu singulis eorum diceretur. Fundamentum huius opinionis est. Missa ut habet rationem sacrificij, est infinitæ uirtutis, & valoris; quia ibi immolatur Christus, qui infinitè satisfecit. Ergo ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni poena; ergo per applicationem ad multos, non minuitur eius effectus. Et confirmatur per Can. Non mediocriter, de consecrat. dist. 5. Vbi Hieronymus habet hæc uerba. Dum igitur pro cunctis animabus psallimus, uel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Huius ratio est; quia Spiritus sanctus non datur ad mensuram.

Parti Quarta.

M 3 Ita

Ordo habendus in memento.

7
Quæstio
utilis &
necessaria
sciri.

1 Opinio.

Refutatio. Ista opinio, sicut paucos habet patronos, ita non est amplectenda, pro ut cōmuniter neque amplectitur: nam vltra quod sacerdotes faceret nimium cupidus, continet vnum absurdissimum: nam sequeretur, quod sacerdos vna missa totum purgatorium euacuare posset: quod est falsissimum, si enim ita res se haberet; Ecclesia certē non ordinasset tot missas dicendas pro defunctis, & suffragia pro qualibet anima existente in Purgatorio: vt habetur Cap. cum creatura, de celebratione missarum. Ad fundamentum eius, respondetur cum D. Tho. in tertia parte. q. 79. art. 5. Quamuis sacrificium missæ in se sit infiniti ualoris, ex eius sufficientia: non tamen infinite applicatur ei, pro quo missa dicitur: sed secundum quantitate deuotionis offerentis, siue fuerit immediatus, siue mediatas, vt infra explicabitur. Ad autoritatem Hieronymi in Can. allegatam, quæ forsā mouit autores huius opinionis: ad sequendum talem sententiam, dicitur, ut etiam Glo. dicit. Hoc referendum esse ad ipsum celebrantem: tantum enim iuuat ipsum celebrantem, dicendo missam pro uno, quantum pro multis. Vel melius, vt referatur ad quantitate deuotionis: in quo casu loquitur Canon. ibi enim reprehenduntur illi, qui cum anxietate quadam, & tristitia cordis, indiscretas psalmodiarum, & officiorum decantationes faciunt: quos Hieronymus consolatur, dicendo, ut ibi dicitur. Melius est decantatio quinque psalmodiarum, cum cordis puritate, & spiritali hilaritate, quàm totius psalterij, cum anxietate, & tristitia. Vbi insinuat, quod non sola quantitas suffragij iuuat, sed quantitas deuotionis, cui attendit Deus: qui respicit cor, & non tantum uerba.

2. Opinio. Secunda opinio tenet indistinctè totum oppositum, scilicet, Missa dicta pro pluribus, non tantum ualeat pro singulis eorum, quantum si pro vno solo diceretur. Pro hoc ponunt hoc fundamentum. Merito finito, secundum plenam iustitiam, adæquatè correspondet aliquod præmium determinatum: sed bonum, quod debetur, uirtute sacrificij, correspondet alicui præmio Ecclesiæ; illud autem est finitum, & certi gradus: ergo si diuidetur in plures, minus efficietur in quolibet eorum. Probatur, quod sit finitum: nam bonum illud quod respondet sacrificio, potest dupliciter considerari, vel ex opere operato, uel ex opere operantis. Ex opere operantis, id est affectu, & deuotione offerentis, patet, quod sit finitum. Ex opere operato, id est uirtute sacrificij in se, & tunc consideratur, aut ut est sacramentum: & hoc modo nihil operatur, nisi in dignè sumente; quia æque ualeat in Ecclesia, dum Eucharistia consecratur, & seruetur in pixide: aut consideratur, ut est sacrificium, id est alicuius offerentis oblatio, & tunc non ualeat nisi quantum acceptatur: sed in tantum acceptatur, in quantum est alicuius offerentis grati, & accepti, & consequenter secundum quantitate meriti eius erit meritum, seu præmium reddendum. nunc autem non est Christus immediate se offerens: nam Christus semel oblatas est a seipso offerente. Dicente Paulo ad Hebræ. 9. Neque ut sæpe offerat semetipsum. Sed hoc est sacrificium Ecclesiæ militantis, ex ordinatione Christi, dicente ipso, Hoc facite in meam commemorationem. Patet ergo, quod sacrificium non acceptatur ratione uoluntatis Christi immediate se offerentis, ut ualeret infinite, prout ipse infinite acceptus fuit; sed ratione uoluntatis Ecclesiæ militantis uniuersalis: ipsa autem habet meritum finitum; ergo finitè acceptatur, & consequenter bonum sacrificio reddendum finitum est. Ex hoc inferitur, Secundum Scotum quolibet 20. articulo 2. Si totum illud, quod sacrificio debetur, in missa specialiter uni applicabitur, nihil uirtute sacrificij reddetur alteri; quia

quod daretur alteri, nec est istud bonum, quod datur isti primo, nec includitur in illo, ut aliquid eius. Vnde tam ipse Scotus, articulo 3. quàm Gabriel in canone missæ. lec. 26. post alia multa, cōsulant. Dum aliquis inuenitur obligatus ad dicendum missam pro aliquo, si rogatur, pro eodem seruitio ab alio, non promittat, eum commendatum fore in eadem missa in primo gradu; quia primus fraudaretur in suo premio, ratione iam dicta; sed in secundo, & ita nulla iniuria fit primo obligato. Sed est, quod sit uerū, ut i facta ita esto, & iterius magis apparebit, s. præmiū, quod merito Ecclesiæ debet, sit finitū. Quæro, aut illud totū applicatur in memeto particulari primo obligato, aut non. Si primū, quæro, quid remanet applicandum secundo obligato in secundo gradu, nec intellego, quod meritū respondet in primo gradu primo obligato, & quod in secundo gradu, secundo obligato: Præterea sequeretur, quod vna missa satisfaceret pro tota pena cuiusq. animæ: non. n. imaginandum est, ut præmium, quod respondet merito Ecclesiæ, sit tā exiguum, ut nō sufficiat, pro tota pena nō solum unius animæ, sed plurium animarum; cum sint tot iusti in Ecclesia, digni magno premio: vnde si ita esset, non opus esset ordinare tot missas dicendas pro qualibet anima defuncti. Si secundum dixeris, tunc non sequitur, quod primus, cui sacerdos erat primò obligatus, defraudetur per promissionem factam secundo, & in eodem primo gradu, nam cum præmium respondens merito Ecclesiæ, quod specialiter, ut sic illi primo applicatur, non totum sibi cedat, remanet aliquid distribuendum alteri. Itaque cum hæc opinio sic posita, non sit costans, ideo Nauar. Cap. 25. num. 92. sequens hanc opinionem, postea inconstans uidetur. eodem. Cap. num. 3.

Tertia opinio distinguit, ita dicens. Si missa dicatur spontè a sacerdote, uel inducatur ab alio ad dicendum pro multis; tunc illa minus ualeat pro singulis eorū, quàm si diceretur pro uno tantū. Si autem sacerdos inducatur a diuersis, quorum quisq. petit, ut celebretur pro se, tunc per unam missam æque satisfacit omnibus, secundum eorū intentionem. Probant hæc sententiam per doctrinam D. T. 3. p. q. 79. art. 5. hoc modo. Missa de se, in ratione sacrificij, est meriti infiniti, quod meritum nō applicatur totum per unam missam, sed secundum quantitate deuotionis, & affectus celebrantis, uel facientis celebrare. Vnde si attendatur quantitas deuotionis celebrantis, uel facientis celebrare, correspondet ei determinatus effectus, & fructus sacrificij; qui si per intentionē celebrantis, seu facientis celebrare, ordinetur, ut ex æquo multis applicetur, clarū est, quod oēs simul minus de illo effectu inter eos diuiso participabunt, quā si totus uni eorū applicaretur, per intentionem offerentis; nam applicatio sacrificij correspondet quidē intentioni offerentis; sed quantitas effectus ipsius sacrificij nō correspondet intentioni prædictæ; sed deuotioni eiusdem, & ita distribuitur. Si autem quisq. seorsum, & diuisim petit suffragium missæ, siue pro uno, siue pro multis. Puta Petrus uult missam dici pro anima patris sui, Ioannes, pro matre sua, Franciscus pro fratribus simul celebrari petit; una missa tantum ualeat singulis, quantum omnibus, quia nullus eorum fraudatur intentione sua, omnes enim accipiunt de ualore missæ secundum quantitate deuotionis suæ, & non totum effectum, ut secunda opinio dicere uidetur.

Ex quo sequitur. Qui tenetur missam dicere pro uno, si ab alio rogatur, potest ei promittere, & una missa satisfacere ambobus, quia cum meritum missæ sit infinitum, ut supponit dicta opinio, & non totum cedat primo obligato, sed secundum quantitate suæ deuotionis, ut dictum est, semper remanet aliud, & aliud distribuendum, ergo si diuisim alij, & alij applicabitur,

Scotus,
Gabriel.Instantia
contra opi
nionem.

Nauar.

3. Opinio.

De Sacrificio

nullus illorum fraudabitur sua petitione correspondente suæ deuotioni, & affectu charitatis: quia effectus, & uirtus sacrificij correspondet affectui singulorum per rogantium distributiue, & non toti multitudini collectiue. Huius opinionis Caietanus est patronus, cui adhæret Siluester Verbo. Missæ. 1. §. 5. Socus autem li. 9 de iustitia & iure. q. 2. art. 2. sequitur secundam opinionem impugnata: aduertens postea hoc fundamentum. D. T. suppositum. concurrat cum Caietano in 4 sentent. dist. 13. q. 2. art. 1. Verumtamen ne tantam anam sacerdotibus daret, ex qua occasionem sumerent conculcandi missas, aliter a Caiet. Concludit.

Caietanus.
Siluester.
Socus.

4. Opinio.

Quarta opinio aliter distinguit, & respondet: ponendo hoc fundamentum. In effectu missæ multa bona comprehenduntur, sicut in alijs operibus ex charitate factis, scilicet collatio bonorum gratuitorum, & satisfactio pænæ pro peccatis debita. & propterea in missa ponuntur duo (Memento) Vnum pro uiuis, ubi peruntur gratiæ, & dona tam spiritalia, quam temporalia. Alterum pro defunctis, pro quibus missa non ualet, nisi in ratione satisfactionis pro pænâ debita in purgatorio. Vnde dicit ista opinio, si missa dicatur pro satisfactione peccatorum tam pro uiuis, quam pro mortuis, non tantum ualet multis, quantum si diceretur pro vno tantum. Si autem dicatur pro impetranda aliqua gratia, & que ualet multis, ac si diceretur pro vno solo. nam bonum spirituale communicatur ubique eorum, sicut spiritus, ergo cuiusque applicatur, totum applicatur, & diuisum. Posset dari exemplum in Sacramento baptismi. Si conferatur sacramentum vni soli donabitur gratia sacramentalis in certo gradu. Si autem conferatur duobus simul, dicendo, ego uos baptizo, aspergendo aquam super eos, unico actu, ambo acciperent tantum gradum gratiæ, quantum si diuisim baptizarentur. non enim per hoc diuiditur effectus, & donum spirituale, quod confertur in baptismo. ita in proposito. quæ opinio, quantum ad hunc casum particularem bene dicit, ut infra uidebitur. quamuis Gabriel Biel, loco supra citato illam refellat, & oppositum concludat.

Enten

Ego autem fateor, omnes istas opiniones in parte bene dicere, sed deficiunt, eo quod non respiciunt omnes angulos domus, idest intelligentias quæriti, sed quisque unum angulum, per diuersa fundamenta, & secundum diuersitatem fundamentorum diuersa concludunt. Sed quia quæsitum hoc est multiplex, idest multos comprehendit intellectus, ideo vnicuique responsum dicto quæsitio satisfieri non potest. Vnde respiciens ego omnes angulos istius quæstionis, pro eius faciliori intelligentia, sunt multa prælibanda, ex quibus, Deo duce, credo negotium dilucidari, & quæsitio satisfieri.

1. Prælibandum.

Primum prælibandum est. Missa continet duo, scilicet orationes, & ipsam sacrificium; quæ diuisim sunt consideranda. Vnde in quadam collecta Secundæ Dominicæ aduentus, dicitur. Placare quesumus Domine humilitatis nostræ præcibus, & hostiis. Circa utrumque habenda est in proposito consideratio.

2. Prælibandum.

Secundo est prælibandum, quod sacrificium missæ, & habet rationem Sacramenti, & habet rationem sacrificij. In quantum dicitur Sacramentum, eius ratio perficitur in consecratione tantum; quia significat rem sacram, quam continet. quam rationem feruat, dum est in pixide, & ad fideles defertur, uel porrigitur. Et secundum hanc rationem, habet quosdam, effectus determinatos, in certo gradu, ex Christi institutione, circa eum sumentes tantum, ut cetera sacramenta; de quibus satis supra diximus. & secundum hanc rationem non est ad proposi-

Missæ.

93

um. In quantum autem est sacrificium, eius ratio perficitur in oblatione. dicitur enim sacrificium in quantum sacrificatur, & offertur. Est quoque immolatio, cuius ratio perficitur in sumptione corporis, & sanguinis, a celebrante. & secundum hanc rationem, eius effectus ualet non tantum pro celebrante & sumente, sed etiam pro quibus offertur, uiuis, atque defunctis, per celebrantis applicationem, ut declaratur in sacro Concilio Trident. Ses. 22. Can. 3.

Ex opere operantis.

Tertio est sciendum, quod hoc sacrificium, ea ratione, qua sacrificium est, dupliciter considerari potest, prout dupliciter ualet potest ius, pro quibus offertur, scilicet, uel ex opere operantis, idest uirtute meriti personæ celebrantis, & offerentis sacrificium. Et tunc ualet pro iis, pro quibus offertur, quoad eius effectus, secundum quantitatem deuotionis offerentis, quisquis sit illi, ut infra dederat. Vel ex opere operato, idest ex ipso sacrificio, & opere exhibito in se considerato, non habendo respectum ad ipsum operantem. Et hoc dupliciter ad huc perato.

Ex opere operato.

intelligi potest, uel materialiter, idest secundum seipsum absolute, ut est immolatio Iesu Christi; nam id, quod offertur, & immolatur est Iesus Christus, qui licet dum sponte seipsum obtulit immaculatum Deo, pro mundi redemptione infinite meruerit sufficienter, & efficaciter, tum ratione rei oblatæ infinite Deo acceptæ, quia fuit præteritum infinitum; tum etiam ratione personæ offerentis, quæ erat suppositum diuinum, & consequenter infiniti meriti. tamen secundum hanc rationem, nullum effectum particularem habet in quocunque homine. sed tantum in ordine ad Deum habet infinitam acceptabilitatem, in quantum Deus complacet in eius commemoratione, scilicet sacrificij incurrit. nam cruentè semel oblatus est, dicente Petro in prima Epistola can. c. 2. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis. Et ad Roma. Paulus c. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi non ultra dominabitur. Hinc decipiuntur patres primæ opinionis, dicentes. Missa cum sit ualoris infiniti, quia ibi offertur Christus, qui est pretium infinitum, & infinite meruit, quæ ualet pro multis, ac si pro vno solo diceretur. hoc enim non sequitur ex dictis, ut patet per ante dicta, & patebit per dicenda. Vel intelligi potest formaliter, idest in quantum est alicuius sacrificantis sacrificium, & huic, uel illi applicatiuum. nam de ratione sacrificij est, ut sit ab aliquo oblatum. & tunc habet quosdam effectus particulares in quocunque Christiano non preciso. nam oblatio non uidetur grata Deo, in ordine ad nos Christicolos; nisi sit alicuius offerentis. gratiæ, & accepti. iuxta illud Gene. 4. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; prius ad Abel, quam ad munera. Et secundum hanc rationem, est meriti, & ualoris finiti. Hanc autem finitatem aliqui attribuunt sacrificio, ex Dei institutione. dicentes, quod Deus ordinauit quosdam effectus determinatos, in certo gradu, conferre pro celebratione cuiuscunque missæ, quibus, per celebrantem, dictæ missæ ualor applicaretur, sicut ordinauit determinatum gradum gratiæ conferre per unum quodque sacramentum iis, qui suscipiant illa. quorum effectuum quantitas soli Deo est nota. sed quia eorum sententia nulla ratione, uel autoritate fulcitur, credo, eos decipi, tenendo indifferenter aliam partem extremam, ut tenet Secunda opinio. Vnde melius dicendum est, quod fructus sacrificij, & ualor missæ est quidem effectus finiti, ex opere operato. sed illud est, tum ratione efficacitæ, quia efficaciter pro finitis acceptum fuit: dicente Christo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur. quod intelligitur, quo ad efficaciam; tum etiam (quod facit pro nobis) ratione offerentis Ecclesiæ, quæ est meriti finiti: nunc enim, & si eadem hostia oblata sit; idemque offerens Christus, non tamen offert

se-

De Sacrificio

seipsum immediatè, ut dictum est paulo supra: sed offert Ecclesia immediatè, ex Christi institutione, Dicente ipso, Hoc facite in meam commemorationem. Itaque ratio offerendi in casu facit diuersitatem; ut dicitur in sacro Concilio Trid. Sess. 22. c. 2.

Ex dictis infertur, quòd sicut meritum passionis Christi infinitum determinatè, & finitè applicatur huic, uel illi, per hoc quòd suscipit hoc, uel illud sacramentum: ita fructus huius sacrificij infinitus determinatè, & finitè applicatur huic, uel illi, non tamen in certo gradu indifferenter omnibus, sed secundum quantitatem deuotionis offerentium, qui sunt multiplices, ut in fra dicitur. hæc est enim differentia inter sacramentum, & sacrificium. nam sacramentum habet ex opere operato, idest ut est instrumentum Dei conferre effectum in certo gradu determinato, ut dictum est, nempe gratiam sacramentalem, ut patet de baptismo in omnibus pueris, qui æqualiter suscipiunt effectum baptismi. & ita intelligendum est de Eucharistia, ut habet rationem sacramenti, dum sumitur a dignè dispositis. Potest quidem crescere, ratione maioris dispositionis suscipientis sacramentum, ut patet in adultis baptizatis; qui ultra gradum gratiæ baptismi respondentem, ut dixi, accipiunt maiorem gratiam, quam pueri, ratione proprii actus concurrentis: ita & in sacramento Eucharistiæ, ultra gradum gratiæ sacramento correspondentem, accipiunt plus, prout sunt magis dispositi. Sed effectus sacrificij non datur illi, cui per celebrantem applicatur, in certo gradu determinato, tamquam per merum instrumentum Dei, ita ut non aliud requiratur ex parte suscipientis talem effectum, nisi dispositio, quo ad dignè suscipiendum. sed cum sit opus offerentis, qui concurrit tanquam causa agens, & non merè passiuà, ut in aliis sacramentis (nam sacrificium alicuius sacrificantis, & offerentis sacrificium dicitur, ut toties notauimus) eius effectus crescit, secundum quantitatem deuotionis offerentis. B. Vnde ait. D. T. quanto plures sunt offerentes, ut dicitur, tanto maior est fructus sacrificij oblaci, non quidè in singulis, sed in omnibus simul. in quantum unus quisque offerens unam, & eandem hostiam, ut dicitur nunc, participat quòdam partem, suæ deuotioni correspondentem, non dixi (secundum quantitatem deuotionis) nam, ut ait Diuus Gregorius. Non pensat Deus quantum, sed ex quanta, & quali deuotione offertur. Hinc illa paupercula uidua Evangelica, plus aliis a Christo commendata fuit, de duobus denariis missis in gazophylatium Domini, quia, quæ misit, ex maiori deuotione, & charitate, ac uoluntate magis accepta.

Quarto est aduertendum, quòd offerens, de quo supra dictum est, duplex esse dicitur. scilicet immediatus; & hic est sacerdos celebrans. Alter mediatus dicitur. & hic est multiplex. Primus, & principalis est Ecclesia uniuersalis, in cuius persona, tanquam eius minister sacerdos offert. Secundus est ille, qui inducit sacerdotem ad celebrandum pro se, uel suis. siue sit inducens uiuus, quærens, ut celebrans oret pro suis necessitatibus; siue inducens sit mortuus, petens suffragia Ecclesiæ, per dispositionem factam in testamento, uel simili, ut est, qui reliquit beneficium, uel annuensarium, uel alias missas, ut celebrentur pro eius anima. Tertius est ministrans in altari, ut Chorus in missa cantata, & similes. Quartus est audiens missam, in quo gradu intelliguntur omnes circumstantes. Quæ omnia probantur per canonem missæ, ubi dicitur. In primis, quæ tibi offerimus, & nõ dicit, quæ tibi offero. Pro Ecclesia tua sãta catholica In quo loco, intelligitur Uniuersalis Ecclesia. Deinde subdit. Memèto Dñe, &c. in quo loco intelliguntur, mouètes sacerdotè ad celebrandũ, ut dixi. Et sequit. Et oium circum-

Missæ.

94

stantium, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, &c. ecce quomodo non tantum sacerdos est offerens hoc sacrificium. D. Qui omnes de valore infinito huius sacrificij, quo ad efficientiam, & sufficientiam participant finitè, secundum quantitatem deuotionis cuiusque partem dicti fructus sacrificij sibi tangentem, uousquisque in suo gradu, plus, uel minus; ad modum illorum, qui aquam haurirent de abundanti fonte; unusquisque hauriret, & acciperet tantum, quanta est capacitas uasis sui: nam æquali merito deberet æquale præmium & hoc in quocunque gradu, siue immediato, siue mediato principali, siue secundo offerenti, ut dictum est. Puta celebrans ex æquali deuotione, meretur æquale præmium, siue pro se, siue pro quo, uel quibus celebrat; & ita offerentes mediati secundarij, qui missam petunt, uel audiunt, si sunt in gratia: si enim essent in peccato mortali, tam celebrans, quàm facientes celebrare, aut audientes, nihil pro eis inuaret.

E. Sed Ecclesia uniuersalis, sicut nunquam est sine aliquo iusto, (dicente Domino) Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua: ita nunquam est sine merito, etiam si celebrans esset in peccato mortali: quia ipse non celebrat in persona propria, sed Ecclesiæ, ut dictum est. Vnde sicut in ea quandoque sunt plures, quandoque minores iusti merentes, ita æquè, & correspondentèr participant plus, uel minus de ualore missæ, quæ in persona dictæ Ecclesiæ offertur. Qui ualor correspondens merito totius Ecclesiæ uniuersalis, si totus applicaretur per unam missam ei pro quo dicitur, una tantum missa cuilibet sufficeret. Sed non ita fit, ut infra dicitur.

F. Quinto sciendum est, quod iste effectus, seu fructus sacrificij, est multiplex: est enim Missa meritoria, impetratoria, & satisfactoria. ut habetur in S. Concilio Trid. Sess. 22. cap. 2. & Can. 3. Meritoria est, in quantum offerens ex charitate, quisquis sit ille, siue immediatus, siue mediatus, meretur sibi de condigno augmentum gratiæ, & gloriam paradisi, gratiæ correspondentem, quod dicitur præmium essentialè, scilicet beatitudinis: ipse enim offerens habet bonum motum animi, eligens opus bonum in gratia, ad honorem Dei; quod opus, ut sic est meritorium uitæ eternæ, auctenti gratiæ habitualis, & cuiuscunque alterius boni, ad ipsam uitam æternam ordinati, ut ait D. Tho. prima secunda q. 114. Quæ effectum ita sibi offerens meretur, ut alteri illum dare non possit. Et hoc modo intelligendus est Scotus, quoli. 2. o. dicens, quòd illud alteri dare non potest, quin sit suum; Vnde malè eum Nauarrus intelligit. Merces nanque debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam. Iuxta illud Pauli. De reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, &c. Iustitia autem respicit personam merentem, & non aliam. Iuxta illud Ezechia c. 14. Si fuerint in Ciuitate Noe, Daniel, & Iob; filium, & filiam non liberabunt, sed ipsi iustitia sua animas suas liberabunt. Ita que ait D. T. quo supra. præmium essentialè de condigno debetur operanti propriè in gratia, ex infallibile lege. Dei, qua seipsum obligauit, ut benè operanti, pro Dei gloria, mercedem redderet.

Impetratoria est, in quantum offerens, ut supra, applicando ualorem sacrificij secundum suam intentionem, ex Dei misericordia, de congruo impetrare meretur remissionem peccatorum, Donum perseuerantiæ, ne cadat; Remotionem eorum, quæ impediunt salutem, Gratiam sanitatis, & alia bona temporalia. Pro omnibus istis etiam ualet sacrificium missæ, ut dicit etiam S. Concilium Trid. Sess. 22. Can. 3. dummodo non sint saluti animæ contraria: nam cum sint quandoque obnoxia, ideo non semper impetrantur. Hinc dicitur, ideo non accipitis, quia non benè petitis: uel si non sunt obnoxia, non expedit illa habere, hæc

8
Missæ est
meritoria.

Missæ est
impetrato-
ria.

hæc est enim differentia inter meritum de condigno, & meritum de congruo, ut ait. D. T. quo supra. Meritum de condigno innititur diuinæ iustitiæ, ut dixi. Meritum autem de congruo innititur diuinæ misericordiæ, cum enim homo in gratia constitutus, impleat Dei uoluntatem, congruum est, secundum amicitiam proportionem, ut Deus quoque impleat hominis uoluntatem, in fide perfecta eradicatam, & saluti non contrariam. Iuxta illud *Dameis. c. 9.* Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus præces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Dico (in fide eradicatam) nam talia bona fidentes impetrant; quibus dicitur, confide fili. et alibi. fides tua te saluam fecit. Vnde si aliquando non accipimus, quæ petimus, accidit, uel quia deficiamus in fide, uel quia non expediunt nostræ salutis, uel quia non recta intentione petimus, uel denique quia ponimus obicem. ex quo non assequimur, quæ per præces Ecclesiæ postulamus, quamuis Ecclesia in se semper audiat. Et hos effectus, qui dicuntur impetratorij, offerens siue immediatus, siue mediatu, uirtute sacrificij, ut dixi, potest tam pro se, quam pro aliis impetrare. Immo ultra hæc, potest alii impetrare primam gratiam, & remissionem peccatorum. nam cum sit in amicitia Dei, ut dixi, congruum est, ut Deus amore sui, alteri beneficiat. dummodo ille alter obicem non ponat. Hinc solent pii peccatores orationibus iustorum se commendare. Satisfactoria est, in quantum offerens, applicando fructum missæ, id est uerita passionis Christi, in missa representatæ, iuuat ad satisfaciendum pro eo, cui per intentionem offerentis applicatur. Qui effectus satisfactorius est proprius huius sacrificij, ut *Sess. prædicta, c. 2.* dicitur. Quamuis enim tam sacramenta, quam orationes, & alia opera in charitate facta, sint & meritoria, impetratoria, & satisfactoria aliquo modo; tamen sacrificium missæ primo, & principaliter ordinatur pro satisfactione panis peccatis debitæ, remissa culpa. Impetratio magis pertinet ad orationes, & collectas, quæ in missa dicuntur, ut supra tetigimus. Dixi (aliquo modo) nam opera pœnalia habent ex se, ut sint satisfactoria. sed oratio, cum non sit opus pœnale, non tam ualet pro satisfactione defunctorum, ex genere operis, sicut ieiunium, & eleemosina; nisi in quantum uim accipiunt, ex parte Diuini, & Ecclesiastici præcepti, & mandati instituentis, ut pro defunctis dicantur, ut patet in officiis, & missis defunctorum, ad hoc specialiter ordinatis.

Quare nõ
semper ex-
audimus
circa tēpo-
ralia bona.

Missæ est
satisfactoria
ita.

G. Sexto est aduertendum, quod iste fructus sacrificij missæ prædictus in triplici gradu potest intelligi ualere alicui. Primo specialissimè. & hoc modo semper ualet celebranti, quando est in gratia. & intellige hoc secundum triplicem effectum, scilicet, meritorium, impetratorium, & satisfactorium. Verum primum ita sibi debetur, ut alteri dare non possit, ut dictum est supra. Reliquos autem duos, impetratorium, & satisfactorium, potest cui, uel quibus uoluerit applicare, potest enim nihil pro se petere, & impetrare, sed pro alio. ita etiam, quod ia ratione satisfactionis sibi in missa contingit, alteri per applicationem donare. Secundo, ualet generalissimè: & hoc modo ualet toti Ecclesiæ: orat enim sacerdos celebrans pro omnibus orthodoxis, atque catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus. nec aliquem fidelem de hoc numero excludere debet: nisi excommunicatos obstinatos, & Ecclesiæ rebelles, pro quibus, Ecclesia ordinat, ut non oremus in collectis generalibus, nisi priuatè ex charitate, ut respiciant. Huic ordini inueniunt illi, pro quibus ex Ecclesiæ instituto generaliter offertur sacrificium, ut est Papa, Rex, Antistes, circumstantes, & benefactores generales, ut sunt de populo, Parochiales, decimas soluentes, uel alia secularia tribuentes, pro sustentatione ministrorum Ecclesiæ. H. Tertio ualere potest medio modo. id est spe-

cialiter illi, uel illis, quibus specialiter, per intentionem sacerdotis celebrantis applicatur: siue in memento uiuorum, siue mortuorū: propterea nanq. *Ecclia. ordinat* ista duo loca in missa; scilicet in uno, ut oretur pro uiuis, & in altero pro defunctis; ut sacerdos, ultra generalem applicationem pro oibus fidelibus uiuis, atq. defunctis, applicare possit meritum missæ specialiter cui, uel quibus uoluerit ipse, siue uiuis, siue defunctis; uel ex motu suæ uoluntatis, applicando illis partem, quæ sibi debetur, & suæ deuotioni correspondet, ut supra dixi, uel ex uoluntate alterius quærentis missam pro se dici. Verum si ex motu propriæ uoluntatis applicat uiuis, potest illis ualere impetratoriæ, & satisfactoriæ, ut dixi. Si autem ex uoluntate alterius, quærentis missam; tunc, si quærens missam uult, ut applicetur sibi, potest sibi ualere meritoriæ, impetratoriæ, & satisfactoriæ. Si uerò uult, ut applicetur suis parentibus uiuis, potest illis ualere impetratoriæ, uel satisfactoriæ, uel utroque modo, sed nõ meritoriæ, rationibus supra dictis. Sed si uult, ut applicetur defunctis, tam ex motu proprio, quam ex motu alterius, illis non potest ualere, nisi satisfactoriæ, propterea soluendis, quibus detinentur in purgatorio, nõ enim illis ualet, pro merito de condigno; quia eis applicari non potest; nec sunt in statu merendi; neq. pro impetratione alicuius boni; quia, cum sint in termino proficiscendi, his non opus habent. Relinquitur ergo, ut pro satisfactionibus tantum illis ualet. Illi autem defuncti pro quibus offertur sacrificium, sunt in duplici differentia; quidam enim dicuntur etiam offerre sacrificium uirtualiter, id est uirtute uoluntatis antecedentis, & sunt illi, qui, dum erant uiui, ordinauerunt, ut tales missæ pro ipsis dicerentur, & tunc ualent ipsis, primo meritoriæ, propter bonum motum in charitate, dum eliguntur, etiam si non dicantur; secundo ualent in ratione satisfactionis debitæ illis missis, si dicantur, aliàs minime. Alij sunt, pro quibus offertur sacrificium, sed ipsi nullo modo offerunt; & sunt, qui non ordinauerunt tales missas pro se dici; sed dicuntur ex ordinatione Ecclesiæ, uel parentum, uel amicorum, absque quod illi defuncti tales petijissent; & tunc ualent illis per modum suffragij.

Septimo est notandum, quod supra dixi, celebrans medio modo, potest in memento applicare fructum sacrificij, ut supra, cui uoluerit, siue uiuo, siue mortuo: nam in potestate celebrantis est, applicare aliquo modo specialiter uirtutem sacrificij, ut supra declarauimus: quando de memento, locuti sumus. Verumtamen, quamuis ipse celebrans fructum sacrificij medio modo dictum applicare possit, cui uoluerit, id est bonum, quod illi sacrificio debetur, reddatur illi, cui ipse per intentionem suam applicauerit: tamen ubi habetur doctrina certa de applicatione sic, uel sic faciendo, puta, ut loco citato dicebamus, Parochus, seu Curatus, qui tenetur celebrare, & orare pro suis parochianis, & subditis, qui decimas & prouentus solunt; uel Ecclesiam dotauerunt, & fouent, non potest rectè intentionem suam alteri, quam illis applicare.

Item Canonici præbendatus, beneficiatus, uel alius de collegio, qui tenetur pro certis personis determinatis, secundum suam obligationem beneficalem, non potest, prohibito suo, alijs, quam illis ualorem missæ applicare: si aliter faciet, & illum, cui applicabit, non iuuabit & ipsimet nocebit, faciendo contra debitum suum. Secus si non esset curatus, seu beneficiatus, sed liber: uel etiam beneficiatus esset, & hoc face-re uelit, eo die, quo pro beneficio non tenetur: quia tunc liceret, ut supra.

Sed nunquid per Vnam missam posset satisfieri debito beneficij, & alij, cui tenetur ex debito antidotali, seu liberali promissione, aut alia requisitione, uel elemosina sibi data, ut pro illo celebretur, uel simili? Hoc est, quod uertitur in dubium, & ideo.

Octauo est ualde aduertendum; quod quantitas prædictorum effectuum ipsius sacrificij non eodem modo diuiditur inter offerentes particulares, prout sunt Celebrans, Inducens sacerdotem ad celebrandum, siue uiuus, siue defunctus, & Missam audiens. Et primo quo ad meritum essenziale, cum enim nullus mereatur de condigno uitam æternam, nisi sibi metipsum, ut supra dictum est, & hoc meritum non debeatur, nisi ex opere operantis, consequens est, ut tantum sibi respondeat de merito prædicto, quanta est deuotio sua, & charitatis actus, quo dignus sit, ut ei retribuatur. Et hoc intelligitur, scilicet ut talis retributio fiat, tam ipsi celebranti, quam facienti celebrare, si est in gratia, siue uiuus, siue defunctus fuerit, quam etiam audiendi missam, unicuique in ordine suo. Dico (in ordine suo) nam cæteris paribus, plus retribuitur celebranti, quam inducenti ad celebrandum, & plus inducenti, quam audienti tantum, & plus inducenti, audientique simul, quam inducenti tantum. Dixi quoque (siue fuerit defunctus) defunctus enim dum uiuus instituit per se missam celebrandas, ex illo actu elicitis uoluntatis in gratia, & charitate factis, impulsu Spiritus sancti tunc meruit premium beatificum, secundum æqualitatem iustitiæ ad suam deuotionem correspondentem, ex diuina promissione; etiam si illam missam se instituta postea non dicerentur; quia circa hunc effectum bono motu uoluntatis correspondentem, non fraudatur, in hoc enim casu, uoluntas pro facto habetur, quam respicit Deus. Fraudaretur quidem circa effectum satisfactorium, si missam non dicerentur; nunquam enim debitor liberatur, nisi debitum cum effectu soluat. Et quia prædictum meritum essenziale respicit solum opus operantis, ut dictum est, ideo nullus offerentium fraudatur portione sua, deuotioni suæ correspondente, quamuis plures concurrant ad offerendum idem sacrificium; immo quanto plures sunt offerentes in uno sacrificio, modo prædicto, tanto magis dictum sacrificium est acceptum, & fructuosum in ordine ad dictos offerentes. Dixi (ex opere operantis) nam ex opere operato, id est ex merito uniuersalis Ecclesiæ; circa hunc primum effectum, nihil offerentibus prædictis correspondet. meritum enim essenziale respicit actum proprium, & non alienum. L. Secundo quo ad effectum secundarium, scilicet impetratoriū, qui respondet tamen sacrificio, quam orationibus in missa factis, uis meritoria de congruo, ut supra in quinto aduertendo dictum est, ex opere operantis attenditur, secundum quantitatem deuotionis, & fidei celebrantis, seu facientis pro se celebrare. Vnde multitudo offerentium, uel facientium offerre nihil nocet singulis ex hac parte, ut quilibet eorum accipiet partem suam. Et quauis Scotus quolibet dicat contrarium, motus hac ratione, scilicet sicut aliquis dilectus in amicitia humana, per suam supplicationem mereretur maius bonum uni soli, si pro illo solo rogaret, quam si supplicaret pro multis; nam pro vno exaudiretur, ut tantum bonum impetraret ei soli. & si pro multis peteret, uel non exaudiretur pro omnibus; uel non tantum bonum singulis eorum impetraret. ita est, ait ipse, in proposito; & hoc secundum amicitiam legem; tamen hac eius ratio, si locum habeat inter homines, qui mouentur aliqua determinata passione, uel affectione amicitie erga supplicentem, uel ex minore liberalitate, ex parte dantis, propter quam, minus daret singulis eorum, pro quibus supplicaretur, quam uni soli si pro illo tantum supplicatio fieret. solent enim Reges esse parci in donando, eo quod

eorum thesaurus est finitus, & petentes sunt multi: sed in Deo hæc ratio Scoti non habet locum; nam uis ista impetratoria ex parte nostri principaliter innititur fidei. Iuxta illud Marci. xi. Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Ex parte autem Dei innititur suæ diuinæ misericordie, quæ est infinita: Vnde Caietanus ait, in suis quolibetis super hanc materiam. Nec fides de uno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas dei circa unum, minuitur ex alterius largitione; quia thesaurus gratiarum, & donorum Dei est infinitus: ideo sacrificium, & oratio, cuius principalis est impetrare, in quantum impetratoria sunt, non minus ualent singulis, si pro pluribus, quam si pro uno solo fiant. Immo quanto ex maiori fiducia Diuinæ liberalitatis, & ampliori charitate procedit, tanto maiorem effectum inducit. Sed dicit Scotus ibidem, ergo sequeretur, quod aliquis posset impetrare primam gratiam quotcumque peccatoribus, sicut & uni eorum. Respondeo, concedendo hoc consequens; & ratio est, quia hic non requiritur poenæ solutio, sed Dei placatio, ad quod Deus pronus est: ac etiam requiritur boni impetratio ab ipso, ad quod liberalissimus est, cum modo ex parte nostri sit uera dispositio. Et confirmatur. Dicitur enim Gen. 18. Si in Sodoma, & Gomorra inuenti fuissent decem uiri iusti, non perdidisset deus uniuersam Urbem propter eos. Et si consideremus hoc negotium ex opere operato, id est militantis Ecclesiæ, quæ orationes, & collectas ordinat fieri in missa, ut pro fidelibus deprecetur; Neque dicendum est, prædictum effectum impetratorium esse determinatum, ut minus ualeat singulis, dum pro pluribus deprecatur; si enim ita esset, sequeretur, quod quanto plures essent fideles audientes unam missam; tanto minus iuuarentur Ecclesiæ petitione: Vnde conuulsius esset, præsentem esse in missa, ubi pauciores collectæ fierent ex ordinatione Ecclesiæ, pro diuersis causis impetrandis; quod non est asserendum. Itaque celebrans non solum iuuatur propria deuotione, ut dictum est, sed etiam fide Ecclesiæ uniuersalis. Similiter & audiens missam unumquisque in gradu suo. Inducens autem ad celebrandum iuuatur deuotione propria, si est in charitate, fide Ecclesiæ, si obicem non ponit, & deuotione celebrantis, si illam petit in specie.

M. Quo uero ad tertium effectum scilicet satisfactorium qui est proprius & principalis effectus sacrificij, ut supra dictum est, communiter dicitur; quod de illo merito infinito sacrificio correspondenti, illi cui applicatur, debetur quantitas finita, & determinata, cum ex opere operantis, tum etiam ex opere operato. Et quidem ex opere operantis, clarum est, quod sibi respondet tantum de satisfactionis passionis Christi, in dicto sacrificio representatæ, quanta est deuotio offerentis; & non pro tota poena sibi debita, siue fuerit offerens immediatus, ut celebrans, siue medius secundarius, ut est inducens sacerdotem ad celebrandum: qui siue fuerit uiuus, petens missam pro peccatis suis, aut suorum, siue mortuus relinquens in testamento missas pro se dicendas, ut supra notatum est. Verumtamen, ut ait D. T. quo supra, tanta esse posset deuotio offerentis, seu facientis offerre, ut una missa sufficeret ad satisfaciendum pro tota poena sibi debita: sed quoniam uia ordinaria, deuotio non est tanta, ut sufficere possit: ideo pro poenis peccatorum in purgatorio purgandis, plures missæ dicendæ ordinantur; & maximè, quia ignoramus quantitatem nostræ deuotionis, & poenæ soluendæ.

Ex his sequitur primo, quantum est ex parte operis operantis, & offerentis particularis: tam celebrans ex motu proprio, quam inducens ad celebrandum, si intentione sua habent ut sacrificium pluribus applicetur; puta applicado

illud animæ patris & matris simul, tunc illi minus participabunt de fructu satisfactorio, quam si uni tantum applicaretur, quia quantitas satisfactionis correspondens suæ deuotioni, cum diuidatur inter plures, minus participatur ab singulis eorum. Verbi gratia, si offerens hoc sacrificium habeat deuotionem tantam, ut ei respondeat de dicto sacrificio, satisfactio pænæ purgatorij unius anni; applicando illud patri, & matri simul, quilibet eorum releuabitur pro mediocritate anni; & si applicaretur tribus, quilibet pro tertia parte releuaretur si autem applicetur patri tantum, ille releuabitur pro toto anno. Itaque quanto plures sunt commendati in vna missa, per vnani intentionem (quod nota) tanto minus participabunt singuli eorum de fructu satisfactorio, quia effectus prædictus non correspondet intentioni applicantis, sed deuotioni eius, quæ ad quantitatem, ut dictum est, non enim quantum intendendo, ex hoc sacrificio, quantum haurio, sed quantum deuotionem habeo. & in hoc conueniunt omnes. Nisi secundo sequitur aliud, opposito modo, scilicet. Quanto plures sunt rogantes, dici missam pro eodem, tanto plus iuuat illum; quia effectus sacrificij erit eis, secundum deuotiones rogantium. Verbi gratia, Ioannis petit, missam dici pro anima patris; tandem respondet ei, de effectu satisfactorio, quanta est deuotio Ioannis, ut dictum est. si autem Franciscus frater Ioannis petet separatim eandem missam pro eodem patre ultra meritum Ioannis applicabitur patri illa portio, quæ respondet deuotioni Francisci; quia portio debita deuotioni Francisci non auferat, uel minuit portionem, quæ debetur deuotioni Ioannis, ut infra dicitur. Et ultra deuotionem rogantium eandem missam, potest etiam animam patris eorum iuuare deuotio celebrantis, applicando, scilicet animæ portionem, quæ sibi debetur de illo sacrificio, in ratione satisfactionis, ut dictum est in sexto aduertendo. O. Dico (potest) nam regulariter inducentes sacerdotem ad dicendum missam pro se uel suis, non petunt deuotionem sacerdotis, id est effectum sacrificij, qui debetur suæ deuotioni, sed tantum intentionem applicatiuam, id est, ut intendat applicare sacrificij effectum, sibi, uel suis; quæ intentio est necessaria. in memento, ut supra dictum est alias multi deciperentur in sua opinione: nam stare potest, ut sacerdos celebrans non sit in gratia, propter quod non iuuaret animam rogantis missam: & maxime hoc apparet in defunctis, qui reliquerunt anniuersaria, & instituerunt beneficia perpetua, & alias missas pro se dicendas: constat enim, cappellanos eis in seruientes, non omnes, uel non semper esse in gratia. signum est, quod petens missam regulariter non confidit deuotioni celebrantis. Et quia malitia celebrantis non impedit effectum sacrificij, ut omnibus confessum est; ideo petentes missas, non fraudantur si uctu sacrificij, qui respondet sibi, & Ecclesie Vniuersali, ut infra dicitur.

P. Neque regulariter, & communiter sacerdos seruans beneficio, uel requisitus ad celebrandum pro anima alicuius, promittit applicare illi portionem fructus satisfactorij, quæ sibi debetur ex deuotione propria, illa cedendo, nisi in specie de hoc requiratur. Et hoc non aduertentes multi, hallucinati sunt, in cetero minando aliter, quam requiritur in hac materia. Et aliquis perit a celebrante hanc prædictam portionem, non æquum est, celebrantem se obligare ad totum, ut non possit aliquid de ea, etiam aliis impertire, ait Parisiensis. Secus dicendum est de effectu impetratorio, id est quando missa ordinatur ad impetrandum aliquod bonum, cuius ipse petens fortè iudicatur indignus; tunc enim saepe quæritur deuotio celebrantis, ut tale bonum impetret pro se; potest enim sacerdos Dei amicus impetrare pro alio primam gratiam, uel aliquod bonum temporale, ex merito de congruo, ut ait Diuus Tho. prima secunde. q. 14. art. 6. vnde

tales diligentes esse solent, ad quærendum sacerdotem bonæ famæ, & bonæ uitæ. Q. Tertio sequitur, si plures separatim concurrant ad faciendum sacrum, id est petunt eandem missam dici pro se, vnus non fraudatur portione sua correspondente suæ deuotioni per hoc, quod alius uult eandem missam dici pro se; nam, ut ait Caietanus, quo supra, cum ex parte rei oblatæ effectus sacrificij sit infinitus, ut dictum est supra, per vnica deuotionem non exhaustur, nec diminuitur quantitas prædicti effectus. immo non solum duobus, sed etiam pluribus, & plusquam multis deuotionibus vnica sacrificium sufficiens est, pariendo effectus certam partem satisfactionis deuotioni eorum correspondente. Itaque nihil admittitur vni facienti pro se offerri sacrificium, de quantitate effectus eius per hoc, quod aliter procurat illud metipso se dici, seu offerri, sed unicuique respondet tantum de, quantum, si pro se solo offerretur; quia unicuique respondet sufficienter, & efficienter, secundum quantitatem deuotionis suæ, ut toties dixi. R. Et si hoc solum consideraretur in missa licitum esset sacerdoti, plures, & multas pitatiâs, & elemosinas accipere, pro missis mortuorum, & postea pro vnâ missâ dicendam omnibus satisfacere; sed quoniam sacrificium hoc quantum ad illud tertium effectum consideratur etiam ex opere operato, quod non aduertit Caietanus, ideo dico.

S. Ex opere operato, id est merito totius Vniuersalis Ecclesie militantis, in cuius persona principaliter sacrificium offertur, ut dictum est in tertio, & quarto aduertendo, respondet, secundum plenam iusticiam, satisfactionis fructus, in certo gradu finitus, secundum quantitatem deuotionis totius Ecclesie prædictæ, id est Religionis Christianæ. Qui fructus satisfactorius non applicatur totus, ex intentione Ecclesie, illi, pro quo sacrificium offertur, alias sequeretur, quod vna missa sufficiens esset ad satisfaciendum, non solum pro tota pænâ vnus animæ, sed pro multis. supponimus, n. quod tam multi deuoti, & iusti sunt in Ecclesia, quorum deuotionibus respondet tantum de merito, satisfactorio, ut si totum illud Ecclesia applicare intendet, per quamlibet missam, una sufficeret pro multis, & multis. De qua intentione, & si certitudo haberi non possit; eoquod nullibi hoc cautum inuenimus; tamen illud, quod communiter in Ecclesia practicatur, dat nobis intelligere, ita esse, nam in sacramento penitentiae, pro satisfactione peccatorum penitentibus plures missæ dicendæ imponi solent. Præterea Ecclesia ordinauit triginta missas Sancti Gregorij, dicendas pro liberatione vnus animæ a purgatorio, & ita in missali Romano multæ missæ pro vno mortuo dicendæ ordinantur, ut etiam habetur de Celebr. missarum. Cap. Cum creatura. Signum est, quod pars satisfactoria ex opere operato, uni missæ correspondens, non est sufficiens ad liberandam vnâ animam ab omni pænâ debita; quia est taxata ab Ecclesia in certo gradu determinato (nisi esset alicuius animæ tam parua pænâ soluenda, ut illa pars taxata sufficeret) Et Confirmatur. nam Ecclesia ordinat in canone missæ, ut hoc sacrificium offeratur, & ualet ex intentione sua, non solum iis, qui specialiter in memento commendantur, sed etiam omnibus orthodoxis, & Christi fidelibus, pro Papa, Antistite, pro Rege, & omnibus circumstantibus, quibus, ultra meritum correspondens deuotioni eorum, ut supra dictum est, participant etiam de merito quod Ecclesie debetur, ut dixi, in certo tamen gradu ab ipsa deputato, & taxato, quod, ut bene ait Nauar. cap. 2. n. 110. non minuitur, neque augetur, eoquod sunt plures, uel minores orthodoxi in Ecclesia, uel circumstantes in missa: quod non sequeretur, nisi prædictum meritum taxato modo cuique applicaretur. Ex quibus dictis sequitur, quod ultra meritum

ex opere operantis, idest correspondens deuotioni offerentium, & circumstantium, ut supra diximus; adest aliud meritum ex opere operato, siquod Ecclesie debetur; quod non applicatur totum, sed in certo gradu taxato, & determinato unicuique prædictorum. T. Et confirmatur etiam, nam Ecclesia ordinauit, ut est uidere in Sacro Concilio Tri. Ses. 2. cap. 4. de reformatione, ut Episcopi in suo loco Diocesana, Abbates, & Generales Ordinum in suis Capitulis generalibus, ex causa ibi contenta, possint coarctare missas defunctorum in testamento relictas, idest statuere possint pro sua conscientia, ut in vna missa, fiat commemoratio plurium defunctorum; quæ missa tantumdem ualere possit pro singulis eorum, quantum ualeret, si pro vno tantum diceretur. Aliàs sequeretur, ut qui reliquerat in testamento, ut singulis hebdomadibus pro eius anima dicerentur quatuor missæ, dum postea per Prælatum, autoritate prædicta, coarctatæ fuerint, & reductæ ad duas; si illæ duæ missæ postea non haberent ex ordinatione Ecclesie tantam efficaciam satisfactoriam, quantum habebat illæ quatuor institutæ ex testatoris uoluntate, dictus defunctus fructu satisfactionis sibi debito fraudaretur; quod non est asserendum; ergo signum est, quod meritum missæ, quod ipsi Ecclesie debetur, non totum, ex intentione sua, animæ unius defuncti applicabatur, sed in certo gradu ab ea taxato, qui gradus uult, ut multiplicetur, & crescat tantum, quanti erunt commendati in una missa, ex ordinatione Prælati habentis hanc autoritatem ab Ecclesia, ut dictum est. V. Ex his sequitur, ut qui tenetur ex beneficio, uel alia stricta obligatione, ad dicendum missam pro anima beneficium instituentis; si simpliciter requisitus ab alio, ut diceret vnā missam pro anima patris sui, dicendo vnā missam pro ambobus, quamuis ex opere operantis non fraudaretur fructu sibi debito; quia quilibet eorum acciperet portionem deuotionis suæ correspondentem, ut dictum est supra; tamen fraudaretur, quantum est ex opere operato, idest merito Ecclesie, quo ad illam portionem ab Ecclesia taxatam, quæ in casu prædicto, diuideretur inter illos, ut quisque acciperet medietatem illius meriti ab Ecclesia taxati. X. Dixi (simpliciter) nam si petens missam dici pro anima patris sui, sciret sacerdotem teneri ad dicendum pro alio, & tamen petit, signum est, quod contentatur de illa portione, quæ sibi aduenire potest. Et tunc sacerdos non errat, quia non intendebat aliter se obligare. Dixi (in casu prædicto) . Y. uam licet Episcopus, & Prælati Religiosorum, autoritate sacri Concilii, ut dixi, ubi sunt beneficia tenuia, & consuetudo dandi paruum eleemosinam pro vna missa rogata, pro defunctis, propter quæ Clerici non possunt commode uiuere, nec facile inueniunt, qui huic muneri se subijcere uelint; possunt coarctare illas, idest ordinare, ut quisque accipere possit duas eleemosinas, uel tres, ut sibi uidebitur; quantum sufficere possint, pro uictu unius diei, & postea per vnā missam omnibus satisfacere, eo modo, quo dictum est; tamen sacerdos autoritate propria hoc facere non ualet. Vnde in tali casu optimè reprehenditur a Nauarro opinio Soti, ut per supra dicta patet: reliqua autem, quæ Nauarrus dicit, non omnia bene consonant, ut sanè consideranti nostra aduertenda, liquebit.

Vt ergo omnibus quæsitis, quæ in hac materia fieri possunt, satisfiat, ex prædictis adnotatis colligemus plures conclusiones pro serenitate conscientiarum sacerdotum.

Pro missis Cantatis

SIT prima Conclusio. Missa Cantata magis proficua est illi, per quo dicitur, quam missa priuata, tam in ratione impetrationis, ut est missa notitia pro deuotione alicuius sancti, uel similis, quam in ratione satisfactionis, ut est missa pro defunctis; Valor namquam missæ non est semper æqualis, sed tãtò plus crescit, quantò plures sunt offerentes secundarij. Vnde non solum celebrans, sed totus chorus, & ministri altaris operantur in illo sacrificio; ut patet per dicta in quarto aduertendo. litera. C. & D. Itaque dum inuitatur capitulum uel Collegium ad cantandam missam pro aliquo, siue missa sit de sancto, siue de requiè, fraudatur intentio inuitantis, quo ad fructum præsentium, si non omnes, uel saltem maior pars eorū ad cantandum concurrat. Et multo magis fraudaretur, si dicta missa priuatè diceretur. Idem dicitur de obligationibus antiquis, ut sunt missa conuentualis, & anniuersaria defunctorum in Ecclesiis, & Monasteriis, ubi hæc dici solent.

Obligati ad dicendum missam Conuentualem in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, uel Monasteriis, ubi singulis diebus tenentur cantare missam pro fundatoribus, & benefactoribus, qui dicta loca dotauerunt; si accidat, aliquo die dici missam pro defunctis, siue nouam, siue antiquam, siue pro particulari, siue generali deuotione, tenentur cantare duas missas, scilicet conuentualem, & pro defunctis. ut etiã habetur. de celebratione missarū. cap. cū creatura. Et dicendo vnā earum priuatè, non satisfaciunt: rationibus supra dictis in prima cōclusionione.

Si autem ab aliquo particulariter petatur, aliquo die cantari missam currentem: puta die S. Antonij petit pro se cantari eandem missam ob deuotionem illius Sancti, uel pro impetratione alicuius gratiæ, uel doni, in eodem altari maiori, & hora cōsuetæ, tunc per vnā eandemque missam satisfiet ambabus obligationibus, scilicet debito particulari petentis, & uniuersali Ecclesie, ut supra, per dicta in quarto notando. lit. D. Quinto notando. E., & octauo. L.

Si uerò illa eadem missa peteret dici in aliqua cappella, seu altari particulari, Clerici collegiati non essent absoluti ab obligatione ordinaria, idest a missa conuentuali debita in altari maiori, dicendo tantum vnā in cappella; nisi Episcopus dispensaret.

Et multo minus satisfacerent, si petens missam uellet, ut cantaretur missa uotiuæ alterius Sancti, non currentis illo die in Calendario; quia sunt diuersæ intentiones, & obligationes. & ideo ambæ sunt cantandæ. scilicet conuentualis, & uotiuæ, per prædicta.

Si contingat, ut plures petant, missam cantari eiusdem Sancti in eadem die, puta Beatæ Mariæ in sabbato, pro impetratione alicuius doni, uel gratiarum actione, per vnā missam satisfiet omnibus, per dicta in quinto notando. li. E. & octauo, L. Idem dicendum, si vnus peteret missam cantari pro se, in ratione impetrationis, ut supra, & alter in ratione satisfactionis; quia effectus sunt diuersi, & vnus per alterum non fraudatur intentione sua, ut dicitur in Sexto aduertendo. li. H. & octauo. L. Secus si ambæ peterentur dici in ratione satisfactionis, per ea, quæ nunc dicemus in sequenti conclusionione.

Qui de Capitulo, Collegio, uel Monasterio obligati singulis diebus cātare

De Sacrificio

anniuersarium pro defunctis, ob magnum numerum missarum; Si alius peccat eodem modo cantari Annuersarium pro se eadem die, sciens consuetudinem Ecclesie circa talem obligationem continuam; vnam missam cantando, satisfaciunt ambobus debitis: quia quilibet eorum accipit portionem suam correspondentem suae deuotioni; quantum est ex opere operantis; per dicta in quarto aduertendo. li. C. & octauo. Quicquid non habeat totum quod sibi respondet ex opere operato, qui secundo petit, ut ibidem dicitur. lit. S. quia scienti consuetudinem, & se contentanti non sit iniura, ut ibidem li. x.

7 Si autem nesciebat talem consuetudinem, sed obligauit sacerdotes uerbis generalibus, & ipsi non aliter se obligare intendebant, satisfaciunt per vnam missam cantatam obligationi ordinariae, & petitioni ipsius ratione qua supra. Et si petens missam aliter intelligebat, sibi imputetur, ait Sco. quolib. 20. quia dicti sacerdos non intendebant se aliter obligare, quam uerba sonabant, & ipsi poterant.

8 Si uero petens missam, ipsos strictè obligauit, missam per se specialiter dici non satisfacerent ambobus obligationibus, vnam missam dicendo, si ita se obligauerunt, per dicta in octauo aduertendo. litera. R., & S.

Pro missis priuatis, & primo in ratione impetrationis.

9 SACERDOS non habens cappellaniam, seu curam animarum, ratione cuius teneretur celebrare pro parochianis, & benefactoribus, sed liber existeret, dum celebrat propria uoluntate, non minus iuuabit plurimos, si eoque omnibus illis fructum impetratorum applicabit, quam vni soli, si pro illo tantum missam diceret, puta oras, petit a Domino donum gratiae pro tota familia, vel donum sanitatis. tunc oratio sacrificij iuuabit singulos eorum, quanto si pro vno tantum orasset. Per dicta in octauo aduertendo. litera. L. quamuis Scotus dicat oppositum, & Gabriel, ut ibi est uidere, quos refutauimus.

10 Idem dicendum, dum quis petit missam dici pro suis uiuis, puta Ioannes petit dici missam de sancta Maria, uel alterius sancti, ut impetret a Domino salutem mentis. & corporis, uel simile pro tota eius domo, ratione qua supra; & per dicta in quarto aduertendo. C.

11 Requisite a pluribus, ut dicat eandem missam in ratione impetrationis; eoque satisfacet omnibus per vnam missam, puta requisitus a Ioanne, ut dicat missam de S. Lucia, pro eius uoto, seu sanitate oculorum. & idem queritur a Francisco seorsum. tunc potest per vnam missam ambobus satisfacere: quia tam oratio fidei, quam sacrificium, in ratione impetrationis, sufficiens est omnibus, si plures essent parentes, ratione supradicta, contra Scotum, octauo notando. L. Secus si peterentur diuersae missae, puta Ioannes uult missam de Sancta Lucia, & Franciscus uult, ut dicatur missa sancti Antonij, tunc non liceret dicere missam de S. Lucia, cum commemoratione S. Antonij, uel e contra, & per vnam ambobus satisfacere: quia deuotiones diuersae diuersas orationes, & cultus diuersos querunt, in honorem diuersorum. Unde intentio petentis fraudaretur: quod non accidit in primo casu recitato. nisi secundus petens ita contentaretur.

12 Obligatus dicere missam, pro satisfactione peccatorum, tam hominis uiui, scilicet pro penitentia illi iniuncta, quam defuncti, scilicet pro purganda pena purgatorij. si requisitus ab illo, ut dicat missam pro se ad impe-

Missae.

99

impetrandam aliquam gratiam; potest per vnam missam utrique satisfacere. puta obligatus hodie pro beneficio, potest se obligare in missa curreti, collecta facere per infirmis, ad petitionem alterius, & illi applicare uirtute sacrificij in memento uiuorum. uel dicere missam de gratia, in qua intentionem habeat applicandi uirtutem sacrificij impetratoriam ad intentionem peretis in memento uiuorum. & postea in memento mortuorum, uirtutem satisfactoriam, pro anima beneficium instituentis; quia effectus isti cum sint diuersi, ut in quinto aduertendo dictum est. lit. E. defunctus beneficium instituentis non fraudatur intentione sua, per petita alterius. idest instituens beneficium non fraudatur fructu satisfactorio, quod solum competit ei, ut dictum est in Sexto aduertendo. lit. H. per quod idem sacrificium applicatur alteri in ratione impetrationis alicuius boni, ut patet per notata in quinto aduertendo. E. Et ideo in missa sunt posita duo memento ab Ecclesia, ut in Sexto aduertendo dictum est lit. H.

Secundo in ratione satisfactionis.

SACERDOS nulli obligatus, celebrans ex motu proprio pro peccatis multorum tam uiuorum, quam mortuorum in ratione satisfactionis, eoque commendatorum in memento, minus iuuabit illos simul iunctos; quam si pro vno solo illam diceret. Et hoc tam in ratione operis operati, idest meriti Ecclesie, quod determinatè, & in certo gradu per quamlibet missam applicatur; ut patet per octauum notandum. S. quam ratione operis operantis, idest meriti personalis celebrantis, quod respondet suae deuotioni, quae est certi gradus, ut patet in quarto aduertendo. lit. D., & octauo. litera. M. non finitum diuisum in partes, minus participatur a singulis alicuius multitudinis: quam si totum vni eorum applicatur. Et in hoc concurrunt omnes doctores, puta si deuotioni tam celebrantis quam merito Ecclesiae in vna missa correspondet subleuatio vnius anni a pena purgatorij: clarum est, si tota missa applicabitur vni: ille releuabitur pro vno anno. si autem applicabitur duobus, quilibet illorum releuabitur per sex menses. & ita proportionabiliter tanto minus, si plures erunt.

13 Eadem ratio currit in eo, qui petit missam dici pro animabus propinquorum defunctorum. Puta Petrus uult, ut missa dicatur pro anima patris, & matris simul: quisq. illorum participabit medietate illius fructus satisfactorij illius missae, tum suae deuotioni, tum merito Ecclesiae correspondetis. si autem uellet, ut diceretur pro anima patris tantum, totus fructus illius sacrificij satisfactorij illi cedet, per superius dicta. & in Sexto aduertendo. H. I.

14 Ex opposito. Missa rogata a pluribus pro anima eiusdem defuncti, est magis satisfactoria illi, quam si dici rogaretur ab vno solo: quia unicuique eorum correspondet quot pars illius fructus satisfactorij, suae deuotioni proportionata, ut patet in tertio notando. lit. B. & octauo. N. Quae deuotiones simul iunctae, & illi soli applicatae, cedendo illi, quod unicuique eorum, de fructu satisfactorio debetur, magis operantur, quam vna quaeque deuotio per se sola, illi applicata. & hoc in ratione operis operantis, ut colligitur ex quarto aduertendo. lit. D., & octauo. N. & non operati.

Qui tenetur dicere missam alicui pro liberali promissione, idest promissit orare pro medicante suam orationem, & tribuente elemosinam, sine pactioe, seu conuentione: sed ut habeat eum commendatum, potest per vnam missam

De Sacrificio

sem pluribus sic petentibus in generali, satisfacere; quia tam promittens, quam petens orari pro se, per illa uerba generalia non intendebat tam strictam obligationem, ut alios excluderent a dicta missa. qui omnes accipiant de fructu missæ portionem suæ deuotioni correspondentem. per superius dicta.

17 Obligatus ad dicendum missam pro beneficio, præbenda, uel simili, potest in eadem missa non solum orare pro uiuis in ratione impetrationis alicuius boni, siue temporali, siue spirituali, & ab illis eleemosinam accipere, quod fit in memento uiuorum, secundum intentionem petentium suam orationem. sed etiam potest sacrificij fructum applicare, tam uiuis, quam defunctis in ratione satisfactionis pænæ peccatorum pro libito suo, applicando tamen portionem illam, quæ sibi debetur, de fructu satisfactorio. & non amplius per dicta in sexto aduertendo. G. & H. puta postquam in memento mortuorum applicauit sacrificiū illi animæ, per qua principaliter tenebatur celebrare obligatione ordinaria; potest in secundo gradu habere intentionem circa animam patris, uel alterius, cui placuerit, id est portio est sibi competentem de fructu satisfactorio, per illud opus in gratia faciū; quia regulariter, illam partem dare, seu applicare non tenetur animæ insistentis beneficiū, qui ad illam non intendebat obligare sacerdotem; per dicta in octauo aduertendo, lit. O. quo facta, non potest alium commendare in tertio gradu, quia non habet quid aliud applicare sine fraude alterius.

18 Obligatus pro missa beneficiis, ut supra; si rogatus ab aliquo donante sibi eleemosinam, ut dicat unam missam pro anima talis uel talis, cui se obligat stricta obligatione. & conuentione legali; non potest postea, per unam missam utriusque obligationi satisfacere. ambo enim fraudarentur fructu satisfactorio correspondente ex opere operato, id est merito Ecclesiæ, ut dictum est in octauo aduertendo, lit. S. & V. Quia fructus prædictus diuideretur inter eos. Unde posset sic petenti respondere, non possum per hanc missam te iuuare, nisi quoad illam portionem, quæ mihi debetur, illam applicando cui uis; ut supra dictum est.

19 Eadem ratione sacerdos, nulli obligatus, accipiens duas eleemosinas a diuersis personis, quibus separatim se obligauit celebrare pro animabus eorum parentum. Pura promissit Petro missam dicere pro anima patris sui; & Ioanni seorsum pro anima suæ sororis. non potest per unam missam utique satisfacere; quauis enim ambo acciperent portionem fructus satisfactorij, correspondentem deuotionibus petentium missam; quod dicitur ex opere operato, ut in octauo aduertendo diximus, lit. Q. tamen fraudarentur portio illa, quæ ex opere operato illi debetur, ex ordinatione Ecclesiæ, ut paulo supra dixi; quam portionem quilibet illorum totam pro se habere intendit, & hoc modo diuideretur. Et multo magis errasset, si primo petenti se obligasset dare portionem satisfactoriam sibi competentem; deinde alteri illam applicasset, nisi in conuentione omnia hæc explicasset. & se contentasset.

20 Ideo pono aliam conclusionem. Si petens dici missam pro anima suorum, & tribuens eleemosinam, scit, sacerdotem teneri pro alio tunc celebrare, potest sacerdos eleemosinam accipere, & illi satisfacere, per eandem missam; quia in tali casu supponitur, petentem missam, contentari portione sibi correspondente suæ deuotioni, ut in dicto octauo notando dictum est, lit. X.

Et si petens missam, ut supra, nescit sacerdotem teneri pro alio; debet sacerdos illi notificare suam obligationem, & tantum promittere de fructu.

Missæ.

100

fructu sacrificij, quantum potest, si illa contentatur secundum supradictam doctrinam, accipiat eleemosinam, alias non.

Et vniuersaliter. Quoties sacerdos inuitatur ad celebrandum pro alio, siue inueniatur obligatus, siue non. si non uult errare tenetur interrogare mendicantem a se missam, & eleemosinam tribuentem, scilicet per quo uult, ut missa dicatur pro uiuis, an pro mortuis; & si pro uiuis, forsitan pro impetratione alicuius boni spiritualis, an temporalis, pro gratiarum actione, deuotione, uel uoto, & similibus, an pro satisfactione peccatorum suorum, uel aliorum uiuorum. Ut sciat, quid promittere debet, & potest. in quo memento illi sacrificium applicare debet: secundum prædicta. alias semper errabit, ut multos in hoc errare percepi.

IN locis, ubi eleemosinæ pro missis dicendis, sunt tenues. si per Episcopos locorum, & Prælatos Religionum, missæ fuerint coarctatæ, celebrans potest tot eleemosinas pro missa mortuorum dicenda accipere, quantum per dictos Prælatos fuerit dispensatum, & per illam missam omnibus satisfacere, & non amplius, nec tale facere potest propria autoritate: per dicta in octauo aduertendo, lit. Y.

Et denique, aduertant sacerdotes, ne doctrina hæc occasio sit accrescendi auaritiæ iis, qui sunt cupidi, & auidi eleemosinarum. qui manè se præsentant ianuis Ecclesiæ, expectantes seculares, ingredientes Ecclesiam, ut faciant æcerum eleemosinarum dedita opera; deinde unam missam dicunt pro omnibus. Non enim hæc intendo. sed doceo eos, qui cum se præparauerint, & disposuerint, sacrum facere. si acciderit, ut ab uno, uel pluribus inuitentur ad celebrandum pro illis: sciant, se resoluere, quid sine peccato promittere possunt, & facere debent, aduertant etiam, ne in huiusmodi conuentionibus de missis dicendis, pro mercede aliqua pacta, & conuentiones illicitas faciant, aut ne importunas exactioes, & similia exerceant. Sed potius postulent, uel accipiant quicquid pro eleemosina liberaliter donatur. ne fortè incidant in labem simoniacæ, uel saltem committant turpe questum. Quæ omnia condemnantur per Sacrum Concilium Trid. Sess. 22. in Decreto de seruandis, & euitantis in celebratione missarum. Cuius rei fidem facio: me uidisse aliquos sacerdotes in hoc genere auaritiæ laborasse: & in extremæ uitæ suæ, fame perisse, (iustitia Dei hoc permittente) cui sit honor, & gloria in secula seculorum AMEN.

Sequitur Canon Missæ.

FACTA sacrificij applicatione, per mentalem orationem, iis uiuentibus, quorum meminit in dicto memento, sequendo canonem, sit sanctorum memoria, pro benedictionis impetratione, atque supplicatio, ut Deus placatus oblatione accipiat. Quibus peractis, proceditur ad consecrationem materie corporis, & sanguinis, per uerba saluatoris, dicendo, Qui pridem, quæ pateretur, accepit panem, &c. Vbi Sacerdos imitando Christum, duo facit. primo præmittit modum institutionis huius sacramenti, accipiendo panem in manibus suis, eleuando oculos ad cælum, ac benedicendo materiam; deinde profert Verborum formam, qua consecratio ipsa perficitur: de qua supra dictum est ad plenum, ideo non opus est repetere. Facta consecratione,

tionem, sequendo secundum silentium, quod designat accessum Christi latentem in horum: ait sacerdos. Vnde, & memores, &c. Vbi tria facit. Primo exco-
 sando suam præsumptionem, qua offerre audeat, de acceptis donis, ac datis, sa-
 crificium: memoriam facit, tam beatæ passionis, quam resurrectionis, & ascen-
 tionis Iesu Christi. Vnde offert hostiam puram, sanctam, & immaculatam, idest
 Sacram Eucharistiam, quæ hostia dicitur, ab hostio; in ueteri enim testa-
 mento, sacrificium ante hostium tabernaculi offerebatur; significans obla-
 tionem huius hostiæ, factam esse ante hostium cæli, quod nobis aperuit,
 & in ipsum introduxit. Vel secundum Gentiles, hostia dicitur ab hoste; cum
 enim statuerent cum hoste pugnare, hostiam, idest sacrificium faciebant, signi-
 cando, ut cum Christus pugnaturus esset cum hoste humani generis, corpus, &
 sanguinem suum Deo obulit, in quorum uerborum prolatione, sacerdos quin-
 que cruces facit, ad designandû quinque plagas Christi in cruce inflictas. tres
 primo super corpus, & sanguinâ simul, significato per hostiâ, ut dixi: & duas se-
 paratim; unam super corpus, & alteram super sanguinem; quia corpus & san-
 guis per uerba ultima, s. panem sanctum, calicem salutis perpetuæ, signifi-
 cantur separatim. quæ duæ cruces fiunt separatæ; quia significant, animam, &
 corpus Christi in morte fuisse separatas. Hæc autem signa, & uerba prædicta
 quamuis significant ipsam consecrationem de præsentibus, ac si non fuisset adhuc
 consummata, & perfecta. tamen secundum Inno., & post eum, Alexandrum de
 Ales. quarta parte. q. 27. hæc uerba non debent referri ad tempus, quo pro-
 feruntur, sed ad illud instans consecrationis, ac si tunc simul cum forma fuis-
 sent prolata. non enim dici possunt simul; quæ facta sunt, & fiunt. Deinde,
 per illa uerba (supra quæ, &c.) petit oblationem esse acceptâ, a Deo, ut accepta
 fuerint sacrificia antiquorû patrum, quorum tria sacrificia nominat, eoquod
 in eorum figuris magis manifestatur ueritas huius sacrificij, quam in aliis, sci-
 licet primo nominat sacrificium Abel. quod repræsentat oblatis passionem. Se-
 cundo sacrificiû Abraham, quod significat Vnigeniti oblatis dignitatē. Tertio sa-
 crificiû Melchisedec quod demonstrat huius misterij ritû, & ueritatē, de quibus
 supra. Et nota, quod illud uerbum (sicut) significat similitudinem, & non æ-
 qualitatem. nam hoc sacrificium Vnigeniti filij sui est magis acceptum incom-
 parabiliter, quam omnia simul alia sacrificia. Tertio, post peritam obla-
 tionem acceptationem, sacerdos supplex præcatur, ut diuinæ gratiæ partici-
 pationem, idest sacrificij effectum, accedentes ad Sanctam communionem
 habeant. Quarto, exprimitur, per illa uerba, (memento etiam Domi-
 ne) refrigerij, & suffragij pro defunctis postulario. primo pro aliqui-
 bus in specie, pro quibus principaliter missa dicitur, Secundo in gene-
 re, per omnibus in Christo quiescentibus. Et subiungitur. Qui nos præces-
 serunt cum signo fidei; idest sacramenta fidei reuerenter susceperunt. Et
 sequitur. Et dormiunt in somno pacis, idest in pace conscientiæ mortui sunt si-
 ne peccato mortali, sed in charitate, & Dei amicitia. Ex quibus uerbis,
 secundum Albertum, insinuat, quod animæ in purgatorio non affli-
 guntur ministerio Dæmonum: quia cum eis non haberent sonnum pacis. So-
 tus in 3. dist. 19. q. 3. art. 2. aduincit aliam rationem, scilicet cum in hac uita cum eis
 pugnauerint, ac de eis trium phauerint, conueniens est, ut Deus nō permittat,
 quod uictores post hæc uitam, & militiâ finitam uictis subdantur, ut ab eis cru-
 cientur. Itaque credendum est, animas prædictas castigari in purgatorio nul-
 lo alio ministerio, sed solum oigne tanquã Dei instrumẽto. Ad quẽ locũ, ait. D. T.
 associantur per Angelos bonos. Et quamuis morientibus in charitate, Dæmones
 assistant

Hostiæ
de dicitur.

Quinque
Cruces ad
significat.

assistant insidiantes, ut si quid lucrari possint in exitu animæ: ut sape experti
 sumus, & forsitan committantur eas usque ad locum pœnæ, de qua lætantur, tamẽ
 post eorum exitum nihil ab eis sperare possunt; quia sanctæ sunt in gratia de-
 cedentes: Dicit enim Dauid. Ps. 7. Non tradas bestijs animas confitentes tibi;
 idest non tradas eas Dæmonum potestati affligendas, qui bestijs nominantur.
 Hic autem facienda est applicatio sacrificij pro defunctis, ut dixi, eo modo, &
 ordine, ut supra explicauimus, mentaliter tamen, & breuiter. Deinde sequitur.
 Ipsis Domine, quos scilicet specialiter designauimus, & omnibus in Christo
 quiescentibus, idest in fide, & confessione defunctis; uel a laboribus huius uitæ
 quiescentibus, &c.

In hoc conuenit tractare aliquid de suffragijs mortuorum: cuius materiæ
 explicationem necessariam esse puto. Circa quæ, sex examinabimus. Primo
 quibus animabus profunt suffragia a uiuis facta. Secundo quibus suffragijs iua-
 ri possunt. Tertio, quorum uiuorum suffragia illis profunt. Quarto, ad quid
 profunt. Quinto, si dicta suffragia profunt actori. Sexto, & ultimo si Indulgen-
 tiæ proficiant illis.

Quantum ad primum, supposita ueritate catholica, scilicet quod suffragia
 uiuorum facta pro defunctis, illis proficiunt. Quod constat ratione, autorita-
 te sacræ scripturæ, & sanctorum patrum, ritu Ecclesiæ, & denique Concilio-
 rum confirmatione. Dico (ratione) nam charitas, quæ est vinculum vniuersi
 bra Ecclesiæ, non solum se extendit ad uiuos, sed etiam ad mortuos, qui e uita
 in charitate discesserunt. Dicit enim Paulus. Charitas nunquam excidit, quia
 neque in hoc sæculo, neque in futuro finitur: ideo opera uiuorum defunctis
 communia esse facit: Dico (autoritate sacræ scripturæ) legitur enim secundo
 Macha. c. 12. quod vir fortissimus Iuda misit Hierosolimam, orare pro mor-
 tuis, &c. Dico (sanctorum patrum, & ritu Ecclesiæ) Augustinus namque in li.
 de cura agenda pro mortuis, ait. Non parua est uniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac
 consuetudine claret, autoritas, ut in præcibus sacerdotis, quæ Domino Deo
 ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commemoratio mortuo-
 rum. Hoc idem dicit Ambrosius li. 2. de obitu Theodosij Imperatoris. Quem
 ritum, ait Dionysius in lib. de Ecclesiâ st. Hierarchia. cap. ultimo, esse obseruatũ
 in primitiua Ecclesiâ. Immo Damascanus in quodâ sermone de suffragijs mor-
 tuorum, dicit, incepisse ab Apostolis. Et denique hoc confirmatum est per Cõ-
 cilium Trid. Sess. 25. Decreto de Purgatorio.

Quæritur primo, suffragia uiuorum profunt ne omnibus defunctis? Pro quo
 nota: quod suffragium de sui ratione importat quoddam auxilium, quod com-
 petit indigentibus, qui aliquod defectum patitur. Vnde sicut unusquisque debet
 proximo indigentibus opulari de sua substantia: ita alter pro altero, oratio-
 nes, eleemosinas, & sacrificia offerre debet. Iuxta illud Pauli. Alter alterius
 onera portate. ad Gala. 6. Quod etiam intelligitur de auxilijs spiritualibus,
 quorum hæc tria potissimum, & propriè mortuis suffragantur, idest a penarũ
 obligationibus eos absoluunt. Hoc notato, respondet Augustinus in Enchiridion.
 ut allegat Magister in 4. dist. 45. dicens: Non omnibus defunctis profunt
 suffragia Ecclesiæ militantis. Sed quare non omnibus? nisi ob differentiam ui-
 tæ, quam quisque gessit in corpore. Est enim quidam uiuendi modus nec tam
 bonus, ut non requirat ista post mortem, nec tam malus, ut ei non profint ista
 quicquam. Est uerò talis in bono, ut ista non requirat. Est rursus talis in malo,
 ut nec his ualeat, cum hæc uita transferit, adiuuari. Ex his colligimus quatuor
 propositiones ad dubium responsiuas, iuxta numerum quatuor receptaculo-
 rum

Circa me-
moro mos
mortuorum.

16
Suffragia
uiuorum,
sunt in me-
moris.

1. Dubium
suffragia ui-
uorum qui-
bus mortuis
profunt.
Suffragia
quid signi-
ficat.

rum animarum post mortem.

1. *Suffragia uiuorum non profunt beatis.* Prima propositio est. Animæ eorum, quæ exeuntes è corpore statim ad ætherum euolant, non indigent suffragijs uiuorum, seu Ecclesiæ militantis, ut sunt pueri ante usum rationis, & iusti decedentes cum magnis meritis, ut sancti, & beati in patria. Probat, dictum est enim supra, suffragium nil aliud est, nisi auxilium quoddam miseris egenis impensum, sed animæ iustorum existentes in paradiso, sunt omni miseria, & egestate ex præ, habent enim quidquid desiderare possunt, ergo. Vnde August. ait. Isti tales ita sunt in bono, ut ista non requirant. Itaque sicut ait idem, Augusti, & habetur de celebrat. missar. Cap. Cum Marte. In iuriam facit martiri, qui orat pro martire: ita iniuriam facit beatis prædictis, qui orat pro illis: sed potius nos indigemus eorum orationibus. Quia propter ait. D. T. Missæ, quæ pro Sanctis cantatur, profunt illis, non ad gloriam essentiæ, sed ad gaudium accidentiale, iuxta illud Lucæ. 15. Gaudium est in cælo super uno peccatore penitentem agente. Ideo Augustinus subiungit. Pro ualde bonis sunt gratiarum actiones.

2. *Suffragia uiuorum profunt existeribus in purgatorio.* Secunda præpositio. Suffragia uiuorum, de quibus loquimur, profunt omnibus, & solis animabus existentibus in Purgatorio, habent enim animæ illæ duas conditiones; una est, quod sunt in statu charitatis, qua meruerunt, ait Augu. ut ipsis suffragijs adiuuari possint, quod meritum non est aliud, quam perseuerantia charitatis usque ad finem mortis, qua defuncti sunt in communionem corporis, & sanguinis Christi, ex quo facti sunt tales, ut ista eis prodesse possint, dum pro eis exhibentur. Altera conditio est, quod prædictis suffragijs indigent, cum enim in hac uita non satisfecerint ad plenum, remanent debitores in purgatorio, sustinendo illas penas, donec ad plenum satisfaciant. Ideo ait August. Est quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut non requiratur ista, nec tam malus, ut eis non profint ista quidquam. Quæ pena alleviatur ipsis per suffragia a uiuis impensa, in ratione satisfactionis, eis illa applicando, ut supra dictum est, in memento uiuorum. Hæc autem conclusio, non alia indiget probatione, quam rationibus supra adductis: nam cum de ratione suffragij sit, ut dicebamus, auxiliari indigere, in miseria posito, animæ in purgatorio existentes, sunt in tali statu, & sunt capaces tali auxilio, ut dictum est, ergo cum pro eis suffragia fiant, eis profunt. Nec immorandum est satis in hoc, cum habeamus determinationem Sacri Concilij Tridentini supra citati. Sed nunquid hæc alleviatio intelligitur, quo ad temporis abbreviationem, uidelicet, qui tenentur pati in purgatorio per decem annos, per opera pietatis, & sacrificij altaris pro ipsis exhibita, hoc tempus abbreviatur? An alleviatur tantum per lassationem penæ, si qui patitur penam magnam, & intensam, per ipsa opera satisfactoria, pena prædicta fit ei lassior, & lenior. Sanè dici potest, quod utrūque operantur dicta suffragia, sed primum est certius, per aliquas reuelationes confirmatum. Sed dubium est de illa particula posita in secunda propositione, scilicet (solis) id est an solis existentibus in purgatorio hæc suffragia profunt, ideo ponitur tertia propositio.

3. *Suffragia uiuorum non profunt damnatis Christianis.* Tertia propositio. Animabus dānatis, quæ in Inferno cruciantur, suffragia prædicta nullo pacto profant, de communi lege Dei. Probat, nam radix in qua fundatur suffragium, est charitas, in qua membra Christi uina ad inuicem communicant bona spiritalia, sed isti, cum discesserint sine charitate, extra corpus Ecclesiæ, & in graui Dei inimicitia, non est, cur Ecclesiæ suffragia ipsos iuuare possint. Et confirmatur, nam si aliquo suffragio iuuari possent, hoc non, quia poena dāni, cum sit carentia uisionis Diuinæ, tolli non potest, nisi per uisionem

tionem Essentiæ Diuinæ; quia priuatio tollitur per eundem habitum: hæc autem uisionis est beatifica, ad quam ipsi numquam attingere possunt, cum sint perpetuo exclusi, & ut inimici condemnati, ergo, &c. Vel quo ad poenam sensus; & hoc neque: cum enim poena sensus sit aliquid afflictiuum positiuum, ut est ignis, & uermis: hæc autem sunt æterna: iuxta illud Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Hinc Elaias ultimo; Et Ecclesiast. c. 11. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Ideo Augu. ait, Est rursus talis in malo, ut nec his ualeat, cum hæc uita transferit, adiuuari. Vnde ait. pro ualde malis: & si nulla sint adiumenta mortuorum: tamen qualescunque uiuorum consolationes sunt.

Contra hanc conclusionem insurgunt quidam, dicentes hanc propositionem non esse uniuersaliter ueram: sed intelligitur de infidelibus, s. Gentilibus, Iudæis, & Hæreticis, non autem de Christianis in fide mortua sepultis, id est cum peccato mortali. Mouetur isti eadem autoritate Augustini, superius adducta, ubi faciunt quatuor membra morientium. scilicet, sicut sunt duo genera hominum in charitate morientium, qui sunt ualde boni, ut Sancti, & mediocriter boni, ut sunt, qui decedunt in amicitia Dei, cum aliquo debito satisfaciendi pro peccatis commissis, & remissi: ita dicunt, quod sunt duo genera hominum reproborum, sine charitate, & amicitia Dei decedentium: qui sunt ualde mali, ut sunt, qui fidem nostram non acceperunt, & mediocriter mali, ut sunt, qui fidem acceperunt, sed habuerunt illam informem. Itaque primum membrum autoritatis Augu. distinguunt in duo. s. per mediocriter bonos, intelligunt illos, qui descendunt in locum purgatorij, ut diximus, & per mediocriter malos, intelligunt malos Christianos decedentes in fide mortua, & cum inimicitia dei, in Infernum, propter peccata mortalia. Hos, aiunt, posse iuuare suffragia Ecclesiæ, ut eorum poena sit saltem tolerabilior. Quod confirmant dictis eiusdem Augustini in sermone de uerbis Apostoli, dicentis. Quibus uerò profunt, uel ad hoc profunt, ut sit plena remissio, quod refertur ad decedentes in purgatorio, uel certe, ut tolerabilior sit ipsa damnatio, quod refertur ad decedentes in Infernum nam si non differret isti a primis, diceret, (ipsa purgatio) & non (ipsa damnatio) Huius opinionis est Glo. in Can. Tempus. 13. q. 2. Et quia non possunt negare, animas in Inferno derentas, inde nunquam exire posse, quia in Inferno nulla est redemptio, & cruciantur igne æterno, quod nunquam extinguetur, ut supra dictum est: ideo suadent, hoc iuuamentum eis ualere, non ad extinctionem poenæ, sed ad alleviationem tantum, hoc modo, Si uerbi gratia pro una elemosina tolletur centesima pars penæ, secunda elemosina tollet etiam tantam aliam penam, non tamen tantam in quantitate, sed tantam in proportione. scilicet centesimam partem eius quæ remanet, & ita dicendum de tertia, & quarta elemosina in infinitum procedendo, unde semper remanebit aliquid de penæ, ita, ut nunquam intelligatur, illam finire. Aliqui ut Præpositiuus, malè philosophantes confirmant hanc rationem exemplo in naturalibus scilicet. Accipiat lineam, seu aliquod quantum continuum, si diuidatur in partes eiusdem quantitaris, puta auferatur nunc unus palmus, deinde alius palmus, deinde alius, & alius, quandoque stabit diuisio ad certam quantitatem, ut nil aliud diuidendum remanebit. Si autem diuisio fiat in partes proportionales, puta primo auferatur medietas totius lineæ, s. un-do medietas remanentis, tertio medietas alterius remanentis, & sic deinceps semper remanebit aliquid diuidendum, quia de ratione continui est, ut sit diuisibile in infinitum, continuo enim quantumcunque minimo dato, adhuc est diuisibile.

Instantia.

Glosa.

*Propositio
uus.*

diuisibile:ita in proposito.

Responso.
D. Tho.
Auctor.

Contra hanc falsam opinionem se opponit D. T. in 4. sent. dist. 45. dicens. q. ista proportionalis diuisio non ita conuenit quantitati spiritali, sicut & materialis. Sed est quod conueniret, adhuc sequeretur inconueniens, quod ipsa opinio fugere conatur, scilicet quod in dies intantum possent multiplicari suffragia, ut poena dannatorum hoc modo finiretur, contra dictum Euangelij supra citati. Probat, primo non enim datur ratio, quare secundum suffragium, nempe secunda elemosina facta in æquali charitate, & pondere, seu secunda missa dicta cum æquali deuotione ut prima, non tollat tantumdem de poena potius secundum quantitatem, quam secundum proportionem; quod non probant. Secundo quia exemplum de quantitate continua non currit ad eorum propositum: licet enim continuum, ut est quantum, sit in infinitum diuisibile; hoc tamen intelligitur in potentia; semper enim dato aliquo quanto, habet rationem, ut diuisibile sit; sed in facto rei non est ita; est enim deuenire ad vnum minimum, quod si diuidatur, corrumpitur; ita ut non seruet eandem speciem, nec esset sensibile: ita que applicando hoc modo hanc rationem quantitati poenarum, aut nulla remaneret poena, aut si remaneret esset tam exigua, ut non sentiretur: quod esset contra auctoritatem Euangelij, supra allegati. Ad auctoritatem Augustini in qua se fundant, dicitur quod diuisio illa non est quatuor membrorum, ut ipsi ponunt, sed trium membrorum; nam per mediocriter bonos, & mediocriter malos, Augustinus idem genus hominum intelligit: qui etsi peccauerint, propter quod dicuntur mediocriter mali, tamen decederunt in gratia, & charitate, propter quod dicuntur mediocriter boni: sed cum peccatis uenialibus, & debito poenarum mortalium remissorum, nondum satisfactorum; & ideo indigent suffragijs, quæ eos iuuare possunt, ut ex serie propriè uerborum Augustini cognosci potest. Ad confirmationem dicitur, quod illa uerba (tolerabilior sit ipsa damnatio) non intelliguntur de damnatione æterna; sed de qua cunque condemnatione, utendo uerbo generaliter, ut etiam utuntur iuris periti; qui tam poenam ad tempus, quam ad uitam hominis, damnationem uocant. Vnde B. Gregorius dicit. Eodem igne puniuntur boni in purgatorio, sicut mali in Inferno; sola hac differentia, quod boni in igne purgantur satisfaciendo; mali autem cruciantur satisfaciendo. Et confirmatur hæc interpretatio in auctoritatem Augustini idem enim Augustinus dicit alibi. Si scirem, quod mater mea esset in Inferno, non potius orarem pro ea, quam pro Diabolo: Quomodo ergo per mediocriter malos, uult intelligere Christianos dannatos? Dicendum est igitur, quod per ualde malos, intelligit non solum gentiles, & alios infideles, sed etiam Christianos mortuos in peccato mortali, ut dictum est. Et in lib. 21. de Ciuit. Dei, & 24. dicit. Si Ecclesia esset certa de aliquibus hic in uita constitutis, quod essent in ignem mittendi in æternum, pro eis non oraret: quod intelligit de malis Christianis. Item habetur 13. q. 2. Canone Quibus peccata dimissa non sunt, a sacris locis, id est ab orationibus, quæ in ipsis sunt, post mortem iuari non possunt, &c. Quæ uerba intelligi non possunt de infidelibus, quia tales in locis sacris sepeliri non solent: sed de malis Christianis. Idem dicit Gregorius. 11. & explicatius habetur Can. Pro obeuntibus eadem q. Nec mirum de auctoribus huius opinionis, quia ponit falce in messam alienam. Alij aliter dixerunt, & peius. scilicet quod suffragia uiuorum profunt Christianis in fide mortua defunctis: immo tantum possunt suffragia multiplicari, ut tota poena tolleretur: uerum quia non possunt contradicere Euangelio dicente, quod poena dannatorum est æterna; somniantur, quod hæc poena eis alleuiatur, usque ad diem iudicij: deinde

Opinio.
Aliorū pe
ior.

deinde reassumptis corporibus, relabuntur in easdem poenas perpetuo cruciatur; quia post iudicium non erunt amplius suffragia.

Confirmant hanc opinionem auctoritate Ioannis Chrysostomi dicentis. Duplex est misericordia Dei, scilicet liberans & relaxans. Liberans est, dum ex toto indulgens liberat; & hac misericordia utitur in purgatorio. Relaxans est, dum illam ad tempus suspendit; & hac misericordia utitur damnatis. Iuxta illud Ps. Omnes uia Domini misericordia, & ueritas.

Contra hanc opinionem, queritur: quæ nam est causa, ut semel liberatus iterum relabatur in eandem poenam; cum apud Deum, tanquam iustum Iudicem, dum aliquis satisfacit pro alio, & Deus acceptat illam satisfactionem, ut postea eum de eodem puniat: iniustum esset, iterum reum ad poenam reuocare; ut patet in his, qui sunt in purgatorio: ideo cum hæc assertio non habeat fundamentum, nec probatur, falsa est. Nec auctoritas Chrysostomi facit ad eorum propositum; non enim dicit per hoc, quod misericordia Dei se extendit ad relaxandum poenam dannatorum, etiam ad tempus, postquam infligta est; quia semper manet, quo ad essentiam; sed dicitur, Deum uti misericordia circa dannatos, dum infligit minorem poenam, quam peccata eorum merentur; ualde dicitur committere, quod Deus punit citra condignum; & hoc sentit propheta in Ps. citato.

Vnde alij aliter dixerunt, cum Guilielmo Altsiodorensi; quod poena dannatorum, per uiuorum suffragia nec aufertur, nec diminuitur aliquo pacto, rationibus iam dictis. Sed intantum dicuntur suffragia illis prodesse, in quantum per ea confortantur, & roborantur; ut illas poenas infernales leuius ferre possint; ideo eorum damnatio dicitur tolerabilior. Ponunt exemplum, dum aliquis magno pondere oneratus laxitudine dilabitur, & debilitatur, ex quo ægrius sustinet laborem; si quis in faciem eius funderet aquam frigidam, per illam refrigerationem, confortarentur eius uires, ita, ut leuius sustineret pondus aggrauans, sine quam alleuiaretur, aut exoneraretur; ita in proposito, unde sic exponunt illum passum Euangelij. Lucæ. 16. dum Diues ille guttata aquæ petit Abrahæ, ut refrigeraretur.

Sed contra istam opinionem sic arguitur. Si vnum suffragium tribuit confortationem in certo gradu, ut leuius sustineat poenam; tanta posset esse multiplicatio suffragiorum, & per ea confortari, & roborari, ut nullatenus dannatus sentiret poenam infligatam, quod esset contra prædictas Ecclesiæ auctoritates. Præterea contra omnes prædictas opiniones arguitur, & probatur, quod uiuorum suffragia dannatis nullo modo profunt. Primo, quia pater Abraham, qui erat amicus Dei, & charitate plenus, negauit illam paruam refrigerationem, eo quod per ea, quæ in uita gesserat, iam non erat amplius capax alij cuius suffragij; quid mirum, si eis negantur suffragia uiuorum? ideo Ecclesia nunquam confueuit, pro talibus orare, dum modo sciret certò, eos esse damnatos. Immo eis negat Ecclesiasticam sepulturam, dum aduertit, eos mori sine contritione. Secundo, quia inter Iustos, & iniquos damnatos exiit magnum Chaos, id est distantia infinita meritorum, firmatum, & stabilitum, ut unus non possit transire ad alium, id est unus non possit iuuare alium per suffragia; eo quod sunt in termino. Vnde Ambrosius ait. Inter diuitem, & pauperem chaos magnum firmatum est, quia post mortem nequeunt merita mutari.

Sed aliqui conatur probare oppositum, per ea, quæ facta sunt, legitur enim in uita. S. S. patrum, de S. Macchario, quod inuento quodam capite huma-

Refutatio
opinio.

Opinio Gu
glielmi.

Refutatio
opinio.

Instantia
pro dicta
opinionem.

De Sacrificio

no in uia, uolens scire cuius fuisset, orauit, & ad eius preces respondit, se fuisse caput cuiusdam sacerdotis Gentilis damnati, & orationibus suis iuari dixit. Item Ioannes Damascenus narrat, Beatum Gregorium, orasse pro Traiano Imperatore Gentili, qui uocem diuinitus audiuit. Vocem tuam audiui, & ueniam Traiano dō. Cuius rei testis est Oriens, & Occidens, ait. Hinc mos insurrexit in Ecclesia, pro defunctis dici missas S. Grego. qui fuit tanti meriti apud Deum, ut animam oratione sua ab inferno liberauerit, multo magis a Purgatorio.

Responsio.

Ad hæc respondetur. Et primo ad illud S. Maccharij, quod illud iuuentum non fuit ad pœnæ diminutionem, sed solum ad hoc, ut ibidem dicitur, quod eo orante concedebatur illi cum alijs, ut in illo igne obscuro, mutuo se uiderent, propter quod, aliquod gaudium accidentale non uerum, sed phantasticum habuit; sicut Dæmones dicunt habere aliquod solatium, dum homines ad peccandum trahunt; & multo magis, quando ad infernum adducunt, nec per ista dicendum est quod eorum pœna minuat. Ad illud Traiani, dici potest, quod fuit reuocatus ad uitam in statum uiatorum, ut gratiam consequeretur, & inde ueniam, & remissionem peccatorum obtineret, & consequenter saluaretur. Vnde non fuit in Inferno finaliter confinatus, sed ad tempus detrusus, secundum superiores causas, quibus prouidebatur ad uitam reuocaturum precibus Gregorij: ut accidit in multis alijs, qui fuerunt miraculosè resuscitati ab inferis, cum essent idolatræ, quod patet in uita S. Pauli Apostoli, & sanctæ Agnetis, qui suscitauerunt duos adoloscētes paganos, qui ad uitam reuocati, statim se conuerterunt. Vel si dicatur, quod anima Traiani fuerit simpliciter ab Inferno reuocata; hoc fuit per absolutam Dei potentiam. Sed de potentia ordinaria, secundum leges Dei communes, legitur in Ecclesia, In Inferno nulla est redemptio. Itaque nemo confidat, malè operando, quod in Inferno iuuentum sentiet.

Suffragia uiuorum nō prostris pœnis sine baptisimo de cœnibus.

Quarta & ultima propositio, ut imponatur finis huic primæ quæstio. I. Pœris sine baptismo decedentibus, & in limbo confinatis, non profunt suffragia Ecclesiæ, quàmuis enim non damnentur proprijs malis actibus, quibus dici possunt, ualde mali, tamen quia sunt fide carentes, & Dei inimici, quia nati sine fide, & charitate communicamus adinuicem de bonis spiritalibus. Vnde Ecclesia numquàm consueuit pro eis etiam orare; & si quandoque uidetur orare pro animabus Christianorum, quæ sunt in Inferno, illud est, quia nescitur certò exitus earum; qui si sciretur, nunquàm pro eis oraret, ut ait August. quo supra. Et hæc de prima quæstione.

2. Dubium quibus suffragijs animæ uiuorum

Quantum ad secundam quæstionem, quæritur, quibus suffragijs animæ prædictorum iuari possunt; & dictorum suffragiorum quæ magis illis profunt; Quo ad primam partem, dicit Augustinus in lib. de cura agenda pro mortuis; & habetur. 13. q. 2. Can. Non æstimemus ad mortuos, pro quibus curam agimus, peruenire, nisi quod pro eis siue altaris, siue orationum, siue elemosinarum sacrificijs solenniter supplicamus. Vbi tria tangit tantum, scilicet sacrificium missæ, orationem, & elemosinam. Sed Beatus Gregorius scribens ad Bonifacium Episcopum, ut habetur Can. Animæ eadem. q. adiungit ad hæc tria, ieiunium. Pro quorum intelligentia est notandum, ut docet. D. Tho. in 4. sent. dist. 45. q. 6. art. 1. quod suffragia uiuorum propter duo profunt defunctis, uidelicet, & quatenus uiui cum defunctis uinculo charitatis uniuertur, ut dictum est, & dicitur qua charitate communicant adinuicem; & quatenus intentio uiuorum

ad

Missæ.

104

ad mortuos dirigitur. Hinc omnia opera bona moralia, quæ ex charitate fiunt, ex intentione, ut ad defunctos dirigi possint, quasi facta in persona eorum; intuitu subueniendi eos, illis proficiunt, si fiant. Horum autem propriè, & ex sua natura, tria prima habent, ut mortuis suffragari possint, Sacrificium namque altaris cum sit uinculum charitatis, & sacramentum unionis Ecclesiæ continens Christum, in quo tota Ecclesia consolidatur, tanquàm membra in capite, non solum, qui in hoc seculo, in charitate uiuunt, sed qui in Purgatorio, & in cælo sunt (ideo hostia sacra in tres partes diuiditur, antequàm sacerdos communicet, ut infra dicitur) meritò retinet suffragij rationem. Eleemosina quoque ad charitatem pertinet, tanquàm ad eius effectum, est enim præcipuus effectus charitatis, respiciens proximum; vnde mortuis plurimum suffragatur. Sed oratio secundum suam rationem respicit intentionem; non enim respicit solum orantem, ut cætera opera bona; sed etiam eum, pro quo depræcatur, ad quem dirigitur intentio; unde non solum iuuat pro uiuis in ratione impetrationis; sed etiam defunctis, in ratione satisfactionis, ex ordinatione Ecclesiæ uim accipiens, quàmuis de se non sit pœnale opus, ut satisfactio requirit.

Sacrificij missæ.

Elemosina Oratio.

Ieiunium.

Ieiunium autem, cum de ratione sui nō habeat, ut ad charitatem attineat; quia charitas propriè est ad aliud, ieiunium est ad ieiunantem, nec ut attineat ad intentionem directionis, sed, respicit ieiunantem corpus suum assilgentem; ideo Augustinus non posuit illud inter suffragia mortuorum. Verum cum sit opus pœnale corporis afflictiuum, de ratione sui habet, ut sit satisfactorium; quod cum ex charitate, ut opus pœnale satisfactorium assumi possit, ex intentione pro defunctis, Deo offerendum, quod tum ex charitate, tum ex intentione ad ipsos defunctos dirigi potest, extrinseca tamen ratione, ideo, B. Gregorius inter suffragia illud posuit. Cætera autem opera bona, ad hæc reduci possunt, quæ si in charitate fiunt, & ex intentione defunctis dirigantur; ex eorum applicatione defunctis applicari poterunt. Ad sacrificium missæ reducuntur oblationes, cerei, oleum, thura, & omnia, quæ pro defunctis offeruntur ad cultum Dei pertinentia, & tanti sacrificij ministrationem. Hinc insurrexit mos in aliquibus locis, ponendi cereos super sepulchris mortuorum, in die commemorationis omnium defunctorum, & circa corpus mortui die eius depositionis, qui mos antiquissimus est. Vnde Damascenus ait, in sermone de morientibus. Decet cereos, oleum, & huiusmodi pro mortuis offerre, sunt enim, inquit, luminis fomentum, quod ante sacrificium, & sacramentum altaris ardet: dum enim cerei ante altare, pheretuum, & tumulū ardent, ex persona defunctorum, Christum uerum lumen, eiusque fidem profitentur. Ad orationem reducuntur Ps. orationes, & preces, officium mortuorum, quæ ad rem aptissima sunt, ex institutione Ecclesiæ, multitudo clericorum, & Religiosorum qui mente pia, ad Deum ex intentione, in persona defuncti fundunt preces. Ad elemosinam reducuntur omnia opera misericordiæ corporalia, & spiritualia. Ad ieiunium reducuntur omnia opera pœnalia, ut sunt afflictio, mactatio, disciplina, peregrinatio, & huiusmodi. Rursus ad hæc omnia tria prædicta reducitur etiam officium sepulturæ mortuorum, quod tam uiuis quàm defunctis utile est. Viuis quidem utile est, quia per hoc officium, quod fidelibus præstant, & fidem resurrectionis profitentur, & affectum charitatis, circa fideles ostendunt. Defunctis quoque utile est, nam occasione talis officij, oramus pro defunctis. In quo officio tria considerantur, scilicet, Officium humandi corpora, Pompæ funerales, & Ritus exequiarum.

3

Oblationis Cerei, Oleum, Thura, Vnus ponendi cereos super tumulis.

Ps. Orationes, Officium mortuorum, Opera misericordiæ corporalia, Opera pœnalia, Officium sepulturæ, satis utile.

Mos humandi corpora cœmèdant.

Quantum ad primum, corpora fidelium humari, semper fuit commenda-

tum,

tum, sed nõ crãmari, more Gentilium, qui de animæ resurrectione, & immortalitate nihil sentiebant. Quapropter Thobias illud exercuit, sperans in futuram uitam: & alij patres legis antiquæ, ut Abraham, qui emit agrum, ubi sepe Iri uoluit. Gen. 23. Item Ioseph moriens in Aegypto rogauit fratres suos, ut tempore uisitacionis suæ, idest cum Deus eos educeret de seruitute Egipti in terram promissionis, ossa sua secum deferrēt, & in sepulchro patrum suorum ea collocarent. Sic hoc fecit, quia in spiritu uidebat, quod Dominus Messias ibi resurgere debet, & multi resurrecturi erant cum eo: de quibus forte ipse erat unus, quod etiam Christiani obseruant, sepeliendo corpora carorum in locis sacris; non quod ipsa loca in se absolutè considerata, aliquid conferat defuncto; sed ratione deuotionis uiuorum, qui occasione accipiunt orandi pro illis, dum eorum sepulchra aspiciunt. Vnde August. ait. Sepulchra dicuntur monumenta, eo quod monent mentem, idest excitant uiuos, ut pro defunctis ibi orent. Participiant etiam ipsi defuncti de suffragijs, & orationibus, quæ in tali loco fiunt: quæ omnia non habent, nisi essent numati in tali loco sacro. Neque in talibus locis, illis prodesse credendum est, si in peccatis mortaliibus defuncti fuerint, ut supra diximus. & ait August. in lib. de cura agenda pro mortuis, & habetur in Can. Cum grauias & Can. Non æstimemus. 13. q. 2. Sed quia non discernimus, qui sunt tales, oportet omnibus baptizatis hoc obsequium præstare. Quatum ad secundum. s. pompæ funerales, ut sunt uestes nigre, & alia ornamenta, cantilenæ & lamentationes, magni apparatus, & superfluitas luminarium, & huiusmodi, nihil defunctis proficiunt, sed potius sunt solatia uiuorum, ut ipse ait, quàm subsidium mortuorum. Idem dicitur de sepulturis præciosissimis. n. aliquid prodest sepultura pretiosa impio, oberit pio uillis, aut nulla. Et quàmuis luctus moderatus non sit Religioni Christianæ contrarius, sed potius laudabilis; quia aliquid utilitatis apportat: generat enim quamdam compassionem, excitando fideles ad opera misericordiæ; ac uiuos admonet, ut mortem meditentur; tamen superflui planctus, clamores, & tristitiæ excessus, sunt ualde condemnati: ostendunt enim talia agentes, esse nimium carnaliter: sed excessus contristationis, sicut gentes, quæ spem non habent. Et Ioannes Chrysostomus ad hoc propositum ait. Excessus lamentationis, aut est eorum, qui nõ habent certam spem resurrectionis, aut qui pluris hanc uitam, quàm illam perpetuam æstimant.

Monumentum unde dicitur.

Pompæ funerales.

Ritus exequiarum commendatur.

Quantum ad tertium, Ritum exequiarum, quia in eo omnia prædicta includuntur, ideo exequiæ quæ fiunt pro fidelibus defunctis, sunt ualde commendatæ: ubi. n. primum est sacrificium missæ, ubi mos est, mortuos sepeliri cum missa cantata, de Requiem, est concursus clericorum, & Religiosorum orantium, & Psallentium pro anima defuncti, sunt ibi luminaria, incensum, & oblationes, ut supra diximus: sunt etiam eleemosinæ, siue in pane, & uino, siue in pecunia, quæ dantur ministris Ecclesiæ pro eorum sustentatione, quæ omnia sunt religiosa officia, & defunctis nimis utilia, nisi ubi uani excessus, qui sunt potius ad inanem gloriam captandam, quàm ad religionem obseruandum, summo superbix religionem obnubilant. Reliqua autem sacramenta non pertinent ad defunctos, non enim habent rationem suffragij, quoniam effectus, quos causant, sumentibus illa tñ profunt, ita ut non possint dirigi ad alios.

18 Circa secundam partem quæstionis scilicet, quæ dictionum suffragiorum sacrificij magis pro uent: Dicitur. Sacrificium missæ inter cuncta suffragia primum obtinet locum. Sententia hæc communis est, Et probatur, nõ illa defunctis magis in locum suffragantur, in quibus plures rationes suffragandi inueniuntur, ita est in sacrificio

sacrificio missæ: est enim in hoc ratio charitatis, ut supra dictum est: dicitur namque, sacramentum unionis, & uinculum charitatis, in quo tota Ecclesia unitur. Est et in hoc ratio supplicationis, per quæ dirigitur intentio, ita ad defunctos, sicut ad uiuos, non solù per oblatis applicationem, sed et per orationum, quæ in missa fiunt, directionem, & hoc tam per intentionem ministri, quàm uniuersalis Ecclesiæ, quæ instituit fieri memoriam defunctorum in missa. Est etiam ibi ratio meriti, nullum enim opus in Ecclesia est magis meritorium gratiæ, & gloriæ, remissionis culpæ, & pænæ, sicut est hoc sacrificium. nam ex suo genere habet, ut sit satisfactorium pro uiuis & defunctis, sicut enim dicitur sacramentum, propter gratiæ infusionem; ita sacrificium nominatur, propter peccatorum remissionem, & pænarum satisfactionem. Præterea nulla Oratio est tam preuilegiata, sicut missa, tum quia fuit a Christo instituta quo ad essentialia, tum etiam quia ab Ecclesia sapientissimè est ordinata, quo ad orationes, cetera enim, & cætera, quæ in illa fiunt. Hinc sacerdos cautus esse debet, ne addat aliquid in missa, quod ab Ecclesia non sit positum; uel minuat, de his, quæ ab illa sunt ordinata. cuius missæ efficaciam in subueniendo defunctis. Beatus Gregorius li. 4. dialogorum multis exemplis probat.

Sed hic queritur, quid sit melius pro aña defuncti, dicere missas de Requiem an de Dominica, uel aliquo Sancto? Respondetur, quod in missa duo sunt consideranda. s. sacrificium, & orationes: quantum ad sacrificium, quod est principale in missa, oēs missæ sunt æqualis ualoris pro defunctis: quantum autem ad orationes, cum ipse sint ordinatæ ad excitandam deuotionem deprecatoriam, siue sint immediati siue mediatæ magis profunt defunctis, quàm maiorem deuotionem pariunt, & magis excitant animum offerentis, ac mouent intentionem uersus illos, per quibus celebratur. Verù quia in missa de Requiem, orationes, & alia, quæ in illa dicuntur, magis explicat miseriam defunctorum existentium in Purgatorio, & auxiliu eorum, per quæ animus magis mouet ad compassionem dictarum animarum; ut pro eis feruentius Deum deprecetur: ideo genere suo, & per se, missa de Requiem magis iuuat defunctos, quàm alia missa. Posset quæ per accidens alia missa alicuius Sancti magis prodesse, quando. s. deuotio particularis magis intensè ad illum fertur, ob eius deuotionem, ut intercedat pro anima illius in particulari. Hinc testatores solent eligere sepulturam in quadam cappella alicuius Sancti, & ibi pro se celebrari facere, propter deuotionem, quam habent ad illum, ut pro eis oret.

Dubium de missa defunctorum.

Oratio quæ genere suo sit præstator eleemosina, eo quod immediatus dirigitur ad Deum, & est placatiua, & impetratiua: tñ ratione qua alijs suffragatur, ut supra dicebamus ipsa eleemosina, quæ est miserorum subleuatio, in ratione satisfactionis inter suffragia secundum locum obtinet: est enim inter opera charitatis, quæ respiciunt proximum, princeps, sed ratione directionis ad alium, per intentionem, ut supra, oratio tenet secundum locum. Vltimo ponitur ieiunium, ea ratione extrinseca, ut explicuimus supra: & ita de reliquis, quæ ad hæc reducuntur. Et de secunda quæstione, hæc sufficiant.

Quantum ad tertiam quæstionem, queritur, Quorù suffragia profunt defunctis, s. existetium in gratia tantum, an etiam in peccato mortali. Reuocatis ad memoriam, quæ supra dicta sunt in quæstione de ualore missæ, breuiter ad hoc respondetur. Si querit de suffragijs, quorù effectus, ueniunt ex opere operato. i. merito militatis Ecclesiæ: ut dico, suffragia Ecclesiæ, sunt defunctis, nõ solù si fiant, ex ordinatione tantum Ecclesiæ, uerum etiam a quocunq. ordinentur; ut fiant in forma Ecclesiæ; Ecclesia namque semper exaudit; quia eius

3. Dubium quo: si suffragia pro suis defunctis.

19

præces semper sunt acceptæ. Ita quoq. orationes piorū pauperū, & Religioſo-
rū, qui orant pro benefactoribus, & eleemoſinas tribuētibus, & si tribuentes
sunt in peccato, sed quātū ad suffragia, q̄ proueniunt ex opere operātis, est di-
ſtinguendi, ſecūdū D. T. in 4. diſt. 45. q. 4. art. 3. & Richardū. eadē diſtinctione. ſ.
suffragia ſecūdū hanc conſiderationē intelligi poſſunt dupliciter ab aliquo
fieri, ſive tanq̄ a principali agēte, ex ſe operante, uel mandate, ſeu ordināte,
ut ſiant. Vel tanq̄ ab agente instrumentalī ab alio moto: puta ministro exe-
quente ſuffragium, mandato, ordine, & intētionē alterius. Quātum ad primū,
dico Principis autō operis p̄i ſive per ſe faciēs, ut ſacerdos ſpontē dicens
miſſam pro alicuius, ſive mandans dici per aliū, quodam affectu pietatis, ut
ſecularis faciens dicere miſſam pro anima patris ſui: ſive ordinans dici miſſas
pro ſe, ut ſiſimus ordinās in teſtamento, ut tot miſſæ dicantur pro anima ſua
poſt mortem, & ſimiles ſi nō fuerint in charitate, dum hæc eligunt fieri ſive p̄
ſe, ſive pro alijs, ſuffragium nihil iuuabit, etiam ſi miniſter fuerit in charitate:
nā opus meritorij ſequitur conditionē agentis principalis, magis q̄ inſtrumē-
tis. Dico hoc: nā licet miniſter exiſtēs in gratia, poſſit ex propria deuotionē
illi animæ proſpicere, applicādo portionē meriti ſatisfactorij, q̄ ſibi debetur, tū
uia ordinaria, miniſtri Eccleſiæ, & ſeruientes maximē miſſas beneficiales, hoc
non intēdunt, niſi qui in ſpecie de hoc rogātur. Ita q. mandans, ſeu ordinās fie-
ri ſuffragiū, ſi dū hoc ordinat, nō eſt in charitate, nihil miſſa proderit illi, pro
quo dicit. ex opere operātis, q̄ ſi poſtea, antequā miſſa dicatur, mandans
ipſe ſeu ordinās iuſtificetur, & gratiam recuperet, quia cum opus illud fuerit
mortuum, dum ordinabatur, non uiuificatur per ſubſequentem iuſtificationē.
Vnde Verſus.

Vivere non poſſunt, quæ mortua nata ſuere.

Niſi poſt iuſtificationem, anteq̄ miſſa dicatur, de nouo factum cōfirmaret,
& approbaret; tunc enim, uirtute illius approbationis, & cōfirmationis nouę
opus illud uiuificat, ac ſi tunc de nouo eligeretur. Vnde conſultum foret, ut
agroti dum teſtamentum condere uolūt, & pro anima aliquid diſponere, prius
cōſultentur ſaltē. Et qd̄ dico de Sacrificio miſſæ, intelligendū eſt de alijs ſpecie-
bus ſuffragiorū, ut ſupra tetigimus. Veſum q̄que eleemoſina facta ab aliquo
exiſtente in peccato mortali, pro anima alicuius, per accidens illi animę iua-
ret, & prodeſſet, in quantum. ſ. pauperes, & p̄i Religioſi illam accipientes ora-
rent pro anima prædicta, pro qua facta eſt eleemoſina, quod potius eſſet ex
opere operato, quā operantis, ut ſupra tetigimus.

Hinc ſequit̄, ut dum teſtator ordinat, ut exequiæ ſiāt ad arbitrium hæredū,
errant nō parum. ſtare poſſet, ut hæredes pro tunc ſint in peccato mortali; vn-
de quidquid ex propria uoluntate ordinarent, & mandarent fieri, deſuncto nō
ſuffragaretur, quantum eſt ex parte eorum; ſed ſi aliquid deſuncto prodeſſet,
illud eſſet ex parte Clericorū, Religioſorū, & aliorū uirorum piorū orātium
& pſallentium pro anima deſuncti, ob eleemoſinas, & alia ſibi miniſtrata, ut
ſupra dicebamus. Item conſultum foret, ut facere uolens, uel fieri mandans
aliquod opus pium, ſive pro ſe, ſive pro alio, curet prius, ut cum Deo iuſtifice-
tur, ut munus ſuum acceptum ſit Deo, ſicut acceptum fuit munus iuſti Abel. &
non Cain, legitur. n. Gene. 1. Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius. prius
ad Abel, quā ad munera, quia amat Deus cor donantis, & non donum, qui
honorum noſtrorum non indiget.

Quantum ad ſecundum, eſt contra accidit, ſiſi dum mandat, ſeu ordinat fieri
ſuffragium, ſive pro ſe, ſive pro alio, fuerit in gratia, quā miniſter a learis, uel
hæres

hæres exequēs mandatū, ſeu ordinē mandantis, & inſtituētis, fuerit extra gra-
tiā; ſuffragium illud proderit principali ordinanti; quia malitia miniſtri, ſeu
exequētis mandatū non impedit fructū operis boni correſpondentem deu-
otioni principalis agentis: eſt enim miniſter inſtrumentum operans in perſona
alterius, cuius deuotionē ſequitur opus bonum: eſt et inſtrumentum Eccleſiæ,
quæ nunquā caret gratia, & charitate; & ideo opus factū in perſona Eccleſiæ
nanq̄ caret fructu. Vnde cautius eſſet ordinare ſuffragia p̄ deſunctis, per offi-
cia Eccleſiæ, q̄ per priuatas perſonas: ac itē inſtituere annuatimaria, & benefi-
cia Eccleſiaſtica, q̄ nunquā deſiciunt q̄ relinquere miſſas perpetuas in poteſta-
te hæredū. Ita q. concludendo intentum, dī; malitia miniſtri, uel executoris nō
impedit fructum ſuffragij, ſeu alterius operis meritorij, ſi principalis, dū hæc
fieri ordinauit, erat in gratia, & hæc de tertia quæſtione.

Quantum ad quartam quæſtionem, ſad quid proſunt ſuffragia prædicta ipſis
deſunctis? Pro huius declaratione eſt aduertendū, prout diximus ſupra in quæ-
ſtione de ualore miſſæ. Valore ſuffragij in charitate facti, duplex eſt.

Quoddam dicitur eſſentiale; quod conſiſtit in aliquo gradu beatitudinis. i.
uisionis Dei, & hoc mō omnis actio in charitate facta, dī meritoria uitæ eter-
næ, ex Diuina pactione; unde fortitur nomen præmij, & mercis. Alterū dicitur
accidentale; qd̄ eſt aliquod bonū tēporale, & hoc nō actio prædicta dicitur
imperatoria. quæ non debetur niſi de congruo, uel eſt etiam ſpirituale, ſed
non de eſſentia beatitudinis, & hoc uocatur gaudiū accidentale, quod habe-
tur de bono proximi, Et præter iſta, eſt quoq. remiſſio pænæ purgatorij, & hoc
modo dicitur actio ſatisfactoria, qui effectus certitudinaliter habetur, ut
præmium eſſentiale. His ſtantibus tria dico. Primo, ſuffragia uiuorum non
proſunt deſunctis ad mutandum ſtatum, ut in prima quæſtione dictum eſt;
& dicitur Eccleſiaſt. 1. 1. Lignum ubi ceciderit, ſive ad austrum, ſive ad aquilo-
nem, ibi erit. Secundo, cum probatum ſit ſupra, ſuffragia uiuorum prodeſ-
ſe tantum exiſtentibus in purgatorio, illis non proſunt ad augmentum gra-
tiæ, neque ad augmentum gloriæ; nam ſi ita eſſet, ſequeretur, quod per nos ani-
mæ illæ acquirerent nouum meritum, quod eſt falſum; præmium enim eſſen-
tiale, quod eſt gloria paradisi, & beatitudo, nemo pro alio merere poteſt, quia
datur ſecundum propria merita. Iuxta illud Pſal. Reddes unicuique ſecūdum
opera ſua. Et Apocal. cap. 14. Opera enim illorū ſequuntur illos. Et Paulus. 1.
Corint. 4. Vniſquiſque propriā mercedem accipiet, ſecūdum ſuum laborem.
Omnes iſti loquuntur de præmio eſſentiale, quod eſt beatitudo, & eius augmē-
tum. Sed bene ualent ſuffragia prædicta deſunctis ad accelerationem ipſius
beatitudinis, id eſt ad ſatisfaciendum pro ipſis; nā cū migrauerint cū debito p̄-
næ, pro culpis remiſſis; non poſſunt in beatitudinem introire; niſi ſoluta p̄na,
q̄ p̄na repugnat beatitudini, nec dicta p̄na reſeruari pōt. poſt adeptā bea-
tudinē, q̄ poſtq̄ illā ad epti fuerint; nihil remanet ſoluendū, eoq̄ eſt æterna,
& nunq̄ deſicit, ergo ante ingreſſum Paradisi, p̄na ipſa ſoluenda eſt. Hæc autē
ſolutio ſit per ſuffragia eis impenſa, p̄ quæ p̄na prædicta ſoluitur, ut dictum
eſt ſupra, ergo ſuffragia illam accelerāt, ſatisfaciendo p̄ eis in toto, uel in par-
te. Verumtamen prædicta ſuffragia ſi ſiāt per ordinationem vniuerſalis Eccle-
ſiæ dirigentis intentionem ad omnes fideles exiſtentes in purgatorio, tūc om-
nes æqualiter participant de illis ſuffragijs, uel ſunt per priuatas perſonas,
dirigendo intentionem ad aliquem particularem deſunctum, & tunc in ratio-
ne ſatisfactionis proſunt illi, pro quo ſunt, & hoc ex opere operantis, nam
eſt opere operato, id eſt merito Eccleſiæ ordinantis, in quolibet ſacrificio fieri

4. Dubium
ad quid p̄
ſunt ſuffra-
gia de ſun-
tiis.

20

Conſulta
ad agrotis

memoriam omnium defunctorum, alia animae in ratione charitatis, in qua suffragia fundantur, aliquid de illo eodem suffragio participant. Verumtamen plus profunt, simpliciter loquendo, illi, pro quo specialiter fiunt; quidquid dicat Praepositas. Quarto dico, quod profunt omnibus, aequaliter certo modo, scilicet per quaedam consequentiam, quatenus ad gaudium accidentale, cum enim animae in purgatorio existentes sint beatificandae, non solum gaudent de beatitudine essentiali propria, quam expectant, sed etiam de bonis proximorum, qui eandem beatitudinem adipiscuntur. Itaque omnes animae in purgatorio existentes, habent quoddam gaudium, dum aliquam animam cognoscunt ab illis poenis liberari, siue in totum siue in parte, per suffragia uiuorum, propter consolationem quam accipiunt, de talibus suffragiis exhibitis. Et in hac parte uerificatur dictum Praepositi dicentis, suffragium pro uno factum, non magis prodest illi, quam omnibus alijs, in carcere existentibus. Illa enim consolatio quam habet animae praedictae de bono proximi, id est eius liberatione a poena, est quaedam confortatio patiens ita, ut quasi poenam suam aut suspendat, aut minus sentire faciat. Iuxta illud Philosophi. 7. Eti. Delectatio de quocumque minuit tristitiam inexistentem: quod naturaliter omnibus animabus praedictis aduenit, sicut lumen naturaliter per circuitum illuminando, aequaliter agit. Sed satisfactio, quae ad poenae solutionem ordinatur, non fertur naturaliter ad indigentes, ut aequaliter per hoc eos mouet, sed fertur per intentionem dirigentis, & applicantis, ut dictum est supra; ideo exemplum de lumine quod Praepositus inducit, non ualet, quod ad istam partem, & consequenter opinio, quam tenet, scilicet suffragium pro uno factum, aequaliter pro omnibus ualet, in ratione satisfactionis, falsa est. Et haec de quarta quaestione.

3. Dubium
an suffragia
pro uno facta
etiam impendant
sua profunt
actioni.

21

Quantum ad quantam quaestionem, in qua quaeritur, utrum suffragia, quae fiunt pro defunctis profunt auctori. Respondetur breuiter. Et primo pro eius intelligentia suppono distinctionem factam in praecedenti quaestione, scilicet praemium correspondens cuiusque actioni bonae in charitate factae, est duplex, scilicet essentialitate, & accidentale, itaque eademmet actio dicitur meritoria, & satisfactoria. Secundo dico, quod auctor suffragij pro defunctis, aut erit principalis, id est mouetur ex deuotione sua, quodam affectu charitatis, ad suffragandum pro mortuis. Aut est instrumentum alterius, id est mouetur ut executor testamenti, seu uoluntatis alterius suffragia petentis, seu instituentis. His praemissis, quantum ad primum dico. Suffragia, quae in charitate fiunt ab auctore, qui sponte ex affectu charitatis mouetur ad suffragandum pro mortuis, quantum ad praemium essentialitate, illi correspondens, ualet ipsi auctori, & non defuncto, sed quanto ad meritum satisfactorium, quod responderi illi bono, tum ex opere operantis, tum et ex opere operato, totum cedit defuncto, per intentionis applicationem. Hoc patet ex dictis in praecedenti quaestione, & supra in quaestione de ualore missae. Sed hic instatur, antequam ad aliud membrum procedam. An tantum ualet auctori, quo ad praemium essentialitate, dum illud bonum facit pro defuncto, quantum ualere, si pro ipso solo, illud bonum faceret? Ad hoc dico plura. Primo nulla actio meritoria est minus meritoria, ex eo, quod est etiam satisfactoria, aliam lequeretur quod pater Religiosi, & Sancti patres, qui quotidie laborant in benefaciendo, ut maiorem gloriam acciperent, nimis punirentur in Purgatorio, nam cum semper intendat mereri, si per hoc non satisfacerent etiam pro poenis sibi debitis: omnes illae poenae sibi reseruarentur soluendae in Purgatorio. Et est contra, si pater Religiosi, & auri charitate pleni, dum affectu charitatis pro defunctis orant, si cum hoc, non lucrarentur aliquod praemium beatificum,

pro

pro seipsis; fraudarentur de meliori bono, pro quo Religiosi facti sunt: subtractio enim illius gradus gloriae illi bono correspondentis, longe excedit, quo ad damnum, quam tuncunquam poenam temporalem: unde frustrarentur a sua intentione, quod non est neque imaginandum. Itaque secundo dico, quod actioni meritoriae, pariter & satisfactoriae tantum praemij aeterni debetur, quantum deberetur, si non esset etiam satisfactoria. Unde auctor suffragij tantum praemij essentialis lucratur, dum satisfacit pro se, uel alio, siue uiuo, siue mortuo, quantum lucraretur, si actione illam non dirigeret ad satisfaciendum: puta uel quia satisfactione non indigeret, uel quia id non intenderet, sed pro praemio essentialitate tantum ageret. Tertio dico, quod aliquando auctor maiorem gradum gloriae lucratur, dum facit opus suffragij pro anima alicuius, quam lucraretur, si pro ipso tantum illud faceret: nam quanto maiori charitate accenditur ad benefaciendum, tanto maiori gradu gratiae, & gloriae illi bono correspondentis, praemiabitur: sed constat, dum auctor mouetur quodam intenso affectu charitatis & pietatis erga defunctos, ad suffragandum ipsis, cum maiori charitatis feruore operatur, quam si pro ipso solo sollicitus esset; charitas enim non quaerit, quae sua sunt tantum, sed aliorum: ergo ex illo suffragio alteri impenso, maiorem utilitatem pro se asportabit. Unde ut stulti, & ignorantes reprehendendi essent, qui timore diminutionis praemij proprii essentialis, se retraherent a suffragando proximo. Quarto dico, quod ad praemium accidentale, id est satisfactorium: post auctori iuuare, uel directe, uel indirecte: directe auctori minimè iuuat, dum is, pro quo fit, indiget tali suffragio: nisi is, pro quo fit, quantum fit suffragium, solutus esset a poenis purgatorii, & in paradysum euoluisset, tunc enim suffragio non amplius indiget: uel nisi decedisset in mortali culpa, pro qua damnatus esset in Infernum, ubi talia sibi non profunt, ut supra diximus in his enim casibus, bonum illud pro defuncto exhibitum, reuertitur ad auctorem in ratione satisfactionis. Iuxta illud Psalmi. 24. Oratio mea in sinu meo reuertetur. Et Luc. x. Si ibi non fuerit filius pacis: pax uestra ad uos reuertetur. Et ideo omnis auctor, pro alio operans; Consilium est, ut habeat saltem habitualem intentionem, uidelicet si ille, pro quo facit suffragium, non indiget, uel de eo capax non est: sibi proficiat. Indirecte ualet auctori ad plura. Primo ualet ei ad remissionem poenae purgatorii, dum ibi talibus indigebit: dum enim auctor post mortem ad similem uenerit statum; superstitibus similibus suffragiis eum iuuabit; ait enim Augustinus. Illis mortuis profunt suffragia uiuorum, qui dum uiuerent, meruerunt, ut possint post mortem eis prodesse. Quod licet intelligatur, quo ad perseverantiam in charitate usque ad finem uite: tamen huius occasione Deus specialiter permittit, & sua infinita sapientia disponit, ut idem eis retribuatur. Iuxta illud Matthaei. 7. Beati misericordies, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sicut e contra, qui tarde, uel nunquam recordantur de animabus suorum, uel propter negligentiam, uel propter auaritia, permittit Deus, ut ita ipsi a suis post eorum mortem obliuiscantur. Iuxta illud. Quae mensura mensuraueritis, metietur & uobis. Secundo ualet auctori ad augmentum gratiae, & perseverantiam in bono: nam qui, per suffragia uiuorum, iuuantur, postquam a poenis liberati fuerint, erunt in caelo pro benefactoribus intercedentes: licet enim nunc sint in carcere patientes, sunt tamen amici Dei: cum magnis meritis: qui non erunt ingrati beneficiorum a uiuis impensorum. Tertio ualet quandoque auctori ad impetrandam primam gratiam, hoc modo uidelicet. Stare potest ut auctor post factum in charitate suffragium, incidat in peccatum mortale, & animae illius orationibus impetrare possunt pro eo conversionem a peccato, per auxilium Dei speciale. Nec obstat, quod sint extra uiam, ita ut sibi nil

Parti Quarta.

O 3

mereri

De Sacrificio

obitum, quod retineri non possunt, tunc. n. d. n. t. u. r. q. u. a. s. i. n. o. s. u. a. Vnde Ecclesiast. c. 14. dicit. Ante mortem bene fac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens, da pauperibus. Et sequitur. nonne alij relinquis labores, & dolores tuos? & quis magis amicus tuus, quam anima tua? Miserere animę tuę, placēs Deo. Hinc Isidorus li. 3. sententiarū c. 4. sic ait. Terrena oia seruando, amittimus, largiēdo seruamus. Tertia ratio est, quia hæredes, & executores testamentarij raro inueniuntur fideles, ut experientia docet.

Vnde qui in vita sua exequitur uoluntatem suam, certus est de suffragio factō, qui aut cōmittit illud faciendū post mortem, incertus est, si fiat, certus est utiq. de pēna, quā in Purgatorio patietur. Hinc B. Hieronimus super Lucam, ait. Nemo de substantia, quam habet hō, fidelior dispensator est, quam ipsemet. Esti forte in uita prædicta exequi nō potes, nisi post mortem, memento, illa committere fidei executori, quorum nullus magis fidelis est, quam Ecclesia, committe ergo Ecclesię, in quā hæredes non se intromittant, quia certus eris de fructu eorum.

2. *Aduertendum.* Secundum aduertendum est. ut dum quis pro anima sua, aliquod suffragium facere, uel ordinare uoluerit, scilicet aliquā donationem Ecclesię, uel pauperibus, Cappellam erigere beneficium, aut aliud bonam, ad diuinum cultum instituire, studeat prius amicitiam Dei habere, ut facta in gratia, Deo sint accepta, & animę suę proficiant ad medelam.

3. *Aduertendum.* Tertium est ut si forte prædicta facta fuerint extra gratiam, uel quidem in gratia, sed post legatorum ordinationem, illam per lapsum amiserit, studeat se muniri sacramētis, & deinde ratificet, quicquid pro anima sua fecerat, quia per istum nouum consensum reputabuntur apud Deum, ac si tūc de nouo fuerint ordinata, & ita recuperabit fructus eorum.

4. *Aduertendum.* Quartum est, si executores piorū, legatorū, & suffragiorum, ea exequi sine rationabili causā differant, graniter peccabunt, & quod peius est, si illā exequi negauerint, tanquam raptores, & sacrilegi in Infernum retrudi, se sciant, nisi impotentia cum contritione eos excusaret, quod quandoque euenit, iusto iudicio Dei, ut non possint frui bonis malè possessis.

De Indulgentijs.

Quantum ad sextam, & ultimam quæstionem, scilicet si Indulgentiæ pro sunt defunctis, & quomode profunt. Respondetur. Sed antequam responso detur. cū multa supponat. pro illius materiā intelligentia, ideo sunt multa consideranda, quæ breuissimè tangemus, quantum facit ad nostrum propositum, nam per alios doctores, ad plenum de hac re scriptum reperitur.

Primo queritur, quid est indulgentia. Et quamuis quæsitū, quid est, supponat quæsitū, si est, teste Philo. 2. Postea, nunquā enim queritur de aliquo, quid sit, nisi prius sciatur, si est in rerū natura. Id. de quo queritur: vnde sequeretur, prius tractare, si Indulgentiæ sint in Ecclesia, deinde, quod sint: tamen quia loquor fidelibus, & catholicis, sufficit supponere, quod in Ecclesia sint Indulgentiæ & quod usus earū sit antiquissimus, licet nō tam frequēs, ut hisce temporibus, & quod hęc potestatem conferendi indulgentias Christi Ecclesię suę concessit, sunt quæ maximè utiles populo Christiano: ut per plura sacra Concilia, & præsertim per S. Concil. Tri. Sess. 1. definitum est, ita ut qui hęc negaret, tanquam anathema damnatus esset.

Indulgentiam igitur aliqui dixerūt, esse donum quoddā partis thesauri Ecclesię, per quod donantur debitori pēnę pro peccatis soluedæ. Alij dixerūt, indulgentiā esse remissionē pēnæ tēporalis, pro peccatis debitæ. Et si isti abō benè dicat in

Missæ.

109

in parte, sunt tamen deficientes in definiendo; primi enim tangunt causam tantum, secundi solum effectum. Vnde melius dicamus, coniungendo utrunque.

Indulgentia Ecclesiastica, est donum thesauri spiritualis, quod est in Ecclesia; quo relaxantur pēnæ, pro peccatis debite, remissa culpa, per eum, qui habet autoritatem extra sacramentum.

Definitio
Indulgentiæ.

Dicitur (Indulgentia Ecclesiastica) indulgentia nanque uenit a uerbo, indulgeo, quod duo significare potest. uel licentiam alteri facere; & hoc modo sonat in malā partē Vnde dici solet, indulgere Gulę, indulgere ueneri, id est permittere, & cōcedere, ut gulā, & uenus exerceat uel: significat in bonū, ut Ecclesia usurpauit, scilicet indulgere est idē quod ignoscere, & remittere, quod aliquis fecerit. Vnde Hieronymus super Daniel. c. 4. ait ad hunc sensū. Ignoscet Deus delictis tuis. Et hoc modo Ecclesia sēp sumit. Dicitur (est donū) eo quod meritū passionis Christi gratis datur, ex eius liberalitate, per manus sui vicarij, successoris Petri, iuxta illud Apolloli ad Corinth. 2. Ego quod donauit, siquid donauit propter uos in persona Christi. Quę donatio est solutio unius pro alio per Ecclesię thesauri applicationem.

Indulgentia
unde aicit.

Dicitur (thesauri spiritualis, quod est in Ecclesia) pro quo nota; quod thesaurus Ecclesię, de quo loquimur, ut explicat clemēs sextus, i extrauagati cōm. ca. vnigenitus. nil aliud est, quā superabūdātia meritorū Christi: qui propter nimitiā charitatē, qua dilexit nos, non solum meruit nobis gratiā & gloriā, iuxta illud Pauli. Quem posuit propitiatorem nostrum per fidem in sanguine ipsius. Itaque quantum ad Gloriam nihil sibi meruit; quia ab instāti suę conceptionis per hypostaticam unionem, fuit gloriosus. (Et quamuis idē Paulus dicat alibi, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. illud intelligitur de Gloria accidentali, quā sibi meruit quia fuit redēptor totius orbis) sed etiā remissionē peccatorū super abūdāter: tota enim uita sua, in qua multa opera supererogationis fecit, & multa passus fuit, meritoria, & satisfactoria fuit: ipse enim factus est nobis redēptor, & satisfactio, per propriū sanguinē, quē effudit abūdē, & copiosē in Ara crucis uelut quoddam profluium, cuius uina gutta pro redēptione humani generis sufficiens fuisset, propter unionem ad uerbum; Vnde infinite meruit, & infinite satisfecit, ultra quod nos indigeamus. Hinc Ioan. ait. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. non autem nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Quasi dicat. Christus multo plus passus est, quam opus erat. Hinc etiā dicitur Lucę. 9. quod Moises, & Elias in Mōte thabor loquebātur cum Iesu de excessu quia in patiēdo pro nobis excessit omnē mēsurā, omnē necessitatē, omnē que pēnā, itaque ista superabūdātia meritorū, & satisfactio in Christi, quæ adhuc nō sūt premiata, ne supernacua, & inanis, pro tāta effusione, redderetur: thesaurū militati Ecclesię acquisiuit. uolēs thesaurizare suis: ut qui eous fuerint, participes amicitie Dei efficiantur, ideo ipsū in Ecclesia reposit, ad instar benigni Principis, uel prudētis patrisfamilias, qui nō solum prouidit pro necessitatibus præsētibus, sed reseruat aliquid pro futuris necessitatibus. ut fecit ille antiquissimus Patriarcha Ioseph: qui fuit tipus, & figura Christi: qui non fuit cōtērus soluere omne debitum necessarium, pro redēptione generis humani, sed uoluit pati plusquā satis erat, ut illa superabūdātia suarum satisfactio nū in futurum, nobis deseruiret; in adiuuando nostram imbecillitatem, & fragilitatē. IN hoc thesauro sunt etiā recōdita merita satisfactoria. B. Virginis Marię quæ per tota uitam passa fuit multa mala pēnæ, & multa supererogationis opera fecit, quibus ipsa non indigebat. cum nunquam peccatū cōmiserit, quia fuit pręseruata. Quę opera satisfactoria dicuntur ei fuisse superflua. Ad hęc

Nota de ecclesie thesauro.
24

ad

adiunguntur quoque multa de operibus satisfactoriis sanctorum, qui in Ecclesia, multum laborauerunt, quæ opera superabundantia uocantur; eoquod ipsi passi sunt plusquam opus erat pro suorum peccatorum satisfactione. Itaque, quæ solutis debitis suis superauerant, in hoc thesauro recondita sunt; & incorporata cum satisfactionibus Christi supra dictis. Cum enim Christus cum sanctis suis sit unum corpus mysticum in Ecclesia, cuius ipse caput est, teste Paulo, conueniens erat, ut membra caput imitantia, in hoc thesauro aliquid reponerent. Ideo laborauerunt, & passi sunt plusquam ipsi indigebant. De qua re Paulus testatur dicens. Nunc gaudeo in passionibus pro uobis; & adimpleo ea, quæ defunt passionibus Christi in carne mea, pro corpore Christi, quod est Ecclesia. Super quibus uerbis dicit Diuus Anselmus. Si accipis Christum, ut caput, & corpus in se ipso; non defunt passionibus eius, quas passus est in carne sua, quam de uirgine traxit; quia sunt infinitæ. Si autem accipis Christum, ut caput tantum, cuius Paulus erat membrum, utique deerant passionibus Christi in membris eius secundum diuinam prædestinationem, quæ ab æterno ordinata, ut etiam membra eius, id est fideles paterentur superabundanter. Ideo Paulus dicit, defunt. Et ubi defunt, in carne mea, inquit; quasi dicat. Adimpleo, id est adaugo portionem meam passionum, quæ in corpore meo patior, quæ defunt passionibus Christi, scilicet corporis Christi mystici, quæ adhuc non sunt completæ, secundum diuinam ordinationem. Et hoc ago pro corpore eius, quod est Ecclesia, id est repono cum alijs in thesauro Ecclesiæ. Sed quantum passus sit Paulus pro Christi Ecclesia, in uarijs locis Epistolarum ipse insinuat, & præcisè ad corinthios. 2. cap. 11.

Dicitur (quo relaxantur pænæ) per quæ uerba explicatur effectus, quem producant ipsæ Indulgentiæ in suscipientibus illas. Pro cuius rei intelligentia, est notandum, quod pro quolibet peccato mortali homo incurrit reatum culpæ, & pænæ. Ista culpa considerata ut causa, est deordinatio actus moralis; quæ si erit contra charitatem Dei, & proximi, dicitur lata, seu grauis culpa; si autem præter Charitatem, dicitur leuis, uel leuissima. Culpa igitur mortalis est deordinatio contra Charitatem. Considerata, ut effectus, est inimicitia Dei contra actum deordinatum. quæ inimicitia alio cocabulo dicitur pæna damni. & ideo reatus pænæ est quoque duplex. sicut per illum actum deordinatum duplex motus sit; unus scilicet auertendo se a Deo, & alter conuertendo se ad creaturas. Per auersionem, homo incurrit pænam damni, id est inimicitiam Dei. & hæc pæna de se est æterna. qui enim a Deo se elongat per auersionem, meretur, ut æterno tempore ab eius amicitia sit exclusus: & ita quodam modo ista pæna est infinita ratione termini, a quo se elongat, cum sit bonum infinitum. Per eundem quoque actum conuertitur ad creaturas, quas præponit Deo, qui enim inclinat se ad ipsas creaturas, relinquendo legem Dei, anteponit amorem creaturæ amori Dei. & huic conuersioni respondet pæna sensus. Hæc autem pæna suapte natura non est infinita, nec intensiue, nec extensiue, id est duratione; quia malum, cui respondet, non est sua natura infinitum; nullum enim creatum est infinitum, sed est maior, uel minor, secundum mensuram rei, cui se conuertit. Iuxta illud Deuter. 27. Secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Sed intantum dicitur æterna, in quantum homo, cum inueniatur Dei inimicus, sequitur, ut nunquam apud eum inueniat rationem satisfactionis; sed satisfactio; & ideo in Inferno nunquam finitur. Cuius ab per motum contrarium, id est auertendo se ab amore creaturæ, & conuertendo se ad Deum per penitentiam, consequatur remissionem culpæ, & pænæ æternæ.

Indulgentiarum effectus.
Nota.
Culpa quæ est.

Pæna duplex.
Pæna damni.

Pæna sensus.

terne, tunc recuperata Dei amicitia, aufertur illa pæna damni, quæ illi auersioni respondebat; & ordinatur ad eius uisionem. Verum remanet iustitiæ debitor, quo ad pænam sensus, pro offensa facta: quæ ex æterna commutatur in temporalem, ad hunc sensum, secundum Sotum. scilicet, non quod esset de se æterna, & per penitentiam efficiatur temporalis. Sed quæ per inimicitiam contractam, nunquam habebat finem, & ideo æterna in patiendo, ut dictum est, per amicitiam recuperatam, definit esse æterna, & remanet in sua natura temporalis: quæ cum patitur tempore amicitia est satisfactoria. Et quamuis recuperata amicitia, remissa culpa, nihil cruciatus ab amico deberet remanere exigendum: tamen quia illa inordinatio non est penitus reordinata per iustitiam, quousque fiat plena satisfactio: propterea illam exigit Deus, quod in humana politia probari potest. nam ledens aliquem per iniuriam, licet dum de iniuria ueniam petit, illius amicitiam recuperet, tamen semper remanet debitor alicuius satisfactionis, ratione iustitiæ. Itaque non est contra legem amicitia, petere ab amico, ut danum resarciatur; quod sit satisfaciendo. Hæc enim differentia est inter satisfactioem, & satisfactioem. inimicus namque punitur iniustus, & ideo satisfactioem, absque ut remittatur ei: amicus autem spontè, & uoluntariè pænam pro amici offensa patitur: & ideo talis pæna satisfactoria est. per quam satisfactioem remittitur ei. De hac re sunt multa exempla in S. scriptura, & autoritates sanctorum, de quibus non est dubitandum. Hæc autem pæna temporalis tripliciter solui potest, per uiam ordinariam, uel per penitentiam iniunctam ab Ecclesia, seu sacerdote in foro penitentia. uel per operam pænalia spontè assumpta uel post uitam hanc in purgatorio, secundum Dei iustitiam.

His præmissis dico. Dum indulgentiæ conferuntur, aliqua pars thesauri prædicti applicatur suscipienti indulgentiam in ratione satisfactioem, pro eo, per quam applicationem remittuntur pænæ sibi debitæ. ac si ipsemet satisfecisset prædictis. Verum aliqui hoc intelligunt, quo ad forum Ecclesiæ tantum: id est dum alicui imponitur penitentia a confessore, si postquam illam acceptauit, nollet facere, per applicationem indulgentiæ liberaretur quidem ab illa obligatione, ut non teneatur hic dictam penitentiam agere; sed non remitteretur pæna peccatis debita in iudicio Dei. Vnde remaneret ad huc obligatus, illam in purgatorio passurus, & satisfacturus. Hæc opinio, si uera esset, sequeretur, quod applicatio indulgentiarum, esset magis danosa Christianis. penitens enim, qui in hac uita satisfacere posset, per leuiore penitentias a sacerdote impostas, dum per indulgentiarum applicationem releuari uideretur, magis aggregatus remaneret. eoquod illæ penitentia essent postea per eum soluendæ in Purgatorio, per acriores, & utrociores pænas: illæ namque pænæ non differunt a penis Inferni, quo ad atrocitatem. nisi quod pænæ Purgatorij sunt satisfactoria; & ideo ad tempus finiuntur. illæ autem Inferni sunt punitiue tæm; & ideo nunquam finiuntur. Vnde meritò hæc opinio condenata fuit ab Alexandro de Ales, D. Bonau. D. Tho. & alijs doctoribus modernis. Itaque dicendum est, quod ualent ad soluendum pænas prædictas, quibus pro peccatis remissis debitores sumus, tam in foro Ecclesiæ; quam in iudicio Dei. Vnde qui uisitare Ecclesiam, ubi posita est indulgentia, uel faceret, quod bulla præcipit, lucraretur tantum de indulgentia, quantum indigeret, pro solutione pænæ peccatorum sibi remissorum: quibus obligatus erat, secundum iudicium Dei, in hac uita, uel in Purgatorio, in casu, quo hic non soluerentur. Igitur, per applicationem indulgentia facienti hoc, uel illud. Ecclesia dispensans prædictum saurum, soluit, pro eo, de meritis satisfactorijs Christi, & sanctorum.

Quare recuperata amicitia Dei tenet pænam patii in purgatorio.

Differentia inter satisfactioem, et satisfactioem.

Opinio aliquorum de effectu indulgentiarum.

Refutatio.

Veræ opinio.

De Sacrificio

torum, ita ut amplius non teneatur, in hac, uel alia uita satisfacere; sicut si ipsemet satisfecisset. Hinc dici potest, quod huiusmodi applicatio dicatur solutio pœnæ, quod est opus iustitiæ; in quantum Ecclesia soluit pro pœnitente; applicatio aliquid de thesauro prædicto: & simul dicatur absolutio, quod est opus misericordiæ; in quantum per dictam applicationem pœnitens remanet absolutus; quia omne debitum sibi misericorditer remittitur, & relaxatur, absque ut ponat aliquid de suo.

Indulgentia quibus malens.

Dicitur (pro peccatis debita, remissa culpa) quod ex prædictis colligitur, nam indulgentiæ non ualent, nisi ijs, qui de peccatis præteritis sunt legitime confessi, uel saltem uerè contriti: pro quibus remanent postea ad pœnam temporalem obligati, ut dixi, pro qua pœna nondum satisfecerunt. Ita que indulgentiæ non profunt existentibus in peccato mortali, nec sunt necessariæ his, qui ad plenum satisfecerunt.

Ergo qui accepit indulgentiam plenariam, una uice, non opus est amplius illam repetere. Dico, quod utique ita est, si sciret certò illam lucratum fuisse, sed quia nemo scit certò an odio, uel amore dignus sit: illas sepe accipere optimum consilium est. ut si fortè prima uice illam lucratus non fuerit, quia bene dispositus non erat: lucrabitur & alia uice.

26
Qui potest concedere indulgentias?

Dicitur (per habentem auctoritatem) hic pro causa efficiente tangeudi sunt qui habent auctoritatem in Ecclesia dispensandi hoc thesaurum. Primo potestas hæc dispensandi thesaurum, data fuit a Christo principaliter Petro uicario suo, & successiue Summis Pontificibus, qui possunt hoc thesaurum plenariè in toto orbe dispensare. Secundo, Concilium generale in Spiritu sancto legitime congregatum, eandem indulgentiam plenariè dare potest. Tertio, legati Papæ possunt indulgentias perpetuas concedere, sicut & perpetua statuta facere: infra tamen terminos suæ legationis. Quarto, Archiepiscopi in sua prouincia, & Episcopi in sua dioecesi possunt quadraginta dies tantum de indulgentia semper concedere, sed in dedicatione Ecclesiæ possunt concedere unum annum, & non plus, ut habetur, in cap. cum ex eo, & in cap. Nostro, de Pœnitentia & Remissione. Sed Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, sede uacante, Parochi, & Abbates hanc potestatem non habent, neque confessarij, quia potestas hæc dispensandi thesaurum requirit iurisdictionem in foro exteriori, quam non habent de iure diuino, nisi Papa in toto Orbe, & Episcopi in suis Dioecesibus, qui succedunt Apostolis, Ceteri autem in tantum possunt, in quantum a Summo Pontifice illam habeant. Quomodo autem intelligatur, quod dicit Abbas, & aliqui alij doctores, quod confessarij possunt indulgentias dispensare, inferius dicitur.

Dicitur denique (extra sacramentum) ad denotandum, quod non opus est, ut dans indulgentiam audiat subditum in confessione, & tunc illam applicet, quia indulgentiam concedere potest etiam non sacerdos ex commissione Papæ, ut ait Siluest. Verbo, *Indulge, sed sufficit, ut fiat, quod per Summum Pont. aut eius ministrum ordinatur, ad indulgentiam obrinendam.* Pro quo est notandum, quod qui uult, ut indulgentia sibi ualeat, primo opus est, ut sit in gratia Dei, per contritionem perfectam, dum indulgentiam suscipit. (sola autem attritio non sufficit, & ideo melius est, ut qui uult suscipere indulgentiam prius consisteat, nam si fortè esset attritus, mediante sacramentali absoluteione fieret uerè contritus, ut indulgentiam lucraretur. Quid autem sit attritio, & contritio, & quæ differentia, in sacramento pœnitentiæ dicitur) quia ut dictum est, indulgentiæ tantum uiuant pro pœnis satisfactorijs, quæ remanent, remis-

Nota. Quid necesse sit ut indulgentia obtineatur.

Missa.

III

sa culpa; unde dicitur culpa manet, pœna tolli non potest, ideo cõmuniter dicitur in Bullis, ut sit pfectè contritus cõ proposito cõfiteâti, tẽpore suo; nisi expressè de cõfessione mentionẽ faciatur: quia tũc omnia hæc pcedere debet. secundo hæc largitio indulgentiarũ fit misericorditer ijs, qui p Dei amicitia digni facti sũt, sed existens in peccato mortali, inimicus est Dei, quomodo ergo poterit participare de eius donis? Dico (dũ indulgentia suscipit) nã quãdo bulla dicit qui uisitauerit tale Ecclesiã, & ibi tales præces fuderit, lucrabitur tales indulgentias; nisi casu in itinere mortale peccatũ cõmiserit: dũ modo anteq̃ Ecclesiã uisitet, & ibi oret, pœnitentat de peccato cõmissio, indulgentia cõsequet, aliàs nõ. Itẽ qũ dũ in quibusdam Iubileis, ut ter in tali Ebdomadã ieiunet, Sabbato cõfiteat, & Dñica sequenti cõmunicet, & oret, & tũc consequet indulgentia si fortè infra Ebdomadã dũ ieiunet, peccaret mortaliter, dũ modo dũ cõmunicat & oret, sit restitatus in gratia, indulgentia cõsequet. Itaque cõsiliũ optimũ est: ut quoties homo facit aliquid p cõsequendo aliquã indulgentia, melius ẽ, ut cõfiteat, accidere namq̃ potest, ut homo nõ accedat uerè cõtritus, sed attritus, quẽ attritio, nõ dicitur nõ sufficit nõ cõsequet indulgentia. Peccata uenialia nõ impediũt effectũ indulgentiarũ, quia nõ tollũt gratia. Verũ tamẽ, nisi de eis cõtritio habeat, indulgentia non tollit pœnas eorũ. Tertio oportet, ut obseruet, tenor Bullæ, ad unguẽ circa cõfessionem, puta uisitet Ecclesiã tali die, faciat talẽ elemosinã dicat tales orationes, ieiunet, cõfiteat, & cõmunicet, uel simile, quã si omitteret, etiam per impõterã, indulgentiam non consequetur, quia Bulla tantũ ualeat, quantũ sonat. Nec refert, an hæc fiat: cum magis labore, uel paruo, quantũ ad ualorẽ indulgentiæ: unde tũc consequetur, de indulgentia uisitans Ecclesiã patriæ suæ Incola, quantũ Aduena, qui lógo itinere uisitare uenit. Verũ incola nõ meret tantum, quo ad præmiũ eternale, illi operi bono correspondes, quãtũ Aduena, qui magis laborauit, & ita de alijs operibus intelligendum est. Et si aliquando requiratur absolutio pro indulgentia consequenda, hoc tamẽ fit extra confessionem, quia absolutio illa non est sacramentalis, quod accidit in articulo mortis, dum aliquis a scripulis alicuius confraternitati, uel habens aliquod diploma, seu priuilegium, uel saltem granum benedictũ: in quibus datur facultas, ut semel in uita & in articulo mortis, possit consequi indulgentiam plenariam, uel simile, tunc illa indulgentia nõ applicatur ei, nisi mediante absoluteione puta dũ Aegrotus confessus est & cõmunionẽ accepit, remãsit obligatus ad satisfaciendũ pœnã p peccatis cõmissis, ut dictũ est supra, tũc pœnã illã relaxari possũt p applicationẽ indulgentiæ, mediante illa absoluteione, uirtute sui priuilegij, per sacerdotẽ, uel aliũ, p ut priuilegium dicit, sed quæ est forma huius absoluteionis? est hæc, f. Auctoritatẽ Domini nostri Iesu Christi, f. f. apõstolorũ Petri, & Pauli tibi cõcessa, & mihi cõmissa in hac parte, cõcedo tibi omnẽ illã indulgentia peccatorũ tuorũ quã tibi cõcedere possũ uirtute tui priuilegij, in nomine patris & filij, & spiritus sancti, amẽ. Verũ nota, q̃ si tũc nõ mori cõsecutus est indulgentia: sed nõ potest uti amplius tali priuilegio, si alio articulo mortis, quia tũc expirat, nisi in bolla specia liter exprimet, reseruatõ p alia uice, & tũc in absoluteione sũt exprimendæ hæc alia uerba (si tũc hac uice morieris, aliàs, p alia uice tibi reseruo, & tũc quoties isfirmat ad mortẽ, tonies potest hoc modo absolui, sed tũc nõ lucrãt indulgentia p dictã, nisi ultiã uice, quã mori, itaque si talis absoluteio nõ fiat priuilegiũ talibus nõ uiuat huius ratio est, quia papa hic nõ cõcedit indulgentia directẽ, ut facit, cũ dicit, Qui uisitauerit talem Ecclesiã, habeat tantũ de indulgentia, uel qui in mortis articulo dixerit tale, uel ter, Iesus, aut simile, cõsequatur indulgentiam plenariẽ; quia in similibus casibus sufficit facere, quod Papa mēdat, fieri, sed in ea sit

Absoluteio quæ requiritur pro indulgentia consequenda.

Forma illius absoluteionis.

præ-

De Sacrificio

prædicto, illam indirectè concedit: id est dat facultatem confessario, uel alii, prout priuilegium dicit: ut possit indulgentiam plenariam illi concedere uirtute sui priuilegij mediante tali absolutione. Quæ res, cum a multis non aduertatur: ait Nauar. Multi discedunt ex hac uita pleni priuilegij, & uacui indulgentijs. Et si fortè postquam confessus fuerit, commiserit aliud mortale, confiteatur prius: & si loquelam tunc amiserit, saltem cõteratur: & cognito aliquo signo contritionis, sine quo indulgentia non ualet, tunc absoluat, ut supra.

Sed hic queritur, quid sibi uolunt dicere, tot anni, uel dies indulgentiæ? Solent enim in Bullis poni: Qui fecerit hoc, uel illud, lucretur ceterum, uel mille annos indulgentiæ, uel simile. aut dicet, remittatur sibi tertia pars peccatorum, uel habeat indulgentiam plenariam, & similia. Pro cuius rei intelligentia est aduertendum, quod quanta pœna respondere debeat, ad plene satisfaciendum pro quolibet peccato mortali, secundum Diuinam iustitiam, a nobis certò fieri non potest. Ecclesia tamen spiritu sancto edocta, antiquitus ordinauerat, pro quolibet mortali regulariter fieri debere pœnitentiam septem annorum, quæ peracta, pœnitens restituebatur in statum pristinum. & hoc antiqui patres nõ fecerunt iudicio proprio, sed potius Diuini iudicij sententia. Videntes autem, quòd in S. scriptura, multoties Deus a peccatoribus exigebat pœnitentiam septennem, ut legitur de Maria sorore Aaron, de Dauid, & multis alijs, ut etiam habetur Can. Hoc ipsum, 3. q. 2. ideo hanc taxam fecerunt; Et pro aliquibus grauioribus dicta Ecclesia ordinauerat decem, aut undecim annos, & quando que plures annos pœnitentiæ, ut ibi Gratianus. & per multos Cã. habetur. Quæ pœnitentiæ, ait ibi Glo. non sunt positæ secundum mensuram delicti, ita scilicet per eas ad plenum pro peccatis satisfaceret, ut nihil amplius in Purgatorio exigetur a Deo. Scotus autem, cui consentit Sotus. in 4. dist. 25. q. 1. art. 3. dicit, quòd patres taxauerunt has pœnitentias ad iustum, secundum eorum iudiciũ, cogitantes, quòd Deus fortè non plus exigeret a pœnitente, secundum Diuinã iustitiam, alias dicti sancti patres non arbitrarentur, uti legitime clauium potestate, sed diuersitatem eorum credo oriri ex diuersa aspectione diuersorum Canonum. nam quandoque patres in tassando pœnitentias septem, uel decem annorum perscribebant modum, quo fieri deberet, ut habetur dist. 82. can. præbiter, ubi sacerdoti, qui publicè fornicationem admiserit, si in uitio non perducauerit imponetur pœnitentia decem annorum ad hunc modum. In primis tribus mensibus, priuato loco, a cæteris segregatus, pane, & aqua a uespere ad uesperam, uteretur. diebus tantum dominicis, & præcipuis festibus, modico uino, & pisciculis, atque leguminibus recrearetur; sine carne, sagimine, ouis, & caseo. Quibus expletis in publicum exiret, & unum annum cum dimidio, in pane, & aqua expleret; exceptis dominicis, & præcipuis festibus, in quibus uino, sagimine, ouis, & caseo, iuxta canonicam mensuram uti possit. Finito primo anno & dimidio, corporis, & sanguinis domini particeps fieret. Dein de usque ad expletionem septimi anni, omni tempore anni, exceptis Paschalibus diebus, tres legitimas ferias in una quaque hebdomada in pane & aqua ieiunaret. Expleto postea septimo anni circulo, Episcopus in pristinum locum, & honorem reuocare possit, si eius pœnitentia collaudata fuerit. Item in Can. De uiro. 1. 2. q. 2. exprimitur, quæ pœnitentia imponenda sit ei, qui inuaserit res Ecclesiasticas, scilicet ut per septem annos, ter in hebdomada abstineat ab usu carnis, & uini potatione, ultra quedam alia ardua, & difficilia faciendã, quæ ibi ponuntur. Et in Can. si quis sacerdos. 3. q. 1. præcipitur sacerdoti, qui cum si-

lia spiritali fornicatus fuerit, ut peregrinando, duodecim annis pœniteat, & postea ad monasterium uadat, ibique cunctis diebus uitæ suæ Deo inferuiat. Quæ omnia, si in charitate fierent a pœnitente, nescio, si Deus aliud ab eo pro tali peccato exigeret. & ad hæc, puto aspexit Scotus. sed Nauar. ait, quòd hæc pœnæ imponuntur in foro exteriori, quod non credo: primo, quia ibi dicitur, pœniteat, per quod uerbum datur intelligi, tales pœnitentias esse salutes, & iudiciales: secundo sequeretur, quòd ultra has pœnas taxatas, sacerdos deberet imponere alias pœnitentias, quòd esset nimis durum: & si non intelligas, ut dixi. Quandoquid uerò patres taxauerunt pœnitentias septem annorum: sed modum imponendi, & eas adimplendi, arbitrio sacerdotum reliquerunt; qui posset declarare, quid adimplendum sit in illis septem annis: pro ut eis uideretur; considerando delicti magnitudinem, & officij excellentiam, & alias circumstantias, scilicet addendo, & minuendo ieiunia feriarum, in qualibet hebdomada, uel mense dictorum annorum, & alia opera, pro ut ipsis uideretur, ut notatur per Glo. in Can. Prædicandum. 2. 2. q. 2., & habetur etiam in can. Non oportet. 3. q. 3. ubi præcipitur ei, qui filiam carnalem dedit in uxorem filio suo spiritali, quem de fonte susceperat, & alijs: imponi pœnitentiam septem annorum: sed modus relinquatur arbitrio sacerdotis: & ita de multis alijs dici potest. & ad hæc fortè aspexit Glo. prædicta, sed quomodocunque sit, siue dictæ pœnitentiæ a patribus taxatæ, sint sufficientes pro peccatis, siue non. unum est clarum; quòd peccator, postquam pœnituerit, tenetur illas explere, ut fecerunt fideles antiqui: qui dum sanguis Christi feruens erat, ad unguem obseruauerunt; maxime tempore Augustini. Qui feruor durauit usque ad tempus Innocentij primi, deinde cæperunt languescere. tum quia Charitus friguit, ut parum obseruarentur. tum etiam eo quòd malitia, & multitudo peccatorum intantum creuit, ut pœnitens nullus tot pœnitentias complere poterat, quantum cunque longo tempore uixisset. nam antequam finiret septem annos pœnitentiæ, pro uno peccato, committebat plura alia peccata: & ita in infinitum crescebat obligatio. Quod uidens pia mater Ecclesia, hunc rigorem obseruandi ad unguem Canonum pœnitentias, abstulit: ordinauitque, ut confessarij, non discedendo ab illis regulis, possent dispensare super dictis pœnitentijs. id est possint minus illas taxare, secundum qualitatem, & facultatem personarum, ac temporum, & similia. pro ut persona fuerit apta plus, uel minus illas explere. Reliquum uerò, quod secundum Canonum taxationes, & Dei iustitiam, persoluendum remaneret, uel per opera supererogationis fieret, uel per flagella Dei in hac uita inflicta patienter pateretur, uel saltem in Purgatorio, ubi quidquid hic remanet soluendum, reseruetur. Quæ dispensationes, ut dixi, ab aliquibus uocantur indulgentiæ, in quantum confessarij pœnitentibus indulgent, non obligando eos ad Canones pœnitentiales. Et hoc modo intelligitur dictum Abbatis, & aliorum asserentium, quòd confessarij concedunt indulgentias: id est indulgentias pœnitentibus, ut dixi. Verum remanent obligati, per aliam uiam satisfacere.

Hinc cæperunt frequentari indulgentiæ Pontificiæ, & Episcoporum. & quãto plus Canonum pœnitentias per confessorum dispensationes, & pœnitentiũ negligentias decreuerunt, tanto magis dictæ pontificiæ indulgentiæ creuerunt. Ex his ad dubium dicitur, quòd anni, & dies indulgentiæ qui per bullas pontificias conceduntur, anni, & dies pœnitentiarum per canones, ut supra taxatarum intelliguntur, puta si quis commiserit centum peccata mortalia, teneretur in hac uita, secundum canones pœnitentiales. uel Dei iustitiam per septem-

Quomodo
confessarij
concedunt
indulgentias.

Indulgentiarum frequentatio.
Responsio ad dubium.
Indulgentia tot annorum.

cen

27
Dubium
quid signifi-
ficans tot
annis, uel
dies indul-
gentiæ, uel
indulgentia
plenaria.
Nota quã
ta pœna re-
spendet uni
peccato
mortali.
Pœnitentiã
septennis.

Canonum
pœnitentiã.

De Sacrificio

centum annos penitentiam persolvere, quod cum facere non potest, rationibus iam dictis; faciendo, quod Papa in bulla precipit, per applicationem thesauri predicti, Ecclesia absoluit penitentem, indulgentiam accipientem, a tali debito, in toto, uel in parte; prout Bulla concedit, ita ut, non teneatur amplius nec in uita, nec post mortem in purgatorio pro illis satisfacere, puta si Bulla concedit mille, annos de indulgentia, in se absolutus est ab omni debito; quia solutio est superflua; si autem bulla concedit quingentos annos, tunc remanet absolutus ab illis, & remanet obligatus pro reliquis ducentum. & ita de similibus iudicandum est. Et quando Bulla concedit uiginti milia, ael triginta milia annos de indulgentia; ne mireris de tali numero excessiuo; nam stare potest, ut aliquis tot commiserit peccata, ut oibus his indigeat; & si non indigeat, pro paucis peccatis satisfacere tenetur, uel quia alias indulgentias lucratus est, tamen faciendo id, quod pro talibus indulgentiis ponitur; tantum ex illis lucrabitur, quantum opus habet. Quando autem dicitur in Bulla, uisitanti talem Ecclesiam, conceditur remissio tertię partis peccatorum suorum, uel simile, intelligitur, quod per talem indulgentiam donatur tertia pars penitentię pro peccatis debite, siue fuerint centum, siue mille; reliquas duas partes remanet obligatus explere per opera penalia; si aliquam aliam indulgentiam non accipit. Unde per unam indulgentiam hoc modo, cui plus, & cui minus donatur, secundum quod magis, uel minus sunt obligati.

Indulgentia tertię partis peccatorum.

Quando uero in Bulla dicitur, facienti hoc, uel uisitanti talem Ecclesiam conceditur indulgentia plenaria; tunc accipiendo talem indulgentiam, homo liberatur ab omni pena debita pro peccatis commissis, & contritis, siue fuerint pauca, siue multa, ita, ut nihil amplius pro illis remanet soluendum: siue ad eam fuerit obligatus per penitentiam a confessore iniunctam, siue per Canones penitentiales, siue secundum Dei iustitiam. Itaque si statim accepta indulgentia plenaria, moreretur, immediatę ad cęlum euolaret. quia tunc in Purgatorio nihil soluendum remaneret, cum per talem indulgentię applicationem Ecclesia, ex thesauro meritorum Christi, & sanctorum pro eo omnia soluerit, ac si ipsemet soluisset, ut supra explicuimus. Et quod dicitur de indulgentia plenaria, intelligitur de pleniori, & plenissima, pro eodem enim accipiuntur. Hoc idem intelligendum est etiam, dum in Bulla dicitur, concedimus remissionem omnium peccatorum, nam his, & similibus uerbis relaxantur non solum penitentię omnium illorum peccatorum, de quibus est confessus, sed etiam omnium oblatorum, de quibus est contritus, & sine sua culpa non recordatur, facta diligenti examinatione, ac etiam omnium aliorum, de quibus antea confessus, & absolutus erat & pro eis ad plerum non satisfecerat quod est, plenariam peccatorum preteritorum remissionem, & indulgentiam habere. Itaque omnia uerba hæc sunt idem significaria, sed notarij Sedis Apostolicę utuntur omnibus istis nominibus, ad ampliandam indulgentię plenitudinem, & exprimitandam plenam.

Indulgentia plenaria, & plenissima, pro eodem enim accipiuntur.

Queritur ulterius dum in Bulla dicitur, concedimus indulgentiam plenariam culpę & penę illud uerbum, culpę, operatur ne aliquid? Dicit, D. Anton. cum multis aliis, quod non, sed improprie ponitur ibi: tantum enim apponitur, in quantum supponitur, quod qui lucratur indulgentiam, habeat culpę remissionem per præcedentem contritionem, seu confessionem, quę in hoc sunt necessaria, ut supra dictum est itaque culpa refertur ad præcedentem contritionem, & confessionem, ut eius effectum, & pena ad indulgentiam, ut effectum eius. Vnde proprie loquendo, indulgentia non absoluit a culpa, quia hoc est solius

Missa.

113

solius Dei autoritati, per contritionem, & sacerdotis ministerialiter per sacramentum absolutionis. Viguerius autem dicit, quod culpa, poni solet in quibusdam magnis Iubileis, ubi datur facultas, facienti Iubileo, ut possit sibi eligere confessorem, qui eum absolueret a quibuscunque peccatis grauibus, et enormibus: itaque illud uerbum, culpa, refertur ad culpas graues, quę uirtute illius absoluantur: quod est dicere, Indulgentia penę & culpę, id est in qua datur facultas absoluedi a culpa quacunque, enormi. Vel dicimus quod hoc uerbum, culpa, ideo ponitur, quia uliquid operatur, & non ponitur sine misterio. Pro quo nota, quod quando conceditur indulgentia plenaria, dicitur plenaria, quia ad plenum absoluit ab omnibus penis, tam mortalibus, quam uenialibus peccatorum, de quibus uenialibus saltem in generali contritionem habet accipiens indulgentiam, uel deleta sunt per alia remedia, ad hoc specialiter ordinata, ut alias dixi: nam & si ipsa stent cum gratia, tamen, nisi eorum culpa, aliqua uia remittatur, circa eorum penas indulgentia non habet locum, & minus si dum accipit eam, de illis complacētiam habet; nunquam enim remittitur pena, remanente culpa. Unde sequitur, qui accipit indulgentiam plenariam, quantumcunque contritus sit de mortalibus, si non hęc bonum motum circa uenialia saltem in generali, uel per alia remedia, ut dixi, illa deleuit, non consequitur per indulgentiam remissionem penę illorum uenialium. Itaque si tunc moreretur, quis indulgentiam plenariam acceperit, tamē adhuc teneretur pro illis uenialibus in purgatorio satisfacere, nisi in Bulla dicatur specialiter, quod ualeat pro omni pena, & culpa, tunc enim illud uerbum, culpa, refertur ad culpam uenialium, nondum remissorum, de quibus nullam contritionem habuit, nec per alia remedia deleta sunt, sed posita fuerunt in obliuionem, ab accipiente indulgentiam; nam sicut moriens cum illis, hoc modo, potest in purgatorio illa purgare, & postea ad cęlum euolare, ita per indulgentias, ex speciali Ecclesię ordinatione ab illis absolui potest, quo ad culpam, & penam. Et confirmatur, nam sicut Ecclesia ad deletionem uenialium multa alia remedia ordinauit, in quibus tunc non opus est particulari contritione, ut alibi dixi, cur per indulgentias sine contritione illa delere non poterit? Igitur illud uerbum culpa, in Bulla positum, operatur aliquid, ut dixi.

Amoris se tenentia, quę nos habet.

Redeundo ad nostrum, uidentum est an isti anni, & dies penitentię, qui per indulgentias lucrant, intelligantur illi tantum, qui per confessorem in sacramento penitentię iniungunt, an alij per canones taxati, ut supra dictum est? Nam Caietanus in opusculis, disputans hac materiam, dicit, intelligi debere de penitentibus iniunctis a confessore. Quod si ita esset, parum iuuaunt indulgentię, cum a confessoribus non soleant imponi tot anni penitentię, ut Bullę dicunt, puta mille, & decem milia, uel simile: ad quid ergo ponantur tot anni in bullis, si a confessoribus uix imponantur centum dies? Sed ueritas est, secundum communem Theologorum sententiam, dum Bulla loquitur simpliciter, intelligitur non solum de iniunctis a confessore, sed etiam quę iniungi possent secundum Dei iustitiam. Et si in Bulla dicitur, Concedimus centum, uel mille annos indulgentię de penitentibus iniunctis, tunc intelligitur de illis iniunctis per canones penitentiales, ut supra dixi, & non tantum a confessoribus.

Dubiū, an isti anni in indulgentia intelligantur de penitentibus iniunctis tantum.

Sed numquid isti anni, & dies penitentię iniunctę, ut supra, respondeant etiam annis, & diebus purgatorij? puta dum homo per unum peccatum fornicationis tenetur in hac uita septem annis penitere, an si dictam penitentiam in hoc mundo non expleuerit, teneatur septem annis in Purgatorio pati?

Dubiū, An indulgentiarum anni respondeant annis purgatorij.

De Sacrificio

& consequenter isti anni indulgentiæ intelligantur de annis etiam in Purgatorio soluendis. Dicitur, quod non. Pro quo nota, quod quantumcunque homo peccauerit: si de illis poenituerit finaliter, & in hac uita pro illis non satisfecerit, non potest pati in Purgatorio uiginti annis, sunt enim poenæ illæ tam graues, & atroces, ut unus annus poenæ purgatorij, ualeat pro mille annis in hac uita soluendis, nam poenitentia, quæ in hac uita imponitur tot annorum consistunt in hoc, scilicet ut in qualibet hebdomada ter ieiunet, uel oret, seu aliquid aliud simile faciat, uel per tot annos peregrinetur, aut abstinere a carnibus, ouis, & caseo, uel uino, & similibus, quæ poenitentia licet per longum tempus sint soluendæ, sunt tamen opera, quæ faciliter fiunt, tum propter operis leuitatem, tum propter temporis interpellationem, qua spiritus aliquantum recreatur, sed poenæ, quæ in Purgatorio soluuntur, ultra quod sunt magis afflictiuæ, quam ieiunium, oratio, disciplina, & huiusmodi, imo sunt maxime cruciatuæ sine comparatione, patitur enim ibi poenam ignis, sicut in Inferno, sunt etiam continuæ sine temporis intercapedine, unde nunquam anima recreatur, nisi quando pro ea sit aliquod suffragium, eo modo, quo supra dictum est. Et si dicatur, ut dicunt patres, quod poenitentia hic sponte facta, ualeat plus, quam alia poena purgatorij illæ qualis, hoc intelligitur, cæteris paribus, id est si homo per diem posset pati tam acerbam poenam, quanta est illa purgatorij, ualeret pro poena purgatorij unius mensis, ratio est, quia hic uoluntariè, & spontè dictæ poenæ eliguntur, uel accipiuntur, sed ibi exiguntur quasi inuoluntariè, quia ulterius differri non possunt. Itaque cum poenitentia, quæ in hac uita imponuntur, non sint ita graues, & acerbæ, ut poenæ purgatorij, opus est, ut per multos annos sint soluendæ, qui anni satisfactionis, propter multa peccata, in tantum multiplicentur, ut uita non modo nostra, sed etiam nec illa Mattusalem sufficeret ad satisfaciendum; & ideo indulgentiarum usus creuit, ad supplendum, quæ hic adimplere non possumus. Igitur dicti anni indulgentiarum respondent annis Canonum poenitentialium, & non annis Purgatorii. Et confirmatur, primo ex modo loquendi Bullarum, quibus conceduntur indulgentia, dicitur enim in Bulla. Relaxamus tot annos poenitentia, & non dicit, poenæ, constat autem, quæ in purgatorio patiuntur, poenæ dicantur, & non poenitentia, quia illic iniunguntur a Dei iustitia uindicatiua, & exiguntur quasi inuoluntariè, ut dixi, sed quæ hic soluuntur, uocantur poenitentia; eo quod uoluntariè assumuntur, & accipiuntur. Secundo, quia in antiquis formulis Bullarum dici solebat. Relaxamus tot annos de poenitentia iniunctis, constat autem quod poenæ quæ in purgatorio soluuntur, non dicuntur iniunctæ, quia non iniunguntur ab Ecclesia, sed exiguntur a Dei iustitia, ut ordinatur secundum diuinum iudicium.

Quæritur ulterius dum in Bulla dicitur. Concedimus indulgentiam tantum annorum, & totidè quadragenas. quid intelligit per quadragenas? Respondetur, quod intelligitur numerus dierum quadraginta; quod est dicere; tot quadragenas, id est tot uicibus quadraginta dies: mos enim ponendi hoc uerbum in Bullis incepit antiquitus; ut dum Papa in uisitatione alicuius Ecclesiæ imponebat tot annos indulgentia: Episcopi quoque, qui aderant, quilibet imponebat suos quadraginta dies, ut in Concilio Lateranensi fuit decretatum: unde usu uenit, ut notarij, utendo formulis antiquis, ponunt hoc uerbum, quadragenas, per quod Papa quasi plurium Episcoporum autoritate fungens, ultra annos, concedit quoque plures quadragenas: id est totidem quadraginta dies. Potest etiam intelligi de poenitentia quadraginta dierum per canones impositis poenitentiales sunt

Quidam uel
ligunt per
tot quadra-
genas.

Missa.

114

sunt enim multi canones poenitentiales, qui pro aliquibus peccatis imponunt quadraginta dies de poenitentia, in pane & aqua, uel in alio opere poenali.

His expeditis; modo facillè intelligi potest, si indulgentia ualeat defunctis. Cuiusmodi autem ipsi ex hac uita discesserunt, cum debito satisfaciendi pro peccatis debitis. eo quod in uita non ad plenum satisfecerunt. propterea in purgatorio detinentur, donec omnia soluant. Unde sicut per alia suffragia, ut supra dictum est, inuari possunt, ut citius ab illo carcere absoluantur; ita etiam per indulgentias sibi applicatas, a dicto Purgatorio liberari possunt. Puta. qui pro tot peccatis commissis, & remissis, tenebantur in hac uita tot annos poenitentia Canonum adimplere; cum non adimpleuerint; Summus Pontifex, per thesaurum Ecclesiæ soluit pro anima illa, cui applicatur indulgentia, qua solutione facta, relaxatur ei, tot anni, uel dies purgatorij, illis poenitentia correspondentibus, ut supra explicatum est, quot anni indulgentia conceduntur, scilicet mediam partem poenæ peccatorum, uel tertiam, uel simile, aut centum, aut mille anni, ut supra. qui si non sufficiunt; ad soluendam totam poenam purgatorij debitam, remanent in dicto purgatorio soluere reliquum. Et si indulgentia defunctis concessa, erit plenaria, illa anima, cui applicabitur, liberabitur in totum ab omni poena debita; ita, ut statim ad caelum euolet

Sed difficultas est inter doctores, quomodo animæ defunctorum consequuntur indulgentias potestatis, cum sit quod dictæ indulgentia sepe concedantur pro aliqua pia causa faciendâ ab accipiente indulgentiam. puta pro uisitanda aliqua Ecclesia, uel ieiunando, aut elemosinam faciendâ, uel simile: & ipse anima nihil istorum facere possunt. Secundo, largitio indulgentiarum est actus iurisdictionis, qui extenditur ad eos, qui sunt de foro Ecclesiæ; & animæ illæ non sunt de foro Ecclesiæ, quia dictum est Petro. Matt. 16. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Ad primum respondet. D. Tho. in 4. sent. dist. 4. S. q. 6. art. 2. quod indulgentia sub duplici forma concedi solent. Vno modo, dicendo absolute. Qui uisita uerit talem Ecclesiam, uel fecerit hoc, uel illud, lucrabitur tot annos indulgentia; & tunc non solum mortui, qui hæc facere non ualent; uerum etiam ne uiui, ea facere respuentes, uel non potentes, indulgentiam lucrari poterunt. quia tantum ualent, quantum sonant. Alio modo, dicendo, Qui uisitauerit talem Ecclesiam, uel fecerit hoc, uel illud, tã pro se, quã pro alio nõ potète illa facere, siue uiuo, siue mortuo, lucrabitur pro se, uel pro illo talem indulgentiam: & tunc si in bulla specialiter dicitur, ualere etiam pro mortuis, tunc lucrabitur indulgentiam pro illo defuncto, pro quo specialiter Ecclesiam uisitauerit, uel aliud opus fecerit, aliàs non. quia applicatio indulgentiarum pertinet ad Papam, & prælatos Ecclesiæ potentes indulgentias concedere; & nõ ad priuatas personas, illas sumentes. Unde nisi concedens indulgentiam dicat, uolo, ut ualeat pro defunctis, si pro illis tale fecerint, illis non iuuabit. Et tunc dicitur, defunctum indulgentiam consequi indirectè, id est medio alterius labore. & nõ directè, ut uiuus: qui per seipsum, & pro se indulgentiam lucratur. Ad secundum idè D. Tho. quo supra. dicit, quod defuncti sunt de foro Ecclesiæ militatis. & ideo indulgentia ualeat illis, sicut & uiuis, pro modum absolutionis, & certa lege Dei cuius sententia sequitur D. Antoninus, & multi alij, & præsertim Frater Michael Medina Hispanus in quodam tractatu de indulgentia. Quorum rationes præsertim breuitatis causa. Multi alij tenent oppositum, multis alijs rationibus suffulti, quibus omissis, dicendum est, ut declarauit Sixtus 1111. quem sequuntur multi alij Summi Pontifices, & Ecclesia quotidie docet, dum indulgentias pro

Indulgentia pro defunctis.

Dubium quomodo defuncti consequantur indulgentias.

Responsio D. Tho. ad primum.

Ad secundum.

D. Antoninus.

Opinia contra ariam.

Decisio in indulgentia.

De Sacrificio

Missæ.

115

mortuis promulgat. Dicendo, quod ualent ipsis, per modum suffragij. Sed adhuc difficultas oriri potest. quomodo scilicet intelligendum est, ly (per modum suffragij) Hostien. enim dicit, quod opera bona, quibus dantur indulgentiæ, non ualent animabus existentibus in purgatorio. ex uero indulgentiarum, sed eo modo, quo supra dictum est de alijs suffragijs pro mortuis factis. Itaque non plus ualent opera illa dictis animabus propter indulgentias, quam si sine indulgentijs dicta opera pro ipsis fieret. Quod si ita esset, illud uerbum tollerere efficaciam indulgentiarum: unde frustra daretur pro mortuis: & populus hoc modo deciperetur; quod non est præsumendum de sede Apostolica. Qui tenent primam opinionem. scilicet potestas Papæ se extendit ad animas Purgatorii, dicunt, quod hoc uerbum (per modum suffragij) positum est, ad excludendum modum iudiciariæ potestatis: quæ iudiciaria potestas dicitur directè iudicalem absolutionem penæ debiti, per applicationem thesauri, commutando illam poenam in aliud, quod Bulla faciendum præcipit, uoluntariè assumptum: qui modus iudiciariæ potestatis habet locum in uiuis tantum, qui uoluntariè, & deuotè assumunt opus illud faciendum, quod bulla præcipit. propter quod, pena debita, in illud parum commutata; per indulgentiam concessam, relaxatur: & sic iudiciariè absoluntur ab illa, supplendo meritum Christi, qui soluit pro illis. Dum autem ipsi defuncti huiusmodi opus facere non ualent, quando fit pro eis ab alio, iam opus illud ab alio factum, suffragatur eis; ut indirecte consequi possint indulgentias, non minus, quam si ipsimet per seipsum opus illud fecissent, & ita indulgentiæ proficiunt eis per modum suffragij; id est per opus bonum ab alio factum, & eis per modum suffragij applicatum. Unde & si directè non absoluantur iurisdictionaliter; absoluntur tamen indirectè medio opere ab alio suffragato, & ipsis applicato; ueluti quando Papa concedit indulgentiam uisitati, uel facienti uisitare pro se, talem Ecclesiam, dum legitime impeditus, per se ipsum illam uisitare non ualet, tunc uisitas pro se, & per se, indulgentia conceditur directè, & per modum iudiciariæ autoritatis, sed illi impotenti infirmo, uel simili uisitanti per alium conceditur indirectè, & per modum suffragij; id est per auxiliu alterius suffragantis, & applicantis sibi opus illud. Ex quo sequitur secundum hanc expositionem; defunctos consequi indulgentias in fallibili lege Dei, sicut & uiuos. Hanc sententiam sequitur Gabriel Biel in Can. missæ lectione 57. l. post Alex. de Alef. & Bonauen. & alij, quos enumerat, Qui tenent, Papam non habere iurisdictionem super Purgatorio, relinquunt Hosti. sequitur mediam uiam; & dicunt, quod Papa misericorditer se habens cum defunctis, offert de thesauro Ecclesiæ prætiu, quo ipsi a Deo absolui possunt, acceptado illud in partem debiti satisfactorij pro eis; ita quod illa oblatio facta a summo Pontifice per concessionem indulgentiæ, est quædam suffragatio eis facta, inducens diuinam misericordiam, ut mediante opere a uiuo pro defuncto impenso, acceptet meritum Christi oblatum in prætiuum satisfactorium, pro anima illa. Posset dari exemplum pro faciliiori intelligentia. Dum aliquis Princeps haberet aliquos suos, sub iurisdictione sua pro debitis carceratos, & non ualentes debitum solvere: sua liberalitate eos absoluit a carcere, uerum ut iustitia locum habeat, de thesauro, sua in manu recõdito, satisfacit eorũ debiti; & ita sua iurisdictione utente super eis, absoluit eos a debito, & consequenter a carcere. Ita facit summus Pontifex uiuis, qui sunt de eius foro, & super quibus iurisdictione hæc applicando thesaurum Ecclesiæ per indulgentias, absoluit eos a debitis contractis cum Deo, optimo maximo, per peccata commissa, ut supra dictum est.

Si autem dictus Princeps haberet aliquos suos uassallos, pro eorum culpis sub alterius Regis potestate carceratos, tunc misericorditer eos auxiliari posset, non absolendo eos a carcere, ut fecerat alius; quia pro tunc iurisdictionem super eos obseruare non potest, eo quod manent sub alterius foro; offerendo prætiuum, pro quo retinentur; ut Rex ille acceptet illud sua benignitate pro eorum debitis: & eos liberet sua humanitate. tunc princeps suffragatur eis, sic eos auxiliando, non per uiam absolutionis, quia eos absolueret non potest, cum maneat sub alterius iurisdictione, sed per uiam redemptionis, si Rex acceptare uoluerit prætiuum oblatum, pro captiuorum redemptione.

Ita facit summus Pontifex, conferendo indulgentias defunctis, per modum suffragij, id est auxiliij, & prætiij, ut si Deus sua infinita benignitate, & pietate, acceptet illud pro debitis illarũ animarum. Vnde Viguierus c. 18. §. 6. post alios doctores, sic ait. Quamdiu uiuimus, sumus subditi S. Pontifici; & paræ nostræ ad forum eius, id est præsentis uitæ spectant. & propterea, seruatis seruandis, indulgentia ad uiuos deferatur, uia iustitiæ, per actum iurisdictionalem habentis, scilicet per absolutionem. Animabus autem non perueniunt per actum iurisdictionis, siue absolutionis; cum præsentibus non sint, neque de foro isto, sed cum sint nobis unitæ in charitate: Papa, ex thesauro Ecclesiæ; per modum suffragij, ad subleuationem earum confert, & remittit, confidens de magna misericordia Dei, qui & clauis Regni ei contulit. hæc ille. Ex quo sequitur, quod Deus non acceptat hoc suffragium indulgentiarum pro mortuis factum, ordinaria, & infallibili lege, sicut pro uiuis: pro quibus dixit Petro. Quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Sed illud acceptat uelut meritum de congruo, ex sua benignitate: ut in exemplo manifestatur. Verum piè tenendum est: ut etiam Sotus in 4. dist. 45. q. 2. art. 4. sequens hanc opinionem magis probabilem dicit, quod Deus, cuius misericordiæ non est numerus, semper acceptat indulgentias, pro mortuis impensas, sicut & alia suffragia, & præces, quas ordinariè pro mortuis Ecclesia offert, cum sint eius amici, & nobis charitate coniuncti, ut quandoque suæ bonitati placuit, de hoc Ecclesiam certificare. Logitur enim in quadam littera autentica, quæ habetur in ingressu cappellæ S. Præcedis de Vrbe, quod Paschalis us Papa dedit indulgentiam plenariam per modum suffragij, cuiuscunque animæ existenti in purgatorio, pro qua dicerentur quinque missæ ibi. Accidit, ut ipse post mortem sui nepotis celebraret dictas missas pro illius anima. post celebrationem ultimæ missæ, dum adhuc esset in altari, apparuit sibi super altare, in testudine fenestræ, quæ est ante altare, Virgo Maria, uisibiliter extrahens animam nepotis e purgatorio. Et multa alia similia a sanctis patribus in suis monumentis scripta inueniuntur. Quod est argumentum efficax ad ostendendum, quod Indulgentiæ pro defunctis ualeant, uero per modum absolutionis iurisdictionalis, sed auxiliij prætiij, confidendo de misericordia Dei: nam si, ut prima opinio dicit, esset non opus erat tali uisione id confirmare, cum Ecclesia certa sit de eius autoritate sibi data, Mart. 16. sed uoluit per illam uisionem Deus ostendere, quod ad pontificis præces, pro anima impensas, eius misericordia se inclinasset. Ideo confidenter pro dictis defunctis indulgentias accipere debemus, ut Ecclesia prædicat, secundum illam secundam opinionem, quæ communiter currit.

Sed dubium est, an accipiens indulgentiam pro defunctis opus est, ut sit sine peccato mortali? Respondetur communiter, quod sic, ut de alijs suffragijs supra dicebatur. Verum tamen Sotus, quo supra, distinguit, dicens, si incul-

ualent de
functis per
modum suf-
fragij.
Hostien.
interpretatio.
Refutatio.
Alia inter-
pretatio.

Alia inter-
pretatio.

Vincit

Sotus

Dubium an
faciens suf-
fragij pro
defunctis
debet esse
non mortali

De Sacrificio

gentia concederetur, pro faciendo aliqua elemosina; & nil aliud, utique ualeret. nam sicut, si aliquis peccator sumeret indulgentiam pro aliquo uiuo existenti in gratia, uideretur prodesse illi; quia tunc ipse nil aliud facit, nisi donare illam pecuniam amico, uel propinquo, qua indulgentia constituitur etiam uideretur ualere defuncto; non in ratione meriti; quia illa solutio pecuniarum nullius est meriti sed quia indulgentia applicatur defuncto, quomodocumque soluat pecunia, si autem indulgentia concederetur pro dicendis orationibus, & Ecclesiis uisitantis; uel simili. tunc indulgentia non prodesset defuncto; quia talia opera, sunt opera propria facientis; quae si fiant in peccato mortali, nullius sunt roboris. haec ille.

30

His expeditur, sequitur ultima pars. Canonis, ubi postquam petitur est suffragium pro mortuis, ut supra dictum est. petitur pro uiuis suffragium, & confortium sanctorum, dicendo. Nobis quoque peccatoribus sperantibus partem aliquam, & societatem cum sanctis tuis, &c. ubi sacerdos tundit pectus, & uocem aliquantulum eleuat, silentium interrumpendo, per quod significatur, secundum Alexan. de Ales. confessio boni latronis in cruce pendens altius dicendo. Nos quidem digna, &c. & per eius confortium Beatorum, dum dicit. Memento mei Domine, dum ueneris in Regnum tuum. Petit ergo, ut habeamus partem in hereditate Domini. Et dicit, partem. non quod Deus, qui est nostra beatitudo, uideatur per partem. nam cum sit essentia singularissima, carens omni partibilitate, & quocumque uideatur totus, sed non totaliter, id est non quantum uisibilis est, penetrando eius infinitam uirtutem, sed secundum capacitatem intellectus nostri eleuati ad talem uisionem ex lumine gloriae, suae formalis. siue obiectiuo, quo alius alio impudius uidet, & intuet Deum, cuius eleuationis mensura correspondet meritis nostris. & ideo dicit partem id est participatam beatitudinem. Petit etiam societatem in hoc enim est summa iucunditas beatorum, scilicet, quod omnes simul Deum intuentur, plus uel minus, secundum propria merita, ut dictum est. (cum sanctis) de quibus exprimitur aliqui, quos firma fide tenemus, Deo frui imparatissimo. unde dicit. (cum sanctis Apostolis, martiribus, &c.) Deinde subiungit (non estimator meriti, sed uenia quam sumus largitor) Dubitat in hoc, quomodo dicit, quod petit beatitudinem non estimando merita nostra, sed largitate suae bonitatis, & misericordiae, cum per multas scripturae auctoritates probat, quod beatitudo erit merces operibus nostris. iuxta illud Matt. 20. uoca operarios, & redde illis mercedem suam. Et Paulus ait. Reposita est mihi corona iustitiae, &c. quod autem reddidit secundum iustitiam, merces condigna est. & multa alia super hoc dici possent. Quomodo ergo dicitur (non estimator meriti) Pro quo notanda sunt plura. Primo, quod opera nostra dupliciter considerari possunt. uno modo secundum se, & hoc uel naturaliter uirtute nostra, uel moraliter, arbitrio nostro. Alio modo considerari possunt non solum ut sunt a nostra uirtute naturali, & uoluntate; sed etiam pro ut sunt associata cum gratia Dei, dante efficaciam, & ualorem talibus operibus, ut accepta sint ad multo plura, quam ipsa sint, id est meritoria uitae aeternae. quam uis enim quo ad substantiam a suis principaliter sint a nobis; tam et quo ad efficaciam meriti, principaliter sunt a gratia Dei. Secundo, quod opera nostra sunt meritoria uitae aeternae duo requiruntur. unum est libera electio operantis, alterum est acceptatio praemiantis, ad talem retributionem. Tertio est notandum, quod meritum est duplex, scilicet congrui, & condigni. Meritum congrui est actus liberè elicitus, & acceptus, ad aliquod bonum retribuendum, non ex debito iustitiae, sed ex liberalitate praemiantis illud bonum, ultra quod meretur: excedendo quam multo actum operantis. Dicitur autem meritum, in quantum occasione illius operis datur; alias non dare-

Deus non meretur per partem se uoluntatis & non totaliter.

Dubium. Beatitudo an detur per gratiam an per merita.

31 Nota. Opera nostra dupliciter considerantur esse meritoria.

2. Nota. 3. Nota. Meritum congrui.

Missa.

110

daretur. Dicitur da congruo, ut congruè ponitur condigno. quia praemium quod datur, excedit de longinquo actum operantis quod sit ex liberalitate dantis, & non ex pacto, uel debito. Meritum de condigno, est actus a uoluntate liberè procedens: acceptum ad retributionem praemij ex debito iustitiae. quo consistit in quadam aequalitate praemij ad meritum; alias non esset iustitia, & condignitas. Haec autem condignitas considerari debet uel ex natura actus, uel, ex gratia Dei, & acceptatione ad tantum praemium, ex pacto, & conuentione praemiantis.

Meritum de condigno.

Ex his eliciuntur aliqua conclusiones. prima est. Actus naturali necessitate productus, non est meritorius aliquo modo. Ait enim Philo. 3. Heticicho. In natura libus, neque laudamur, neque uitaperamur.

1. Conclusio.

Secunda conclusio. Opus bonum morale, ex uoluntate elicitum, sine gratia nihil de condigno meretur. nam condignitas operis meritorij exigit aliquid ex parte operantis, aliquid ex parte operis, & aliquid ex parte praemiantis. ex parte operantis, exigit, ut sit amicus. obsequium enim inimici non est gratum inimico. Ex quo sequitur, quod peccator nihil meretur de condigno apud Deum; quia est inimicus. Hinc communiter dicitur in Scola Theologorum. quod opera facta in peccato mortali, non sunt accepta, in ordine ad uitam aeternam, neque post conuersionem. Unde uersus. Viuere non possunt, quae mortua nata fuerunt, oportet ergo ut operans sit in gratia. Ex parte operis exigitur, ut opus illud sit factum ad honorem, uel utilitatem praemiantis. nam si sola consistentia gratiae sufficeret ad esse opus meritorium, sequeretur quod omnia opera differetia existentis in gratia, essent meritoria; de condigno. quod est falsum, immo implicat, esset enim simul indifferens, & meritorium. Requiritur ergo, ut opus illud sit ordinatum finaliter in Deum. Ex parte praemiantis exigitur, ut sit acceptum & ordinatum ad tale praemium. Haec autem acceptatio non est aliud; quam Diuina uoluntas, qua Deus ab aeterno uoluit, actum illum uoluntate elicitum, gratia, & charitate formatum, esse dignum tali praemio. Itaque bonum temporale, ex sua natura consideratum, non est dignum uita aeterna, sed sua condignitas est ex gratuita acceptatione Dei, sic se obligare uolentis, taliter operanti.

2. Conclusio.

Tertia conclusio. opus moraliter bonum sine gratia est meritorium alicuius boni temporalis, uel spiritualis de congruo. patet primum, quia apud largissimum retributorem nullum bonum manet irremuneratum, ut manifestatur in Achab. 3. Regum. in Nabuchodonosor, ut legitur Danielis 1. & multis aliis. patet etiam secundum quo ad remunerationem spirituales. nam communiter dicitur. Pacienti quod in se est. Deus non denegat gratiam. ergo peccator, dum aliquod bonum facit, ad laudem Dei, per actum fidei, & Charitatis acquisitae (qui actus, fateor, quod non est sine auxilio speciali Dei, actum praenientis) disponitur ad gratiam, quam Deus non daret, nisi actum illum faceret: unde dicitur, ut alias dixi explicatius, mereri illam, in quantum ex illius occasione datur. sed dicitur, mereri illam non simpliciter tamen, quia gratia non esset gratia. sed de congruo; quia gratia excedit actum illum de longinquo, ut supra dixi.

3. Conclusio.

Quarta conclusio. considerando opera bona in gratia facta cooperante nostro libero arbitrio, & spiritus sancto mouente, & ad praemium tertium acceptate. ex cuius promissione; sunt meritoria praemij aeterni de condigno, id est debito iustitiae. patet per praedicta. Hinc Paulus. Reposita est mihi corona iustitiae, &c.

4. Conclusio.

Quinta conclusio. comparando opera nostra in gratia facta. quantum ab substantiam actus, id est in natura actus in se & intrinseca bonitate, quam habet ex uoluntate elicitam, ad praemium beatificum; non sunt meritoria ad condigne;

5. Conclusio.

De Sacrificio

Quo enim modo actio temporalis possit esse meritum condignum uitæ æternæ? Patet per illud Pauli ad Romanos. 8. Non sunt cōdignæ passionēs huius tēporis ad futurā gloriā, quæ reuelabitur in nobis, id est si tēpore, quo supplicis homo corpus suū atterit, si aspiciat ad futurā gloriā, & cōsideret quomodo per hæc tormenta corpus humilitatis suæ transformabitur, ut fiat conforme corporis gloriæ ingenti filij Dei, tribulationē præsetis uitæ p̄ minimo reputabit. Et Lucā. 17. Cum hæc omnia feceritis, dicite, serui inutiles sumus; quia quod facere tenebamur, fecimus. probatur etiam ratione. Ait enim Di. Tho. supra Paulum; citatum, nam opera nostra sunt temporalia; beatitudo est æterna, sine comparatione perfectior, ut dixi. Deus enim præmiat ultra condignum. & sic intelligitur Glo. super illud ad Romā. 6. scilicet. Gratia Dei, uita æterna. Ita que ad dubium dicitur. Opera nostra bona, quantum ad substantiam actus, circumscripta gratia, non attingunt ualorem præmij æterni; ideo non merētur ex se illud de cōdigno; sed per respectū ad gratiæ dignitatē, & spiritus sancti motionem; quibus acceptantur ad uitam æternam; quæ cum sint dona Dei; ipsa beatitudo habetur per eius gratiam, & ueniam. Et propterea, dicitur (non extimator meriti, sed ueniæ quæ sumus largitor) id est non petimus admitti ad consortium sanctorum ex debito nostrorum meritorū; sed secundum liberales bonitatem, & largissimam benignitatem, & misericordiam tuam, qua præmiat ultra condignum.

Expedita prima principali parte canonis; quæ cōcernit ipsā oblationē & oblatorū cōsecrationē, sequitur modo secūda pars principalis, quæ cōcernit ipsā cōmunionem, in qua multa essent dicenda; non est enim ibi uerbum sine misterio, sed tanquam breuiter, quæ mihi magis expedire uidentur, & præcise pro Parochis: Et primo de præparatoriis ad ipsam cōmunionem, cum enim ad tanti misterij participationem, ex nobis, tanquam ex nobis disponi nō ualeamus sed omnis nostra sufficiens ex Deo est, qui dat uelle, & perficere. ideo mediis orationibus ab eo dictam dispositionem obtinere curamus. Et propterea præmittitur Oratio Dominicalis. Quæ, ut ait Vgo sup Matt. c. 6. est cæteris orationibus excellentior propter tria. Primo propter dignitatem, est. n. dirata ab ipso Christo Domino, & magistro nostro, quæ oramus; ac etiam inter nos, & patrē, mediatores ponimus. & ideo est magis exaudibilis. eo quod per illam, quæ nobis tantum convenientia sunt, & Deo placita postulamus, secūdo, propter breuitatem nam in paucis uerbis multa comprehenduntur, & petuntur, ut uidebimus. Cuius breuitatis multæ assignantur causæ. Prima est, ne incidemus in errorem Ethnicorum putantium, Deum flecti multiplici uerborum suasionē, more humano; ac si absens sit, & uocetur; uerbisque ambagibus doceatur. Vnde cum Christus hanc orationem confecit, prædixit. Nolite multum loqui orantes, ut Ethnici faciunt. Secūda causa est, ut Christus fidelibus præberet fiduciam impetrandi, quod breuibus uerbis postulandum demeruit. Tertia est, ut facilius possit memorizari commendari. Quarta, ex hac sequitur, ut nemo poterit clipeo ignorantiz excusari, de non adlendo illam, nam quod tam breue est, & tam facilius adisci potest; sine magna culpa ignorari non potest. Quinta est, ut cum maiori deuotione, & attentione repetere tur, quod enim facilius adiscitur, & retinetur, sine fastidio frequentatur. Tertio ista oratio est excellentior propter fecunditatem; nam in breuibus uerbis multæ sententiæ comprehenduntur, & ponderantur; ita ut etiam prudentes, & ingeniosi mirētur de profunditate misteriorū, multiplicitate

sen

Missæ.

117

sententiarum, in tanta uerborum paucitate comprehenduntur. Vnde Ciprianus in libro de Oratione Dominica ait. Magna sunt orationis Dominicæ sacramenta, quia multa, & magna sunt in breui sermone collecta: ita, ut nihil prætermittitur sit, quod non in præcibus, & orationibus nostræ cœlestis doctrinæ compendio comprehendantur: in ea enim septem petitiones continentur, quæ a Domino licitè peti possunt, & desiderari; & extra hæc nihil licitè postulari potest. Verumtamen, per hoc non intelligo, quod alijs orationibus, aut alijs uerbis ab istis, quæ in oratione Dominica posita sunt, Deum præcari nō possimus: nam clarum est, quod Christus, & Apostoli orando, alijs orationibus uſi sunt. Vnde Augu. ad Probam ait. Liberum est alijs, atque alijs uerbis ab his, quæ in oratione Dominica posita sunt, dicere. Sed dico quod non licet nobis petere alia a Domino, quàm ea, quæ in dicta oratione cōprehenduntur, ut ipse Dominus docuit. Itaque alijs uerbis idem petere possumus, sed alias res minimè. Dicit ergo, præmissa exhortatione ad orandum, per illa uerba. f. præceptis salutaribus moniti, &c. Pater noster.

Hæc oratio diuiditur in tres partes, scilicet in exordium, per quod capitur beneuolentia, dum dicitur. Pater Noster &c. In tractatum, in quo continentur petitiones, quas Deo fundimus; dum dicitur. Sanctificetur nomen tuum, &c. Et in conclusionem, dum dicitur, amen. Quantum ad primum mos est oratoribus, ut dum aliquid impetrare cupiunt, non ex abrupto statim incipiunt petere, quod desiderant obtinere, dicendo, da mihi hoc, &c. est enim hic modus petendi arrogans; sed potius per laudes, & facta hæroica illius, prius captant audientis beneuolentiam, ut sibi fauorabilem; & docilem reddant, deinde exponunt suam necessitatem. Ita fit hic. Non quod per huiusmodi artificium, & uerba beneuola, Deum flectere intendimus, & nostræ petitioni inclinare, cum sit immutabilis; sed, ut in nobis excitemus, per dicta uerba, certam fiduciam de eius beneuolentia, qua prius dilexit nos. Vnde sine eius mutatione, eum inclinamus ad dandum nobis, quæ ab æterno, mediante oratione, donare proposuerat, sine qua oratione non esset daturus. In isto exordio quatuor tanguntur. Primo tangitur dilectionis magnitudo: dum dicitur, Pater. Noster est enim PATER hæc dictio, Pater, nomen amoris, & pietatis; quod enim natura docet in patre naturali, hoc idem fides, in patre spiritali Deo, qui adoptauit nos per gratiam Iesu Christi. Hoc exordium differt ab exordio patrum ueteris testamenti, in quo uocabant Deum (Dominum) & non (patrem), quia tunc temporis erant in seruitute; & domino in timore seruebant, & non amore: ideo lex illa dicebatur lex timoris; nostra uero dicitur lex amoris: & ideo uocamus Dum, patrem. Sed notandum est hic, quod hoc nomen, pater, dupliciter sumitur in sacra scriptura; scilicet notionaliter, & essentialiter. In Deo namque consideratur & trinitas personarum, quæ ad inuicem sunt realiter distinctæ, per diuinas relationes: & Essentia, quæ ita est communis tribus, ut sit singularissima, & indiuidua omnibus tribus personis. vnde dicuntur, unus Deus. Tunc igitur hoc nomen (pater) sumitur notionaliter, quando dicit proprietatem personalem in Diuinitate; id est respectū ad aliam personam: & hoc modo, pater sumitur pro prima persona in deitate, quæ ita est prima, quod non originatur ab alia; in sanctissima namque trinitate, non intelligitur alia prioritas, quàm originis. Hinc Athanasius, Pater a nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Et dicitur pater, respectu filij, quem substantialiter, & æternaliter generat: & hoc modo dicit perfectam rationem paternitatis. Essentialiter dicitur, & accipitur, quando dicit respectum ad creaturas; id est actionem, quæ cō-

Septem petitiones continentur in oratione Dominica.

Oratorum mos.

Nota. nomen pater dupliciter sumitur notionaliter et essentialiter.

Quando sumitur notionaliter

Quando sumitur essentialiter

De excellentia orationis dominicæ scribitur.

De Sacrificio

munis est tribus personis: nam opera trinitatis ad extra sunt indiuisa: id est quidquid personæ Diuinæ operatur ad extra, illud operatur secundum operationem essentia. Itaque paternitas respectu creaturarum, attribuitur omnibus tribus personis, ut sunt essentialiter unus Deus. Et ita tota simul trinitas, scilicet pater, filius, & Spiritus sanctus dicitur Pater noster sicut Dominus, & creator. Et hoc modo dicitur rationem paternitatis per quandam similitudinem ex tempore: quod accidit pluribus modis. Primo prædestinatione; ut ait Paul. ad Ephesios. 1. Gratia uobis, & pax a Deo patre, qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Secundo, creatione. Malachia. 1. Numquid nõ pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te. Tertio, redemptione. Isaia. 63. Tu autem pater noster, & redemptor noster, a seculo nomen tuum. Quarto, dicitur pater, regeneratione. i. Perri. Benedixit Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui regenerauit nos, &c. Quinto, fidei instructione. Ioannis. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Omnibus istis modis accipitur hoc nomen, pater, in quantum sumitur essentialiter.

Pater prædestinatione. Pater creatione. Pater redemptione. Pater regeneratione. Pater fidei instructione.

NOSTER. Secundo tangitur suæ bonitatis liberalitas, cum dicitur, Noster, in quo demonstratur magna Dei liberalitatis amplitudo, qua dignatus est esse, non solum patrem Angelorum, uel hominum præcipuorum, & signatorum; sed etiam omnium mortalium uniuersaliter; quos paterno affectu respicit: & ideo nemo nostrum dicere potest pater meus, simpliciter; nisi Christus, qui est filius per naturam, Vnde dicit. Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum; nos autem dicimus, pater noster; quia omnes sumus filij adoptiui. Dicimus, noster, ad denotandum vinculum charitatis, & amoris, quem ad inuicem habere debemus; nam qua ratione excitamus nosmet ipsos ad Dei amorem, dicendo (pater,) eade ratione excitamur ad dilectionem fraternam, dicendo (noster.)

QUI ES. Tertio tangitur immutabilitas Dei perpetua, cum dicitur, (Qui es) nam hæc oratio, Qui es, soli Deo competit; significat enim immutabilem substantiam, quæ non mensuratur tempore, & ideo dixit Moisi. Qui est misit me &c. Et Christus, loquens de sua Diuinitate dicebat. Antequam Abraham fieret, ego sum.

IN CAELIS. Quarto tangitur illius sublimitas potentia, cū dicitur, In cælis; sunt autem cæli, & corporales, & spirituales; & utroque modo manifestatur eius sublimitas Maiestatis, scilicet circa cælos corporeos, eos mouendo, & per se, & per uirtutes Angelicas, ad totius mundi salutem, & uitam. Circa cælos spirituales, id est suos electos; quibus faciem suam ostendendo; beatitudinem communicat.

Cur dicitur Deus esse in cælo, cum sit ubique. Nota de esse in loco

Sed quare dicit, In cælo, cum sit ubique? Pro quo est aduertendum; quod aliquid esse in loco, pluribus modis intelligi potest. Primo circumscriptiue, ut corpora; quæ loco circum scribantur; id est ita a loco continentur, & commensurantur, ut totum dicatur esse in toto, æqualiter. & partes in partibus loci, commensuratiue, & situaliter. Secundo aliquid dicitur esse in loco, diffinitiuè, ut Angelus, qui cum sit spiritus indiuisibilis, non habet partes extra partes, ut habet corporis; ita ut possit loco circum scribi; sed dicitur esse in loco per definitionem; nam cum sit finitæ, & terminatæ uirtutis & substantia, non potest esse simul in pluribus locis; sed definitur in uno loco, id est ita dicitur esse hic, præsens, ut non possit esse alibi, dum est hic. Sed Deus, cum sit substantia incorporea, & simplicissima, non circum scribitur loco, sicut corpus, & cum sit impenetrabilis, & infinita, nec definitur loco, ut Angelus; sed sua immanentia re totum mundum

mundum implet. Vnde dicitur esse ubique, & totus in toto mundo, & totus in qualibet parte mundi: non enim præsens est alicui parti mundi, per unam partem ipsius, & alteri parti mundi, per aliam partem ipsius. Ita quæ totus in cælo, & totus in terra, & nullo contentus loco, sed in se ipso ubique totus est. Et quàmuis non dicatur esse extra mundum, sed in mundo, non tamen cõtinetur a mundo, sed potius continet ipsum. Hinc Hieremia. 23. cælum, & terram ego impleo. Et Ezechias. 17. Deus manet inter omnia, ipse super omnia superior, per potentiam, inferior, per subsistentiam, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: Per essentiam intime penetrando, per præsentiam, tam cognitionis, quàm indistantia localis. Per potentiam; quia omnia suæ potentia sunt subiecta, ita ut arboris folia non moueatur, sine eius concursu, & imperio. Sed quomodo hæc intelligantur? ait Chrysostomus. super Epistolam ad Hebræos; sicut multa de Deo intelligimus, quæ loqui non ualemus; ita multa de Deo loquimur, quæ intelligere non sumus idonei. Verum tamen, omnibus sic stantibus, scriptura frequenter dicit, Deum esse in cælo; propter mirabilia, & sublimiora opera Dei, quæ ibi relucet: in cælo enim magis manifestatur eius diuina potentia, sapientia, & bonitas, circa rotationes Sferarum.

Præterea dicitur esse in cælo Empireo, qui est locus Beatorum, quia ibi maxime relucet eius gloria: ibi enim facie ad faciem Angeli, & animæ sanctorum eum contemplantur. Et quare potius ibi, quàm alibi? propter nobilitatem loci; est enim pars nobilissima totius mundi, motu, & alteratione expers. Et notatur etiam dixit, qui es in cælis, & non, qui es ubique, ut nos excitaret affectu quodam ad ibi aspirandum: ubi sunt Sancti in gloria, & consortium angelorum; & consequenter, ut spe firma ad cælestia eleuemur, ad cælestia aspiremus, ipsaque semper petamus.

Captata beneuolentia, & facto auditore docili, per exordium, ut uidistis; exordium dico laudis, & honorificentia prædictorum uerborum; ad hoc, ut Deus, quem oramus, petitionibus nostris propitius inclinetur, intelligendo pio modo, ut supra. Sequitur modo tractatus, qui est secunda pars orationis; in qua explicantur nostræ necessitates; quæ continentur in septem petitionibus, quodam ordine mirabili. Pro quo est notandum; quod ordo, in omnibus actionibus, tam factiuis, quàm discursiuis, est duplex. scilicet Resoluitiuus, & Compositiuus: homo namque quidquid desiderat, aut habet rationem finis uel timati, quem intendit, aut habet rationem mediorum, pro affectuone talis finis. Dum autem sumus in desiderio, utimur ordine resolutiuo, id est prius finem ipsum; qui, cum sine medijs haberi non possit, consequenter postea, per uiam resolutionis, deuenimus, ad desiderandum media, pro consecutione finis: ita que in tali ordine media ultimo intendimus. In ordine uero compositiuo, opposito modo procedimus: prius, n. operando componimus media; deinde per media deuenimus ad affectuone finis: quo adeptio cessat desiderium, & operatio. Finis noster in his petitionibus est Deus benedictus, & bonum æternum; media autem consequendi bonum æternum sunt bona temporalia; & quia ordo petitionum nostrarum, debet sequi ordinem desiderij, & non operationis, ideo prius petimus bonum æternum, deinde temporale.

Nota pars orationis.

Nota duplex est ordo.

Pro quarum petitionum sufficientia, est notandum; quod affectus noster in Deum dupliciter tendere potest, & debet. primo propter seipsum, ut est summum bonum in se, & per se animabile; & hoc facimus, dum per actum charitatis diligimus eum in se, & propter se. Secundo, ut est bonum nostrum, & hoc facimus, dum aspiramus in eum ut fruamur, per actum spei. Per primum actum

Nota petitionum sufficientia.

Actum dicimus. Sanctificetur nomen tuum, & in hac petitione quærimus gloriam Dei, pro se. Per secundum, dicimus. Adueniat Regnum tuum, & in hac petitione quærimus, nos peruenire ad gloriam suam, quæ consistit in eius clara uisione, & amoris coniuunctione. Itaque istæ duæ petitiones intendunt finem ultimum qui est beatitudo, uel obiectiua, ut est ipse Deus, uel formalis, ut est adeptio Dei, per actum intellectus & uoluntatis. Post hæc peruntur ea, quæ ordinantur ad talem finem, & hæc sunt duplicia, scilicet per se, & per accidens. Per se sunt duo, quæ ordinant nos ad talem finem, unum directè, & quantum ad hoc dicimus. Fiat uoluntas tua sicut in celo, & in terra. Alterum instrumentali, in quantum adiuuat nos ad merendum, & secundum hoc, dicimus. Panem nostrum quo tidianum da nobis hodie. Quæ per accidens ordinantur ad talem finem, scilicet remouendo prohibentia, finis assecutionem, sunt peccata, & hæc sunt triplicia, scilicet præterita, præsentia & futura.

Ad remouenda peccata præterita, quæ impediunt ingressum Regni celorum, petimus, dum dicimus. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus. Ad remouenda peccata præsentia, quæ per tentationem nos retrahunt ab obseruantia mandatorum legis Diuinæ, petimus, dum dicimus. Et ne nos inducas in tentationem. Ad remouenda futura, in quæ incidere possumus, per malas inclinationes, quæ sunt pœnalitates, uel habitus relictæ, ut caueantur petimus, dum dicimus. Sed libera nos a malo.

Petitiones istæ breuiter per ordinem discurrendo, recitatæ, tam magnam requirunt discussionem, quam magnus est ille, qui composuit eas. Verum breuiter attendendo, breuissimam super his considerationem faciemus. dicit ergo primo.

SANCTIFICETVR nomen tuum. Vbi nota, quod dupliciter contingit aliquid sanctificari. Vno modo per sanctitatis adeptionem, Alio modo, per sanctitatis manifestationem. Primo modo sanctificatur creaturæ rationales, in hac uita, dum sumus in uia, per gratiæ receptionem, & in alia uita dum sumus in patria, per gloriæ adeptionem. Secundo modo sanctificatur creator. uniuersæ creaturæ, unde dicitur, sanctificetur nomen tuum, idest manifesta sit sanctitas tua toti mundo, ut sit totus mundus noscat, te esse solum uerum Deum, ut te solum laudet, ut decet sanctitatem tuam. Vnde Christus ait, Pater, manifestaui nomen tuum hominibus. nam antea solis Iudæis notum erat, iuxta illud Psal. Notus in Iudæa Deus. Sed per Christum, et per eius Euangelium, notificatum est & gentibus, ut a solis ortu usque ad occasum, omnes laudent nomen Domini.

Quæritur hic, quæ est ista sanctitas Dei quæ petitur manifestari? Dicitur, quod est Dei infinita omnipotentia perfectio, inflexibilis firmitas, & mundissima puritas, est infinita sapientia, prouidentia, & æquissima iustitia. est immensa bonitas, liberalitas, & sine numero misericordia. Secundum hoc igitur, petimus, ut nomen Dei sanctificetur, idest, ut cognoscatur, secundum omnes perfectiones reperibiles, nam quidquid perfectionis est in creaturis, eminenter sunt in Deo, quidquid dignitatis, excellentiæ, & honoris inueniri potest, Deo eminenter attribuendum est. Et hoc est quærere gloriam Dei, ut dicebamus. Petimus etiam, ut sanctificetur nomen Dei in nobis, quando uoluntatem nostram suæ uoluntati conformamus. Quod accidit tripliciter secundum triplicem statum, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Incipientibus sanctificatur per sanctitatis aduentum. Proficientibus, per sanctitatis augmentum. Perfectis, per sanctitatis complementum. De primo dicitur. 1. Pauli, ad Thess. 4.

Hæc

Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra, per gratiam præuenientem, & iustificantem. De secundo dicitur Apocal. 22. qui sanctus est, sanctificetur adhuc, per gratiæ subsequentiæ, seu concomitantiæ augmentum. De tertio dicitur, per Ambrosium. Tunc nomen Dei perfectè sanctificamus, cum bonam uitam bonis operibus terminamus. Itaque dicendo, Sanctificetur nomen tuum in nobis, petimus, ut expeditis terrenis actibus, & infirmis affectibus, terminemus uitam cum mandatorum iuorum obseruantia, ipsi inhærendo, benedicamus, & glorificemus eum.

Si quæris, cum multa sint nomina quibus Deum nominamus, cum ergo dicimus, Sanctificetur nomen tuum: quod nomen sanctificari petimus? Dicitur, quidquid nobis notificat aliquo modo Deum, & eius perfectiones, potest dici nomen Dei. & hic intelligi, tunc enim nomen Dei sanctificamus, ut dictum est supra, cum eius perfectiones manifestamus, ut mundo cognoscant. sed specialiter hic intelligere debemus, Patrem, ut essentialiter sumitur, sic, n. in hac oratione nari uoluit. Vnde Albertus de officio missæ, ait. Nomen, quod hic sanctificari petimus, est, ut talis, & tantus pater generet in nobis, ut filij eius nominemur, & simus, & consequenter Dij participatiuè: sicut enim pater homo hominem generat, ita pater Deus Deos, per participationem deitatis, generat, iuxta illud. Ego dixi. Dij estis. Sanctificetur igitur nomen tuum, ut sanctificatio tua, nostra sit perfectio; tales enim oramus te, pater, ut filij tui uocari mereamur.

ADUENIAT Regnum tuum. Hæc est secunda petitio: in qua petimus summum bonum nostrum, scilicet Beatitudinem; quæ consistit in clara Dei uisione, conuenit enim filio adoptiuo, seu arrogato; ut postquam petierit, quæ ad patris spectant honorem, ut in prima petitione uidistis; petat eius hereditatē, tamquam bonus filius. Nostra autem hereditas est, nos beari in Regno Dei; ad quod aspirantes, dicimus. Adueniat Regnum tuum. Pro quo nota: quod Regnum in sacra scriptura multipliciter sumi potest: sed hic præcipuè intelligitur de Regno Gloriæ Paracisi; quæ est beatitudo, ut Mat. 26. ait Christus. Dico autem uobis, non bibam amodo de hoc genimine uitæ, usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in Regno patris mei, idest in beatitudine cœlesti.

Et tunc textus sic exponitur. Adueniat Regnum tuum; idest in nos ueniat æterna beatitudo, quæ est clara uisio tua, & amor. Petimus ergo, ut post transitum huius uitæ, ueniat in nos hæc Beatitudo, quæ formaliter consistit in actibus interioribus nobilissimarum potentiarum animæ, scilicet intellectus, & uoluntatis, per intellectionem, & amorem, ut dixi: quibus concomitatur, gaudium, & exultatio inenarrabilis. Ex qua beatitudine, per redundantiam, resultabit in die generalis resurrectionis, quando anima reuinetur suo corpori, et beatitudo corporalis, quæ consistit in quatuor donibus corporis, scilicet Agilitate, subtilitate, claritate, & impassibilitate: iuxta illud Pauli. 1. ad Corint. 15. Seminatur corpus in ignobilitate, resurget in gloria, seminatur in infirmitate, resurget in uirtute, seminatur corpus animale, resurget spirituale. Et rationaliter: Decet enim, ut sponso. scilicet anima nostra, dignè, decenterque, idest cum dotibus utriusque coniuncti, in conspectu sponsi sui compareat, & quamuis anima, circa uisionem Dei, his corporalibus dotibus non indigeat; eo quod talis operatio in intellectu tantum sit; conueniens tamen est, cum sit actus corporis, & in corpore fiet: ut appareat coram sponso, ornamentis utriusque dotata. Præsertim cum sit tanta pulchritudo, & dignitas animæ, ex aspectu uisionis Diuinæ,

ut

Duplex bea
citudo.Aliquid a
sanctificari
quomodo
sulligitur.Nota hoc
nomen Re-
gnum quo-
modo sumi
tur.

ut ex ea aliquid redundet in corpus, quod informat; ut corpus purgatum sentiat etiam beatitudinem suam. Et per hæc satiabitur omnis appetitus humanus. iuxta illud Psalmi. Satiabor, dū apparuerit gloria tua: dum possidebimus obiectum beatificum, idest Essentiam Diuinam, omnibus modis, possibilibus possideri iuxta illud Ioan. Ad quodcunque te uerteris, pascea inuenies. Hæc Beatitudo est uerum Dei Regnum: quia facit nos omnes beatos cum Deo regnare, in æternum.

Hæc autem tunc erunt, quando Christus cum uirtute, & potestate magna apparebit: tunc enim ad suum imperium, cœlum, & terra mouebuntur: & mortui resurgent, ac omnes cognoscent uniuersale Regnum Dei, ac eius omnipotentiam, in punitione malorum, & præmiatione bonorum. Itaque tunc dicitur, Regnum Dei aduenit, quando euacuata omni potestate Diaboli eius Regnum de medio tolletur, & iniqui, & scelerati homines cum principe suo mittentur in tenebras exteriores; ut Matthæi. 6. dicitur. Regnum Dei tunc aduenire, nemo ignorare potest: cum filius hominis uenerit singulos iudicare. Quæ ergo insipienter orant obstinati peccatores, dicendo, Adueniat Regnum tuum: & quid aliud dicunt, nisi ueni iudicare, & condemnare nos de nostra mala uita? Quomodo peccatores confidenter desiderare possunt aduentum Regni lesu Christi uniuersalis Iudicis, cum in illa die uix iustus sit securus? Eo quod nescimus, an odio uel amore digni sumus: ideo orando, cum timore, & humilitate, associata spe de sua misericordia, dicamus. Adueniat Regnum tuum. Hinc Hieronymus ait. Grandis fiduciæ est, & puræ conscientiæ, postulare Regnum Dei: idest Iudicium Dei, & non timere. Noscat ergo homo, quid orando petit, ut sciat, qua dispositione, & cordis puritate orare debet, ut sua oratione impetrare possit, & audire a Domino in die aduentus eius. Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis Regnum a constitutione mundi.

FIAT Voluntas postquam petitur est bonum æternum, idest beatitudo, quæ est ultimus finis nostræ. Sequitur modo petere media, sine quibus ad talem finem peruenire non possumus. Et primo in hac tertia petitione postulamus a Deo patre donum spiritualis gratiæ, qua præparamus nostram uoluntatem in hac uita, conformem fieri uoluntati Dei, & ad merendam gloriam paradisi, ad quam aspiramus, ideo dicimus. Fiat uoluntas tua. Sed antequam hæc exponantur, & intelligantur, quæ dicimus, opus est explanare hanc dictionem (Voluntas) quomodo sumatur hic, eoque in sacra scriptura diuersimode accipitur. Et primo sciendum est, quod sicut in nobis est intellectus, & uoluntas, ita & in Deo; sumus enim facti ad imaginem, & similitudinem suam. Sed differentia est inter imaginem representantem, & imaginatum representatum. scilicet quod in nobis intellectus & uoluntas sunt animæ potentiæ, unde accidentia eius sunt; & de sui quidditate, & essentia, sed in Deo identificantur cum essentia, idest idem est Deus essentialiter, quod sua uoluntas, & idem est uoluntas Dei, quod ipse Deus; si enim uoluntas & intellectus Dei essent potentiæ, ut in nobis dicerent imperfectionem in Deo, unde Magister sent. in primo. dist. 45. ait. Non est ei aliud uelle, & aliud esse: sed omnino idem: & sicut idem est ei, esse bonum, quod esse Dei; ita idem est ei esse uolentem, quod esse Deum. Secundo est sciendum: quod dum dicitur simpliciter, & absolute, Deus uult: uel Deus est uolens; prædicatur Essentia Diuina; & Deum esse enunziatur. Cum autem additur (aliquid) dicendo, Deus uult aliqua, uel omnia, tunc Essentia Diuina prædicatur non simpliciter, & absolute: sed ita, ut per hæc ostendatur, omnia ipsi esse subiecta. Unde sensus est. Deus uult omnia; idest uoluntati Diuinæ, quæ est

est ipse Deus, subiecta sunt omnia. Tertio est sciendum, cum Deus sit summa bonitas, non solum uult esse: sed etiam alia a se: Verum seipsum uult, ut finem, sed alia a se, uult ut sint in ordine ad finem, idest ut sint propter ipsum Deum, idest ut participant eius bonitatem. Quarto, Deus uult se, & suam bonitatem simpliciter & absolute, ex necessitate; sicut uoluntas nostra necessario uult Beatitudinem: sed alia a se Deus in tantum uult, in quantum ordinantur ad suam bonitatem, ut ad finem, ex quo sequitur, quod illa non uult ex necessitate, quia sine illis suam bonitatem, & beatitudinem habet. Itaque non est magis beatus, & perfectus Deus cum creaturis, quam sine illis. Quinto, cum Deus agat omnia alia a se, uoluntate, & non necessitate, sequitur, quod ipse, per suam uoluntatem, sit causa omnium rerum; nec mouetur ab extrinseco ad uolendam alia a se, cum ipse sit finis, & causa omnium: unde dici potest. Deus uult hoc propter hoc, & non propter hoc, uult hoc, quod est dicere, Deus uult sua libera uoluntate hoc ordinare ad talem finem, non tamen mouetur ad uolendam hoc a tali fine, idest ab extrinseco, tanquam ab agente mouente. Sexto, est sciendum, quod uoluntas Dei semper adimpletur, & quidquid sit, uoluntate Dei fit. primum ostenditur sic. Deus est causa uniuersalis omnium rerum, sub causa uniuersali sunt plures ordines causarum secundarum, unde si aliqua causa secunda unius ordinis deficit a suo effectu per impedimentum alterius causæ secundæ alterius ordinis, non per hoc effectus deficit ab ordine causæ primæ, & uniuersalis, concurrentis cum causa illa impediens talem effectum particularem. Itaque quod uidetur impediri ex uoluntate Dei, secundum unum ordinem causarum secundarum, impletur per alium ordinem causarum: & ita uoluntas Dei uniuersalis semper adimpletur. Secundum. scilicet (quidquid sit, uoluntate Dei fit) ostenditur sic. Pro quo est ualde notandum, quod uoluntas Dei, secundum Theologos multipliciter dicitur, primo est duplex scilicet. una dicitur uoluntas beneplaciti, altera dicitur uoluntas signi. Et uoluntas beneplaciti adhuc est duplex. una dicitur uoluntas antecedens, altera uocatur uoluntas consequens. Voluntas quoque signi est quinque, prout quinque signa sue uoluntatis Deus ostendit. Non quod tot uoluntates formaliter sint in Deo: uoluntas enim Dei una est, proprie, & uerè, sicut & ipse unus est: quæ uoluntas est in ipso, & est suamet Essentia, ut dictum est: sed scriptura consequitur uarijs modis de Dei uoluntate loqui, secundum uarios effectus, quos sua Maiestas uult: ita que non est uoluntas Dei diuersa, sed est locutio diuersa; idest diuersimode eadem uoluntas nominatur, propter diuersa, quæ Deus eadem uoluntate uult. Dicitur ergo uoluntas beneplaciti ipsa Diuina Essentia; quando in aliquo complacet, ut sit, uel fiat. Unde Apосто. ad Rom. 22. Ut probetis, quæ sit uoluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta. Hæc autem uoluntas, quæ Deus est, ut dixi, quandoque dicitur antecedens, & quandoque consequens; non ex parte ipsius Dei, in quo nihil est prius, neque posterius; sed ex parte uolitorum: itaque eadem uoluntas Diuina nunc dicitur antecedens, nunc autem consequens respectu alterius, & alterius. Dicitur antecedens, quando Deus uolens aliquid fieri, uel esse, dat omnia antecedentia requisita agenti particulari, ut agat, paratus coagere, cum eo, si effectum a Deo uolentem agere uelit. Et hæc uoluntas non semper adimpletur, quantum ad illum ordinem causæ particularis: quia illud particulare agens, uel agere non uult, uel impeditur ab alio agente particulari. Adimpletur tamen, quantum ad alium ordinem causarum particularium, ut dixi, & dicitur. Dicitur uerò consequens, quando Deus uult efficaciter aliquid fieri, uel esse, & hæc uoluntas semper adimple-

33
Voluntas
Dei semper
adimpletur

Nota de
multiplici
uoluntate
Dei.

Voluntas
beneplaciti

Voluntas
antecedens

Voluntas
consequens

adimpletur. Exemplum primi. Deus uoluntate antecedenti uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, mediante tamen libero arbitrio; & gratia cooperante, omnibus illam offerens; & ideo dat præceptum, uel consilium, ut homo suo libero arbitrio mereatur suam salutem, promittens cooperari ad operationem meritoriam.

Hæc autem omnia, quæ ad merendam salutem requiruntur, dat antecedenter; idest antequam effectus fiat: qui si non fit, oritur ex causa propinqua, idest libero arbitrio hominis, qui non uult operari secundum uoluntatem, idest legem Dei: nec mirum si uoluntas Dei in hoc casu non adimpletur, quia ad actum meritorium concurrunt mediata; idest concurrunt cum libero hominis arbitrio, & antecedenter, idest ante actum positum in esse. Et ad hunc sensum dicitur, Deus uult omnes homines saluos fieri: idest quantum est de se, dat omnia requisita necessario ad hominis salutem, ut saluari possit: nec per hoc dici potest, quod non adimpletur, quantum ad alium ordinem. scilicet quod neminem saluare uult inuitum, sed cum agente libero liberè concurrat, idest agens, quod fecit liberum, liberè agat. Exemplum secundi. Deus secundum leges Diuinas, statuit dare Paradisum obseruanti præcepta, & merenti illum; & non obseruanti, sed demerenti, dare Infernum: hoc autem uult consequenter, & efficaciter; & hoc modo sua uoluntas semper adimpletur; scilicet quantum ad eundem ordinem causarum secundarum: quia simpliciter semper adimpletur, ut dixi: nam cum ab æterno ordinauerit, secundum suas leges, ut qui meretur, præcepta obseruando, habeat Paradisum; & qui demeretur, habeat Infernum: ad hoc sua uoluntas immediatè fertur, ita ut non dependeat ab alia causa: & consequenter effectus ille non impeditur ab alia causa: unde dicitur, efficaciter uult illud, quando facit, ut eius uoluntas non impediatur: nulla enim causa creata potest eius uoluntatem impedire, quando ipse non uult. Iuxta illud Psal. Omnia quæcunque uoluit, fecit, in celo; & in terra. Unde dici potest; illud, quod uult antecedenter, uult secundum quid; idest secundum naturam causarum secundarum; quæ aliquando deficiunt; & ideo non semper talis uoluntas adimpletur. Quod autem uult consequenter, uult simpliciter; idest secundum leges Diuinas & æternas, circa quas sua uoluntas uariari non potest: & ideo semper adimpletur. Hæc est enim differentia inter uoluntatem nostram, & uoluntatem Dei: uoluntas nostra procedit cum discursu, in quo fieri potest deceptio, per representationem alicuius mali, sub specie boni; uel falsi, sub specie ueritatis: quod cognito, uoluntas mutat electionem; ut postea uelit oppositum: uel quandoque mutat electionem: quia quod prius expediens erat, postea inconueniens apparet; propter aliam causam concurrentem, qua mutat propositum. Sed in Deo nullum istorum esse potest: non enim eligit aliquid faciendum, mediante consultatione; cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius: unde non potest decipi in electione; & consequenter mutare propositum. Neque mutari potest a causa extrinseca; propter quam, quod prius placuerat, postea non placeat, ac si non esset bonum: nam eo res est bona; quo Deo placet, & non e contra. ideo de se dicit. Ego Deus, & non mitor. Ita que quod ab æterno liberè placuit faciendum, & eo modo, quo placuit, immobiliter & æternaliter uult. Et si quandoque in sacra scriptura, dicitur, Deum mutare sententiam, hoc intelligitur metaphoricè, in quantum uult ab æterno mutationem in effectibus, scilicet nunc hoc, nunc oppositum, prout ab æterno præiudicat: quod non arguitur mutabilitatem in sua uoluntate, quia ab æterno sic immutabiliter disposuit fieri. Unde in confirmationem omnium prædictorum, August. in libro de libero

Deu. uult omnes homines saluos fieri, quomodo intelligitur.

Differentia inter uoluntatem Dei & nostram.

Deum mutare sententiam quomodo intelligitur.

arbitrio, sic ait. Voluntas quippe Dei semper efficax est, ut fiat, quod uelit; & nihil fiat, quod noluit: ita & de homine semper Deus implet uoluntatem suam, quia nihil facit homo, de quo Deus non operetur, quod uult; non enim uult, ut peccet qui liber homo: si autem peccauerit, penitenti uult parcere, ut uiuat: in peccatis uero perseverantem punire, ut iustitiæ potestiam cõsumax non euadat: sicut ab æterno alios præparauit ad penam: ita ab æterno alios præparauit ad gloriam.

Voluntas signi in Deo ponitur metaphoricè, idest pro effectu uoluntatis: quo effectu significatur, seu demonstratur nobis, quid uelit Deus: sicut enim Deo quandoque metaphoricè attribuuntur aliquæ passiones, per quosdam effectus, quos operatur in nobis: puta punitio, & uindicta est signum iræ in nobis: dum ergo Deus aliquem punit; dicimus, Deum esse iratum; non quod Deus propriè irascatur; quia Deus tales passiones non habet, ne habere potest: sed talis contra nos ostenditur; nostra delicta puniendo, ac si iratus esset. Ita possumus intelligere de uoluntate signi: dum enim per aliqua signa ostendimus, quid nobis faciendum, uel non faciendum, placet, dicimus, hanc esse nostram uoluntatem: pari modo dicimus de Deo dum aliquid faciendum, uel non faciendum, aliquo signo nobis ostendit; dicimus, hanc esse uoluntatem Dei: itaque dicitur uoluntas signi, quia per signa nobis innotescit. Et cum plura sint signa ostendentia uoluntatem Dei; dicimus, plures uoluntates esse in Deo; iuxta illud Psal. Exquirat in omnes uoluntates eius: non quod sint plures formaliter, sed una; quæ est ipse Deus, ut supra dictum est: sed dicuntur plures, propter plures effectus, & diuersos, quos uult, qui significant diuersimodè uoluntatem Dei: sicut, per multos effectus misericordie, & iustitiæ; quodque dicuntur multæ misericordie in Deo, iuxta illud. Misericordias Domini in æternum cantabo; & plures iustitiæ, iuxta alium Psal. Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: cum sit una misericordia, & una iustitia, quæ sunt ipse Deus. Hæc autem signa uoluntatis Diuinæ ponuntur esse quinque a Magistro sententia supra citata. scilicet Præceptum, Prohibitio, Consilium, Permissio & Operatio.

Voluntas signi.

Quomodo dicitur, Deum irasci.

Præceptum dicitur signum uoluntatis Diuinæ, in quantum per ipsum nobis datum, innotescit, quid Deus uult, ut faciamus, Matt. 12. Qui facit uoluntatem patris mei, qui in celis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

Præceptum.

Prohibitio dicitur signum uoluntatis Diuinæ, quia per illam nobis innotescit: quid sit fugiendum. Paulus. 1. ad Thessa. 4. Hæc est uoluntas Dei, sanctificatio uostera, ut abstineteis a fornicatione, &c. Et hæc duo necessaria inductione innotescunt, sub pena peccati mortalis.

Prohibitio.

Consilium quoque dicitur signum uoluntatis Diuinæ: in quantum per ipsum datur nobis intelligi, quid sit amplectendum. Unde Dominus ait, Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Et hoc sua uoluntas, & non necessaria inductione innotescit.

Consilium.

Permissio dicitur quandoque uoluntas Dei, indirectè tamen, in quantum non impedit operationem, sed concurrat cum suo uniuersali influxu ad operationem secundarum causarum, cum posset impedire malum, remouendo prohibens bonum; & quandoque ex illo malo permissio, eligit bonum. iuxta illud. Ego Dominus creans malum, & faciens bonum.

Permissio.

Operatio dicitur uoluntas Dei dum aliquid Deus operatur per se. Unde Operatio Augusti, in Enchiridio. 97. Non fit aliquid, nisi omnipotès fieri uelit, uel finè do, ut fiat, uel ipse faciendo. Dum dicit (sinendo) ecce permissio. Dum dicit (faciendo) ecce operatio.

Parti Quarta

Q Hæc

Hęc autem uoluntas signi etiam non semper adimpletur, quātum ad tria, scilicet præceptum, prohibitionem, & consiliū inam, & si Deus præcipiat omnibus seruare legem: prohibeat mala fieri, & suadeat opera perfectionis, ut saluemur: tamen non cogit nos; sed relinquit nos in manu cōsiliij, & arbitrij nostri, ut per liberam arbitriū nostrum, hæc facientes, mereamur gloriam paradisi. Constat autem, non omne ad talem gloriam peruenire: quia non omnes obediunt uoluntati Dei. Nec mirum, si hæc uoluntas non adimpletur: hoc enim accidit, non quod Deus non sit potens adimplere; sed quia non uult saluare nos, sine nobis concurrentibus. Itaque si non saluamur, culpa nostra est, qui Dei uoluntatem facere nolumus: quod est dicere, nolumus eius mandatis obedire, qui dicit. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Permissio uero, & operatio, semper adimplentur, quia in eis non est resistentia: quis enim suæ operationi resistere potest? Cum non habeat causam extrinsecam superiorem, neque æqualem, quæ possit eius operationem impedire: Permissio etiā non impeditur: quia Deus ibi concurrat, ut causa per accidens, & effectus sequitur causam per se: quæ intendit malum. Itaque operatio, eo ipso, quod est operatio, impletur: & permissio, eo ipso, quod est permissio, impletur, & fit, quod permittitur. Et cum omnibus prædictis fiat hæc uentitas, scilicet, quod nihil sit contra Dei uoluntatem, aut præceptum, autem permissiuam: nam, & si mala fiant contra eius præceptum, & prohibitionem, non tamen sunt contra eius permissionem: id est si sunt contra eius uoluntatem, secundum unum ordinem causarum; sunt tamen eius uoluntati conformia, secundum alium ordinem causarum, cum quibus concurrat, ut dictum est supra.

His præmissis, uenio ad expositionem literæ. Et primo quantum ad uoluntatem beneplaciti, dico quod per hæc uerba. (fiat uoluntas tua) non petimus, ut Deus faciat, quod uelit; Quis enim ei obistere potest, ut non faciat, quod efficaciter uult: sed petimus, ut nos facere possimus, quod Deus a nobis uult: scilicet conformando nostram uoluntatem cum eius uoluntate: quod cum sine eius auxilio adimplere non possimus; ideo petimus. Fiat uoluntas tua: Diabolus enim obstitit nobis, ne adimpleamus eius uoluntatem: ideo orando petimus, ut in nobis fiat uoluntas Dei; id est postquam petimus Regnum Dei, & gloriam eius; petimus nunc auxilium, & gratiam eius, ut possimus ad dictum Regnum peruenire: quod fieri nequit, nisi in nobis Dei uoluntas fiat; id est conformemur Dei uoluntati, quæ est regula omnis iustitiæ, & rectitudinis. obliquitas, & iniustitia nostra oritur ex diffinitione uoluntatis nostræ ad uoluntatem Dei. Ergo iustitia nostra consistit, ut uoluntas nostra, de se infirma, & imbecillis conformetur uoluntati Diuinæ, tanquam regulæ nostræ: hoc autem tunc fit, quando conformamur eius uoluntati signi; id est quando obseruamus eius præcepta, mandata, & consilia: quando contentamur de eius permissionibus, in nostrum beneficium; & laudamus eius facta: quod fieri non potest, sine eius gratia: ideo dicimus. Fiat uoluntas tua. Præcepti, scilicet, ut quod tu prohibes, caueamus. fiat uoluntas tua, consilij; ut quod tu consulis, amplectamur. Fiat uoluntas tua, permissionis; ut malum poenæ, quod in nostram utilitatem fieri permittis, patienter sustineamus. fiat uoluntas tua operationis, ut quod tu operaris, assentiamus.

Dubium de manifesta uoluntate Dei. Sed hic queritur. Quomodo nobis circa hæc uoluntas Dei innotescit. Dico pluribus modis. Primo, per rationis dictamen, & iudicium, habemus enim in nobis legem Dei complantatam, iuxta illud Psal. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine: quod poenæ per peccatum fuit obnubilata. ideo secundo innotescit

tescit per sacram scripturam. Vnde Gregorius, in Moralibus.

Fidelium mentes per scripturam sacram os Dei intuentur, quia Deus per eam loquitur. Et quia sacra scriptura quandoque obscura est, ut per eam non semper Dei uoluntatem intelligere possimus, ideo Tertio innotescit, per institutiones, & traditiones uniuersalis Ecclesiæ spiritus sancto illuminatæ, sanctorum patrum, & Prælatorum Ecclesiæ, quibus data est potestas interpretandi, & notificandi Dei uoluntatem, quos Christus commendauit dicens, Quæcunque dixerint uobis, seruate, & facite, O infelices hæretici, quomodo dicere possunt Fiat uoluntas tua, cum traditiones, & interpretationes uniuersalis Ecclesiæ recipere nolint? Tenemur ergo iussa plicere, & prohibita cauere: eo modo tamen, quo iussa sunt. Præcepta namque affirmatiua obligant pro semper, id est loco, & tempore, ut occasio adest. Sed negatiua, obligant pro semper & ad semper, id est pro omni loco & tempore. Huius ratio est. præcepta namque affirmatiua dantur de actibus virtutum: qui quandoque sunt obseruati: necesse est, ut quandoque sint obseruati: necesse est enim Deus honorare patrem tuum, & matrem tuam: sed quando tem-
Quære præcepta affirmatiua non obligant ad semper sed
semper sunt
negatiua
u.
pus, & occasio adest. Sed præcepta negatiua, dantur de actibus peccatorum, qui fieri prohibentur, eo quod de se sunt mali, nec unquam datur tempus, aut locus, quo possunt licite fieri. Dicit enim Deus, Non mechaberis: nunquam autem datur tempus aut locus, quo id fieri licet. Sed contra. Dicit Deus, Non occides, non furtum facies: & tamen datur tempus, quo ista licita sunt. probatur, omnes doctores dicunt. Vim ui repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et in casu necessitatis licet furari, pro uictu quotidiano. Respondetur ad primum, in casu, quo quis inuasus euadere non ualet, nisi occidat, illa occisio non dicitur homicidium: sed medium euadendi propriam mortem: neque in secundo casu, actus ille dicitur furtum: quia in casu extremæ necessitatis, uiget eius naturæ, quod docet. Res est prius occupantis. Sed de his latius in prima parte lummæ coronæ. Secundo tenemur acceptare consilia, non ut ipsa necessario adimpleamus, sed ut illa non contempnamus: primum patet: nam si a dilla de necessitate teneremur, essent præcepta, & non consilia. Secundum probatur: nam suasiones, quæ sunt ad nostram utilitatem, & perfectionem, tenemur non spernere, sed amplecti, tamque utilia, ex expedientia ad nostram salutem: unde ea spernere esset peccatum, non enim displicet Deo, quod tu non facis consilium suum, sed displicet ei, quod tu contempnis illud. Tertio tenemur conformari Dei operationi, eam approbando: est enim operatio Diuina certum signum suæ uoluntatis beneplaciti. Quarto, uoluntati signi permissionis, non debemus conformari, quantum ad hoc scilicet ut eadem faciamus, uel similia permittamus: quia quæ permittuntur, ordinariè, mala sunt, mala autem nec facere, nec permittere tenemur: quando sine maiori damno, & periculo, ea prohibere possumus: & maximè si ex officio tenemur illa prohibere. Et si Deus illa permittit, an Vgo, in lib. de sacramentis, Deus permittit mala: nec per hoc malus est: quia malum ad bonum, & decorem uniuersi nouit optimè reformare: quod nos facere non ualemus. Tenemur siquidem non murmurare contra Dei permissiones, dicendo, quare Deus facit hoc, uel facit sic: esset enim contradicere suæ uoluntati: sed tenemur patienter sufferre talem Dei uoluntatem: quia secundum suam occultis simam sapientiā, iustissimè, & sapientissimè permittit aliqua mala fieri. Hinc Filij Israhel murmurantes contra Dominum, graui poenâ mulctati sunt. Numer. 14. SICUT IN Cælo, & in terra. Per hæc uerba specificatur nostra petitiō, ut non intelligat ita simpliciter, (fiat uoluntas tua) sed modo quodā. Quo modo. Si

Instantia pulchra.

Responsio.

De Sacrificio

Missa.

125

*caeli mul-
tipliciter
accipitur.
& terra in
hoc loco.*

cut in caelo, ita & in terra: per hoc. n. ostenditur perfectio huius orationis, sicut uoluntas Dei ita adimpleatur in terra, sicut in caelo. Vnde Cassianus ait. nō pōt esse maior oratio, q̄ optare, ut terrena celestibus adaequari mereantur. Verū ista particula (sicut) dicitur hic similitudinem, & non aequalitatem: terrena namq. celestibus adaequari nunquam possunt. Hec aut uerba multipliciter exponi possunt. prout multipliciter accipitur caelum, et Terra. Primo accipiēdo cœlū, pro cœlo materiali, & terrā pro hominibus in terra habitantibus: ut sit sensus. Fiat uoluntas tua sicut in cœlo, & in terra, i. sicut spherę cœlestes faciunt tuā uoluntatē, sequendo tuā ordinationē, semper uniformiter rotando, de oriēte in occidentem, sequentes motum primi mobilis, & per motū raptus, & obediētes tuæ iussioni, dum tēpore Iosue solem stare fecisti: & tempore Ezechielis, recedere tot gradus, ad eorū præces; ita hoies faciant tuā uoluntatē rotando de uirtute in uirtutē, sequētes tuā ordinationē. Secūdo accipiēdo cœlum pro Angelis, & beatis, qui in caelo sunt, & terrā pro fidelibus, qui Deo in terra seruiunt, ut sit sensus. Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, i. sint fideles tui, qui in terra sunt, sicut Angeli, & beati in caelis, conformes uoluntate, & obediētia tua. Vnde August. exponēdo hunc passum, ait. Petitur hic, ut sicut Dei uoluntas fit in Angelis, qui cœli sunt, & ipso Deo fruuntur, nullo errore obnubilatē, & nulla ipsorum sapiētia impediētē eorū beatitudinē, ita & fiat in terra in sanctis, i. iustis hominibus, q̄ sunt in terra, & de terra, quantum ad corpus facti. Tercio accipiēdo cœlū pro superiori portione hoīs, id est parte rationali, & spiritali significata p̄ cœlum, terrā pro inferiori portione, i. parte sensitua, quæ semper repugnat spiritui, et rationi: caro. n. ait Apost. concupiscit aduersus spiritū, ut sit sensus. Fiat uoluntas tua sicut in cœlo, et in terra, i. caro, & sensualitas, quæ terrena concupiscit aduersus spiritum, obediāt rationi, q̄ celestia desiderat, ut sublata dissentione, & rixa, quæ est inter carnē & spiritum, carne spiritui obediēte, totus hō obediāt Deo. & ita uoluntas Dei adimpleat. Vnde B. Ciprianus martir, sic ait. Petimus fieri uoluntatē Dei, sicut in cœlo, & in terra, qd. utrunq. ad nostræ uoluntatis consuetudinē pertinet, & salutis est n. inter carnem, & spiritū colluctatio, & quotidiana discordia, ut non quæ uoluntatis, illa faciamus: dum aut spiritus celestia querit, caro terrena concupiscit, ideo petimus inter ista concordia, dicēdo. Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, i. sicut sit uoluntas tua in cœlo, hoc est in portione superiori sequēdo ueritatē reuelatam, ita fiat in terra, hoc est in portione inferiori, obediēdo, & conformādo se cœlo superiori. Vnde idē Ciprianus, sequēdo, dicit. Quotidianis, immo cōtinuis orationibus, hoc precamur, ut sicut in cœlo, ita in terra uoluntas Dei fiat, q̄a hæc est uoluntas Dei, ut terrena celestibus cedat, i. sensus rationi, ut spiritali p̄ualeat. Quarto exponi pōt, accipiēdo cœlū, pro iustis hominibus, quorū cōuersatio in cœlis est, ut ait Paulus, & p̄ terrā peccatores, q̄ terrena sapiūt, quærunt, & inordinatē amant, pro quorū salute orare debemus, ut sit sensus, sicut iusti te obediunt, & tibi seruiunt; ita peccatores, mediātē gratia tua, se conuertant a peccatis suis, & iustificentur, ut iustificati postea, tibi seruiendo, cum iustis, fiat in eis uoluntas tua, in premiando, & glorificando eos, una cum iustis. Potest etiam sensus iste extendi ad infideles, & erit ualde pius: ut per cœlum intelligamus omnes Christianos, qui credēdo ad cœlū aspirant, & per terram, infideles, qui adhuc in terra sunt, & tantum terrena credunt, dicēdo. Fiat uoluntas tua ita infidelibus, ut in te credant, sicut fidelibus, qui in te credunt, ut augeatur numerus electorum. Vnde August. in sermone de Oratione Dominica, sic ait. Moniti enim sumus orare per inimicos nostris, qui

qui terra sunt: quasi dicamus, credant in te inimici nostri, sicut nos in te credimus, terra sunt, ideo nobis aduersantur, cœli fiāt, & nobiscum erunt. Huius concordat Io Christo. super Matt. de oratione Dominica. Neque inquit, dixit. Fiat uoluntas tua in me, uel in nobis, sed ubique terrarū, ut soluat error, & plantetur ueritas, ut in illo differat cœlum a terra. Possumus quoque hæc uerba referre, ad omnes prædictas petitiones, scilicet ad (sanctificetur nomen tuum) & ad (adueniat Regnum tuum), ut sit sensus. Pater Noster qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum, sicut in cœlo, & in terra, id est sicut in cœlo Angeli & beati perfectē te sanctificant, quia uidentes te clara luce, perfectē te honorant, laudant, & amant, ita nos in terra manētes, sanctificemus nomen tuū, secundū nostræ fragilitatis possibilitatem, te honorando, laudando, & amādo. Item. Pater Noster qui es in cœlis. Adueniat Regnum tuum, sicut in cœlo, & in terra, i. sicut iā aduenit Regnum tuum gloriæ, & beatitudinis in cœlo existentibus, ita adueniat nobis in terra peregrinantibus, concedēdo gratiā perseuerantiam, ut morientes post huius uitæ cursum, mereamur ad Regnum tuum, id est ad tuam felicem patriam peruenire. Tandē dicamus. Pater Noster, qui es in cœlis, fiat uoluntas tua sicut in cœlo, & in terra, i. sicut cœli ciues sunt conformes tuæ uoluntati, ita dona nobis talem gratiam, ut non nostram, sed tuam uoluntatem faciamus, & uelimus, quæ tu vis, scilicet, obseruemus quæ præcipis, fugiamus, quæ prohibes, amplectamur quæ confulis. patienter sustineamus mala, quæ fieri permittis, & denique magnificemus omnia, quæ operaris.

PANEM Nostrum quotidianum. Hæc est quarta petitio, ubi postquam petitum fuit donum gratiæ, tanquam per se medium ad assequendum Regnum Dei. Hic ponitur medium instrumentale, quo comodius, & expeditius, pp̄ eius iuuamen in merēdo, attingimus dictū Regnum, i. gloriā Paradisi. Dicēdo, Panem nostrum quotidianū, da nobis hodie: Quæ uerba, sicut in nobis duplex est substantia, i. anima, & corpus; ita dupliciter exponi possunt, i. de pane materiali, & bonis corporis, ad sustentationem pertinentibus, & de pane spiritali, quo nutritur anima, secundum multiplicem panis mystici significationem.

Quantum ad primum. docuit nos Christus petere panem quotidianum, & uictum necessarium a patre nostro cœlesti, qui specialem de nobis filijs suis prouidentiam habet, ut daret nobis intelligere, quod nos illius prouidentia indigemus, quo totus mundus gubernatur, ut consisteamus, eum esse nostrum prouisorum; tanquam beneuolem patrem, ac ita eum recognoscamus. Nō mine autem panis, intelligenda sunt hic omnia, quibus indigemus, ad corporis sanitatem, & conseruationem, ut sunt cibus, & potus; uelutis, & habitatio. Et quāuis Apost. dicat, quod nos non debemus carnis desideria, & corporis curam habere, hoc intelligendum est de cura superflua, quæ spiritui repugnat, non tamen prohibemur, quin circa necessaria curam habeamus. Vnde Iacob Patriarcha. Gen. 28. Si Dominus dederit mihi panem ad uescendum, & uestimentum, quo operiar, erit mihi Dominus in Deum. Homo igitur debet Deo patri panem quotidianum petere, & pro pane intelligere omnia ad uictum necessaria. Ita dicit B. August. ad Probam. Panem nostrum quotidianum, & cætera. sufficientiam uitæ uomine panis significamus. Quæ sufficientia, secundum conuenientiam personæ, status, & exercitij, intelligenda est. Pro quibus nota, & primo quo ad cibum reparatio ciborum lautē, & delicatē de se mala non est: sed indifferens ad malum,

34
Nōmine
panis uno
modo intel-
liguntur
omni a ui-
ta corpora-
li necessa-
ria.

Nota quæ
de prepa-
ratio cibo-
rum delica-
torum est
peccatum
moriale.

Paris Quarta.

Q. 3. &

De Sacrificio

& bonum: in tantum mala esse potest, in quantum ex inordinato, & peruerso appetitu hominis, cibum sumentis, procedit. Vnde. B. Gregorius. 3. Moralium dicit. Non cibus, sed appetitus est uitio. Itaque lauiore cibos querere, quandoque non erit peccatum: & grossiores sumere quandoque peccatum erit: si enim persona erit infirma, malè complexionata, delicata, & tener, potest uti cibis delicatis, & ex iniustitia benè conditis, suæ personæ conformibus, ita, ut si uteretur cibis grossioribus, ex appetitus uoracitate, exponendo se, uel periculo mortis, uel nimiam inbecillitatis, peccat mortaliter. Ait enim Aug. in libro de uerbis Domini. Utantur diuites nobiles consuetudine infirmitatis suæ, & doleant aliter non posse. Vtere cibis delicatis, ut cōsueuisti; quia aliter non potes; nam si consuetudinem mutas, ægrotas. Item si erit persona docta, Religiosa, uel in aliquo officio constituta, potest immo debet, uti subtilioribus cibis, meliores namque cibum meliorem sanguinem generat; ex quo subtiliores spiritus uitales generantur, qui multum faciunt ad ingenij acumen, & iudicij intelligentiam, ac uirium uiacitatem, ut magis resistere possint laboribus officij quo præsidet. Itaque tales, licentius cibis delicatis, qui satis ad sanitatem conferunt, uti possunt. Igitur utere, o studiose, cibo, & potu delicato, non sine, temperata sobrietate, & recta intentione, ut sanior, ac robustior ad exercitium, & officium tuum, uel regulam tuam reddaris. Hinc sequitur. Qui Religiosus, per abstinentiam, supra uires suas, & complexionem, impotentem se redderet ad regulæ obseruantiam, Qui prapositus ad officium suum, Qui lector publicus ad lecturam, Qui prædicator ad prædicationem; & similes, imbecilles se faciunt, ob abstinentiam: propter quã imbecillitatem desisterent ab officio suo, peccarent mortaliter. Et è contra, talibus utentes optimo fine, scilicet ut debito satisfacerent, populo iuuant, & Deo magis inseruirent, certè apud Deum mererentur. Et multo magis peccant, si uterentur cibis grossioribus, non pro abstinentia; sed ut uentris ingluuiam explerent, ut fecit Elau, qui propter lenticulæ pastum, primogenituram amisit. Vnde Aug. Fieri potest, ut sine alicuius uitio turpitudinis, & uoracitatis, præciosissimo cibo utatur sapiens: insipiens autem fœdissima Gulæ flamma, in uilissimum cibum marcescat. Item si est persona nobilis, & generosa, uel in dignitate constituta, potest hoc respectu facere, super ceteros, aliquos cibos magis lautes, ut in eo dignitas honoreretur, magnificentia non ledatur, & debita reuerentia nõ auferatur, quæ omnia subtrahuntur; dum omittuntur, quæ ad exteriorum pertinent apparatus. De hoc habes exemplum in Rege Salomone, cuius apparatus, & magnificentiam uidens Regina Saba, mirabatur. Regum. 3. cap. 10. Peccaret siquidem diues, uel priuatus nobilis, dum in his, & similibus superfluus esset; ea dirigendo ad iactantiam, & inanem gloriam, ut liberales dicerentur; unde ut prodigi condemnatur. Et multo magis peccarent, si hoc facerent, ut in se libidinis motus excitarent; uel in malo potentes fierent. Et è contra qui talibus cibis priuantur solum, ut mundo satisfaciunt, uel ex cupiditate Vanæ gloriæ, ut sanctiores appareant, & non ad laudem Dei ut carnem macerent, uel simile, peccant ut Ipocritæ. Itaque ex his apparet, ut nec cibus communis, & grossus, de se bonus est; quin aliquis, ipso abuti possit, sicut & delicato bene uti, & mereri; & è contra, utendo, grossioribus ob laudem Dei, dum complexio adiuuat, mereri, & utendo subtilioribus, dum necessitas, aut legitima causa nõ mouet, demereri; ut accideret plebeis, ignobilibus, ignaris, rusticis, & robustis, qui possunt uti cibis communibus, quod intelligitur in his, qui tales cibos frequentant, ac totum studium ponunt in apparatu, condimento, & electione delica-

Missæ.

124

delicatorum ciborum sine causa legitima, sed ut delectentur in eis: ut faciebat ille diues, qui quotidie epulabatur. Lucæ 16. Sed de hoc latius in prima parte summa, de peccato Gulæ dictum est.

Quantum ad uestitum, dicitur, modus uestiendi moderatus, est actus uirtutis, quæ dicitur Honestas, ut ait. D. T. 2. 2. q. 169. ergo habet duo uitia extrema, unum per excessum, alterum per defectum, secundum alias uirtutes, ut nunc uidebimus. Moderatio in uestitu attenditur penes duo: scilicet conditionem personæ, & consuetudinem loci, ubi homo facit incolatum, ait D. T. quo supra. Et quo ad loci consuetudinem patet, homo enim tenetur se conformare cum maiori, & saniori parte Ciuium. Vnde ait Aug. 3. confessio. Quæ contra mores hominum sunt, flagitia, pro morum diuersitate, uitæda sunt; ut pactam inter se ciuitatis, & gentis consuetudine, uel lege firmatum, nullius ciuis, aut peregrini libidine uioletur: turpis est enim omnis pars, uniuerso suo non congruens. Patet etiam quo ad conditionem; pertinet enim ad rationem naturalem, ut homo moderetur, quo ad cultum exteriorem, ut non excedat conditionem status sui, in superfluo cultu uestium, & mundi gloriam querat. Vnde Grego. in quadam homilia dicit. Sūt nonnulli, qui cultum subaliam, & præciosarum uestium, non putant esse peccatum, quod si culpa nõ esset, nequaquam sermo Dei tam uigilanter exprimeret, quod Diues, qui torquebatur apud inferos, bisso, & purpura indutus fuisset; nemo quippe uestimenta præcipua scilicet excedentia proprium statum, nisi ad inanem gloriam, querit. Et tanto peius peccaret, si talia ornamenta eligeret aliquo iniquo, & peruerso fine: potest enim stare quandoque peccatum non in excessu uestimentorum, sed in affectu inordinato utentis, dum nimiam curam, & sollicitudinem ad talem cultum apponit, quamuis enim in uestiendo non excedat conditionem sui status, tamen multum studebit in exteriori cultu uestium ad modum mulierum, quæ dum comuntur, & plectuntur, annus est, unde isti tales vulgo dicuntur homines effeminati, hinc. D. Ambrosius. in libro primo de officijs. Decor corporis non fit affectus, sed naturalis, & simplex. Ex altero extremo, idest ex parte defectus, potest quoque esse peccatum in uili uestimento, uel ex quadam negligentia, in homine tamè existente in dignitate: talis enim tenetur uti uestibus præciosis, secundum suæ dignitatis conuenientiam, nõ ad sui gloriam, dicitur, sed ad significandum sui officij, & ministerij excellentiam. Vel potest esse peccatum ex quadam specie hypochrismi ordinando talem modum uestiendi uilem, ad gloriam humanam. Vnde Aug. in lib. de sermone in monte Domini. ait. Nõ in solo rerum corporearum nitore, atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus, & luctuosis esse posse iactantiam, & eo periculosiorum, quo sub nomine seruilitatis Dei decipit. Et quod dicitur de uestimentis, intelligendum est quoque de habitatione. Itaque ista non solum non sunt facienda; sed neque desideranda. Vnde de indiscreta esset oratio, si talia excessiua petere intenderet. Petenda sunt ergo omnia hæc sub nomine panis, cum quadam moderantia, ut necessitas exigat, mensurata qualitate conditione, & statu personæ querentis.

Sequitur, N O S T R U M, Sed quare non dicitur, tuum? cum sit donantis id, quod donatur? Respondeatur, licet quod a Deo nobis datur suum sit, quo ad proprietatem, & dominium, immo nos ipsi sui sumus, tamen nostrum dicitur, ex eius munere, & acceptione. Panis noster dicitur, eo quod nos eo indigemus; noster dicitur, propter nostram utilitatem. Dixit quoque nostrum, & non alienum, ut daret intelligere, quod non debemus aliena usurpare, & laborem alienum manducare. Vnde Chrysostomus. ait. Qui de iustitia panem manducat acquisitum,

Quando in
uestitu or
nato iuu
uatur pec
catur.

Quando in
uiuato præ
ciosa e pecc
catur.

suum panem manducat; qui autem cum peccato, alienum panem manducat. Dixit etiam, nostrum, & non meum; vt intelligas, ait Alexander de Ales, q̄ ne mo pro se solo, sed pro alijs quoq. orare debet: Charitas enim, ait Paulus, nõ quaerit quæ sua sunt, despectis alijs. Dixit quoque, nostrum, & non meum, vt Christus Dominus daret nobis intelligere, quòd ea, quæ a Deo patre petimus & impetramus, non pro nostra tantum vtilitate appropriemus, sed impartiamur alijs, prout indigentia, & necessitas postulat: non enim dat tibi Deus superflua, ut illis abutaris, uiuendo luxuriose, uel ut proximum opprimas, elatus superbia; sed ut de superabundantibus tuæ necessitati, indigentes subuenias: ait enim Christof: Omnia, quæ nobis ornâtibus Dominus dat, siue militatibus, non nobis solum dat, sed etiam alijs, per nos: ut de eo, quod percipimus a Deo, partem impotētibus faciamus. Oramus ergo Deum, ut nobis, idest omnibus communiter de sua benignitate panem tribuat. Qui panis fiat noster, ex ipsius acceptatione, vtilitate, refectōne, communi impetratione, & dispensatione: sicut enim omnes sumus unum in Christo, sic vna communis est oratio. Sequitur, Q̄ V̄ OT̄ Ī DĪ AN̄ V̄ M, Hoc verbum ponitur in Euangelio Lucæ. c. 11. Sed in Euangelio Mat. c. 6. dicitur, (substantialem) cum ergo Ecclesia in omnibus alijs, sequitur uerbâ Matthæi, cur hoc solum uoluit mutare, dicendo, ut Lucas? Respondet Alexa. Significatio huius uerbi (substantialem) a paucis intelligitur, & (quotidianum) a multis: ideo ut ab omnibus capiatur, mutatum fuit hoc verbum tantum. Secundo, quia generalius significat, nam (substantialem) stricto modo sumpto, significat panem sacramentalem: Quotidianum autem significat, & sacramentalem, & materialem, ut dictum est. Cum ergo orâdo hic, pro utroque petimus, ut dicemus infra; conueniens fuit, vt hoc uerbo, scilicet (quotidianum) Tertio, ut Ecclesia, doceret nos quærare panem non superfluum, ad abutendum, ut dictum est, sed quod quotidie nobis necessarium est. Dicit ergo, quotidianum, idest illum, qui quotidianus est per multos dies, non enim dixit, hodiernum, sed quotidianum, quia quotidie debemus refici.

Sequitur. D̄ Ā N̄ Ō B̄ Ī S̄ H̄ Ō D̄ Ī E, d. s. f. Pater coelestis, qui das escam omni tempore, tua infinita prouidentia. Da, qui aperis manum tuam, & implet omne Animal benedictione, tua infinita benignitate. Da Benedicēdo anno benignitatis tuæ; & tunc replebantur campi tui vberitate. Dixit (nobis) & nõ mihi, eadem ratione, qua dixit, nostrum, & non meum. Dixit (nobis) scilicet filijs tuis, per gratiam adoptionis. Da nobis, nisi enim des, ipsi a nobis illum habere non ualemus. Dicit (dic) non pro die tantum signato, sed accipitur pro toto tempore, quia non est hora, aut tempus, quo tui non indigemus.

Ex omnibus his uerbis colligitur talis sensus, quantum ad hunc panem materialem. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Tu pater coelestis da nobis hodie panem, idest bona temporalia, pro huius mortalis uitæ cursu necessaria, & ea mensura, & utendi modo, quibus cognoscis uilia esse, & conuenientia: & futuræ gloriæ, pro qua petimus, non dannosa, & offensua.

Sed hic dubitatur. Cur in hac oratione cum tanta sollicitudine, & diligentia, vt ex uerbis apparet, petimus uictui, & uestitui necessaria, cum Dominus dicat Lucæ 12. Nolite solliciti esse, quid induamini, aut quid manducetis? An quisque sollicitus esse non potest de ea re, pro qua adipiscenda cum tanta animi attentione orationem fundit? Præterea, alio loco dicit. Nolite cogitare de crastino, cur ergo nunc dicit, panem nostrum quotidianum, idest quotidie necessarium. Ad hæc responderetur, quòd Christus per illa uerba non prohibet omnem sollicitudinem; sed illam, quæ est immoderata, dixerat enim ante similitudinem,

sollicitudinem de quodam Anaro nimis sollicito, sollicitudo nanque immoderata est, quæ propter nimiam anxietatem, impedit animum a spiritualibus. Vnde Beda super hunc locum; Sollicitudinem illam amputandam docuit; ob quam spiritualia negliguntur, & postponuntur. Nec Christus prohibuit cogitare de crastino moderatè, de aliquibus diebus futuris, ob uictum necessarium, & quotidianum, vt dictum est; sed immoderatum desiderium longioris temporis futuri, ac si in hoc mundo semper uixuri essemus, quod denotat nimium affectum in hoc mundo habere. Vnde Ciprianus. Qui Christi caput esse discipulus, diuinum cibum petere debet, secundum uocem magistri sui, dicentis, primum quaerite Regnum Dei, renuncians omnibus, nec in longum desideria petitionis suæ extendere.

Quantum ad secundum, scilicet de pane spirituali, docet nos Christus petere panem sacramentalem, idest Sanctissimam Eucharistiam, & alia dona spiritualia, quibus anima reficitur, fortificatur, & consolidatur, ut possit promptius Regnum Dei, idest beatitudinem consequi. Est autem Christus panis nõ secundum ueritatem rei ad literam, sed secundum similitudinem tropi; ita que sicut panis materialis reficit corpus, ita Eucharistia, idest corpus Christi sub illis speciebus contentum reficit animam; nam quod significat, id efficit; de qua re dictum est satis supra, & ita hac ratione uocatur panis. Est igitur iste panis uerus, qui de celo descendit, qui sub sacramento animam dignè sumentis reficit, & confortat, non secundum substantiam propriam, sed per gratiam sacramentalem, quæ confertur dignè manducanti. Secundum substantiam quidem sumitur, quia Christus uerus sumitur; sed gratia est, quæ sumentis animam ad perficienda opera spiritualia confortat, & roborat: iuxta illud. Et panis cor hominis confirmat. Ad cuius sumptionem Apost. nos hortatur, dicens, Pascua nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur in azimis sinceritatis, & ueritatis. Hunc panem docet nos Christus petere, quia noster est, ideo dicit, panem nostrum, quia nobis natus, nobis datus est. Noster est, quia nobis paratur hæc mensa domini, aduersus eos, qui tribulant nos. Et dicit, quotidianum, quia quotidie ipso indigemus, sicut enim corpus quotidie indiget pane materiali, ad nutriendum, & conseruandum corpus, ac restaurandum, quod per calorem natuum deperditur; ita anima quotidie indiget hoc pane sacramentali, ad conseruandam spiritualementem vitam, ne deficiat in esse gratiæ per restaurationem caloris charitatis, qui per lassitudinem & uenialium frequentiam tepescit. Dicitur panis substantialis, secundum Mattheum, quia est supra nostram substantiam. Sed panis iste conuertit nos in Christum; iuxta illud Anstini. Tu conuerteris in me, & non ego in te: per gratiam, qua homo efficitur particeps Diuinitatis. Dicitur substantialis, quia sustentat per gratiam uitam animæ, uel quia est præcipuus, & peculiaris, super omnem substantiam, aliam a se.

Sequitur. D̄ Ā N̄ Ō B̄ Ī S̄ hodie. Da, gratis & liberaliter, qui dete dicis, Venire, & comedite sine argēto, & absque ulla commutatione. Nobis, s. filijs tuis, ex aqua, & Spiritu sancto regeneratis; nam alijs dare non conuenit. Hodie, i. quamdiu sumus in hac uita mortali. Hodie, idest pro omni cursu huius uitæ temporalis; nisi enim percipiamus eum in hac uita, non possumus adipiscere Regnum tuum in alia uita.

Sed hic quaeritur, quomodo quaerimus hunc panem sacramentalem quotidie dari nobis, cum a paucis quotidie sumatur, s. sacerdotibus, & Religiosis. Responderetur, quòd panis iste dupliciter sumitur a fidelibus, & manducatur, scilicet.

Nolite cogitare de crastino quomodo intelligit.

Nomine panis alio modo inteligitur sacramentalia dona spiritualia.

Dubium.

Responso.

Dubium. Responso licet.

De Sacrificio

Neet sacramentaliter, idest realiter, sacramentum sumendo: & spiritualiter, idest sumendo effectum sacramenti. sacramentaliter, & realiter quotidie sumunt sacerdotes: sed spiritualiter sumunt omnes fideles, qui credunt huic veritati sacramenti. Vnde Augustinus inquit. Crede, & manducasti. Spiritualiter dico manducant omnes existentes sine mortali & summendi desiderium habent: omnes enim nos vnum corpus millicum sumus cum Christo; cuius corporis ipse Christus caput est; & huius corporis sacerdos est os. iuxta illud Hieremie. 10. Si separaueris prætiosum a uili, quasi os meum eris. Separare prætiosum a uili, est separare animam a peccatis: quid enim prætiosius anima? & quid uilius peccato? Hæc autem separatio est propria sacerdotibus, qui comedunt peccata hominum; & sacrificium offerunt pro omni populo. Sacrificium autem immediate a sacerdotibus offertur, mediatè uero, & generaliter a populo ipso per manus sacerdotum offertur, iuxta illud Exodi. c. 5. Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto. Dum ergo sacerdos sacrum facit, & realiter comunicat, primo sumit pro se: deinde pro omnibus fidelibus tanquam os, ut dixi, distribuendo spiritualiter hoc alimentum sacramentale, per omnia membra huius corporis mystici, iuxta illud Psal. Particeps sum ego omnium timentium te. Panis igitur iste, qui a sacerdotibus quotidie manducatur, & sumitur, totum corpus Ecclesiæ quotidie spiritualiter reficit, & omnia membra illius de eius fructu participant; nisi per aliquod mortale fuerint debilitata, ut non possint ipsius utilitatem sentire, ideo petimus dari nobis hunc panem saluferum spiritualiter. Hic autem panis quotidie per fidem, spem, & charitatem interiori reficeret debet, nam sine eo nemo spiritualiter uiuere potest, quia ipse conseruat & reficit. Debet igitur fidelis quotidie hunc panem sacramentalem petere, & sicut semper realiter; semper tamen spiritualiter, quo ad eius effectum, idest donum gratiæ gratum facientis; non solum gratiæ præuenientis, & subsequenter, sed etiam perseverantis, cum uirtutibus concomitantibus: nam sicut petendo panem corporalem, sub nomine panis petimus omnia corporali uitæ necessaria, ut supra dictum est, ita petendo panem sacramentalem, sub nomine ipsius panis petimus omnia spiritualia dona, ad salutem animæ necessaria. Iste etiam exponi, de pane intelligentiæ scripturæ sacræ, nam tali pane etiam mens spiritualiter reficitur, & in uita spirituali educatur. iuxta illud. Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: per uerbum namque, quod procedit de ore Dei intelligitur omnis ueritas instructio, intellectus illuminatio, uoluntatis consolatio, & affectus exhortatio, quæ ex lectione, prædicatione, meditatione, & cōtemplatione diuinarum scripturarum procedit, sine quibus anima spiritualiter uiuere non potest. Vnde Rabanus. Siquis non uescitur uerbo Dei, ille non uiuit. Et Ambrosius in quodam sermone. Quisquis uerbo Dei pascitur, terrenum pabulum non requirit: populus, cui hic panis non datur, malè se habet. Vnde Propheta. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis; petimus ergo hunc panem dari nobis. Potest quoque exponi de pane poenitentia, & contritionis peccatorum, ac laborum, & penarum, quæ in satisfactionem peccatorum assumuntur. Iuxta illud Psal. 78. Cibabis nos pane lacrimarum, & potum dabis nobis lacrimis in mensura. Et Psal. 10. Sicut cinerem panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Sed quia ista potius pertinent ad sequentem petitionem: ideo pro nunc transeo. Recolligendo igitur prædicta, orando dicamus. Pater Noister qui es in celis da nobis hodie panem corporalem, quo ad necessitatem, & congruitatem uictus,

Nomine panis intelligitur etia scriptura sacra.

& uictus, fugiendo superflua, ne curiosa sollicitudine mens nostra curis seculi distracta, succumbat, & ex opposito, ne oppressi nimia egestate, & miseria, incidamus in desperationem: diuitias igitur & paupertatem ne dederis nobis, sed tantum uictui nostro tribue necessaria. Da nobis panem sacramentalem, quo ad eius fructus gratiæ, & donorum. Da nobis panem intelligentiæ scripturæ sacræ, ut per eius consolationem, spem habeamus. Et denique da nobis panem poenitentia salutaris: ideo sequitur.

ET DIMITTE NOBIS Debita nostra. Post petitionem collationis gratiæ, & bonorum Spiritualium, quæ adiuuant nos ad affectionem Regni celestis, petitur in hac parte, ut a nobis auferantur mala, quæ impediunt prædicti Regni adeptionem.

Sed hic dubitatur. Cur post petitionem bonorum ad ipiscendorum ponuntur petitiones malorum remouendorum, cum oppositum fieri deberet, prius nanque mala euelli debent, quæ bonis repugnant, deinde bona conferri. Iuxta illud Boetij. 3. de consolatione. Qui uult ingenuum sere agrum, prius labore, arua fructificibus. Ad hoc responderetur, ut supra diximus. Quod ordo est duplex in procedendo, scilicet Resolutiuus, & Compositiuus. In ordine resolutiuo sic proceditur, scilicet quod ultimum est in executione, primum est in intentione, & desiderio. In ordine autem compositiuo proceditur opposito modo. Et quia nostræ petitiones sequuntur ordinem desiderij, ideo prius petimus bona dari nobis, deinde malum remoueri, alius enim est ordo petitionum, alius operationum. Autoritas Boetij intelligitur, de ordine operationum, qui sequitur ordinem compositiuum. Vel melius. Gratiæ, & peccatum, quæ hic intelliguntur sub nomine boni, & mali, se habent respectu animæ nostræ, ut lux, & tenebra respectu domus. Quamuis enim lucis introductio per apertionem fenestras domus, sit simul tempore, cum expulsiōe umbræ, tamen in genere causæ efficientis, prius natura, intelligitur lucem introduci domum, quam tenebram expelli, sed in genere causæ materialis, prius intelligitur expelli tenebram, ad cuius remotionem, lux introducit. ita in proposito, quia in genere causæ efficientis, & finalis, prior est infusio gratiæ, & actus contritionis formatum, quam remissio peccatorum, Deus enim, per gratiam remittit culpam, & omnia alia ad nostram salutem operatur, ideo prius petimus, bona dari nobis, quam mala remoueri. Hæc autem mala sunt triplicia, ut supra tetigimus, scilicet præterita, præsentia, & futura, ideo tria petimus a nobis auferri. scilicet Malum culpæ, quod pertinet ad peccata præterita commissa, quod malum separatur nos a summo bono. Iuxta illud Isaiæ. 49. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum uestrum. & hoc malum auferitur per gratiam præuenientem; ideo dicimus. Dimitte nobis. Secundo petimus auferri occasiones peccatorum, quæ inducunt nos ad malum culpæ, quales sunt tentationes Dæmonis, Mundi, & carnis, quæ pertinent ad mala præsentia, quæ mala auferuntur per gratiam subsequentem, ideo dicimus. Et ne nos inducas in tērationem. Tertio petimus auferri mala pænæ, afflictiua corporis, & animæ, ut sunt pronitas ad malum, & fomitis inclinatio, quibus de facili ad peccata labi possumus, quæ pertinent ad mala futura: quæ auferuntur per donum gratiæ perseverantis, ideo dicimus. Sed libera nos a malo. Petimus, ergo nunc, ut dimittantur debita nostra. Sed quæ debita. Non census, uel pecunia, sed peccata commissa, ita expressit Lucas. c. 11. Dimitte nobis peccata nostra, loco cuius Mattheus posuit, debita, & Augustinus in huius sermone dominum in monte, sic exponit hunc passum, debita, idest peccata.

31

Dubium de ordine petendorum. Responso. Alia responso.

Malum tripliciter auferitur per triplicem gratiam.

Sed

De Sacrificio

Dubium Sed hic queritur, quomodo peccata dicuntur debita nostra: cum nullo iure nobis debeantur: immo si aliquo iure nobis deberentur, non punirentur; itaque peccata potius deberent dici, indebita; quia per ea amittimus uirtutes, quas ex debito deberemus habere: ideo rectè reprehenditur omnis, qui habet peccatum. Hac eadem ratione nec dicenda sunt nostra; quia illa tenere prohibemur. Tenemur utique tenere ex debito non peccata, sed uirtutes, scilicet, timorem, & amorem, & obedientiam, tanquam nostra, ratione possessionis. Ad hoc respondetur: Peccata dicuntur debita, non formaliter; id est uilla ex debito teneamur habere, ut instantia dicit: sed effectiue: id est quia efficiunt nos

Responsio. Deo debitores; & hoc dupliciter, vno modo quia peccando, uel committimus contra Dei uoluntatem prohibitionem, uel committimus contra Dei uoluntatem præceptiuam: & utroque modo subtrahimus ei debitam obedientiam; & a nobis auferimus debitas uirtutes, quibus remanemus debiores. Secundo modo; quia peccata statim, quod perpetrata sunt, debitores nos faciunt poenæ æternæ, quam patior ea teneamur: quicumque enim contra Deum peccat, efficitur reus gehennæ; in qua poenam soluere tenetur, nisi remittatur ei. Itaque peccata dicuntur debita, non quia, quasi ea deberemus habere; sed effectiue; quia faciunt nos debitores, & uirtutem, quibus per ea priuamur, & poenæ, ad quam patiendam iuste obligamur: ideo petimus, ut ista debita nobis dimittantur. Dicuntur etiam nostra, non sicut bona temporalia a nobis iuste possessa: sed quia non habent aliam causam, quam nostram uoluntatem, ut illa habeamus. Sed dices. Quomodo peccata non habent aliam causam, quam nostram uoluntatem, cum axioma uniuersale sit omnium Theologorum: non possunt frondes arboris moueri, sine uoluntate Dei; itaque nisi Deus concurreret ad nostram operationem, nihil agere possemus: unde ueritas dicit: sine me nihil potestis facere. Ad hoc dicitur. quàmuis Deus, ut causa uniuersalis prima concurrat ad omnes actus positiuos nostros, non per hoc sequitur, quod sit auctor peccati. Pura in actu fornicationis, Deus concurrat ad actum illum, ut causa prima, in quantum naturalis est; qui in esse produci non posset a causa secunda, nisi Deus cum illa concurreret; sed cum homo faciat, quod ei prohibetur, uoluntas propria est, & non Dei; ut committat illam deformitatem, quæ in illo actu naturali inuenitur, quæ deformitas consistit in hoc, scilicet homo utitur illo actu, quàmuis naturali, contra debitum rationis, prout ordinatus est a Deo. Itaque & si Deus concurrat in illo actu, ut causa uniuersalis; in quantum naturalis, secundum leges communes nature uniuersalis, non tamen concurrat cum uoluntate hominis, eligentis actum illum, in quantum deformis est, & contra debitum nature, ut deus ordinauerat, dum cuncta posuit in numero, pondere, & mensura: quod est dicere: Deus concurrat ad actus positiuos causarum secundarum, secundum naturas, scilicet cum causis necessarijs necessario, cum contingentibus contingententer, & cum liberis, libere, eas non variando a natura sua, sed non ad actum negatiuum, uel priuatiuum, causa liberè, quod est peccatum. Et ideo peccat contra Deum, fornicando, sua propria uoluntate, quæ relictis regulis æternis a Deo conditis, conuertit se uoluntariè ad faciendum rem sibi indebitam: itaque non res illa appetita, uel perpetrata facit uoluntatem malam, sed ipsa met uoluntas se maculat, quia rem illam inordinatè appetit. Cum ergo propria uoluntate peccamus, uoluntariè deficiendo a recta iustitia; & regulis Diuinis, ideo dicuntur peccata nostra, & consequenter nobis imputantur, & non alijs. Iuxta illud Osee Prophete. Perditio tua Israel ex te, tatummodo in me auxilium tuum. Idcirco Magister Christus

Dubium de causa peccati.

Responsio.

Misse.

us docet nos, orando, petere, ut talia peccata nobis dimittantur: & ut quotidie dimittantur, quia quotidie peccamus. Nec petimus nos, quasi mandos coram Deo ambulare, quia tali præsumptione magis peccatores redderemur. Vnde Ciprianus ait. Quam necesse, quàm prouide, & salubriter admonemur, quod peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur.

Dubitatur se uendo, cum in hac oratione, petitur remissio peccati proprii: ergo qui conscius peccati non est, non tenetur dicere hanc orationem, uel saltem hanc particulam scilicet (dimitte nobis). Respondetur, quod nostra uita mortalis, & infirma, ob poenas peccati originalis relictas, uix, aut nunquam sine peccatis saltem uenialibus esse queat. Vnde Ioannes ait. in Epistola Cano. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Neque pro uenialibus peccatis, ab oratione cessare debet, qui de mortali conscius non est: licet enim talia dicantur minima: non tamen sunt negligenda: ipsa namque frequentata, charitatem tepesciunt, & ad mortalia disponunt, atque inclinant. Vnde Ang. lib. de decem cord. ait. Noli contemere uenialia: eo quod minima sunt: sed time, quia plura sunt: plerumque enim Bekia minuta necant, & gutta pluuie, dum multæ sunt, fluuium implent, & domos euertunt. Timenda ergo sunt: & pro eis orare debemus: immo oratio ipsa Dominicalis singulariter, circa uenialia, & quotidianos defectus efficaciam habet: per hanc enim orationem saepe repetitam, remissionem uenialium consequimur: si pie, & fideliter oramus: & a poenis mortalium remissorum, quoque per eam liberamur.

Dubium de eo, qui non est conscius peccati.

Peccata uenialia non sunt negligenda.

Oratio Dominicalis ualeat singulariter contra uenialia.

Vnde August. in Enchiridion. c. 7. ait De quotidianis se uibusque peccatis, sine quibus hæc uita non ducitur: quotidiana oratio satis facit. Et hoc non solum ex motu cordis pij internus, sed ex ut orationis, ut saepe diximus. Et si forte, per reuelationem quis sciret se esse immunem ab omni etiam ueniali, adhuc orare debet, tanquam membrum Ecclesie, in communi pro alijs, dicendo, Dimitte nobis, id est omnibus fidelibus filijs tuis, debita nostra, id est debita uniuersalia. Delet quoque ea, quæ seclerata gesta sunt, quando uita per poenitentiam in melius mutatur: nam si ueraciter dicatur, Dimitte nobis debita nostra, si eut & nos dimittimus debitoribus nostris: fidelis est Deus, ut dimittat nobis, per hanc dominicam orationem, quæ a Christo Domino instituta fuit. Per hanc igitur orationem petamus, ut dimittantur generaliter omnia peccata: quia omnia, & singula impediunt ingressum Dei Regni, quod supra petiuimus aduenire; mortalia namque omnino ab eo excludunt, uenialia, & poenæ mortalium remissorum debita adhuc non soluta, in purgatorio nos retardant, si hic non dimittantur. Omnia supra dicta petimus dimitti dum oramus, dicendo, Pater Noster qui es in celis, & clauis uitæ, & mortis solus habes, cõfisi de tua infinita misericordia, audemus dicere. Dimitte nobis debita nostra. Primo debita latryæ, obedientiæ, iustitiæ, timoris reuerentialis, amoris filialis, & similiarum: quibus per peccata priuati sumus, & tibi non obtemperamus, & ideo per dictorum amissionem, cum ea habere deberemus, tui debitores sumus.

Secundo, dimitte, quod omissione & commissine peccauimus. Tertio, dimitte, id est relaxa poenas æternas, pro quibus tibi debitores sumus, & a tuo Regno excludimur, dimitte inquam talia debita, non imputando ea nobis, sed tegendo. Quarto, tu Pater, qui deducis ad inferos, & reducis, commuta illas æternas in temporales, tua pietate in hac uita soluendas, ut per poenitentiam dolorem, hic satisfaciamus. Quinto, tu Pater, qui diues es in omnes & tujs misericordie non est numerus, dimitte nobis debita nostra, id est quidquid in purgatorio

De Sacrificio

torio debemus, relaxa hic, per merita passionis Filij tui, qui satisfecit infinite plusquam opus erat, ut liberi, & expediti ab omni debito, in sine uitæ ad Regnum tuum, ad quod aspiramus, euolare possimus, & te in æternum frui.

Sequitur S I C V T. & nos dimittimus debitoribus nostris. Posita prima parte huius petitionis, quæ est forma petendi. In hac, secunda ponit modum petendi, per clausulam modificantem petitionem: qua clausula deficienter in orante, oratio non habet effectum: nam Christus magister noiter, celestis, & sapientissimus, suæ sapientiæ prouidentia, ut oratio ista esset sufficientissima in se, efficacissima apud Deum, & fructuosissima nobis; uoluit, ut nos coargueret aliquid, orando, scilicet, ut ita nos apud proximos nostros liberales simus, in dimittendo eis, sicut desideramus, Deum esse apud nos liberalem in dimittendo nobis; propter quod, ut Deus reddatur magis exaudibilis, iuxta illud Eccle. 28. Relinque proximo tuo nocenti; & tunc deprecanti tibi soluentur peccata. Vnde Ciprianus super hoc, ait. Qui orare nos pro debitis, & peccatis docuit, adiunxit planè, & legem addidit, certa nos conditione, & sponcione constituens; ut ita nobis dimitti debita, secundum quod & ipsi debitoribus nostris dimittimus, scilicet impetrari non posse, quod pro peccatis petimus; nisi & ipsi circa debitores nostros paria faciamus. Docendo igitur Christus nos orare, non simpliciter remissionem peccatorum petere uoluit, ut sit in cæteris alijs petitionibus; sed regulam dedit, ut si uelimus nobis dimitti debita nostra: nos etiã proximis nostris eorum peccata in nos commissa dimittamus: iustissimum enim est, ut homo non neget alteri, quod sibi donari desiderat, & fieri petat. Ideo Christus statim post orationem prædictam institutam, subiunxit Matthæi. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet uobis pater celestis peccata uestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Ecce regulam nobis datam, potissimum nobis commendatam: per quam nobis indicauit, quid nobis opus est facere, ut remissionem peccatorum impetremus. Et est unum de consilijs, quo nostras materias euadere possumus: & est simpliciter necessarium ratione finis: qui enim ex corde suo prius non dimittit, non existimet se a Domino consequi remissionem suorum peccatorum. Dico (ex corde) nam qui unum ore dicit, & aliud in corde habet, mentitur Deo: dicit remitto, & non remittit. Dico (prius) non enim Christus dixit, ut Deus prius dimittat nobis debita nostra; deinde nos dimittamus debitoribus nostris: scit enim Deus, homines esse mēdaces; ut si receperint prius remissionem peccatorum suorum, ipsi postea suis debitoribus non remitterent, ut fecit ille seruus nequam conseruo suo, Matt. 18. qui postquam impetrauit a Domino suam remissionem debiti sui; inuenit conseruum suum, & suffocauit eum, pro debito illius, nolens ei misereri, ut dominus eius sibi miserus fuerat. Et ideo August. & Gregorius aiunt. Bonum quod a Deo compuncti petimus, hoc ipsum primo proximo faciamus. Consideret igitur homo, dum orat, quid Deo proponit, & propria eius sententia iudicetur: nam qui, orando, dicit Deo, dimitte, sicut dimitto; & ipse de corde non dimittit; primo non exauatur, dicit enim Bernardus. Venia Dei peccatori non datur, cuius cor rancore inuidig, aut liuore afficitur. Secundo, Deum aduersus seipsum ad iracundiam prouocat, & non aduertit. Vnde Chrysostomus ait. Qui inimicitias in corde, & in ore seruat aduersus legentem, non Deum orat, se irritat apud Deum gratiam non obtinet, sed æternam damnationem sibi postulat. Miror ergo, quomodo homines ante Deum accedunt cum corde odio, ad recitandum hanc Dominicam orationem: qui enim ad tam magna tonitrua non excitatur, non cor-

mit certè, sed mortuus est.

Sed hic queritur. Quomodo per hæc orationem compellimur, ut proximis nostris dimittamus peccata, & offensas, ut nobis dimittatur, Cum peccata dimittere proprium sit Dei? Secundo quomodo debemus semper dimittere: si quandoque hoc esset contra uoluntatem Dei? cum qua tenemur conformari, ut dictum est supra; nam stare potest, aliquem, qui me offendit, esse obstinatum in se emendando, propter quod Deus illi non remittat; unde nec ego remittere debeo. Tertio aiunt doctores, & ego alias dixi; nobis licitum esse quandoque non dimittere querelam, sed uindictam querere de offensa nobis facta, ut iustitia locum habeat. Quomodo ergo orando, compellimur semper dimittere?

Ad hæc breuiter respondetur. Ad primum dicitur, peccata dimitti, potest intelligi tripliciter. Vno modo principaliter, & autoritatiuè, altero modo, ministerialiter alio modo, relaxando odium, & uindictæ desiderium, ex fraternali charitate. Primo modo solus Deus dimittit peccata, non imputando illi ad peccatum æternam, & animam gratia informando in contritione. Secundo modo, dimittit sacerdos uirtute clauium Ecclesiæ in confessione, de quo infra. Tertio modo quilibet fidelis, qui se sentit offensus, dum de corde suo remouet rancorem, & odium contra proximum suum offendentem, dum ille satisfacit iniuriæ, & damno dato: licet quandoque remissio fiat sine satisfactione, quod est perfectorum, hoc modo dicitur, hominem remittere debitori suo debitum, id est offensam, & ita loquimur hic.

Ad secundum dicitur, quod homo tenetur se conformare uoluntati Dei antecedenti, qua Deus uult omnes homines saluos fieri, ideo uelle debet, inimicum suum fore beatum, & non damnari, itaque quantum est ex se dimittere debet, scilicet non optando, ut pro tali offensa sibi facta, inimicus suus æternaliter damnetur, & puniatur; & hoc modo tenetur ex fraternali charitate, cum sit proximus, & sicut ipse beatitudinis capax, a qua dum est uiator excludi non debet, non enim, dum est in uia, de eo salus desperanda est, ait Augusti in lib. Sermo num, nam si modo malus est, postea emendari potest, & saluari. Itaque ad dubium, homo quantum est ex se, peccatum peccanti dimittit, quamuis Deus peccatorem, dum in peccato persistit, reum teneat. Quod si peccator, durante obstinatione, in peccato decidit, tunc offensus conformando se uoluntati Dei efficaci, qua uult obstinatos æternaliter puniri, uult etiam & ipse obseruari iustitiam Dei in obstinatos. Et cum his, potest homo quandoque desiderare, ut secundum regulas iustitiæ temporaliter puniatur; uel immediate a Deo, uel per Iudices, ad hoc constitutos in terra, & hoc non liuore uindictæ, odio persequendo, quia esset mortale, sed in sui emendationem, & salutem.

Ad tertium dubium, patet responsio ex dictis. Hinc sequitur, quod quandoque possumus de offensa querelam facere, ut peccatum puniatur, pro delinquentis emendatione, & Reipublicæ conseruatione, & denique sui satisfactione, quamuis querelam sequi sine rancore sit difficile, non tamen impossibile, ut cum hoc non possit iuste orare, non dimittendo, quo ad penam temporalem. Sed nunquid offendente parato satisfacere, quo ad omnia, parti offensa, offensus teneatur, ei querelam remittere ut in se possit orare, an illam iudici relinquere, ut officium suum prosequatur. Ad hoc difficile est responderi, ideo repetendæ sunt ad obiecta responsiones.

Vel dicamus alius, & melius. In hac debitorum dimissione tria considerari possunt. Primum est offensa Dei, seu culpa, quam homo incurrit peccando in

1. Dubium
quomodo
dimittere
debemus
quod est
prius Dei.

2. Dubium
de confor
matione Di
uina nolū
ratis.

3. Dubium
de remissio
ne quere
re.

Ad secun
dum.

Ad tertiu

Fortifica
tio dubij.

Responso
rationes.

De Sacrificio

proximum: nemo enim potest proximum iniuste ledere sine Dei offensa. Secū- dum est rancor, & odium, quod offensus concipit aduersus offendentem, & le- dentem, de offensa sibi facta. Tertium est iniuria, vel damnum iniuste passum, in persona, fama, uel bonis, propter quæ rancorem, & odium concipit.

Quantum ad primum, scilicet offensam Dei, & culpam; nos possumus ora- re ut Deus dimittat culpam nos offendenti, quam offendendo incurrit: non au- tem possumus nos illam dimittere, solius enim Dei est culpam dimittere, ut dictum est.

Immo tenetur orare, & desiderare, ut Deus proximo nos offendenti, talem culpam dimittere dignetur, & eam non æternaliter puniat. Iuxta Domini præ- ceptum Matt. 5. Diligite inimicos uestros, benefacite his, qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos: ut sitis filij patris uestri, qui in cælis est. Pro quo nota, quod per hoc præceptum, nos tenemur diligere ini- micos, non in quantum inimicos, id est mali, & peruersi homines sunt: quia ut sic, sunt odidendi: ait enim Propheta. Iniquos odio habui: sed quantum ad natu- ram, quæ bona est, secundum quam sunt capaces beatitudinis, dum sunt in uia; quia possunt vitam mutare, & mereri. Et ita conciliantur autoritates Scripu- ræ, quæ contrariæ uidentur. Et ideo tanquam proximos, eos diligere debe- mus, desiderando eis bonum æternum, sicut & nobis. Tenemur etiam eis bene- facere: non quod teneamur eis in particulari signa dilectionis ostendere, sed in generali, scilicet, ut si acciderit facere aliquod beneficium communitati: eos de illa communitate non debemus excludere. Ita que sicut in generali eos diligere tenemur, ita & benefacere. In particulari autem, circa eos præpara- tionem animi habeamus, dum enim necessitas occurrerit, tunc ex charitate eos subuenire tenemur, & adiuuare, sicut & ceteros amicos, sine differentia: Tenemur quoque pro eis orare, non in particulari, sed in uniuersali, id est non excludere eos a nostris orationibus, dum pro omnibus oramus. Et dum ita fa- cimus: tunc uerè dici potest, quod sumus filij Dei adoptiui: & rationabiliter di- cere possumus. Pater Noster alias inuimè. Si quid autem ultra hæc, inueniatur in sacra scriptura aliud expressum: illud de consilio est, & non de præcepto, quod obseruare, perfectiorum est. Ita que tunc dimittimus, quo ad hanc primâ considerationem, dum pro inimicis oramus, ut Deus dimittat eis culpam: sepe namque sic orantes, remissionem peccatorum inimicis nostris impetramus, si non manent in obstinatione. Solet enim dici, quod Ecclesia, id est fideles, pij tri- bus modis impugnantur, scilicet odio suo corde, offensiuis uerbis, & corporis cruciati: ipsi autem e contra se habent. scilicet diligendo, benefaciendo, & orando.

Quantum ad secundum, scilicet rancorem, & odium, quod concipimus cõ- tra ledentes nos: tenemur eis dimittere, quia Christus sic præcipit: tunc autem dimittimus debitoribus nostris offensam, pro qua sunt nobis debitores, cum rancorem, et odium relaxamus: tunc dimittimus; tunc Iræ non obtempera- mus: tunc dimittimus, cum contra offendentem, propria autoritate, uindictâ non querimus dico (propria autoritate) quia autoritate publica, non prohibe- mur, ut infra dicemus: non enim supra dicta stare possunt cum dilectione, et cheritate ad quam tenemur de necessitate salutis. Illum quidem inimicum odire debemus, qui nos offendit in bonis animæ: illum dico, qui facit, ut amit- tamus Dei amicitiam: illum odire debemus, qui contra nos pugnat ante Deum. Quis est hic? Audi Augustinum. Fratres mei exercete uos, in quantum potestis, ad exercendam mansuetudinem, etiam erga inimicos: si enate Iræ, quæ uos

stimulat

Missæ.

129

stimulat ad uindictam. Si uindicare te uis de inimico tuo, ad ipsam Iræ te cõ- uerte: ipsa enim est inimica tua; quæ occidit animam tuam. Oraturus es Deus uentura est hora, ut dicas Pater noster uenturus es ad illum uersum, dimitte nobis, &c. Quid sequitur? Sicut & nos dimittimus. Ibi illa inimica stat contra te, sepit uiam; orationi tuæ murum erigit: non est, qua transeas. Benè dixisti totum Pater noster vsque ad, dimitte nobis, quid sequitur, postea? Sicut & nos dimittimus: si forsè ipsa aduertatur: qualis est inimica, fratres, quæ cõtradicit? Sicut & nos: &c. Non sauias ergo contra inimicum tuum, in istam sauias. hæc ille. Reprime igitur Iræ, eam odi, eam persequere, eam tandem iaterfice: nam ad hoc te inuitat consideratio peccatorum tuorum; quibus Deum pa- trem tuum offendisti; qui paratus est dimittere tibi, si tu dimittis ex corde debitori tuo. Ad hoc te mouet præceptum Domini, quod dicit, ut dimittatis de cordibus uestris peccata proximi, offendentis uos. Ad te incitant minæ Dei iudicis tui, dicentis. Nisi dimiseritis, non dimittetur uobis. Ad hoc te stimu- lat indignatio Domini, qui nisi dimiseris, reuocabit omnia peccata præterita tibi dimissa; quo ad ingratitudinem tuam: exemplo illius conserui misericor- diam conserui a Domino suo, & non miserentis conserui sui: propter quod de- bitum sibi dimissum, ab eo repetitum fuit. Matt. 18. In hoc te confundit factus Saluatoris nostri, Stephani prothomartiris, & multorum aliorum sanctorum; qui tam liberaliter dimiserunt, & orauerunt pro persecutoribus, & offendentibus eos. Vnde Bernardus. Omnem dimisit iniuriam, ut eam nec damnaret ulciscē- do, nec cõfunderet improbando, nec minus diligeret imputando. Et deniq. ad hoc te allectare debet inter cætera, misericordia Dei: qui non permittit, ut ita facile ab alijs ledatur, qui ita proptè propter ipsius amorè dimittit: Deus. n. animos offendentiū mollet erga hoies pios, & mansuetos, ut eos non obidat. Vnde Ambrosius. super Lucā. Discas frequēter ignoscere, nec indignationem teneas: nihil. n. est, quo possit offendi, cui ignoscendi est consuetudo.

Sed dicit aliquis. nunquid teneor dimittere debitori meo in sua malitia, & ob- stinatione pmanēte; nec se peccasse recognoscēte; nec et a me ueniā de offen- sa petēte: nā tali dimittere, durū uidetur. In hoc distinguo. si intelligis de iniu- ria, & dāno dato: inferius ad tertium respondebo; si autē de odio, & rancore, de quo est hic sermo, dico, quod sic: nam siue offendens petat ueniā, siue non piè uiuens, teneris rancorem, & odium contra eum conceptum, de corde tuo relaxare. Vnde Paulus ad Rom. 12. Date locum Iræ: ac si diceret ait Anselmus. Quid opus est, uos ipsos uestras ultum ire iniurias: qui nec corda hominum nosse, nec agnita eorū scelera, tranquillo ualeris aīo iudicare? Quin potius quod i uos peccarūt, quasi fratribus, & pximijs ex corde remittite, ut & Deus uestra peccata remittat: scientes, quia si corrigi uoluerint, eos socios bonorum habe- bitis, sin aliter, rectius Diuino iudicio, quod errare nō potest, sicut nec irasci potest, quā uestro, dānabuntur. Et uerè iudicium eius debetis expectare, quod dicit. Mihi uindictam, & ego retribuam eis: id est, omnia mala, quæ uobis irro- gantur, mihi sunt, sed ego uindictam mihi pro his retribuam. Cum ergo te- nemur inimicos diligere, etiam dum inimici sunt, ut dictum est: talis dilectio non cõparatur odium, & rancorem, et itante illius inimicitia, & obstinatione.

Secundo adhuc instatur. Nunquid offensus, ultra hoc, teneatur inimi- co signa exteriora dilectionis ostendere. Et uidetur quod sic: nam si tenetur eum diligere, ut dictum est: consequens est, ut benefacere, iuuare, ac eum salutare teneatur: nam sine opere dilectio uera non est: probatio enim di- lectiois, exhibitio est operis. Vnde Paulus. quo supra. Si exierit inimicus

R tuus

Dubium de remissione obsequiis inimicis.

2. Dubium ostendendis signis exterioribus inimico.

Nota de pcepto diligendo ini- micum.

Ad secun- dum.

Quem ini- micum odi- re debemus

Responsio. rous ciba illum, si sitit potum da illi. Præterea abnegare huiusmodi signa familiaritatis, & beneficentiæ, signum est uindictæ; ergo tenemur illa ostendere. Ad hæc respondetur cum Scoto in 3. distinctione 30. quod in hoc præcepto de dilectione inimici, quædam considerantur, in quantum habent uim præcepti negatiui, ut est non odire inimicum, non esse desiderare eius damnationem, & gratiæ priuationem, ac aliorum bonorum ad salutem ordinatorum, & huiusmodi: & hoc modo semper debemus interiorius, & exteriorius hæc bona inimico uelle, quia præcepta negatiua obligant ad semper. Quædam considerantur, ut habent uim præcepti affirmatiui, ut est benefacere, obsequia præstare, salutare, & huiusmodi, & hoc modo ad hæc non tenemur, nisi quando occurrit occasio, præcepta namque affirmatiua non obligant ad semper, id est omnitempore, sed semper, id est pro loco, & tempore. Hæc autem occasio dupliciter occurrere potest, ait D. T. 2. q. 2. art. 9. Vel in comuni, dum homo orat pro omnibus si delibus, uel distribuit aliqua communiter, uel simile bonum facit, & tunc inimicus ab huiusmodi beneficijs excludi non debet, ut dictum est supra, & ita dicendum de saluatione. Vel occurrere potest in particulari, dum homo exhibet aliquibus particularibus personis aliqua particularia beneficia, & signa dilectionis, & tunc non tenetur hæc inimicis præstare; quia nec amicis, nisi in casu necessitatis; quando etiam amicis tenemur. Itaque ad hæc, de necessitate salutis non tenemur, nisi secundum præparationem animi, ut scilicet loco, & tempore exhibeantur, quando ea amicis etiam ex præcepto charitatis impedere tenemur. Si autem extra casum necessitatis, hæc & similia inimico præstarentur, esset actus perfectæ charitatis, & ita intelligitur dictum Pauli supra citati. Unde subiungit. Hoc enim faciens, carbores ignis congeres super caput eius, id est feruentes, & urentes penitentia dolores accumulabis super mentem eius; beneficijs enim tuis uictus, dolebit, te offendisse, a quo pro malo bona recepit, & ita in bono malum uincet.

1. *Corollarium.* Ex his sequuntur aliqua corollaria scitu necessaria, primum est. A communibus orationibus, & beneficijs communiter exhibendis, inimicus excludi non debet.

Secundum est, quædam obsequia, & complementa, quæ omnibus communi-

2. *Corollarium.* ter fiunt, inimico non sunt neganda.

3. *Corollarium.* Tertium est, communis salutatio, & loquela, quæ omnibus communiter occurrentibus fit, inimico non est deneganda. In particulari autem, dum particulariter inimicus occurrit, non est subtrahenda, si iudicatur, per eius subtractionem inimicum scandalizari, uel malum concipere: si uero per hæc magis alteraretur, uel ostenderet sibi non placere, silentium est.

4. *Corollarium.* Quartum est, secundum animi præparationem homo intentionem habere debet, iuuant inimicis, in omni sua necessitate, occasione occurrente; tam in bonis spiritalibus, scilicet eum docendo uia salutis, si ignarus est: uel instruendo, per correctionem fraternam, si malus est, & huiusmodi; quam in bonis temporalibus, ut est subuenire eum de rebus necessarijs, in articulo necessitatis. Et per hæc patet responsio ad obiecta.

Ad tertium. Quantum ad tertium, si iniuriam illatam, & damnum iniuste factum, siue in persona, siue in bonis, dico multa. Quo ad iniuriam, non tenetur homo illam remittere omnino, quo minus iniuranti, ne iniurias contineret, possit obistere; uia tamen iudiciali, & publica autoritate, quærelando, & insistendo, si opus est, ut iniuriæ satisfaciatur, & honor recuperetur, medijs conuenientibus; & peccatum puniatur, ad uindictam malorum, laudem uero bonorum, & hoc sine rancore, quamuis difficile sit, quærelam insistere, & odio non persequi, quæ difficultas mouet

mouet aliquos doctores, ad non consentiendum nobiscum, ideo ad fugiendum iram. hæc fieri debent, autoritate publica, debitis medijs, sine falsitate. Probat conclusio, si homo autoritate priuata impedire potest, ne aliquis sibi iniuriam faciat, cum moderamine inculpate tutelæ tamen, uim vi repellendo: de quo satis in tertia parte summæ dictum est. Cap. de irregularitate, multo magis in iuriam factam, autoritate publica, prosequi potest, ut dictum est. Dico (potest) sine peccato, si odium non adest. dico (potest) & non (debet) nam perfectionis esset, illam non prosequi, nisi esset in dignitate constitutus: quia tunc ratione dignitatis, & officij, non posset renuntiare honori, & famæ suæ; ait Sotus. quinto de iustitia, & iure quæst. 10. & post eum Nauar. Sed communiter loquendo, perfectionis esset, iniuriam remittere, & patienter persecutiones sustinere. Unde Anselmus, super illud Pauli. Date locum Iræ, dicit. Ille dat locum Iræ, qui iram superbientium humiliter fugiendo, declinat. Itaque passus iniuriam ab alio, tam infamam, quam in persona, satisfactionem exigere potest, salua tamen charitate, & autoritate iudicis: quia ad hoc statuta sunt leges, tam diuinæ, quam humanæ. Quo uero ad damnum, passum in bonis, multo magis homo potest ciuilitate offendentem persequi, donec suum recuperet, & hoc uniuersaliter. In casu autem licet pro bonorum damno criminaliter procedere, quando scilicet damnificans indiget correctione, & castigatione, ne in malo perseueret: quia est homo nocuus, in Republica, & in similibus affuetus interest. n. Reipublicæ, ut tales puniantur, ait D. T. super dicto Pauli supra citato. Dixi. (in casu) nam extra prædictum casum, criminaliter persequi, non esset sine rancore. Sed homo debet compati fragilitati proximi. Dico (fragilitati) sed non malitiæ ratione iam dicta.

Quæritur hic. An offendens teneatur ueniam petere ab offenso, ut sibi parcat, & ignoscat, ac satisfaciatur? Ad hoc breuiter respondetur. Et primo quantum ad offensam factam in persona, dicitur. Si offensa facta est in manifesto, hoc est sciente offenso, & autorem, tunc offendens tenetur reconciliari cum offenso, ueniam petendo, & satisfactionem faciendo, si opus est. Iuxta præceptum Christi. Matt. 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, scilicet quia eum læsisis; relinque ibi munus tuum ante altare, & uade reconciliari prius fratri tuo, &c. Quod intelligitur de reconciliatione exteriori, post illatam iniuriam; nam pro interiori non opus esset præcipere, ut ab altare discederet, cum illa fiat sola contritione. Verum hæc reconciliatio aliter fit inter nobiles, & aliter fit inter plebeos, ut ait Sotus: sufficit autem, ut fiat sicut fieri consuevit inter eos, secundum qualitatem personarum, diuersitatem Gentium, & locorum: & hoc, si offensus est præsens: si autem præsens non est, habeat animum preparatum, illam facere, quando tempus, & locus dabitur, ut possit bene orare, & confiteri. Et si præsentia haberi non potest, doleat in corde suo, coram Deo de offensa facta, & impotentia satisfaciendi. Si autem offensa facta fuit in occulto, id est ignorante offenso, tunc non opus est, ut offendens se prodeat, se accusando, ueniam petens: posset enim esse occasio maioris mali, scilicet turbatio ex parte offensi, & infamia ex parte offendentis. Sed sufficit, quo ad necessitatem salutis animæ, reconciliatio interior, coram Deo, & si occurrat reficere aliquod damnum, illud fiat secreto, medio confessore uel alio fide digno. Secundo, quantum ad offensam factam in fama, si eum in faciem iniuriauerit, reconciliatur cum eo, eius honori satisfaciendo, si fieri potest, ut dictum supra. Si autem pro ditium in absentia, non opus est dicere coram infamato, se mentitum esse, sed

Dubium de obligatione petendi ueniam.

eoram illis, quibus locutus est, in famiam dictam, uerbis prudentibus, de eorum mentem auferendo. De qua satisfactione quomodo fieri debeat, dictum est in secunda parte summæ nostræ. c. de restitutione famæ. Tertio quantum ad offensam factam in bonis, non opus est reconciliari uerbis, sed factis, restituendo ablatum, uel refarciendo damnum datum, per seipsum, si apertè eum læsit, si autè occultè per tertiam personam fidè dignà, si haberi pòt, & restitutio fieri pòt sine scàda'o; aliàs expectetur occasio, & còmoditas, ut secretò fiat, ue for- tè dånificans prodāt, & remaneat infamatus corā alijs, ubi habet in bona fama, & opinione, fama. n. cum sit altioris ordinis, bonis tēporalibus debet præponi; & multo magis, si ultra hæc, periculum esset pati aliud peius. Vbi autè hæc pericula nō currūt, q̄a psonæ inter quas est discriminē, nō sunt tales, fiat ut pòt. Et de hoc satis in secunda parte summæ. cap. de restitutione in particulari.

*Nota ex di-
ctis colligē-
da. pro sa-
tisfactione
dubij diffi-
cilis.*

Hinc duo colliguntur. vnum est, si qui offendit, paratus est facere omnem de- bitam satisfactionem iudicio prudentis, offensus non debet procedere uia cri- minali, eum quærelando. Alterum est, si fortè iam quærelam fecerat, tenetur illam cassare ad instantiam offendentis, parati ueniam petere de offensa facta; & satisfacere de omni iniuria. & dāno dato, nisi offendens talis esset, ut opti- mum esset, quærelam proseguere, ut castigetur, & emendetur.

Probatur prima pars; nam ut paulo ante dicebamus; Christus præcepit, ut offendens relinquat munus ad altare, & offensum a deat, petatq. remissionē, & recōciliationem; signum est, ut etiam offensus, ueniam petenti, & satis facere uolenti remittere teneatur nō solum rancorem, sed omnem pēnam. Quis. n. negabit, offensum teneri, eodem præcepto, offendentis recōciliationem acce- ptare, & uindictam relaxare, quo reus tenetur ueniam, & reconciliationē pe- tere? Sicut enim ex illis uerbis Joānis 20. Quorū remiseritis peccata, remissa erunt, &c. colligitur, ut Ecclesia interpretatur, eodem præcepto teneri pēn- tentes ad confessores accedere, & peccata cōfiteri, ut tenentur confessores eos absolueret. Ita ex hoc præcepto, contra offendentes, ut reconciliantur cum offensis; sequitur, ut offensus reconciliationem acceptet, alioquin frustra Christus offendentem præcipere, ut ad fratrem offensum accederet pro recon- ciliatione, & condonatione consequenda, si frater offensus ad illam conce- dendam, eodem præcepto, non esset obligatus. Et si diceretur, sufficit, ut odiū remittam ex corde, sed uolo, ut iustitia habeat locum suum. Ad hoc replico, quod odium remittere teneris, etiam si recōciliationem non petat, ut dictū est supra: sed ad quid opus erat præcipere offendentem, ut de altare disce- deret, pro reconciliatione faciendā, nisi tu quoque ultra relaxationem odij, aliquid aliud facere tenereris? præterea hoc non stant simul, odium relinque- re, & reum, qui paratus est emendam facere, persequi. Sed dices, ego non per- sequor, insistendo, sed tantum relinquo eum in manu iudicis, pro quærela fa- cta. Respondet, q̄ hoc non sufficit, nam si remissio quærelæ in scriptis, sit dene- gāda hoc fiet propter tria. scilicet uel quia est superflua; uel q̄a offenso remittenti, nocet, uel quia offendentem prodest. Non propter primum, nam in communi ho- minum usu, habetur, ut ubi est aliqua inimicitia, in qua curia se intromisit, tūc intelligatur pax firma & stabilis, quando interuenit scriptura immo est ne- cessaria, ad tollendam omnem suspicionem; nunquam enim offendens purabit se esse in tuto, quousque pax in scriptis firmeretur, maximè ubi sunt inimicitia capitalis. Nō propter secundum; scilicet nocuum mentum offensū, nam remissio in scriptis non nocet offenso, quantum ad animi pacationem, immo oppositum est uerum, quia per scripturam magis firmatur fœdus amici-

amicitiæ, ex utraque parte. Nec dici potest, quod nocet uita offensæ; immo ex scriptura potest oriri hæc securitas, dum de tali dubitatur; potest enim reus, dum ei quærela relaxatur, & pax in scriptis stabilitur, ut fidem, & cautionem de malo non inferendo præstet. Nec nocet honori; quia of- fendens, cum paratus sit emendam facere omnibus modis possibilibus, ad iudicium sapientis, ut consueuit fieri, inter homines suæ conditionis, ut di- ctum est supra: non est cur non remaneat satisfactus, quærelam cassan- do, sicut & illam non cassaret: unde tum hac ratione, tum amore Dei, ut Christianus acquiescere debet. Neque nocet bonis; quia, ut dictum est, omni- bus modis possibilibus offertur satisfacere, ac damnum refarcire. Neque pro- pter tertium scilicet quia offendentem prodest, neganda est, scilicet eo quod, que- rela remissa, postea micus ageretur cum ipso. Si. n. hac ratione moueris, ad nō remittendum, datur intelligi; te non esse sine odio, & inuidia; cum tibi dis- plicet utile inimici tui, sine tuo damno. Si enim quis debitor esset tribus seorsum: facta uni eorum solutione, nonne ille de solutione sibi facta fi- dem facere deberet, quamuis alijs non soluerit? Sic dico in proposito; cū ho- mo delinquit in proximum, tribus remanet debitor, Deo, s. Reipublicæ, & par- ti læsæ. Deo satisfacit per penitentiam; cui remissa culpa, iniungitur aliqua pē- na temporalis, soluenda in hoc, uel alio seculo. Reipublicæ satisfacit, per sen- tentiam a Iudice latam, secundum leges, cui remissa quærela, mitior pœna im- ponitur. Homini læso satisfacit, per ueniam petitam, & damnum refarcitum, cui satisfacto, non est amplius per eum ab offedente exigendum, siue ille alijs satisfaciat, siue non; neque ei curæ esse debet, quid de illo facit Iudex. Et si of- fenso displicet, quod Iudex, remissa quærela, pœnam illi exiguam imponet, di- splicebit quoque, quod Deus, remissa culpa, per penitentiam, pœnam æternam in temporalem mutabit, & exiguam exiget, quæ displicentia, sicut in secun- do calu est contra charitatem, ita & in primo. Sed dices, ideo quære- lam non remitto, quia illa remissa, statim ad patriam ueniet, & ipso ali- quando uiso, mihi occasionem turbandi dabit. Hoc assertum certè mani- festat, te non remississe totaliter ex corde, & ideo non poteris iustè orare, di- cendo, dimitte nobis, quia tu non uerè dimittis. Dices, saltem uellem, ut Iudex eum exiliasset per tot annos, ut eum non uideam, & tunc remittam in scriptis. Neque hoc est benè dictum, seu iustè petitum, non enim perti- net ad te, sententiam componere, hoc enim non asseris sine animi rancore, quo illum puniendo persequeris. Et ideo confessores aduertant, ne talia adferentes, & quærentes absoluant sub prætestu, quod dicant, se inimicum non odire, si non remittant in scriptis; quod, n. lingua fatentur, corde negant.

Si fortè aliquis instaret, non esse abolutionem denegandam, ex eo, quia quærelam in scriptis remittere non uult, nam accidere posset, ut quærela re- missa, Iudex eum liberaret, & tunc tam offendentem, quam alijs, occasio dare- tur in deteriora labendi, unde ne peccata remaneant impunita, licitum est, quærelam facere, & eam factam defensare, uindicta nanque quæ ad correctio- nē ordinatur, nō est prohibita, ait August. & habetur can. Ea uindicta. 2. q. 4.

Respondetur ad hæc, quæ benè notabis lector, ut possis conciliare doctores super hoc dubio. Si delinquens delictum fecit, ira morus, quæ impedit iudi- cium, aut honore stimulatus, aut necessitate aliqua ductus, uel simili, propter quæ iudicatur, casum accidisse ex fragilitate, & non uitio tunc offensus uidēs reum penitentia ductum, & ad emendam esse paratum, omnia supradicta facere tenetur, quia delinquens iam ex se ipso corripitur, nec opus est uti

Aduertās
confessorij

Instantia.

Nota re-
sponsonē
in hac
quiesce.

uindicta. Si autem deliquit ex uitio; quia solitus est similia facere tanquam homo in quietus, Reipublicæ damnosus, & boni communis perturbator, & similia: tunc non solum est querendus, sed etiam pro querela est insistendum; non liuore uindictæ odio persequendo; quia hoc non licet, ut dictum est: sed ad sui emendationem, & correctionem atque aliorum exemplum; & ita intelligitur Can. allegatus. Vnde August. in dicto canone sequitur. Sed huic uindictæ referendæ non est idoneus; nisi qui odium, quo flagare solent, qui se uindicare desiderant, dilectionis magnitudine superauerint. Vnde. D. Tho. super Epistolâ Pauli ad Roman. 12. super illis uerbis. Vince in bono malum, ad hæc alludens, ait. Dum inimicus punitur ex charitate, non punitur tanquam inimicus formaliter, s. persequendo; sed materialiter, hoc est castigatur delinquens inimicus, ut emendetur, & corripiatur. Et hoc est uincere in bono malum, ait ipse; nam bonum est castigatio illorum, qui de se non emendantur, & corriguntur. Deus autem, qui dicit, Matt. 5. Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt uos, &c. dicit quoque. Proverbiorum. 3. Quem enim diligit Dominus corrigit; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Et hæc semper intellige faciendâ autoritate publica, debitis medijs. Vnde concludit Augustinus. Non ergo queritur, nisi ut ille uindictæ, cui rerum ordine potestas data est; & ea uoluntate uindictæ, qua pater filium paruulum flagellat, quem per iracundiam odisse non dum potest. Vnde. D. Tho. secunda secundæ. q. 108. ait. Vindicationem esse uirtutem specialem, quæ est pars iustitiæ; quando fit sine odio; non enim debemus in alium peccare, propter hoc, quod ille peccauit prius in nos; hoc enim est uinci a malo, quod Apostolus prohibet, loco supra citato. Noli uinci a malo, sed vince in bono malum, ut dictum est: nã si intentio uindictantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per penam peccantis, puta ad emendationem peccantis, uel saltem, ad cohibitionem eius, & quietem aliorum, & ad iustitiæ conseruationem, & Dei honorem, potest esse uindictio licita, alijs debitis circumstantijs seruatis, hæcille. Verum hanc uindictam exigere sine odio, sed charitate, hoc est zelo suæ correctionis, & Reipublicæ utilitate, & quiete, hoc opus, hic labor est.

Quæ autem a doctoribus scripta inueniuntur, de querelæ executione, & uindicta querenda, sunt intelligenda de illo, qui est formaliter inimicus, idest renuit satisfacere, & emendam facere, sed persistit in inimicitia: uel de illo, qui damnosus, & inquietus est Reipublicæ, ut dictum est, quàmuis satisfactio nem offerat. immo in similibus casibus peccant, qui eos atrociantur, & impediunt, ne iustitia exequatur. Quæ uero dicuntur in quodam libello casuum conscientiarum, editum per patrum congregationem Bononiæ, ante Illustrissimum & Reuerendissimum Cardinalem Palot. in congregatione 4. casu primo. intelligenda sunt, de eo, qui fragilitate quodam deliquit, & per seipsum emendatur, & corrigitur, & pacem querit; in quo casu merentur omnes, qui se intromittunt, ad illam effectuandam: non enim doctorum patrum rationes procedunt in eo, qui solitus est mala perpetrare, tãquam perturbator pacis, & damnosus Reipublicæ.

Adhibem.

Secundo queritur, an tenens odium, & nolens remittere, hanc orationem Dominicalem dicere possit, relinquendo hanc particulam, (sicut & nos dimittimus) seu totam quintam petitionem? Respondetur, quod talis frustra orat, ut sibi iuuare possit: nam quod ore siletur, corde loquitur, & mentitur coram Deo: nam Deus peccatores obstinatos nõ exaudit. Itaque necessarium est, ut

orans,

orans, omni modo relinquat fraternum odium, si uult, ut oratio suam sortiantur effectum, dum orat pro se in particulari, si autem orat in forma Ecclesiæ, in cuius persona loquitur, ut sacerdos celebrans, quàmuis sibi non iuuat, non tamen mentitur, quia Ecclesia libenter ignoscit, & exauditur.

Concludendo igitur, omnia supra dicta, orande dicere possumus cum Ioanne de sarsona, Cancellario Parisiensi, super hoc scribenti. Pater Noster. Ego primo sic dimitto debitoribus meis, dum sunt uiatores: quod nullo modo, uel lem eos damnatos, sed desidero eorum salutem. te autore inspirante, & auxiliante: sicut ergo dimitto illis, ita tu pater dimitte mihi, quia cum tali desiderio non timeo damnari. Secundo, sic dimitto debitoribus meis, quod ita uellem eos esse bonos, modestos, temperatos, & ab omni macula correctos, & a peccatis conuersos, ut ne sibi ipsis, uel alijs nocerent, sed prodescent, ne sua insolenti, & praua uita, damnentur. Sicut ergo dimitto illis, desiderans eis bona, ne damnentur, ita dimitte mihi, gratiam infundendo, ut me conferues in bona disciplina, ut salues.

Tertio, Sic dimitto debitoribus meis, ut ubi nolint corrigi a uia sua praua, per tuam remissionis consuetudinem, corrigantur per flagella temporalia, secundum tuam sapientiam, ne deteriores fiant, mala semper committentes, & alijs nocentes, in suis malis adinventionibus moriantur. Sicut ergo dimitto illis, remanente desiderio, ut puniantur temporaliter, cum pietate, & mansuetudine, ut emendentur, & corrigantur, ita dimitte mihi debita mea, pro quibus, orando, dico, hic ure, hic seca, ut in æternum parcas, me misericorditer corripiendo in hac uita, ne peream in alia uita.

Quarto. Ego sic dimitto debitoribus meis, ut sensus mei non irascantur, contra eos uindictam querendo, ita pater noster. dimitte nobis, ut non irascaris contra delicta nostra, neque uindictam sumas de peccatis nostris, sed cesserit Ira tua, & miserearis nostri.

ET NE NOS Inducas in tentationem. Postquam orauimus pro malis præteritis, idest culpæ reatu, ut nobis dimittatur, in hac sexta petitione oramus pro malis præsentibus, idest tentatione ad peccandum, quæ est occasio recidendi uandi: conuenientissimè nanquàm hæc sexta petitio sequitur quintam, nam cum impetrauerimus culpæ remissionem, & gratiæ adeptionem, necesse est si ad celi Regnum ingredi uelimus, ut habeamus gratiam perseverantiæ, qua resistimus tentationibus. Vita etenim nostra in hoc mundo se habet sicut nauis in medio maris, subiecta multis periculis: sūt enim in hoc mare magno, & spaciose reptilia, quorum non est numerus, & animalia pusilla cum magnis, idest diuersa tentationum genera, quas euadere difficilimū est: ideo petimus orando patrem nostrum, ne succumbamus in tot tentationes & pereamus. Et quia non sufficit in hac oratione tantum uerba fundere: sed sagaciter laborare, ne incidamus in tentationem. Ut autem tentationum modos & tentatoris fraudes intelligamus, digredendum est aliquantulum. Pro qua re sunt multa ad uertenda. Primo quid intelligimus nomine tentationis. Secundo de modis tentationum. Tertio de specialibus Diaboli astutijs.

Quantum ad primum: Tentare nil aliud est, quàm probare, idest de aliquo experimentum facere. Vnde ut ait. D. Tho. prima secundæ. q. 114. art. 2. Tentare attribuitur Deo homini, & Diabolo, aliter, & aliter. Tentat Deus, ut erudiat. Tentat homo, ut sciat. Tentat Diabolus, ut seducat. Sed est differentia inter Deum & hominem: Deus enim tentat, ut experiatur aliquid non in se, cum omnia sciat; sed in alijs: unde tentauit Deus Abraham, non ut experire-

*Quid uel
uimus p
tentatione
tentat
Deus ut ex
periat, &
alijs.*

tur, si obediens erat suis mandatis: hoc enim ab æterno sciuit; cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius, sed ut de tentato aliquid scire faceret, ut per ipsam tentationem mundus erudiretur. dixit nanque. Nunc cognoui, quod dicitur Deum, id est cognoscere te feci apud alios: per illum enim actum, cognouit mundus Abraham obedientiam, & fidem. Tentat homo, ut sciat, quod ignorabat: experimentum enim facit homo, tentando, de aliqua re, quam nescit ita esse. Tentat Diabolus, ut seducat, id est, ut hominem tentatum, ad peccatum inducendo, reprobum faciat. Sic enim ait Petrus Actuum quinto. Cur tentauit cor tuum sathanas, mentiri spiritui sancto? Hoc etiam modo, carnem tentare dicitur. ait enim Iacobus Apost. Epistola. 1. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus. Mundus quoque tentare dicitur: dicitur enim sapient. 14. Creatura Dei facta sunt, in odium, & tentationem. Et Paulus ad Hebræos 11. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt. Cum ergo tentatio sumi possit in bonum & in malum; in hoc loco sumitur in malum: & ideo petimus, ut non inducamur in eam. Tentat enim nos caro, mundus, & diabolus: vndique parantur nobis insidie: Iniurgit enim contra nos caro. Trahit nos mundus. Insidiatur Diabolus. Suggestit caro uoluntatem. Mundus uanitatem. Diabolus iniquitatem. Caro mollia, Mundus inania, Diabolus mortifera offert. Caro infestat per lasciuia desideria. Mundus, per prospera, & aduersa. Diabolus, per uicia, & peccata. Quoties tentatio mentem pulsatur cum importunitate, de cibo, & potu, cæterisque similibus ad corpus pertinentibus, caro loquitur. Cum autem mala cogitatio in corde uersatur de seculi ambitione, iactantia, arrogantia, & similibus, Mundus clamat. Cum uero cor ad iram, animi turbationem, uel simile prouocatur, Diabolus suggerit. Isti ergo tres inimici nos impugnant, nunc occupant, nunc manifeste, semper autem malitiose. Cognoscens igitur Christus Dominus noster, & præceptor in quantis tribulationibus uita nostra uersatur, per uarias tentationes, docuit nos confugere ad patrem cœlestem, ut non inducat nos in tentationem, id est in tot, & tam uaria pericula. & hæc de primo.

Quantum ad secundum, scilicet de modis tentationum, dicamus breuiter. Quantum ad causam efficientem, de qua in proposito loqui conuenit. Magister sent in 2. dist. 21. duos modos ponit, scilicet tentationem exteriorem, & interiorem. Tentatio exterior est ostensio alicuius obiecti sensibilis facta a uirtute exteriori uerbo, uel signo, ut apprehendens illud ad peccatum alliciat, & tentatus ad consensum inclinatur. Tentatio interior est motio quædam facta in interiori parte hominis, id est in parte sensitua a uirtute interiori, scilicet imaginatiua, uel motiua ad consensum peccati. Hæc autem quandoque fit a carne, quæ doque ab Hoste maligno. A carne fit, dum uirtus concupiscibilis, uel irascibilis mouetur quodam motu inordinato ad actus illicitos, ex fomitis corruptione. Ab Hoste maligno fit, quando ipse Dæmon mouet quasdam species reueruatas in nostra imaginatiua, seu in memoria apparentes: ut illis præsentatis nolite uoluntati, homo moueatur ad consentiendum dictis impuris cogitationibus, & sordidis, ut postea opere exerceat. Et quandoque mouet carnem, ut supra, excitando concupiscibilem, & irascibilem ad prædicta: ut ait Paulus. Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Sathanæ, ut me colluphet. Et ad omnia mouetur homo, uel propter cupiditatem, uel propter timorem. Vnde August. Videte utrum possint esse peccata, nisi aut concupiendo, scilicet delectabilia: aut timendo, scilicet tristitia, & aspera. Quarum tentationum, respectu multorum peccatorum difficilium resistimus illis tentationibus, quæ sunt per blanda, & dele-

delectabilia, quàm illis, quæ sunt per aspera, & tristitia. Ideo Boetius lib. 2. de consol. magis commendat fortunam aduersam, quàm prosperam: eo quod aduersa sagax, & provida est: prospera autem cæca, & sui semper ignara: quod apud homines sensuales, & sine iudicio durum apparet: sed experientia prudentes aduertere facit; videmus enim, nos potius recordari de Deo in aduersis, quàm in prosperis: dum autem in prosperitate homo uiuit, obliuiscitur & Dei, & sui ipsius. Fit autem supradicta tentatio tripliciter ait Gregorius, scilicet per Euangelium Matthæi. Ductus est Iesus in desertum, ut tentaretur a Diabolo. Scilicet suggestionem, delectationem, & consensum. Suggestio fit per Dæmonem, uel per hominem peruersum, mouentem concupiscibilem, uel irascibilem, per obiectum delectabile, uel tristabile, ipsi imaginatiuæ oblatum, uel saltem loquendo, quo ad hominem: uel mouendo similes species in imaginatiua reueruatas intelligendo quo ad Dæmonem, excitando dictas potentias, scilicet irascibilem, & concupiscibilem: quod genus tentationum fit ab extrinseco. Cui tentationi quandoque dictæ potentie scilicet irascibilis, & concupiscibilis, non consentiunt: quod fit, quando homo circa obiecta illata, & repræsentata, nullum motum concupiscentiæ, uel iracundiæ sentit: & tunc hæc tentatio foris tantum dicitur facta. Hoc modo fuit tentatus Christus Dominus noster a spiritu in deserto, per repræsentationem panis, sub specie delectabilis; quia suauiter, ut comederet. Sed eius potentia concupiua, nullo modo mota fuit a tali obiecto; nullum enim motum concupiscentiæ inordinatum sensit Christus in se: quia erat summè regulatus in suis potentijs sensituis. In cæteris autem hominibus in peccato conceptis, hæc regula non inuenitur, propter defectus nature, ex Adæ peccato traducti: nisi esset homo fortiter gratia munitus, ut fuit Virgo Maria, Io. baptista, & multi alij Sancti. Secundum genus tentationum, est delectatio in parte sensitua: & hoc fit, quando per suggestionem foris factam, ut dictum est, ad apprehensionem obiecti oblatis, sensualitas mouetur motu inordinato, & delectatur in illo. Hoc autem sæpe accidit in nobis ob carnis corruptionem, & nature defectum, ex peccato Adæ traductam, ut dictum est. Hæc quidem delectatio in parte sensitua tantum facta, est peccatum ueniale: non enim inquinat hominem culpabiliter, sed tantum habet rationem peccati, in quantum ratio deberet illum motum inordinatum refrenare ex debito, cum sit potentia superior, cuius officium est alias potentias dirigere; quod non faciens, peccatum quodammodo illi imputatur: sed quia talis motus oritur ex surreptione, & in aduertentia, ueniale est. Tertium genus tentationis est, quando delectatio, uel tristitia cauata ab obiecto foris oblato, ut dictum est, aduertitur a ratione, & non reprimitur, sed acceptatur: quod fit, dum per intellectum cognita, uoluntati repræsentantur, & illa consentit, tunc peccatum consumatur; id est consentiens peccat mortaliter. Per primos duos actus, id est primas duas tentationes, dicitur proprie tentari; per tertium autem actum dicitur, hominem in tentationem induci, id est labi, & succumbi: quod tertium, ut auferatur a nobis, oramus Deum, ut non permittat nos succumbere in talibus tentationibus. Hæc autem tria genera tentationum fuerunt figurata in primo homine, dum tentatus fuit in paradiso uoluptatis, scilicet a serpente, muliere, & uiro: serpens enim foris suggestiuit, mulier se delectando in pomo comedit, uiro suauiter, ut comederet; uir consentiendo, peccatum consumauit; nisi enim ipse comederet, comestio Eux paruum, aut nullum damnum generi humano attulisset: Adæ nanque, & non Eux datum fuit præceptum; ideo ipsi peccatum imputatum fuit principaliter. Serpens significat suggestionem,

Tentat hō ut sciat.
Tentat De mon, ut se abscat.
Tentat caro.
Tentat mūs.

Modi tentandi.

Tentatio exterior.

Tentatio interior.

Dei recordamur magis in aduersis, quàm in prosperis.
Tentatio tripliciter fit.
Suggestio fit foris.

Delectatio fit intra.

Consensus in uoluntate.

nem, per hostem Diabolum foris factam, obiectum offerendo, & mulseri suadendo, ut comedat, id est mouedo sensualitatem significatam per mulierem, ut obiectum presentatum concipiat, & in eo se delectando firmetur. Vir significat voluntatem, quæ spirituale quoddam coniugium habet cum appetitu sensitivo, propter connexionem naturalem inter carnem & spiritum; propter quam appetitui sensitivo præesse debet, & illum regere, & mouere, secundum dictamen rationis, ut uir regit uxorem. Itaque dum aliquis labitur in aliquod mortale, his tribus actibus consumatur, scilicet serpente, Muliere, & Viro. Primum namque sit suggestio per sensus exteriores præsentantes obiecta: tolle sensus, & tolles peccatum: nihil enim est in intellectu, ait Philo. nisi fuerit in sensu. ad quæ obiecta si cupiditas nostra non moueatur, iam serpentis excluditur astutia, si autem mora fuerit, iam mulieri persuasum erit; & si ultra sensualitas in illis delectetur, iam mulier comedit: quam delectationem si ratio deprimat, iam mulier sola comedit, & peccatum transgressionis euaditur; quia soli uoluntati præceptum datur, quod si uoluntas illi delectationi consentit, iam uir cum muliere comedit, & tunc peccatum consummatum erit, licet factum non sequatur. Et hæc est ruina hominis, non resistere motibus sensualitatis.

Quid ergo expectandum est, nisi ut a Paradiso uoluptatis expellatur? id est a beata gloria, & cælesti Regno excludantur? Ab hoc igitur ultimo cauendum est. In duobus primis tentamur quidem, sed non inducimur, dum autem per ultimum actum consentimus, tunc inducimur in tentationem, quæ inductio est nostra ruina, eo quod expoliamur Dei gratia, ac omnibus alijs donis, ac denique excludimur a paradiso, & Regno Dei. Ne igitur priuemur tantis bonis, orando, instanter dicamus. Et ne nos inducas in tentationem. Sed nota, quod per hanc petitionem, Christus non docuit nos petere, ne tentemur; sed ne succumbamus tentationi; uita etenim nostra, dum est in hoc mundo, ait August. laboribus plena est, & erumnis; atque flagellatur in malis, ne extollatur in bonis; & cum hoste semper pugnat. Itaque sine tentationibus duci non potest. Immo expediens est nos tentari, ut exercitemur, si enim tentationes non essent Fortitudo, constantia, Patientia, & cæteræ uirtutes, quomodo monstrarentur esse in nobis? Et si quidem essent, & non exercitarentur, quomodo manifestarentur, & auergerent? Virtutes, n. morales sunt moderatrices passionum in nobis, sublatis itaque passionibus, quæ tentationibus excitantur, sublata esset omnis occasio exercitandi uirtutes. Vnde Apost. ad Rom. 5. Gloriamur in tribulationibus, scientes, quia tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem, probatio uero spem; spes autem non confundit. Et Iacob. Epistola prima. Omne gaudium existimate fratres, cum in uariis tentationes inciderimus; scientes, quod probatio fidei uestræ patientiam operatur. Et Angelus ad Tobiam. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Itaque fructuosum est aliquando tentari: non enim sibi quisque innorescit, nisi tentatus; ait enim August. Dum huius uitæ infirmitatem gerimus, si tentationes, & passionibus nullatenus habemus, non rectè uiuimus. Expediens est ergo aliquando tentari, non enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit, nec certari potest, nisi ad fuerint inimici tentatores. Expediens est igitur tentari: si. n. bella defunt, uirtutum signa non agnoscuntur. Expediens est, aliquando tentari, non enim utile foret, nos nunquam tentari, qui enim non uisitantur a Deo per aliquas tentationes, malè de eo certè indicandum est. Et ideo non est orandum, ut non tentemur, non, n. id nos docuit Christus, sed ut non inducamur in tentationem, id est non uincamur. Tentatus fuit Iob. tentatus Ioseph. tenta

ta fuit Susanna, sed non industi fuerunt in tentationem, omnes enim uicerunt. Vnde Ciprianus ait. Non petimus, ne ducamur, sed ne inducamur in tentationem; aliud est enim duci, & aliud induci, Duci est, tentatione pulsari, & tincti lari. Induci autem est a tentatione uinci, & superari, per consensum præstitum. Diabolus enim non cogit; quia tale facere nequit; sed suadet, nostrum est consentire. Caro insurgit impetuosè, non tamen nos prosternit, nisi uelimus. Mundus sua inani uoluptate trahit; sed non uiolentat; nostrum est, assensum præstare. Verum quia uoluntas nostra, propter affinitatem, quam habet cum sensualitate, facilliter ab ea inducitur ad consentiendum appetitui sensitivo; unde prædictis tentationibus resistere non ualet sine dono gratiæ perseverantiæ, ideo petimus ne inducamur in tentationem. Vel aliter dicamus, ex eo quia, multis rationibus expedit nos tentari, & nostræ uoluntati non confidimus, cum sit imbecillis, inermis, & vulnerata, ideo petimus, ne inducamur in tentationem, id est ne sit tam fortis tentatio, ultra nostras uires, ut succumbamus. Itaque dicamus. Pater noster & si permittis nos tentari, ut exercitemur, nihil enim fieri potest, sine tua permissione, tamen rogamus te, ut non permittas, ut a tentatione uincamur. Vel aliter: Ne nos inducas in tentationem, id est non subtrahas a nobis auxilium gratiæ tuæ, quo roboremur, & fortiter tentationibus resistamus, Da nobis uirtutem patientiæ, ut mala patienter sustineamus. Da uirtutem fortitudinis, ut resistere possimus. Da uirtutem constantiæ, ut tandem tentationes uincamus. Et specialiter, orando, petamus a Deo. ne nos inducat in concupiscentiæ tentationem, ne nos per uoluptates absorbeat. Ne nos inducat in Mundi tentationem, ne per cupiditatem, nos peruerat. Ne nos inducat in Diaboli tentationem, ne per iniquitatem nos perdat. Caro enim semper nos infestat. Mundus acriter inuadit, nunc per prospera, nunc per aduersa. Dæmon tandem mille suis fraudibus nos decipit. Vnde B. Antonius dicebat. Et quis poterit tot laqueos, quos parat, euadere? nisi tu pater noster adiuues nos?

Ideo quantum ad tertium, scilicet de speciebus Dæmonis astutijs, & insidijs quibus nos tentando decipere conatur, ut eas discoperiamus, & contra eas cautijs procedendo, resistamus, & eas aduertendo caueamus, recitabo quassdam Dæmonis tentationes, ita fortes, & fraudulentas, ut nonnunquam etiã sapientes eis uicerit, quibus cognitis, mille alias fugiemus.

Prima est. continua, & longa uexatio de aliquo uitio, per quam Dæmon intendit, si hominem non uicerit, eum saltem inducere in desperationem, dum enim homo super aliquo particulari diu se uiderit tentatum, & instanter, assidueque a dicta tentatione liberari petierit, nec tamẽ quod petit, obtinet, quia tentatio durat, Diabolus inuadit eum ex alio latere, suadens ei, apud Deum de se curam non esse: sed esse relictum in obliuionem, per subtractionem auxiliij. Vnde infelix homo, hæc incautè cogitans, cadit in desperationem.

Ideo constantè, & perueueranter orare debet homo, quoniã & si non exauditur, quo ad ablationem tentationis; exauditur tamen, quo ad constantiam resistendi, ut non succumbat: ut Paulus, cui responsum fuit, sufficit tibi gratia mea: nec deseritur, sed in fine sentit auxilium, ut Beatus Antonius; qui nam a Dæmonibus diu laceraretur, in fine apparuit Iesus, qui Dæmones fugauit: cui Antonius, ubi eras o bone Iesu, quare non prius affuisti, ut me adiuuares: & Iesus ad eum, hic eram, sed expectabam finem tui certaminis.

Secunda tentatio, ex toto huic opposita est, scilicet continua pax, & tranquillitas uita, absque ulla tentatione, in ijs maximè, qui affectant illam. Ista autem

Tentari
quandoque
expediens
& utile
est.

39

1. Tentatio
est longa ue
xatio du
rens in de
speratione

2. Tentatio
est continua
quies indu
tem

De Sacrificio

tem uita est adeo periculosa, ut ideo Ecclesia dicat. In pace amaritudines amarissimas. nam ad talem pacem quatuor mala sequi solent. Primum est fatua securitas, qua negligitur Dei timor. Ad quem Apost. nos aduertit dicens. Qui stat, uideat, ne cadat. Quod sepe accidit ijs, qui non se custodiunt in fugiēdo pericula, nimis confidentes in tranquillitate passionum animarum. Vnde Ecclesiast. 27. dicitur. Nisi instanter te tenueris in timore Dei, cito subuertetur domus tua, id est conscientia. Secundum est pigritia, siue ignauia, qua in Diaboli dormitorio, homo somno grauat, quo ad bene operandum, ut facile mentis uires rubigine consumat; mens enim, quæ tentatione stimulat, a somno pigritiæ excitatur. Iuxta illud Psal. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Ita que sicut ferrum exercitatione splendet, & quiete rubigine impletur: ita anima exercitationibus uirtutum clarescit apud Deum, & otio obicuratur. Tertium malum est ignorantia priorum defectuum, qua credimus, non sentiendo ullas tentationes, nos esse fortissimos, & sanctos; Angelorum custodia uallatos, ita, ut Diabolus non audeat nos tentare; ad quod sequitur quædam elatio, & cōfidentia nimia. Ex hoc sequitur quartum malum, quod est cōtemptus fraternæ fragilitatis; qui enim talem pacem continuam in se diutius sentit, illos spernere solet, quos grauiter tētari uidet, non bonum est, inquit, has tētationes Christianum habere; & ideo illos malos, & uiles esse iudicat. Et quandoque hi tales incidunt in talem amentiam, ut putent, non esse ijs miserendum, qui grauibus tentationibus agitantur: unde dū eis deberent compati, & adiuuare, cum eis dedignantur associari, dicentes cū Phariseo, Recede a me, quia ego Sanctus sum. Hæc autem tentatio est periculoissima; tales enim ita in se confidentes, incidunt in maiora mala. dum enim postea Diabolus eos inuadit, inuenit inermes, & dormientes in eorum ignauia; unde facile eos decipit. Quandoque talis pax est signum pessimi mali, ideo namque Diabolus quandoque reliquit eum in pace, & tranquillitate passionis; quia eum induxerat in aliquo magno errore, in quo illum tenet sopitum: de quo errore, ut homo non aduertat, & peniteat, eum non conturbat tēdando, sed semper bona suadet, in quiete, & pace, ut error maneat sepultus; qui sufficit eum ad baratrum adducere. Legitur. n. de quadam persona Religiosa, quæ peccatum fornicationis ob uerecundiam noluit confiteri, putans suasionem Dæmonis illud deleri, per magnam internam penitentiam, quæ reliquum uitæ suæ ita uixit in pace, & deuotione, ut iudicaretur sancta ab alijs; & in illo errore mortua, Deus manifestauit suam damnationem, ipsa igitur in fœlix, dū se uidebat in portu quietudinis esse, iudicabat se esse in Dei gratia, & decepta fuit. ita in similibus dici potest.

Tertia tentatio est, quando Diabolus suadet homini, ut mutet statum; utitur enim aliquando astutia piscatorum: qui uidentes pisces tutos manere in suis receptaculis, ex quo eos capere non possunt, faciunt quoddam strepitum, & rumorem sonitus in aqua, ut ex hoc exeuntes pisces, præ timore fugiendo, incidunt in retia parata. Ita Dæmon uidens aliquem bene se habere in aliquo statu, ubi quietam, & securam uitam ducit, ex quo non potest eum ledere: insurgit quasdam tentationes, uel suadendo sub specie religionis, seu alterius boni: uel terrendo, & conturbando per seipsum aut per alios, ut statum mutet, transferendo se de una Religione in aliam, uel de uno loco in alium, ubi eos melius tentare possit, sciens, & cognoscens, illos non ita tutos esse in alio statu, aut loco, unde possit eos uincere, & perdere.

Quarta

Missæ.

135

Quarta tentatio est, quando Dæmon homini suadet, ut faciat aliqua opera bona, excedentia uires eius; reducendo in memoriam exempla Sanctorum & operum heroica perfectorum, ipsi improporionata, propter eorum imbecillitatem, & imperfectionem, puta ut multiplicent ieiunia, abstinencias faciant indiscretas, uigilias, disciplinas, & alia religiosa opera, & exercitia insolita, & difficilia faciant, ex quibus postea reddantur impotentes, & inhabiles ad obseruantiam præceptorum communium, uel suæ regulæ: Vnde quædoque in tanta impatientia ueniunt, ut totum pristinum bonum amittant, & deteriores fiant. Et si forte sunt Religiosita per opera indiscreta, & extra ordinaria, inhabiles fiunt, et destructi sua complexionem, ut postea non solum quæ sunt Religionis, & suæ regulæ debita, facere non possint, uerum etiam sibi inuiles fiant, & alijs onerosi. Sufficit ergo præcepta communia, & regulæ obseruare; opera aut supererogationis, & quæ sunt de consilio, laudabile est facere, sed quantum complexio, & uires patiuntur; nam indiscreta sunt uitiosa.

Quinta tentatio est huic opposita: & est, quando quis tentatur super aliqua re, tam enormi, uel stomachosa, uel extranea, ut dum cogitat nunquam audisse aliquos in tali, uel simili re deformi esse aliquando tentos, admiratione commotus, uenit in hanc dementiam, ut iudicet, se non esse in Dei protectione, & cura; sed esse derelictum, tanquam malum Christianum: propter quod nimis expauescens de tali tentatione, iudicando, se esse solum in huiusmodi, quasi desperatur de auxilio Dei.

Sexta tentatio est, dum Diabolus suadet sub specie boni, & zelo charitatis ut faciat quedam, quæ saluti sunt periculosa: puta sub pretestu pietatis, si dandi elemosinas largas, aut alia opera charitatis faciendi, suadet, ut diuitias acquirat, sciens, hodie maximè, negotiationem esse nimis periculosam. Iuxta illud Apost. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueum Diaboli. Quandoque ut callidus insidiator impugnat aliquem per uitium, ex quo possit eum in his, ad quæ inclinatus est facile ledere, suadendo postea oppositum uitij, puta tentabit aliquem in peccato Luxuriæ: deinde suadebit, ut fortiter reiunet, si talem tentationem euadere uelit. ut ex illo ieiunio extremo inducat eum ad aliquam dementiam, aut iracundiam, uel aliam infirmitatem, ad quam cognoscit illi esse inclinatum: & consequenter facere eum inhabilem ad bene operandum, tam pro se, quam pro alijs. & ita in similibus.

Septima tentatio est, dum suadet aliquod uitium, peccatum, & errorem, sub specie alicuius actus uirtuosi, ad istar falsi mercatoris: qui sicut uendit aurum pro auro mundo, uirum coloratum pro lapide pretioso, id est uirum uiride pro smaragdo, rubrum pro iacinto, & similia: ita Dæmon suadet cupiditatem acquirendi, & auaritiam, quæ est radix omnium malorum sub pretestu prouidentia: suadet nimiam remissionem in delinquentibus, sub pretestu pietatis; ex quo sunt subditi magis licetiosi ad mala perpetranda: suadet quandoque nimiam crudelitatem sub pretestu iustitiæ; uel suadet immensissimum furorem, sub pretestu rectitudinis, & similia: sicut enim in istis, ita in alijs uitijs est quædam umbratica species, & fallax imago uirtutis, quibus nos decipere potest, si non fuerimus aduertentes. Nec ista solum aduertere debemus; sed & multa alia his similia: sunt enim innumera alia insidia, quibus nos tentare nos solent; nam, & si per unum iaculum nos ferire non ualet, sumit & alium contrarium. Igitur uigilemus, quia si tanquam leo rugiens deuorare non ualet, id est aperto Marte uincere, & ad peccata trahere: tanquam latens

*cons. i. qua
amor mala.
Primum mu
lum est fa
ua secu i
t. 25.*

*2. malū est
pigritia in
bene operā
do.*

*2. malū est
ignorantia
pprio. n. de
functum.*

*4. malū est
cōtemptus
fraternæ
fragilitatis.*

*Pax animi
quandoque
arguit ma
lum signū.*

*1. Tēratio
est mutatio
status.*

*4. Tēratio
est suasio
alicuius
boni, ut in
de malum
inducat.*

*5. Tēratio
inducit in
desperatio
nem.*

*6. Tēratio
est suasio
alicuius
rei pericu
losa sub
zelo reli
gionis.*

*7. Tēratio
est suasio
alicuius
peccati
sub spem
actus uir
tuosi.*

lantes Anguis in herba nos mordere conatur, id est infidetur occultè sub specie boni, & zelo charitatis, vt ad se nos trahat. Considerantes igitur, quot, & quas infidias parat Diabolus, ut nos capiat, oremus ad Deum patrem, ut ne nos inducat in tentationem: quia in nobis non est, unde tantis & talibus impugnationibus resistere possimus; Unde tam multiplices, & diuersos laqueos deprehendamus; unde tot tela caueamus. Ne pater Clementissime nos inducas in tentationem; id est fac, vt noster aduersarius contra nos nõ præualeat. Et ne nos inducas in tentationem; si expedit tentari, ut per tentationes a peccatis purgemur, & nostram infirmitatem cognoscamus, & cognita humiliemur, non permittas, ut tentatio nos vincat, sed per tui assistentem gratiam, sit meritum, & victoriæ cumulatiorum enim es ille fidelis Deus, & pater noster qui non permittis nos terrari supra id, quod possumus. Da ergo cum tentatione proutem.

SED LIBERANO Sa malo. Hæc est septima, & vltima petitio secundæ partis principalis huius orationis: in qua petimus liberari a malis futuris, quæ undique imminet. Pro qua re est aduertendum: quod malum est duplex, quod ad hoc propositum, scilicet culpæ, & poenæ. De malo culpæ dictum est supra: sed hic petimus de malo poenæ imminenti tam in hoc seculo, quam in futuro. In hoc seculo multa mala nobis imminet, quorum timor, ne adueniant, nos cõturbat: & totum hoc propter defectus in quos incurrimus ex peccato Adæ: nos enim ab origine nascimur filij Iræ, id est in peccato originali, propter quod, in habiles sumus ad virtutum exercitia, ob donorum gratuitorum amissionem; proni ad vitia, & peccata; ob naturæ vulnerationem, & fomitis inclinationem. Quis non admiraretur, si specialiter consideraret miserias, & poenalitates, in quas incurrimus, propter culpam nostrorum parentum; quarum aliquæ sunt spirituales, aliquæ corporales. Penalitates spirituales sunt, quæ se tenent

Penalitates spirituales ex parte potentiæ animæ, ut sunt quo ad partem superiorem, memoria intellectus & uoluntas; quarum quælibet est defectuosa: Memoria namque est ineptis, & labilis, ex qua oriuntur fadæ, & inutiles imagines, & obliuiones rerum utilium, & necessariorum: quæ incommoda labores, lites, & discordias non patitur homo; propter defectum memoriæ. Intellectus est hæbes, & cæcus, ex quo oriuntur mille falsitates; in quibus erroribus non cadit homo, propter intellectus ignorantiam. Voluntas est prona ad malum, ex qua oriuntur timor, tristitia, sollicitudo, inordinatum desiderium, & similes aliæ affectiones: est et inconstans, ut nunc uelit unum, nunc uelit oppositum: quas inquietudines non patitur homo, propter uoluntatis inconstantiam. Quo ad partem inferiori, uirtutes quoque sensitiuæ sunt plenæ penalitatum: Virtus enim apprehensiuæ, quid aliud appetit, quam nociuam, uirtuosa, contra rationis iudicium, & uoluntatis imperium, propter malam inclinationem, ex fomite causatam. Ex quibus in homine oritur continua pugna, & rara uictoria, implacabilis controuersia, & confusio magna: ita ut infelix homo non sit sibi costans: quæ maior miseria? Ad sunt quoque penalitates corporales, & quantum ad virtutes

Penalitates corporales animales interiores, ut sunt imaniæ, melanconicæ, furia, frænesis, & huiusmodi: & quantum ad virtutes exteriores, ut sunt indispositiones organorum, scilicet lippidudo, & cæcitas oculorum; lurditas aurium; carditas odoratus, & gustus; atque grossa terrestritas tactus. Quantum autem ad virtutes naturales, sunt innumeræ ægrotudines, & malæ compressiones: naturalium uirium deordinationes, & monstruositates, et quos dolores, labores, et calamitates non patitur hoc corpus nostrum? Ex quibus omnibus sollicitamur ad nostri perditionem

tionem. Itaque non sunt mala, quæ non experimur, vel expectamus. Quod cernens, & meditans. B. Ambrosius aiebat. Malis hæc uita plena est, ut eius comparatione, mors potius remedium esse putetur, quam poena. Nec sine magna sapientia fecit Deus hanc uitam esse breuem, iuxta illud Iob. 14. Homo natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miserijs; qui quasi flos egreditur, & conteritur; & fugit uelut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et Apoll. ad Rom. 7. ait. Nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus; intus timores, foris pugna. Et iterum. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Respondet gratia Dei. Ideo orando, petamus liberari a tantis malis, dicendo libera nos a malo. Verum orando non petimus ita liberari ab his malis, ut Deus omnes istas tribulationes, & miserias a nobis penitus auferat; quia conditio nostræ naturæ hoc non patitur; nec status huius uitæ hoc exigit; neque nobis proficuum esset, ut dictum est de tentationibus.

Sed oramus, ut tales miserias, & poenalitates moderentur, & mitigentur; ne ipsis oppressi, nimia fatigatione, in maius malum declinemus, scilicet Culpe: istæ namque poenalitates, imperfectiones & miserias, hoc malum habent, quod eorum possessores quandoque sub earum sarcina suffocantur; sicut nauis nimis onerata in maris tempestate ab undis absorbitur. Petimus Secundo liberari a malo poenæ in futuro seculo: quæ poena duplex est. Purgatorij, & Inferni. a malo inferni liberari petimus, non ut ab illo liberemur postquam inflictum esset: quia in Inferno nulla est redemptio: Dicit enim. B. Gregorius. quis quis ad toleranda mala Inferni descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redibit: quia nequaquam ulterius misericordia patientis liberat, quos in locis penaliibus iustitia iudicantis damnat: sed ideo petimus ab illo malo liberari, ut in illo non inuoluamur: quod idem est, quam liberari a culpa præsentis uitæ, per remissionem peccatorum, ut in sexta petitione diximus.

Unde cum hoc modo petitio hæc incidere cum illa: ideo de Inferno non opus est hic loqui. Petimus ergo, liberari a malo Purgatorij, id est a poenis, quæ ibi patiuntur: & hic est proprius sensus: quia cum in hac uita, non ad plenum pro peccatis nostris satisfaciamus, sed distulimus usque ad futurum seculum, referuntur nobis hæc poenæ in purgatorio soluendæ, & exigendæ: quod malum satis non terret; sunt enim illæ poenæ non minus atroces, quam poenæ Infernales; præterquam quod non sunt æternæ sicut illæ. Igitur cum omnem poenam euadere non ualeamus, exigente iustitia Dei ad plenum, oramus, ut saltem misericordia Dei partem aliquam de illa poena minuat, dicentes, Libera nos a malo, id est a poena purgatorij debita, illam mitigando, uel minuendo. Vel dicamus, & melius. Libera nos a malo, id est per auxilium gratiæ tuæ, da ut fructuosè in hac uita penitentiam agamus de peccatis nostris, sponte satisfaciendo, ut sic ab illo malo Purgatorij liberemur. Vel aliter & fortè melius. Cum ista mala, quando in hac uita patimur, quæcunque sunt, siue infirmitates, siue aduersitates, & persecutiones, siue alia flagella, pro peccatis nostris a Deo inflicta, patimur: unde si patienter illa sustinemus, liberant nos, & absolunt a malo: quod pro peccatis commissis, & dimissis, & nondum ad plenum satisfactis, in purgatorio satisfaciendis debitores sumus: ideo petimus, ut dicta mala, quæ sustinemus, in partem satisfactionis acceptentur: Dicendo. Libera nos a malo, id est da nobis uirtutem patientiæ, ut flagella, & tribulationes, quæ in hac uita patimur, patienter sustineamus, sintque accepta in partem satisfactionis, pro peccatis debitis in alia uita, ut a malo Purgatorij liberemur.

Potest

De Sacrificio

Resapitu Potest ergo mens deuota, meditando, sic Orare. Pater noster clementissimè
Latio dicto qui es in cælis. Libera nos a malo, in quod incurrere possumus propter dese-
num. ctus potentiarum animæ tam in parte intellectiua, quam sensitiua. Libera nos
 ab omnibus malis, quæ nobis imminet, propter pronitatem naturæ dese-
 ctuosæ, ad quæ facile incidere possumus: ne tantis pœnalitatibus oppressi, ut
 nauis nimis onerosa submergamur in hoc mare tribulationum per impatien-
 tiam, & desperationem. Libera nos a malo Purgatorij pro penis debitis, illas
 mitigando, uel minuendo, supplete tua misericordia partem satisfactionis.
 Libera nos a malo dicti purgatorij, per flagella, & tribulationes, quæ hic pa-
 tienter sustinemus, ut te miserante, recipiamus beatitudinem, dum Regnum
 tuum aduenerit.

42 A M E N. Hæc est tertia, & ultima pars principalis huius orationis, quæ dici-
 tur conclusio omnium prædictorum: per quam unicam dictionem, optamus;
 ut oratio exaudiatur apud Deum Patrem nostrum. Pro quo notandum est: quod
 hæc dicitio (Amen) ut ait Augustinus, li. 2. de Doctrina Christiana, est dicitio He-
 braica, sicut Alleluia: utimur autem eis in Hebraico, non quia non potuissent
 traduci in latinum, ut accidit in his dictionibus. s. ofanna, & Racha, quæ, cum
 sint interiectiones, traduci non ualent: sed hoc fit propter sanctiorem auto-
 ritatem, seruando antiquitatem. Hæc ergo dicitio, Amen, tripliciter su-
 mitur.

Nota.
*Amen tri-
 pliciter su-
 mitur.*

Primo nominaliter, & hoc modo tantò ualet, quantum. (Veritas, seu uerax)
 Sic accipitur, Apocal. c. 3. ubi habentur hæc uerba. Hæc dicit, Amen, idest
 ueritas, testis fidelis, & uerus. Secundo accipitur, uerbaliter: & tunc tantum ua-
 let, quantum (fiat) & hoc modo accipitur communiter in fine cuiuslibet ora-
 tionis, per quod uerbum exprimitur desiderium orantis, quo desiderat, ut adue-
 niat, quidquid per orationem petitum est: dum enim, orando petimus aliquid,
 in fine dicitur; Amen, idest fiat, per tempus presens optatiui modi. Tertio sumi-
 tur ad uerbaliter, & tunc est nota affirmationis: & hoc modo sæpe sumitur in
 Euangelio: dum dicitur. Amen amen dico uobis, idest, ueraciter, seu in uerita-
 te dico uobis. Ita dicit Ambrosius, et habetur de consecrat. dist. 2. Can. Reue-
 ra. circa finem. Ita accipitur hic, secundum multos, ubi sacerdotes celebrans ta-
 citè respondet. Amen, postquam Populus dixit. Sed libera nos a malo, ut sit
 sensus. Amè, idest, ita est, seu uerum est. s. quod per orationem, petimus, Domi-
 nus nobis concedit. Dominus enim, ait Rabanus, indubitanter tribuit, quod
 iustè, & ritè petitur, & conditio addita fideliter adimpletur. s. Dimittimus de-
 bitoribus nostris, Sed quare sacerdos dicit, Amen, & non populum, uel clerum
 alians, sicut in alijs orationibus? Respondet Guiglielmus in Rationali: quia cū
 ipse sit mediator inter Deum, & populum, offerens Deo uota populi, magis
 conuenies est, ut ipse affirmet, quæ petimus, esse concessa: mediatoris est pro-
 nuntiare, an petito, quam dirigit Deo, sit admissa. In alijs petitionibus, ubi,
 Amen, significat desiderium, & affectum assequendi, quod petitur, ut diximus
 in secunda significatione, populo conuenit dicere, Amen, quia ab illo desidera-
 tur petitio. Et quia sacerdos nescit certò, an oratio exaudita sit, ne uideatur
 audax in pronuntiando, orationem exauditam esse, ideo sub missa uoce pro-
 nuntiat, Amen, ut dictum est. Diuus Albertus aliter ait in proposito, scilicet
 hanc dictionem sumi uerbaliter, idest secundo modo espositam, ut tantum ua-
 leat, quantum (fiat) per quod uerbum sacerdos optat populo fieri, quod ipse,
 per orationem postulauit.

Et multo magis sic accipi debet a quocunque particulari orante, & dicente
 hanc orationem. Potest autem mens orantis contemplando altius pronuntia-

Missæ.

re hanc dictionem, Amè, dicendo. Pater Noster celestis, oro, ut tu dicas, Amè,
 idest fiat; parum enim est, quod nos dicamus, Amen, idest, fiat, a te desiderando;
 quod petimus, nisi tu dixeris, fiat, confirmando, quod humiliter posuimus:
 nam uerbum tuum est efficacissimum: per hoc enim uerbum creata sunt om-
 nia: tu enim dixisti, fiat, & facta sunt omnia: Dum autem illa Deipara sem-
 per Virgo Maria dixit Angelo, fiat mihi secundum uerbum tuum, nonne sta-
 tim Verbum caro factum est, idest filius tuus carnem assumpsit, pro nostra redē-
 ptione? Et utique hoc eodem uerbo, eam compleuit, & perfecit; dum in orto
 orans, dixit. Si non potest transire calix iste, nisi bibam illum, fiat uoluntas
 tua. Si ergo uerbum tuum efficacissimum est, dic tu pater celestis, fiat, fiat, præ-
 parando nos, ut digni efficiamur eorum, quæ petimus; & ut tu perficias, quæ
 nos petere docuisti.

Sed forsitan dubitaret aliquis, dicendo. Deprecatus sum semel ter, & qua-
 ter, decies, & uigies, & nunquam exaudiuit me Dñs. quid ergo faciendum? Re-
 spondet Chrysostomus in quadã homilia. O stulta inuentio, & quid nunc, quæ
 nõ es exaudita, iã recedis a Dño, & differs petere? An nõ uidet perseverantiam
 mulieris chananeæ? quæ nõ ante cessauit, quod quaesiuisset, accepit. Et quid fe-
 cit oratura hæc mulier? Audi, quid fecit, siquid clamauit, miserere mei fili da-
 uid; & ita clamauit, ut Apostoli, præ fastidio, dicerent. Dimitte eum, quia clamat
 post nos. Quibus Dñs, non sum missus, nisi ad quos &c. ipsa autem, cum hoc
 perseveranter orabat. Et cum hoc, a Domino audiuit, Non est bonum sumere
 panem filiorum, & dare canibus. Cuius responsionis indignata nõ estimamus repul-
 sa importunius orabat, & tã magnã fidem habuit, ut Dñm sua perseverantia
 uiceret, a quo audiuit. O mulier magna est fides tua: unde oratione chananeæ
 Dominus conclusit cum uerbo, Amen, idest, fiat tibi sicut uis. Discamus ergo
 ab hac muliere perseveranter orare, & instanter obsecrare, ac denique importu-
 nè pulsare, ut saltè importunitate, & improbitate aperiat nobis. Iuxta eiusdẽ
 Dñi sententiã. Luc. 11. ubi postquam docuit petere, orando cõclusit dicens. Petite,
 & dabit uobis, quæ uerite, & inuenietis. pulsate, & aperietur uobis: & ita dabit
 Deus, quod petimus. Si autem o homo, aliquã nõ accipis, illud est, uel quia non iustè
 petis: uel quia tu ipse dicta tua ignoras. Quomodo te exaudiet Deus, si tu non
 intelligis, quæ petis. Sunt enim multi, qui labia mouent, & corde nõ concipiunt,
 quæ proferunt. Et si dices, genua inclinaui, & orauit, quid amplius faciã? Respo-
 deo, Genua in terram inclinasti, & mēs foras per diuersa discurrit: corpus qui-
 dẽ in Ecclesia est, sed cogitatio foris uagatur: lingua orat, & mens negotia di-
 scurrit. Quid mirum ergo, si nõ exaudiris. Alius dicit, tot pater noster dico in heb-
 domada, & numquam sentio aliquod profectum de orationibus meis, ut aliquid impe-
 trem. Respondeo. Deus non pensat numerum orationum, & uices, quoties oratio-
 nẽ Dñicam realsumis, sed affectum orantis. Dicit. n. B. Hieronymus. & habetur
 de consecratione. dist. 5. Can. Non mediocriter. Nunquid uerborum multitudine
 potest flecti Deus, ut homo. Non. n. uerbis tantum, sed corde orandus est Deus. Mel-
 lior est enim quinque psalmodum decantatio cum cordis puritate, serenitate,
 & spiritali hilaritate; quã totius Psalterij modulatio, cum anxietate cordis, &
 tristitia: quod intelligo in ratione impetrationis: sed in ratione satisfactionis,
 & meriti essentialis. uide quid dixerim supra, de ualore missæ.

Ut ergo mereamur exaudiri, & obtinere, quod petimus, ait Ciprianus in libro
 de Dñica oratione. Duo sunt a nobis faciendã. Vnum est, ut oretinus uigilans
 ter, non tantum uoce, quam mente: debemus enim toto corde uigilare, & at-
 tendere orationi, ut omnis cogitatio curæ secularis tunc discedat, sed so-

*Dubitatũda
 assidue orã
 te, & non
 exaudito.*

De Sacrificio

lum cogitemus ea, pro quibus Dominum oramus, & præcamur, humili corde, deuoto affectu, & fide perfecta. Alterum est, ut orationem nostram comitetur ieiunium, & eleemosina: inefficax enim, & sterilis est oratio illa, quæ sine aliquo bono opere Deo præsentatur. Ideo Raphael Tobiaæ dicebat. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosina: sic enim coelos penetrabit, & ad Deum ascendet, & sæcunda reuertetur. Et hæc de oratione Dominica dicta sunt. Si autem in hac expositione nimis prolixus apparui, ne miremini; dixi enim in principio, quod ista oratio est breuis in uerbis, sed sæcunda in sententijs; ita ut abundantia materierum, quæ in illa continentur, me fuisse breuem iudicare suaderet.

Facta preparatione populi ad sacram communionem per orationem Dominicalem; ut dictum est supra. Dictisq; sequentibus orationibus, quæ breuitatis causa relinquunt exponenda: sequitur in omni communio ipsa, per quam tota Ecclesia consequitur fructum, ut dictum fuit supra, de valore missæ: non enim soli celebranti, & summenti proficit; sed toti corpori militico Ecclesiæ vniuersalis. Vniuersalis Ecclesiæ tres sunt partes secundum suam generalitatem sumptæ: vna pars uocatur Ecclesia triumphans; & est numerus beatorum, iam in gloria securè in celo triumphantium. Altera pars dicitur Ecclesia militans; & hæc est numerus electorum fidelium in hoc seculo peregrinantium, & continuè pugnantium cum Diabolo, Mudo, & carne, de quibus supra. Alia dicitur pars Ecclesiæ dormientium, scilicet numerus electorum existentium in Purgatorio, iuxta illud canonis. Et omnibus in Christo quiescentibus, & dormiunt in somno pacis. Dicuntur quidem dormientes, quia nondum adepti sunt beatitudinem, ad quam destinati sunt: nec amplius sunt in statu merendi, unde dicuntur dormire & quiescere, quoad mereri. In signum ergo huius triplicis partis vniuersalis Ecclesiæ, Hostia, quæ pro tota Ecclesia immolatur, diuiditur in tres partes, ad significandum, quod singulis partibus prodest, diuersimode tamen.

Pro beatis in celo triumphantibus sacrificium prodest, quantum ad eorum laudes, & gratiarum actiones. Pro laborantibus, & militantibus in hac uita mortali, sacrificium prodest, quantum ad peccatorum remissionem; est enim eis pignus redemptionis. Pro existentibus in Purgatorio prodest in supplementum, & adiutorium eorum satisfactionum, per militantis Ecclesiæ supplicationes. Modus frangendi est talis. Sacerdos procedens ad fractionem hostiæ, ipsam eleuat de altari, & super patenam collocat, ad significandum, quod Christus fuit de terra eleuatus in cruce; deinde frangitur per medium, significans Christi passionem. Ita dicitur in Canone. Cum frangitur hostia, de consecrat. dist. 2. Cum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Domini corporis in cruce immolatio, eiusque sanguinis de latere effusio designatur? Cum autem intelligis, quod hostia frangitur, & diuiditur, non intelligas, quod substantia corporis Christi frangitur; sed fractio, & diuisio fit in speciebus sacramentalibus, in quarum qualibet parte integer permansit, de quo uide supra. Hæc autem fractio fit super calicem, ob reuerentiam sacramenti, ne aliqua eius particula extra cadat. Partes in quas frangitur significant prædestinatos, pro quibus oblata est: hoc modo. primo frangitur in duas partes, significando duos status prædestinatorum, unum, scilicet in gloria existentem, ubi beati adepti sunt beatitudinem, & uiuunt cum rectitudine securi in æterna requie: quod significatur per partem hostiæ in dextera manu, quæ primo ponitur super patenam: altera pars hostiæ remanens in sinistra manu, significat prædestinatos existentes in statu miseræ; quæ subdividitur in duas par-

Missæ

138

ticulas, quarum illa, quæ ponitur super patenam, significat existentes in purgatorio, quos respicit sinistra manus, id est iustitia Dei, in puniendo eorum peccata; quæ hic non sunt ad plenum satisfacta. Coniungitur autem illi parti primæ in patenam apposita, per dexteram manum, significans, quod ambo sunt in statu securo, nam existentes in Purgatorio sunt certi de eorum beatitudine, sicut beati in celo: quamuis nondum illam adepti sint. Pars alia, quæ in calicem ponitur, significat illos, qui adhuc in seculo uiuunt; quæ ideo in calicem mittitur, & sanguini miscetur, quia dum sunt in hac uita, indigent fructu sanguinis Christi; ac eius effectum consequi possunt. Alij aliter applicant significationem partium hostiæ consecratae, ut ait Sergius Papa, & habetur de consec. dist. 2. Can. Triformem, eoq; suo tempore seruabatur vna pars hostiæ in altari, usque ad finem missæ; dicens. Pars, quæ ponitur in calice, coniungendo corpus cum sanguine, significat corpus Christi post resurrectionem, dum coniunxit animam cum corpore, pars quæ a sacerdote sumitur, significat corpus Christi ambulans super terram, in carne mortali ante passionem: pars uero, quæ in altari seruabatur, significabat corpus Christi, dum in sepulchro seruabat. Sed quia hodie ambæ duæ partes a sacerdote sumuntur: ideo Glo. in dicto Can. adhæret primæ significationi a nobis dictæ. In cuius signum dicitur, quando illa particula mittitur in calicem, Pax Domini sit semper uobiscum: est enim pax necessaria uia toribus communicantibus, tamen spiritua liter quæ realiter alia fructus ipsius sacrificij non participant. Ipse namque teste Paulo est pax nostra; qui fecit utraq; unum. Et Angeli, dum eius natiuitatem annunciauerunt pacem in terra hominibus bonæ uoluntatis annunciauerunt.

HEC Commistio, missa particula hostiæ sacræ in calice, sacerdos dicit. Hec commistio & consecratio corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi fiat accipiebus nobis in uita æternâ, pro quo nota, quod hic non fit propriè commistio corporis, & sanguinis Christi, ac si prius essent separata, & postea miscerentur: diu est, n. supra; quæ uis sub speciebus panis, ex ui uerborum fit ibi corpus; & sub speciebus uini, ex ui uerborum fit ibi sanguis: tamen in utroque est utrumque, & ultra hæc, est anima, & diuinitas ibi, ex reali concomitantia, ut diximus. Neque in his fit commistio corporis & sanguinis, per contactum ad inuicem, media superficiè, ut alia corpora se tangunt, primo quia corpus & sanguis Christi ibi non quantitate modo, & mensurabili, ut requiritur ad contactum corporum. Secundo sanguis Christi in sacramento est non modo fluidus, ut dicitur tangere latera calicis, ut faceret alius liquor fluidus, sed est ibi, sicut est in celo: in celo autem est intra uenas, & ita intelligendum est, in sacramento esse. Itaque contactus iste non est in propria substantia, sed est in accidentibus panis & uini remanentibus, sub quibus corpus, & sanguis latet: dum enim immittitur particula hostiæ in calicem, illæ species panis humectantur ab humiditate uini relicta cum accidentibus uini, facta transubstantiatione. Unde per contactum accidentia illa agunt & patiuntur ad inuicem; ac si ibi propriè essent substantiæ panis, & uini, ut fides locum habeat, & meritum non amittatur, ut supra latius dictum est. Itaque cum commistio hæc fit specierum, & accidentium, sub quibus uerum corpus, & sanguis Christi continetur; attribuitur ipsis rebus contentis, ex usu loquendi; sicut etiam dicitur, Corpus Christi tangi, uideri, & contrectari, cum omnia hæc fiant circa species, sub quibus Christus latet. Unde propter sanctitatem, & reuerentiam contentorum, illæ species dicuntur sanctæ, ac cum omni reuerentia tractantur, dum tanguntur. Dicit ergo sacerdos, hæc commistio (fiat) per modum Operatiui, (nobis), scilicet sacerdoti offerenti, & sumenti realiter, & oibus sumentibus

44
Tres sunt partes uniuersalis ecclesiæ.
Ecclesiæ triumphans
Ecclesiæ militans
Ecclesiæ dormiens
Hostia quæ diuiditur in tres partes.

Modus diuidendi hostiam.

45
Nota de commistione hostiæ cum sanguine.

De Sacrificio

Spiritualiter, s. in uoto, & desiderio: dictum est. n. supra q. sacerdos est os istius corporis militici, ita q. sumente ipso, totum corpus Ecclesie sumit, i. sentit utilitatem refectionis spiritualis; & maxime qui altare, & seruiunt sacrificio missae: ideo concludendo, dicit. in uitam eternam. Amen.

Sequitur. AGNVS DEI. Oratio. DOMINE Iesu Christe, q. dixisti Apost. tuis &c. per q. Sacerdos petit hanc pacem dari nobis, ratione praestita. Haec autem pax secundum August. 19 de Ciuitate Dei est triplex. scilicet ad Deum, ad seipsum, & ad proximum: quae cum sit bene ordinata, est effectus charitatis. Pax ad Deum, est uera, & ordinata hominis obedientia in fide, sub aeterna lege. Pax ad seipsum, est ordinata cognitio, ut quod ratio recte dicitur, uoluntas efficaciter exequatur. Pax ad proximum, est cum homine ordinata concordia, ut scilicet homo nulli noceat, immo cum possit omnibus prolicere. Quod bene cognoscens ille antiquus hostis, dum hominem per transgressionem Deo rebellare fecit, hanc triplicem pacem turbauit: nam ablata Dei pace per inobedientiam, perijt etiam, quae ad se, & ad proximum erat. Sed quia pax ista sine remissione peccatorum per Dei misericordiam, consequi non potest: ideo bis ante, dicitur, miserere nobis; deinde dicitur, da nobis pacem. Dicta oratione, osculatur altare, uel tabellam pacis, & datur osculum ministro, dicendo, Pax tecum, & minister dat populo, qui respondet. Et cum spiritu tuo. Ad significandum osculum unionis, reconciliationis, & pacis: quia inter membra Ecclesiae, ad caput, & ad se inuicem unio, & pax, & charitas perfecta esse debet.

His peractis, sacerdos communicaturus praemittit aliquas orationes, p. sui iustificatione, disponendo se, ut possit tam magni sacramenti dignè sumere, con tremens se in se. Na si Ioa. Baptista, sanctificatus anteq. natus, dum in Iordanem caput Christi tetigit, contremuit, cur sacerdos peccator sumpturus sum Dñm. redemptorem, & Iudicem, contremere non debeat? Unde cognoscens suam indignitatem, & summam sumendi corporis dignitatem, ut ad tam dignam sumptionem exaltari mereatur, humiliando, se indignum ostendit, & sumendo sacram hostiam in manu dicit. Domine non sum dignus, ut intres sub tegum meum, sed tantum dic uerbo, & sanabitur anima mea. Quae uerba fuerunt dicta a ceterione, Matc. 8. his utitur Ecclesia in hoc casu duplici ratione. Vna est, ut sicut Ceterio uolens sanitatem pueri sui a Domino impetrare, se humiliavit, & indignum se fecit, de Dño. corporali praesentia iudicans, & credens, illum potuisse sanare uerbo tantum, sine accessu ad domum suam: unde dicebat. Dñe non sum dignus, ut intres sub tegum meum, &c. ita sacerdos Christum sumpturus, uolens tantam suam sanitatem habere, humiliter, & fideliter suam indignitatem confiteatur, dicens. Dñe non sum dignus, &c. Altera ratio est. Ceterio in hoc actu supra omnes alias uirtutes, a Dño commendatur de fide: unde dixit. Non inueni tantam fidem in Israel. Et in omnibus operibus mirabilibus a Dño factis, requiratur magna fides, tamen inter opera magna, & stupenda, memoriam fecit mirabilium tuorum, cum hoc dignissimum sacramentum instituit: in quo maior fides requiritur, in alijs articulis fidei, & alijs operibus suis, pp. plura miracula, & opera intelligibilia, q. in hoc sacramento considerantur, ut in materia de tra substatione retigimus; licet insufficientissimè, ob materiae altitudinem, & in intelligibilitate: ideo cum in hoc misterio, magna fides requiratur, ad imitationem Ceterionis, q. magna fide armatus dixit. Dñe non sum dignus, &c. impetrauit pro se gratiam sacramentalem, cum ceteris uirtutibus, & donis spiritualibus, eam committentibus.

47
Pax triplex.

Pax restit.

48
Domine non sum dignus, quare dicitur in sumptione sacram. m. i.

Sed

Missae.

139

Sed dicit aliquis. Cum sacerdos indignum se iudicat, ad tam sanctam sumptionem, & Paulus dicat: q. manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, dubito ne forte potius exageret iudicium Dei, q. gratiam impetret. Ad hoc respondetur. Aliud est indignum esse hac refectione, i. indignum se existimare, propter sui imperfectionem, & inbecillitatem, & aliud est indignè sumere, i. cum conscientia peccati mortalis. Paulus loquitur de secundo; sacerdos intelligit de primo. unde dicit. Dñe non sum dignus, i. ex mea iustitia, quia opera mea, ex me considerata, sunt sicut panus mesturatus. non sum dignus, ex mea operatione, ex quo tu dixisti; Et cum haec omnia feceritis, dicite, serui inutiles estis: nec ex mea preparatione; quia nec feci, quantum facere debui. Ut intres sub tegum meum: id est domum conscientiae meae; ubi tuae mansionis non est locus. Sed tantum dic uerbo, scilicet uirtutis tuae, qui dixisti Magdalenae. Remittantur tibi peccata tua. & ita sanabitur anima mea. id est remittentur mihi omnia scelera mea, ut tua miseratione, me dignum facias.

Post sanctissimi sacramenti sumptionem, & orationes ad ipsam pertinentes; sequitur Communio, quae secundum antiquum morem, cantus dñi, seu antiphona. Dicitur cantus, quia cum letitia, & exultatione canitur, post sacramentalem, & spirituale refectionem. iuxta Psal. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, in refectione. s. sacramentali: & labijs exultationis laudabit os meum in cantu. s. letitiae post sumptam communionem. Dicitur quoque Antiphona; quia antiquitus geminata cum Psal. dicebatur, ait Albertus, uelut introitus missae. Hodie autem non est in usu, ideo uocatur post communio. Deinde dicitur oratio seu collecta, super quam nihil dici, occurrit.

ITE MISSA EST. Haec est ultima pars missae, in qua concluditur missa. Et hoc tripliciter fit: uel per (ite missa est) uel per (benedicamus Dño) uel per (requiescant in pace). In missis solennibus, quando dicitur Gloria, concluditur, p. Ite missa est. Quasi dicat, Reuertimini ad propria; quia missa est, id est oblata est hostia salutaris Deo pro peccatis nostris. Vel, ite missa est, id est officium missae, & praeces pro uobis Deo directae sunt finitae. In missis autem ferialibus, ieiuniorum, & dñicis, quando non dicitur gloria, id est non fiunt cantus & letitiae, tunc missa concluditur, per Benedicamus Dño. per quod audientes inuitantur ad agendum gratias, pro misterio missae completo. Et quis in ambabus conclusionibus respondeat, Deo gratias, id est gratias Deo referamus, de perfectione missae & sanctissimi Dñi corporis, & sanguinis communionem; tamen differentia est: nam in missa solenni totus populus confluit, propter praecipuum Ecclesiae; ideo Diaconus conuertitur ad populum, ut reuertatur ad propria, pp. secularia negotia, & alias necessitates continuas occurrentes. In diebus autem profectis, & ieiuniorum, cum populus non teneatur missam audire, non ita confluit, sed propter Religiosos, & deuotos, qui ordinariè ad missam accedunt quibus non est cura, ita ad negotia accedere, nec tam cito refectione indigent, uelut populus, diaconus non conuertitur ad audientes, eos licentiando, sed uersus orientem intuens, inuitat altantem predictos, ut in Dei laudibus perseuerent. In missis uero defunctorum, pro conclusione dñi, Requiescant in pace: nam cum totum illud officium particulariter ordinet, ad impetrandam requiem, pro defunctis; ideo ut finis principio respondeat, petitur requies, sicut in introitu eiusdem missae. populo respondente, amen, id est fiat, depræcaturè. omnia autem haec dicta sunt, ut mos erat antiquitus.

Finis missa populus benedicatur: ut qui missarum solennium interfuert, licentiati postea, ad propria sine spiritali munere non reuertatur: sed recedentes,

Dubium de indignitate summissis

Postcommunio.

Benedicamus Domino.

Requiescant in pace.

50
De Benedicamus Domino
sua quo habent orationem.

Pars Quartae.

S 3 a malis

De Sacrificio

malis in festationibus præferuntur: quæ benedictio per Episcopum fieri debet, uel de eius mandato in eius præsentia. Hic mos benedicendi sumptus est a ueteri testamento, Leuit. 9. ubi Moïsen, & Aaron, legitur benedixisse populum, expletis Hostijs, & holocaustis. Et 3. Regum ca p. 8. Salomon benedixit populum, ac licentiauit, expletis sacrificijs. Christus quoque discessurus a nobis ad patrem, benedixit discipulos, & eleuatis manibus abiit in coelum, & hæc sufficiant.

Dicto de secundo principali. s. de integritate missæ, sequitur tertium membrum principale. s. de essentialibus missæ, id est de consecratione, & sumptione sacramenti. & eius effectibus: de quibus inter tractandum de alijs, supra, cū sufficienter locuti sumus, ideo non opus est illa hic reiterare.

De Defectibus Missæ

Expeditis tribus membris principalibus, iuxta diuisionem factam in principio huius sermonis de sacrificio missæ. Restat uidere de quarto & ultimo. s. de Defectibus, & negligentijs, quæ accidere possunt, circa prædictum missæ sacrificium, & erit finis huius tractatus de sacramento Eucharistiæ, Deo comite. Pro cuius rei intelligentia, est aduertendum, quod tripliciter contingere potest aliquis defectus in sacrificio missæ. Primo circa missæ præparatoria, quæ ipsam antecedunt. Secundo, circa essentialia sacramenti. Tertio, circa sequentia ipsum sacramentum, quæ pertinent ad eius reuerentiam.

Quantum ad primum. Quædam cōcernunt ipsum ministrum; Et horū, quædam tanquā simpliciter necessaria, ut est habere ordinē sacerdotalem, non esse mutum, aut elinguem. Quædam alia concernunt ipsum, tanquā necessaria secundum quid. i. ad ritē, & debite consecrādum. Et hæc uel considerant, ut impediētia ipsam debitā consecrationem, uel considerantur, ut cōuenientia, & necessariō requisita, ad ritē consecrādū. Impediētia sunt quadruplicia. Primum est malum pēnæ, ut sunt censuræ Ecclesiasticæ, & alia impedimenta, quæ inducunt suspensionem, & Irregularitatem, de quibus satis in tractatu de sacramento ordinis dī. Secundum est malū culpæ, i. peccatum mortale. Tertium est, uel esse ieiunium: de quibus duobus impedimentis, in principio de sacrificio missæ locuti sumus. Quartū est, dum sacerdos nō persoluit horas matutinales, de quo in primā parte nostræ sūmæ locuti sumus. Cōuenientia sunt calix, & sacræ uestes. Quædam alia præparatoria concernunt quædam circumstātiās, ut sunt locus, ubi celebrandū est, tempus celebrādi, & ignis altaris: de quibus omnibus dictū est in principio huius sermonis de sacrificio missæ: quæ omnia per distensum repetere, fastidium parere possent: ideo remitto uos ad loca citata; quia ibi pascua inuenietis.

Quantum ad secundum. s. essentialia prædicti sacrificij, essentialiter concurrentia sunt materia debita, forma uel horū debite prolatorū, & intentio recta ministri. Et in omnibus istis accidere potest aliquis defectus, de quibus sufficienter locuti sumus in principio huius tractatus de sacramento Eucharistiæ, scilicet ad eam sit uera materia huius sacramenti: quæ uerba essentialiter pertineant ad eius formam: & quam intentionem minister habere debet, ad conficiendum: ex quibus discussi eliciuntur defectus, qui in eis accidere possunt: ideo illic uos remitto ratione prædicta.

Quantum ad tertium. s. qui defectus accidere possunt post consecrationem: quæ de

Missæ.

140

de his ad huc uerba non fecimus, ideo declarandi sunt hic multi casus, qui accidere possunt circa hoc. Primus casus est. Si contingerit, celebrāte sacerdote, Ecclesiam violari ante consecrationem, desinat sacerdos a celebratione: si post consecrationem, sequatur missam; quia tunc sacrificium impediri non potest; relinqueretur enim imperfectum, quod magis importat.

Secundus casus est. Si sacerdos inter missandum, defecerit per mortem, sin-
copem, aliumq. casum. Ante canonem, dimittatur missa. Si post Teigitur, ante consecrationem, ait Albertus, alius sacerdos suppleat, & consecret oblata: & hoc duplici ratione; quia enim materia oblata, adhuc nō sit consecrata; quia tñ ex uerbis, & signis recepit quandā sanctitatē, ex qua efficitur magis idonea ad consecrationē; ideo nō debet relinqui. Secundo, quia aliās populus uerba canonis minus appræteret, si uideret, illa annullari. Sed in Missali Romano, dī, ut missa præmittatur. Si autē sacerdos defecerit inter consecrādū, puta inter recitandum uerba consecrationis corporis, alius sacerdos suppleat, & sequatur missam. Verum si dubitatur, an totam formam super hostiam protulerit, debet incipere; a Qui pridie quā pateretur, & eandem hostiam consecrare: non. n. dicitur iteratum, quod ambitur esse factum. Et si sacerdos est nimis scrupulosus in hoc, accipiat aliam hostiam, si haberi potest, & illam consecret; primā autē reuerenter referuet usq. in finem, & illā sumat post summptionem sanguinis ante lotionem, sub dubio, si sit esse cōsecrata, illam adorat, aliās non. Si uerò sacerdos celebrās defecerit post consecrationē corporis, ante cōsecrationem sanguinis, uel in prolatione formæ sanguinis: incipiat alius sacerdos, a Simili modo. Si deniq. post perfectā consecrationem, s. corporis, & sanguinis, defecerit, autēq. cōmunicet, alius sacerdos suppleat ab illo loco, in quo defecit, & cōmunicet. Verū si deficiēs; nō ex toto defecit, unde posset saltē cōmunicari; detur ei pars hostiæ cōsecratæ, uel alia particula si potest, si tantē defecit post summptū totū sacramentū, nō opus est p. aliā missam finire; quia iam perfectū est sacrificiū. Et si fortē nō adesset alius sacerdos ieiunus, qui missā finiret, & cōmunicaret; reponatur hostia siue cōsecrata, siue in dubio, in loco cōdecanti usq. mane, & tunc in alia missa sumatur, post cōmunionē ut supra. Si autē nō adesset aliquis locus tutus, ubi referuari possit, ut accidit in aliquo rure; sequat missa sacerdos nō ieiunus, ut supra dictū est, magis. n. urget præceptum de integrādo sacrificio, quod de sumēdo nō ieiunus. ait Nauar. c. 27. n. 86. Et si nullus alius sacerdos ibi inueniatur, qui possit missam finire, feruetur, ut potest.

Tertius casus. Si sacerdos inter missandū oblitus fuerit consecrare, siue corpus, siue sanguinem, siue utrumque, ubi hoc aduertit, proferat formā sup illā materiā, iā præparatā, & consecret studiose, ne populus aduertat, & scandalizetur: & sequat missam, ubi se inuenierit: nec opus est can. reiterare, & reliquū missæ repetere, ut aliqui uolunt: nisi hoc scandalum non timeatur; puta, quia non ad sunt uidentes missam, uel quia populus totus iam aduertit errorem: Et si hoc aduerterit, postq. sumperit materiā non consecratam, ex quo factus est non ieiunus: sumat aliam hostiam, & uinum, & consecret, ut dictum est, & sumat: quia maioris necessitatis est, sacrificium perficere, ut dictum est, quā ieiunio uentre sumere: Et si forte esset in tali loco, ubi alia hostia haberi non posset, p. nitea de casu, & desinat, quia ad impossibile nemo tenetur.

Quartus casus. Si post consecrationē anteq. hostia frāgatur, uel in ipsamet. fractione, dicta hostia aut pars eius in calicē ceciderit, p. frigus manus, uel alia causam: quo minus postea, ex quo erit mollificata, debite cōsecrāta: ab Ecclesia ordinatæ seruari non possent: non per hoc est aliquod reiterandum,

Violatio
Ecclesie.

Si sacer
dos defecit
inter missā
dum.

Si sacerdos
oblitus fuit
inter conse
crare.

Si hostia ce
ciderit in
calicem.

De Sacrificio

quia ille egermonie pertinent tantum ad corpus mysticum Ecclesie: sed in sacrificio corporis Christi ueri nihil uariatur; ideo non est curandum: peccatum tamen esset, secundum eius causam.

*Si calice
eciderit
musa uel
aliud.*

Quintus casus. si in calicem ceciderit aliquid, quod faceret sacerdoti stomachum, puta Aranea, Musca, uel simile: si hoc acciderit ante consecrationem, prociatur uinum. & apponatur aliud, cum modica aqua, & sequatur missa; nec opus est de nouo offerre: quia hoc non est de essentia. Si autem acciderit post consecrationem; extrahatur illud, quidquid est de calice, & reseruetur super patena, usque in finem missae, deinde comburatur super candela accensa, & cineres, si remanent, in sacrario mittantur.

*Si in cali
ce reperire
tur uene
num.*

Sextus casus. si post consecrationem, reperiretur esse in calice mistum uenenum: tunc reponatur sanguis in alio uase conuenienti; & abterso calice, apponatur de nouo uinum cum aqua, consecretur, & sequatur missa ordine suo: deinde peracta missa, absorbetur sanguis cum ueneno a panno lineo, uel suppa; qui seruetur reuerenter, donec ille species exiccetur: deinde totum comburatur, & in sacrarium mittatur. Idem faciendum est de omni alia re abhominabili, quae in calice misceri posset: quod enim abhominabile est, sacerdos fumere non tenetur.

*Si aliquid
uenenit
terigerit ho
stiam.*

Septimus casus est. Si aliquid uenenatum tetigerit hostiam, siue ante consecrationem, siue post: accipiat altera, & consecretur: & sequatur missa, ut dicitur. Si est de alij casibus: illa autem, si est consecrata, seruetur separata a tabernaculo, in eadem custodia, donec species panis putrescant: deinde comburentur, ut supra. illud uero uenenatum, quod tetigit hostiam, comburatur, & in sacrarium mittatur.

*Si aliquid
de sanguine
fuderit.*

Octauus casus. Si aliquid de sanguine fuderit in terram uel super altare. Audi, quae dicat Pius Papa. de consecratione. dist. 2. Can. Si per negligentiam, aliquid de sanguine Domini, id est de sacramento sanguinis stillauerit, in terram, lingua lambetur, & tabula radetur: si non fuerit tabula, ut non conculcetur locus, corradetur, & igne consumetur, et cinis, intra altare, id est sacrarium recedat. Et sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si supra altare distillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus peniteat: & lintamina, quae tetigerit stilla, tribus uicibus minister abluat, calice supposito, & aqua absolutionis sumatur, scilicet in calice, & iuxta altare recondatur. Sed D. Tho. addit, si sine magno damno pars illa tinta incidi posset; incidatur, & comburetur, ut supra. Si autem ceciderit in terram: terra radatur, & rasura in sacrarium mittatur. Secus si supra pannum mundum, qui sufficit, ut lauetur, & aqua in sacrarium mittatur. Si uero super puluerem, recolligantur pulueres, incinerentur, & reponantur, ut supra.

*Si aliquis
uomerit sa
cramentum.*

Nonus casus est de vomitu. dicitur enim eadem dist. Ca. Si per ebrietatem, uel uoracitatem, Eucharistiam, id est sacramentum corporis euomerit, quadraginta diebus peniteat, si laicus est. Clerici, uel Monachi, seu Diaconi, & Praebiteri septuaginta diebus peniteant. Episcopi uero nonaginta. Si infirmitatis causa euomerint, septem diebus peniteant, ad cautelam. Verum dum haec timentur, abstineri debent. Et de re uomitata quid agendum? si species appareant, iterum sumuntur, si fieri potest sine nausea, alias reseruentur in uase cōdecēti separati, donec putrescant, ut supra dixi. Si autem non apparerent, comburetur uomitum, & cineres reponantur in sacrario. Nota. dum dicitur, peniteat, intelligitur secundum Glo. de ieiunio, & abstinentia celebrandi. Verum istae penitentiae, ait D. Th. iudicandae sunt plus, uel minus, secundum qualitates personarum, & casus accidentis.

Deci-

Missae.

I 4 T

Decimus casus est. Si culpa sacerdotis, ceciderit, aut a uento de altari rapitur, uel simili, & non inueniatur: uel eius mala custodia a mure, uel alio animalis commesta fuerit. audi quid dicitur per concil. Arelatensem, ut habetur de consec. dist. 2. Can. Qui bene non custodierit sacrificium, & mus, uel aliud animal comederit: quadraginta diebus poeniteat. Qui autem perdidit illud in Ecclesia, uel pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta dies poeniteat. Idem intelligatur. ait D. Th. de eo, qui per negligentiam, non renouerit sacramentum, unde species illae putrescunt.

Undecimus casus est. si sacerdos recordatur super altare, se non esse ieiunum, uel aliquod graue commississe. uel esse excommunicatum, uel celebrare in Ecclesia Interdicta, uel simile occurrat, quod impedit debitam celebrationem: si hoc aduertit ante consecrationem, potest prudenter se retrahere in sacristiam, sumendo occasionem, quod non bene se habet, uel aliam excusationem fingat, propter circumstantes: si autem hoc fieri non potest sine magno scandalo, poeniteat. & sequatur missam, cum proposito, post sacrum factum, statim confiteatur, uel procurandi absolutionem a censuris: Nisi Excommunicatio, uel interdictum esset publicum: quia tunc non est timendum de scandalo: unde omnino abstinere debet. Si uero aduertit haec post consecrationem factam, per nullum casum potest sacrificium imperfectum relinquere: sed debet sequi missam, & penitere, ut supra.

*Si hostia
eciderit, uel
ab animali
commesta
fuerit.*

*Si sacerdos
super altare
re recordatur
habere
aliquid im
pedimentum*

Finis Quarti Capituli.

SUMMARIA SEQUENTIS

C A P. VI.

- 1 **P**enitentia sacramentum est institutum a Christo tanquam remedium contra culpam lethalem.
- 2 Penitentia nomen tripliciter sumitur in Ecclesia.
- 3 Penitentia sacramenti diffinitio.
- 4 Peccata venialia quibus remedijs deleantur, et quomodo.
- 5 Culpa tam mortalis quam venialis separat a Deo, sed differenter.
- 6 Venialia peccata tolluntur quantum ad culpam, non tamen semper tollitur tota pena.
- 7 Penitentia dicitur secunda tabula post naufragium.
- 8 Peccata sunt materia remota sacramenti penitentiae, & actus penitentis materia proxima.
- 9 Forma sacramenti penitentiae.
- 10 Sacerdos uerè & proprie absoluit ministerialiter.
Errores aliquorum confessorum in absolutione.
Ceremonia imponendi manum super caput confitentis, non est necessaria.
- 11 Necessitas sacramenti penitentiae, sine quo uel in re, in uoto, non remittuntur peccata.
- 12 Penitentia initium habuit statim post Adæ peccatum.
- 13 Contritio pars una sacramenti penitentiae.
Contritio ut sumitur per actum penitendi consistit in sex motibus, qui explicantur.
Contritionis diffinitio.
Dolor propriè est in corpore, tristitia in anima.
Anima constituta in corpore, dupliciter pati potest.
Peccatum per se est odibile.
Differentia inter attritionem & contritionem, & quomodo.
- 14 Attritio fit Contritio, & plura de Attritione.
- 15 Meritum de congruo quid sit.
- 16 Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.
- 17 Differentia Contritionis ut est una pars sacramenti a Contritione ut est penitentia uirtus.
- 18 Motus spei est complementum & perfectio omnium dictorum in sacramento penitentiae.
- 19 Defectus qui possunt accidere in contritione, a quibus taliter uirietur, ut non sufficiat ad remissionem peccatorum, etiam cum sacramento.
- 20 Dolor de peccatis quantus debeat esse, ut sit sufficiens dispositio receptionis gratiae.
- 21 Contritionem de peccatis quando tenemur habere & quid de peccatis semel

- semel legitime confessis.
- 22 Confessio secunda pars sacramenti penitentiae est ita necessaria ad salutem post baptismum aut in re aut uoto, ut sine ipsa peccatorum remissio haberi non possit.
Confessionis diffinitio, & eius definitionis interpretatio.
- 23 Conditiones sexdecim Confessionis sacramentalis, & earundem declarationes.
Quando confessor possit manifestare aliquod auditum in confessione, sine fractione sigilli.
Qui mentitur in confessione, peccat mortaliter.
In tribus casibus licet occultare aliquod mortale dum confitemur, & quando.
Natura confessionis ex se postulat, ut omnia peccata mortalia uni & eidem confessori dicantur; aliàs esset inutilis.
- 24 Quid agendum de peccatis superiori reseruatis, & multa pulchra dubia super hoc.
- 25 Facultas concessa confessorijs absoluendi a casibus reseruatis uirtute bullarum Iubilei, & quarundam confraternitatum, quomodo intelligenda.
- 26 Episcopi in suis diocesis a quibus casibus apostolicae sedis reseruatis possint absolvere.
- 27 Leo Papa. I. aboleuit usum confitendi peccata publice, et quare.
- 28 Peccata in confessione accepta debent sub arcto sigillo custodiri.
- 29 Licitum est per nutum, scriptum, nuntium, & interpretem confiteri, & quando hoc liceat & in quibus casibus.
- 30 Quando teneatur quilibet confiteri.
- 31 Articulus mortis, quis sit.
- 32 Saliem semel in anno tenetur unusquisque confiteri.
- 33 Quo tempore anni quis confiteri teneatur.
- 34 Periculosum est procrastinare confessionem, & quare.
- 35 Penitens an teneatur obedire confessorio.
- 36 Satisfactio est tertia pars sacramenti penitentiae, & eius definitio.
Satisfactio quid sit.
Satisfactio est triplex.
- 37 Satisfactio, et restitutio differunt.
- 38 Satisfactio est medicina languorum animæ.
- 39 Satisfactio per quæ opera fieri debeat.
Bonum est triplex, Honestum, Delectabile, et Vtile.
- 40 Satisfactio an fieri possit per opera aliàs debita, & uaria de hoc doctorum opiniones.
- 41 Unus an possit satisfacere pro alio.
- 42 Penitentia publica an debeat imponi, & quando.
- 43 Que penitentia imponi debeat.

- 44 Sacerdos possit ne penitentem uirtute clauium ad aliquam penam ligare, & uaria de hoc doctorum opiniones; & an possit id facere suo arbitratu, an teneatur aliquibus legibus.
- 45 Sacerdos possit ne commutare, aut diminuere penitentiam ab alio impositam.
- 46 Satisfactio facta in peccato mortali an valeat; & an sit reiteranda, uaria doctorum opiniones.
- 47 Usus clauium in Ecclesia quid sit.
Clauis scientie & Clauis potentie, quas debet habere sacerdos.
- 48 Potestas absoluendi triplex.
Potestas ministerialis est duplex, Ordinis, & Iurisdictionis.
- 49 Solus sacerdos est minister penitentie, & an omnis sacerdos.
Iurisdictionis est duplex.
- 50 Iurisdictionis potestas quibus data sit.
Proprius sacerdos dicitur tripliciter.
- 51 Qui habeant hanc Iurisdictionem impeditam.
- 52 Quaedam pulchra dubia & resolutiones in hac materia confessorum & penitentium.
Sacerdos proprius possit ne ubique audire suum subditum.
Quid de his qui habent priuilegium quomodolibet, eligendi confessorum.
In quibus casibus possit aliquis confiteri alij, quam proprio sacerdoti.
Quid de peregrinantibus.
Proprius sacerdos teneatur ne credere penitenti, dicenti se alteri confessum fuisse.
Possit ne aliquis confiteri alieno sacerdoti sub spe quod proprius id ratum habebit.
De confessione facta homini laico, & de eius sigillo.
- 53 Conditiones, quas debet habere confessorius, sunt quatuor, potestas, scientia, Prudentia, & Vitae bonitas.
- 54 De effectu penitentiae, & an per ipsa remittantur omnia peccata.
Per legem Dei ordinariam non saluatur nisi uolens.
Sola peccata demonum & hominum in inferno damnatorum sunt irremissibilia.
- 55 Piberum arbitrium quid sit, et multa de eo.
- 56 Voluntas Dei est libera et immutabilis, & quomodo.
Omnis uoluntas quae mutatur, habet duplicem causam mutabilitatis.
Quomodo dicitur, Deum penitere.
Angelus quomodo habeat libertatem arbitrii, & quomodo homo.
Deus multa potest de potentia absoluta, quae non potest de potentia ordinaria.
- 57 Viatorum nullum peccatum est tam graue, quod non possit per penitentiam remitti; & quomodo intelligitur, quod peccatum in spiritum sanctum non est remissibile.

- 58 Deus non est subiectus alicui regule.
An sine penitentia peccatum mortale remitti possit.
- 59 Elemosinam extinguere peccatum, dupliciter ponitur.
- 60 Penitentia an adequetur peccato, in hoc, ut una cum culpa remittat etiam penam.
- 61 Pena inferni quare dicatur infinita in duratione.
Ratio negantium purgatorium; & eius purgatorii necessitas.
- 62 An per penitentiam homo resurgat ad aequalcm gradum gratiae, a quo cecidit; & an ad tantum gradum gloriae.
Opus bonum in peccato mortali factum, quomodo reuiuifcat per penitentiam subsequenter.
- 63 Peccata semel dimissa an redeant in recidiuante.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE CAP. VI.

TRIA prædicta sacramenta per se absolute attinent ad perfectionem spiritualis vitæ cuique personæ particulari; inquantum per ea habetur spiritualis generatio, augmentatio, & nutritio, ut in principio diximus. Quartum autem & quintum sacramentum attinent ad perfectionem vitæ spiritualis per accidens ratione peccati; hoc est intantum sunt necessaria, inquantum homo peccat. Sed hoc quartum sacramentum est necessarium supposito peccato mortali; est enim institutum a Christo, tanquam remedium, & medicina contra mortalem culpam, de qua penitere debemus. Et ideo dicitur penitentia, quasi penitentio. Hinc Augustinus in lib. de penit. ait. penitere, est penam tenere.

1 *Pœnitentia triplex sumitur.* Hoc nomen penitentia tripliciter sumitur in Ecclesia. Primo pro penitentia sacramento. Secundo pro penitentia uirtute.

2 *aur.* Tertio pro satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti, vulgariter nominata penitentia.

3 *Definitio penitentia sacramenti.* Queritur ergo primo. Quid est penitentia pro Sacramento? Penitentia est sacramentum remissionis peccatorum mortalium, quæ post baptismum committuntur.

Dicitur (sacramentum) nam sacramentum est sacræ rei signum, quatenus illa res homines faciat; in hoc enim uerificatur hæc proprietas; significat namque aliquod sanctum, tam ex parte penitentis, per ea, quæ agit, dum confitetur, quam ex parte sacerdotis, per ea, quæ dicit, dum absoluit; nam penitens, per ea, quæ facit, ostendit se dimisisse peccata; sacerdos uero, per ea, quæ dicit, significat opus Dei remittentis peccata. Vnde per ea, quæ fiunt exterius, significatur, quæ Deus operatur interius. Et propterea subiungitur in definitione (remissioni, peccatorum) ad differentiam aliorum sacramentorum: Baptismus enim dicitur sacramentum ablutionis, per illam enim exteriorem ablutionem, significatur peccati originalis ab anima primò mundationem. Alter dicitur sacramentum confirmationis, per illam enim exteriorem unctionem, significatur interius fidei confirmatio; id est robur, ad illam confitentiam coram inimicis fidei, ut supra dictum est. Hic autem dicitur, sacramentum remissionis peccatorum, ut audistis.

4 *Peccata uenialia non indigent penitentia, sed habent uia media.* Dicitur (mortalium) peccata namque uenialia non indigent necessario hac penitentia; habent enim alia remedia, quibus deleri possunt. scilicet per cordis contritionem tantum, per sanctissimam communionem, per pectoris compunctionem, per elemosinam, per Episcopi benedictionem, per aquæ benedictæ aspersionem, per Dominicalem orationem, & generalem confessionem; quæ fit in principio missæ, & in officio ordinariorum.

Dubium de remissione uenialium. Sed hic dubitatur. hæc prædicta delent ne uenialia ex opere operato, an requiritur ex parte penitentis necessariò aliquis motus interior? Et si ita est, prædicta non sunt necessaria, sufficit enim bonus motus interior per se solus, ad delenda uenialia, ut uidebimus; si autem possunt ex opere operato

motus

Pœnitentiæ.

144

motus interior non est necessarius; hoc enim sonat, ex opere operato, id est quod possunt ex se solis hunc effectum producere. Et si ita esset, sequeretur quod alicui remitteretur peccatum ueniale, cum eius complacentia; quod est falsum. Nam si hoc uerum esset, magis uideretur uerum in SS. Communione; quæ, cum sit cibus spiritualis animæ nostræ nutritiuus, ad eam, tanquam ad nutrimentum pertinet restaurare, quod quotidie deperditur de seruire charitatis per peccata uenialia. Vnde Ambrosius in lib. de sacramentis, dicit. Hic panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis; quæ sunt peccata uenialia. Et tamen, ut ait D. Tho. 3. p. q. 79. art. 4. Sacra communio non delet illud ueniale, cuius complacentiam habemus; quia talis complacentia ponit obicem sacramento, ut talem effectum non operetur: ergo multo minus hoc uerificabitur de reliquiis supra dictis, si ut non delectentur ex opere operato.

Ad hoc dicitur, cum D. T. q. 87. art. 1. quod tam culpa uenialis, quam mortalis separat hominem a Deo, differenter tamen; lætalis enim separata a Deo per se, nam per lætalem culpam mens omnino a Deo aueritur, faciendo contra Charitatem; uenialis autem separat imperfectè; nam stando cum charitate, non auerit a Deo omnino, sed quodammodo, saltem retardando affectum hominis, per conuersionem inordinatam ad bonum creatum, ne promptè feratur in Deum. Hæc autem culpa remitti non potest, donec uoluntas peccato adhæret; requiritur ergo, ut per motum contrarium, conuersio fiat a creatura ad Deum, ei se coniungendo; quod fit per penitentiam, id est detestationem peccati. Verum ad detestationem mortalis culpæ requiritur perfecta penitentia, scilicet, ut homo peccatum mortale commissum actualiter detestetur, ut infra melius dicitur; quod non est necessarium pro culpa ueniali; non tamè sufficit sola detestatio habitualis. Requiritur ergo ad deletionem uenialium peccatorum quædam uirtualis displicentia, id est quidam motus deuotionis internus, quo mouetur homo ad Deum, & res diuinas tali affectu, ut quidquid ei cogitare occurreret, quod ab hoc deuotionis motu retardaret, sibi displiceret commississe, etiam si de illo actualiter non cogitet. Et hoc dicere uolumus, quod uenialia non indigent penitentia, id est non indigent perfecta, & actuali detestatione, & displicentia, ut indigent mortalia: sed sufficit aliquis motus ex gratia, quo saltem implicitè homo ueniale detestetur. Dixi (ex gratia) nam ad deletionem uenialium non requiritur noua gratia, sed supponitur illam habere. Ex hoc sequitur; ubi adest peccatum mortale, non sufficit talis motus imperfectus, ad deletionem uenialium, quia ibi non adest gratia; & ideo ueniale sine mortali remitti non potest; sed per infusionem nouæ gratiæ, cum perfecta, & actuali mortalium detestatione, remittitur mortale cum ueniali. A qua igitur iustralis, benedictio Episcopi, Oratio Dominicalis, & similia, ad quod deseruiunt? Dico, quod ista tripliciter possunt causare remissionem uenialium.

Primo inquantum per ea infunditur gratia, & hoc modo per summptionem Eucharistiæ, & per omnia sacramenta, per quæ ex opere operato, gratia conferuntur, delentur uenialia, de quibus non adest complacentia. Secundo inquantum ista sunt cum aliquo motu detestationis uirtualis saltem, ut dictum est: & hoc modo confessio generalis, tunc pectoris, & oratio Dominicalis, quia in ea specialiter petitur, ut debita quotidiana remittantur, conferunt ad deletionem uenialium. Tertio inquantum sunt cum aliquo motu deuotionis & reuerentiæ in Deum, quo excitatur homo ad habendum illum motum, & detestationem uirtualem supra dictam & hoc modo asperio aquæ benedictæ, Episcopi benedictio, & alia sacramentalia operantur ad remissionem uenialium. Ita-

que

5
Responso.

Veniale sine mortali ubi adest, remitti non potest.

De Sacramento

que si dum ista suscipiuntur, nullus motus inclinationis animæ ad deuotionem & detestationem saltem implicitam sentitur; dicunt quidam, non remittentur uenialia per ea. Quod si ita esset, sequeretur, quod remissio uenialium non esset eis attribuenda, sed illi morui detestationis uenialium, & deuotionis, qui per se sufficiunt, ut dictum est supra: Respondent, quod intantum ista prænominata dicuntur remittere uenialia; in quantum inclinant animum ad illum motum deuotionis, & detestationis, qui requiritur ad uenialium deletionem sine quibus fortè homo ad illum habendum non excitaretur. Si ita esset, sequeretur, quod huiusmodi non haberent hunc effectum facere, ex opere operato: unde dici posset, quod non magis uenialia remitterentur, dicendo, credo, quam pater noster. & aspergendo aquam non benedictam, quam benedictam, & accipiendo benedictionem a simplici sacerdote, quam ab Episcopo, si deuotè hæc accipit; quia pariteratione per ista ad deuotionem excitaretur, & ad habendam illam animi inclinationem. Ad quid ergo sunt ista, specialiter ordinata?

Dicendum est ergo cum Soto in 4. dist. 17. q. 2. art. 3. & primo quantum ad sacramenta, consentaneum est dicere, quod per omne sacramentum remittantur uenialia, quorum complacentiam non habemus, solo illo actu concorrente, scilicet, quo quis illud suscipit, quamuis nullum alium actum dilectionis habeat pro tunc. Et hoc, quia proprium est sacramentorum illa delere ex opere operato, ex Christi institutione.

Secundo, quo ad orationem Dominicalem, est sententia August. & in Can. Quotidianis. de Pœnit. dist. 3. De aqua aut lustrali habet in Can. Aqua cum sale: de consecra. dist. 3. Tertio quo ad reliqua, & si textus expressus non habeatur; ad tamen antiquus Ecclesiæ usus; quæ ex ui clauium instituit, ut illa ex opere operato, remittendi uenialia virtutem habeant, ijs, qui ea deuotè in gratia suscipiunt, etiam si nullius uenialium memoriam habeant: nam cum huiusmodi peccata frequentissima sint, etiam in uiris perfectis, iuxta illud Ioannis in Epistola canonica. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & in nobis ueritas non est: consentaneum fuit, ut ijs remedijs, succurreretur.

Nota, quod omnia prædicta, ita operantur, ad deletionem uenialium, quorum complacentiam non habemus; ut si de uno habebitur complacentia, & de reliquis displicentia, illud tantum non remittitur, quod in peccatis mortalibus accidere non potest: nam illa remitti non possunt sine nouæ gratiæ infusione: & gratia cum mortali stare non potest; ideo non remittitur unum sine alio. Nota etiam, quod per prædicta tolluntur uenialia, modo, quo supra, quæ tantum ad culpam; non tamen semper tollitur tota pœna per quodlibet istorum: & ideo remanet aliquid satisfaciendum. Ex prædictis sequitur, quod uenialia non sunt materia necessaria huius sacramenti; possunt tamen fieri illius materia, summittendo illa, aut omnia, aut quædam confessioni: & ideo qui non habet peccatum mortale, confitendo illa sola uenialia, suscipit sacramentum, habendo absolutionem.

Resolutio
de huius.

Nota unum
ueniale pot
remitti sine
alio.

Nota.
Venialia
non sunt ma
teria neces
saria pœni
tentia.

Pœnitentia
dicitur se
cunda tabu
la post nau
fragium.

Dicitur (post baptismum) & ideo dicitur secunda tabula post naufragium. Quæ metaphora est D. Hieronymi in Epistola ad Demetriadem, & Pamphylum. & habetur de Pœnitentia dist. 1. Can. Secunda tabula. Sicut enim qui hoc mare materiale ingreditur, nauigando cum nauis, inter fluctus, & scopulorum securus incedit. Si fortè ex nimia tempestate frangatur, opus est, ut alicuius bulæ nauis fractæ adhæreat, ut ibi afixus natare conetur, ne in mare summitur:

Pœnitentiæ.

145

gaturita qui post peccatum Adæ hunc mundum ingreditur, qui mare magnum, & spaciofum dicitur; quorum reptilia non est numerus, idest diuersa periculorum genera, si securus incedere uelit, nauim Baptismi ascendere debet; per eam enim cum innocentiâ nauigat: idest omnia peccata, scilicet originale, & actualia, quo ad pœnam, & culpam ei per baptismum condonantur: si forte postea per peccatum mortale actuale dicta nauis frangatur, idest innocentiâ amittatur, opus est, ne submergatur, idest ne in peccato moriatur, ut secunda tabulæ adhæreat, idest sacramentum pœnitentiæ suscipiat, ut eo afixus per confessionem, ad portum salutis redire possit.

De materia huius sacramenti.

Hoc sacramentum habet materiam, & formam, ut cætera sacramenta. Et quamuis doctores non uideantur concordari in assignando huius sacramenti materiam. Rei ueritas est: quod peccata dicuntur materia remota, non simpliciter considerata, nec sub ratione, qua peccatori placent, sed potius, quatenus pœnitenti displicent, & detestantur ab eo. Actus autè pœnitentis, dum cõteritur, & confitetur, dicuntur materia proxima, ad hunc sensum. Non quod peccata ideo dicantur materia remota; quia ex eis conficiuntur actus pœnitentis, qui sunt materia propinqua: ut accidit in naturalibus; puta materia proxima statux est metallum, quod congelatur, & conficitur ex aqua & terra, quæ sunt materia remota statux: sed peccata dicuntur materia remota; quia sunt objecta eorumdem actuum sub ratione detestabilis, & ut expulsa: unde dicuntur materia circa quam: actus uero dicuntur materia ex qua, quia sunt partes pœnitentiæ: unde dicuntur partes materiales simpliciter, & propriè ipsius sacramenti, dum scilicet homo actu confitetur, & subijcitur Ecclesiæ clauibus. Hæc nanque differentia est inter hoc sacramentum, & cætera alia, excepto matrimonio; quod illa habent materiam naturalem, aut artificialem, & permanentem: nempe aquam, oleum, panem & uinum, &c. Illud autè habet materiam moralem, & transeuntem, scilicet actus contritionis, & confessionis, ut dixi. Quæ materia eil supernaturaliter; si contritio est perfecta, quia hoc modo est a Deo.

8

Peccata
sunt mate
ria remo
ta.
Actus pœ
nitentis di
cuntur ma
teria pro
xima.

De forma huius sacramenti.

Forma præcisa huius sacramenti est, (absoluo te) ly (ego) sub intelligitur, si non exprimat, cætera uero sunt ad bene esse nam & ifereatur tui, & Indulgentiam, & absolutionem; & cætera, quæ præcedunt propriam absolutionem; sunt uerba depræcatiua; petendo a Deo, ut fiant, quæ sacerdos facere intendit, ut non impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis. Hæc forma est convenientissima; assumitur enim ex illis uerbis Domini, Matt. ultimo. quibus Petrus dixit. Quodcūque solueris super terram, erit solutum & in celo. Illa autem uerba, quæ sacerdos in fine subiungit, scilicet In nomine. p. &. fi. &. S. non sunt de necessitate, sicut in baptismo; sed illis utitur Ecclesiæ, ad significandum, quod sacerdos absoluit in uirtute, & autoritate. S. S. Trinitatis,

& non propria. Et quàmuis solus Deus peccata dimittat: tamen ipse sacerdos uerè, & propriè absoluit ministerialiter, dicendo Ego absoluo te. Et quia omnia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, applicando formam materiæ: quod quidem fit proportionaliter; nam in baptismo, dicendo, baptizo te, & in confirmatione, dicendo, signo te signo crucis, &c. sacramentum perficitur in applicatione materiæ ipsi passo: in hoc autem sacramento perficitur in remotione materiæ, scilicet remouendo peccata a pœnitente: & ideo congruenter dicitur. Absoluo te; peccata nanque sunt quædam ligamenta, & uncula, quibus Dæmon animam capit. iuxta illud Prouer. cap. 5. Iniquitates suæ capiunt impium. Hæc autem forma non admittit ita necessariò, & præcisè dicta uerba, ut non possit per alia uerba æquipollentia exprimi; nam Christus dixit, Quorum remisistis peccata; ex quo sequitur, si dicatur, remitto tibi peccata tua, Absolueris a me, uel simile, idem esset in substantia, ut non uitaretur sacramentum: esset quidem quandoque peccatum propter scandalum pusillorum, ut ait Sotus distinctione 14. quæst. prima, articulo 3. Qui adiungit in forma, ab omnibus peccatis de quibus es cõtritus, errat manifestè; non enim semper homo accedit contritus, & tunc nõ uerè absolueret. Qui etiam adiungit, ab oblitis, & ignoratis, de quibus habes uerum propositum confitendi, si ad tui memoriam uenirent, & similia, habent imprudentiam uulgariū sacerdotum: qui enim non haberet talem intentionem explicitam, uel implicitam pro tunc, non esset absolutus; & si fortè non haberet propriè intentionem confitendi ignorata, & obliuio in casu, quo ad memoriam reuocarentur, non esset uerè contritus, & consequenter incapax absolutionis. & ideo superflua sunt dicta uerba, & rescindenda.

Nota errorem confessionum.

Dubium de accedente contrito ad confessionem.

Sed hic dubitatur, dictum supra, quòd sacramenta uerè efficiunt, quod significant; nunc autem uidetur, quòd in contrito nihil efficiat, cum per contritionem absolutus accedat, quo ad Deū. Hac ratione morus Magister sententiarū in 4. dist. 18. asserit. Quando sacerdos dicit, ego te absoluo, sensus est, ego te absoluo ostendo. Hæc expositio supponit unū falsū, scilicet homines omnes, & semper cõtritos accedere ad confessionem: nam multoties homo accedit attritus; quod si ita nõ esset; quando igitur uerificaretur illud diuulgatum inter Theologos. scilicet ex attrito homo fit contritus. Hinc quidam dicunt, quòd sacerdos per illa uerba absoluit a pœnis tantum: sed hoc nõ est benè dictum, sacerdos enim absoluit a peccatis, quæ pœnitens confitetur; unde ab eorū culpis absoluit: & ideo alij aliter dicunt, scilicet quòd sacerdos absoluit in iudicio Ecclesiæ tantum; nam in iudicio Dei per contritionem iam absolutus est: quod est dicere, absoluit a præcepto Ecclesiæ, ad quod tenebatur. Neque ista responsio sufficit; quia absoluit a peccatis, de quibus est contritus, uel saltem attritus. Vera igitur responsio est. D. Tho. 3. p. quæst. 84. artic. 3. ad 4. argum. scilicet si pœnitens accedit attritus putans, se esse contritum, uerè absoluitur a tota culpa, & a pœna in aliqua parte, & efficitur contritus uirtute sacramenti. Si autem accedit uerè contritus in charitate, sensus absolutionis est. Ego te absoluo, idest sacramentum absolutionis tibi impendo: quod est dicere, quantum in me est, & attinet per se ad sacramentum, si in peccatis es, absoluo te ab eis: nam sacramentum quantum est de se efficit quod significat: si autem tunc non efficit, non est ex parte sacramenti, sed accidit ex bona dispositione pœnitentis: sicut e contra accidit illi, qui ex indispositione suscipit sacramentum, & non effectum sacramenti, idest gratiam & remissionem, eoque dicitur obicem.

Est

Est hic aduertendum, quòd & si dum sacerdos absolutionem sacramentalè recitat, solet super caput pœnitentis manus imponere, hæc tamen cæremonia non est necessaria: non dico tantum, quo ad essentiam sacramenti, sed neque est de congruitate, sicut in sacramento confirmationis, & Ordinis: in illis namque fit manus impositio, ut in sacramento confirmationis ad designandum plenitudinem Spiritus sancti, per quem datur gratiæ augmentum ad robur; & in sacramento ordinis manus impositio significat collationem cuiusdam Excellentiæ potestatis in diuinis ministerijs. Unde Paulus ad Timoteum Epistola 2. ait. Et resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Sed in sacramento pœnitentiæ fit tantum remissio peccatorum, ideo non requiritur: non tamen dico, ut omittatur, ubi est consuetudo: nam in primitiua Ecclesia fuit in usu: qui enim recipiebantur ad pœnitentiam publicam, ut tunc mos erat, per impositionem manus reconciliabantur, ut habetur. distinctione 50. Can. Pœnitentes, & Can. Qui recedunt. 26. quæst. 6. Hic autem mos introductus fuit, ex illis uerbis Domini, Marci ultimo. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. peccata nanque cum sint ægri tudines animæ, eo modo curabantur. Hinc quia non est necessaria, a multis locis eius usus abieuit. Vnum tamen est aduertendum, ut qui hac cæremonia utuntur, si causa acciderit, non posse pœnitentem absolue, non dimittant eum sine manus impositione, ne circumstantes intelligant, illum non esse absolutum, & sic indirectè eius confessio quodammodo manifestaretur, ac remaneret apud illos infamatus.

Cæremonia imponendi manus super caput pœnitentis recitatur.

Aduertendum.

II

Et quàmuis hoc sacramentum absolute necessarium non sit, ut baptismus: est tamen necessarium ex suppositione, illis scilicet, qui habent peccatum actuale mortale, dum sunt doli capaces, sine quo uel in re, uel in uoto, quando commoditas haberi non potest, tale peccatum remitti nequit. Qua propter Sacrum Concil. Tridenti. condemnat eos, qui sola fide, salutem haberi posse dicunt, post omisam innocentiam, & non esse necessarium ad salutem peccatoribus.

De necessitate huius sacramenti.

Et quia dictum est hoc sacramentum esse necessarium ad salutem post lapsum, uel in re, uel saltem in uoto, quæritur modo, an uotum hoc, opus est, ut sit explicitum, an sufficit, ut sit implicitum? Dubium hoc dupliciter intelligi potest, uel dum homo conuertitur ad Deum, & ei reconciliatur per contritionem, opus sit, ut actualiter cogitet de confessione facienda tempore suo, & ita promittat; uel intelligitur, dum urget præceptum confitendi, & copia sacerdotis non habetur, sufficiat contritio sine actuali desiderio confitendi, an non.

Dubium de uoto quòd requiritur in hoc sacramento.

Quantum ad primum ex sac. Concil. Trid. Sess. 14. solū habetur, Si contingat aliquando contritionem ipsam, ita perfectam esse, ut hominè Deo reconciliet, anteq̃ ipsum sacramentū actu suscipiatur, si tñ ipsum in uoto nõ habuerit, nõ sufficit. nec aliud specificat. Sed Sotus, in 4. dist. 14. q. 1. art. 5. post Richar. in 4. dist. 17. ar. 2. q. 1. & Alex. de ales. 4. p. q. 76. ait, nõ opus esse, ut in illo momento, quo homo, per contritionem, & dolorem de offensa Dei, conuertitur ad ipsum: actualiter cogitet de confessione sacramentali facienda, sed satis est, ut de illa implicitè cogitet, idest habeat animi præparationem præstandi omnia, quæ ad dignè suscipiendum hoc sacramentum, requiruntur, scilicet si in mentem ueniret, actualiter proponeret confiteri tempore statuto, & obedientiam Ecclesiæ facere. Itaque si in tali statu morte repentina præueniretur, non esset dubitandum, de eius salute. Quantum ad secundum,

Ad primum

De Sacramento

dicerem, si quis in infirmitate positus, uel quodcumque aliud mortis periculum curreret, quo confiteri teneretur, ut infra dicitur, & copiam confessoris non habet; quantumcumque doleat de peccatis commissis, nisi habeat actuale desiderium confitendi, si haberet qui eum audiret, dolor ille non sufficit ad salutem animæ. Ratio diuersitatis est, nam cum tempus suscipiendi hoc sacramentum sit præsumtum, si homo cum proposito emendandi uitam, conteritur de peccatis præteritis, antequam tempus confitendi occurrat, sufficit in illo actu conterendi, habere propositum seruandi omnia Ecclesiæ madata in generali, quamvis de confessione in particulari non cogitet, & hoc est habere illam in uoto: sed dum tempus confitendi urget, tenetur actualiter confiteri, quod si copiam confessoris non habet, tenetur saltem habere actuale desiderium confitendi, ita ut per se non stet: aliàs quantumcumque doleat, dolor ille de peccatis non est uerus dolor, sufficiens ad salutem. Sed si moriens contritus cum actuali desiderio confitendi si possit, quamuis in re ipsum sacramentum non habeat, securus discedit, & dignus est Ecclesiastica sepultura: quia in tali casu sufficit dolor ille, cum uoto sacramenti.

De Pœnitentia ut est uirtus.

Secundo pœnitentia sumitur pro uirtute pœnitentiæ, est enim peculiare huic sacramento, ut sit uirtus. Pro quo est aduertendum, quod omnia sacramenta, præter sacramentum pœnitentiæ, & matrimonij, ita sunt instrumenta meritorum passionis Christi, ut inueniuntur institutionum suarum ab ipso Christo, in lege noua. Sed matrimonium fuit etiam in statu legis naturæ: fuit enim in statu innocentie institutum in officium, per illa uerba Gen. 1. Crescite, & multiplicamini: ut ait. D. T. in 4. dist. 26. Magister, & communiter: Post autem Adæ lapsum statim fuit etiam in statu legis naturæ, sed etiam in remedium concupiscentiæ, ait Augustinus, lib. 9. super Genesim ad litteram. In statu uero gratiæ fuit institutum in sacramentum. Pœnitentia quoque inueniuntur habuit statum post Adæ peccatum, est enim derelictio peccati. Quæ si respicit peccatum in se, & absolute, quatenus est per se malum, & contra rationem, dicitur uirtus naturalis, hanc utique habuerunt & philosophi, qui non modo peccata oderunt, uerum etiam contra ea doctè scripserunt.

Si autem respicit ipsum peccatum, ut est offensa Dei, est uirtus supernaturalis. Hæc autem semper fuit necessaria, post Adæ calum: unde statim quod Adæ peccauit, Deus illam ab eo exigere uoluit, dicente Scriptura, Gen. 3. Adam ubi es? non enim ignorabat Deus, ubi Adam erat, sed fuerunt uerba increpantis, eum aduertendo, ut cognito peccato, illud detestaretur, & confiteretur, ueniam petendo: sed ipse loco accusationis, se excusare uoluit, peccatum in Deum retorquendo: qui dederat ei uxorem: unde respondit: Mulier, quam dedisti mihi: & ideo loco ueniæ, & benedictionis, habuit maledictionem, & pœnitentiæ inflictionem, dicendo, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, &c. Verum in lege naturæ lapidæ sub quadam fide in confuso reuelata, per sacrificia, & alia opera ostendebat, de offensa Dei esse dolendum. Sed in lege Euangelica, ubi fides est explicatior, ratio pœnitentiæ altius cognoscitur. Est & alia differentia, nam in lege naturæ non includebat uorum confessionis, sed cum homo cognoscebat, se Deum offendisse, sufficiebat de offensa in corde dolere, iuxta illud: Dixi, confitebor aduersum me, & tu remisisti impietatem pecca-

Pœnitentiæ.

147

peccati mei. Sed in lege Euangelica, cum sit instituta in sacramentum, habet annexum uotum confessionis, ut dictum est, & dicitur: & ideo effecta est una pars sacramenti pœnitentiæ, quæ dicitur contritio.

Hæc autem pœnitentia, quæ contritio uocatur, si sumatur pro habitu, a Deo immediate infunditur, sine nobis operantibus, nisi tantum dispositiue, per aliquos actus, ut nunc nunc dicitur. Si autem sumatur pro actu pœnitendi, tunc consistit in sex motibus; quorum aliqui sunt Dei, aliqui sunt nostri, in quibus cum Deo cooperante nos cooperamus.

Primus eorum est, Auxilium speciale Dei. Secundus est motus fidei nostræ. Tertius est motus timoris seruilis. Quartus est motus spei de uenia obtinenda. Quintus est actus charitatis, quo peccata displicent. Sextus, & ultimus est motus timoris filialis: & in hoc consistit specialis ratio pœnitentiæ. Hi autem motus non omnes sunt necessarii, aliàs sequeretur, quod conuersio peccatoris se perferet in tempore: quod est falsum, ut ait. D. T. prima 2. q. 12. art. 2. & experientia docet.

Quantum ad primum actum, Scotus in 4. dist. 14. q. 1. negat, auxilium speciale Dei esse necessarium: dicit enim, quod homo communi influenza Dei, ex naturalibus considerare potest peccatum commissum sub diuersis rationibus, & ut offensiuum Dei, & ut est contra legem Dei, & ut auersiuum a Deo, & ut impediuum præmij æterni, & ut inductiuum supplicij: & sub istis rationibus uel multis, uel aliquibus peccatum detestari: qui actus uocatur secundum eum attritio: & si continuabitur, & intendatur usque ad certum terminum, informabitur gratia, & efficietur contritio: nam in principio, dum est attritio, semper est informis, id est sine gratia: & dicitur præuia dispositio ad peccati deletionem: in fine autem, dum est gratia informatus, dicitur actus concomitans, ad peccati deletionem, & uocatur contritio, ratione gratiæ existentis. Verum tamen, dicit ipse, si actus iste, dum est in principio, erit male circumstantionatus, ex imperio uoluntatis, nunquam erit sufficiens dispositio ad gratiæ receptionem, tunc enim est cum peccato actualiter: Si autemauerit aliqua debita circumstantia ex intellectus inconsideratione aut omissione uoluntatis: dubium erit an ad illam sufficenter disponet: Si uero erit sufficenter circumstantionatus, tunc continuatus, & intensus factus, ut dictum est, erit sufficiens dispositio ad peccati deletionem, & gratiæ receptionem: quæ in ultimo instanti illius dispositionis a Deo donatur. Hæc positio in uno tantum deficit: quamuis enim attritio male circumstantionata haberi possit uirtutibus naturæ cum communi influenza Dei, quod uerum est, & in multis experitur: tamen quando erit bene circumstantionata, impossibile est, ut hoc fiat sine auxilio Dei speciale præuenientis, & mouentis nostrum liberum arbitrium: immo a Deo mouente, & conuertente cor nostrum per inspirationes internas, uel externas, habet, ut sit bene circumstantionata: cui motui Dei, si non fiat resistentia a nostro libero arbitrio, non frustrabitur effectu suo, scilicet receptione gratiæ, iuxta illud Hieremij. 8. 1. Conuertere me domine, & conuertar. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam. Auxilium ergo speciale, id est motus Dei præuenientis nos, ad nostram iustificationem, semper est necessarius. Et quamuis hoc probari posset per multas rationes: tamen cum habemus determinationem Sacri Concilij Tridentini Sessione sexta Capit. 5. & 6. pro nostra conclusionem sufficiat. Qui motus simpliciter est totus Dei.

Secundus actus est motus fidei nostræ: qui partim est Dei, partim est nostri.

Pars Quarta.

T 3

stri

Auxilium speciale.

Motus fidei.

12

Pœnitentiæ uirtus semper fuit necessaria.

fri intellectus captiuatus a voluntate in obsequium Dei, qui adhuc est necessarius formaliter, uel saltem virtualiter: Dicente Apostolo. Sine fide impossibile est placere Deo. Nam excitati diuino auxilio, qui est primus motus Dei, libere mouemur in deum, per secundum actum, scilicet fidem, credentes, uera esse, que in Ecclesia prædicantur: scilicet Deum esse uendicatore[m] malorum, & seuerum Iudicem peccatorum: esse quoque misericordem erga penitentes, & ueracem in promissis: ex quibus oriuntur duo alij motus, scilicet timor seruilis, & spes de uenia obtinenda. Ideo dixi (saltem virtualiter) nam Christianus, qui didicit fidem, statim quòd recordatur peccatorum suorum, quatenus sunt offensa Dei: illa memoria Dei est actus fidei gignentis timorem, & spem, ut dixi, quibus homo ambulans non claudicat; nam si solo timore incederet, claudicaret in desperationem; si autem sola spe, claudicaret in præsumptionem nimiam de misericordia Dei, quæ ambo sunt mala.

Motus timoris, seruilis.

Tertius ergo actus est motus timoris seruilis; & iste est primus motus nostri affectus, qui ordinatur ad penitentiam, qui licet non sufficiat; eo quod non est uera contritio: est tamen bonus, & utilis: bonus, dico, nam initium sapientiæ est timor Domini; quod intelligitur de timore seruili. est etiam utilis; nam timor inferni est quidam stimulus, quo surgimus, ad inuocandum misericordiam Dei. Vnde Dauid Psal. 17. Circundederunt me timores mortis; pericula Inferni circumdederunt me; & in tribulatione mea inuocaui Dominum. Hinc quidam Doctor hunc timorem comparauit setæ sutoris; sicut enim seta cum non sit satis firma, non potest coria consuere, est tamen accommodata ad introducendum filum; qui cum intrauerit, excluditur seta: ita timor Inferni, uel aliarum poenarum non sufficit ad reconciliandam amicitiam Dei, deseruit quidem ad inducendam Charitatem, quo facto, ipse excluditur, nam ex seruili efficitur filialis: Vnde in S. Concil. Trid. Sess. 14. c. 4. de hoc timore ita fertur. Illam uerò contritionem imperfectam, quæ attritio uocatur: quoniam uel ex turpitudine peccati consideratione, uel ex gehennæ, & poenarum metu communiter concipitur, si uoluntatem peccandi excludat, cum spe ueniæ, declarat Sancta Synodus non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, uerum etiam & donum Dei esse. Ex quibus colligitur, quòd non solum timor Inferni, sed aliarum calamitatum, & dehonestationis, sub nomine timoris seruilis intelligitur.

Motus spei

Quartus actus est motus spei, qui, ut dictum est, gignitur a fide: nam cum fides, teste Paulo, sit sperandarum substantia rerum, facit, ut homo, sub spe ueniæ, assumat propositum emendandi uitam.

Motus charitatis.

Quintus est motus charitatis acquisitæ, quæ peccata displicent. Qui quidem actus prædicti, cum sint informes, id est sine gratia, non sufficiunt ad iustificationem, disponunt tamen penitentem, ut Spiritus sancti impulsu, nondum quidem inhabitantis, ipse adiutus, uiam sibi ad iustitiam parat, ait S. Con. quo supra: Hæc est illa attritio bene circumstantiata, quam ponit Sco. ut supra uiditis, quæ continuata, & intensa erit sufficiens dispositio ad peccati deletionem, & gratiæ infusionem. Verum omnes isti actus non sunt absolute necessarii, ut per omnes istos gradus homo disponatur, ait D. T. quo supra. licet enim ut plurimum fiat causa penitentia, disponendo hominem, ut dictum est, tamè quandoque Deus mouet hominem ad perfectam dispositionem in instanti, & in illo eodem momento infundit gratiam, ut contigit Paulo in sua confessione.

Motus

Sextus est motus timoris filialis, in quo infunditur charitas perfecta; quæ homo

homo dicitur uerè contritus: quæ contritio non dicitur nisi actus gratia informatus. motus filialis.

Et quia ista contritio non differt a penitentia uirtute, de qua est sermo; nisi quòd post institutionem huius sacramenti in lege Euangelica, ipsa includit uerum confessionis, & satisfactionis: ideo ingrediètes tractare de partibus huius sacramenti, & uolentes definire quid sit penitentia uirtus, sufficiet definire, quid sit contritio prima pars sacramenti penitentia.

De Contritione, quæ est prima pars sacramenti penitentia.

Contritio igitur est dolor uoluntariè assumptus, de peccatis præteritis, quatenus sunt offensa Dei, cum proposito, illa non amplius committendi, sed confitendi, & satisfaciendi, spe ueniæ diuinitus obtinendæ. Definitio.

Dicitur (contritio est dolor) pro quo nota, quòd dolor propriè dicitur esse in corpore, tristitia in anima, ipsa enim in corpore constituta cum pati dicatur, dupliciter pati queat, & passione corporali, & passione animali. Passione corporali patitur per accidens, id est per corporis læsionem, sensu tactus perceptam: quæ fit cum corporis transmutatione: Hinc sequuntur lacrimæ, & plangitium. Passione autem animali propriè patitur per operationem, quæ principalius est animæ, quam corporis, dum per rationem, uel imaginationem apprehendit, quòd est sibi disconueniens, nociuum, & malum; quæ passio tristitia dicitur, quæ tanta esse potest, ut etiam corpus immutet, & suspiria, lacrimas, & gemitus gignat. Nota: quæ modo dolor sumit hinc.

Primo modo, contritio non potest dici dolor, non enim omnes penitentes talem dolorem habere possunt, nec plangere, & lacrimare. Quomodo ergo contritio dicitur dolor: ut etiam alij definiunt. Contritio est præterea peccata plangere, &c. Respondetur, quòd hic sumitur largè pro qualibet displicentia, & detestatione. Vnde dicitur dolor cordis, id est uoluntatis iuxta illud Psal. 12. Quam diu ponam consilia in anima mea, & dolorem in corde meo per diem. Sumitur ergo hæc propositio causaliter, id est in quantum est causa doloris; Contritio namque propriè, & formaliter est detestatio peccati, & displicentia uoluntatis, quæ uellet illud non comisisse, quod cum non possit esse, apprehendendo illud ut malum, tristatur, & quandoquæ tantum tristatur, ut in lacrimas prorumpat, corpus afficiendo, ac si corporaliter doleret. Ita que sumitur hic dolor pro effectu, in quantum ipsa est causa doloris. Hinc August. in lib. de uera, & falsa pœni. Dolor dicitur comes penitentia, & non dixit, dolor est penitentia.

Dicitur, (uoluntariè assumptus) ad differentiam doloris, qui causatur ab extrinseco, per timorem, oppressionem aliquam, cum enim aliquid afficit corpus nostrum, aut nobis non uolentibus, aliquid aduenit, inuoluntariè tristamur: & hoc modo non est bona contritio, sed mala iuxta illud Psal. Contritio, & infelicitas in uis eorum. Sed contritio de qua agimus, est actus a uoluntate sponte elicitus, quæ uoluntas, ut domina potètarum præcipit, ut anima tristetur. Hinc appetitus sensitiuus per rationis obedientiam, ad dolendum de peccatis excitatur, uel que ad lacrimas, si fieri potest.

Dicitur (de peccatis præteritis) peccata enim præterita propria, & actualia sunt obiecta contritionis: futura autem peccata respicit consequenter, quatenus per contritionem detestamur in genere omne, quo Deus offendi potest.

De Sacramento

Et dico (proprij) nam de alienis tritari, non est actus contritionis, sed Christi tatis. Et si quis tritatur de peccato, cuius ipse causa fuit; hoc accidit, in quantum crimen suum grauius esse cognoscit, ac inde meretur maiorem penam.

Dicitur (quatenus sunt Dei offensa) nam contritio, quæ est de peccato, in quantum peccatum est tantummodo, dicitur uirtus naturalis; peccatum enim cum sit contra bonum naturæ, per se odibile est. Hoc modo Ethnici ipsum oderunt: & si videtur ab aliquibus amari, & sequi; hoc euenit, in quantum in illo apparet aliquod delectabile: quod accidit ijs, qui prauas passionis, & sensu litatem corruptam habent; in se autem cognitum abhominabile est. Sed detestatio peccati, in quantum per ipsum Deus offenditur, uirtus supernaturalis est, ut supra dictum est. Et hæc est contritio, quæ supernaturaliter habetur. Itē dixi (quatenus sunt Dei offensa) ad differentiam attritionis: pro quarum differentia nota. Attritio uenit a uerbo attero, quod est scindere, & consummare aliquid in partes grossiores. Contritio autem uenit a uerbo conterere, quod significat aliquid in partes minutas consummare, & in puluerem reducere. Hinc sumitur similitudo uocabuli, quod dolor imperfectus de peccatis dicitur attritio, & humilitatum, Deus non despiciet. Verum tamen quidam hanc differentiam quantum ad remissionem, & intentionem actus intellexerunt; id est magnitudinem, & paruitatem doloris. Unde dixerunt, contritionem esse dolorem nimium, & intensum, per quem cor poenitentis quasi conteritur. Attritionem uero esse dolorem paruum & remissum: qui quandoque intenditur & crescit, & tunc attritio fit contritio, ut supra diximus. Alij hanc differentiam intellexerunt, quod ad diuersitatem obiecti: scilicet, si quis doleat de peccatis commissis propter Deum, id est ut sunt offensa Dei, tunc dicitur, perfecte dolere, & dicitur contritus. Si autem quis doleat de peccatis propter penas inferni, & alia mala, id est ut nobis multa mala, & incommoda afferant; tunc dicitur, imperfecte dolere, & dicitur attritus.

Secundum primam opinionem, quam sequitur Scotus, & eius schola, ultra illa, quæ dicta sunt supra; ponitur differentia inter attritionem, & contritionem magis specialiter, scilicet quod Attritio est dolor imperfectus, contritio uero est dolor perfectus. Iste dolor imperfectus attritionis accidere potest, uel quia homo habet modicam displicentiam peccatorum; puta dolet de præteritis ita ut pro tunc non intendat committere peccatum mortale; tñ non proponit mutare statum ut accidit Meretricibus, & usurarijs, quibus displicet peccasse, & uel lent, nõ peccarenti non relinquunt concubinatũ, nec restitunt usuras: & hæc uocatur attritio impenitentium. Vel quia cum displicentia peccatorum præteritorum, i. propositum cauendi in futurum, tñ in consilio, & non explicitè, & tale propositum est debile: & hæc uocatur attritio imperfectiorum. Vel quia est displicentia non parua, cum proposito actuali explicito, & distincto cauendi in futurum; tamen ista displicentia, & odium peccatorum non est super omne odibile, nec propositum cauendi est supra omne uitabile; quia non amat Deum super omne amabile; & hæc dici potest attritio tepidorum. Vel quia displicentia, & odium peccatorum est quidem super omne odibile; itaq; potius uellet omnia mala pati, quam Deum offendere; quia ipsum amat super omne amabile: unde quantificatur displicentia peccatorum ex quantitate amoris Dei; tamen ista talis displicentia dicitur dolor imperfectus, quia est sine infusione gratiæ, sed ex uoluntate arbitrio: & hæc uocatur attritio perfectiorum, & ab aliquibus uocatur contritio acquisita informis; & est ultima dispositio ad

Peccatum per se odibile est.

Psal. 50.

14

Differentia inter contritionem et attritionem secundum opinionem.

Attritio quomodo fit contritio

Attritio impenitentium.

Attritio imperfectiorum.

Attritio tepidorum.

Attritio perfectiorum.

Poenitentia

149

ad gratiæ receptionem; quia est illa, quæ, ut supra diximus, est bene circumstantionata. Hæc autem displicentia ultimo posita, dicitur ista opinio haberi potest, ut supra narraui, ex puris naturalibus: quod probat; nam sicut in potestate nostra est eligere fornicationem, aut diuitias pro nostra felicitate, & ultimo sine, ita etiam in potestate nostra est ex naturalibus eligere Deum pro ultimo sine, & nostra beatitudine; & ex hoc actus iste erit sine Charitate: aliàs si actus iste ex naturalibus haberi non posset, sed semper ex charitate infusa, sequeretur, ut dum illum experimur in nobis, nos scire certò esse in charitate; quod est falsum, multi enim experiuntur hunc actum habere, scilicet odium peccati super omne odibile, & actum dilectionis super omne amabile: & tamen nesciunt, si sunt digni amore, uel odio, id est si habent Charitatem infusam, an non. Verum quia ista dilectio est similis Charitati infusæ, propter similitudinem actus, ideo non discernitur, an sit a nobis, an a Deo. Quidquid secundum istam opinionem de attritione dictum est, conceditur, præter ultimum, scilicet, nõ conceditur attritionem perfectiorum sic bene circumstantionatam haberi posse ex naturalibus, sine auxilio speciali Dei mouentis, & ad actum ultimæ dispositionis adductis, si homo consentit Dei motioni, ut S. Concil. deternauit, & nos supra tetigimus. Contritio autem, quæ est dolor perfectus, tunc dicitur quando iste actus sic bene circumstantionatus displicentiæ, & amoris, erit charitate informatus.

Corrigitur opinio.

Secundum alteram opinionem ponuntur istæ differentie inter Attritionem, & Contritionem. Prima est ex parte obiecti, scilicet quod contritio est dolor de peccatis propter Deum, i. nõellet peccasse, eo quod illo offenditur Deus: Attritio autem est dolor de peccatis ob timorem Inferni, seu aliarum penarum, uel amissionis gloriæ. Secunda differentia est ex parte motiui: qui enim dolet propter Deum, mouetur timore filiali, qui non est sine charitate, & hic gignit contritionem; attritio uero oritur a timore seruali: nam mali, quodunt peccare: formidine poenæ: dum enim attritus est, semper malus est. Tertia differentia est, quod attritio quandoque orti potest ex naturalibus, & communi influenza Dei, & hoc modo nunquam poterit esse ultima dispositio ad gratiam, quia semper est cum peccato actualiter: sed contritio nunquam potest esse sine motione Dei, & auxilio speciali præueniente nostrum liberum arbitrium. Ex his oritur quarta differentia, scilicet quod attritio de se non ualet hominem in Dei gratiam constituere, rationibus iam dictis: sed, contritio id habet ex se, ut possit, semper enim habet charitatem annexam, cum qua infunditur. Colligendo ergo ex prædictis, & conciliando opiniones quantum possumus, dicamus in summa. Quod Attritio est duplex. Vna dicitur intrinsecè attritio ex obiecto, quando scilicet dolor est propter penas Inferni, uel alia incommoda. Altera dicitur extrinsecè attritio, quando scilicet dolor est de offensa Dei, tamen est sine gratia: & ista proprie loquendo, uocatur contritio acquisita, & est quando initiatur ex naturalibus. Hæc autem attritio proprie dicta intrinsecè ex obiecto, est quoque duplex. Vna uocatur attritio nota: & est quando dolor de peccatis est male circumstantionatus, scilicet cum homo ideo dolet de peccatis: quia uindictam annexam habent; itaq; magis abhorret penam, quã turpitudinem peccati. Unde si non esset pena imminens, non peniteret, uel quod dolet de præteritis, cum actu contrario positio in futurum, i. cum proposito peccandi, uel saltem negativo, id est non proponit abstinere: ut accidit concubinarijs, & usurarijs, qui licet doleant de uita præterita, & uellent peccata relinquere: tamen non proponunt id perficere: & hæc est similis attritioni impæ-

Attritio duplex, una dicitur intrinsecè

Attritio nota.

De Sacramento

impænitentium supradictæ. Vel denique attritio nota dicitur, quando cogno-
Attritio scit se non dolere de peccatis, ut decet, & nō inflāmur, q̄ est similis imperfe-
putata con *tritio.* Et hæc attritio nota nunquam gratiā attingit, nec ex se, neque cum sa-
 cramento; quia semper est annexa peccato mortali. Alterā dicitur attritio pu-
 tata contritio: & est quando perfectè circumstantionatur in genere moris,
 idest dum homo dolet de peccatis quantum potest, & debet, ob eorum turpi-
 tudinem, uel ob pænas Inferni, non cogitando, quia sunt offensa Dei, tamen
 dolet cum proposito abstinendi in futurum spe uenire obtinenda: & dicitur pu-
 tata contritio; homo. n. eam habens, putat se fecisse quantum debet, & hæc af-
 similatur attritioni perfectorum alterius opinionis. Hæc autem attritio puta-
 ta contritio, quamuis sine sacramento perse ad iustificationem peccatorem
 perducere nequeat, quantūcūque continetur, aut intendatur, ut ait S.
 Concil. Trid. Sess. 14. c. 4. tamen, cum sit donum Dei, per Spiritus sancti impul-
 sum, nondum inhabitantis, sed mouentis, & ad gratiam, & sacramentum di-
 sponentis. homo accedens ad sacramentum sic attritus, mediante sacramento
 h. absolutione gratiam suscipit; & tunc ex attrito fit contritus. Non quod ille-
 met attritionis actus proprie efficiatur contritio, ut per eam postea penitens
 contritus nominetur; nam sacramentum non constituit actui uoluntatis aliud
 obiectum, s. offensam Dei, ut per illud proprie, & intrinsecè contritio effici-
 tur; sed idem numero actus attritionis, per sacramentum informatur gratia,
 qua contritio extrinsecè dici possit, ita, ut per eam, ut sic; homo iustificetur, &
 extrinsecè contritus nominetur.

Alia attritio, quæ extrinsecè dicitur attritio, est etiam duplex, ynamalè cir-
 cumstantionata: quod tunc est; quando displicentia peccatorum, cum uelleita-
 te non peccandi, est sine proposito abstinendi, quæ dicitur attritio impænitent-
 ium: uel si est cum proposito abstinendi in futurum, propositum illud est in
 confuso, quæ dicitur attritio imperfectorum: & isto modo talis attritio nun-
 quam fieri potest contritio manente eodem actu specie in principio, & in fi-
 ne, etiam cum susceptione sacramenti; nam illa modica, & imperfecta displic-
 entia cum proposito non abstinendi, uel si est cum proposito abstinendi, ta-
 men in confuso, non est idem actus cum displicentia perfecta, quæ summè odit
 peccatum, & propositum in confuso non est idem numero cum proposito di-
 stincto, & deliberato non peccandi, ut requiritur ad ueram contritionem, sed
 differunt specie; & ideo vnum non potest fieri alterum. Altera est benè circu-
 stantionata, quæ ab aliquibus uocatur contritio acquifita; quod tunc est, quā-
 do displicentia peccatorum est super omne odibile, cum proposito uitandi su-
 per omne euitabile, & hoc ex amore Dei super omne amabile, quæ dicitur at-
 tritio perfectorum: & de hac uerum est dicere, quod attritio fit contritio for-
 mata; qua actus ille idem numero continuari potest usque ad gratiæ, & chari-
 tatis infusionem in clusiuè.

Sed hic queritur, usque ad quem terminum continuari debet talis actus di-
 splicentia perfectæ, ut limites habeat: ita quod ibi sint confines attritionis, &
 contritionis? Aliqui dicunt, quod actus ille dum continuatur, si intenditur, &
 crescit usque ad terminum, quo fit vltima dispositio ad gratiam, tunc efficitur
 contritio. Vnde uerificatur illud dictum, attritio, & contritio differunt secun-
 dum magis, & minus. Alijs quidem hæc responsio non placet, nam quandoque
 sufficit gradus remissus talis displicentia benè circumstantionatæ, ut dictum
 est, ad charitatem habendam, & non oportet, ut intendatur: quod ita esse iua-
 detur. credimus enim probabiliter, cum ad talem displicentiam remissam per-

ueneri-

Pœnitentiæ.

150

uenerimus, nos esse in charitate: unde aliter dicunt. Si actus ille benè circum-
 stantionatus in genere moris continuabitur usque ad certum terminum, in
 quo Deus determinauit talem attritionem debere esse sufficientem dispositio-
 nem, & meritum de congruo ad iustificationem; tunc infundetur gratia, & pec-
 catum simpliciter deletur: unde si manebit idem motus displicentia pecca-
 ti, in esse naturæ; & moris in fine, ut in principio; tunc idem motus, qui prius
 fuit attritio, in illo instanti temporis fiet contritio. Itaque distinguendo signa
 naturæ inter actum, qui est informis in principio, & actum formatum in fine,
 dicamus, quod in primo signo naturæ, per actum penitentiæ informem perfe-
 ctè circumstantionatum, deletur peccatum, tanquam per dispositionem præ-
 uiam, & meritum de congruo; & in secundo signo naturæ deletur per actum
 charitate informatum, tanquam per actum concomitantem gratiam, seu cha-
 ritatem; & ille proprie dicitur contritio.

Vel dicamus cum Caretano in opusculis in quæstione de contritione: quod
 Diuina Dei motio facit ut illa attritio sic benè circumstantionata sit ultima
 dispositio ad gratiam, & charitatem habendam. ita quod ex hoc ipso, quod
 Deus per solam gratuitam directionem, qua dignatur uti nostra attritione, ut
 vltima dispositione ad dictam gratiam, quæ infunditur, transfertur dicta no-
 stra attritio ad formæ vltimam dispositionem pro dicta gratia habituali habē-
 da: & sic in illo instanti fit contritio.

Et si queratur, occasione illius uerbi positi in secunda responsione, s. italem
 attritionem debere esse meritum de congruo ad iustificationem: quomodo
 gratia dabitur per meritum de congruo, si a Deo libere donatur? immo si gra-
 tia daretur ex aliquo merito, & debito, gratia non esset gratia, hoc enim sonat
 uocabulum, quia gratis datur. Responderetur quod hæc difficultas oritur ex nō
 intellecto uocabuli significato: nam meritum de congruo est actus libere elici-
 tus, & ex eius occasione acceptus ad aliquid retribuendum ex liberalitate dā-
 tis; alias non daretur: quæ liberalitas non exigit, ut ille, cui donatur, sit amicus,
 nec exigit in Deo donante, ut det ex debito, uel pacto, ut requiritur ad meri-
 tum de condigno; sed ex sua liberalitate donat: tanta enim est liberalitas do-
 nantis, & complacentia in opere moraliter bono; ut dum peccator facit ali-
 quod opus moraliter bonum, ut de Centurione legitur. Act. 10. & perfectè
 circumstantionatum, ut dictum est supra: sic a Deo acceptatur, ut pro eo detur
 gratia, alias non daretur. Adiungatur, quod actus iste initium habeat ab im-
 pulsu Spiritus sancti mouentis, & præparantis cor hominis ad hoc, ut dispo-
 natur, & gratia informetur: si homo assentiendo præparat cor suum, & disponi-
 tur eo modo, quo dictum est; Deus qui perficit naturam, sicut semper dat for-
 mam naturalem ultimo dispositis, ita in gratuitis operatur, ut ultimo disposi-
 tis ad gratiam, illam donet, alias diceretur acceptator personarum. Hinc or-
 tum habuit illud diuulgatum in scholis Theologorum, scilicet. Facienti, quod
 in se est, Deus non denegat gratiam. Ita que illa vltima dispositio dicitur meri-
 tum, in quantum gratia, quæ donatur, illius occasione donatur: sed dicitur cū
 limitatione, s. de congruo, ad differentiam meriti de condigno; non enim da-
 tur ex debito, pacto, uel conuentione, ut ad uerum meritum requiritur: sed ex
 liberalitate naturæ animi donantis bonum excedens actum operantis (donā-
 tis) dico, excitati illius occasione, ac uolentis dare omnibus, ita dispositis;
 alias non daretur: & hoc sonat ly. (de congruo.) quod prima facie non intelligē-
 ti uim uocabuli, scan dalum gignit.

Dicitur, (cum proposito illa amplius non committendi) nisi enim habea-
 tur

Dubium de merito de congruo.

15

16

Faciendi quo, in se est, Deus non denegat gratiam

De Sacramento

fuit ad peccandum. Huius ratio ex hoc desumitur; Contritio, quæ est displicentia de offensa Dei, est actus charitatis, qua Deum amamus; igitur tantus esse debet dolor de eius offensa, quâtus est amor, quo eum diligere tenemur: sicut enim Deus est summum bonum; propter quod super omnia diligere debet, ita peccatum, cum sit summum malum, super omnia odiri debet. Nos autem in hac uita mortali Deum intensiue diligere non ualemus; prout legitur Deuter. c. 6. scilicet, ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus uiribus; ait enim Augusti. hoc preceptum in hac uita, sic adimpleri non potest, nisi in uita, sed in patria perfectiue. Vnde S. Patres comparatiue adimpleri posse in hac uita, intellexerunt, i. ita Deum diligere debemus, ut nil aliud eius amori proponamus. Ita Christus Matt. 10. intelligere uoluit, dū dixit. Qui amat patrem, uel matrem plusquam me, non est me dignus: id est qui præponit amorem patris, aut matris amori, qui mihi debetur, certè non est dignus amicitia mea. Dico igitur, sicut Deum super omne amabile comparatiue amare tenemur, ita peccatum super omne odibile odire debemus. Qui ergo minorem dolorem habet de peccatis, quàm de quocūque alio dano temporali, cuius occasione peccatum commisit; iste insufficientem dolorem habet; unde ad gratiam iustificantem dispositus non est. Verbi gratia Quidam nobilis, iniuriam ulciscendi causa, inimicum interfecerat; qua de re postea cogitans super peccato commisso, potius complacentiam quandam habet de recuperato honore, & se mundo strenuum ostendisse, media morte inimici, quàm displicentiam de commisso homicidio contra legem Dei: iste talis maiori estimat mundi, quàm Dei honorem; ita que de offensa Dei sufficientem dolorem non habet. Item qui ex delicto perpetrato, examinatus a Iudice secundum formam iuris, dum ueritatem dicere tenebatur; falsò iurauit: cogitans postea de offensa Dei, illam non tanti estimat, quanti propriam uitam, aut bona, quæ amittere potuisset, ueritatem dicendo: iste non habet tantum dolorem, quantum habere tenetur de periurio facto. Sed hic benè nota: quòd per hoc non dico, hominem debere facere has comparationes actualiter, nisi nunc esset ante Iudicem pro tali causa, quid potius eligere debet, falsò iurare, an mori? Homines nanque uulgares, & timidi hanc constantiam non habent, caro enim magis mouet, quàm spiritus; sed huiusmodi actus sunt perfectorum, prout erat Paulus, dicens, Quis me separabit a charitate Christi, nuditas? an famines? an gladius? &c. & quandoque quibusdam accidit. Itaque ut plurimum continget, ut aliquis ueram contritionem habeat, & si hanc comparationem ei actualiter proponeris, animo titubabit, ut benè ait Scotus in 4. dist. 17. art. 4. Quid igitur facere debet, sufficientem dolorem non habens, in casibus prædictis? Debet saltem dolere de sua insufficientia: & quantum ad homicidium, uel periurium in tali casu commissum doleat quantum potest, non habendo complacentiam de honore recuperato, uel uita euasa, sed displicentiam magnam habeat de occasione sibi data, nolens illam, pro quacunque re accidisse, propter quam ductus fuit Deum offendere: Et circa peccata futura tenetur non habere illam promptitudinem animi, scilicet occisurum, qui eum circa honorem tangere auderet; sed cauere quantum potest, ne ei talis occasio detur, uel accidat ex quacunque causa, propter amorem Dei, quem non intendit offendere; & ita Deus eum adiuuaret; & qui aliter cogitat, non est dignus uenia. Concludendo igitur in uniuersali, sufficienti homini, maiorem de peccatis displicentiam habere simpliciter, propter Dei offensam; quàm de omni alia re. Et simpliciter proponat, pro nulla re mundi Deum offenditurum, cum formidine

Nota.

Penitentia.

152

dine tamen, ne aliqua occasione fragilitatis cadat; & cum hoc omnia illa odire debet, ex quibus peccatum oriri potest; intendensque cauere occasiones omnes, quæ ad peccatum eum inducere possent; scriptum est enim. Qui amat periculum, peribit in illo. Ecclesiast. c. 3.

Dictum est supra, penitentiam uirtutem, quæ contritio uocatur, necessariam esse ad salutem, ita; ut de ea extat præceptum Diuinum, dicente Domino. Matt. 4. Penitentiam agite, &c. ubi Christus non loquitur de sacramento penitentia; sed de penitentia uirtute, quæ est peccatorum displicentia, ut dictum est. Et iam patet, cum sit ad salutem necessaria, sequitur, ut sit in præcepto. Sed dubium est de tempore huius præcepti, id est quando obligamur contritionem habere de peccatis ita, ut defectus, & negatio huius, nouum peccatum inducat. Aliqui dicunt, statim ut homo peccat, de peccato dolere debet. iuxta illud Ecclesiast. c. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: qui enim manet in peccato, semper est in periculo. Et c. 7. eiusdem Eccl. Non tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem; subito. n. uenit ira eius. Sed hæc positio non est uera. Cum enim præceptum sit affirmatiuum, non obligat ad semper. Accedit quoque usus Ecclesiæ, quæ non ascribit nouo peccato moram penitentis; nam si statim de peccato dolere teneremur, retardando penitentiam, peccata multiplicarentur, quod Ecclesiæ non exigit a nobis. Et ad auctoritates dicitur, quòd quàmuis teneamur non manere in peccatis, propter periculum, hoc non est ex singulari præcepto, sed per omnia mandata peccata prohibentia; sicut enim tenemur non peccare, ita & in peccato non manere. Quod autem auctoritas dicit, est de consilio.

Dubium 2.
de tempore
quo tenemur
conuerti

Sed si insistas, quo tempore præceptum urget? Scotus in 3. sent. dist. 17. uideatur uelle, nos teneri ad hoc præceptum diebus festiuis; dicit enim, cultus festorum, eo fine nobis præceptus est, ut Deum amore, & dilectione colamus; tunc enim urget præceptum Deuter. 10. Diliges Dominum Deum tuum, &c. & quæ hoc fieri nequit nisi de peccatis commissis conteramur, sequitur, quòd talibus diebus ad penitentiam uirtutem teneamur. Contra hoc assertum breuiter dicitur. Finis præcepti non est in præcepto, ergo ex obligatione de colendis festis non sequitur obligatio de dilectione Dei, & consequenter de penitendo. Accedit alia ratio. Cum numerus festorum sit multus, si populus toties conteri teneretur, esset nimium fidelium animos aggrauare ad tam difficile præceptum. Ideo aliter dicamus. Si loquimur in lege Euangelica post sacramenti institutionem, tenemur ad singulare præceptum contritionis, dum urget præceptum confessionis, non tantum semel in anno, sed quoties transit aliquid periculum mortis, ubi si copia confessoris haberi non potest, saltem de offensa Dei contritio habeatur. Si autem loquamur, secluso præcepto Ecclesiæ, ut in lege naturæ, & scripta tenebamur, ultra periculum mortis transiens, homo tenetur, dum timeretur, peccatum tradi in obliuionem: quod tempus, cum non esset iure Diuino definitum, Ecclesiæ statuit, ut non transeat spacium unius anni. Præter dicta, si quod aliud tempus adest, in quo debemus conteri de commissis; puta dum aliqua sacramenta administrantur, quæ in gratia administrari debent, tam actiue quàm passiuè; illud exigitur ex ui sacramenti, & non uirtute præcepti.

Vna opinio

Refutatio.

Quæritur tertio, an peccata semel legitimè confessa, quoties in mentem uenerint, toties de illis dolere debemus? Respondet Ricchardus. dist. 14. art. 9. q. 1. quem sequitur Alexander de ales. 4. p. q. 68. mem. 1. & Gabriel Biel. ead. dist. aut peccatum memoriæ occurrit speculatiue, aut practice: speculatiue

3. Dubium
an quoties
recorda
mur de peccatis
præter

tunc

De Sacramento

tunc dicitur, quando de illo cogitat discurrendo tantum eius naturam, nihil affectionis ponendo. vel vt iudicet de eo, vt accidit confessoribus, vel vt tractet de eo, vt accidit lectoribus. Practicè autem dicitur, quando fititur in eius cogitatione cum aliqua delectatione; dicunt ergo tunc nos teneri de illis conteri, quando se offerunt memoriæ practicè. Contra hanc opinionem arguitur, propria materia confessionis est culpa, ad quam virtus penitentiz ordinatur, detestando peccatum: sed peccatum semel dimissum, non est amplius materia necessaria confessionis, nec contritionis, ergo quomodocumque illud memoriæ se offert, non est amplius materia cōtritionis, vt de illo conteri teneamur, sic simpliciter considerato. Ideo aliter mihi videtur dicendum.

Refutatio.

Resolutio.

Circa peccatum semel remissum, dum memoriæ reuocatur, tripliciter homo se habere potest. vel detestando illud, vel delectando se in eo, vel neutro modo se habendo. primo modo meretur: non tamen tenetur illud amplius detestare, ratione iam dicta. Secundo modo peccat de nouo, non ratione præcepti, vt isti dicunt; sed ratione nouæ complacentiæ, quam habet de peccato commisso. Hinc sequitur, non solum peccaret, qui complacet de peccato præterito, delectando se in illo, acta transacto; sed qui narrat peccatum à se commissum cum quadam complacentiâ, & delectatione, iactando se de illo casu successo, & facto securo: & toties, quoties, etiam si de illo confessus sit, & satisfecerit. Si tertio modo se habet, nec peccat nec meretur. Debet autem illum cogitatum repellere, propter periculum consentiendi in illum; & maximè si esset peccatum carnis; isti enim cogitatus sunt a deo periculosi, vt quandoque, speculatiuè occurrentes, animum perturbent.

De confessione, quæ est secunda pars sacramenti penitentia.

ET quia penitentia virtus, quæ post promulgationem Euangelij, contritio nuncupatur, & pars sacramenti effecta est, includit in se votum confessionis, quæ est altera pars sacramenti; meritò ea expedita, de ipsa confessione dicendum est. Est enim confessio ita necessaria ad salutem post baptismum, labenti in culpam mortalem, ex Christi institutione. Ioan. 20. vt sine ipsa in re, quando datur locus confitendi, & præceptum vrget; vel saltem in voto, quando facultas confitendi negatur; quia in tali casu voluntas profano habetur; remissio peccatorum haberi non possit; & cōsequenter via, qua ad patriam redimus, clauditur: Est enim peccatum mortale obstaculum tale, vt per ipsum ad cælum nobis aditus negetur. Confessio igitur sacramentalis necessaria est ad salutem, necessitate finis, ac præcepti Diuini, & humani.

Et hoc rationabiliter: idem enim Deus, qui decreuit, vt nulli salus pateat, nisi per passionem Christi; etiam instituit, vt eius merita, per sacramentorum applicationem nobis proficerent ad salutem. Ita que sicut baptismus est necessarius ad abluionem originalis culpæ; vt per ipsum in nouam vitam generemur: ita sacramentum penitentiaë necessarium est ad remissionem actus culpæ, vt per id à morbo sanemur. Quæ remissio, noluit, vt per solâ contritionem internam sufficienter nobis applicaretur.

Quandoquidem, cum sacramenta sint signa exteriora, aliquid interius significancia, conueniens fuit, vt per signum exterius, nempe auricularem coram sacerdote confessionem, salutem nostram profiteremur: operante id interius Diuina virtute:

Penitentia.

153

Confessio dicitur, quasi simul, uel undique factio, idest locutio: vnde ille dicitur confiteri, qui totum fatetur. Definitur a multis multipliciter; quorum aliqui sunt diminuti in definiendo, aliqui uerò multa superflua miscent. Nos autem, omnibus alijs reiectis, breuiter, & succintè omnes partes necessarias tangemus, & declarabimus.

Confessio quid.

Confessio sacramentalis est accusatio sacramentalis peccatorum legitima, proprio sacerdoti facta, ad indulgentiam obtinendam, virtute clauium Ecclesiæ.

Definitio.

Dixi primo (confessio sacramentalis) nam de sacramentali sola est sermo: & per hoc excludo alias confessiones, quæ non sunt sacramentales. scilicet confessiones generales, quæ fiunt in Missa, & officio: quæ fiunt interius in corde, iuxta illud Prophetæ: Dixi confitebor aduersum me, ac etiam quæ fit apud consiliarium ad consulendum, uel fit ad incitandum aliquem ad peccandum, uel ad reuelandum secretum, & simile.

Dixi (est accusatio) hæc particula explicat propriè substantiâ, & formâ confessionis. Vnde per hanc excludo oēs alias confessiones, quæ fiunt per modum narrationis, simplicis denunciationis, uel per modum iactantiæ peccata propalando. Vbi autem peccata non dicuntur per uiam accusationis, ad uindictam, & correctio nem accusantis; confessio illa non habet imaginem sacramenti.

Dixi (sacramentalis) ad differentiam contritionis, quæ per se sola non est sacramentum, sed mentalis confessio, & accusatio. Dixi quoque (sacramentalis) ad differentiam illius confessionis, quæ fit laico tempore naufragij, uel quando alicui committitur aliquod secretum sub sigillo confessionis, et si præmittatur, Confiteor Deo, & cætera, quæ in confessione dici solent: uel quando fit aliqua confessio tantum uerbis generalibus, non descendendo ad aliquod peccatum particulare: in his, & similibus casibus non est sacramentalis.

Dixi peccatorum quia per hoc explicatur materia confessionis; peccator enim nil aliud in confessione dicere debet, nisi peccata, & eorum circumstantias necessarias, & per hæc differt a quibusdam confessionibus, quæ fiunt ad laudandum Deum, & eius excellentiam ostendendam.

Dixi (legitima) idest facta secundum legis præcepta, scilicet includendo omnes conditiones, quæ ipsam legitimam, & perfectam reddunt. Quæ conditiones continentur in his uersibus.

Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis, &c. Quarum aliquæ sunt ad bene esse, & decorem confessionis, aliquæ sunt ita necessariæ, ut sine ipsis, confessio esset uitiiosa, & inualida, ita, ut homo teneretur illam reiterare. De quibus per ordinem infra dicitur.

Dixi (proprio sacerdoti facta) ad excludendam illam, quæ fit coram Iudice sine seculari, sine Ecclesiastico in iudicio, & foro Exteriori.

Dixi (ad indulgentiam obtinendam) per hæc uerba explicatur causa finalis confessionis; sine qua, quidquid dictum est, corrumpit, ac sine fructu est. Immo qui confitetur aliter, quam hoc fine, & intentione, ut scilicet habeat fiduciam a Deo consequendi ueniã, & remissionem, quis habeat oēs alias conditiones supra dictas, non dicitur confessio sacramentalis. Vnde sequitur, ut dum quis confitetur alia sinistra intentione, quam se accusandi coram Deo, & ueniã peccatorum obtinendi; confessor non tenetur illam obseruare sub sigillo sacramenti, sed secreti; quia tunc propè non est sacramentum. Quæ differentia fit inter sigillum secreti, & sacramentalis confessionis, in prima parte summæ dictum est, ubi narramus casum cuiusdam Cardinalis, circa hoc errantis.

De Sacramento

Dixi (virtute Clauium Ecclesiæ) ad denotandum, & docendum, quod prius sacerdos absoluit virtute clauium, id est potestatis, & iurisdictionis. Vnde sequitur, qui confiteretur alij, quam sacerdoti super se iurisdictionem habenti, absolutio non haberet effectum, ut infra latius dicitur.

Hactenus de definitione confessionis: restat nunc adnotare aliqua, quæ ipsius doctrinam sequuntur, ut remaneat eius materia vnde quaere clara. Et primo dicemus de sexdecim conditionibus, quæ ipsam circumstant, ut paulo supra promissimus; ex quibus magnam partem ipsius doctrinæ in definitione breuiter tactæ, habebimus per extensum.

De conditionibus 16. quæ circumstant confessionem sacramentalem.

*Sit Simplex, Humilis confessio Pura, Fidelis.
Atque Frequens, Nuda, Discreta, Libens, & recunda,
Inte gra, Secreta. Lacrimabilis, Accelerata,
Forsis, & Accusans, & sit parere parata.*

Simplex.

Prima conditio est, ut sit simplex, ista conditio quomodo concipiatur, non est necessaria: est autem conueniens, ut obseruetur per ipsam. non habemus, ut omnia uerba superflua, quæ non faciunt ad explicationem peccati, reiiciantur. Vnde talia uerba dicuntur circumstantiæ impertinentes, id est eorundem narratio non pertinet ad peccati explicationem; & sunt illæ, quæ peccatum nec alleuiant neque grauant, ut dictum est in prima parte summæ. Contra hanc conditionem faciunt poenitentes, qui, dum confitentur, non solum multiplicant in uerbis superfluis, & impertinentibus, uerum etiam quandoque nominant aliquas personas, quæ non sunt necessario nominandæ, eas infamando, & multo magis errat confessor permittens talia dici; debet enim poenitentem super his arguere. Et si ipse est curiosus super his, peccat mortaliter, ait. D. T.

Humilis.

Secunda conditio est, ut sit Humilis. Ista conditio simpliciter intellecta, non est necessaria, sed decorat confessionem; uerum si poenitens ita superbè, & iactanter peccatum narrauerit, ut potius se prudenter fecisse, quam Deum offendisse, demonstraret, nullam humilitatem coram sacerdote, apud Deum ostenderet, tunc deficeret aliquid necessarium confessionis.

Pura.

Tertia conditio est, ut sit Pura: Ista conditio est simpliciter necessaria; denotat enim finem, & scopum confessionis, scilicet ut poenitens puram intentionem habeat se confitendi, spe remissionis peccatorum obtinendæ. Hinc sequitur, si quis confiteretur, non hac pura intentione, ut dixi, sed alia: puta, ut manifestet confessori suam intentionem; ex quo intendit eum informare de aliquo, quod extra confessionem dicere ueretur, propter uerecundiam, uel timorem, uel simile, uel ut manifestet confessori aliquod facinus, in quo illum socium habere desiderat; uel saltem consilium petat; quod extra confessionem dicere non audeat, propter timorem, ne illum prodatur. Vel hoc facit, ut non excommunicetur: puta quia urget præceptum Ecclesiæ, ut unusquisque confiteatur, & mandatum Episcopi alias ut excommunicatio publicabitur: ille autem ne publicetur, fingit se confiteri; ita ut si mandatum Episcopi non esset, retraheret se a confessione. In omnibus istis, & similibus casibus, nunquam dicitur sacramentaliter confiteri; eoquod deficit pu-

ra,

Poenitentia.

154

ra, & recta intentio confitendi; deficit enim finis confessionis sacramentalis, ut superius dixi. Vnde ex hoc non exurgit tam arcta sigilli custodia: quamuis enim omnia in tali confessione audita, custodire teneatur sub sigillo secreti: tamen si acciderit, in simili confessione, dicere aliquod, quod, si non detegeretur, redundaret in damnum Reipublicæ, Ecclesiæ, uel alicuius magni Principis: ex quo tale facinus non est dictum sub sacramentali confessione, ut dixi, illud manifestare teneretur, sine sigilli fractione; quia in tali casu non est sigillum sacramentale, sed secreti; quod, in casu, non teneatur celare. ut in prima parte summæ in materia de sigillo exactè locuti sumus. Nec talis sic confitendo, satisfaceret præcepto Ecclesiæ: est ergo ista conditio absolute necessaria.

Quarta conditio est, ut sit fidelis. Hæc conditio est necessaria, ad hunc sensum, id est ut sit uerax, sine falsitate: nec addendo, aut diminuendo, aut mutando, quod est necessarium pro explicatione peccati, ita, ut confessor non possit uenire in cognitionem peccati, ut est; sed intelligeret unum pro alio: quod esset confessorum fallere.

Fidelis.

Circa hanc conditionem, sunt aliqua notanda: & primo circa peccata mortalia. Qui mentitur in confessione addendo, uel notabiliter aggrauando aliquod mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, eoquod iniuriam facit sacramento, & seipsum infamat, attribuendo sibi malum, quod non fecit. Nisi affirmaret plusquam deliquit, se nimis accusando; non animo fallendi confessorum, aut irridendi sacramentum; sed causa humilitatis. Iuxta illud Gregorij. Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est.

Notanda.

Quod & intelligitur, quando aliquis est quasi dubius de aliquo facto, an fuerit culpabile, pro securitate, potius se accusare debet, quam excusare; Dixi (quasi) quia dubia, pro dubijs confitenda sunt. Verum qui negaret in confessione, aliquod mortale, alias legitime confessum, non peccaret; quia iam a Deo ita rectum est, ut non amplius imputetur. Iuxta illud Psalmi 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Secundo circa uenialia: Qui mentitur in confessione; animo illudendi, & irridendi confessorum, peccat mortaliter. Tertio qui confiteretur unum ueniale tantum, quod non fecit; mentiendo, & nullum alium uerum, peccat mortaliter: non propter mendacium, quod dicit; nam cum sit iocolum, de se esset peccatum ueniale: sed propter irreuerentiam, quam facit sacramento, ait Nauar. c. 21. num. 37. In cæteris alijs casibus, mentiri in confessione circa uenialia, esset ueniale, ait Sotus in 4. dist. 8. q. 2. ar. 4. Quamuis Caietanus. secunda secundæ. q. 69. art. 1. in responsione ad 3. arg. oppositum dicat: quod ab alijs non tenetur.

Frequens.

Quinta conditio est, ut sit frequens, ista conditio est de consilio, & non de necessitate: nisi quando urget præceptum Ecclesiæ, uel casus necessitatis, de quo infra.

Sexta conditio est, ut sit nuda; id est non debet uerborum obscuritate uelari peccatum ita, ut propter ambiguitatem, & æquiuocationem uerborum, seu confusionem, confessor non possit percipere peccati naturam, speciem, & qualitatem: & ad hunc sensum est necessaria. Dico (naturam) non enim sufficit homini, se accusare per decem præcepta decalogi, dicendo. peccauit contra legis præcepta: circa septem peccata mortalia, contra uirtutes Theologicas: offendi Deum in quinque sensibus, & similia: sed oportet dicere propriè peccata in particulari, quæ commisit, alias

Nuda.

De Sacramento

confessio illa non esset sacramentalis, sed generalis.

Dico (speciem) quamvis enim dicatur peccatum propriè, tamen dicendo illud in genere, nec sufficit. puta peccavi in luxuria, blasphemavi, abstuli rem alienam, uel simile; sed oportet descendere ad particularia, explicando speciem peccati: puta commisi simplicem fornicationem, uel adulterium, uel peccavi contra naturam. Et blasphemando, taliter, uel taliter de Deo & sanctis locutus sum; & talem, uel talem rem abstuli: & sic de reliquis, ut sic explicando, & aperiendo naturam peccati in specie, confessor scire possit gravitatem peccati.

Dico & (qualitatem) non enim sufficit dicere solummodo speciem peccati, sed eius qualitatem, id est quasdam circumstantias, quæ faciunt mutare peccatum de vna specie in aliam, uel quæ aggravant infinitè; ut in prima parte summæ nostræ dictum est: ubi de circumstantiis abundè locuti sumus: & non silere illas enormes circumstantias, ut sæpe accidere solet, eoquod uerecundantur, uel timent dicere enormitatem peccati: non advertentes, quod confitentur principaliter Deo, qui omnia nouit; deinde homini, qui est fragilis, ut ipse poenitens; qui errat, uel errare potest, ut ipse peccator: & si fortè iustus est, non per hoc abhorrebit peccata enormia, aut de illis scandalizabitur, sed cum charitate, & patientia te sustinebit; scit enim infirmitatem humanam; & suam iustitiam non esse a se, sed gratia Dei; itaque peccata poenitentis non ægrèferet. Euomat igitur poenitens liberter, quod intus habet, ut sanetur, & iustificetur apud Deum. Vnde Origenes super hoc propositio sic ait. Fortassis sicut ij, qui habent intus inclusam escam indigestam, in stomacho grauius imminet eis, si uomerint, releuantur: ita etiã illi, qui peccauerunt, si quidem occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur, & propemodum suffocantur ab humore peccati: si autem ipsi sui accusatores fiant, dum accusant seipsos, & confitentur peccata, simul euomunt delictum: atque omnes morborum digerunt causas.

Septima conditio est, ut sit discreta. id est, ut discretum, & idoneum confessorem habeat, & eligat, qui sciat eum examinare, & resolvere in dubijs. Quæ conditio, & si non sit absolutè necessaria, est tamen in casu necessaria, scilicet quando poenitens est suspectus de aliquo contractu feneratorio, dubius de aliqua restitutione facienda, uel alio simili casu difficili, qui indiget consideratione, & ipse malitiosè fugit doctum confessorem, timens, ne ipsum condemnet, suafus a Damone, talem confessorem esse scrupulosum, & cætera: & hæc malitia inuadit confessionem. Vel discreta intelligitur, ut qui confitetur, sciat quid facit; debet enim studiosus operari sciens: & hoc modo, ita est necessaria, ut si quis, ut faruus sua peccata confessori propalaret, nesciens quid faceret, sed id facit, quia sic facere uidet, non esset confessio; & ideo non absoluentur sacramentaliter. Si uerò discreta, sumitur, ut peccata maiora, & minora ita pòderet poenitens, & discernat, cum quadam discretionem, non est necessaria, quia rustici, hæc facere nesciunt.

Octaua conditio est, ut sit libens, id est ut poenitens quadam animi promptitudine accedat ad confessionem: & hoc modo est ornamentum. Si autem per libens, uel sit intelligere, id est non coacte: quod accidit, dum aliquis mouetur ad confitendum, ductus timore alicuius poenæ infligendæ, uel excommunicationis faciendæ, uel ut non publicetur, & infametur, seu neoretur inter

popu-

Poenitentia.

155

populum aliàs nullatenus confiteretur, tunc conditio, sic intellecta, est necessaria. Et qui confitetur hoc sine, non implet præceptum; & consequenter tenetur reiterare confessionem. Quod intellige, ut notat Nauar. c. 21. num. 40. & bene; quando timor, & infamia, ita est causa motiua confessionis, ut quandoque deficeret, poenitens se retraheret a confessione. Signum autem manifestum huius intentionis est, quod taliter accedens, nec ante nec post confessionem, de hoc placitus est. Sed si postquam ductus est ad pedes sacerdotis, & incipit confiteri, actum uoluntate confirmat, ac placet peruenisse illuc, tunc confessio est ualida; quamvis non libenter accesserit. timor enim ille, & infamia, quæ fuerunt causa, ut confiteretur, tunc dicuntur causæ impulsuæ tantum.

Nona conditio est, ut sit uerecunda, hæc conditio est, ut sit utilis ad defendendam partem poenæ satisfactoriæ pro peccatis debitæ: quod operatur, dum peccatorum turpitudinem narrat, cum quadam uerecundia; unde de consilio est, & non de necessitate.

Decima conditio est, ut sit integra. Hæc conditio est simpliciter necessaria, scilicet ut omnia peccata mortalia, quorum memoriam habet, cum suis circumstantiis necessarijs vni confessori dicantur, si nunquam fuerunt aliàs confessa: quæ uerba per orationem nota diligenter.

Dico (omnia) sic enim præcipitur in concilio Lateranensi. Cap. Omnis de Poenit. & remissio. Scilicet Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata, &c. Et in Concilio Florentino habetur. Ad confessionem pertinera, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter.

Quod intelligitur, non solum de peccatis, quæ opere consumuntur, & uerbo committuntur; sed etiam de occultissimis, quæ solo corde perpetrantur. ut patet ex August. & habetur de poenit. distinctione 1. Can. Agite. Agite inquit poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia; nemo sic dicat. Occultè ago, non uir Deus, qui mihi ignoscet, quia in corde ago. ergo sine causa dictum est, quod solueris super terram, solutum erit in cælis? & cætera. Et rationabiliter præcipitur, ut omnia confiteantur, non enim Deus remittit unum peccatum sine alio. Vnde uanum est, a Deo dimidiam sperare salutem. Can. Sunt plures. de poen. distinctione tertia. Sed remissio fit a sacerdote uirtute clauium, ergo nisi omnia confiteantur, omnium remissio obtineri non potest: non enim dixit Christus Ioan. 20. Quæ remiseritis peccata, remissa erunt, sed quorum remiseritis peccata, quasi dicat, quem indicaueritis esse uenia dignum, in totum absolute. Hæc autem intelligenda sunt regulariter, nam quandoque ex causa legitima licet aliquod mortale, uel circumstantiam necessariam confessori occultare. Quod accidit in tribus casibus. Primo quado,

si diceret aliquod peccatū mortale, inde reuelaretur alterius confessio. Exemplum, quidam sacerdos, audiendo confessionem sui prelati absoluit eum a peccato simoniæ, quod facere non poterat, aduertens postea, uult cōfiteri de errore facto, & quia suspitio currit de commissione simoniæ, si talem errorem confiteretur, statim suus confessor intelligeret peccatum Prælati. & ita Prælati confessio reuelaretur, quod non licet, nam quando concurrunt duo præcepta in cōpatibilia, quod magis importans est, præferendum est. Nec sufficit dicere, quod illud dicitur in confessione, quia ad huc dicitur detectio sigilli, quod non licet ex quacunque causa, ut in prima parte summæ nostræ diximus. Secundo quando immineret aliquod animæ periculum probabiliter confessori, uel præ-

Parti Quarta.

V 3 ni tenti.

Verecundia.

Integra.

Nota.

In quibus casibus saluti regula.

liberata.

Libens.

nitenti. Exemplum, Puella quaedam exarserat in amorem sui Parochi, unde si tale peccatum dicto Parocho propalaret, probabiliter dubitaretur, quod postea ab eodem sollicitaretur in quo casu potest relinquere circumstantiam personæ, dicendo peccatum tantummodo, & sic Parochus non ueniet in tali cognitionem. Verum si Parochus est homo prudens, & castus, ut de tali periculo non esset dubitandum; tunc nullo pacto illa circumstantia est scienda. Tertio quando confitendo aliquod peccatum, timeretur probabiliter, quod uerteret in aliquod periculum famæ, uel uitæ ipsius penitentis. Exemplum, quantum ad periculum uitæ; Penitens interfecerat nepotem Parochi; quod nescitur, si autem diceret in confessione, occidi aliquem, statim Parochus significaret, fuisse suum nepotem; quia de Villa penitens nunquam exierat, & nullus alius similis casus acciderat. Ex quo timeretur, quod Parochus, aut eum perderet, aut proderet; quia pro tali habetur, & iudicatur. Vbi autem de tali non dubitatur; quia Parochus est homo prudens, & patiens, non est in confessione tacendum. Exemplum quantum ad periculum famæ. Penitens fecerat magnum scandalum in Villa sua, cuius auctor ignorabatur: Vnde si tale peccatum confiteretur, timeret quod confessor reuelaret confessionem; quia pro tali habetur. Nec mirum, si talia dico, solent enim in Villis, & oppidulis esse huiusmodi Parochi insolentes, & ignari. Vnde penitens remaneret infamatus: in tali casu potest illud peccatum si lere.

Nota diligenter.

Sed hic nota duo; Vnum est, quod tunc licitum est, peccatum, uel circumstantiam, ut dixi, confessori si lere, quando copia confessorum haberi non potest: ideo exemplificauimus in Villa, ubi est unus confessor, & forte imprudens: in Ciuitate namque ubi sunt plures confessores, hæc accidere non possunt. Vnde penitens existens in tali suspitione, & pericula, diligentiam facere tenetur habendialium confessorem, in quo hæc suspitiones non sint: uel licentiam petat, ut possit se aliò conferre, & confiteri, quod si non potest hæc habere: tunc utatur hoc privilegio. Alterum est, quod in casu, quo penitens non potest habere alium confessorem, & illud peccatum, uel circumstantiam necessariam suo Parocho confiteri non confidit, ut dictum est: confiteatur omnia alia peccata: & de illo tenetur habere propositum confitendi illud, statim quod commotitas alterius confessoris aduenerit, cui securè poterit illud relictum tantummodo confiteri, narrando causam quare illud reliquerit, & adiungendo alia peccata de nouo commissa, si fortè commiserit: & de illo, & alijs salutarem absolutionem accipere. Et in casu prædicto non dicitur confessio dimidiata uel uitiata: sicut in illis qui ob uerecundiam, uel maliciam hoc faciunt: ratione iam dicta. Secundum D. Tho. in 4. sent. dist. 17. q. 5. Bonauent. in 4. dist. 22. q. 2. art. 1. Durandum in 4. dist. 16. q. 4. Sotum in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. & Nauar. c. 7. in u. 2. & 4.

Dico peccata mortalia ut excluderem uenialia, quæ cum non sint materia necessaria confessionis, sed habeant multa alia remedia, quibus deseri possunt, non tenemur illa confiteri: unde in potestate nostra est, uelle omnia, aut aliqua, aut fere nullum eorum confiteri: optimè tamen consiliū est, illa confiteri.

Dico (quorum memoriam habet) nam de illis, quæ facta diligenti examine conscientia, & inquisitione, ut ad memoriam reuocaretur, si non recordamur, sufficit habere contritionem perfectam, cum proposito illa confitendi, si ad memoriam uenerint: sed pro tunc confiteatur in genere, dicendo cum propheta. Ab occultis meis libera me Dñe, & ab alienis parce seruo tuorum iungendo illa, quæ ignoranter gessit ignorantia tã excusabili. Et nota, quod hæc facta diligenti

inquisitione, & examine) nam illa necessaria est, ut notat Sacrum Concil. Trident. Sess. 14. c. V. Ita quod si ob defectum examinationis conscientia, & diligentis inquisitionis, ex negligentia sua prouenientis, reliqui sset aliquod mortale, confessio non esset ualida.

Dico (cum suis circumstantijs necessarijs) id est illis, quæ mutant speciem peccati, & aggrauant infinitè: nam cum in eis inueniatur specialis deformitas mortalis: eadem ratio de illis est habenda, ut de peccatis mortalibus. ut & S. Concilium quo supra confirmat.

Dico (vni confessori dicantur) ut insinuetur, quod natura confessionis deposcit ex se, ut omnia peccata mortalia vni, & eidem confessori dici debent, alia dimidiata, & consequenter inutilis esset. Huius ratio est, nam sacramentum penitentia est medicina languorum animæ: Vnde sicut corpus diuersis infirmitatibus aggrauatum sanari non potest, nisi idem medicus totam corporis habitudinem cognoscat, ex eo, quia morbi quandoque adeo sunt contrarij, ut quod uni prodest, alteri noceat: pari etiam ratione, ultra supra dicta, medicus spiritualis, id est sacerdos debet totam habitudinem animæ intelligere, si omnia peccata cum suis circumstantijs necessarijs audire, ut vnicuique illorum salutare remedium præstetur. Quod fieri non potest, nisi omnia vni dicantur. Vnde non licet penitenti, medietatem peccatorum uni confessori dicere, & medietatem alteri. Quæ dicta per August. in lib. de penitentia confirmantur, & habetur de penitentia dist. 5. Can. Consideret. S. Cautus. Vbi habentur hæc uerba Cautus sit, ne uerecundia ductus, diuidat apud se confessionem, ut diuersa diuersis uelit sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni cælant, quæ alij manifesta stant referant: quod est, se laudare & ad hypochrisim tendere. Et nota, quod dixi, natura confessionis ex se id polcitur: ut me præseruarem ab aliquibus casibus, in quibus per accidens id liceret, immo permittitur, ut fiat.

*Diligentia
examina
tionis con
scientia
cessaria.*

Nota.

Primus casus est, quando de dictis peccatis ante legitime confessus fuerat: & ideo notanter in fine conclusionis dixi (si nunquam fuerant alia confessata) potest enim penitens, si uelit, facere confessionem generalem de omnibus ante legitime confessis, partem illorum confiteri, & partem noui; uel partem uni confessori dicere & partem alteri, prout sibi placuerit.

Secundus casus est, quando ex causa legitima sibi permitteretur aliquod mortale, suo Parocho cælare, ex inopia alterius confessoris, ut patet in tribus casibus tantum supra recitatis.

Tertius casus est, quando facta diligenti inquisitione, & examine suæ conscientia, ut dictum est supra, aliquod mortale in confessione reliquit ex obliuione, quod postea in mentem uenit: tunc habet ei, illud alteri confessori dicere.

Quartus casus est, quando aliquis incipit se confiteri, deinde aliquo impedimento naturæ, puta sincope amissione linguæ; mentis alienatione, uel simili ut ægrotantibus accidit, confessionem finire non ualet. Et quamuis aliqui dicant & malè, talem non esse absoluentum, eo quod non est integrè confessus, tamen legitime absolui potest sacramentaliter: et si unum tantum dixerit, ut bene ait Sorus in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. Dico (sacramentaliter) quia si nullum peccatum in particulari expresserat, nec etiam ueniale; sed tantum uerba generalia prædixerat, non esset sacramentaliter absoluentus.

Quintus casus est, dum quis longo tempore non confessus, haberet magnam sarcinam peccatorum ita, ut omnia una uice expedire non posset, licitū erit ei hodie confiteri partem eorum, & cras alteram partem, & sic per totam hebdomadam donec finierit, sed hoc intelligitur semper unum: & eundem confessori,

& postea in fine absolutionem omnium accipere; quia partes illæ sic dimidia tæ, quo ad tempus tantum, tendunt ad vnam intentionem; & ad vnam absolutionem faciendam.

Quantum autem ad peccata superiori referuata; eff valde aduertendum, ne fiat error, propter opinionum uarietatem, non percipientium, quomodo in tali casu sit seruanda integritas confessionis. Et primo, nõ licet penitenti confiteri solummodo peccata nõ referuata suo sacerdoti, & de illis tantum absolutionem petere: deinde confiteri superiori illa peccata referuata tantum, ut ab illis absoluantur: nõ enim esset, hoc modo integra confessio vni facta, ut fieri debet, cum non omnia vni dicerentur. Nec licitum est omnia inferiori confiteri. Sæpe referuata, & nõ referuata; & ab omnibus absolutionem petere: deinde superiore adire, qui iterum omnia audiat, & ab omnibus absoluat; nemo. n. aggrauandus est, ut bis confiteatur: nec inferioris absolutio in tali casu haberet locum; quia non potest super omnia, si enim posset, non opus esset, penitentem ad superiore mittere, ut eum integrè audiat, & absoluat. Modus autem tenendus, quem Ecclesia Romana communiter obseruat, est, scilicet, ut penitens in regre confiteatur inferiori, & quæ superiori sunt referuata: qui eum absoluat a quibus absolui potest, scilicet a non referuatis: dicendo, absoluo te a peccatis tuis, &c. & non dicat ab omnibus, tunc enim falsa esset, quia reuera non absoluit ab omnibus directè. Deinde imponat penitenti, ut superiorem adeat, cui tantum referuata manifestet, & ab illis absolutionem petat. Qui modus obseruatur in locis, vbi confessor inferior nõ habet tempus, seu comoditatem ad eundem superiorem, ut licentiam, & facultatem super illis referuatis impetret: uel quando enormitas peccati non permittit, ut suo inferiori absolui facultas committatur; sed indiget maiori discussione, uel remedio. Verum in casibus ordinarijs non licet mittere mulieres ad superiorem: sed ipsi accedant pro licentia. Nec propterea sacramentum dicitur diuidi, per duas absolutiones, ut aliqui dixerunt: nam inferior, qui prius absoluit, directè absoluit a quibus potest, scilicet a non referuatis; consecutiue autem a referuatis: Quemadmodum accidit in peccatis oblitis, dum facta diligenti inquisitione, non recordantur, in specie, sed confitentur in generali, absoluantur consecutiue, eum obligationem tamen illa confitendi, dum ad memoriam uenerint. alia si non absoluerentur hoc modo, in prima absolutione non conferretur gratia: quod non est asserendum: ita in proposito. Itaque secunda absolutio est prioris perfectio; & ideo dicitur vnum sacramentum; ut per bellè articulum hunc disputat Sotus in 4. distinctione 18. quæst. 3. articulo 5.

Sed nota, quod hæc omnia ita fieri possunt; quando casus referuatus nõ habet annexam excommunicationem, a qua ipse nõ poterat absolui; nõ si ita esset, absolutio prima in inferiori nõ ualeret: excommunicatio namq. ita penitentem inhabilè reddit, ut non ualeat absolui prius a peccatis, ut in prima parte summa diffusè probauimus. Vnde in tali casu prius procuranda est unde quaque excommunicationis absolutio, deinde prædicta supplenda. Verum magis secura, & omni scrupulo semota uia est; ut confessor hunc modum obseruet, scilicet ut superiorem adeat, & referuata tantum exponat, sine penitentis reuelatione; super quibus remedium oportunum accipiat, & facultatem absolui ab illo impetret. Vel si adire non ualeat: aut qualitas peccati cogeret superiorem non committendi facultatem alio: audita omnium confessione, antequam absoluat, mittat eum ad superiorem, ut referuata tantum ei confiteatur; qui superior; ipsis auditis, & benè cognitis, reme-

remedium adhibeat oportunum, & penitentiam, si visum fuerit, taxet, & a censuris, si quæ sunt absoluat; deinde a culpis nequaquam absoluat sacramentaliter, sed remittat eum ad suum confessorem, facultatem illi faciens, ut audita omnium confessione ab omnibus plenariè absolui possit: nec per hoc penitens aggrauatur, eoquod referuatum bis dicere astringitur, nam superior eodem sigilli vinculo referuata custodire tenetur, qui alius negotiis impeditus, non ualet omnium confessionem audire, sed tantum sufficit, ut audiat referuata, ut eis provideat, eo fine, quo illa sibi referuare permittitur.

Sed hic dubitatur, si accideret, suscipiendam esse Eucharistiam, quia urget præceptum de communicando, vel ad euitandum scandalum, vel similit. & superior haberi nõ potest, eoquod longe abest, unde a referuatis absolui nequit: posset ne cõicari, cum hac intentione, & promissione, ut habita deinde opportunitate recurrit ad superiorem, statim accedat, p. referuatorum absolutione.

Respondetur, quantum ad præceptum de comunicando, non opus est inquietari, cum possit differri ex consilio confessoris, dum causa legitima occurrat, ut in casu. Sed quid faciendum pro euitando scandalo? Hoc opus; hic labor est. Verumtamen dico. Si peccatum habet annexam excommunicationem, prout habent omnia referuata in cõna Domini. non modo non potest admitti ad communionem, quæ etiam negatur excommunicationis minori excoicatione, ante absolutionem, verum etiam nec confessor potest eum absolui a peccatis, anteq. ab excoicatione absoluat. Si aut nulla adsit excommunicatio in penitente, tunc potest confessor audire omnium confessionem, deinde eum absolui a non referuatis, ut diximus, directè, consecutiue aut a referuatis, dummodo penitens habeat firmum propositum, ut statim habita facultate ad eundem superiorem, accedat, & cum hac intentione ad communionem admittere. Ita que habita postea opportunitate accedendi ad superiorem non accedendo semper est in culpa mortali, dum est in mora. ait Sotus quo supra. Nec tamen huiusmodi facillimè, aut sæpe admitti debent, ne detur ansa accedendi ad sacramentum communionis, sine absolutione.

Nota hic, quod non benè faciunt illi confessores, qui statim, ut audiunt a penitente, habere casum referuatum, aut incidisse in excommunicationem maiorem, ne sumerent aliquem laborem, in provideo illi, ut dictum est, illi renunt, & licentiant, nolentes eum audire, dicendo, nõ possum te absolui. Vnde penitens exclusus cum erubescencia, confusus, & obiurgatus, diffidens de charitate sacerdotum, desistit a confitendo, & transacto tempore confessionis, transit etiam & voluntas confitendi: itaque illo anno remanet inconfessus. Debet igitur confessor illum benignè accipere, audire usque ad finem, deinde illum animando consolare, & consulere, quid sibi opus est agere, ut provideat animæ suæ, & adiuuare quantum potest, & ita Deo acquirere animam errantem, ut ouis quæ perierat.

Hic conuenit multa dubia dilucidare. Et primo quæritur an penitens remissus ad Episcopum pro casibus referuatis, si dixerit partem referuatorum, eoq. de alijs oblitus erat, & postquam ab illis absolutus fuerat, recordatur de oblitis, teneatur iterum ad Episcopum pro illis accedere, an sufficiat prima absolutio; & inferior, ut ab omnibus absoluat? Dicitur, si penitens petijt etiã absolui ab oblitis, dicens, tot referuata mihi notaunt confessor; nunc autem nõ recordor de omnibus, absoluat me ab omnibus, Epõ sic eum absolvente, si postea recordatur de reliquis oblitis, non tenetur amplius ad Epõ redire, sed sufficit, ut inferiori illa replicet, & ab eo absoluat, quia tunc nõ sunt amplius

Dubium.

Nota.

1. dubium.

plus

24

De peccatis superioris referuatis.

JF

Nota.

Pia secunior.

plius referuata. Si autem penitens hoc non dicit; nec superior intendit ab-
soluere, nisi à sibi recitatis: semper tenetur redire ad Episcopum, dum illa ad-
mentem redierint. Si verò Episcopus intendet absoluerè simpliciter, & à sibi
narratis, & ab alijs, si quæ haberet: licet tale facere non debet: erit tamen
penitens liber, vt non teneatur redire ad Episcopum, sicut in primo casu: dum-
modo nota sit ei talis intentio: vbi autem de intentione non constat; non est
securus.

Eodem pacto: Si quis in magnis Iubileis, vbi autoritate Apostolica, facul-
tatem habet eligendi sibi confessorem, qui possit eum absoluerè ab omnibus
censuris, & casibus referuatis Papæ, confiteatur vnum, relicto altero, per
obliuionem. Dico, si dum confessus est, petijt, vt de oblitis & ignoratis ab-
solueretur ad cautelam: vel si etiam non petijt, confessor, vt prudens eum
absoluendo, sic intendebat, remanet absolutus ab omnibus censuris. Itaque si
transacto iubileo de aliqua censura non confessus, recordatur; satis est, vt con-
fiteatur postea peccatum, cui annexa erat excommunicatio, suo confessori,
qui poterit eum libenter absoluerè, quia tunc non est amplius referuatum. Ita
dicit Siluest. verb. confes. r. §. 7. post Petrum de palude. Facit ad hoc consuetu-
do religiosorum, qui in visitatione, & in capitulis generalibus, faciunt se ab-
soluere à suis Prælatibus ad cautelam ab omnibus censuris; quia peccata eis
annexa, non amplius sunt referuata. Sed si penitens non petijt absolutionem
ad cautelam de oblitis, & ignoratis, nec confessor intendit absoluerè, nisi ab
auditis tantum in confessione: si deinde transacto Iubileo, sibi in mentem ve-
nit, se incidisse in talem censuram, de qua non est confessus, nec in specie, nec
in genere, non remanet absolutus: immo amittit totum fructum Iubilei; eoq;
confessio fuit inualida: quia tunc absolutio à peccatis non habuit effectum,
propter excommunicationem, à qua prius absoluti debuerat: nec talis inferior
potest eum amplius absoluerè à referuatis, quia transactum est tempus talis
facultatis.

Facit ad hæc cap. officij. de sententia excommu. Et si non est certus an con-
fessor vsus fuerit hac cautela, in absoluendo in casu, quo ipse non petijt abso-
lutionem ad cautelam: quid agendum? Dicunt aliqui, standum est prudentiæ
confessoris, si iudicatur, confessorem esse ita prudentem, supponendum est,
hac cautela vsurum fuisse. Si autem dubitatur de tali prudentia, cum pauci sint
hodie ita prudentes: uel propriè non habetur pro tali: penitens non est se-
curus: & ideo non est ita relinquendus.

Idem iudicium faciendum est de illis peccatis referuatis, quibus nõ est an-
nexa excommunicatio, scilicet. Si de eis absoluitur ad cautelam, quia confessi
sunt in genere: si postea ad mentem veniunt, possunt absolui ab inferiori,
quia non sunt amplius referuata. Hæc autem intellige, quando obliuionis
causa non fuit crassa negligentia, vt dictum est supra, aliàs in vanum laborauit.

2. dubium.

Quæritur secundo. An requiratur explicita intentio ad vtendum hac cau-
tela, an sufficiat implicita. Credo, quod sufficit implicita: quando confessor
intelligit penitentem fecisse Iubileum, & hac intentione confitetur, & ipse
virtute Iubilei eum absoluit, quàmuis de aliquo casu in specie non cogitet.
tunc enim prudenter segerit. Secus si penitens de Iubileo mentionem non
facit, nec confessor de eo aliquid cogitat. Ita etiam dicendum est de illo, qui
eligit sibi confessorem, virtute alicuius priuilegij, seu diplomatis: si non ad-
uertit confessorem vt virtute sui priuilegij absoluat ad cautelam ab alijs,
quorum non meminit, si fortè forent referuata: nec confessor de tali cogitatio

penitens

penitens non intelligitur absolutus à referuatis, prædictis.

Quæritur tertio. an qui inuenitur in tali perplexitate; de nouo possit con-
fiteri omnia peccata eidem sacerdoti, transacto Iubileo, & ab illo absolui fa-
cere virtute Iubilei transacti, iterum faciendò omnia, quæ Iubileus præcipit.
Dicitur quod non: quia bulla tantum valet, quantum sonat. Itaque transacto
tempore, expirat potestas absoluendi, vt supra. Ad hoc facit mos religiosorū,
vt ait Sotus in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. scilicet quod solent in magnis festiuita-
tibus, capitulis, & visitationibus eorum Prælati concedere confessoribus in-
ferioribus, vt possint absoluerè suos religiosos ab omnibus casibus sibi referu-
atis: quibus diebus transactis, non amplius valent absoluerè.

Quæritur quarto. an quoties penitens voluerit confiteri peccatum refer-
uatum, indigeat autoritate superioris pro absolutione? Dicitur, quod
non: postquam enim semel ritè absolutus est, peccatum illud non remanet
amplius referuatum.

Quæritur quinto. an Religiosi virtute priuilegiorum suorum, quæ dicitur
Mare Magnum, possint absoluerè penitentes à casibus Episcopo referuatis?
Dicitur, quod non, pro quo nota. quod olim per quandam Extrauagantem
Benedicti II. Inter cunctas. de Priuilegijs. Et in Clemen. Dudum, regulares
habebant multa priuilegia circa audientiam confessionum, s. quod non tene-
bantur personaliter Episcopis locorū præsentari, nec examinari, sed sufficie-
bat, vt à suis Prælatibus essent approbati, & per alios præsentati, neque potestas
absoluendi à casibus referuatis episcopis, eis poterat restringi: postea per
S. Conci. Trid. fuerunt reuocata, vt per congregationem Cardinalium factam
sub die 10. mensis Septembris 1572. fuit declaratum: & quàmuis postea ad cla-
mores fratrum mendicantium, & grauaminibus ab Episcopis factis, Pius V.
prædictum decretum Concilij Trid. reuocauerit: tamen postea Gregorius XIII.
illud in obseruantiam iterum reduxit, reuocando dicta priuilegia à Pio V.
prædictis regularibus concessa, in hunc modum.

In tanta negotiorum mole, qua Roma. Pont. assidue premitur, vix vitari po-
test. ne aliqua interdum exiliant, quibus postea recognitis, necesse est mode-
rationis remedium adhibere. Cum itaque aliàs se. re. Pius Papa V. prædecessor
nostrus auditis grauaminibus, quæ fratribus Ordinum Mendicantium ab ordi-
narijs locorum, & Parochialiu Ecclesiarum Rectoribus, multis modis inferri
dicebantur, super sacris concionibus, & lectionibus habendis, confessionibus
audiendis, pœnitentijs iniungendis, fratribus ad ordines promouendis, cele-
bratione missarum, cura animarum, sacramentorum administratione, sepul-
turis, quarta funeralium, legatis, donationibus, elemosinis, collectionibus,
aliisque huiusmodi iuribus, nec non decimis, & dineris oneribus, & infra.
Nos hac varietate cognita, & infra. Statuimus, de prædictis, & alijs omnibus
litteris, & constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore eisdem de rebus pro
quorumcunque regularium, etiam Mendicantium ordinibus, & congregatio-
nibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuscunque in eis conten-
tis, eam deinceps dispositionem, atque decisionem, pro subiecta materia, futu-
ram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex sacris dicti Conci. decretis, siue aliàs
legitimè antedictis litterarum, & constitutionum edicionem, erat, & si ipsæ nõ
emanassent, futura fuisset; ad quam dispositionem, & decisionem suamque
pristinum statum illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irri-
uantia, & alia decreta, & quæcunque alia nostris statuto, ordinationi, & redu-
ctioni aduersantia.

Bulla Gre
gor. XIII.Nota non
de Etrina.

5. dubium.

4. dubium.

3. dubium.

De Sacramento

Decernentes illa pro infectis haberi, ac omnes lites coram quibusvis iudicibus, &c. motas, necdum decisas, & iam decisas, si modo tractum habeant successiuum, & futura dubia quancumque orientur, ad nos referenda esse. Nec non irritum, &c. Datum Romæ in Pontificatus nostri anno primo 1572.

6. dubium.

Quæritur sexto. an accipiens aliquod diploma, seu priuilegium, vel ingreditur aliquam confraternitatem, seu societatem, puta Rosarij, Nominis Dei, vel Centuræ S. August. & similia, in quibus conceditur facultas, vt possit sibi eligere confessorē, quem velit, de approbatis ab ordinario, & ab eo absolui facere à quibuscumque reseruat: si hoc facit tali intentione, vt non teneatur adire superiorem, cui casus ille erat reseruatus, priuilegium tale sibi suffragatur?

Nota bene

Ad hoc dico multa, quæ bene notabis. Primo in Bulla concessa confratribus societatis nominis Dei à Pio III. & postea confirmata à Pio V. deinde à Gregorio XIII. post multa enarrata priuilegia, indulgentias, & exemptiones, quas dictus Pontifex confratribus concedit, sic affatur. Volumus autem, ne confratres reddantur procliuiores ad illicita committenda: quod si à sinceritate fidei, & vnitatis S. Romanæ Ecclesiæ, ac obedientia, & deuotione nostri, vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium destiterint, aut confidentia eius gratiæ, aliqua commiserint, gratia, & literæ, quo ad eligendū huiusmodi, illis nullatenus suffragentur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub anulo piscatoris Die 13. Aprilis 1567. Pontificatus nostri anno V.

Ex quibus verbis colligitur. Quicumque malitiosè aliquod mortale graue reseruatum perpetrare proponeret, hac intentione, vt vtatur priuilegio suo super tali peccato, eo quod est confrater talis societatis, aliàs non committeret illud, tale priuilegium in tali casu ei nullatenus suffragatur. Secus si in hoc incidisset ex fragilitate: nam talia priuilegia non dantur ad fouenda peccata, & ad tribuendam ansam peccatoribus, vt licentius peccent; sed vt postquā ex fragilitate quadā in talem errorem ceciderit, quo melius possit, medeatur, & sanetur.

Vnde ad dubium formaliter respondendo, dico multa. Qui eligit introire in aliquam confraternitatem; vbi talia priuilegia conceduntur: vel quomocumque procurat aliquod diploma, seu priuilegium, hac intentione principaliter, vt possit peccare suo modo, circa quædam reseruata, quæ committere eligit, vt postea non habeat difficultatem requirendi superiorem, aut eundi Romam. (quæ difficultas multoties retrahit peccatores à peccando) iste decipitur in sua opinione, & priuilegium de eligendo confessorem, minimè sibi suffragatur.

Sed dices, ad quid ergo iuuat, si ferè omnes hac intentione tale priuilegium procurant? Dico, hoc non esse verum vniuersaliter; multi enim deuoti homines, qui Deum mortaliter offendere non intendunt: verumtamen cognoscetes eorum fragilitatem, de hoc non se tenent securi: ideo ingrediuntur tales confraternitates, aut similia priuilegia pro se procurant. vt si fortè aliqua fragilitate, aut infortunio inciderint in aliquod peccatum superioribus reseruatum, possint vti suo priuilegio. Et hic est verus modus accipiendi diploma, & priuilegia prædicta. Vnde secundo dico, ad dubium, notando illud verbum (principaliter) dictum in prima responsione. Qui eligit introire in similes confraternitates, hac principali intentione, vt lucretur indulgentias, & alias gratias, quæ ibi conceduntur; secundariò tamen vti priuilegio de eligendo

Pœnitentiæ.

159

gendo confessore, in casu, quo præter intentionem, ex fragilitate incidisset in aliquod peccatum reseruatum, hic non facit contra intentionem summi Põtificis, ut supra dictum est, & priuilegium bene sibi suffragatur. Tertio dico, qui habet aliquod reseruatum, a quo non potest absolui a suo confessore, & uerecundatur adire superiorem, ingreditur in aliquam societatem, ut postea uirtute illius priuilegij possit absolui a reseruato: si id facit solū hoc fine, ut si tale impedimentum non haberet, nullo pacto in illam societatem ingrederetur, & ad obseruantiam præceptorum illius se obligaret: & tanto peius, si quæ in illa societate ordinatur, obseruare non curat: iste non est absolutus, quia priuilegium sibi hoc modo nihil iuuat: Si autem cum prædicta occasione haberet intentionem perseverandi in societate, & de uote obseruandi, quæ in ea ordinantur, ac si talem occasionem non habuisset: gauderet priuilegio prædicto, & quo ad peccata præterita, & futura: quia occasio illa dicitur causa impulsiva, quæ non arguit talē malitiam, sicut in primo casu.

Quæritur septimo. an dum in aliquibus Iubileis, uel confraternitatibus, ut est cincturæ, Nominis Dei, Rosarij, & similia, datur facultas cõfessarijs, ut uirtute bullarum, possint absolui a reseruatis Sedi Apostolicæ, intelligatur a quibuscunque casibus reseruatis? Pro hoc nota, quod casus omnes qui reseruati cõsueuerunt, sunt in duplici differentia: quidam sunt a iure, & sunt illi, qui scripti sunt in corpore Iuris Canonici, Extrauagantibus, Clementinis, Concilio Trid. ac multis alijs bullis emanatis a diuersis summis Pontificibus, quæ adhuc non sunt registratæ in corpore Iuris, ut est uidere in bullario, de quibus uide in tertia parte nostræ summæ coronæ, in quibus est annexa excommunicatione: omnes enim casus, quos Papa sibi reseruatur, tū in corpore iuris, tū in processu cænæ Dñi, quantumcunque enormia peccata fuerint, intantum sunt sibi reseruata, inquantum habent annexam excommunicationem, quam sibi reseruatur. Itaque ablata excommunicatione, non remanet amplius reseruati. Quidam alij sunt ab homine, & sunt illi, quos Papa in die cænæ Dñi legere facit apud S. Petrum inter missarum solennia, quos uocant Processus cauum in bulla cænæ Domini. Qui intantum dicuntur ab homine; quia sede uacante ante Grego. xiii. expirabat eorum uis: Sed dictus Grego. fecit ut in tempore, quo sedes Petri uacat, habeant uim iuris. Et ultra istos, sunt illi, quos Episcopi, ultra quatuor de iure, ex consuetudine sibi reseruant. Tunc ad dubium dico.

7. dubium

Nota

Quando in aliqua bulla, seu priuilegio, dicitur (ut possint absolui a casibus reseruatis Sedi Apostolicæ, intelligantur solum illi, qui sunt in corpore iuris, & in Concilio Triden. & bullario, ut dixi: & non ab illis quos Papa sibi reseruatur in bulla cænæ Domini, nisi de ea expressa mentio fiat, ut in quibusdam magnis Iubileis adiungi solet. (ac etiam a reseruatis in Bulla cænæ Domini) aliàs non.

Nota primo in prædictis casibus habentibus annexam excommunicationem, si a superiore habente potestatem auferat excommunicatio, peccatum illud non remanet amplius reseruatum, unde potest a quocumque inferiori confessario absolui, nisi illud met peccatum, cui erat annexa excommunicatio Papalis, ab ordinario loci reseruetur, potest enim Episcopus in sua Diocesi sibi reseruare aliquod peccatum, de illis, quibus est annexa excommunicatio Papæ reseruata, aliud est enim peccatum in se, & aliud est censura sibi annexa, quæ est eius pena, itaque quo ad censuram debet recognoscere summum Pontificem, quæ illi sibi reseruatur, & quo ad peccatum debet recognoscere suum ordinariū, quæ illud sibi reseruaret. Ita practicitur Neapoli, & notat Naua. c. 27. n. 254. & 255. Verum autem sani doctores, non esset laudabile tales casus

Nota

De Sacramento

casus sibi referuare indiscriminatim, ob decentiam Sedis Apostolicæ, quæ has gratias concedit, ut a Congregatione Cardinaliū accepimus: nisi ob magnā, & legitimam causam. s. prout conditio loci, qualitas personarum, & temporis requirunt.

Nota.

Nota secundo Qui commisit aliquod peccatum in aliena Diocesi, ubi illud erat referuatum Episcopo illius Diocesis; si in Diocesi Episcopi sui non erit referuatum; potest inferior sacerdos in sua Diocesi illud simpliciter absolueri: quia referuatio sequitur iurisdictionem limitatam, quo ad certos casus: sed in tali diocesi, non est limitata iurisdictione confessoribus inferioribus circa tales casus; ideo potest illos absolueri.

Nota.

Nota tertio. Quando in aliquo Iubileo, uel diploma datur facultas absoluedi ab omnibus censuris, & pœnis; non intelligitur pœna irregularitatis; quia illa non absoluitur, sed dispensatur: nec unquam consuevit Sedes Apostolica talem facultatem tradere.

Nota.

Nota quarto. Episcopi in suis Diocesisibus possunt absolueri ab omnibus casibus sedi Apostolicæ referuatis subditos suos, per seipsum, uel Vicarium, ad id specialiter deputandum: ac etiam possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus prouenientibus, ex delicto occulto, dum est occultum; excepta ea, quæ prouenit ex homicidio uoluntario, quantumcunque occulto, super qua nunquam dispensatur. preterquam etiam ea, quæ deducta est in foro contentioso: ut habetur in Concilio Trid. Sess. 24. cap. Liceat. Dicitur est, (ex delicto) ad excludendam eam, quæ prouenit sine delicto, ut Bigamia, & similis. Dicitur est (occulto) ad excludendum eam, quæ facta est publica, per famam, uel simile. Dicitur est (uoluntarium) ad includendum homicidium casuale, aut uim uel repellendo, in quibus excluditur uoluntas; quia in his potest.

Secreta.

Vndecima conditio est, ut sit, secreta.) Hæc conditio non est necessaria, ut dicatur de essentia confessionis, id est si non fieret in secreto, confessio non esset legitima, ut uidetur uelle Franciscus de Maironis in 4. dist. 20. Est tamen necessaria humano more, ita, ut sine ipsa sacramentum pœnitentiæ in Ecclesia sustineri non possit. Dico, (non est de essentia) nam in primitiua Ecclesia quandoque confessiones in publico fiebant: legimus enim, dum sanguis Christi feruens erat, & familia Christiana in sinceritate, & candore uitæ uiuebat; si quis fortè delinquebat, tanta erat pœnitentiæ uis, & dolor de offensa Dei, ut ad sui correctionem, & aliorum ædificationem, in faciem Ecclesiæ suam purgabatur peccatum. Vnde Origines, super Psal. 37. laudans eorum deuotionem, sic alios hortatur. Si intellexerit tuus sacerdos, & prauiderit, talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat, & curari; ex quo fortasse, & cæteri curari possint, & tu ipse facilè sanaris, satis consilio illius periti medici procarandum est. Ex his uerbis colligitur, tunc temporis, aliquos consilio confessoris sua in manifesto peccata confiteri. Dixi tamen (est necessaria humano more) nam crescente postea hominum malitia, peccata crescere cæperunt, & charitas amisit feruorem; unde homines abhorrentes sua secreta propalare, a confessione se retrahebant. Hinc Leo Papa primus, hunc morem tanquam abusum aboleuit, ut habetur de Pœnitentiâ dist. 1. ca. Quamuis; scribendo ad Episcopos Campaniæ, habet hæc uerba.

Illam contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper audiuimus quibusdam, illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submo-neri; de pœnitentiâ uidelicet, quæ a fidelibus postulatur: ne de singulorum ge-

nerere

Pœnitentiæ.

160

nerere libellis scripta confessio publicè recitetur. cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare, confessione secreta: quamuis enim plenitudo fidei uideatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorè, a pud omnes homines erubescere non ueretur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, ut ea qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis cōsuetudo, ne multi a pœnitentiæ remedijs arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare: pro quibus possunt constitutione legum percelli. &c. Hinc sume necessitatem confitendi secretò, temporibus nostris: ac etiam obligationem tegendi peccata in confessione audita, sub arcto sigillo; non tantum ex lege Pontificia, sed diuina, & naturali: Summus enim Pontifex, qui præcepit, ut confessio nullatenus in posterum publicè fiat, motus fuit, ex intentione pœnitentium, qui nolentes sua occultæ peccata propalare, a confessione se retrahebant. Et quia lex naturalis, ea ratione, qua uult, ut quisque fideliter custodiat depositum sibi commissum; uult etiam ne occulta, uerendaque crimina in publicum proferantur, quæ sub custodia fideli deponuntur; & homines uolebant, ut sua peccata, tanquam deposita custodirentur: ideo lex gratiæ, quæ non destruit legem naturæ, sed perficit, in fauorem pœnitentium ad eorum intentionem ordinauit, peccata in confessione accipi, & custodiri debere, sub arcto sigillo, tanquam fidele, & zelosū depositum, sub pœnis atrocissimis. De quo sigillo, quantum sit necessarium, periculosum, & pœnæ munitum, in prima parte summæ coronæ confessorum satis abunde locuti sumus.

Relinquitur modo uidere, an datur casus, in quo hæc secretudo confessionis non obseruari contingat, sine peccato: Et uidetur, quòd sic. aliàs sequeretur, ut quisque propria uoce confiteatur: sed cōtrarium est uerum, ut multi affirmant: nam licitum est per nutum, scriptum, nuntium, & interpretem cōfiteri, ubi hæc secretudo obseruari non potest: ergo non est unde qua que necessarium, confessionem esse secretam.

Ad hoc respondemus per ordinem. Et primo quo ad nutum. Est sciendum, quòd tam mutus, quam loquens, pari iure ad confessionem tenentur. Verum & si mutus loqui non possit, tenetur tamen sua peccata confiteri eo melior modo quo potest: nam ut ait D. T. Quolibeto. i. quòd ut quisque sua peccata confiteatur, est de necessitate salutis, nec super hoc dispensari potest, nisi dum adest impossibilitas, ex omni parte: sed quòd confessio fiat uerbo, non est absolute necessarium: unde a mutis exigitur, ut nutibus, & signis sua peccata explicent: nutus enim, & signa mutis pro uocibus habentur, ut in omnibus eorum actionibus uidetur. Verum si non est mutus a natiuitate, & aliquando audiuit, & scribere, & legere scit; potest scripto sua peccata sacerdoti propalare. Verum Caietanus in summa Verbo Conf. uidetur esse valde scrupulosus, dicit enim, ne peccata sua manifestentur per scripturam, mutus deberet habere scripta omnia peccata, quæ homines committere solent, & postea digito ostendere sacerdoti, quæ ipse fecit, quia licet scriptura de se sit, quid publicum, tam è hoc modo erit secreta: quia non posset sciri ab alio, quæ illorum mutus commisit, in casu, quo amitteret illam. Verum tanta diligentia non est necessaria, absolute, nam cum dictum sit, hanc secretudinem non esse de essentia sacramenti, satis est, peccata explicare, eo modo, quo potest. Et si casu aliquod peccatum taliter est intricatum, quòd explicari non potest, ut a confessore percipiatur, quomodo commissum est, tale iudicium de ipso fiat, ut de oblitis, quæ in genere confitentur.

De sigillo confessionis.

28

Distin.

29

Responsio. Confessio per nutum.

De Sacramento

Sed dicit aliquis, ergo ex dictis sequitur, quod etiam potens loqui, nuntibus, & scriptis confiteri potest, dictum est enim quod manifestatio peccatorum est de necessitate salutis, non autem modus manifestandi, s. uerbo, uel alio, unde omnia peccata, hoc modo dicta, facerent confessionem integram, & ualidam. Ad hoc respondet. D. T. quo supra. Si attendatur Ius Diuinum, sufficit, ut peccata explicentur quomolibet, sed iure Ecclesiastico tenetur homo uoce explicare sua peccata, secundum usum conuenientiorē, quo potest. in quo casu muti, & alij impotētes excusantur, sicut in ceteris casibus. Sed hæc ratio non conuincit, nam, ut Sotus etiam affirmat in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 6. Canon super hoc editum, hæc non dicit, & ideo dicerem quod non esset inconueniens, inter loquendum dicere aliqua peccata nunt, quæ distinctè explicari possent, & si peccatum esset, usum consuetum relinquere, ueniāle foret. mortale tunc esset, quando peccata difficilia, & intricata per nuntium narraret, quæ perfectè a cōfessore percipi nō possent, nisi uoce explicarent, reduceretur hic modus dicendi ad defectum integritatis, argueretque uerecundiam peccati, suam de formitate non explicando, quod non esset sine malitia. talia autem scripto dicere, non esset ita inconueniens, ut dum sacerdos legeret, ipse affirmaret, nisi enim ipse affirmaret scripturam saltem signo, non diceretur confessio, nec ratio adducta, scilicet quia non erubescit, in tali casu obstat, nam erubescencia non est ita necessaria, sed sufficit aliqualis erubescencia, confirmando in præsentia sacerdotis, quæ leguntur.

Quantum ad scriptum uel nuntium, in absentia sacerdotis, ait Paludanus in 4. dist. 17. q. 2. quando præsentia sacerdotis haberi non potest, uel quia est in carcere, uel quia, ubi est confessor, accedere non ualeat, licet tunc confiteri nō teneatur, ac si copia sacerdotis haberi non posset, sed sufficit bona uoluntas, quæ pro facto habetur, donec aduenerit comoditas, tamen si uelit per nuntium, uel scriptum absenti confessori confiteri, & confessor ipsum absentem absoluerit, erit uera confessio sacramentalis. Contra hanc falsam opinionē multi insurgunt, non tamen eadem ratione illam impugnant. Scotus post Richardum, quos sequitur Angelica, & Rosella dicunt. Cum confessio debeat esse secreta, contra rationem confessionis esset confiteri scripto, quia scriptum sua natura patens est, eo quod quisque illud legere potest, & multo peius per nuntium, qui posset in penitentē malignari, & contra eum testificari. Quamuis isti uerum sentiant, circa hoc, eorum tamen rationes non conuincunt aduersarium, dictum est enim, secretum confessionis non est de eius essentia, & si ex præcepto Ecclesiæ secreto fieri debeat, ratio de scripto patenti non conuincit, quia potest quandoque secreto mitti, & quantum ad periculum testificandi, idem periculum currit cum confessore, licet confessor arctiori uinculo teneatur sigillum non uiolare, quam nuntius.

Vnde cum Soto loco supra citato aliter respondendum est. scilicet quod confessio est actus personalis, quo penitens loquitur confessori præsentem, unde ait August. & habetur de penit. dist. 1. Can. Quem penitet, Precepit enim Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda, Et ideo absolutionem sacramentalem non, nisi præsentialiter per confessionem obtinere potest. Secus est de absolutione a censuris, quæ fieri potest absente reo, ac eo inuito. Sil. Verbo Absolu. 3. §. 4. dubio 6. Vbi non requiritur excusatio, ex parte rei, nec iudicium clauis scientiæ ex parte absoluentis, sicut requiritur in sacramento penitentiæ, potest enim accidere, ut dum homo absens absol-

Penitentiæ.

161

absoluatur, sit mutatus aīo, & effectus indignus: ac etiam sacerdos, dum iudicat, propter incertitudinem, quam habet, ob Absentiam, errare in iudicādo. Nec obstat, quod obijcitur de Thoma cantuariensi, qui per literas cōfessio fuit, ut legitur illa nanq. confessio non fuit sacramentalis, sed potius deuotio illius sancti. Et quantum ad primum, scilicet, quod confessio per scriptum uel nuntium in absentia sacerdotis non est sacramentalis, ferè omnes concurrunt, sed quod absolutio fieri possit in absentia penitentis, est difficultas. Refert enim Nauar. c. 26. nu. 14. D. Anton. tenere partem affirmatiuam, per decisionem multorum Theologorum, ita concludentium in Concil. Basil. quem ipse sequitur. Idem tenet Siluester, Verbo, Confessor 4. §. 6. dummodo confessio prius facta fuerit præsentem sacerdote. Et confirmatur nam ferè omnes tenent excommunicatum posse absolui in absentia per literas, etiam inuitus. Contrarium tenet Raimundus. D. Tho. in 4. dist. 17. & Sotus in 4. dist.

Rationibus iam dictis. Ad confirmationē de excommunicatione, respōdet. quod non est simile: nam excommunicatio, cum sit pena, quæ pendet a uoluntate punientis tantum, & non puniti, potest auferri absque consensu, & dispositione excommunicati, ideo sine eius præsentia absolui potest, sed absolutio in peccatis est forma, quæ cadit super materiam debitam, si effectum habere uult: debita materia sunt actus penitentis, scilicet contritio, uel dispositio sufficiens ad gratiam sacramentalem, & uoluntas prompta, qua petit absolui, & clauibus Ecclesiæ subijci uult, quæ ut sciantur, de natura sua requirunt præsentiam penitentis: nec sufficit dicere, potest homo absens sic se habere, & tunc absolutio absenti ualeret, dico quod hoc est per accidens, & non tollit, quod ex natura sacramenti, secundum clauem scientiæ, requiritur.

Quantum ad interpretem, dicitur cum Soto loco citato, quod cuique linguæ ignaro licitum est confiteri per interpretem, dummodo ipse sit et præsens sacerdoti, & per nuntium, & alia signa confirmet, quæ ab interprete dicuntur, obstandens, se illa commississe, & docere: nam hoc modo præsens, affirmando, loquitur modo, quo potest: secus si nollit nuntibus, aut signis id affirmare, & hoc modo conciliabis, quæ dicit Silu. Verbo, Confessio. 1. §. 18. Et tunc interpretis tenetur arcto sigillo peccata celare, licet non tanto, ut sacerdos; prout in materia de sigillo diximus.

Duodecima conditio est, ut sit Lachrimabilis) Ista conditio, si referatur ad lachrimas cordis, scilicet ut sit uera peccatorum detestatio, est necessaria, arguit enim contritionem, sine qua confessio non ualeret. Si autem referatur ad lachrimas sensus, est ornamentum, non enim est in potestate nostra, illas habere.

Tertiadecima conditio est, ut sit Accelerata) super hanc conditionem queritur: An homo statim quod peccat teneatur confiteri? Hoc dubium dupliciter intelligi potest, uel de iure Ecclesiastico, uel de iure Diuino. De iure Ecclesiastico, clarum est, hominem teneri confiteri semel in anno: de quo infra.

Sed de iure Diuino, secluso iure Pontificio, est difficultas. Guigelmus Parisiensis in tractatu de penitentiā, ait quod sic. Cuius ratio est: qui differt penitere, multis periculis se exponit; aut moriendi statim sine confessione, aut labendi in aliud; qui enim manet in peccato, de facili trahitur ad aliud, & Dæmon magis præualeat sua tentatione, non inueniendo præstiduum gratiæ in anima: iuxta illud. Peccatum, quod per penitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit: uel saltem de illo potest obliuisci: itaque retardatio confitendi multa incommoda parit. Verum quamuis omnia ista sint

Confessio per scriptum, uel nuntium, opinio Palud.

Resuratio.

Aliter responsetur.

Confessio per interpretem

Lachrimabilis.

Accelerata. Dubium de tempore cōtendi.

3° Vni opinio.

Resuratio.

uera: quia sicut tenemur a peccatis abstinere, ita in illis non permanere; tamen ista dilatio confitendi non inducit nouum peccatum: ut dubium quæritur. Ideo dico, hominem non statim pro peccato tenetur confiteri, primo quia est præceptum affirmatiuum, ergo, secundo, maior necessitas est contritionis, quam confessionis; possumus enim saluari cum contritione, sine confessione in re, & non e contra, sed ad contritionem non tenemur statim, ut dictum est supra, sed quando occurrit necessitas, secundum naturam præceptorum affirmatiuum, ergo. Sed quæritur, quando occurrit hæc necessitas? Respondeo, aut loquimur de confessione secundum se absolute ratione ipsius præcepti Diuini, aut loquimur de confessione secundum accidens, id est occasione alicuius rei faciendæ. Quantum ad secundum, tunc tenemur confiteri, quando debemus communiciari, uel sacrum facere, in quo casu, quantumcumque sacerdos sit contritus, non potest celebrare, nisi prius confiteatur peccata mortalia; nisi copia confessoris non adesset, ut habetur in Sacro Concilio Tridentino, sess. 13. Sed respectu administrationis aliorum sacramentorum, sufficit contritio, ut supra dictum est. Et si in suscipiendo ordines sacros, confiteri teneamur, illud non est ratione dignitatis ordinis, sed communionis faciendæ. Quantum autem ad primum, adhuc dupliciter loqui possumus, scilicet aut de confessione in uoto, aut in re. ad confessionem in uoto tunc tenemur, quando tenemur habere contritionem de commissis; non enim est uera contritio, nisi confessionem in uoto habeat. Ad confessionem in re tunc tenemur, quando currat articulus, uel periculum mortis. Articulus mortis est, quando quis laborat febre periculosa, aut alia mortali infirmitate: & denique in fine uitæ. Periculum mortis est, dum homo famus existens, facit aliquid, in quo probabiliter ut plurimum dubitatur, mortem inde euenire posse: ut accidit in partu difficili mulieris, & secundum aliquos, in primo partu. In nauigatione periculosa, non omni, sed longinqua. In ingressu duelli iusti. In bello iusto, & similibus. Dixi (ut plurimum) quia pericula in quibus mors de raro accidit, ad confessionem non obligant.

37
Articulus
mortis.

De viuis.

Sed quæritur ulterius, stando in solo iure Diuino. An præter ista dicta datur alius casus? Multi dicunt quod non: sed Sotus in 4. sent. distinctione 18. quæ est prima articuli 4. ait, præter ista est alius casus, scilicet quando peccata propter longam temporis dilationem ueniunt in talem obliuionem; quod non possent amplius in mentem redire. esset namque ualde difficile, dum homo nullam grauem infirmitatem haberet, aut ad nullum periculum se exponeret, aut aliud faceret, ob quod confiteri teneretur; sed posset illam differre usque ad finem uitæ: ut tunc de omnibus commissis in uita recordari posset. Unde ne homines ueniunt ad hanc pigritiam, Ecclesia consulti statuit, ut non possent illam differre ultra annum: tempus enim hoc regulariter conueniens iudicatur, ad posse de omnibus recordari. Ita que cum Ecclesia tempus determinauerit, ablata est difficultas dubij, & ideo super eo non est laborandum.

Restat ergo uidere de præcepto Ecclesiæ, quomodo sit intelligendum non quod Ecclesia fecerit nouum præceptum distinctum a præcepto Diuino, ita ut quod non confiteretur infra annum, peccaret duplici peccato, ac si contra duplex præceptum fecisset, sed tantum determinauit tempus, quando ad præceptum diuinum teneremur, sicut fecit de alio præcepto communiciandi, in paschate; Christus nam institutio hæc præcepta positiua, non determinauit tempus, quo adimpleri deberent: sed Ecclesia, cui commissa est huius temporis declaratio, & determinatio,

minatio, in Concilio Lateranensi sub Innocentio Papa stabiluit tempora confitendi, & communicandi, præter casus necessitatis, ut dixi, ut habetur ca. Omnis. de Pœnitentiæ & remissionibus: cuius tenor hic est.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti &c.

Et ut omnia plana reddantur declarabo singulas partes, per ordinem, propter simplices sacerdotes.

Dicitur, (omnes) qui enim omne dicit, nihil excludit, & propterea subiungit, (utriusque sexus) iudicatum masculi, & feminæ.

Dicitur (fidelis) ad excludendam gentiles, Paganos, & Iudæos, qui enim non est baptizatus, non includitur in hoc præcepto baptismus. non est in uia omnium sacramentorum, per eum enim homo fit capax ad suscipienda omnia alia sacramenta. Unde Paulus. nihil ad nos de his, qui sunt foris, id est extra fidem, quæ per baptismum habetur.

Dicitur (cum ad annos discretionis uenerit) ad excludendum infantes, & pueros minores, qui ad hoc non tenentur: sed ij, qui sunt doli capaces, secundum Glo. Qui sunt isti? ait Siluester Verbo. Confessio. 2. post Glo. in cap. 1. de Delictis puerorum. sunt septennij, & supra. Verum in hoc non potest dari regula uniformis, secundum D. T. quia non omnes æqualiter habent usum rationis, ita acceleratum.

Quomodo autem sunt cognoscendi, quando sunt doli capaces? Respondeo Nauar. c. 2. n. 33. Quæto puer per eundem de aliquo errore facto, & discernit distincte bonum a malo, & si interrogaueris eum, an liceat facere hoc, uel hoc malum, respondet negatiue, & an sit licitum facere hoc, uel hoc bonum, respondet affirmatiue, tunc iudicabis, eum esse in annis discretionis: Verum si Episcopus super hoc præcepto adimplendo, penam excommunicationis infligeret: pueri infra duodecimum annum contrafacientes, non intelligerentur excommunicati, quia censura non extenditur ad hanc ætatem.

Dicitur (omnia sua solus peccata) dicit omnia, nam qui reliquerit aliquod peccatum mortale, uel circumstantiam mutantem speciem, ex malitia, aut ignorantia crassa, quæ non excusat, aut ex culpabili negligentia, in examinando conscientiam suam, ut supra notatum est, non satisfacit præcepto. dicit, sua, quia aliorum peccata non tenemur confiteri, nisi in quantum esset necessarium explicare aliquam circumstantiam necessariam: & in tali casu fiat sine expressione illius personæ: est enim error, aliquam personam in confessione nominare, sine necessitate. Dicendo, peccata, intelligitur de mortalibus, uenialia namque cum non sint materia necessaria confessionis, non tenemur illa confiteri: habent enim alia remedia cancellandi, ut satis supra tetigimus.

Dicitur (saltem semel in anno) nam ex ui præcepti Ecclesiæ, dum sani sumus, & nulla alia occasio nobis confitendi occurrit, possumus illa differre, per annum integrum, nisi occurrerint casus necessitatis supra nominati, quibus de iure Diuino teneremur confiteri quando occurrit. Religiosi autem tenentur confiteri semel in mense, ex statuto religionis, ubi tale uiget.

Sed hic quæritur, quo tempore anni præceptum hoc adimpleri debeat? Respondeo, cum ab Ecclesia non sit stabilitum tempus designatum, sicut de præcepto communicandi in Paschate designatum est, sufficit ex ui præcepti confiteri infra annum, quando uoluerit: puta qui confessus esset in die Natalis Dñi, non teneretur ex ui

32

33
Dicitur
de anni
po. e.

De Sacramento

cepti confiteri usque ad aliū festū natiuitatis Dñi. nisi confessio necessaria foret ratione cōmunionis faciendæ in paschate. itaque q̄ nō haberet opus cōmunicadū. uel nō habet mortale aliqd̄ in paschate, et uellet cōmunicari, sine recōciliatione, quātū est, ex ui p̄cepti Ecclesię, nō teneret, quāuis hoc non accidat, nullus enim accedit ad .ss̄. Eucharistiā sine recōciliatione quātūcunq̄ que uenialiu. Hinc insurrexit vniuersalis cōsuetudo in Ecclesia confitendi in quadragesima, propter preparationem ad sanctiss. Eucharistiā, quæ ex p̄cepto in paschate sumēda est. quod .f. Con. Trid. multum laudat et approbat. Nota illud uerbum (saltem) q̄a duo significat. vnū est, q̄ nō potest sine mortali differri vltra annum, nisi adesset aliquod sp̄dicū legitimū, et p̄ se nō staret, ut confiteret; alterū est, q̄ habet uim cōsiliij, ut plures i fra annū homo cōfiteatur. quāuis enī Ecclesia nō cogit nos cōfiteri plus quā semel i āno, tamēp̄ hoc monet nos, ut confiteamur ad minus ter, uel quater in anno. Sin magnis festiuitatibus, ut de Sacra Eucharistia diximus.

accelerata.

34
*Confessione
nem procras
tinare spe
riculo s̄i.*

Dico iterum (accelerata) quāuis enim, dum tēpus p̄cepti appropinquat, cōsiliū est illā accelerare; est tñ ualde utile, & q̄nque necessariū, pluribus rationibus: sed p̄cassinare usque ad Ebdomodā sactā nō esset sine magno periculo anime. primo, q̄a illa p̄cassinatio arguit insufficiētā doloris de peccatis: tales .n. homines ita tepidē accedūt ad cōfessionē; ut si tale tēpus quo urget p̄ceptū, nūquā appropinquaret, nūquā forsā cōfiterēt. Secūdo cū illis diebus, sacerdotes diuinis officiis plus solito occupati inueniantur, & ex multa audientia confessionum uillicorū, Artistarū, et laborantium, qui alio tēpore ad hoc uacare non possunt, defatigati reddantur, uel a multitudine astantiū p̄nitentium oppressi uideantur, confitentibus benē, & utiliter satisfacere nō ualent. Et si, quod abūtauaritia aliquorū confessoriorū accedat, qui, ut faciāt plures elemosinas, quam alij locij, dictos p̄nitentes, ut citō expediāt, non examinant, nec reprehendunt, ubi opus est. Quo fit, ut illis diebus multi potius cōfundantur, quā cōfiteantur. quorū mihi multi cōfessi sūt iterū Neapoli, eoq̄ minime facillācti erāt a confessoribus, p̄pter tēporis angustiam. Et si, quod Deus auertat, aliquis, ex industria usque ad illam horam, confessionē differret, ut confessor propter breuitatem temporis, eum non multum molesteret, in examinando, & reprehendendo, ac diligentur prouidendo, circa necessaria suæ salutis, inuanum laboraret,

*Exemplū
contra eos,
qui confes
sionem pro
crassinant.*

Tertio, qd̄ peius est, si tēpus, quo extat p̄ceptū de cōfiteō, transire permittat, i peccatis perseueras, multis malis aggrauatur. et bonis spiritalibus defraudatur. Quod si oculis mētis aspiceret, p̄cudubio citius a peccatis mūdari, q̄ a lepra corporali liberari satageret. Quarto se offert maius malū. hōmini nāq̄ q̄ p̄nitere p̄cassinat, accidit, uelut, qui rē suā Iudæis pignorauit, quātō enim rē suā redimere differt, rātō magis usurā crescere finit. unde successu tēporis, res illa tota in usurarium cedit. itaque serō dānū aduertēs, illā amplius recuperare nō ualeat. Ita infelix hōmo, dum in peccatis mortalibus moratur. iam animam suam Diabolo in pignus habet in cuius posse, quanto plus p̄nitere differt, tanto magis habitus peccatorū crescit, donec eā perire faciat. Nā et si Diabolus ad peccadū nos cogere nō possit, sed suadere, et adducere nos tentado, maximē circa ea, ad quæ proni sumus, uel naturali inclinatione, uel habitu deprauato. tamē si nos tales inuenierit, facillē uincet. Itaque continuado peccatū supra peccatū ædificat: ac adeo aggrauat, ut nō ita facillē resurgere possit. et timeo, q̄ cōmune auxilium cūctis p̄stari solitū, non sufficiat: sed efficaciori indigebit, uelut Matthæus, Magdalena, Paulus, et similes.

Poenitentia.

163

miles. Igitur cōfessio accelerata undequaq̄. utilis est: Quinto qui confessionē procrastinat, maximum periculum currit, ne dū infirmatur, sine p̄nitentię sacramento moriatur: multū. ut non conturbet ægrotum; de confessione loqui nō permittunt, illā procrastinando, sub spe, q̄ melius habebit. Vnde accidit, ita infirmitatem aggruari, ut ægrotus a sanis sensibus amoueat, & non amplius rectē cognoscat, quid faciat. Et dū parentes, seu propinqui, de salute corporali desperati sunt, tūc illam accelerāt, ut possunt. In quo casu ægrotus ita malē satisfactus e vita discedit, ut de anime salute dubitetur. Itaque illam accelerare quā maximē animæ p̄stat. Et denique illud est pessimū, & omnī Christiana religione indignum: ut si dum aduertunt ægrotum moriturum, aliquid breue tempus disponendi animæ suæ, haberet; illud consumunt in dispositione bonorum, testamentum faciēdo, & non animæ in se confitendo; hæres. n. citius currunt uocare notariū, quā confessionē. Igitur quā saluta ferū est in omni casu, tam sanitatis, quā infirmitatis, confessionem accelerare.

Dicitur denique (proprio sacerdoti) de quo infra dicemus.

Decimaquarta conditio est, ut sit (Fortis) contra hanc conditionem faciunt, qui qualibet tentatiuncula, occasionem sumunt amittendæ cōfessionem tempore, quo de p̄cepto quidem est; cum se superari faciant a Dæmonis tentatione, qui magis tali tēpore, quā alio, impedire conatur: & idcirco fortis esse debet homo, id est immobilem animum habere debet, & uoluntatem se confitendi, tempore ab Ecclesia statuto, sine quolibet impedimento: & hoc mō est necessaria. Si autem, fortis, intelliges, .i. uiriliter fiat, ornamentum est.

Fortis.

Decimaquinta conditio est, ut sit (Accusans) id est nō excuset peccatum p̄nitens, dū confitetur, illud diminuendo, ubi nō est necessarium, uerbi gratia dicendo furatus sum propter necessitatem; atem, si necessitas nō est talis, quæ iuste eum excusare possit; id est facere furtum ueniale, ut in materia de circumstantijs diximus. Nec liceret mulieri dicere; admisi iuuenem mecum dormire, q̄a fame periebam, uel non poteram suis importunitatibus, & molestijs reparare, & ante ipsum resistere. Neque alio liceret dicere, inuentus sum in quibusdam rixis, eoquod fui uocatus contra meam uoluntatem, & similia; quia cum nihil ittorum per uim fieri possit, non est locus excusationis. Itaque si uoluntas confentit, liberē peccasti, & ita liberē a pud Deum te accusa. Quoniam, ut ait Augustinus, hoc p̄nitentię tribunal contrarium est tribunali iustitię terrenæ, ibi enim si te accuses, condemnaberis, si te excuses, liberaberis, sed in tribunali misericordiæ Dei, si te excusas condemnaris, si autem te accusas, absolueris; & quanto magis accusas peccatum tuum, tanto magis Deus tibi indulget. Debet igitur de p̄cepto esse, accusans. Et si fortē p̄nitens taliter excuset se, ut potius uellet laudare peccatum suum; ex quo iudicari posset, p̄nitentem habere potius quandam complacentiam de peccato commisso, dicendo, non potui aliter facere, oportebat pro meo honore de iniuria uindictari, uel dicendo, melius est mulieres cognoscere, quā peccatum nefandum committere, uel dicendo, melius est ingredi ad meretrices, quā uxorem proximi uiolare, sum. n. iuuenis, uel similia uerba dicere. Ille non esset uerē p̄nitens, & contritus de peccato suo, deficit enim essentialis actus confessionis, quod confesores aduertere debent. Et si persisteret in tali opinione, nullatenus erit absoluentus. Debet ergo homo, omni ex parte, se errasse, confiteri, & se coram Deo accusare ad modum publicani, si uult domum redire iustificatus.

Accusans.

Ultima conditio est, ut sit (Parere parata) id est p̄nitens ita parere debet, & obedire mandatis cōfessoris, clauē nō errate, sicut reus Iudici. Vnde resistētia

Parere parata.

De Sacramento

in contritionis suspicionem argueret.

43 *Dubium se penitens te neatur obedire confessori.*
 Sed hic queritur. Si penitens non vult parere his quæ legitimè a confessore imponuntur, est ne absolendus? Respondetur cum distinctione: si negando, quæ confessor ordinat, puta, vt caueat, quæ occasionem peccandi efficaciter inducunt, uel non vult penitentiam salutarem acceptare, sed offendit signa contritionis; tunc non est absolendus: & multo minus si malè sentit de satisfactione, & eius fructu, quia esset excommunicatus, ut habetur in S. Conc. Trid. Sess. 14. can. 14. Et ideo confessores debent esse cauti, ne prius absoluant penitentem, deinde iniungant penitentiam. sed prius penitentiam iniungat, maximè illis, de quibus dubitatur, quod non acceptarent illam; deinde absoluant, vt habetur in Clemen. Dudum, De sepulturis. Io. Andre. Si autem penitens piè, & deuotè respondens, dicit; illam non posse, uel nolle facere hic, sed per indulgentias, uel opera superogationis, uel post mortem in purgatorio reseruata; ait Scotus absolendus est, & iudicio Dei relinquendus. in 4. dist. 18. Cui consentit Gabriel Biel. in 4. dist. 16. q. 2. & Nauar. c. 26. nu. 20. Sed de hoc latius infra. Et hæc de conditionibus, quæ circumstant confessionem. Ex quibus collige, quod omnes illæ, quas notauimus esse necessarias, si in confessione de fecerint, confessio erit inualida, ita, ut reiteranda foret.

Super est nunc uidere de tertia parte penitentia sacramenti, id est de satisfactione.

De Satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti penitentia.

36 **T**ertio penitentia sumitur pro satisfactione: dicitur enim vulgariter, penitentia, quatenus opera satisfactionis, quibus homo se castigat, sunt effectus penitentia: Vnde Apostolus ait, Agite fructus dignos penitentia. Quæ sic describitur.

Definitio. Satisfactio est compensatio uoluntaria secundum æqualitatem iniuriæ, de iniuria Deo illata, cum proposito cauendi in futurum.

Dicitur (compensatio), quia satisfactio est actus iustitiæ commutatiuæ, & ideo reduci debet ad æqualitatem. prout per Canones penitentiales secundum aliquos taxata est: nam sancti patres, dum taxauerunt penitentias pro aliquibus peccatis grauibus, fortè iudicauerunt, per earum adimpletionem, penam peccati debitam, euacuari, ita ut non opus esset amplius pro tali peccato in purgatorio satisfacere: & dum non imponebantur ad æqualitatem, sed ad arbitrium sacerdotis; pro aliquo debito, secundum iudicium Dei exigentis usque ad æqualitatem, homo remanebat debitor ad satisfaciendum per alia opera supererogationis, uel in purgatorio, ut passim hodie obseruatur: nam feruescente sanguine Christi, imponebantur penitentia secundum rigorem iuris, qui rigor, & feruor durauit usque ad Innocentium primum: deinde cæperunt languescere, per relaxationes, & indulgentia uenerunt in usum. de quibus satis supra.

Satispassio
satisfactio
triplex. Dicitur (uoluntaria) ad differentiam pænæ, quam patiuntur damnati: quorum pæna dicitur satispassio, quia ipsis inuitis semper patiuntur, & nonquam alleuiantur. Dicitur quoque (uoluntaria) nam satisfactio est triplex. Vna dicitur afflictiua, ut sunt flagella, quibus Deus populos castigat. (f. Fames, Pestis, Bella,

Pœnitentiæ.

164

Bella, & huiusmodi, quæ si patienter sustinentur, & promptè acceptantur, tanquam a Deo pro peccatis emissa, sunt satisfactoria pro pœnis peccatorum remissionum, aliàs minime. Itaque qui impatiens est in sustinendo infirmitates, amissiones liberorum, & bonorum, & alias tribulationes, quas pati nos Deus permittit, totum præmium, & fructum crucis sibi destinata amittit. Altera dicitur effectus uirtutis, ut sunt opera moralia, de genere bonorum, quæ nos uoluntariè eligimus, ad satisfaciendum pro peccatis commissis. Tertia est illa, quæ est pars sacramenti, dum iniungitur a sacerdote, uirtute clauium; quæ ideo uoluntaria dicitur; quia uoluntariè acceptari debet a penitente.

Dicitur (de iniuria Deo illata) ad differentiam restitutionis, quæ & si vulgò eadem uideatur, propter quandam conuenientiam, quam habent inter se. scilicet licet ambo pertinent ad iusticiam commutatiuam, ut æqualitas seruetur, tam in restituendo, quam in satisfaciendo: tamen differunt quo ad tria. Primo ratione personæ, cui fit restitutio, & satisfactio: nam restitutio principaliter fit homini, satisfactio autem principaliter fit Deo: quamuis, n. homo peccando proximum offendere uideatur, ut ei satisfacere teneatur; tamen propriè loquendo, Deo satisfacere debemus, eo quod ipse solus offenditur. Hinc Propheta dicebat, Tibi soli peccaui, Nonne offendit Berfabæ, illum uiolando, nonne offendit Vriam, illum interficere faciendo, nonne offendit populum, illum scaldando: quomodo ergo dicit, Tibi soli peccaui? nisi quod offensio facta proximo, peccato non auferiberetur, nisi a Deo prohibita esset, & ideo sibi debetur satisfactio. Dicit etiam, Tibi soli, quia Deus, & culpæ, & pænæ Dominus est, & ipse solus ambo remittere potest; ideo ipsi principaliter satisfaciendum est. Vnde dicitur (de iniuria Deo illata) & non homini. Secundo differunt ratione materiæ, circa quam uersantur; restitutio nanque uersatur circa res exteriores, dum iustitia læditur per bonorum ablationem, aut eorum damnificationem: satisfactio autem uersatur circa res interiores, ut sunt passionis animi, actiones iniuriosæ, & similes, quibus persona offenditur: & ideo dicimus, res restituimus, & iniuriæ satisfacimus: dum ergo peccamus, nihil Deo abstulimus, ut restituamus, sed iniuriam ei facimus, ut pro ea satisfaciamus. ideo dicitur (de iniuria illata) Tertio differunt ratione effectus diuersi, quem producant: nam per restitutionem remittitur culpa: qui enim tenetur restituere, semper est in peccato mortali, nisi impotentia, cum bona uoluntate, excuset, unde restituendo, cessat a peccato: sed per satisfactionem, supposita peccati remissione, quo ad culpam remittitur pœna temporalis, ut dictum est supra. Quarto, quia satisfactio est pars penitentia, sed restitutio minimè, sed potius est uia ad illam, quatenus per restitutionem homo cessat a peccato, & disponitur ad satisfactionem; nisi enim prius restituat, si potens est, non uincit satisfacere pro peccato.

Dicitur (cum proposito cauendi in futurum) aliàs non esset satisfactio frutuosa, nam satisfactio pro pœna peccati mortalis, fieri non ualet, nisi prius culpa remissa fuerit: culpa remitti non potest, nisi homo de omnibus peniteat, cum proposito cauendi in futurum. ex quo sequitur, quod non potest satisfieri pro uno peccato remanente intentione peccandi de cætero. Vnde Isaias c. 58. lamentabatur de ieiunio eorum, qui ad contentiones, & lites ieiunabant. Verumtamen si homo de omnibus contritus est, cum proposito abstinendi; disposet pro uno peccato satisfacere, & de reliquis se remittere in purgatorium & ibi satisfacere. & hæc de definitione.

Satisfactio, cum sit medicina languorum animæ, debet facere duos effectus,

37

Satisfactio, & restitutio differunt.

Psal. 50.

38

Satisfactio, est medicina.

scilicet curare morbos p̄teritos, & p̄seruare a futuris. Hinc Aug. diffiniens eā, dicit, & habet Dā p̄nit. dist. 3. c. Satisfactio est peccatorū causas excidere, & eorū suggestiōibus aditum non indulgere. Per causas intelligimus uitiorum radices intrinsecas, quæ pullulant peccata; non enim sufficit in p̄nitente, qui recidiuare nō vult, ramos incidere. Verbi gratia. si p̄ bacchanales cōmessationes, & cōtinua prandia lauta, bullit luxuria, imponat̄ ieiunium, ut per subtractionem cibi, caro maceretur, & mortificetur; & tunc uires luxuriæ peribunt, si superbia inflatur; imponat̄ quædam opera uilia facienda, quæ humilitatē generent, & tunc deprimetur, & sic in alijs iudicabis. Per suggestiones intelligimus oportunitates, & occasiones peccandi extrinsecas, quæ incitant, & prouocant hominem ad peccandum: quæ si tollantur, p̄seruabitur homo a peccato. puta sicut per commestionem aliquorū ciborum complexionī contrariorū homo faciliē incidet̄ in aliquem morbum; nisi ab eis abstineret, quorum priuatio sanitatem p̄seruauit; ita quandoq. occasiones, & commoditates prouocant hominem ad peccandum. (& maxime in ijs.) quibus natura inclinatur: quibus occasiōibus si homo priuetur, a peccato p̄seruabitur. Vnde non sufficit fornicario pro p̄nitentia ieiunium imponere, sed prohibere ei, aliquas actiones, quæ ad hoc faciliē eum inducere, cognoueris: dicendo ne facias hoc, ne uadas illuc. Vnde Isidorus sententiarum de summo bono lib. 2. & habetur dist. 8. 1. Can. Val et interdum conuersis, pro animæ salutē mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus: congruum est enim inde etiam corporaliter euelli, ubi quisque illecebris deseruiuit; nam locus ubi quisque malē uixit, hoc in aspectu mētis apponit, quod sepe ibi cogitauit, uel gessit. Et per primum remedium, curatur languor factus in uindictam commissiorum; per secundum, ponitur, & datur remedium, ne reciduat, & ut canis ad vomitum ne redeat. Præter hæc, quæ dicta sunt, optimum remedium ad p̄seruandum poenitentem (de quo times quod̄ reincident in idem peccatum enorme, de quo sepe confessus est; & propter habitum prauum difficulter contineri potest) est hoc, scilicet ut sepe cōfiteatur per aliquod tempus apud te: nam partim uerecundia, & timor tuarum reprehensionum, partim gratia sacramentalis, quæ operatur in assidua confessione: magnam resistentiā facient, & habitui corrupto, inclinant̄ ad recidiuandum, & tentationibus Demōnis, ad lugerendum.

39
7. dubium
an satisfactio
Etio furide
bet per opera
pena
lia.

Quæritur primo, an satisfactio debeat semper fieri per opera pœnalia? Respondetur, quod satisfactio duplicem respectum habere debet, & ad Deum, cui fit; & ad peccatum de quo fit. Respectu Dei, debet esse honorificatiua uerbum Anselmi dicentis. Satisfactio est honorem debitum Deo impendere: nam per peccatum honor Deo aufertur. Hoc autem fieri potest per omnē actum & opus meritorium: Vnde per omnem actum dilectionis Dei, scilicet contemplationem, orationē mentalem, & similia. Deo satisfit: cōmune est namq. sacrorum Theologorū, axioma; q̄ omne opus in charitate factū, sicut est meritoriuū augmenti gratiæ, & gloriæ; ita est et satisfactorium. Respectu aut̄ peccatorū pro quibus fit, dēt esse pœnalis: Verum in peccato considerantur duo. & quod factū est, & quod in futurum cauendum est. Ratione primi, debet esse curatiua, & castigatiua, respectu secundū, dēt esse p̄seruatiua, ut dictum est supra: & utrumque est pœnale; quia p̄ utrumq. homo priuatur aliquo: nam hoc nomen pœnæ per se malum significat. malum aut̄ est priuatio boni; bonum uero, secundum Philosophum & Hætic. est triplex. scilicet. Honestū, Delectabile, & Utile: ergo pœnæ, circa hæc tria bona uersatur. Verū priuatio boni honesti pertinet ad malū aliū cui

Et eum triplex.

pœ, sed priuatio delectabilis, quæ fit p̄ ieiunium, & omnia opera Corporis afflictiua, ut sunt uigiliae, peregrinationes, & similia, & priuatio boni utilis, q̄ fit per eleemosinā. & omnia alia opera misericordiæ corporalia, dicuntur malū pœnæ. ut de oratione, & alijs operibus charitatis spiritualibus, qd̄ dicendū, cū habeant quandam delectationem, & suauitatem spiritus. Dico, q̄ ista annunciantur inter opera pœnalia, quatenus per ea sentitur quædam corporis lassitudo, & afflictio. Et quia generali uocabulo, & per quandam antonomasiam, opera pœnalia dicuntur satisfactoria; ideo in sacramento penitentia hæc tria sunt ordinariē a sacerdote iniungenda, nempe ieiunium, eleemosina, & oratio, quæ etiam ex institutione Ecclesiæ habet uim satisfactoriā; & omnia alia, quæ reducuntur ad hæc. Satisfactiones autem honorificæ, ut supra, potius eligendæ sunt, ut actus morales, & effectus uirtutis. Possunt tamen imponi in quantum habent annexum aliquid pœnalitatis, ut sunt conciones, lectioes, studia, & similia. & præsertim in quibusdam peccatis, non multum grauibus, nec habituat̄. Et de sacrificio missæ quid dicendū? Dico, quod est maxime satisfactoriuū, satisfactiōne passionis Christi, quæ per ipsum nobis applicatur. In quibus omnibus, prudenter confessor se habere debet, in imponendo prædictas penitentias, semper p̄ oculis habens, quæ supra dicta sunt, scilicet ut sint medicinæ curatiuæ, & p̄seruatiuæ. Et quæ inuis p̄dictæ operæ pœnales, ut curatiuæ peccatorum, ordinariē sunt imponendæ per oppositum, puta peccato fornicationis imponendum est ieiunium, auaritiæ eleemosina, superbiæ actus humilitatis, & similia: tamen quandoque, secundum uarietatem personarum, locorum, & temporum, sunt uariandæ: non enim licet senibus, aut pauperibus, qui egestate continuo ieiunant, ieiunium imponere, his enim parum utile esset: nec mulieribus, de quibus mariti sunt zelotes, pro adulterio ieiunium præcipere: nec seruis longam peregrinationem in præiudicium dominorum, nec filiis familias, & pupillis eleemosinas: & ijs, qui sunt nimis pauperes, largas eleemosinas, & uictum labore acquiruntibus, multa ieiunia imponere, & ita per omnes status, iudicandum est.

Quæritur secūdo, an huiusmodi satisfactiones fieri possunt per opera aliā debita? Pro hoc est aduertendum, quod sunt quædam opera præceptiua, ad quæ tenemur ex præcepto Ecclesiæ, sub pœna peccati mortalis, ut sunt ieiunia quædragesima, quatuor temporum, & uigiliarum. Item eleemosina in causa necessitatis extremæ. Et clericis, recitare horas Canonicas. Et religiosis, ueltra hæc, quædam alia statuta secundum eorū regulam. Et denique uota, spontē emissa, ad quæ nos obligati sumus, quæ oīa quāmus debita sint, tñ, sicut sunt, meritoria de se, ita sunt & satisfactoria, immo Ecclesia hac intentione instituit ieiunia in fra annum, ut per ipsa satisficiamus pro pœnis temporalibus, a nobis debitis. Vltra hæc, sunt quædam alia opera, quæ uocantur supererogationis, id est quæ supersunt nobis, ad nostrum libitum, quibus possumus satisficere pro pœnis debitis. His prælibatis, ait Scotus, & Paludanus, in 4. dist. 1. q. 1. quos sequitur Siluest. Verbo, Satisfactio. §. 3. & alij. quod p̄nitentiæ impositæ a confessore, debent adimpleri per opera supererogationis, aliās non satisficere. Vnde si ieiunia imposita in penitentiam, soluerentur in quadagesima, uel quatuor temporibus, p̄nitens non implet penitentiam, quia illa sunt alioi re debita. Et confirmatur, nam si hoc fieri posset, sequeretur, quod sacerdos posset imponere clerico pro poenitentia, ut officium persoluat, quod p̄ beneficium dicere debet, aut posset pro eleemosina debitori, ut debi

40
2. dubium.
an satisfactio
i offeri p̄
per opera
aliās debita.
Opera præceptoria.
Opera supererogationis.
Vna op̄atio.

Altera opi
nio.
Auctor. &
Sorus.
Siluest.

um creditori persoluat. Adrianus autem in quadam quaest. de satisfactione, & Caietanus in opusculo de satisfactione, oppositum tenent: sequeretur enim, ut aiunt, quod si aliquis pateretur martirium, quando ad id ex praecipio teneretur, non satisfaceret per illud: quod non est afferendum. Nos autem moderatius loquendo dicamus cum Soto in 4. dist. 18. q. 1. art. 1. quod regulariter loquendo, & more ordinario, talia opera alias debita ex communi praecipio, uel uoto particulari, non sunt, nec debent in poenitentiam sacramentalem imponi: quia ritus Ecclesiae hoc non habet in consuetudine. Dixi (regulariter) ut me praeseruaré ab aliquibus casibus, in quibus liceret etiam de operibus aliis debitis poenitentiam iniungere. puta si aliquis non habens excusationem de non ieiunando in quadragesima, & non ieiunaret ex quadam maligna, licitum esset imponere ei ieiunium in dicta quadragesima persoluendum. Item si homo diues esset tantae tenacitatis, quod etiam in casu necessitatis, quando ex praecipio teneretur, elemosinas non facit, optimi remedium esset, in poenitentia imponere ei: ut in tali casu elemosinas faciat, ut per hoc assuefiat ad alia. Item si clericus ita negligens esset, ut sepe horas non perolueret, laudabile est, ut ei de nouo imponatur talis obligatio. Et uniuersaliter quando confessor uidet aliquem poenitentem non implere iura communia, ad quae teneretur, aliqua via, & ratione, possunt ei illa de nouo imponi in poenitentia, ut per accessionem nouae obligationis, arctius cogatur illa adimplere: est enim illa noua obligatio stimulus quidam praemiens eum ad implendum debitum, ut accidit ijs, qui se uoto obligant, ad ea, quae ex praecipio obseruare tenentur, ut in materia de uoto dixi. Ad primam opinionem respondetur: Non sequitur, quod nullatenus satisficit utrique debito: nam sicut unum & idem opus, cum procedit ex minori charitate, erit minus satisfactorium; & cum procedit ex maiori charitate, magis erit satisfactorium, ita opus aliis debitum, ex praecipio solum, si uerbigratia erit satisfactorium ut quinquagesimae, & ex uirtute clauium procedit, id est in poenitentia impositum, erit satisfactorium ut octo. Fateor tamen non esse tantae satisfactionis in ratione poenitentiae impositae, quantum esset, si non esset aliis debitum; & propterea dixi, quod haec non indifferenter sunt obseruanda, sed in casu. Haec sententiae concordat Nauar. c. in u. 4. scilicet quod satisfactio fieri potest per opera aliis debita, dummodo illa, fiant hac intentione, scilicet ut debitum soluantur; & a sacerdote specialiter imponatur. Si autem a sacerdote non ita specificatur, non potest fieri, puta quis confitetur in quadragesima, cui simpliciter imponitur ieiunium pro poenitentia nihil addendo, si ille ieiunat quotidie, quia excusationem nullam habet non ieiunandi, non potest illam explere intra quadragesimam, sed intelligitur, ut ieiunium expleat post octauam paschae, secus si esset de illis, qui sunt exempti a ieiunio quadragesimali. Et ratio est, quia nomine poenitentiae regulariter intelligitur opus supererogationis, ut dixi. Ad instantiam secundae opinionis dicitur: Illud, quod dicunt non sequitur, primo quia instantia non est ad propositum: secundo, quia opera praecipua sicut sunt meritoria, ita sunt & satisfactoria, quomodocumque fiant, ut dictum est, ita est de martirio.

Nauarrius

41
3 dubium
minus por
ne satisfi
cere prb al
lo.

Quaeritur tertio, an unus possit pro alio satisfacere? Respondet Glo. in Can. Poenitentia, de poeniten. dist. 3. quod non, non enim unus potest pro alio ieiunare, nisi filius pro patre, qui ceterum una persona esse cum eo. Sed haec tela altius orienda est. Si loquamur de operibus moralibus liberè factis, vnus potest pro alio satisfacere; dummodo ambo sint in gratia: cum enim sint membra corporis mistici, cuius caput Christus est, & charitate coniuncti, communicant ad inuicem

uicem opera spiritualia; & consequenter satisfactoria. Vnde Propheta. Particeps sum ego omnium timentium te. Et oppositum dicere esset opponi articulo fidei, scilicet (credo sanctorum communionem) Si autem loquamur de satisfactio ne sacramentali, ait. D. T. in 4. dist. 20. art. 2. Sotus dist. 19. ar. 4. Siluest. Verbo satisfactio. §. 3. post Bonamuen. distinctione. loquendum est. Si poenitentia iniuncta erit hac intentione data, scilicet ut medicina curatiua, pro peccatorum remissionum uindicta; potest vnus pro alio satisfacere: his tamen concurrentibus. scilicet ut is, pro quo satisficit, sit in charitate, aliis non posset pro eo satisfacere: nisi primam gratiam ei impetraret, & ipse non poneret obicem. Secundo ut hoc fiat autoritate confessoris ordinantis, uel se contentantis ut vnus pro alio satisficiat: tertio, ut hoc fiat aliqua iusta causa: puta quia poenitens, est debilis, & non potest ieiunare, uel de proximo moriturus, & non potest per se poenitentiam explere; ne patiatur in purgatorio, committetur alijs de familia, ut ieiunet pro eo, & simile faciant. Petrus de palude ponit aliam causam, scilicet quando poenitens uellet facere aliquod opus maius, & Deo gratius. puta praedicare, pro fidei bel lare, uel simile, & non posset per se poenitentiam explere: tunc posset alteri uolenti iniungi, ut expleat pro eo. D. T. subiungit, quamuis alius pro alio potente satisfacere, soluere possit: tamen non est permittendum, nisi appareat aliquis defectus corporalis, uel spiritualis, ut dixi. Sine licentia confessoris obligatus ad poenitentiam, alteri illam committere non potest: sed per se ipsum explere debet. Cap. Omnis. de poeni. & remiss. & Can. perfecta de poenit. dist. 1. est enim opus personale impositum tanquam medicina curatiua. Si autem poenitentia erit, ut medicina praeseruatua futurorum malorum, ut supra diximus: vnus pro alio nequaquam satisfacere potest: si enim ordinatur Petro ieiunium ut mortificet carnem suam, ne se rebellet contra spiritum, & sentiat impetus libidinis, quomodo ipsi iuuaret ieiunium Ioannis pro eo, ad hoc, ut per carnis castigationem, peccata fugeret? ideo &c.

D. T. bo.
Sorus.
Siluest.

Petrus de
palude.

Quaeritur quarto, an quandoque debeat imponi poenitentia publica: Dico, si poenitentia erit legalis, remitto me ad cano. Si autem erit sacramentalis, dico, quod quamuis dum saeuebat igne charitatis nimiae, ipsa Ecclesia multa Christianis indicabat, quae postea hominum multitudine crescente, celsauerunt. Vnde sicut publice confitebantur, ita publicam poenitentiam faciebant, tamen tempore Leonis primi, talis modus confitendi ablatu fuit, ut habetur de poenit. dist. 1. Can. Quamuis Et consequenter celsauerunt publicae poenitentiae, ne per eas peccata proderentur in prauidium sigilli. Vnde qui imponeret aliquam grauem poenitentiam publicè faciendam, uel quae fieri non posset, nisi in publico, uideretur indirectè aliqd peccati uilius graue, & enorme reuelare. Ideo confessarij, in dādo poenitentias, caueant, ne ex illis aliqd prodāt: sed uel occultè fiant, uel ita cautè in manifesto, ut eas a confessoribus impositas non suspicetur, sed potius sua sponte eligere, & in suorum peccatorum satisfactionem, & aliorum aedificationem, iudicetur. Et si peccata essent publica, liceret ne publicas poenitentias imponere? Aliqui tenent, quod sic. Sacri Concilij Trident. autoritate iussit, Sess. 24. c. 8. de reformatione. Nauar. tamen modeste loquendo, credit Sacrum Concil. non loqui in foro merè poenitentiali, sed in foro misto, iudiciali, adhærendo iuri antiquo. c. 1. de poenit. significando tamen Episcopis, ut illam publicam in secretam commutare possint in foro interiori. Vnde persuadet confessarijs, ut si publicae poenitentiae absque sigilli detrimento fieri possunt, dentur, aliis non, ut accidere potest in peccato publico.

4. dubium
de poenitenti
a publi
ca.

29

De Sacramento

*s. dubium de quanti-
tate pœni-
tentiæ im-
ponendæ.*

Quæritur quinto. quanta pœnitentia sit imponenda? Respondetur. q̄ quam uis secundum iudicium Dei, quanta pœna debeat, iuxta æqualitatem iustitiæ, sciri non possit: tamen iudicio Ecclesiæ regulariter exigenda esset, quanta per Can. taxata est; & in reliquis peccatis, ubi taxata non inuenitur, imponenda esset similis: ait Glo. vt per taxatas adisceremus taxare reliquas. Verum quia propter naturæ imbecillitatem, & charitatis rapiditatem, hodie non esset, qui eas uoluntariè acceptaret; relictum est iudicio confessoris, ut suo arbitratu omnes taxet, aggrauando, & mitigando pœnitentes ex causa. s. confidendo personæ qualitatem, & conditionem, complexionem, uires, & ætatem; ut tantum pœnitentem aggrauet, quantum sufferre potest: nec nimis imitando, ne asperitate nimia sub onere cadat, aut se retrahat. nec ei nimis indulgendo, maxime in grauioribus, ne paruifaciat peccata grauiora; eoquod non ita grauius castigantur: Vnde quam prudenter se gerere debet sacerdos, & quo ad modum imponendi, ut dictum est supra, & quo ad quantitatem, & tēporis longitudinem; aduertendo semper pœnitentem; quantum pœnitentiam pro quolibet mortali facere tenetur, iuxta Can. taxationes: & ideo scire tenetur canones pœnitentiales, ut illos docere possit pœnitentes: aduertendo præsertim, dum pœnitentias taxat, quantum contritionem habet pœnitens: quia illa multum operatur in relaxatione pœnæ; quanto enim pœnitens magis dolet, tanto minori pœnitentia indiget. Vnde Hieronimus ait, & habetur de pœnit. dist. 1. Can. Mensuram. Apud Deum non tam ualet mensura tēporis, quam doloris: nec abstinentia tantum ciborum, quam mortificatio uiscerum.

Confessor scire debet canones pœnitentiales.

44. Quæritur Sexto. An sacerdos uirtute clauium, pœnitentem ad aliquam pœnam ligare possit? Hic sunt duo uidenda. primum est. An sacerdos habeat auctoritatem imponendi pœnitentiam, & ad illam pœnitentem obligare? Secundo, An si pœnitens illam acceptare nollet, possit ei absolutionem denegare? Pro huius difficultatis intelligentia, est aduertendum. quod sacerdos habet potestatem, ita ligandi, sicut absoluedi: non tantum quo ad culpam, sed etiã quo ad pœnam temporalem, aliquo modo.

Probatur. Sacerdos absoluit, & ligat tanquã minister Dei; ergo sicut Deus absoluit, & ligat auctoritatiuè, quo ad culpam, & pœnam, ita sacerdos ministerialiter. Probatur antecedens, Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa sunt, & quorum retinueritis, retenta sunt. Probatur consequens; Deus directè absoluit a culpa, si homo sufficienter disponitur, si autem in indispositus est, ligat, sed indirectè; in quantum subtrahit gratiam im pœnitenti obicem ponenti: nulli enim Deus culpam directè imponit, sed ipse met homo in illam se præcipitat; renuendo Dei auxilium; ita sacerdos ministerialiter, uirtute clauium, directè pœnitentem a culpa absoluit, si est dispositus; & dum est indispositus, eum indirectè ligat, in quantum ostendit, eum non esse dignum absolutione. Item quo ad pœnam Deus directè absoluit pœnitentē, quandoque totam remittendo, & directè ligat, eam totam exigendo. Ita & sacerdos suo ministerio, ex ui sacramenti, dum absoluit, directè remittit aliquã partem pœnæ, sed non totam, & directè ligat pœnitentem ad soluendum aliam partem pœnæ debitæ ipsi eam iniungendo, ex ui clauium. Sed circa hoc ultimum, s. ligare pœnitentem ad aliquam pœnam, an sacerdos faciat aliquo præcepto pœnitentem ad hoc obligantem; an sua sponne clauibus Ecclesiæ se subijciente, dubitatur: & ex huius resolutione dependet solutio secundæ partis dubij. Scotus in 4. dist. 18. asserit pœnitentem nullo iure sine Diuino, siue Ecclesiastico teneri in hoc seculo pœnitentiam per soluere, nisi in quantum ipse spõ-

Scotus.

Pœnitentiæ!

167

gauerit: & consequenter dicit, si pœnitens nolit pœnitentiam acceptare, adhuc absoluedus est. Probatur antecedens. Satisfactio non est de essentia sacramenti: unde potest homo sine ipsa saluari, & eius uoto, dum modo humiliter remittat se, ad illam in purgatorio soluendum: quod non potest sine actuali contritione, & confessione saltem in voto, in casu, quo negatur possibilitas: probatur, q̄ pot saluari sine ipsa, nam in articulo mortis, & alijs impotentibus nõ imponitur: nec per hoc Ecclesia illos condemnat, sicut incõtritos, & in confessos. Secundo si de hoc esset præceptum Diuinum, eadem ratio esset de tota pœna, & parte; sed ad totam non tenemur; quia teneremur ad impossibile, propter multitudinem peccatorum, ergo neque ad partē. Nec obstat, q̄ Deus dedit Apost. & eorum successoribus potestatem absoluedi, & ligandi, remittendi, & retinendi peccata: quia hoc intelligitur quo ad culpam, & non quo ad pœnam. Huic opinioni cõsentit Gabriel Biel in 4. dist. 18. Caietanus in parte, Et Navarrus c. 26. nu. 20. cum multis alijs, quos ibi recitat. Sotus in 4. dist. 20. q. 2. art. 1. post. D. T. in 4. dist. 18. quæst. 1. & Paludanum cum multis alijs Canonistis, tenent oppositum, s. pœnitentem iure Diuino, & humano obligari ad pœnitentiã partem explendam; & consequenter illam tenetur acceptare, aliã nõ absoluedus. Richardus quoque dist. 18. q. 1. art. 5. dicit, q̄ pœnitens tenetur pœnitentiã tentione necessitatis recipere, si est rationalis, & discreta, & pro uiribus explere, quia talem pœnitentiã iniungendo, clauibus utitur directè: qui libet autem tenetur sui iudicis iustam sententiam obseruare, sub pœna lætalis culpæ. Et quamuis ambæ opinionēs aliquam probabilitatem habeant, magis patronos dignam; tamen mediam uiam sequendo, cum alijs doctis uiris Gloriam sequentibus, securiorem, & magis practicantem, dicerem. Quamuis iure Diuino non extet præceptum de satisfactione, ut benè prima opinio probat: tamen adhuc pœnitens tenetur parere mandato sacerdotis in actu sacramentali, saltem præcepto Ecclesiæ, vt probat secunda opinio per Capitulum, Omnis de Pœnitent. & remiss. ibi enim parè mandato præcipitur, vt quisque confiteatur, & pœnitentiam iniunctam suis uiribus studeat adimplere. Et confirmatur, si Ecclesia hoc non præciperet, non ordinasset canones pœnitentiales, quos obseruari uoluit secundum rigorem, dum peccata raro committebantur, & charitas feruebat; dum autem postea peccata creuerunt, cognoscens Ecclesia, quod tot anni pœnitentiæ pro tantis peccatis expleri non possent: ordinauit, ut pœnitentiæ imponerentur arbitrio sacerdotis, non solum quo ad modum imponendi, qui antiquitus etiam erat arbitrarius in multis peccatis, sed etiam quo ad tēporis longitudinem. s. septennium, pro ut ab ecclesia prius taxatum erat. Ita q̄. quod hodie per dictas pœnitentias expleri non pōt, per indulgētias relaxatur, quæ hinc fræquentari cæperunt, ut pluries dixi. Hoc idè habetur in Concilio Floren. Næc obstat, qd dicit Navar quo supra. q̄ pœnitentiæ taxatæ per canones, fuerunt pro foro exteriori, & nõ interiori: quia loquitur contra intentionem Ecclesiæ, & uniuersitatē doctorum. Cum ergo sacerdotes auctoritatem habeant imponedi pœnitentias, & eas taxandi arbitrio suo, ab Ecclesia, sequitur, ut ei, qui iustã pœnitentiã acceptare nollet, iustè posset absolutio denegari dixi (iustam pœnitentiã) si enim esset iniusta, & indifcreta, non teneretur pœnitens illam acceptare, ait Richardus quo supra, tunc enim sacerdos abuteretur clauibus scientiæ, & potentia. Et confirmatur: nam in clementina Dudum. de sepulchris, Gratianus ait, vnum documentum; quod ad omnibus acceptatur, s. prius sit imponenda pœnitentiã, deinde pœnitens absoluedatur: si ergo ad hoc confessor non posset pœnitentem obli-

*Gabriel
Caietanus
Navarrus
D. Tho.
Sotus.
Paludanus*

*Opinio me-
dia.*

obliga-

obligare, frustra esset hæc cautela. Nec obstat, quod notatur in margine contra Gratianum in Cap. Perpetuo. de censibus, in 6. nam illa, quæ in tali textu dicuntur, non arguunt ordinem essentialem, quo a hoc, sed simpliciter dicta sunt. aliâs cap. prædictum contrarium esset textui elementinæ citatæ, uel si tunc ibi supponit. penitentes esse obediens, secus si dubitaretur, de tali obedientia. ideo Gratianus docet hanc cautelam. Et deique nisi penitentia iniungenda esset necessaria, & ab Ecclesia præcepta; in sacramento confessionis, non ira passim, dum per omnes Canones, & Cap. totius iuris Canonici, de confessione agitur, de satisfactione faciendâ, & iniungenda mentio fieret. ut est uidere in dictis Ca. citatis, & in Concil. Tri. Sess. 6. c. 14. Hinc patere potest resolutio dubij pro utraque parte.

Confessorij
consilium.

Sed pro consaltatione confessorum est aduertendum, quod penitentia, quæ imponi solet, duplex est; ut supra diximus. Aut erit curatiua malorum præteritorum, id est afflictiua, & punitiua. Aut erit præseruatiua malorum futurorum, id est occasionum, & radicum peccatorum prohibitiua. tunc dico, si penitens non uult acceptare medicinam præseruatiuam, id est quæ a sacerdote ordinatur, ad uigendum occasiones peccandi, ex quibus probabiliter timeatur, quod rici diuabit; uel radices peccatorum, ex quibus peccata pullulant, et nutriuntur; non est aliquo pacto absoluiendus, quia signum est, quod non habet ueram contritionem; quæ consistit, non solum in detestatione præteritorum, sed etiam in proposito, de cætero non redire ad peccata; qui. non uult, uel non curat fugere occasiones, & euellere radices peccatorum, non uult peccata relinquere. Si autem non uult acceptare medicinam curatiuam, id est penitentiam punitiuam, si hoc facit quadam perfidia, quantumcumque modi ca sit, hoc arguit malum signum: qui enim sine causa legitima in hoc repugnat, non est bene dispositus, & ideo non absoluiendus. Si autem pie, & deuote responderet, se non posse; sed contentatur, illam in purgatorio explere, uel per indulgentias, & alia bona cum tempore Deo satisfacere: detur ei modica penitentia: & relinquatur iudicio Dei, cum absoluiendo melius est, enim, illum in purgatorium constituere, quam in inferno derelinquere. non enim potest, aut debet refutare, ut dicat vnû, Pater noster, & Ave Maria, ait Panhor. in cap. Significauit, de penit. quod si neque vnû pater noster, acceptare uult, non bene de eo sentiendû est. casus non est persuasibilis; Et hæc satis de hac questione.

Queritur septimo. An sacerdos possit penitentem suo arbitrio ligare, & soluere, an teneatur a quibus legibus? Et uidetur, quod sic, habetur enim Ioannis 20. Accipite spiritum sanctum, quorsu remiseritis peccata, &c. ubi innuatur, quod omnia remittit sacerdotibus, quæ succedunt Apostolis. Sed contrarium est uerum. Et primo quo ad culpam, sacerdos non absoluit, sua propria autoritate, sed Dei; ipse autem concurrens tanquam minister. ideo data est ei claus scientiæ, ut secundum rationem iudicet, quæ debet absolui. Unde si absolueret aliquem indignum, non pro hoc ille esset absolutus a pud Deum; e contra, si ligaret aliquem innocentem; non per hoc esset ligatus a pud Deum. Et auctoritati allegare respondetur, quod illa uerba non sunt ita intelligenda; sed hoc faciat iudicio a Spiritu Sancto regulato. Secundo quo ad penam: supponit oportet, quod unicuique peccato remisso quo ad culpam, respondet talis certus gradus pænæ soluendæ in purgatorio, tam in rigore tormenti, qua in duratione; soli Deo cognitus, ut detur locus iustitiæ Dei, post habitam misericordiam, de recuperata amicitia per contritionem. Cuius pænæ aliqua pars remittitur per contritionem, secundum feruorem quantitatem, aliqua,

per

per confessionem, & absolutionem, ex ui sacramenti; reliquum autem per solvendum remanet, uel in hac uita, uel in purgatorio, est quoque aduertendum, quod data paritate supplicij plus pænæ debetæ persoluitur in hac uita, quàm in purgatorio: ideo August. dicebat, hic ure, hic seca: ac etiam cæteris paribus, plus persoluitur per penitentiam iniunctam a sacerdote, uirtute clauis, quàm si sponte, & liberè assumpta fuerit. Tertio est sciendum, quod quamuis a nobis ignoretur, quanta pænâ certa in iudicio Dei sit persolueda, pro quolibet mortali; tamen antiqui patres, secundum aliquos, & præsertim Scotum, taxa uel sit penitentias, pro quolibet peccato, quantum iudicabant posse penitentem liberari a debito purgatorij, & ex illis taxatis, possent iudicare, in alijs peccatis pro quibus non inueniuntur taxa: quæ si erant arbitrariæ, illud erant non quo ad tempus durationis: sed quo ad modum, habito respectu ad quantitatem contritionis, ut dictum est supra: prout ait Hiero. & habetur de Penitentia. Can. Mensuram. Verum ait Scotus, quod ista taxa non consistit in individuabili, puta si pro homicidio teneretur in purgatorio ad penam, ut decem; confessor debet imponere penitentiam correspondentem, ut decem; ut a purgatorio penitentem absoluat; sed sufficit, ut imponat aliquid ut nouem; ita que si a duobus confiteantur æqualia homicidia diuersis confessoribus, & vnus imponat penitentiam ut decem, & alius, ut nouem; ambo liberarentur a purgatorio: verum qui se obligauit ad decem soluendo nouem, non liberaretur a tota pænâ, sed pro rata correspondente: sed quia hæc hodie non sunt in usu, non est curandum, de huiusmodi assertionibus: quia non est tanta charitas, nec uis in penitentibus, ut totam persoluant. ideo, ut dictum est, datum est confessoribus, ut eorum arbitrio penitentias taxarent, secundum qualitatem, & conditionem personæ; ad hunc sensum, non quod pro peccato adulteri, imponendo duo, uel tria ieiunia, ipsum absoluiere possit a toto debito purgatorij; esset enim error in clauæ, per defectum: sed absoluit a quora parte, quæ illis ieiunijs respondere potest: unde remanet obligatus ad reliquum, secundum æqualitatem iustitiæ. Nec e contra suo arbitratu, clauæ non errante, potest obligare penitentem ad penitentiam excessiuam; pura pro peccato ueniali ad dicendum septem Psal. penitentiales: esset enim error per excessum: nisi faceret hoc, uel simile pro salutari medicina; ad cauendum in futurum. In quo casu penitens tenetur illam acceptare; nisi qualitas, & conditio personæ illum excuset. Quæ penitentia, quamuis suo arbitrio, ex instituto Ecclesiæ minores, quàm peccata merentur, imponi possunt: non tamen ita tenues esse debent; ut penitentes peccata grauiâ committere non caueant; eo quod leuiter puniuntur: forte si indulgentius cum penitentibus agant, leuissima opera pro grauissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes fiant; sed agant prout spiritus, & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & penitentium facultate, salutare, & conuenientes satisfactiones iniungendo. Ait. S. Concil. Trid. Sess. 14 c. 8. Aduertendo eos ad quantum de rigore tenentur. Et præter hæc, prudens sacerdos, data penitentia, ut dictum est in fine adiangat: Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita beatæ Mariæ semper virginis; & quid quid boni feceris, & damni substineris; &c. Cum hac intentione, applicandi penitentiam passionis Christi, beatæ Mariæ, & sanctorum; ac etiam per illa uerba (quid quid boni feceris, &c.) intentionem habeat iniungere in penitentiam, omnia alia bona a penitente liberè faciendâ: quod est dicere, quid quid boni moralis tua sponte, & liberè feceris; (& mali substineris,) id est quid quid mali afflictionis, tentationis, & miseris, a Deo inflicti, patienter substineris; sint tibi

De Sacramento

tibi iniuncta fuerint pro sacramentali penitentia. Dixi (cum hac intentione) nam si aliqui confessor ignarus, nesciens verborum significationem, illa simpliciter recitaret, sicut ceteras orationes, quæ dici solent ad bene esse, nihil de prædictis operarentur. Verum si diceret dictam orationem secundum intentionem Ecclesiæ ordinantis illam, nil aliud intelligendo, sufficeret. Optimum autem foret, illam intelligere, & de ea penitentem instruere. Et denique penitentem consulere debet, quando premitur magna sarcina poenarum solvendarum, ut ultra prædicta, conetur lucrari indulgentias, quantum fieri potest; eoquod omnes prædictæ satisfactioes non sufficiunt, ad liberandum eum a debito purgatorij.

Quæritur octauo. An sacerdos possit commutare penitentiam, uel diminueri ab alio impostam? Respondet Siluester Verbo Confessio. 1. q. 27. post quosdam canonistas, quod sic, nisi suus confessor eam sibi reseruauerit, & peccatum pro quo fuit imposta, non erat superiori reseruatum; Nauar. c. 2. nu. 2. subiungit, si causa rationalis a derit. Raimundus addit aliud, quod tunc fieri potest, quando alter cognouerit causam, propter quam penitentia imposta fuit; & hoc modo sequeretur, ut penitens iterum confiteretur: & si res ita se haberet, ad quid hæc discussio deseruaret. Ideo respondeamus, cum Soto. dist. 20. q. 2. art. 3. magis completiue ad dubium, si mutans penitentiam est superior tunc simpliciter illam mutare potest. Si autem est æqualis, tunc si peccatum, pro quo imposta fuit non erat superiori reseruatum, & causa rationalis interuenit; puta quia penitens illam implere non valet, ut fenex ieiunia, pauper elemosinas, & similia. uel non potest sine magna difficultate, uel periculo animæ, & corporis, uel quia fuit iniusta ultra merita peccatorum, uel simile. tunc non solum æqualis, sed etiam inferior illam mutare, & diminuere potest, iuxta Glo. receptam in Can. Tempora penitendin. 26. q. 7. quam sequitur. Nauar. quo supra. abique ut peccatum pro quo imposta fuit reiteretur. ut Nauar. confirmat; nisi quando penitentia fuit excessiua; non enim error sciri posset, sine explicatione peccati. Et hæc omnia intellige, quando confessor, qui eam imposuit, haberi facile non potest. Si uero nihil horum adest, sed penitentia fuit iusta, potest commodè fieri &c. alter sacerdos non potest illam permutare, quia par pari non habet imperium, & primus est iudex absolutus, & potest penitentem de iustitia obligare. Ad hoc facit Can. Placuit. de penitent. dist. 6.

Quæritur nono. An satisfactio facta in peccato mortali, ualeat, & si non valet, an sit reiteranda? In hoc sunt opiniones. Scotus in 4. dist. 15. q. 1. quem selectione sequitur Gabriel, & Nauar. c. 3. nu. 5. aiunt. si satisfactio fiat in charitate, est meritoria simul, & satisfactoria. Si autem fiat in peccato, siue sit uoluntariè assumpta, siue a sacerdote imposta, est quidem satisfactoria. ita, ut per eam euacuetur pena in purgatorio debita, licet non sit meritoria. Et si dicatur, est opus mortuum extra charitatem factum, ergo non satisfactorium dicitur, quod non sequitur, quomodo cumque enim fit, satisfactorium est, licet non placans, neque reconcilians, idest non acceptum, quo ad meritum essenziale. Et si replicetur, non est placans, ergo neque satisfactorium dicitur, quod non sequitur, nam sufficit Deo, quod quis soluat penam debitam, pro punitione peccati commissi; & ego dico, quod non sufficit, & consequentia tenet; & ideo periculosa opinio est: quod ipsemet aduertens, dicit, sine præiudicio, per quod datur intelligi, quod de hac assertionem non erat securus. Ideo ponitur altera opinio quæ in alterum extremum claudicat. s. Panormitan in cap. Quod quidem, de Penit. &

Penitentia.

169

remis. & Archidia. in cap. de Poenitentia dist. 3. afferentes, quod talis penitentia est iteranda tanquam inualida. Unde Suppleni. cum aliquibus, trepidantes, ne satisfactioes iniunctæ fiant in peccato mortali, & homo non remaneat obligatus, sub pena lætalis culpæ ad iterum satisfaciendum, & sacramentum integrandum, consulunt, ut a sacerdote imponatur quedam penitentia sacramentalis breuis, & statim facienda. deinde imponantur quedam alia opera conditionaliter; quæ si fortè non fiant in gratia, satis est fecisse primam partem, ut sacramentum non remaneat diminutum, & penitens non teneatur sub mortali alteram adimplere. Ex quo usu uenit; quod aliqui confessores faciunt, scilicet imponunt pro sacramentali poenitentia uinum Pater noster, & Aue Maria, quæ dicantur donec poenitentem absoluant: deinde dicunt, fac hoc, uel illud. Qui modus dandi poenitentias, est valde reprehensibilis: eo quod decipiunt poenitentes. & relinquunt eos onerosos debitis. Alia opinio dicit. Si satisfactio fiat per opera, quæ relinquunt effectum in satisfaciente: puta per ieiunium, quod relinquit macerationem in corpore. per elemosinam, quæ relinquit damnum, idest diminutionem in bonis, & similia: siue talia sponte fiant, siue per impositionem a sacerdote; recuperata gratia per nouam contritionem, sortiuntur effectum: nam cum incipit penitere, & charitatem habere, dicta opera uirtute effectus relictus in penitente, incipiunt ualere, ut satisfactoria; sicut accidit in baptismo, si tunc accepto, & penitentia informis: secus autem de oratione, & similibus; quæ nihil relinquunt, dicunt isti. Hæc opinio repellatur hoc modo; accidere potest, ut homo tam diu moretur ad poenitendum. ut dum charitas reddit, iam effectus ieiunij per multas refectiones sit transactus; & lassitudo peregrinationis, per quietem sit restituta, & simile: quo fit ut non inueniatur in penitente ille effectus relictus, quo opus uiuificari possit, & incipi esse satisfactorium.

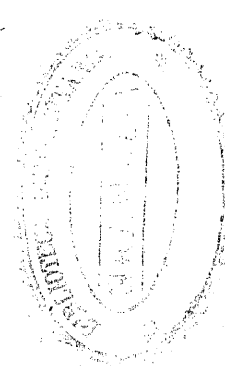
Præterea, si opus, adueniente charitate uiuificatur, aut hoc erit ratione effectus relictus tantum; & hoc non sequeretur, quod omnes penitentia etiam spontè factæ in peccato mortali antequam conteratur, postea reuiuifcerent; contra doctrinam. D. T. in tertia p. q. 98. ubi probat, quod opera facta in peccato mortali, adeo sunt mortua, ut nunquam reuiuifcant: & est communis sententia. Vnde Glo.

*Uinere non possunt, quæ mortua nata fuere.
Illa reuiuifcunt, quæ mortificata fuere.*

Aut hoc erit ratione sacramenti tantum: scilicet quia satisfactio illa iniuncta fuit a sacerdote, uirtute clauium: & hoc non, quia sequeretur, quod etiam oratio hoc haberet: hoc enim modo non est maior ratio de uno, quam de alio: sed de oratione ipsi negant. Aut hoc erit ratione utriusque: & hoc neque; nam quod ieiunium relinquit corpus macilentum, hoc non fit in quantum est opus morale, de genere bonorum, aut sacramentale; sed in quantum est opus naturale; dum enim subtrahitur cibus quotidianus, corpus macrescit: & ita de similibus iudicatur: nam hoc idem patiuntur, qui hæc eadem opera faciunt sine tali intentione. Vnde Caietanus in opusculo de satisfactione. quæst. 1. aliter respondet ad dubium: dicit enim primo, omne opus morale uoluntariè assumptum, si sit extra charitatem, sicut est sine merito, ita est sine satisfactionis fructu. Hinc Paulus. 1. Corin. 13. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habuero; nihil mihi prodest. Ait Secundo. Ois penitentia sacramentalis a sacerdote imposta; si in peccato fit, ualeat quo ad Ecclesiam mili-

*Refutatio.
Alia opinio.*

Refutatio.

Caietanus.

tantem, non aut quo ad triumphantem, id est satisfaciat sacerdoti, & Ecclesie, cui se obligauit, illam acceptando, per cuius adimpletionem euitatur nouum peccatum mortale; non autem satisfaciat Deo, ad alleuiandum poenam in purgatorio debitam; eoquod Deus illam non acceptat: & ideo adhuc remanet obligatus, ac si illam non fecisset. Tertio omnis satisfactio sacramentalis, siue sit elemosina, uel ieiunium, siue sit oratio, facta in peccato mortali, recuperata charitate, per nouam penitentiam, incipit valere quo ad Ecclesiam triumphantem: nam cum omne opus sacramentale, sicut est baptismus, confessio, & extrema unctio, quatenus est opus Dei, recedente fictione, & superuenientem charitatem sortitur suum proprium effectum, ita satisfactio sacramentalis, cum sit pars sacramenti, uim habet ex clauibus, ut si forte per actualē culpā fuerit informis, recedente illa fictione, sortietur suum effectum, s. ut ualeat pro solutione poenae, quo ad Deum. Istud tertium assertum Caietani non placet satisfactio namque non est sacramentum, neque pars sacramenti essentialis, sed integralis, ut supra dictum est; sine qua potest esse sacramentum, & ideo non operatur ad modum sacramenti: itaque ex ui sacramenti nil aliud habet, nisi quod magis operatur, id est magis satisfactoria est, ceteris paribus, quam illa, quae sponte assumitur. Unde quantumcumque recedat fictio, nunquam uiuificat, quia non operatur ad modum sacramenti, sed ex opere operato, sed operatis; quod cum sit in peccato mortali, nihil sibi iuuat.

Resolutio.

Richardus Paludanus, in 4. dist. 15. et Soto in 4. dist. 19. qu. art. 5. si satisfactio est uoluntarie accepta extra sacramentum, facta in charitate, erit meritoria, simul, & satisfactoria: si autem facta fuerit in peccato mortali, quomodo concue sit, nullum effectum spirituale sortietur: quia, ut dictum est, uiuere non possunt, quae mortua nata fuere. Si uero est sacramentalis, facta in charitate, erit, non solum meritoria, & satisfactoria, quo ad Ecclesiam militantem, sed etiam triumphantem: Si denique sit in peccato mortali, erit quidem satisfactoria, quo ad Ecclesiam militantem, non autem quo ad triumphantem: sed adhuc tenebitur illam in purgatorio explere, uel hic per alia opera, uel sponte accepta, uel a sacerdote de nouo imponenda: non tam ad idem in specie, quid ergo operatur, quo ad Ecclesiam militantem, operatur solum, ut non teneatur nouo peccato mortali, per eius omissionem.

Quae opinio ultima confirmatur per Concilium Trid. Sess. 14. c. 8. cuius uerba sunt haec. Neque uero ita nostra est satisfactio haec; quam pro peccatis nostris exolumus, ut non sit per Christum Iesum: nam qui ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus, ita non habet homo, unde gloriatur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo uiuimus, nouemur, & sumus, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos penitentiae, qui et illo uim habent, ab illo offeruntur patri, & per illum acceptantur a patre. Restat igitur dicendum, ut confessores dum penitentiam temporaneam imponunt, moueant penitentes, ut in gratia expleant, & si forte antequam finierint illam, in aliquod mortale lapsi fuerint, prius conuertantur, deinde reliquum exequantur, si uelint illius fructum sentire, & haec tenus de satisfactione.

Consilium penitentiarius.

De Ministro huius Sacramenti.

Dictum est supra de penitentia in communi, quod duplex sumatur, & eius partibus in specie; reliquum est uidere de eius ministro, qui necessario concurrat ad eius integritatem.

Pro quo est aduertendum, quod usus clauium in Ecclesia metaphorice dicitur, sicut enim, per clauem materiale tollitur impedimentum, ut homo possit ingredi ianuam, & per eas ponitur, ut ingredi non possit, ita haec facultas, quae est in Ecclesia, absolueno auferit impedimentum ingrediendi in caelum, quod est peccatum mortale; per quam ablationem dicitur aperire, & non auferendo dicitur claudere, quod fit negando absolutionem. Itaque usus talis facultatis, principaliter est ad aperiendum, & ex consequenti ad claudendum; aperiendo non per absolutionem, sed sacramentalem, primo tollit culpam, quando penitens accedit attritus, & sine obice, ut supra dictum est; uel dum contritus accedit, eum absolutum ostendit, cum hoc, s. quantum est ex se absolueno, illam tolleret, si adesset. Secundo tollit poenam aeternam, commutando eam in temporalem, in purgatorio soluendam, uel hic per opera uigilia, uel indulgentias, ut dictum est. Tertio minuit hanc poenam temporalem in parte, ex ui absolutionis sacramentalis, per quam aliquid de poena relaxatur. Claudendo autem, primo retinet culpam, eam non auferendo, per negationem absolutionis, ut dixi. Secundo eum obligat, illam imponendo, de quibus satis supra. Ex quo sequitur, quod clauis est facultas ligandi, & soluendi peccata, & eius poenas in Ecclesia in sacramento penitentiae. Quae clauis est una in substantia, duo autem in effectu, ut ait Richar. est enim facultas discernendi, & iudicandi, per hoc, quod dicitur, discernendi, uocatur clauis scientiae, per hoc, quod dicitur, iudicandi, uocatur clauis potentiae.

47

Clauis Ecclesiae quid est.

Verum Richar. per clauem scientiae, intelligit scientiam, & doctrinam, quam sacerdos habere debet, ut sciat bene discernere inter lepra, & lepra, ne erret in iudicando; quod est falsum: sequeretur, non quantum docti hanc facultatem haberent, quam consequentiam, Magister in 4. dist. 19. non habet pro inconuenienti, immo affirmat, indoctos illam non habere, sed in hoc non tenetur. Per clauem igitur scientiae intelligitur iudicium discretionis, & cognitionis peccatorum, sine quo sententiam ferre non potest, per iudicium enim confessor cognoscit, si poenitens dignus est, ut recipiatur in gremio Ecclesiae, & capax absolutionis; aut in dignus, ut ab ea excludatur; per cognitionem autem peccatorum fit, ut tale iudicium fiat rectum. Hinc habetur necessitas confessionis auricularis, nisi enim peccator referat sua peccata coram sacerdote, quomodo sacerdos indicare poterit, sit ne dignus absolutione, an non, secundum potestatem sibi datam a Christo. Ioan. 20. ut dicemus, s. quorum remiseritis peccata, &c. Unde clauis scientiae non est habitus scientificus, ut Philosophi appellant, & Richar. tenet; sed potestas cogendi penitentem, ad confitendum sua peccata. Itaque haec clauis scientiae ordinatur ad clauem potentiae, ut uidetis, debet enim Iudex secundum allegata, & approbata iudicare; debet ergo praecedere scientia, id est cognitio caute ut recte feratur sententia.

Clauis scientiae quid est.

Necessitas confitendi.

Clauis potentiae.

Secundo est aduertendum, quod haec potestas iudicandi est triplex, s. per modum autoritatis, principalis, & id est potestatis; & hoc modo inuenitur in solo Deo trino, & uno, ipse enim solus, principaliter remittit peccata. Secundo per modum Excellentiae; & hoc modo inuenitur in Christo Domino, in quantum homo est, primus, & eter-

Potestas absoluedi triplex.

48

De Sacramento

id est ij, qui a prædictis curatis potestatem audiendi confessiones accipiunt; qui curati delegare possunt: Verum Parochus, & Archipræbiter cathedralis Ecclesiæ delegare non possunt, nisi fuerint exepri. Tertio intelliguntur subdelegati, id est qui sunt a iure concessi, vel permisi: quod accidit, dum conceditur privilegium alicui, de eligendo confessorem, quem vult, vel datur licentiam de legato, ut possit subdelegare. Hæc potestas delegandi, nil aliud est, quàm, summittere materiam, id est subditos suos, super quos habet iurisdictionem, tali, vel tali sacerdoti, qui suam potestatem in ordine susceptam, super illos exercere valeat: quod pertinet ad officium clavis: sicut enim clavis materialis non potest aperire, aut claudere, nisi vnam ianuam; ita hæc clavis non potest exerceri, nisi super subditos determinatos, vt dixi. præterquam in mortis articulo; in quo casu, quilibet simplex sacerdos legitimus, ex iuris dispositione, potest audire confessionem cuiuslibet, & eum ab omnibus reservatis absolueri; etiã si fuerint de illis, qui reservantur in cæna Domini: quia Summus Pontifex in tali casu tantum, facit omnes sacerdotes suos delegatos; ne animæ pereant inopia proprii sacerdotis. Dico (proprii sacerdotis) nam simplex sacerdos, tunc hoc officium exercere valet, quando deest proprius sacerdos de prædictis: uel quando deest, qui a reservatis eum absolueri valet, vel a angustiã temporis ad eum accessus non permittitur. Itaque sacerdos absolvens, poenitentem, super quem nullam de prædictis iurisdictionem habet, nihil facit, & poenitens tenetur talem confessionem reiterare. Ex hoc etiam sequitur, vt qui absoluit sibi subiectum a casibus sibi reservatis, uel a iure, uel a suo superiori, est in eodem errore: quia enim ratione non potest absolueri non subditum, eadem non potest absolueri subditum in quibus est ligatus: nam cum potestas sua sit limitata, & circa subditos, & circa subditorum peccata; ultra id se extendere non valet: quia subditus circa casus a superiore reservatos non est sibi subditus. Eadem ratione non potest absolueri excommunicatum a peccatis, cuius excommunicationem tollere non valet. quia per eam Ecclesia facit excommunicatum inhabilem ad tale sacramentum. Et quia talis iurisdictione est de iure diuino, eoquod a Christo instituta, ut supra vidistis: ideo est necessaria in absolvente: & nulla contraria consuetudine præscribi potest. c. Si Episcopus. de Pœnit. & remiss. in Sexto.

Hanc auctoritatem, & iurisdictionem, habent impeditam omnes hæretici, schismatici, degradati, suspensi, & excommunicati nominatim, uel propter manifestam manuum iniectionem in clericum; ita ut non possit tergiversatione calari, uel denique propter actum notorium: siue fuerint ordinarij, siue delegati: quia Ecclesia potest eius usum impedire; nam per hæc impedimenta tollitur facultas exercendi clauem in subditos, subtrahendo materiam, ne possint in illam. Verum occulta excommunicatio, & peccatum mortale non impedit iurisdictionem & eius effectum: & de peccato mortali clarum est: minister. n. huius sacramenti, cum non sit autor gratiæ, sed Christus sacramentorum institutor, sequitur, vt eius malitia non impediat effectum sacramenti: quapropter minister huius sacramenti carens gratia, dum confert sacramentum, peccat quidem mortaliter, sed sacramentum tenet; quia bonitas ministri non est de essentia sacramenti, vt etiam ait August. super. Matt. c. 3. Ipse est, qui baptizat, s. Christus. Sed de excommunicatione occulta. D. T. & alij sui temporanei, tenent, quod impedit usum iurisdictionis. Verum eorum sententia fuit uera ante Concilium Constan. & Lateran. ubi determinatum fuit, in hoc casu non habere locum. Sed quid dicendum in mortis articulo de illis impeditis, ubi qui-

51
Qui sunt
impediti
ab hac po
restate.

lib. r

Pœnitentiæ.

172

libet simplex sacerdos potest hoc officium exercere? Nauar. c. 26. nu. 26. dicit, neminem excludi in tali casu. Sed doctores communiter dicunt, excludi hæreticos, & schismaticos, in pœnam eorum.

Quæritur primo, An proprius sacerdos possit audire suum subditum ubique, id est extra terminos sue diocesis, & territorij? Respondet Hostiensis, quod sic: quem sequitur Siluest. Verbo confessor. 1. §. 12. quia in cap. Omnis. de poenit. & remiss. non fit mentio de loco: Pœnitentia quoque est de iurisdictione uoluntaria: quæ cum fieri possit sine strepitu iudicij, nullius territorium legitur. Argu. de officio legati. c. vltimo: quod intelligunt, quo ad confessorem ordinarij, qui est proprius sacerdos primo modo dictus: quo uero ad extraordinarios, vt sunt mendicantes, & clerici delegati, non possunt audire confessiones extra territorium, & ibi absolueri. per Clem. etiam. Dudum. de Sepulturis. §. Extra ciuitates, & dioceses. ut notat Cardin. Sotus dist. 18. q. 4. arti. 2. contendit, hoc vltimum non esse uerum; nam Clementina illa pares fecit, confessores extraordinarios, & ordinarios curatos; sed illa uerba intelliguntur, quo ad fideles a terrius diocesis, quàm uis eiusdem prouinciæ, ut ex uerbis Clem. colligi potest; & G. o. etiam notat; & sic tene.

52
1. Dubium

Quæritur Secundo, An poenitens faciens aliquod magnum Iubileum uel accipiens aliquod privilegium, uirtute alicuius grani benedicti, uel ingressus alicuius confraternitatis, ut est. S. Rosarij Nominis Dei, uel corrigiæ. August. aut cordæ. S. Francisci, & simile, in quibus inter cætera datur facultas; ut possit sibi eligere confessorem secularem, uel regularem, quem uoluerit, dummodo sit approbatus ab ordinario, per hoc possit eligere unum de prædictis, extra diocesim, & territorium suum? Respondet, quod potest eligere confessorem extra suum territorium; dummodo ille sit approbatus ab ordinario loci ubi manet, aliàs uerba Iubilei, uel priuilegij nihil operarentur, nam sine tali expressione, uel priuilegio, unicuique licitum est confiteri cuique seculari siue regulari de approbatis ab Episcopo diocesis sui territorij; Itaque talis facultas ad quid deleriret, si non extenderetur ad alios?

2. Dubium

Quæritur tertio, An dentur alij casus, in quibus poenitens confiteri possit alteri, quàm proprio sacerdoti, vt dictum est? Respondetur, quod sic. Primo quando mutat domicilium, vel saltem habitationem pro illo tempore, quo uoluerit confiteri: ut accidit Scholaribus, Mercatoribus, conductoribus domorum, Mercenarijs, seruatoribus, laboratoribus, & similibus: dummodo hoc non faciant in fraudem, sicut proprium sacerdotem fugiant sine iusta causa; sed intentione remanendi illic, ait Siluester Verbo, confessori. §. 10. post Innocentium.

3. Dubium

Sed hic quæritur, An qui commisit aliquod peccatum reservatum ordinario loci, ubi manebat: mutando postea domicilium in aliam diocesim uel parochiam, ubi tale peccatum non est reservatum, possit ibi absolui. & e contra, si commiserit peccatum, ubi non reservatur; postea mutando locum, ubi illud reservatur ab ordinario loci, possit illud retineri? Respondetur, si peccatum est reservatum summo Pontifici; quocumque se transferat, semper remanet referuatum: quia nullus inferior potest super illud superioris; nisi aliquo iure particulari aliquibus concedatur, ut est uidere in. S. Concilio Trident. Si autem reservatum ordinario loci est: tunc poenitens sic se habere debet, sicut locus ubi inuenitur, dum confitetur, itaque si peccatum erat referuatum, ubi commissum est, & ubi confitetur postea, non est reservatum; potest bene absolui sine licentia superioris: si uero ubi commissum est non erat referuatum,

Y 4 tuni,

De Sacramento

tum, & postea ubi confitetur, referuari solet, non potest absolui sine superioris licentia: quia in hoc non attenditur locus, ubi perpetratur; sed ubi fit iudicium absolutiois.

Fallit hæc regula in casu illo, ubi annexa est excommunicatio ab homine: tunc enim tenetur adire excommunicatorem, ut ab eo absoluat. Verbi gratia. Episcopus fulminavit sententiam excommunicationis latæ sententię contra quemcunque furaretur in sua diocesi, Petrus commisit furtum in sua diocesi, quamvis postea mutet domicilium; non potest absolui ab alio ordinario, nisi ab excommunicatore, propter furtum commissum, ratione cuius sortitum est forum illius: & ita in similibus. vt ait Gottifre. Kaimun. D. T. & habetur extra de Raptoribus. cap. 1. Dixi (excommunicatio ab homine) nam si excommunicatio ad iuncta delicto: erit a iure, dic, ut supra: quia illam absolueret potest omnis loci ordinarius.

Secundo quando est uagabundus, & nullibi habet domicilium, nec ciuitatem permanentem: tunc potest confiteri, ubi pro tempore se inuenerit.

Tertio, tempore periculi mortis, & proprius sacerdos haberi non potest: tunc potest uocare quemcunque, ut supra.

Nota de peregrinatione
Quarto quæ est in peregrinatione. Pro qua re nota, quod peregrini, & uiaiores, qui nullibi moram faciunt, nec mansionem eligunt, si discesserunt cum licentia seu prælati, possunt ubique sacramenta recipere; quia dando licentiam peregrinandi, intelligitur quoque dare licentiam pro animæ provisione: nisi peregrinationem eligeret in fraudem, & præiudicium sui, & superioris, eum fugiendo, tempore quo deberet providere alicui casui; dico hoc, quia si discessio esset solum ob uerecundiam aliquorum peccatorum, uel simile, nihil refert, dummodo licentiam habeat: Vnde qui habet talem intentionem, tenetur in specie confitendi licentiam petere, quo se contulerit, etiam de referuatis, si referuatum habet: nisi locus ad quem accedere uult, habeat penitentiarios Papæ, qui possunt absolueret ab omnibus referuatis: vt accidit Romæ, in Sancta Maria de Loreto, & similibus. Sed hic dubitatur, si petierit licentiam simpliciter de confitendo, & obtinuerit, an intelligatur etiam de referuatis: Aliqui dicunt, quod sic, sed melius dicitur, quod non: ut ait Siluest. Verbo confessor. r. §. 1. Et si dum peregrinatur aduenerit tempus generalis communionis, & ipse habet casum referuatum, de quo non petijt licentiam, quid agendum? Dico, quod potest confiteri ubi se inuenit, omnia peccata, & confessor potest eum absolueret a non referuatis, a quibus potest, iniungendo ei, ut cum primum poterit se præsentet suo Prælato pro referuatorum absolutione; & ita communicari potest. Nisi casus referuatus esset excommunicatio maior: quia tunc nihil facere potest.

Quinto, quando proprius sacerdos est indiscretus, id est ita ignarus, ut nesciat penitentem resolveret a casibus intricatis, & difficilibus, sed in hoc casu tenetur petere licentiã ab eo, uel a suo superiori, si adire potest, qua non obtenta, faciat ac si non haberet copiam confessoris, secundum saniorẽ opinionẽ; Ex plurim, quidam in Villa, uel Oppido paruo incidit in multos intricatos errores, de quibus, faciens sibi conscientiam, uellet extricari; Parochus suus non ualet eum resolveret, propter ignorantiam, petit licentiam ad eundem peritum confessorẽ, confessor non uult eum licentiare; nec ille potest adire ciuitatem ad superiorem, potest sine nouo peccato expectare, donec occasio, & comoditas aduenerit; Et si uiget præceptum de comunicando, melius est, ut confiteatur, ut potest suo parochio, cum intentione, ut de intricatis, & difficilibus, a quibus

Pœnitentiæ.

173

suus Parochus nescit eum resolveret, iudicium petat, loco, & tempore, a sapiente, cui parere proponat.

Sexto quando est indiscretus. i. sollicitator ad malum, puta sollicitat puellam; & si eam licentiare ad alium confessorẽ non uult, tunc sine nouo peccato a confessione abstinere, potest, donec copiam confessoris habeat:

Septimo, quando suus Parochus est reuelator confessionum, & in hoc casu, si timetur de reuelatione totius confessionis, fac ut supra dictum est de puella; si autem timetur de aliquo peccato particulari, tunc confiteatur omnia alia præter illud, cum intentione illud postea confitendi, dum comoditas aduenerit alterius confessoris, cui securẽ, sine periculo animæ, personæ, uel famæ, tam ipsius penitentis, quam confessoris, uel alterius, confiteri poterit. de quibus casibus satis supra locuti sumus, circa integritatem confessionis. Hoc autem non liceret penitenti, si moueretur ex quadam erubescencia peccatorum suorum, uel ne remaneret in mala opinione apud confessorẽ, uel simile, & ex parte confessoris nihil timeretur; non enim istæ sunt causæ sufficientes fugiendi confessorẽ. Verum quàm malè agunt confessores tales, negando licentiam suis parochianis; nisi certò scirent, illos malitiosè & fraudulenter, licentiam petere; ubi autem hoc nescitur, supponi debet, illos bono fine petere, & multò peius si auaritiæ stimulo. Parochi mouentur; & pessimè, si puellas persequuntur, aduertendo, quod de omnibus malis, quæ inde sequuntur, reddituri sunt rationem.

Quæritur ulterius, an proprius sacerdos teneatur credere penitenti, se confessum fuisse alteri, ut eum communicare possit? Respondet. D. T. in quo lib. 4. quod sic, aliàs iniuste ageret: ad hoc facit extrauagas Benedicti. ii. Inter cunctas, De Priuilegijs. Quod limita secundum prædicta, nisi sacerdos proprius de suo subdito aliquid probabiliter suspicaretur, aut sciret, illum esse in aliquo errore manifesto; tunc enim non debet eum ad Eucharistiam admittere, nisi si dem ostendat, se legitimè confessum fuisse. Dixi (errore manifesto) nam si esset occultus, & ille simul cum alijs se præsentaret communicandus, non debet eum prodere, si aliter eum refutare non ualet.

Item quæritur. An liceat confiteri sacerdoti alieno, sub spe, quod proprius sacerdos ratum habuerit? Dico, si rati habitio intelligitur de futuro: puta penitens confitetur sacerdoti non habenti iurisdictionem super se, credens, quod postea suus curatus, cum sciuerit, ratum habuerit; confessio est nulla siue curato placuerit, siue non, post factum. Si autem rati habitio intelligatur de præterito, uel præsentati: puta Prælati scit, sacerdotes ad inuicem confiteri, absque speciali licentia; & confertit, dissimulando; tunc uidetur licere: hoc tantum est rati habitio, sed consensus tacitus, & interpretatiuus: ut inter fratres minores obseruatur: sed talis abusus, tanquam malus a præbiteris secularibus sublarus est: ideo dicendum, quod rati habitio nullo pacto ualet.

Quæritur denique, ut promisi. An homo possit confiteri laico? Hic duo sunt uide da: unum est, an detur casus, in quo homo tenet laico confiteri. Alterum est, an utile forer, quoties hoc fieret? Quantum ad primũ, aliqui dicunt, de quorum numero est D. T. in 4. quod sic huius ratio est: sicut. n. baptisimus habet duplicem ministrũ, i. sacerdotem, tempore ordinario; & quilibet laicum tempore necessitatis mortis, in defectu sacerdotis: ita & penitentiæ sacramentum: unde concludit, quod in periculo mortis homo potest confiteri laico, etiam de mortalibus: non tamen a laico absolutionem petere: quia in tali casu absoluit summus sacerdos: & si postea

5. Dubium de rati habitio.

6. Dubium confessionis facta laico

D. Tho.

peri-

De Sacramento

periculum euaderet, adhuc tenetur confiteri sacerdoti; quia confessio illi nō est sacramentalis, nec implet præceptum, ut dictum est, etiam si laicus absolueret. Sed hæc ratio non cogitat; nam baptisus est sacramentum necessitatis simpliciter; & ideo conueniens fuit, habere talem ministrum in casu necessitatis, ppter infantes, quibus, ob carentiã vsus rationis, nulla alia uia salutis remanet, quàm per ipsum; quia adultis in tali casu sufficeret illum habere in uoto; quod dicitur, baptisus flaminis.

Sed sacramentum pñitentiæ confertur solum adultis; qui cum sola contritione, & confessione in uoto, in tali casu saluari possunt. Itaque nullo pacto necessaria est.

Scotus. Quantum ad secundum. Scotus in 4. distinctione 17. quæst. 2. & distinct. 14. q. 2. dicit, melius esse tales confessiones laico non fieri; & quandoque esse detrimentum salutis.

Autos. Nos autem sequendo mediam uiam magis rationabilem, respondemus am habus intentionibus. Et primò dico. Consilium esse, & nō præceptum confiteri laico. Secundo. quàmuis sit de consilio, non tamen faciendã est laico extra casum necessitatis, id est mortis imminens, quando copia sacerdotis haberi non posset, & hoc credo, uoluisse dicere Scotum. s. melius est, tales confessiones laicò non fieri, quia extra talem casum, fructum habet nullum, sed in casu prædicto utilis esse posset, nam ob illam uerecundiam, quam habebit, dicens peccata sua socio propter Deum, non erit sine fructu. Accedit alia ratio potior; nam euenire posset, ut homo in tali casu sit tantum attritus, & proferendo peccata cordis ore suo, accendatur deuotio, & crescat dolor de offensa Dei, & ita efficeretur contritus, quod sæpe Nautis naufragantibus accidit. Et hoc credo uoluisse dicere. D. T. intelligendo de debito congruitatis, & non necessitatis. Et per illud uerbum (summus sacerdos absoluit) non intelligit, q̄ Deus supplet, quod laicus facere non ualet, id est quod deus conferat gratiam sacramentalem, eoquod laicus non potest absolueret, ex quo sequeretur, si accederet attritus, per hoc fieret contritus, quia talis cōfessio nullam habet imaginem sacramenti, & consequenter ex opere operato, nulla speranda est gratia; sed uult dicere, si pñitens accedit contritus ad talem confessionem, ex carãtia sacerdotis, deus acceptat talem bonam uoluntatem.

Tertio dico, quod neque cum hoc liceret, apud quemlibet infimum Nautã, aut uilem hominem confiteri peccata enormia, e celerata grauiã, esset enim periculum remanendi infamatum apud illum in casu, quo euaderent periculum, & sic esset maioris detrimenti, ait Sotus, & Nauar. c. 2. l. 1. ubi. 41.

Dubium de sigillo laicorum. Queritur hic, An laicus audiens tales confessiones teneatur peccata celare sub sigillo confessionis, cum non sit sacramentalis confessio? Dico, ut dixi materia de sigillo confessionis, quod tenetur illa celare maiori uinculo, quod si sub secreto, uel quouis alio modo, seu uinculo committerentur, non tamen sub tanto arcto, quantum sacerdos.

Dubium si laicus ab soluetur. Queritur ulterius, si laicus absolueret, quam penam incurreret? Dicunt aliqui, penam irregularitatis. Sed Siluester Verbo. Confessori §. 1. ait, quod illi non benè dicunt, nemo enim iudicari debet irregularis, nisi ubi expressum est in iure. ut benè notatur, in cap. Is, qui. De Sent. excom. in 6. Nauar. quo supra, ait tam pñitens, quàm absoluens, hoc attendans, aut perens, peccat grauius, sed de irregularitate non meminit, Paludanus, & Sotus, quos sequuntur alii, qui dicunt, esse satis expressum in iure. in cap. si quis de clerico non ordinato. ubi dicitur. Si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officium exercuerit, nō ordina-

Pœnitentiæ.

174

ordinatus, propter temeritatem abijciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur. ubi per illa uerba (aut aliquod diuinum officium exercuerit) intelligunt, comprahendi alia sacramenta: nam si de baptizante solemnitè hoc dicit, multo magis de absolueret sacramentaliter hoc intelliget. ait Sotus. in 4. dist. 18. q. 4. ar. 1.

De requisitis ad huius officij ministerium.

53
Conditio
nes confes
sorum.

Confessor quatuor condiciones habere debet, s. potestatem, sciẽtiam, prudentiam, & uitæ bonitatem. Quãtũ ad primã dictum est satis supra, quod debet habere potestatem ordinis, & iurisdictionis; & quomodo. Et hæc conditio est necessaria simpliciter. Itaque ut sciat, quantum se extendat sua potestas, habere tenetur transumptum Bullæ, quæ quotannis legitur in. S. Petro in cœna Domini, sub pena culpæ lætalis, ut ibi præcipitur, & omnes illos casus scire: debet etiam scire omnes casus, quibus in corpore iuris can. annexa est Excommunicatio; & denique casus, quo sibi reseruant Episcopi, in qualibet die cœsi, ubi hoc officium exercent. Quantum ad secundum: ait D. T. non opus est, ut sit insignis Theologus, aut doctus Canonista: sed mediocriter sciẽtificus, ueritatis in libris, qui loquuntur de casibus conscientie: uel saltem sciat differentiam inter peccatum mortale, & ueniale: tam ex genere, id est ex propria natura: quàm ex causa, & hoc per omnes species peccatorum: qui enim cogitaret omnes motus superbiæ & luxuriæ, uel Iræ, & similia esse peccata mortalia, quomodo posset dignè officium hoc exercere: ita etiam dico de eo, qui putaret furtum in omni casu esse mortale, & simili. Debet scire, quæ circumstantiæ sunt necessariæ confitendæ, in quibus casibus sit faciendã restitutio: quæ differentia est inter Excommunicationem maiorem, & minorem, & quomodo in his incurritur: quæ omnia sciri nō possunt sine libris, & studio: uel saltem sciat dubitare, ut peritos consulat. Vnde oportet legere, & relegere, ut dubitare sciat.

Et hæc conditio est necessaria ex suppositione: nam talis error in huiusmodi fieri posset per ignorantiam, ut confessio, aut redderetur nulla, aut sine fructu. Et si audit confessiones clericorum, debet scire, in quibus casibus incurritur pena suspensionis, & irregularitatis. Verum, ut ait Nauar. c. 4. num. 1. hæc sciẽtia in confessore debet esse diuersa. secundum diuersitatem locorum, plus uel minus: nam in Villis, & oppidulis, ubi habitant simplices idioti, & mulieres: satis est scire prædicta communiã: in Ciuitatibus autè, & insignibus Oppidiis; sicut ibi sunt gentes multarum conditionum, ita, & multa, & diuersa cōfessor scire tenetur, & multo maiora in locis, ubi sunt mercatores, Milites, & nobiles, & diuersorum generum negotiatores, & maximè in his temporibus. Itaque qui feingerit in hoc officio, siue ex obedientia, siue spontè, & prædictorum nescius est, in magno periculo animæ suæ versatur, nec illa distinctio D. Antonini aliqui d excusationis habet. qui enim ad hoc inhabilis est, dum ab alio inducitur, debet suam inhabilitatem præsentare. Et multo magis peccat, qui tales inhabiles ad confessiones audiendas eligunt, & confirmant. ac Prælati Religiosorum, qui tales exponunt, & approbant contra constitutiones Clementis. V. in Clement. Dudũ. de sepulchris, & Benedicti xi. in extrau. Inter cunctas. Quibus non obseruantibus, merito per Sacrum Conci. Trident. prædicantur

De Sacramento

45

est. ut est uidere Sess. 23. c. 15. In tribus tamen casibus possent hi tales excusari, ut ait. D. Anton. & non aliter. Primo, quando pœnitens sufficienter scit se confiteri. Secundo, quando exponitur ad audiendum affluetis confiteri, qui non habent nisi venialia. Tertio in periculo mortis, ubi non adesset alius peritus.

Quantum ad tertiam dicitur, quod sacerdos cum magna prudentia hoc officium exercere habet. In interrogando peccata carnalia, & maximè mulieribus, in examinando peccata auaritiæ negotiatoribus; maximè ijs, qui defectus negotiorum tegere solent, in excogitando peccata hominum ignorantium, in animando uerecandos, qui peccata cœlare solent, in consolando desperatos, in arguendo nimis confidentes, in corrigendo nimis habituatos, in prouidendo reciduiantibus, in taxando pœnitentias, ut dictum est supra, in ordinando restitutiones fieri sine pœnitentis infamia, & damno creditoris, in allestando pigros, & denique in consolando afflictos, quæ conditio est ualde utilis. Quantum ad quartam conditionem. bonitas confessoris primo quo ad se esse debet, ut dum exercet hoc officium, sit sine conscientia peccati mortalis, aliàs quoties illud exercet, de nouo peccat mortaliter; quo ad alios ut sit bonæ uitæ, ut pœnitentes eius exemplis ædificentur, & suis uerbis magis præstent fidem, qui enim malè uiuit, quomodo poterit alios corrigere, quando opus est, & ædificare possit saltem quantum ad exteriora, ne pœnitentes scandalizentur. Quæ conditio est ad bene esse, non enim impedit effectum sacramenti, in pœnitente bene disposito, malitia sacerdotis.

Expedito de ministro, quantum opus erat, Consequenter tractare expediret de materia sacramenti huius, circa quam ministri potestas exercetur. scilicet de peccatis in genere, & specie, De eorum differentijs, & circumstantijs. De casibus, in quibus restitutio faciendâ est. De censuris, & pœnis, & denique de defectibus, quibus impeditur effectus sacramenti, ut per eorū cognitionem, cognitionem, confessoris scientia, incrementum sumeret. Verū quia de omnibus istis in summa Coronæ confessorum in prima, & secunda parte locuti sumus, à deo, ne iderepetere uideamur, illuc uos remitto.

De Effectibus pœnitentiæ.

DE quacunque re, teste Philosopho, duplex est consideratio. Vna quo ad essentiam, altera quo ad annexa. Expeditis de dicto pœnitentiæ sacramento, quæ ad eius essentiam pertinent, tam in communi, quam in particularijs, superest nunc uidere de eius effectibus.

54
Per pœnitentiam omnia peccata mortalia remittuntur.

Quæritur primo in uniuersum. An pœnitentia omnia peccata remittat? Respondet ad hoc. D. T. 3. p. q. 86. art. 1. dicens. Si aliquod peccatum per pœnitentiam remitti non possit, ex duorum altero contingere potest. scilicet ex parte pœnitentiæ, uel ex parte pœnitentis. Ex parte pœnitentiæ, id est quod pœnitentia quodcunque peccatum licet graue remittere nõ ualeat, seruetur est dicere. Primo quia derogat misericordiæ Dei, quæ infinita est. De qua Iohelis. 2. dicitur. Quia benignus, & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præ stabilis super malitia. Et Ecclesia dicit. Deus, cuius misericordiæ non est numerus. Secundo derogat uirtuti passionis Christi, cuius uirtute pœnitentia operatur; quæ, cum sit infinita, non est peccatum tam graue, quod per pœnitentiam deleri non possit. Ex parte pœnitentis, id est quia de peccato doleri non potest, dicitur, solum peccata Dæmonum, & hominum damnatorum sunt irremissibilia,

Pœnitentiæ.

175

Ha, nõ autè niatorū. nõ per legē Dei ordinariā, statutum est, neminem saluari, nisi uolentem. Dicente Augustino. Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Sed quia affectus eorum ita confirmatus est in malo, ut non possint sibi displicere peccata, quantum ad culpam; licet quantum ad pœnam displiceant, quæ patiantur, id est nolent illam pati, ideo saluari non possunt. Sed quomodo stare possit libertas liberi arbitrij, cum impossibilitate, patiendi, opus est, ut de libero arbitrio aliqua dicamus, pro quo est aduertendum.

De ratione liberi arbitrij est eligere. Electio autè habet potentiam ad opposita, & diuersa. ex hoc enim quod possumus eligere vnū, altero reiecto, liberū arbitrium habere dicimus. Et quia electio sequitur cognitionem; nõ enim aliq̃ per uoluntatem eligimus; nisi illud per intellectum cognoscamus. hinc sequitur ut ait Philo., quæ carent cognitione, non habent electionem, & consequenter, liberum arbitrium. sed eorum actiones sunt determinatæ ad vnum, ut uidetur in Elementis. terra enim naturaliter aliud nescit, nisi ferri deorsum, ignis sursum, & similia. Et quia ad cognitionem sequitur iudicium & consilium; per quod iudicatur, quid est eligendum, & quid fugiendum: hinc est, quod animalia ratione carentia, quamuis cognitionem habeant; quia tamen consilium, & iudicium non habent, per quæ eligerent; ideo eorum electio est determinata ad vnum. Itaque ex instinctu naturæ sibi a Deo indito, eligunt bonū, et fugiunt malum. nõ quod aliquo iudicio illud cognoscant. puta, Quis fugit lupum, tanquam inimicum, quæ nunquã uidit; quis ei hoc docuit? natura: & ita de similibus. Itaque sic eligant, ut oppositum facere non possint: unde dicuntur quidem habere arbitrium, id est electionem, sed nõ liberam, ratione iam dicta. Omne autem, quod habet intellectum, et rationem; per quæ multa, & diuersa apprehendit, habet arbitrium cum libertate, in quantum per uim appetitiuam id est uoluntatem potest eligere illa multa, & diuersa, apprehensa per intellectum, & rationem. Verum ista diuersitas tripliciter considerari potest. primo quo ad obiecta. Pro quo aduertendū est. quod uis ista appetitiua habet duo obiecta; vnum dicitur finis ultimus, & ad hoc naturaliter tendit, nec potest illud non appetere: nam unicuique rei naturaliter conuenit unus finis, quem naturaliter appetit, in quantum potentia est; quia natura semper tendit ad vnum tanquam sui perfectiuum. Alterum obiectum dicitur medium ad finem. sed quia ad unum, & eundem finem, plura, & diuersa media ordinari possunt, hæc uis appetitiua naturæ intellectualis, & rationalis potest ad diuersa tendere, eligendo diuersa media pro consecutione sui finis. & in hoc ratio liberi arbitrij, uerum tamen diuersa naturæ intellectuales diuersimodè se habent circa electionem mediorum ad finem.

Deus optimus maximus naturaliter uult suam bonitatem tanquam propriam finem. nec circa illam, actum nolitionis habere potest. sed quia ad eius bonitatem communicandam, diuersi modi, & ordines rerum ordinari possunt, eius uoluntatis non sic fertur ad vnum ordinem effectiuum, quin possit ad alium ferri. & hoc modo copetur Deo libertas arbitrij. unde dicitur. quidquid Deus agit ad extra, libere agit. & cum hoc stat. quod eius uoluntas sit imutabilis: iuxta illud Malchic. 3. Ego Dñs, & nõ muror. Quomodo autè fiat hæc duo simul i Deo, scilicet libertas cum imutabilitate, audite. Deus benedictus in illo istati suæ æternitatis quado p̃posuit hunc mundū in tēpore creare; ut cōmunicaret suā bonitatem creaturis; poterat hoc nõ p̃ponere; itaque libere p̃posuit. poterat etiā alio modo suam bonitatem ostendere, quam nunc ostendit; poterat itcm, quum huuc mundum sic producere decreuit, aliter decernere nouas species p̃ducen

Libertatem arbitrij quid est?

56
Quomodo uoluntas Dei libere, & imutabilis.

ducendo, uel plures, uel simpliciter perfectiores, quam sunt, & similia; nam omnia erant in sua libera potestate. poterat etiam hominem postquam casurum praeuidit aliter reparare; determinando alium modum, quam per mortem Christi. sed postquam decreuit sic facere omnia, quae fecit, non poterat mutari a sua aeterna uoluntate. quia non habet causam mutabilitatis. Omnis namque uoluntas, quae mutatur, duplicem causam habet suae mutabilitatis; unam ab intrinseco, alteram ab extrinseco. Causa ab intrinseco, uel est defectus; cognitio nis, per quam decipitur in sua electione. unde quandoque non uult, quod prius uolebat, quia tunc scit, quod prius nesciebat, ab eo quod mutat uoluntatem. Vel est defectus appetitus ipsius uoluntatis, qui quandoque aliqua passione, uel habitu, est ita dispositus, quod non uult aliquid, quod postea, quando est aliter dispositus, non uult illud. Alteram causam habet ab extrinseco, quae ualet immutare uoluntatem, ut nunc uelit unum, deinde aliud. Deus autem non habet causam mutabilitatis ab intrinseco, quia non decipitur in eligendo, sua enim infinita scientia omnia nouit. nec potest poenitere de effectu post facto; quia sua infinita praescientia, & praesidentia, omnia sunt ei praesentia. unde in illo instanti suae aeternitatis, quando uoluit mundum, Angelos, & hominem producere, praeuidit casus eorum, & tot defectus accidenturos. Et si quandoque legitur. Deum poenituisse, fecisse hominem. hoc intelligitur, more humano, quo ad effectus; in quantum Deus sic se habet cum homine in puniendo eum, ac si poeniteret. eum fecisse. posset enim eum annihilare, si non placeret hominem, uel mundum sic esse. Nec etiam mouetur aliqua passione, uel habitu; quia huiusmodi passiones in Deo cadere non possunt. Nec potest mutari ab extrinseco; non enim datur aliquid agens extrinsecum potens eum cogere, suadere, corrumpere, uel quomodo libet immutare. Itaque quod semel ab aeterno placuit, illud semper uult. & sic stat libertas cum immutabilitate. & cum hac immutabilitate mouet omnia suis temporibus, ut placuit, & decreuit ab aeterno sic mouere, iuxta illud Poetae. Stabilisque manens, dat cuncta moueri. Et quamuis potuisset facere res simpliciter meliores, quam sunt, tamen Deus uoluit dare uni cuique rei naturali optimam dispositionem non simpliciter, sed in ordine ad suum proprium finem. Hinc uarietas, & pulchritudo uniuersi. Dicente poeta, Per taluariarum natura est bella. Per quam uarietatem ostenditur infinita bonitas Dei creaturis communicata, per varios gradus entium. Ex supradictis intelligi potest illa communis propositio de Deo. scilicet Deus multa potest de potentia absoluta, quae non potest de potentia ordinaria, in quantum non mutat suae aeternae decreta.

Similiter Angelus, & Homo habent finem sibi naturaliter praestitutum, scilicet beatitudinem. unde naturaliter appetunt illam. nec possunt uelle miseriam, ait Augustinus. de Trinitate. id est non possunt habere actum posituum contra rium. Et quia ad beatitudinem, possunt diuersa media ordinari, pro ea consequenda; potest Angelus, & homo suo arbitrio, libere ad diuersa ferri circa electionem mediatorum ad finem praedictum, diuersimodè tamen Angelus ab Homine. Angelus namquam primo circa ea, quae ad ordinem naturae pertinent, immobiliter se habet. quia mutatio est actus entis in potentia, ut ait Aristoteles. Philosophus. Sed Angelus circa ea quae naturaliter scit, habet notitiam semper in actu, per species sibi naturaliter congenitas, id est per similitudines rerum in suo intellectu complantatas. in quibus simul cognoscit principia, & conclusiones, ab ipse discursu, tam actu, quam potentia, id est nullo modo discursum admittit, proprie loquendo. Itaque circa naturalium cognitionem decipi non potest. unde dicitur, quod intellectus eius immobiliter se habet circa omnia, quae natura-

unde habet uoluntas ut sit mutabilis.

Deus quo modo dicitur poenitere.

Quomodo est libertas arbitrij in Angelo.

naturaliter cognoscit. id est quod semel tenuit in suo intellectu, semper tenet, sine mutatione. nam si mutaretur in se, esset a causa intrinseca, ignorantia cognitionis, uel passione animi, ut dictum est. & hoc non; quia in naturalibus non decipitur; nec in eo passio locum habet. Et quia uoluntas proportionatur intellectui, ideo sicut intellectus Angeli immobiliter se habet circa ea quae naturaliter cognoscit, ut dictum est, ita & eius uoluntas immobiliter adheret his, quae ad ordinem naturae pertinent, unde circa haec naturalia non habet liberum arbitrium; non enim habet ab intrinseco causam mutabilitatis, sicut diximus. Circa uero supernaturalia, Angeli sunt in potentia; non enim habent innatam cognitionem eorum. & consequenter circa ea, quae supernaturaliter uolunt, sunt in potentia, respectu motus in ea, scilicet media ad finem supernaturalem. unde ante electionem, Angeli habent liberum arbitrium flexibile, id est sunt in potentia respectu uniuersalium, siue, per conuersionem, siue, per auersionem. sed postquam semel perfectè, & iudicialiter elegerint alteram partem, eorum liberum arbitrium redditur inflexibile, non simpliciter, ita ut nullo modo possint uelle oppositum, sed intelligitur secundum suam naturam; id est ita se determinant, ut immobiliter adhaereant; quia quod aduenit alicui, aduenit per modum suae naturae. sed natura eorum est, immobiliter adherere. ergo quod semel pleno iudicio, et complete uoluerunt, semper illud uolunt, eadem libertate, quae prius, & tamen immobiliter, ratione iam dicta. Unde sicut Angeli boni post eorum conuersionem non possunt amplius peccare; quia gratia perficit naturam: ita Angeli mali post eorum auersionem non possunt amplius poenitere, quantum est ex se. Dico, (quantum est ex se) quia tam Angelus, siue bonus, siue malus quam homo habent causam extrinsecam mutabilitatis, scilicet gratiam Dei, quae possunt mutari de malo in bonum, quae gratia negatur illis post perfectam, & iudicialiam primam electionem: quia tunc finitur in eis status uiae, id est eligendi meritorie, uel demeritorie. quod non in homine facit mors, in Angelo fecit casus. Et quamuis nunc diuersa uelint, & eligant per liberum arbitrium, tamen quidquid est, quod uolunt; illud in ordine ad primam electionem, in qua perseverant, uolunt. & ideo non solum non poenitent, sed semper peccant. uoluntate obstinata in malo perseverante. Homo autem aliter se habet. nam circa cognitionem principiorum primorum, quam naturaliter actu habet, immobiliter eis adhaeret, quia non decipitur in illis. unde propter eorum evidentiam, sibi oppositum suaderi non potest. Verum circa cognitionem conclusionum, mobiliter se habet; non enim in principiis cognoscit aeternas conclusiones, siue, ut Angelus, sed ex eorum notitia procedit discurrendo ad acquirèdum conclusionem cognitionem. & secundum quod diuersa principia supponuntur, diuersas conclusiones inquirere potest. quorum principiorum ordinem diuertendo, procedit ad alias, & alias conclusiones; hinc in homine accidit error in cognoscendo, & consequenter in eligendo, & denique mutabilitas in arbitrio, quod in Angelis non contingit.

Secundo ista diuersitas, in quam potest liberum arbitrium, considerari potest, secundum differentiam mutationis, quae consistit in hoc, scilicet quod aliquis illudmet, quod prius uolebat, modo non uult. & quod prius uolebat, nunc uult. Quae diuersitas accidit libero arbitrio hominis, secundum conditionem suae naturae mutabilis; mutatur enim in nobis liberum arbitrium dupliciter, scilicet uel a causa intrinseca, uel a causa extrinseca. A causa quidem intrinseca mutatur aut propter rationis ignorantiam: ex quo sequitur, ut cum nunc sciat, quod prius nesciebat, uult, quod prius uolebat, & est contra. aut pro-

32

libertas arbitrij in homine.

De Sacramento

pter uirtutis appetitum & dispositionem, homo enim est compositus ex diuersis naturis, scilicet intellectiua, & sensitiua, unde propter earum affinitatem, & colligantiam, sic dispositus est per passionem, uel habitum, ut quandoque eligat aliquid, quod sibi conueniens apparet, & ita iudicat: quod postea, cessante illa passione, uel habitu, aliter iudicat, & consequenter illud non uult.

Hinc sequitur tertia diuersitas, in quam potest liberum arbitrium, quæ attenditur secundum differentiam boni, & mali. Non quod uoluntas de se uelit malum, sed quandoque eligit illud sub specie boni, propter ignorantiam, uel malam dispositionem. Hæc autem secunda, & tertia diuersitas non pertinet ad rationem liberi arbitrii, perse: homo enim fuit creatus a Deo sine tali defectu, & imperfectione: sed per accidens: in quantum post peccatum Ad effectus est nature defectibilis, ita ut etiam eius liberum arbitrium sit taliter imbecille, ut suo impetu non possit moueri in bonum, ob contrariam inclinationem partem sensitiuæ, a qua uel impeditur, uel saltem retardatur, circa suum motum.

Ex his dictis sequitur, liberum arbitrium hominis uiatoris esse fluxibile ad partes oppositas, ante, & post electionem. Itaque post commissum peccatum: potest in bonum mutari per motum contrarium. Et quamuis ex se surgere non ualeat: habet tamen causam extrinsecam, scilicet gratiam Dei, mutantem uoluntatem de malo in bonum, iuxta illud Prover. 21. Cor Regum in manu Dei, & quocumque uoluerit, uertet illud. Nec intelligas per hoc, nostrum liberum arbitrium ad motum gratiæ concurrere, merè passiuè: sed assentiendo Diuine motioni, liberè, cooperatur ad obtinendam iustificationem. Deus enim attingit a fine usque ad finem, & disponit omnia suauiter. Hæc autem omnia accidunt homini, dum est uiator: sed postquam factus est extra uiam, eius anima redditur obstinata, per primum actum, quem elegit in statu separationis: ita, ut eius uoluntas immobiliter in malo perseveret, ut non possit penitere: quia non habet amplius motum ab intrinseco, ratione iam dicta: nec conceditur amplius auxilium ab extrinseco, unde Damascenus. Quod fuit Angelus casus, hominibus est mors. Hinc remanet resoluta quæstio, scilicet, quod solum peccatum Dæmonum, & hominum damnatorum remitti non possunt, ex parte conditionis eorum Viatorum autem nullum est tam graue peccatum, quin possit per penitentiam remitti, rationibus supradictis. Et ad instantiam, quæ fieri potest de peccato in Spiritum sanctum, scilicet non remittitur in hoc seculo, neque in futuro seculo, ut habetur Matt. 12., dicitur, secundum August. li. 6. de uerbis Domini, illud intelligitur de finali impenitentia, cum enim homo discedit ab hoc seculo obstinatus in malo, & impenitens, non habet locum remissionis: sic enim statutum a Deo, ut sine penitentia peccatum remitti non possit, ut dicitur, neque post mortem est amplius tempus penitendi, rationibus supradictis. Cui sententiæ fauet illud Ecclesiast. c. 2. Vbi cunq; ceciderit lignum, ibi erit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem.

Et quia dictum est, ex Dei statuto, sine penitentia peccatum mortale remitti non posse: huius occasione queritur, an detur aliquis alius modus, quo remitti possit? Et uidetur, quod sic: baptismus enim in adultis delet originale simul et actuale præteritum. Præterea peccata oblita post diligens conscientiæ examē delentur sine penitentia. Tertio, martirium sufficit ad deletionem peccatorum, dum aliquis rapitur ita uiolenter, ut non possit cogitare de offensa præterita Deo facta. Fauent et huic assertioni testimonia sacræ scripturæ. Marci ultimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et prima Epistola Petri c. 4. dr.

57
nullum peccatum est tam graue quod remitti non possit.
peccatum si sine penitentia non est remissibile. quomodo intelligitur.

Dubium an sine penitentia peccata remitti possint.

Pœnitentiæ.

177

charitas operit multitudinem peccatorum. Et Paulus ad Rom. 8. ait. Spes salutis facti sumus; ergo fides, spes, & charitas, sufficiunt. De elemosina quoque dicit, Lucæ. 11. Date elemosinam, & ecce omnia munda sunt uobis & Ecclesiast. 3. Elemosina extinguit peccatum. Et Danielis. 4. Peccata tua elemosinis redime.

Pro dilucidatione huius quæstionis, breuiter aduerte. aut hic loquimur de potentia Dei absoluta, aut ordinaria. Quantum ad potentiam Dei absolutam, Deus non est alicui regulæ subiectus, quia non habet causam extrinsecam mouerem, aut cogentem. Et quamuis quod uult omnia possit, non tamen quod potest omnia uult: non enim omnia expediunt, aut placent. ideo statuit quasdam leges, quas mutare non sinit, ratione, quia supra de libero arbitrio Dei. & has leges uocamus potentiam Dei ordinariam, secundum quam ponimus has conclusiones.

Post lapsum hominis, penitentia uirtus semper fuit necessaria, ita ut Deus sine illa peccata dimittere non poterit. sic enim statuit, quod mutare non potest. ut in præcedenti quæstione probatum est. Et confirmat testimoniis utriusque testamenti. Ait enim Zacharias c. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Et Ezechiel. c. 14. Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, &c. uita uiuet. Christus quoque ait. Penitentiam agite; appropinquauit enim in uos Regnum Dei. Et Lucæ. 5. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam, quasi ad salutem necessariam.

Post institutionem Sacramenti penitentiae, Deus non potest de lege communi, peccata actualia mortalia, post baptismum commissa sine penitentia Sacramento remittere, uel in re, uel saltem in uoto. Et quamuis uirtus sua non sit sacramentis alligata, ut fecit Magdalene Lucæ. 7. remittendo illi peccata absque Sacramento: quia tunc non erat in obligatione, tamen illi non remittit sine penitentia uirtute.

De ueritate harum conclusionum non est ambigendum. nam ultra auctoritates sanctorum patrum, extat confirmatio sacri Concilii Tridentini. Sess. 14. cap. 1.

Ad obiectiones in contrarium dicitur, quod baptismus ex prima eius institutione ordinatur ad originale; quod cum non contrahatur propria uoluntate, non exigit penitentiam. Secundario quod omnia alia peccata actualia in adultis condonat, non ita intelligendum, ut in eo nullum actum penitentiae requirat, quauis non sit necessaria uera, & perfecta contritio, sed requiritur in baptizando aliqua saltem attritio, quæ sufficiat ad tollendum obicem. Sed an ista penitentia debeat esse actualis in baptizando, D. T. tertia parte. q. 86. art. 2. ad primū argum. dicit, quod sic. Caietanus autem ait ibi, quod sufficit uirtualis, quod non placet Soto. Ad secundam, de peccatis oblitis, dicitur. Qui est uerè penitens, & fecit diligentem inquisitionem, ut omnia ad mentem reuocaret, & nequirit aliquorum meminisse, excusatur, donec durat obliuio. Unde de talibus non est necessarius actus penitentiae, alias homo teneretur ad impossibile. & quamuis dolere in genere de oblitis, & ignoratis, ait Gabriel in 4. dist. 14. q. 1. art. 2. & Sotus dist. 15. q. 1. art. 2. sit optimum consilium; tamen, cum de illis nullam habeamus notitiam, ad hoc non obligamur: quorum enim homo memor non est, quomodo detestari potest. Deus tamen illa condonat per alios actus Charitatis, aiunt ipsi. Ego autem melius dicerem, Qui perfectè penitet, impossibile est, ut non habeat mentem ad alia, quæ facere potuisset, quorum memor non est, uel illa ignorat; cui associatur propositum illa confitendi, si ad mentem uenirent: & tunc cum penitentia uirtualiter extendatur ad oblita, Deus illa remittit; quia

Potentia Dei absolute.

58

Potentia Dei ordinaria.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

Ad obiectiones.

De Sacramento

Deus exigit ab homine, quod potest. Dixi. (si fecit diligentem inquisitionem) qui enim non penitet de aliquo peccato, uel quia non fecit diligentem indagatorem, uel illud ad memoriam reduceret, uel propter ignorantiam crassam, non ex uisatur.

Ad tertiam de Martyrio. Scotus in 4. dist. 14. q. 1. art. 4. ibi (ex his ad solutionem questionis) dicit, quando aliquis raperetur ad martyrium subito subintrando, ubi forte non esset cogitatio de aliquo peccato mortali prius commisso. Deus remitteret illi peccata per illum actum dilectionis in eum, sine penitentia actuali, id est sine cogitatione actuali peccatorum, licet in illo motu uirtualem penitentiam habere posset, id est dolere in genere de offensa Dei. Martyrium enim est actus charitatis. iuxta illud Ioannis. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et Matt. 10. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Quod etiam ratione probatur. Qui facit illud, quod simpliciter est necessarium, non excluditur a Regno celorum: sed possibile est, aliquem existentem in peccato mortali necessitari ad insistentem ex toto corde circa actus arduissimi Martyrii, ubi tractatur de terrore mortis, amissione aique propriae propter Christum, sustinendo dolores: qui actus distrahunt hominem a cognitione circa peccata commissa, nisi in genere, quod sufficit. Et si instares, ex lege ordinaria Dei, statutum est, ut nulli remittatur peccatum, nisi per penitentiam actualem. nam sic est peccatum auertit a fine, qui est Deus, & conuertit ad creaturas, ita rationabile est, ut non deleatur, nisi per motum contrarium, scilicet auertendo se a creatura, & conuertendo se ad creatorem: quod fit per penitentiam actualem. Respondetur, quod hoc intelligitur regulariter: sed quod tale privilegium martyrio ascribatur, aduenit ex eo, quod homo offerendo se in sacrificium, animam suam pro Christo ponit eum actu confitendo. Et confirmatur ut ait notus in 4. dist. 15. q. 1. art. 2. Martyrium supplet uicem baptismi; Ecclesia enim ponit tria baptismata scilicet fluminis, quod est aqua, fluminis, quod penitentia, uirtutis, & sanguinis, quod est martirij & quodlibet ex istis sufficit, non obitante precepto uniuersali, & ordinario de baptismo a quo ergo pari ratione supplere potest uicem penitentiae, quia tam necessarius est baptismus ad deletionem originalis, quam penitentia ad deletionem actualis. Ad quartam de fide, Spe, & charitate, dicitur, quod haec ita sunt penitentiae remedia, ut sine ipsa non sint sufficientia. quauis enim sint penitentiae fundamenta, tamen fides, & spes sine charitate sunt informes: charitas autem sine detestatione peccatorum legitima non est, ergo sine penitentia ista non sufficiunt. Ad quintam instantiam de elemosina, dicitur. Elemosinam extinguere peccata penitus dupliciter. primo quia multum conducit ad conuertendum peccatorem ad Deum, tum quia praeparat cor eius ad penitentiam, tum etiam propter orationes pauperum impetrantium etiam pro ipso; dum modo obicem non ponat. Et hoc modo intelligitur illud Danielis. Elemosinis peccata tua redime. per quae uerba monebat Regem, ut per opera misericordiae moueretur ad penitentiam, ut postea per ipsam auerteretur ab eo poena futura immoens. Secundo, quia sunt remedia per modum satisfactionis, pro poena, post culpam remissam. Et hoc modo intelligitur illud Ecclesiastae. Elemosina extinguit peccatum.

Cum penitentia data sit tanta uirtus, ut remittat omnia, peccata mortalia quantumcunque graui, & enormia. Quae uirtus, an adaequetur, baptismi, in hoc scili-

Poenitentiae.

178

scilicet, ut una cum culpa remittat etiam & poenam; an remissa culpa remaneat reatus poenae? Respondet. D. T. tertiae parte, quaest. 86. artic. 4. In peccato mortali sunt duo. Vnum dicitur auersio ab incommutabili bono, scilicet Deo, in quantum peccando, relinquit regulas Diuinas. Et huic auersioni respondet poena damni; id est homo deuiando a uoluntate Dei, efficitur inimicus eius; propter quod meretur, ut amplius non uideat eius faciem. Et haec poena dicitur esse infinita, tum ratione boni, quod amittitur, id est amicitia Dei, quae est bonum infinitum; tum etiam ratione durationis, quia durat haec inimicitia in infinito tempore, si auersio perseverat usque ad mortem.

Aliud, quod est in peccato, dicitur conuersio inordinata ad bonum commutabile; in quantum homo, pro aliquo commotum temporale, uel delectatione sensuale, ad quae inordinate conuertitur, illa contra legem Dei eligendo, non curat Deum offendere. Huic conuersioni respondet poena sensus; quae consistit in pati aliquam poenam sensitivam; ut detur locus iustitiae Dei, id est, ut qui uoluntati suae indulget, plusquam debuit, iustum est, ut patiatur aliquid contra suam uoluntatem. Haec autem poena, quantum est de se, est finita intensiue, & extensiue ait Scotus, & bellertum quia bonum commutabile, cui respondet est finitum: tum etiam omnis actio humana est finita; redditur tamen infinita in duratione, sicut aeterno tempore crucietur in tormentis, non quidem ex parte actus, quia finitus est, ut dixi, nec affectionis, ut aliqui dicunt, sed si aeterno tempore uideret, aeterno tempore peccaret; quia hoc non est uniuersaliter uerum, ut demonstratiue concluderet, sed ex parte culpae, quae aeterno tempore manet, sicut uel per auersionem factus est inimicus, semper manet inimicus, si non conuertitur iterum: & consequenter semper manet obligatus ad poenam; nec finitur; quia stante inimicitia, poena illa, quam patitur, non erit satisfactio, sed satisfactio, nam ratio satisfactio fundatur in amicitia eius cui satisfacit, ideo finitur; sed satisfactio minime.

Haec autem poena neque est infinita intensiue, id est quo ad acerbicatem, sed secundum qualitatem delicti, sicut prout peccatum est magis, uel minus graue; ita poena, quae pro tali peccato exigitur, erit magis, uel minus acerba, puta maior poena respondet homicidio, quam furto, & ita de similibus.

Iuxta illud Deuteronomio 26. Secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Culpa uero est omnibus peccatis aequalis, quia, cum consistat in priuatione, id est negatione uisionis diuinae, non suscipit magis & minus. Itaque dico, si per motum contrarium conuertitur iterum ad Deum per poenitentiam; culpa, quae auersioni respondebat, tollitur per gratiam iustificantem, id est homo per reconciliationem mediante gratia gratum faciente, efficitur amicus Dei; & consequenter poena sensus, quam aeternaliter soluere tenebatur, efficitur temporalis, ad hunc sensum scilicet, ablata culpa per gratiam, & recuperata amicitia Dei, poena illa desinit esse aeterna, & tunc remanet in suo esse naturali finita, quae cum soluatur in gratia pro satisfactione acceptatur a iustitia Diuina.

Sed contra haec arguitur. Conuersio ad bonum commutabile, ut dictum est, ideo est inordinata, & consequenter respondet ei poena sensus, quae fit cum auersione a Deo: itaque si homo conuertitur ad creaturas, sine auersione a Deo, non peccaret, ut accidit in multis affectionibus humanis, in quibus amantur creaturae sine contemptu Dei, quae amor, & affectio ad creaturas, cum non praeponeatur dilectioni Diuinae, ordinatus erit; sed in peccatore ablata auersione a Deo, & culpa illi correspondente, per gratiam iustificantem, non remanet amplius inordinatio conuersionis ad

61
Poena Inferni quare dicitur infinita in duratione.

creaturas; & consequenter nulla pena sensus remanere debet, illi respondens. Præterea per remissionem culpæ, peccator efficitur amicus Dei: ergo non debet remanere amplius exactio pænæ per cruciatum; quod enim amicus ab amico crucietur, crudelitatem arguit; quæ in Deo non est ponenda. Hæc ratione moti hæretici, negauerunt necessitatem purgatorij. Et ideo aduertite responsiones. Ad primam dicitur, quod quàmuis ablata illa auersione, quæ facta erat, per elongationem a Deo, cõuersio inordinata ad creaturas facta; per motum contrarium, non remaneat in peccatore conuerso, quo ad culpam; remanet ad huc tamen dicta inordinatio, quo ad pænæ solutionem, vt iustitiæ satisfactio: quæ satisfactio facta; dicta inordinatio per iustitiam reordinatur. Ad secundam respondetur, quod quàmuis per penitentiam homo reconciliatur Deo, & recuperet amicitiam: tamen quia adhuc remanet iustitia læsa, per quam lesione remanet debitor, donec satisfiat. Nec est cõtra legem amicitia: debitum prius contractum, petere: & propterea reconciliatus cum Deo, tenetur soluere pænas ad iustum, non quidem inuito eo, in inferno; sed vel sponte in hac vita per opera pænalia; uel in purgatorio reservata; quod purgatorium ideo factum est, in quo animæ non patiuntur violenter, sed patienter: Hæc nanque differentia est inter satisfactionem factam amico; & solutionem factam inimico, amicus enim amico sponte satisficit, & patienter sustinet pænâ, ut per eam amicus reintegretur; sed inimicus inuitus trahitur, & cogitur, atque castigatur, sine misericordia, & ideo fit in Inferno, vbi nulla est pietas, neque refrigerium, vt patet in Epilone; sed in purgatorio: exigitur debitum cum pietate, refrigerio, & charitate. vbi videtur magna differentia, & ideo instantia non procedunt.

Negantes purgatorium, unde moti sunt.

Purgatorium nec sita.

De hac pænâ temporali, quæ remanet in iustificato soluenda; partim condonatur de ipsa in contritione, secundum quantitatem doloris, plus, uel minus, immo tanta potest esse contritio, & dolor intensus de peccatis, ut tota pænâ donaretur. Partim etiam de ea remittitur per sacramentum penitentia: mediante absolutione, ex vi sacramenti, partim per sumptionem Eucharistia: & administrationem aliorum sacramentorum; quæ vltra certum gradum gratia: quam conferunt, habent quoque certum gradum satisfactionis, ex opere operato. Reliquum, quod remanet, per penitentias iniunctas, uel per opera supererogationis remittitur, vel per indulgentias relaxatur. & quædo hæc non sunt, uel non sufficienter fiunt, quod superest in purgatorio purgatur.

Et licet peccatû mortale, ex parte inordinatæ conuersionis ad dicta tempora hæc comoda afficiat aiam quadam mala qualitate, & dispositione, ex quibus liberum arbitrium nostrum magis debilitatur; & quod peius est, si peccatum frequenteratur, relinquit habitum quemdam inclinãntem ad malum, & quandoque intantum crescit, ut etiam corpus immutet, & maximè si est peccatum carnalitatatis, per quod ita uitiatur, vt appetat quædam dicta abominabilia; uel peccatum Ira, per quod nascuntur in hominẽ quidam languores, grauedo, & furor, quæ omnia reliquæ peccatorum uocantur, tamen per remissionem culpæ, illa non auferuntur anima enim affecta, & in malo habitata, quàmuis per gratiam iustificantem facta sit iusta, non tamen statim potest prædictum habitum, seu inclinationem ad malum relinquere, nisi per frequentatos actus oppositos. Fateor benè, dictas reliquias debilitari, ut non possint tantum, per gratia: frenum. Verum quia in huiusmodi, quinque concomitantur hominem vsque ad mortem, ideo ad expurgationem eorum fuit institutum sacramentum Extremæ vnctionis: de quo suo loco dicitur.

Et

Et quia per peccatû mortale simul cum gratia amittuntur omnes uirtutes infusæ tam theologales, quàm alicuæ, quæ a Deo infunduntur, præter fidem. Et ipem quæ non amittuntur penitus, nisi in scismaticis, & hæreticis, sed mortificentur, eo quod remanent informes.

Quæritur, an per penitentiam omnes restituantur? Dicitur, quod siue per solam contritionem, siue per sacramentum penitentia:, si recuperatur gratia, recuperantur etiam & uirtutes omnes possibiles restitui. Dico (possibiles restitui) propter uirtutem uirginitatis, & innocentia:, quæ restitui non possunt. De uirtutibus autem acquisitis hic non est sermo, quia illæ non amittuntur per peccatû, sed per contrarios actus, & disciplina:.

Per penitentiam recuperantur uirtutes.

Sed difficultas est, an homo recuperet æqualem gradum gratia:, & uirtutis, a quo cecidit, an maiorem, uel minorem? Quæ difficultas oritur ex uarietate opinionum; & rei incertitudine. Henricus enim Gandauenis, quolib. 5. q. 23. ait, Omnes uerè penitentes siue a maiori, siue a minori gradu gratia: ceciderint siue quoque cum æquali, uel inæquali contritione resurgant, omnes resurgunt in æquali gradu gratia:. Mouetur hac ratione: gratia donatur a solo Deo, sine nostris operibus. Deus autem nõ est acceptator personarum: ergo nõ datur cõ, cur magis uni, q̃, alteri donet. Et si ex parte nostri requiratur aliquid, ad gratiam recipiendam, illud est tantum nõ resistere donationi Diuinæ, & nõ adhaerere peccato, quod cum sit negatio tantum, nõ recipit magis, & minus. Ita que neque ex parte nostri datur cõ, cur plus uni quàm alteri tribuet. Pro huius rei intelligetia, aduerte, quod in sacramentis duplex gratia confert, vna uocatur ex opere operato, & hæc datur æqualiter omnibus suscipientibus sacramentum in re, & non alijs, respondet enim cuilibet sacramento in re suscepto, quidam certus gradus gratia: ita a Deo institutus. Altera dicitur gratia ex opere operantis, & ista respondet motui, & deuotioni suscipientis, unde prout homo accedit ad sacramentum magis, uel minus dispositus, plus, uel minus suscipit de gratia, itaque fallax est hæc opinio, nam sequeretur, quod tantum de gratia susciperet, quod magna, & feruente contritio e haberet, quantum qui paruam, & remissam, quod est absurdum, quàmuis ipse concedat. Ratio quoque ipsius est peior, nam falsissimum est dicere, quod ex parte nostra non requiratur aliquis motus, & actus conuersionis positius, nisi non resistere, Requiritur enim necessario ex parte nostra motus liberi arbitrij excitati, auxilio tamen speciali, & actus uirtutis penitentia:, quibus disponimur ad gratiam, ut supra in materia de contritione probatum est, immo hæc est doctrina ita catholica, ut oppositum dicere, esset hæresis condemnata in S. Concil. Trid. Sess. 6. can. 4. Altera est opinio Ocham, & Maioris, apud Gabrielem in 4. dist. 14. q. 3. art. 3. dicitur, quod homo semper resurgit ad maiorem gratiam, & gloriam, a qua cecidit, nam per contritionem recuperat omnem illam, per peccatû amissam, & aliam, quæ contritionis quantitati respondet. Quæcumque ad gradum gloria: inferius dicitur, sed quantum ad gratiam, hæc opinio non tenetur a multis, ut nunc probabitur. Adest etiam cõtra hæc dicta autoritas D. Hieronymi, dicens, Quicumque dignitatẽ diuini gradus non custodierit, contẽri fiant animã saluare, reuertitur ad pristinum gradum, difficile est: & ratio huius difficultatis est, quia nõ semper homo resurgit cum magno contritionis feruore, ut attingat ad gradum a quo cecidit. Tertia opinio est, D. T. in tertia parte, q. 86. art. 2. & omnium thomistarum, Alexan. de Alef. 4. parte, q. 37. membro. 5. Scoti, in 4. dist. 22. unica. art. 2. Bonauen. 2. part. dist. 14. & aliorum dicentium, quod gratia, quæ per penitentiam recuperatur, restituitur secundum quantitatem contritionis,

Gr. Dubitã difficultas, an per penitentiam homo resurgit ad eundem qualem gradum gratia: a quo cecidit.

Henricus.

Resurrectio.

Ocham.

Vnde accidit, quod homo quandoque surgit cum maiori gratia, quandoque cum minori, vel æquali, a qua cecidit, prout contritio erit magis, uel minus intensa, aut remissiorationem redit. D. T. Formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur, & remittuntur secundum diuersitatem dispositionis subiecti: sed motus liberi arbitrij, auxilio Diuino excitati, est vltima dispositio ad gratiam, vt supra dictum est; ergo secundum quod penitens habebit intensiorem, uel remissio rem motum, id est maiori, uel minori conatu se conuertet, maiorem, uel minorem gradum gratiæ recipiet; loquendo de illa, quæ confertur ex opere operantis.

Dubium an homo resurgat ad tantam gloriam a qua cecidit.

Sed dubium est de gloria: an penitens resurgat ad tantum gradum gloriæ, quantum respondebat meritis a quibus cecidit, per peccatum mortale? Pro huius rei meliori intelligentia, est aduertendum: quod opera moralia, de genere bonorum, siue sint præceptoris, siue supererogationis, si fuerint facta in peccato mortali, non sunt meritoria uitæ æternæ: Vnde uocantur mortua. Hinc est, quod Paulus. 1. Corin. c. 13. dicit. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum. Et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et quamuis homo post dicta opera facta in peccato, resurgat per subsequenter penitentiam; non per hoc dicta opera uiuificantur, ut sint digna aliquo præmio spirituali: quia cum non habuerint principium uitæ dum nata sunt, non est cur uiuere possint, quia cum transacta sunt, quamuis homo penituerit, dicta opera non possunt iterum a principio uitæ procedere, vt per illud uitam habeant, unde Glo. ad hunc propositum, ait. Viuere non possunt, quæ mortua nata fuere. Hæc regulariter dicuntur a D. T. & alijs doctoribus. Dixi (regulariter, nam in aliquo casu, dicerem sine præiudicio, sed cum Ecclesiæ censura, aliquod opus bonum in peccato mortali factum, post ueram penitentiam uiuificari, & acceptari ad uitam æternam, per nouam tamen complacentiam, acceptationem, & oblationem, uidelicet opus supererogationis, cuius effectus permanet ante, & post penitentiam, uel electum in peccato mortali, & postea executum in gratia, per illam nouam acceptationem habebit suum meritum. Dixi (opus supererogationis) nam si esset opus præceptoris, puta audiuit missam die Dominico in peccato mortali, licet satis fecerit præcepto de audienda missa, non tamen illi iuuauit fructus missæ, nec per subsequenter penitentiam redire potest rationibus prædictis, nisi reteretur, & tunc erit nouum opus. Dixi (cuius effectus permanet) nam si esset ieiunium, uel elemosina facta in peccato mortali, quantuncumque post penitentiam de nouo acceptetur, uiuificari non potest, illa enim noua complacentia, & acceptatio, nihil operatur circa id, quod nullo modo est, nec in se nec in sua causa. oportet igitur, vt aliquo modo permaneat uerbi gratia, aliquis erexit cappellam, instituit anniuersarium perpetuum, uel simile fecit, in peccato mortali: si in hoc statu decessit de uita, nihil pro anima hæc sibi iuuauit: si autem antequam decesserit, penituit, & de operibus factis nihil meminerit: iam remanent hæc opera mortua, quo ad fructus æternæ gloriæ: rationibus iam dictis: si uero post penitentiam, meminerit de talibus operibus: & de illis quandam complacentiam habet, se illa fecisse, ac de nouo offert illa Deo, quodam affectu charitatis: tunc acceptantur, ac si de nouo instituerentur: quia cum habeant principium uitæ, scilicet affectum charitatis, super effectu permanenti, opere iam manente, & durante: non est, cur non uiuificentur. Et multo magis uiuificantur opera, quæ fuerunt electa, & mandata in peccato mortali: & postea executi sunt dum mandans erat in gratia: dummodo aderit illa noua complacentia

gentia ex charitate, se illa mandasse: puta mandauit in testamento, dum erat in peccato mortali, vt tot missæ dicerentur, uel aliud bonum fieret: deinde comfessus est, & gratiam recuperauit: complacendo se in illo opere bono, de nouo confirmauit legatum mente interius, alias minime.

Si autem prædicta opera fuerint facta in gratia, & charitate, erunt accepta ad præmium æternam: uerum tamen per subsequens peccatum mortale mortificarentur, id est impedirentur, ne haberent præmium æternum sibi correspondens. Quod si homo iterum a peccato resurgeret, prædicta opera iam mortificata, ut dixi, uiuificantur, vt prius; unde glosa ait, Illa reuiuiscunt, quæ mortificata fuere. Rationem assignat. D. T. quo supra, art. 5. opera namque dicta sunt in acceptatione diuina non solum dum sunt, sed etiam postquam desinunt esse facta. Vnde quantum est de se, semper habent uiam perducendi in uitam æternam, etiam postquam per subsequens peccatum fuerunt mortificata; uerum si qui illa fecit, tunc non perducatur per dicta opera in uitam æternam, hoc prouenit ex impedimento superuenientis peccati, per quod ipse se indignum fecit: quod impedimentum, si per penitentiam tollatur: dicta opera redeunt ad pristinam dignitatem, scilicet sequuntur suum effectum. Scotus dist. supradicta, idem affirmat, ex emplo Iuristarum. scilicet Opera in charitate facta, sunt ita in acceptatione diuina, vt habeant ius, & actionem simul, in uitam ex lege sic stabilita, quæ opera si per peccatum subsequens mortificetur, non per hoc tollitur ius, quod respondet dictis meritis ad uitam æternam, sed tantum negatur actio, quæ sibi competit, propter impedimentum id est inimicitiam contractam, ita quod si perpetuo fuerit inimicus, id est decesserit in peccato, perpetuo cessat actio dicta, ut præmium assequi non possit, Si uero per reconciliationem recuperata fuerit amicitia Dei, per impedimentum sublatum non redit nouum ius, sed per illud met antiquo competit actio in uitam æternam.

Istâ tibus, ad dubium dicunt Thomistæ, quod ista opera meritoria per penitentiam redeunt, quo ad efficaciam meriti, non autem quo ad quantitatem meriti, quæ illi correspondebat, antequam mortificarentur. Sed quomodo redeunt dicitur, secundum quantitatem gratiæ, quæ recuperatur. Vnde qui cecidit a magna gratia, & multis meritis, si resurget in minori gratiæ gradu, sibi respondebunt minora præmia, prout erit gratia. Itaque ad tot gradus gloriæ resurget, quot gradus gratiæ acquireret, plus, uel minus, correspondentes gradibus contritionis, ut supra diximus.

Contra hanc opinionem instatur. Si res ita se haberet, sequeretur, quod dicta opera non resurgeret proprie, & uere contra comunem opinionem, parum enim aut nihil refert, quod resurgat, si non resurgunt ad præmia, quæ sibi correspondebat, antequam mortificarent, nam uiuificantur opera prius mortificata, nil aliud est, quam iterum ad gloriam acceptari, a qua ceciderat, sed hoc modo non dicitur proprie acceptari, quia non ad tantam. Respondent fautores istius opinionis: Aliud est loqui de opere meritorio, & aliud de quantitate operis meritorij, dicta opera reuiuiscunt ad præmium æternæ uitæ, itaque homini resurgenti a peccato, debetur gloria, primo ex ui presentium operum, & gratiæ de nouo acquisitæ, secundo ex ui præteritorum operum, unde illud reuiuiscere non operatur aliud, nisi quod ex duplici ratione debetur gloria, scilicet ex meritis prioribus, & posterioribus, ut dixi, sed ex ui priorum operum mortificatorum non debetur quantitas gloriæ essentialis, quia dicta opera non reuiuiscunt ad tantam quantitatem semper, nisi quando per nouam penitentiam recuperatur tanta gratia, quantum perdidit, per peccatum mortale. Verum, ait. D. T. quo supra, art. 5. ia

Opinio eorum mistarum.

Instancia.

Responsio.

responsione ad 3. argu. per dicta opera præterita habebit maius gaudium: secundum quantitatem dictorum operum: quod pertinet ad præmium accidentale. Et totam hanc opinionem fundat super hoc, scilicet quod quantitas gloriæ datur secundum quantitatem gratiæ; quæ recuperatur in resurgente, & inuenitur in eo, dum e uita decedit. Si hoc esset uerum, sequeretur magnum absurdum: ut patere potest in hoc casu. Quidam homo sanctæ uitæ per annos quinquaginta in religione multa & magna opera meritoria fecerat: & alter in tota uita sua in multis peccatis steterat, si fortè ambo delinquentes, postea resurgerent in æquali gradu gratiæ, & charitatis, per æqualem contritionem, & ita e uita decederent: æqualem èt gradû gloriæ sortirentur. Vnde de illa sanctissima uita præterita illius religiosi uiri, nulla haberetur ratio, nisi quod ad gaudium accidentale: quæ res non bene sonat in aures audientium. Hoc argumentum mouit Scotus, ut non sequeretur opinioem Thomistarû in hoc simo non pôt suaderi, hanc esse opinionem. D. T. Vnde aliter dicit in 4. dist. 1. 6. u. 4. art. 2. ad mentem. D. T. 5. q. homini resurgenti a peccato cõfertur gratia correspondens contritioni, & ultra istam, nouus gradus gratiæ, ratione meritorû mortificatorum, quæ tunc uiuificantur, quia contritio non solum est dispositio ad nouam gratiã, sed etiam ad uiuificationem operum mortificatorum. Et ne incidere in opinionem Ocham, supra recitatam, & reprobãtam, subiungit, q. homo non semper recuperat omnem gratiam, a qua cecidit, sed secundum proportionem, scilicet si per contritionem datur unus, uel duo gradus gratiæ, tantundem etiam de antiqua deperdita recuperat: si autem contritio est summa, quæ haberi pôt, per auxilium diuinum, ultra gratiam illi correspondentem, recuperat omnem gratiam deperditam. Itaq. si contritio deficit ab illa summa, per medietatem, medietatem gratiæ deperditæ recuperat: si fuerit quarta pars, restituetur ei quarta pars proportionaliter gratiæ deperditæ. Ex quo colligitur, q. penitens resurgens, semper resurgit ad gradum maiorem gratiæ, quàm sit quantitas contritionis; & secundum quantitatem gratiæ antiquæ, quæ recuperatur, reuiuiscunt opera mortificata; & consequenter resurgit ad tantam gloriam respectu illarum. Sed contra. si res ita se habet, argumentum nequè est solutum; hoc enim modo, non semper homo resurgit ad totam gloriam, a qua cecidit; quia non semper omnia opera mortificata reuiuiscunt per pœnitentiam, scilicet quando non restituitur tota gratia a qua cecidit. Ad hoc respondet Sotus quod hoc non est sic intelligendum, ut cuiuslibet operi meritorio correspondeat sua gratia, ita ut tota sint gratiæ, quot sunt opera meritoria, ex quo sequatur, tot opera uiuificentur, quot gratiæ recuperantur; sed dicitur q. homo est gratus Deo pro toto illo statu meritorum; & secundum quod merita multiplicentur, ita eadem gratia augetur; & intenditur: unde homo resurgens per pœnitentiam ultra gratiam, quæ contritioni debetur, recuperat aliam antiquam, a qua cecidit, non in eo augmentu, & gradu intenso, ut prius erat, sed proportionaliter secundum quantitatem nouæ gratiæ contritioni correspondenti, ut dictum est. Itaque illam gratiam, omnia merita mortificata reuiuiscunt; non tamen ad eundem gradum gloriæ, ut prius erãt, sed ad æqualem gratiæ recuperatæ, ut non discederet a fundamento Thomistarû, scilicet q. gloria correspondet gratiæ, ita quæ faceret hominem non resurgere ad tot gradus gloriæ, a quibus cecidit, & sic argumentum, a quo motus erat, adhuc remanet in parte. Hæc opinio Thomistarû reddit hominem ualde attentum, iusta monitum Pauli dicentis.

etis. Qui stat, uideat, ne cadat, quia cadē. 10. multa deperdit. & qui sape cadit, ut hodie uniuersalitati Christianorum accidit, quomodo se habebit, si non resurget ad summam gratiam. omnia opera bona præterita erunt ammissa, quod ad gloriam essentialem, secundum istos.

Ideo ponitur alia opinio Scoti in 4. dist. 2. q. vñica. ar. 2. Gabrielis, & Francisci de Maironis in 4. dist. 3. q. 2. dicentium, penitentem resurgere in maiori merito gloriæ, a qua cecidit; recuperat enim omnia merita operum mortificatorum per uiuificationem illorum, & ultra acquirit de nouo aliquod aliud, per nouam contritionem; quia ex multitudinē meritorum datur maior gloria: sed iste habuit actum contritionis meritorium, ergo meritum meritis accumulando, crescit gloria. Contra, tunc sequeretur, ait pars aduersa, quod homo peccator reportaret eomodum de lapsu suo; quia secundum hanc opinionem resurgens habet plura merita in acceptatione diuina, quam habuit, quando cecidit; & per consequens ordinatur ad maiorem gloriam. Secundo sequeretur, quod aliquis habebit minus de gratia, & plus de gloria; quia stare potest, ut resurgat in minori gradu gratiæ, a qua cecidit, & resurget per te ad omnes gradus gloriæ, ad quas prius ordinabatur: quod non uidetur cõueniēs: nã quæ uitas gloriæ correspondere debet quantitati gratiæ quæ donatur: gratia enim est ratio acceptandi ad gloriam, secundum fundamentum Thomistarum. ergo maior gratia erit ratio acceptandi ad maiore gloriã: aliàs sequeretur, quod duorû hominû, unus habebit minore gratiã quã alter, & maiorem gloriam, & alter maiorem gratiã, & minorem gloriam. Ad primû respondet Scotus, quo supra, quod nullum commodum de lapsu reportat, immo magnum incommodum, quia peccauit, & in toto tempore, quo mansit in peccato, potuisset fecisse aliqua opera meritoria: quod tempus amissum est; & si fecit, fuerunt mortua. Quod intellige regulariter. crederem enim aliquem iustum, qui esset in gratia remissa, & mediocri Charitate, si laborentur, resurgerent cum maiori conatu ad perfectissimum gradum gratiæ, quem non acquisiuisset, in sua iustitia. ideo dicitur, quandoque Deum permittere iustos errare, ut feruentius resurgant. ut legitur in uita patrum, & ego in aliquibus expertus sum. Ad secundum conceditur sequela. Ad rationem, quæ est fundamentum Thomistarum, negatur, quod gloria semper respondeat quantitati gratiæ, nam gloria respondet meritis, quæ uiuificantur; gratia uerò dispositioni resurgenti a peccato. Ad rationem rationis, scilicet, quod gratia est ratio acceptandi ad gloriam &c. dicitur. Etsi per gratiam homo acceptatur ad gloriã, in quantum effectus gratus, & amicus diligitur, & per dilectionem efficitur dignus gloria: non tamen oportet, ut quantitas gratiæ sit semper necessaria ratio acceptandi ad quantitatem gloriæ. Sed contra replicatur, gratia, dilectio, & acceptatio ad gloriam paria sunt. ad tantã enim gloriam acceptatur homo, quantum diligitur a Deo, & tantum diligitur, quantum illi gratus est. Vnde non potest bene intelligi, ut homo sit acceptus, ut decem, & non gratus ut decem. Dico, quod qui minus habet de gratia, potest plus diligi, ideo nõ sequitur, quia p te gratia, & charitas nõ sunt idem. Sed cõtra, saltem sequeretur contra autores huius opinionis; qui tenent gratiam, & charitatem esse idem. Franciscus de maironis, quo supra, non potens euadere hanc instantiam, dicit, quod secundum hanc uiam, oportet dicere, ut gloria detur, primo secundum proportionem gratiæ contritioni respondentis, & tunc ille, qui resurgit ad maiorem gloriam, pro multis meritorijs operibus uiuificatis, quam est gratia, quæ respondet contritioni, dabitur secundo de gratia respondente illis operibus nõ hic incidat

Replicat.

Sotus.

Replicat.

Responsio.

Opinio.
Scoti.
Gabrielis.
Francisci.

Instantia.

Responsio.

De Sacramento

Refutatio. incidat in opinionem Ocham) sed in patria. et sic saluabitur, quod gratia dilectio, & acceptatio sunt paria. Hæc responsio est potius fuga; nam gratia, quæ datur in patria, est gratia consummata, quæ est idem quod gloria.

Opinio an corii. Ideo aliter dicerem, ut huic questionem finem imponam. scilicet quod opera in charitate facta, prout sunt meritoria uitæ æternæ, aliter acceptantur a Deo, dum fiunt de nouo, & aliter dum uiuificantur per penitentiam, quando fuerunt mortificata: nam dum fiunt de nouo, acceptantur ad gloriam, & cum hoc ordinantur ad certum gradum gloriæ, non solum secundum quantitatem operis facti, sed etiam secundum quantitatem deuotionis, & affectus facientis, ex maiori uel minori charitate factis: ut patet de illa uetula Euangelica, a Christo commendata, eoquod miserat duos denarios in Gazoflarium Domini, cum magno affectu charitatis. Et tunc uerum est dicere, cum. D. T., gratia, dilectio, & acceptatio ad gloriam essentialiter, sunt paria. Deus enim ad tantum gradum gloriæ ordinat illa opera meritoria quanta est dilectio circa operantem; & tantum diligit, quantum dat gratiam, siue gratia sit idem, quod charitas, siue non; & tantam gratiam donat, siue sit prima, siue sit augmentum, quanta est affectio, deuotio, & bonus motus operantis, seu penitentis ad Deum se conuertentis. Itaque a primo ad ultimum procedendo, sequitur, quod tanta datur de gloria in paradiso, quanta datur de gratia in hoc mundo, si in illa moritur. Sed de operibus mortificatis, quæ per penitentiam uiuificantur, non est ita; nam dicta opera non acceptantur de nouo per penitentiam resurgenti; ut habeatur ratio ordinationis ad tantum gradum gloriæ, secundum quantitatem gratiæ, quæ resurgenti donatur; quia dicta opera semper fuerunt accepta, quo ad ius, etiam stante peccato, non solum respectu essentia gloriæ, sed etiam respectu quantitatis; & gradus gloriæ. quod forsitan non aduerterit Thomistæ, licet quo ad executionem non erant accepta, eoquod per peccatum erat impedita, ut non daretur actio, quo ablato, per nouam penitentiam, red datur actio, non per nouum ius, id est, quod de nouo acceptentur (quia hoc modo, sequerentur quantitatem gratiæ) sed per antiquum, ut dictum est supra; quod ius postea actio datur, non solum quo ad essentiam gloriæ sed etiam quo ad quantitatem ad quam prius fuerunt acceptandum fiebant uirtute gratiæ, per quam homo operabatur tunc; alias sequerentur inconuenientia prius dicta. licet homo non resurgat cum tanta gratia, a qua cecidit, peccando; quia gratia in qua resurgit, est gratia de nouo producta; respondens contritioni presenti, & nouæ gratia autem a qua cecidit, est omnino amissa. itaque falsum est, quod recuperetur. Et si quis querat, quare gratia antiqua amittitur irreuerabiliter, & merita per illam non amittuntur? Respondet Scotus, quod gratia illa fuit tantum donum Dei, merita uero erant aliquo modo opera hominis. & ideo sunt semper salua in acceptatione diuina, sed gratia nō. Vel dicamus, quod gratia ita opponitur peccato, ut penitus extingatur, & nihil eius remaneat, ut possit uiuificari, seu annihilari, & ideo non potest redire, sed loco eius datur alia noua, correspondens nouæ contritioni, sed merita remanent, quo ad ius, ut dixi, ideo reuiuificant, & quia non fuerunt præmiata in uia, iremanet, ut præmientur in celo, quod est ualde consonum iustitiæ Dei, & sacræ scripturæ, quæ dicit. Reddet unicuique secundum opera sua. & ideo hæc opera reuiuificata, non opus est, ut præmientur ad mensuram gratiæ de nouo acquisitæ; sed antiquæ amissæ, quod si aduerterent patroni alterius opinionis, aliter dixissent. Est etiam hæc opinio multum commendans misericordiam Dei; est quem magis remota a contradictione, & inconuenientibus,

Pœnitentiæ.

182

bus, quæ insurgunt contra alias opiniones; & ideo magis amplectenda. quæ tamen sit absolutè uera, Deus Optimus maximus scit, qui est Dominus, & largitor gratiæ, & gloriæ.

Consequenter hic queritur, cum dictum sit, per penitentiam redire uirtutes, & merita, an econtra, per nouum peccatum, redeant peccata semel dimissa? Et uidetur, quod sic, dicitur enim Ezech. 18: Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Præterea Matt. 8. dicitur de illo seruo cui dominus dimiserat debitum, postea propter immanitatem in conseruum, fuit de nouo strictus, ad redendum debitum. Tertio in secunda Iacobi dicitur, qui offendit in uno, reus factus est omnium. Ad hoc respondet. D. T. tertia parte. q. 88. art. 1. quod in peccato sunt duo, ut dictum est supra. Auerfio a Deo, & Conuersio ad creaturas. Auerfioni respondet culpa, id est priuatio uisionis Diuinæ, quæ est pœna dani, & macula animæ. Quæ si consideretur in se, & absolute, quia est communis omnibus peccatis, dicitur redire, ad hunc sensum. scilicet per quodlibet mortale homo auertendo se a Deo amittit gratiam, & efficitur inimicus, & maculatus. Et ita intelligitur illud Iacobi. 2. Qui offendit in uno, reus factus est omnium. Si autem confideretur in quantum causatur a conuersione, tunc non redit eadem numero; quia recipit diuersitatem per comparationem ad diuersas Conuersiones, ita, ut alterius peccati sit alia, & alia macula, & alia auersio, sed redit secundum quid, in quantum per ingratitude, nouum peccatum aggrauatur Conuersioni respondet pœna sensus, & secundum hoc nullo modo, peccata redunt, quæ fuerunt primo remissa, nam cum sint diuersa, & quædamque contraria, sequeretur, quod homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in peccatum auaritiæ prius remissum, & similia: quod est impossibile: ait ipse. Sed hoc non est necessarium: quia hic non queritur, si redit quo ad habitum, sed quo ad pœnam. Contra prædicta sic inflatur. Ita se habet Deus ad puniendum, sicut ad præmiandum. Sed bona mortificata redeunt, ut præmientur: ergo mala remissa redire debent, ut puniantur. Respondet Scotus, quo supra: quod Deus non ita se habet ad puniendum mala, sicut se habet ad præmiandum bona: primo propter superbantiam misericordiæ Diuinæ: quæ acceptat bona semper ad remunerandum, si ex parte recipientis non erit impedimentum, sed mala ita extinguit, remittendo ea, ut non remaneant amplius in ordine ad uindictam, & punitionem. Secundo propter æqualitatem iustitiæ diuinæ, quæ non diiudicat bis, iuxta illud Naum. c. 1. & habetur de Pœnit. dist. 4. Diuina clementia dimissa peccata in ultionem redire non patitur, quod intelligitur hoc modo. Peccatum remittitur, commutando pœnam æternam in temporalem; qua soluta, nihil debiti remanet, & consequenter remissio peccato in se, & in pœna sua soluta, siue in se, siue in æquiualentia, nihil iuris exigendum remanet, pro illo, quamuis homo de nouo mortaliter peccet. Sed bona meritoria, cum ad huc non sint præmiata, nec in aliquod bonum temporale commutata (quia Deus, uia ordinaria non præmiat in uia) si per nouum peccatum impediuntur; non per hoc amittunt ius, quod habent ad præmium, & ideo sublato impedimento remanet præmianda. Concludendo igitur, dicamus, peccata semel dimissa, non redire simpliciter in recidiuante, sed secundum quid, ut dictum est, tanquam circumstantiam aggrauans, uel propter ingratitude; quia quanto aliquis recipit ab alio beneficium, tanto magis tenetur illi, lege gratitudinis. Secundo propter nouas obligationes, ad quas tenetur, per nouas promissiones in contritione factas: alias illa contritio non fuisset uera, & propterea deficiendo postea, grauius liuis.

Dubium ꝑ peccata semel dimissa in recidiuante redunt.

D. Tho.

Infamiss.

Scotus.

Ad argum. præmiata: præmiata.

De Sacramento

peccat. Ad primum opera meritoria, que per nouum peccatum traduntur obliuioni, id est mortificantur, ut dictum est. Ad secundum dicitur, quod per illa uerba, mittite eum in pœnas exteriores, intelligitur pœna damni, quæ sequitur auersionem, quæ redit, in quantum per nouum peccatum factus est reus, & inimicus, quod est commune omnibus peccatis, ut dictum est. Et per illa uerba, Donec reddat uniuersum debitum, intelligitur pœna æterna, quæ nunquam finitur, propter culpam, non tamen sequitur, quod illa augeatur, & intendatur, propter peccata præterita semel dimissa, nisi quantum ad illam circumstantiam ingratitude & nouæ promissionis, ut dictum est.

Finis Quinti Capitoli.

SUMMARIA SEQUENTIS

183

C A P. VI.

- E**xtrema unctionis sacramentum est remedium, quo recuperamus integram animæ & corporis ualeitudinem.
- Cur detur in fine hominis.
- 2 Vnctiones ueteris legis fuerunt figura unctionum, quæ fiunt in nouo testamento.
 - Quare hoc sacramentum dicatur, Vnctio extrema.
 - 3 Vnde constat, Extremam unctionem esse sacramentum.
 - 4 Sacramentum extremæ unctionis Christus instituit, & a Iacobo Apostolo fuit Ecclesiæ promulgatum.
 - 5 Solus sacerdos curatus regulariter est minister huius sacramenti.
 - 6 Forma sacramenti Extremæ unctionis.
 - 7 Oleum Oliuarum purum ab episcopo consecratum, est materia sacramenti Extremæ unctionis.
 - 8 Cui administrandum sit sacramentum extremæ unctionis, & quando.
 - 9 Quæ partes corporis debeant inungi.
 - 10 Christianus de hac uita discessurus, quatuor indiget.
 - 11 Quos effectus operetur sacramentum extremæ unctionis.
 - 12 Hoc sacramentum potest reiterari.
 - 13 Omnia sacramenta esse reiterabilia quò sit intelligendum; & quæ uere possint reiterari.
 - 14 De generali confessione peccatorum, quæ aliàs confessæ & remissæ fuerunt.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

C A P. VII.

DICTVM est supra, quod Sacramentum Penitentiae, & Extremae vnctionis sunt necessaria cuilibet particulari Christiano, per accidens. i. ratione peccati commissi. Expedito, de penitentiae Sacramento, vt est remedium contra mortalem culpam; nunc dicendum de Extrema Vnctione, vt est remedium, quo integram animae & corporis valetudinem recuperamus; estque consummationum totius uitae Christianae; & ideo datur in fine uitae hominis. Vnde dicitur Vnctio Extrema. Dicitur Vnctio, quia in Vnctione perficitur. Pro quo nota, qd in veteri testamento quatuor genera rerum vnguebantur. Primo vnguebantur uasa sanctuarij, vt habetur Exodi. 30. Secundo vnguebantur Pontifices, & Sacerdotes, vt Exodi. 29. Tertio. Reges, vt primo Regum c. 10. vbi Samuel unxit Saulem. Quarto Prophetas, vt 3. Regu. 19. vbi Elias unxit Eliseum, quae omnia fuerunt typum eorum, quae fiunt in nouo testamento, ut dicitur cap. 1. de sacra Vnctione. Primum verificatur dum fideles vnguntur tanquam uasa continentia spiritualia gratias, vt ait Apost. ad Romanos. 9. Vt ostenderet diuitias gloriae suae in uasa.

Secundo, & tertio dum vnguntur tanquam Pontifices, & Reges. Vnde Apost. 1. Fecit nos Deo nostro Reges, & Sacerdotes & prima Petri. c. 2. Vos estis genus electum, Regale Sacerdotium.

Quarto tanquam Prophetas; quia fides nostra non tantum est de praeteritis, sed etiam de futuris, prout est articulus de iudicio vniuersali. Dicitur, Extrema, pro quo nota, quod quatuor uicibus vnguntur fideles, primo in Baptismo, vbi dum sunt cathecumini vnguntur inter scapulas oleo benedicto, & post lauacrum Chrismate in capite. Secundo in Confirmatione, dum Episcopus Chrismate ungit in fronte. Tertio in ordine Sacerdotali, dum Episcopus ungit Sacerdotes in manibus. Quarto & vltimo in hoc Sacramento, dum Praebiter oleo Sancto ungit infirmum in partibus vbi sensus uiget, ut infra dicitur. ideo dicitur Vnctio Extrema, quia in fine aliarum datur: non quod iste ordo sit essentialis, respectu aliarum vnctionum, praeter Baptismum; potest enim aliquis suscipere hoc Sacramentum ante Confirmationem, & ordinem sacrum: sed uia ordinaria est vltimum, quia in fine uitae datur: hac etiam ratione dicitur Extrema; quia datur extremè laborantibus, ut dicitur.

Quod autem hoc sit Sacramentum, inde constat, dictum est supra, sacramentum est signum sensibile significans intus, quod foris ostendit: ita fit in hoc Sacramento; nam forma debet exprimere spiritualement effectum quem operatur intus, determinando materiam ad significandum illum specialem effectum, ad quem ordinatur, ut in Baptismo, cum dicitur, ego te baptizo, forma illa significat ablutionem corporalem significantem animae mundationem; ita hic, cum dicimus, per istam Vnctionem, indulgeat tibi Deus, &c. determinatur,

*Vnctio ex
trama un-
de dicitur.*

Nota.

*Nota.
Quatuor
uicibus un-
guntur fideles.*

*Probat. ut
esset sacra-
mentum.*

Penitentiae.

184

per talia uerba, illam vnctionem significare talem effectum particularem, neque valetudinem animae, & corporis, ad quae specialiter ordinatur, ut Iacobus Apostolus insinuat, & melius, infra dicitur, dicendo, oratio fidei alleuiabit eum, & si in peccatis sit dimittentur ei; & quia haec ueritas Catholica est, non est hic immorandum.

De Institutione huius Sacramenti.

ERAT olim quaestio inter Doctores, quis instituerit hoc Sacramentum, ex eo, quia non inuenitur expressè in Euangelio, quando Christus illud instituit, sed tantum apparet, Ecclesiae praecipuum esse à Iacobo Apostolo in sua Epistola Canonica c. 5. dicente ipso. Infirmatur quis in uobis, inducat Praebiteros Ecclesiae, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei. Sed circa hoc non est sollicitandum; tum quia vt in principio probauimus: nemo potest sacramenta instituire, nisi solus Christus, tum etiam, quia haec quaestio definita est per Sacrum Concil. Trident. Sess. 14. in doctrina de sacramento extremae vnctionis, cap. 1. scilicet, quod Christus Marci 6. hoc sacramentum instituit: sed a Iacobo Apostolo fuit Ecclesiae promulgatum, & commendatum per praedicta uerba, quibus uerbis per traditionem Apostolicam Ecclesia didicit, quomodo sit ministrandum: unde in his est ualde insistendum. Pro quo nota, quod ex uerbis praedictis, quatuor esse de integritate huius sacramenti colligitur, secundum quatuor genera causarum, scilicet efficientem, formalem, materialem, & finalem.

De Causa efficienti.

CAUSA efficiens est Sacerdos ritè ordinatus: quod colligitur ex illis uerbis, inducat praebiteros Ecclesiae: nec per praebiteros intelligendi sunt seniores populi, ut Haeretici dixerunt, sed Sacerdotes, ut Sacrum Conciliū declarat, ita que nec Diaconus hoc sacramentum ministrare potest.

Sed quaeritur hic, an quilibet simplex Sacerdos hoc sacramentum ministrare queat, sicut & Baptismum, an hoc competat solis curatis, ut de penitentia dictum est? Ad hoc dicitur, quod regulariter, solis curatis hoc sacramentum ministrare competit, ceteris autem de licentia curati, uel Parochi: Si autem quis sine curati licentia hoc attentauerit, si est Praebiter secularis, peccabit mortaliter, si autem est Religiosus, ipso facto erit excommunicatus per Clementinam primam de priuilegijs, etiam si casus necessitatis curreret, tamen sacramentum teneret. Dico (in casu necessitatis) in quo non obstat ratio de Baptismo, quia Baptismus est sacramentum simpliciter necessarium, & ideo cuilibet in casu necessitatis illud ministrare licet, etiam laico.

Dixi (sacramentum teneret) quia in illo concurrunt omnia, quae sunt de essentia sacramenti, ut dicitur, nec obstat ratio de sacramento penitentiae, quia in illo requiritur iurisdictio, unde absolutio nisi fiat ab habente iurisditionem super penitentem, siue ordinariam, siue delegatam, sacramentum non tenet. Nec sufficeret certa opinio rati habitationis futurae, ad hoc ut licitum sit Religioso,

Quis instituit hoc sacramentum?

4

Quis ministrare potest hoc sacramentum?

giolo, hoc sacramentum adm inistrare vt Sotus dist. 23. q. 2. art. 1. pro Religio-
sis contendit; quia non est, vnde hæc præsumptio sumi possit. cum expressè sit
prohibitum.

De Causa formali.

6 **F**orma huius sacramenti est hæc. Per istam vnctionem, & suam pijsimam
misericordiã, indulgeat tibi Deus, quidquid pvisum, aures, nares, &c. quæ
uerba, & si non sint à Iacobo ita expressè dicta, in dicta Epistola, tamen cre-
dendum est, ita Apostolos accepisse à Christo, & Ecclesiæ tradidisse, vt colligi-
tur ex illis verbis. Oreat super eum, scilicet infirmum, depræcando ei salutem:
& ideo D. Tho. & alij aiunt, formam debere esse depræcatoriã. Et si dicatur,
quasdam Ecclesias uti forma indicatiua: dicendo, vngō te oleo sanctificato, &c.
quam uocant formam Ambrosianam, dicendum; quod illa verba non uariant
substantiam formæ, secundum Ricchar. in 4. dist. 23. Ioannem Bachonum dist.
24. & Claudium Guiliadium super Epistolas Canonicas, sicut non uariatur
substantia formæ Baptismi, dum à Græcis dicitur, baptizetur seruus Christi,
&c. Et ad rationem Diui Tho. in 4. dist. 23. dici potest. quod illa indicatio apud
Deum, est per affectus depræcatio: sicut legitur apud Augustinum, Christum
resuscitasse Lazarum ad præces Sororum, & tamen in Euangelio non legitur,
nisi quod Marta, & Maria dixerunt, ecce quem amas infirmatur. itaque illa in-
sinuatio fuit per affectus depræcatio: ita dico in proposito. Siquidem aliqua
alia verba inueniuntur mutata; idem dicunt in substantia, vt de forma Baptis-
mi dictum est. Et quàmuis hoc sacramentum pluribus vnctionibus perficiatur,
vnicum tamen sacramentum ex omnibus resultat, sicut vnica Eucharistia ex
duabus consecrationibus & diuersis materijs integratur. Præterquam quod,
si consecratio vini non lequeretur, adhuc remaneret panis consecratus, nec
una dependet ab alia, vt supra diximus, sed in hoc sacramento, si deficit una
quinque sensuum vnctio, non erit sacramentum, vt dicitur.

De causa materiali.

7 **M**ateria ex qua conficitur hoc sacramentum, est oleum oliuarum purū
ab Episcopo consecratum, vt colligitur ex illis verbis Iacobi: (vngen-
tes eum oleo) Dixi (oliuarum) nam appellatione olei simpliciter, intelligitur
oliuarum: alij autem liquores, ut est oleum nucum, lini, a migdalarum, & hu-
iusmodi, improprie dicuntur olea; & ideo non sunt materia debita: sicut de Ba-
ptismo diximus, quod debet esse aqua elementalıs, & nõ rosaria, vel alio quo-
dam artificio distillata. Vnde Paludanus ait, Papa non potest facere, vt con-
ficeretur ex alio oleo; quia non potest essentialia sacramentorum mutare, li-
cèt hoc possit circa sacramentalia, puta ordinare, vt cathecumini, & Sacerdo-
tes ungantur oleo nucum.

Dixi (purum) ad differentiam Chriftatis in quo miscetur balsamum, ut in
Sacramento Confirmationis diximus. Sed nunquid oleum rosatum, aut uiola-
tam, aut alio liquore mistum, esset materia debita? Dico, ut de aqua Baptisma-
li supra dixi; scilicet si id, quod oleo miscetur, non est tale, uel tantum, ut spe-
ciem olei mutare possit; remanet materia debita: si autem forma olei per ta-
lem

lem mistiorem mutaretur, non remaneret materia apta. Qui uerò addit aliud
oleū oliuarum, totū erit benedictū, vt in aqua lustrali accidit: qđ intel-
ge, quđ id, quod miscetur, erit tantæ quantitatıs, ut fieri possit identificatio adinueniendi, i.
ut partes minime se tangant omnes; quia uirtus spiritalis intentionalis, quæ
in oleo, benedictione acquiritur, per contactū attingit omnes partes olei ben-
edicti, vnde totum benedictū efficitur. Vbi autem identificatio fieri non potest,
puta ponendo lenticulam olei benedicti in magnam lagenam olei non bene-
dicti, nõ esset possibile, vt totū per oēs partes misceri possit, & cōsequenter nõ
esset totum benedictum; unde ex illo nõ conficeretur sacramentū, aliàs totū
mare benedici posset, cum in illud misceretur amphora aqua benedictæ.
Si fortè oleum benedictum esset parum, posset aliud parum de non benedicto
apponi; deinde facta mixtione ubi totum effectum esset benedictum, posset ap-
poni aliud, & postea aliud, donec efficeretur magna quantitas, & sic totum ef-
ficeret benedictum. Et ita intelligendi sunt textus, & glossæ in cap. Quod in dubijs.
de consecra. Ecclesiæ, uel altarıs. Dixi (ab Episcopo benedictum) si n. sacerdos
uteretur oleo nõ benedicto, peccat mortaliter rōne præcepti Ecclesiæ, ut ha-
betur c. 1. de sacra vnctione. Sed nunquid esset sacramentum, aliqui ambigunt,
eog non habetur expressum: uerū Sotus dist. 23. q. 1. art. 3. post D. Tho. in quar-
to eadem dist. Franciscus de mairone. eadē distinctione quæst. 1. Siluester uer-
bo, vnctio extrema §. 3. Nauar. dicunt, quod ab Episcopo benedici debet, aliàs
non sufficeret. Quod confirmatur per Sacrū Concil. Trid. Sess. 21. cap. 2. Mate-
ria circa quam, seu subiectum circa quod vnctio fieri debet, est duplex, scili-
cet remotum, & proximum. Remotum est corpus Christiani infirmitate aggra-
uatum, ad mortem naturalem; quod colligitur ex illis uerbis, infirmatur quis
in uobis. Dixi (Christiani) qui enim non habet Baptismum, non est capax cuius-
que sacramenti, sed solum baptizatus; etiam si nõ sit confirmatus. Et si penitenti-
æ sacramentū quæsiuit, & aliquo impedimento præoccupatus, cōfiteri non
potuit, ungi ualeat. Dixi (infirmum) nam si homini sano ministraret, non ef-
ficeret sacramentū; ideo Iacobus dixit, infirmatur quis. Dixi (aggrauatū ad mortē)
non esim sufficit, ut sit infirmus simpliciter; sed ita gram infirmitate labo-
ret, ut de eius salute probabiliter dubitetur, & sit morti propinquus. ut ha-
betur in Concil. Florentino, ubi dicitur, quod hoc sacramentum dari non de-
bet, nisi infirmo, de cuius morte timetur; aliàs non esset subiectum huius
sacramenti aptum, quod etiam usu uniuersalis Ecclesiæ probatur, & ex eius
effectibus ueritas hæc aperitur, ut infra dicitur. Itaque non cuiusq. infirmo;
sed morti propinquo tradendum est; nec tamen expectandū est tempus ango-
niæ, quando infirmus sensus amisit, & salute destitutus est. Et hoc cōuenienter
ratione utriusque effectus, ad quos ordinatur. Primus effectus est recreatio
spiritus, & corroboratio animi ad futuram gloriam spe confirmata, ex deuoti-
onis affectu; quod fieri nõ ualeat, nisi infirmus sensus habeat, & quod super
eum operatur, intelligat. Secundus est sanitatis recuperatio, de qua timetur,
unde non debet expectari desperatio sanitatis; non enim hoc sacramentum
operatur per modū miraculi, sed ad adiuuandas causas naturales, quæ de se
non sufficiunt, ergo cōueniens est, ut adsit aliqua spes salutis corporalis, quæ
facilius recuperari possit, & uirtute sacramenti, & affectu deuotionis infirmi,
illam petentis, unde infirmus magis iuuatur ex opere operantis, qđ esse non
pōt in agonizantibus. Nec ratio aliquorū est Christiana, dicentiū, ideo hoc sa-
cramentū differtur, ne infirmus, dū se uidet ungi, cogitando, quod de eius salu-
te dubitatur, timore mortis, infirmitas magis graueretur, & efficeretur certū,

Subiectum
quod ungi
debet.

L

Quando in-
firmus ungi
debet.

De Sacramento

Regula 21. quod sub dubio adhuc est. dico, hanc rationem procedere ex ignorantia est. factus sacramenti: Et quod peius est, quandoque dilatio intantum protenditur, ut infirmus moriatur sine hoc Sacramento; propter quod, multis auxilijs, & bonis spiritualibus infirmus fraudatur: quamuis simpliciter necessarium non sit.

Extrema unctio non datur dum natis ad mortem. Dixi (ad mortem naturalem) quæ ex aliqua infirmitate provenire potest, uel vulnere mortali, aut alia corporis dissolutione: non enim ministrandum est patienti quodcumque mortis periculum, ut sunt damnati à iustitia ad mortem, prælium ingressuri, loca periculosa ingressuri, naufragium passuri, & similes, ut imaginari potest per illud uerbum Iacobi, infirmatur quis; nam applicatio huius sacramenti fieri debet per modum curationis, ut ex eius institutionis sine apparet: & ideo in summa exhiberi non debet, nisi illis, qui ad recipiendam sanitatem, & uitam, de cuius ammissione timeretur, indigent aliquo corporali, & naturali remedio. Ex hac ratione iudicari potest, qui sunt illi, periculum mortis patientes, quibus hoc sacramentum ministrari debet.

Extrema unctio non datur amebus. Et quia hoc sacramentum ordinatur etiam ad curanda uenialia & mortaliū reliquias; ideo amentibus, furiosis, & stupidis à natiuitate, qui peccare nesciunt, & animi deuotionem, ut supra, habere non ualent, non est ministrandum: secus si habuerunt lucida interualla, aut per infirmitatem insanierunt, & illud ante petierunt, aut desiderauerunt expræssè, uel tacitè, uel saltem petijissent si aduertissent. quia stantibus illis, potest eis ministrari, si absque irreuerentia sacramenti fieri poterit: non tamen ministrandum est talibus si in peccato mortali notorio insanuerint; quia tales hac medicina curari non ualent. Similiter nec pueris, uel puellis, qui non sunt doli capaces, sed tunc eis ministrari potest, quando inceperint communicari: quia iam possi uaticum exhibetur. Deniq. unguendum est corpus uiuum, & nõ mortuū; ita q. si casu accidit, ut inter unguendū moriatur, desistendum est, & nõ ultra procedendum; & si dubitatur an sit mortuus pænitens, potest ungi cõditionaliter, ait Nauar. quo supra.

Partes, q. ungi debent. Subiectum propinquū, id est partes, quæ propriè, & necessariò ungi debent, tamquam de essentia sacramenti, sunt quinque organa sensus, scilicet duo oculi propter uisum, duæ aures propter auditum, nares propter olfactum; os, propter gustum, & loquelam, & duæ manus propter tactum; quia in his locis uigent eorum uirtutes: & quàmuis tactus sit dispersus per totum corpus, tamen in manibus magis uiget: ideo medici in his partibus pulsuum tangunt. Sed in multis Ecclesijs mos est ungerè quoque pedes, propter uirtutem eleccuriam; & renes propter uirtutem concupiuam, quæ duæ partes non sunt ita necessariae tanquam de essentia, ut quinque primæ ita quod si for. dimittatur, adhuc sacramentum est perfectum, aliàs ubi ista non sunt in usu, non perfectent sacramentum. Et certè unctio in renibus in mulieribus propter pudorem non est faciendā, imo si faciendā necessarium esset, potius fieri deberet in umbilico, quia in feminis talis uirtus concupitiua in umbilico uiget, iuxta illud Iob. c. 10. potestas uiri in lumbis eius, ita appetentia mulieris in umbilico est. Neque obstat decretum Conci. Florentini, ubi omnes septem partes cõnumerantur, quia intentio patrum ibi nõ est, omnes illas tradere tanquam de essentia; nam si ita esset, ubiq. sic obseruaretur, quod est falsum, sed eorū intentio fuit approbare illam ritum ubi uiget, & forè peccatum esset, sine ratione illas partes relinquere: sed si relinqueretur aliqua illarum quinque sensuum, non solum esset peccatum mortale, uerum etiam, non diceretur sacramentum ministrasse. Sed hic queritur, si aliqua istarum partium desiciunt, pu-

Extremæ unctiois.

186

ta infirmus est cæcus, uel sardus etiam à natiuitate, unde per illas non potuit peccare, nihilominus ungendæ sunt, quia et si per illa organa exterius non peccauerint, peccare tamen potuerunt per internas potencias. Et si sint manibus trunci, aut claudi. sunt tamen ungenti in partibus proximis, quibus illa membra respondent. Fundamentum possimum prædictorum est mos Ecclesiæ uniuersalis, ubique sic obseruatus. Verum Diu. Tho. & Franciscus de maiore in 4. distinctione prædicta, rationem congruentiæ sic assignant. Hoc sacramentum datur per modum spiritualis medicamenti, ergo ex medicamenti corporalis similitudine, eius forma ducta est. In corpora libu. autem, licet totum corpus infirmi langueat, tamen medicamentum non applicatur, nisi illi loco, ubi radix infirmitatis est, puta ubi est vulnus, uel dolor. Radix autem peccatorum, quæ animam aggrauant, est triplex, scilicet, potentia cognoscitiua, appetitiua, & executiua. horū principalior est cognoscitiua, quæ appetitiua ab illa mouetur, & executiua ab appetitiua excitatur. sed cognoscitiua à sensibus mendicat, quia teste Arist. 3. de anima. Omnis nostra cognitio ortum habet à sensu: ergo quantum ad essentiam sacramenti attinet, quinque organa sensus sunt ungentia, reliqua duo, ad melius esse.

De Causa efficienti.

Finis, teste Arist. 2. Phi. est duplex. scilicet gratia cuius, & finis cui, quantum ad primū, est aduertendū, q. si cut qui in hoc mundo, peregrinatur per aliqua loca periculosa, quatuor indiget. primo ab oneribus alleuari, ut iter facere possit. Secõo secum cõfortantia habere debet, ut in uia recreari queat, ne in itinere deficiat. Tertio ut timore inimicorū munitus, & ira armatus incedat. Quarto, ut sit bene associatus. Ita in proposito, Christianus in hac uita peregrinat, nõ habens ciuitatē permanentem, sed futuram inquit. dum aut de hac uita ad Cælestem patriā discessurus est, quatuor indiget, primo, ut peccatorum animam aggrauantium alleuietur, illā per Confessionem exonerando. Secõo ut confortetur, cõmunionis uaticum accipiēdo, ut fecit Elias, qui ambulauit in fortitudine cibi illius, qui fuit Eucharistiæ typū, usq. ad montē Dei. Tertio ut cõtra hostes inuisibiles, & inimicos humanæ naturæ armetur unguēdo singula mēbra, ut dixi, sacra unctio, qua aia disponitur, ut securius incedat, & roboretur, ut uiriliter luctetur cū hoste maligno in puncto mortis, tanq. fortis athleta, ut faciebant antiquitus, dum luctabantur, ungebantur. Quarto ut orationi bus Sacerdotum in commendatione animæ, eius anima commēderetur Christo, ut Sanctis Angelis, & animabus iustis associetur.

Quantū ad secundum, i. effectus, quos operat circa dignè suscipientem, est etiā aduertendum, quod effectus sunt in duplici differentia, quidā sunt propinqui, & quidā remoti. & propinquorum unus est principalis, alter secundarius, & minus principalis, sicut enim Baptismus ad gratiam regenerationis, per quam originale deletur, & Eucharistia ad gratiam nutritionis spiritualis principaliter instituta sunt, deinde ad alios effectus, ut diximus suo loco, ita hoc sacramentum institutum est ad gratiam medicandi, sanandi, & abstergendi peccatorum reliquias, & uestigia, seu cicatrices in anima relictas post ueram contritionem, & confessionem, q. aliud non sunt, nisi prauæ habitudines, puta pronitas, & inclinatio ad male operandū, & ineptitudo, languor, & debilitas ad

Christianus discessurus est uita, que tuor indet.

Principalis effectus.

operandum: quibus sanatis anima infirmi alleviatur, & subleuatur, ut morbi incōmoda, & labores leuius ferat; ac confirmat, ut ad magnā diuinā misericordiae fiduciam habendam, contra Dæmonis tentationes, quas in fine uitę parat, facilius resistendo, excitetur. Quod aut̄ eius principalis effectus sit hic, probat D. T. in 4. sent. ex sufficienti diuisione, hoc modo. Cū hoc sacramentum institutum sit ad remissionē peccatorū, ut ex Iacobi uerbis habetur, & peccata nō remittantur, nisi, uel quo ad culpam, uel quo ad penā, uel quo ad reliquias relictas, ut dixi; hoc non remittit per se culpam mortalem, quia culpam mortalem remittit, pertinet ad sacramentum penitentię: & duo sacramenta nō ordinantur principaliter ad eundem effectum. Nec remittit originale, quia hoc pertinet ad Baptismum. Nec ueniale, ut multi uolunt, nullum enim sacramentum ordinatur per se primo ad remissionem uenialium: quod probatur. Omne sacramentum est causa gratiæ per quam operatur suū præcipuum, & principalē effectum, sed ad remissionē culpæ uenialis nō opus est infusio gratiæ, quia tale peccatū manet cū gratia; sed ad eā delendam sufficientia sacramentalia: ergo ad deletionem uenialis nō opus est instituire particulare sacramentū: unde consequenter sequitur, hoc sacramentum principaliter non ordinari ad illa. Præterea & si peccata uenialia non sint materia necessaria penitentię, possunt tamen illi subijci, & per penitentiam deleri; & ideo nō fuit necessarium ad eorū deletionem Vnctio extrema, ut dictum est. Neq. hoc sacramentū principaliter ordinatur ad deletionem penę, nam in sacramento penitentię, dum culpa remittitur, condonatur aliqua pars poenę uirtute sacramenti, & secundum mensuram contritionis, reliqua in purgatorio deletur, non ergo hoc sacramentum ordinatur ad illam. Relinquitur dicendū, ut ad reliquias peccatorum ordinetur, pro quibus aliud remedium nō est institutum, nisi hoc sacramentum, quod ex eius forma perpendi potest, dicitur enim, Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti, per uisum, auditum, &c. & nō dicit limitatē, quidquid uenialiter deliquisti, sed simpliciter, quod ad mortalia referri debet, sed hoc non intelligitur quo ad culpam, uel poenam, ut dictum est, ergo intelligitur quo ad reliquias relictas. Qui effectus producit in ultimo instanti prolacionis formæ ultimæ unctiois quinque sensuum, & ideo, ut supra dixi, nisi omnes illæ quinque partes ungantur, non erit dicendum sacramentum, & consequenter gratiam sacramentalem non conferret. Ex dictis iudicari potest, quāu proficuum sit, hoc sacramentum applicare, dum infirmus sensibus uiget, ut hos spirituales effectus sentire possit.

Secundarius, & minus principalis effectus est, infirmū ab egritudine liberare, quem effectum, & si semper non inducat, non est mirū, pertinet. n. ad quod cumq. sacramētū, secundarios effectus, quantū est ex sua natura, inducere, si talis dispositio manerita in hoc, & maxime quando infirmitas ex peccatis prouenit, ut remota eā, remoueat effectus: quod si semper non fit, prouenit, uel quia non expedit salutem animæ infirmi, quod relinquitur iudicio Dei, qui sua infinita sapientia omnia præuidet: uel quia tanta esse potest infirmitas ut illud iuuamen non sufficiat; non enim, ut dixi, operatur per modum miraculi, sed per modum medicaminis adiuuando naturalia: quod etiam accidit in aliquo alio sacramento: in confirmatione nanq. etsi detur gratia ad corroborandam fidem, ut eam confiteatur coram tyrannos; tamen tanta potest esse infirmitas hominis, ut illa gratia Confirmationis non sufficiat: uerum ceteris paribus magis resistit cum illa, quā sine illa: ita dico in proposito: ceteris paribus facilius sanitatem recuperaret iniunctus, quā si non ungeretur, ait Sotus

in

in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. Et si in primitiua Ecclesia multo plures per hoc sacramentum sanabantur, quā modo, hoc fuit, diuina prouidentia factum, ut Gentes, & Iudæi, tali beneficio affecti, promptius religionem Christianam susciperent: ut etiam in Confirmatione ad corroborandam fidem, gratiam Spiritus sancti uisibiliter accipiebant, ita ut promptē martyrium susciperent: quod credo, non ita seruenter his temporibus martyrium acciperent, si Ecclesia per secutionem pateretur.

Effectus remoti sunt gratiæ augmentum, remissio uenialium, & quandoque mortalium, de quibus conscientiam non habet, uel obicem non inuenit: circa quos effectus conuenit cum alijs sacramentis: posset. n. accidere, ut infirmus præoccupatus graui morbo, nec confiteri, nec communicari possit, habens tamen contritionem, quā aliquo signo ostendere posset, inungi potest, & multo magis si sacramenta petijt: & tunc si casu non est perfectē contritus, sed attritus ea attritione, quæ puratur contritio, ut declarauī in prima parte Summæ, tunc dico, uirtute sacramenti, ex attrito fiet contritus, & consequenter ex ui sacramenti peccata mortalia dimittentur: & hoc modo intelligendum est, hoc sacramentum dimittere mortalia scilicet per accidens, & non per se, ut ait D. T. in 4. senten. & post eum Nauar. c. 22. nu. 13. Unde Iacobus loquutus fuit conditionaliter, scilicet (si in peccatis sit) id est quatenus opus est, ut dixi, remittentur ei: quia uia ordinaria; qui inungitur: supponitur, quod per confessionem; & communionem purgatus sit a mortalibus: sicut enim nō medicatur mortuus, sed qui languet uivus, ita non inungitur, qui mortuus est in peccatis per obstinationē, uel aliam imperfectionem culpabilem; sed quod aliquo pacto per ea languet, ut dixi. Et quāuis hoc sacramentum necessarium non sit, quia supponit contritionem, & iam per alia sacramenta gratiam habuisse, utile tamen satis est, ut uisistis circa eius effectus, nec quidē peccat, qui simpliciter illud negat pro se, uel suis; nisi illud refutat per contemptū, tã pro se, quā pro famulis, seruis, filijs, & alijs de eius potestate, quia tunc mortaliter peccat; & multo magis, quod male sentit de hoc Sacramento, cōtra Concilium Trid. quia incurrit excommunicationē: peccat et̄, quod illud suscipit in peccato mortali. Ritus ministrandi hoc sacramentum, hic esse debet, primo ægrotus sua deuotione presbiterum nocere debet, quod insinuat per illud uerbum (inducar) dicit etiam presbiteros in plurali ad denotandum, quod plures esse debent, nō in ministrando, ut faciebant quidam, unus ungebatur, & aliter uerba dicebat; quia hoc modo nō est sacramentum; sed ut multorū orationibus abundantius adiuuetur, quod si fieri potest, sint saltem duo, curatus. s. uel eius delegatus, & associans eum adiuuans in orando, & nō ministrando; unus. n. debet ungere, & uerba profere, debent et̄ ambo simul concurrere, itaq. si primum ungetur, deinde uerba profertur, uel e contra, nihil fiet; ut de forma baptismi diximus.

Effectus remoti.

Hoc sacramentum necessarium non est, sed mile.

Ritus huius sacramenti.

Vngtio, & uerba debent simul concurrere.

De iteratione huius sacramenti.

Pro cōplemento huius sacramenti, quæritur, an sit iterabile? Dicunt aliqui, quod non: ait enim Augustinus in libro contra Parmenianum, quod omnibus sacramentis debetur maxima reuerentia, & qui iterat idem sacramentum, iniuriam facit sacramento, ergo iteranda non sunt. Sed quia multa iterari uidentur, hinc Magister dicit, Augustinum loqui de baptismo, Confirmatione, & Ordine, quæ imprimunt characterē; quæ aut̄ characterē nō imprimunt, iterabilia sūt.

21

Omnia sacramenta sunt iterabilia, quomodo intelligitur

Pro istorum intelligentia, notandum est: sacramenta esse iterabilia, stat dubius modis, uel respectu effectuum, quos producunt, uel respectu materię, circa quę exercentur. Respectu primi, nullum sacramentum est iterabile. sicut enim applicato Sacramento baptismi super puerum, idest prolatis debitis uerbis cū applicatione materię super puerum, in tactu, producit effectus sacramenti, ita, ut non opus sit illud iterare (& si defectu aliquis partis essentialis, idem sacramentum replicatur, illa replicatio, nõ dicitur iteratio, sed noua ministratio, quia primum non fuit sacramentum) ita in sacramento pœnitentię, data uera absolutione super sufficienter contrito, peccata delentur, ita que ita est uerè absolutus, ut non indigeat alia absolutione. ita etiam in extrema unctione dicendum est; facta ultima unctione. Et in Eucharistia prolatis uerbis consecrationis super debita materia, cum uera intentione, sufficienter, & indubiè producit effectus consecrationis; idest ex pane fit Corpus, & ex uino fit Sanguis Christi, ut nõ oporteat illam materiam reconsecrare, & quibus formam consecrationis super eandem materiam dicere; in secunda nihil faceret, ac si bis baptismum super eundem applicaret; & ita de reliquis dicendum est; quia eadem est ratio in omnibus. Declaratur hoc in artibus mechanicis; uidemus enim, quod artifex ictum instrumēti iterat, quia per primum non sufficienter fecit effectum, quem intendit; ubi autem effectum intētrum indicat, cessat operatio. puta trahens ferram, si primo lignum scinderet, non iterum traheret, ubi aut scissum est, non amplius trahit. Similiter in naturalibus, agens non potens inducere effectum unica actione per plures alterationes inducit, ubi autem generas in instanti formam producit, non iterat actionem ita est in proposito: sacramenta enim in ultimo instanti prolotionis formę producant indubiè suum effectum: itaque hoc modo, omnia sacramenta nouę legis eadem ratione sunt æqualiter iterabilia.

13 Omnia sacramenta sunt iterabilia, quomodo intelligitur

Respectu materię circa quam, idest subiecti circa quod sacramentum exercetur, dicitur, circa eandem materiam non iterabilia, circa autem diuersam, & uariam materiam omnia sunt iterabilia. quod probatur inductiue. sicut enim Baptismus iterari non potest super eundem subiectum baptizatum, sed super alium, & alium non baptizatum, ita consecrationis forma super eandem materiam iterari non potest, sed super aliam, & aliã. Ita etiam dum uiuunt ambo coniuges: quia uinculo indissolubili coniuncti sunt, amplius matrimonium contrahere non ualent: sed altero illorum mortuo, qui super est cū altera matrimonium iterare potest: quia mors uinculum dissoluit. Hoc idem probatur in extrema unctione: cum enim sit medicina spiritalis, & corporalis, ut supra dictum est, quoties aliquis de nouo infirmatur, toties medicari potest, & oratio super infirmum iterari: itaque sicut oratio iterari potest, ita etiam & unctio sacra: utrunque enim commemorat Iacobus, quia si morbus cohiberi non potest, cur medicina prohiberi debet, tunc cum materia huius sacramenti sit homo non simpliciter, sed infirmus ad mortem, ut dictum est, quoties homo infirmatur ad mortem, toties ungi potest. Hinc fit, ut dum eadem infirmitas durat in eodem mortis statu, & periculo, semel unctus, amplius ungi non debet, rone predicta; si autem ab illo periculo mortis liberetur, melius se habens, & conualescens; si postea reincidat in simile periculum, & mortis statum: quamuis eadem infirmitas perseueret, & a lecto non leuetur, in illa melioratione, & conalescentia, potest iterum oleo sancto ungi: quia in alio, & alio mortis statu, & periculo, dicitur alia & alia materia, circa quã exercetur sacramentum: sicut in alio, & alio homine Baptismi sacramentum

itera-

iterari potest.

Si res ita se habet, scilicet omnia esse iterabilia, & initerabilia, cur ergo Magister, & omnes Theologi dicunt, quatuor esse iterabilia, & tria minime: potius dicere deberent, omnia, ut sic, esse iterabilia, & omnia, ut sic, minime. Præterea exemplum de Baptismo non uideatur currere, nam Baptismus reiteratur alteri, & alteri homini, sed extrema unctio eidem. Responso ex dictis colligi potest, sed pro maiori intelligentia nota; quod omnium sacramentorum nouę legis subiectum est homo; sed eorum, quę secundum Doctores initerabilia dicuntur, subiectum est homo simpliciter consideratus: puta subiectum Baptismi est homo sub simplici, & nudo esse consideratus; unde quomodo cuique potest uarietur, ex quouis superueniente respectu, semper dicitur esse eadem materia Baptismi, circa quam; unde super illam iterari non potest. & quod dicitur de Baptismo, intelligendum est de confirmatione, & ordine: & ideo ista tria dicuntur à Doctoribus simpliciter initerabilia. Reliquorum Sacramentorum subiectum est homo non simpliciter consideratus, sed sub aliquo respectu, quo uariatur materia circa quam dictorum sacramentorum uariari dicitur, & diuersa efficitur; quamuis idem homo maneat sub illis diuersis respectibus, puta sacramenti pœnitentię materia remota sunt peccata, & materia propinqua est homo in actu pœnitendi dum cõfiteatur. itaque quoties idem homo de nouo peccat, & de nouo pœnitet, & cõfiteatur, toties dicitur noua materia, & nouum subiectum sacramenti pœnitentię: quamuis sit idem homo simpliciter consideratus; & ideo quoties uariantur respectus, toties iterari potest. Idem etiã dicitur de extrema unctione, quamuis enim idē homo sit, qui pluries ungitur, tamen non ungitur, nisi sub diuersis respectibus, idest diuersis infirmitatibus periculosis, quę diuersa pericula, eundem hominē esse faciunt diuersam materiam sacramenti, ut paulo supra diximus. Ita quoque de matrimonio dici potest; homo enim est subiectum matrimonij non simpliciter consideratus, sed cum tali respectu, scilicet sub ratione, qua uinculū habet conjugale, mediante uoluntate contrahendi, quod uinculum durat, donec durant coniuges in uita; itaque si alter illorum moriatur, dissoluitur uinculum matrimonij, ut non remaneat amplius matrimonium: quo fit ut idem homo cum altera nouo uinculo copulari possit. & ita sub alio respectu dicitur aliud subiectum, super quo matrimonium iteratur. Quantum ad Eucharistiam, illa in se non est iterabilis, scilicet respectu formę consecrationis super eandem materiam, secundū quam habet rationem sacramenti; sed dicitur iterabilis respectu usus, circa eundem hominem, secundum quem usum non habet rationem sacramenti. Ad dubium ergo dico, quod Doctores intelligunt, quatuor hæc sacramenta esse iterabilia, considerando hominem simpliciter, secundum quam considerationē potest pluries idem sacramentum suscipere, & non sub diuersis respectibus, ut dixi, quibus durante, in identitate numerali, idem sacramentum iterari non potest, sed dum multiplicatur, quia illis multiplicatis, idem homo efficitur alia, & alia materia sacramenti.

Potest assignari alia ratio, scilicet tria predicta sacramenta sunt initerabilia: quia habent effectum perpetuum, ratione characteris, quem imprimunt indelibiliter. & ideo si attendas ad baptismum delet originale, quod non reddit, quocumque actu inordinato: sed si pœnitentiã delet mortale, mortale tamen reddit per nouum actum deordinatum. si attendas ad confirmationem, dat robur, & confirmat fidem, quę non amittitur, etiam per apostasiam, ita ut indigeat nouo sacramento, sed tantum nouo actu credendi, uirtute characteris.

A a 4 sed

Cui dicitur iterari quatuor sacramenta iterabilia.

2 Ratio.

De Sacramento

fed uinculum matrimonia mittitur per mortem alterius, potestas etiam in ordine non auferitur quocumque actu contrario, sed effectus extremæ unctionis, scilicet fanitas animæ, & corporis amittitur per contrarios actus, ideo ista sunt iterabilia.

Sed dubium est de sacramento penitentiae, quia uluuenit in Ecclesia iterari super eam eam materiam, dum penitens eadem peccata semel confessa, & remissa iterum confitetur, ut facere solent, qui generalem confessionem faciunt, repetendo præterita peccata, aliàs confessa, & dimissa, propter quod aliqui dicere uoluerunt, penitentiam quandoque habere efficaciam super eadem peccata legitimè, & sine aliquo defectu, semel confessa, & absoluta, ut in prima parte Summæ de iteratione confessionis locuti sumus, non amplius indigent penitentia, quia absolutio nullam efficaciam habet super illa, nam prima absolutio, uel habuit super peccata totam efficaciam, uel non. Si primum concedis, secunda absolutio nil operatur super eisdem, si negas, tu derogas dignitati, & efficaciam sacramenti, quod est erroneum. Ad quid ergo ordinatur illa generalis confessio? Dico, quod sit propter dubium, an præcedentes confessiones fuerint ualidæ, ob defectum iurisdictionis alicuius Confessarij, fortè non potentis absoluere ab aliqua excommunicatione incurta, uel casu reservato, obliuio, & ideo in magnis iubilæis, ubi datur ampla facultas absoluendi, istæ generales Confessiones fieri solent. Extra hoc dubium, fiunt ad deletionem maioris penæ debitæ, ratione humilitatis, uel ad maiorem gloriam ratione meriti, quod non accidit in alijs sacramentis. Et hæc de sacramento extremæ unctionis sufficiant.

Plurimæ
sententiæ.
14

Generalis
confessio ad
quid inuitat
quâdo pec-
cata aliàs
confessa re-
plicentur.

Finis Quinti Capituli.

SUMMARIA SEQUENTIS CAP. VII.

- 1 **O**rdinis sacramento filij spirituales in Dei Ecclesia procreantur.
- 2 Ordo unde dicatur; & quid sit ordo ecclesiasticus.
- 3 Ordines Ecclesiastici quot sint; & quid de ordine episcopali; & de prima tonsura.
- 4 Septem ordines an omnes sint sacramenta.
- 5 Quid ad quoscumque ordines pertineat.
- 6 Præcipuus inter septem ordines est ordo sacerdotalis.
- 7 Clerici in clericis secularibus quid denotent.
- 8 Omnis episcopus rite factus, potest conferre omnes ordines etiam si esset hereticus præcisus ab ecclesia, uel schismaticus, & quare.
- 9 Forma sacramenti ordinis.
- 10 Materia sacramenti ordinis quæ sit; & de cuiusque ordinis materia.
- 11 An tangere materiam, quam tradit episcopus in ordinando, sit de essentia ordinis.
- 12 Effectus sacramenti ordinis quis sit.
- 13 Qui sint inhabiles ad ordines suscipiendos.
- 14 Femina non est capax alicuius ordinis.
- 15 An ordinatus in subdiaconum ante usum rationis, teneatur obseruare castitatem.
- 16 Illegitimarum diuersitas, & quis cum eis dispensare possit.
- 17 Bigami sunt inhabiles ad ordines suscipiendos, & quid sit Bigamia.
- 18 Quæ ætas requiratur in ordinandis.
- 19 Corpore mutilati prohibentur ordinari, & quare; & quid de unoquoquo membro.
- 20 Qui sibi sponte uirilia amputat, uel amputare facit, fit irregularis, & inhabilis ad sacros ordines suscipiendos.
- 21 De cooperatibus in mortem alicuius multa scitu digna: ac etiam de multiplici homicidio.
- 22 Neophiti, infames, & ceteri prohibentur ordinari.
- 23 Quidam casus cum eorum resolutionibus de intrantibus religionem.
- 24 Tempora, in quibus possunt conferri ordines, & de ordine in hoc tenendo, ac de idoneitate suscipientium.
- 25 Ministrans in ordine non suscepto, incurrit irregularitatem; quod intelligitur de ordinibus sacris.

DE SACRAMENTO

ORDINIS.

C A P. VIII.

Xpeditis quinque Sacramentis, quæ ad uitam hominis spiritua-
lem pertinet, quantum ad propriam cuiusq. particularis Chri-
stiani personam: reliquum est uidere de alijs duobus, quæ ad
eundem pertinent, quantum ad communica-
tionem, & totius Rei
publicæ Christianæ commodum. Et primo de Sacramento Or-
dinis, quo filij spirituales in Dei Ecclesia procreantur. Decentissimum quidem
fuit, esse ordines in Ecclesia; Deus nanque cum sua opera spiritualia homini
communicare voluerit; quæ a nobis capi non valent, ad similitudinem operum
naturalium ea producere placuit, ut per hæc inferiora nobis familiaria, ad su-
periorum cognitionem duceremur. Iuxta illud Pauli ad Roma. 1. Inuisibilia
Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Quia de re, sicut in illa su-
percaelesti hierarchia talis est ordo, ut mentes inferiores, per superiores illu-
minentur, ita in hac Ecclesiastica hierarchia, talis etiam ordo illi supercaelesti
conformis esse conuenit: ut ait Dionysius Areopag. Qui ordo consistit in qui-
busdam gradibus officiorum Ecclesiasticorum. Et merito gradus isti, ordines
dici debent: nam teste Cicerone, cum in Republica civili essent quidam ordi-
nes, quibus omnia benè disponebantur: vnde illud Vulgarum. Rempublicam
tunc se benè habere, cum unusquisque suum seruauerit ordinem. Hinc patres
sancti, per anthonomastiam gradus Ecclesiasticos, ordines uocare uoluerunt.
Est igitur, secundum Magistrum dist. 25. ordo Ecclesiasticus, signaculum
Ecclesiæ, id est sacramentum, quo signaculum characteris imprimitur; per quod sa-
cramentum quædam spiritalis potestas traditur ordinato, ad sacrosanctum
corpus Christi consecrandum, uel illi ministrandum. Dixi (ministrandum) pro-
pter alios ordines, qui sacerdotio deseruiunt: sicut enim in corpore naturali di-
uisa sunt officia membrorum, ut aliud sit officium oculi, aliud manus & aliud
pedis; ita in corpore mystico Ecclesiæ splendent diuersa officia; ut ait Paulus ad
Corint. 1. quæ omnia ordinantur ad ministrandum sacrae Eucharistiæ.

Quot sunt ordines in Ecclesia.

Ordines, ut Isidorus, scribendo ad Gothifredum: & habetur dist. 27. Can.
Perlectis. nouem esse, ait. iuxta numerum ordinum Angelorum: cuius
opinionem sequuntur Maior, & Franciscus de mairone; nam ultra illos,
quos ponit Magister Sent. dist. qua supra, ponit Psalmi statum inter minores. &
Episcopatum inter maiores. Sed dictus Magister quem sequuntur tota scola
Theologorum dicunt esse septem: iuxta numerum donorum spiritus sancti.
Hæc autem sunt Hostiarius, Lector, Exorcista, Acolitus, Subdiaconus, Diaconus,
& Presbiter. Omnia ista aliquo modo in suis officijs respiciunt. S. Euchar-
stiam, sed Psalmi status nullam habitudinem ad. S. Eucharistiam habet; sed
est officium, quod etiam laicis fieri potest. Nec ordo Episcopatus ad sacram
Eucharistiam ordinatur, est enim officium, iurisdictionem habens super

cor-

corpus Christi mysticum, & non super corpus, & sanguinem proprium.
propter quod Christus duodecim Apostolos ordinauit, quibus succedunt
Episcopi. deinde, alios septuaginta duos, quibus succedunt presbiteri. Ita
que Episcopus est quidem ordo in Ecclesia, ut ait Nauarr. imprimens etiã cha-
racterem, ut ait Franciscus de Mairo. quod pater: dum Papa deponeret Episcopum,
& postea eidem penam donaret, & ad Episcopatum reintegrare uellet, non
opus esset ipsum iterum consecrare: uerum tamen non est sacramentum ordi-
nis, ut ait Sotus, contra prædictos. sed est tantum ordo officij, & dignitatis, ut di-
ctum est; supra dignitatem præbiteri. Prima tonsura neque est ordo, sed est
quædam emancipatio ad diuinum cultum, & ad ordines præambulum quod
officium ordinatæ, & ritè facere nequid.

episcopatus
est ordo quo
modo intel-
ligitur.

prima ton-
sura non est
ordo.

An omnes septem ordines sint sacramenta

SED nunquid omnes septem prædicti ordines sint sacramenta, & a Christo
instituta, ita ut gratiam conferant, & characterem imprimant, difficultas
est; propter uariè circa hæc opinantes. Aliqui nanque dicunt, solum
Sacerdotium esse sacramentum. Alij omnes tres sacros ordines, quatuor autè
ordines minores esse sacramentalia. Cæteri asserunt omnes septem ordines es-
se sacramenta de quibus per ordinem breuiter dicemus.

Ordo sacerdotalis, quod sit sacramentum a Christo institutum, conferens
gratiam, & imprimens characterem, nulli unquam dubium fuit. instituit enim
illud Dominus in cæna. Lucæ. 22. dum Apostolos ordinauit sacerdotes; dicen-
do: Hoc facite in meam commemorationem. Reliqui ordines, quod non sint sa-
cramenta probat Durandus. dist. 24. q. 2. dicens. Quando plures actiones con-
currunt ad eundem effectum, quarum una illum attingit, actio illa uerè dici
debet sacramentum, & reliquæ potius sacramentalia; ut accidit in catechis-
mo, & exorcismo: respectu baptismi, sed omnes alij ordines habitudinem ha-
bent ad sacram Eucharistiam quam non attingunt, sed disponunt ad illam;
& solus ordo sacerdotalis eam attingit, ergo ipse solus est sacramentum. Secun-
do, per sacramentum accipitur potestas simpliciter, uel suscipiendi, uel confe-
rendi aliquem effectum: itaque sine illa potestate, talem effectum attentare,
est nihil facere: puta si sine sacerdotio quis consecrare uellet, nihil faceret. sed
in reliquis ordinibus non est ita. nam per diaconatum, uerbigratia, accipitur
potestas legendi Euangelium, qui effectus fieri posset etiam per alium, qui ta-
lem ordinem non haberet; quamuis peccaret: & ita de reliquis dici potest; er-
go non sunt sacramenta. Tertio sacramenta nouæ legis nemo alius instituire
potest, nisi solus Christus, sed cæteri ordines, non legitur, quando fuerunt insti-
tuti. nec fuerunt statim in usu in primitiua Ecclesia, sed successione temporis,
ut etiam Magister affirmat. Quarto liber Euangeliorum, & Epistolularum tem-
pore Christi non erant in usu; & tamen est materia necessaria sacramenti sub-
diaconatus, & diaconatus, ergo signum est, quod prædicta non fuerunt a Chri-
sto instituta, & consequenter non possunt dici sacramenta.

durandus

Qui tenent post sacerdotium, solos diaconatus, & subdiaconatus ordines
esse sacramenta, de quorum numero est Sotus in 4. dist. 24. q. 1. art. 4. Respon-
dent 3. & 4. argumentis, & primo quo ad diaconatum, dicunt, ipsum esse an-
tiquissimum in Ecclesia, autoritate Dionysij Areopag., qui de illo meminit. immo
quod maius est, Paulus Epistola. 1. ad Timotheum c. 3. ait. Diaconos similiter
oportet esse pudicos, non bilingues, non uiolentos, non turpe lucrum sectam

tes.

Continua-
tio.

I
Ordinum
decensia in
Ecclesia.

2
Ordo unde
dicitur.

Ordo quid
est.

De Sacramento

res. quod confirmatur: nam Actuum 6. legitur. Apostolos septem diacones ordinaſſe, quorum primus fuit Stephanus, ſignum eſt, quod hic ordo a Chriſto fuerit inſtitutus: & quamuis de ſubdiaconatu non habeatur ita antiqua memoria expreſſa, ſed in ſucceſſu temporis, tamen ſub nomine diaconorum intelligebantur. Vel dicendum, quod ab Apoſtoliſ non ordinabantur propter inopiam clericorum: unde diaconus utrunque officium tunc faciebat: eo maximè, quod tunc miſſa non ita ſolemniter dicebatur. Unde credendum eſt, a Chriſto fuiſſe inſtitutum, ut diaconatus. Quod autoritate confirmatur, quæ inter ſacros ordines connumerat eum, & continentiam, & officij recitationem, ut duo reliqui obligationem habet: quamuis Glo. in c. 1. dicat hoc in ſucceſſione temporis ab Eccleſia ordinatum fuiſſe, quod non probat: & ideo ambo dalmatica, & manipulo utuntur. Ad quartum argumentum, de libro dicitur, quod forte Apoſtoli utebantur carta ſcripta, pro ut illis temporibus miſſam dicebant. Reliqui autem ordines dicunt iſti, cum dicantur minores, & ad nihil ſupradictorum obligentur ſine diſpenſatione matrimonij contrahere ſiunt, non cenſentur eſſe ſacramenta, & cum exerceri poſſint in mortali peccato, ſine obligatione noui peccati mortalis: quod ſupradictis ordinibus non licet, non conferunt gratiam, nec characterem imprimunt: & multo magis, quia conferri poſſunt a ſimplici ſacerdote, ex Papæ commiſſione, non ſunt ſacramenta.

Qui tenent, omnes ordines eſſe ſacramenta, ut D. T. in 4. diſt. 24. q. 1. art. 2. Bonaue. 10. Baechonus eadem diſt. & Silueſt. Verbo Ordo. 1. reſpondent. Et primo Magiſter dicit, quod quatuor ordines minores, tempore procedente Eccleſia inſtituit: ſed quomodo Eccleſia hoc facere potuit? Reſpondet Franciſcus de Mairone eadem diſt. hoc factum fuiſſe revelatione Spiritus ſancti, ut de forma baptiſmi in primitiua Eccleſia feciſſe dicitur. Unde ad argumentum Eccleſia autoritate propria, ſacramenta inſtituere non ualet: ſed inſtinctu Spiritus ſancti, & autoritate diuina, poteſt, quod fuit ſingulariter in hoc ſacramento D. T. quo ſupra, & alij dicunt, quod in inſtitutione ordinis ſacerdotalis, omnes ordines a Chriſto inſtituti fuerunt: huius ratio eſt, quia omnes ordines ſunt unum ſacramentum, diuiſio nanque ordinis in ſeptem gradus, non eſt, ſicut totius integralis in partes integrales, nec totius vniuerſalis in partes particulares, ſed eſt totius poteſtatiui, in ſuas partes, cuius poteſtatis plenitudo reſidet in principali parte, ſicut enim omnia officia vnius Regni continentur plenarie in Regia poteſtate, & nihilominus ſingula poteſtates ſingulis officijs diſtribuuntur, cum ſuis iuribus, etiam perpetuis, ſi Rex uoluerit: & ſicut anima intellectiua eſt plenitudo omnium potentiarum, ita in ſacerdotio eſt plenitudo totius ſacramenti ordinis: & cum hoc ſit diuerſitas ordinum, ſeu graduum ordinis ad diuerſa officia deputatorum: unde non excluduntur a ratione ſacramenti, & conſequenter omnes characterem imprimunt: Quod licet ſotus, quo ſupra, negat, nos autem id confirmamus autoritate Eccleſiæ ita tenentis; ut in ſacro Conc. Trid. ſeſ. 23. c. 17. de reſor. declaratur, & in pontificali Romano nuper reſormato, in marginibus exprimitur. Ad duas primas rationes Durandi reſpondetur. Quamuis alij ordines ad ſacram Euchariftiam reſati per proprios actus illam non attingant, non per hoc ſequitur, quin ſint ſacramenta; non enim ſunt ſicut catechiſmans, & exorcifmas, ſed ſunt quedam conſecrationes, & dedicationes, per quas datur poteſtas ad quedam officia particularia, ut dictum eſt. Ad ſecundum dicitur, & ſi talia officia ab illis, qui non habent tales ordines, fieri poſſint, ut legere Euangelij, a non exiſtente diacono;

D. Tho.
Bonauer.
Io. Baeco
uus.

Ordinis.

191

no, tamen illa lectio non eſſet dignè lecta in Eccleſia, ſolemniter, ſive tali poteſtate, quæ datur in ordine tali; per ſacramentum enim ordinis in huius modo accipitur poteſtas quidem, non ad ſimpliciter legendum; quia hoc quiſque facere poteſt; ſed ad dignè, & ordinatè ſolemniter legendum, cum quadam idoneitate, ſine qua incurritur pena irregularitatis, & ita de cæteris ordinibus intelligendum eſt.

De officijs cuiusque ordinis.

RELIQVVM eſt nunc de eorū officijs dicere, ut Iſidorus Iſpalenſis Epicoſus ad Gottifredū ſcribēdo ait, & habet diſt. 25. Can. Per lectis, ſcilicet, Ad Offitium pertinet clauſe Eccleſiæ, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ ſunt intus, & extra cuſtodiat, fideles recipiat, & infideles & excommunicatos excludat: debet quoque campanam ſonare, & librum prædicanti aperire. Et ſi in Can. Epicoſo. De conſecra. diſt. 1. dicatur, neminem prohiberi debere Eccleſiam ingredi & uerbum Dei audire, uſque ad offertorium: tamen hoc antiquitus erat in uſu dum infideles ueniebant ad fidem: nunc autem non eſt permittendum, propter irriſionem. Videant ergo clerici, quibus Eccleſiarum cuſtodia traditur: quæ agere tenentur; ut ſint zeloſi de templi ueneratione, ne permittant ibi immundos ingredi, & profana operari: diſcant a Domino, qui hoc officio uſus eſt, quando ſlagello de funiculis facto, ementes, & uendentes de templo eiecit.

Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, legere, & canere, quæ in matutinis leguntur; & quæ Prophetæ uaticinati ſunt, populo denuntiare, & prædicare, non iam uaticinando, ſed legendo tantum: ſtudere ergo debet, ut uerba Dei, id eſt lectiones ſacras diſtinctè, & aperte legant ad intelligentiam, & ædificationem populi, abſque omni mendatio, & falſitate proferant; ne diuinarum lectionum ueritas eorum incuria, ad inſtructionem audientium, corrumpatur. Hoc officium exercuit Ieſus, dum in medio ſeniorum librum Eſaiæ aperiens diſtinctè ad intelligendum legit.

Ad Exorciftam pertinet, exorcifmos memoriæ tenere, manuſque ſuper energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere, eos adiurando, & nomen Dñi iuocando, ut Spiritus immundus exeat ab eis; debetque populo dicere, qui non communicat, det alijs locum. Aquam in miniſterio fundere. Studere igitur debent, ut ſicut, a corporibus aliorum Dæmones expellunt, ita a mentibus, & corporibus ſuis omnem immunditiam, & nequitiam eiſciant. Hoc officio uſus eſt Ieſus, quando ſaluam ſua tetigit aures, & linguam ſurdi, & muti; dicens, effeta, quod eſt adaperire: propter quod datur intelligi, ſpiritualiter debere aperire corda hominum, ut expulſo Dæmone de corde ſuo, Spiritus ſanctus ingredi poſſit, & ibi habitare: Exorcifta enim græcè, latinè dicitur adiurator, uel increpator.

Ad Acolitum pertinet, luminaria præparare, & accendere in Eccleſia, curam portare, dum legitur Euangelium, & ſacrificium offertur, ad demonſtrandum ſignum lætitiæ. Unde Acolitus græcè, ceroferarius latinè dicitur. uinum, & aquam ad miniſterium ſanguinis Chriſti miniſtrare, illa que diacono præſentare.

5
Officium
Offitij.

Officium
Lectoris.

Officium
Exorciftæ.

Officium
Acoliti.

De Sacramento

rare. Studeant ergo susceptum officium dignè implere; non enim Deo placere poterunt, si lucem Deo manibus proferentes, operibus tenebrarum inferuant.

Officium
Subdiaconi.

Ad Subdiaconum pertinet calicem, & patenam alteri deferre, & diacono tradere, eique ministrare. ideo subdiaconus dicitur, eo quod subiacet officio, & præcepto diaconi. Ampollinas seu urceolos cum uino, & aqua ei porrigere, manutergium, & bacilem tenere, pro lauandis manibus, cum aqua ante altare: diacono, uel præbitero præbere, pallas altaris, & corporalia abluere. uerum in alio uase lauari palles, & in alio corporalia: & in uasibus, ubi Corporalia, & pallæ lotæ fuerint, nullum aliud linteamen lauari debet. Scipsa locionis aqua in baptisterium mergi debet. Studeant itaque, ut ista uisibilia ministeria, quæ diximus, nitidè, & diligentissimè complentes, inuisibilia horum exemplo perficiant.

Ordo unde
dicitur sa-
cer.

Hic est primus ordo, qui sacer uocatur, ratione sacræ materiæ, circa quam eius officium exercetur. Cui præcipitur lex continentis; quia propinquantes ad altare & uasa corporis, & sanguinis Domini portantes, mundi esse debent: pro quibus dicitur, Mundamini, qui fertis uasa Domini. Ita que hucusque sunt liberi, ut possint pro arbitrio ad secularia uota transire. Quod si hunc ordinem suscipere uelint, amplius non licebit a proposito resiliire, sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuo famulari, & castitatem, illo adiuuante, seruire oportebit, itaque in Ecclesiæ ministerio semper esse mancipatos: prout dum tempus est, cogitare debent, si castitatem seruire poterunt, alias melius est nubere, quam uirg. Et qui alio mundano proposito hunc ordinem suscipit, ne miretur, si adueriatur sibi Deus, & in malum finem incidit. Hoc officio usus est Dominus, quando linteo se præciinxit, & mittens aquam in peluim, pedes discipulorum lauit. Io. cap. 13.

Officium
Diaconi.

Ad Diaconum pertinet, celebranti sacerdoti assistere, in patena, & calice ministrare; unde diaconus græcè, latinè minister sonat: pertinet etiam in altario disponere, mentam Domini componere, & uestire, crucem ferre, prædicare, i. legere Euangelium, & quandoque Epistolam, deficientibus subdiacono: ad ipsum quoque pertinet officium præcum, i. litanias dicere; nomina baptizandorum, mortuorum, & excommunicatorum recitare. Can. Legum. 2. q. 1. præmonere populum, ut aures ad Deum habeant in benedictione Episcopi, quando dicit, humiliare uos ad sanctam benedictionem; donare pacem, dum dicitur, Agnus Dei: annuntiare festiuitates. & ministrare præbitero in omnibus sacramentis: & quandoque baptizare ex commissione. Cogitandum est igitur magnopere, ad quantum gradum in Ecclesia ascendit Diaconus. Sanè in ueteri lege ex duodecim una tribus Leui electa est; quæ speciali deuotione tabernaculo Dei, eiusque sacrificiis deserviret: quod enim a Moise Num. 4. factum est: hoc in nouo testamento representatur. Vnde & leuita dicitur, & ideo super leui humero ei stola ponitur; quia quidquid laboris in hac uita toleratur a diacono, quasi in leua portatur: ut intelligat, se accepisse ignum Domini serua; quod ponitur in sinistra, ad significandum se subijci Domini timori. ideo antequam ordinetur, probari debet in uita & moribus, ut ministrans altari, nullum crimen habeat. Sit igitur exentus a carnalibus desiderijs, & terrenis concupiscentijs, que militant aduersus animam: sit item nitidus, mundus, purus, & castus, sicut decet ministrum Christi. Hoc officium exercuit Christus, dum post carnem, sacramentum corporis, & sanguinis discipulis dispensauit. & quâdo Apostolos in hortu a somno excitauit, ut orarent, dicens, uigilate, & orate. ne intretis

tis in tentationem.

De Præbiterum pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in Altario Dei consecrare, Orationes dicere, & dona Dei benedicere, præfisse, prædicare, & baptizare. Cum magno quippe timore ad tantum gradum ascendendum est, ut dignè illud suscipiatur, ac susceptum laudabiliter exequatur, Et ideo dum ordinatur, iunguntur ei manus, ut intelligat, se accepisse gratiâ consecrandi, & charitatem, ut illius operibus ad omnes se extendat. Accipit etiam calicem cum uino, & patenam cum hostia, ut sciat se accepisse potestatem offerendi hostias Deo placabiles. Accipit quoque stolam, quæ ponitur super utrumque humerum, significans, se debere esse munitum armis iustitiæ contra aduersa, & prospera.

Qualis esse debeat præbiter, Paulus ad Timotheum scribens, ostendit: ubi nomine Episcopi, præbiterum alloquitur, eo quod tunc temporis omnes præbiteri Episcopi erant. Et Augustinus narrans, quas condiciones præbiter habere debet, dicit. Sacerdos debet esse alumnus a peccatis segregatus, rector, & non raptor, speculator, & non spiculator, dispensator, & non dissipator. Pius in iudicio, iustus in consilio, deuotus in Choro, stabilis in Ecclesia, sobrius in cæna, prudens in læticia, purus in conscientia, assiduus in oratione, humilis in congregatione, patiens in aduersitate, lenis in prosperitate, diues in uirtutibus, sapiens in sermone, uerax denique in prædicatione. Et ideo uocatur præbiter, quod est nomen Græcum, latinè dicitur senior, non propter ætatem senilem; quia iam in uigesimo quinto anno Ecclesia ordinari permittit, sed quia senes, morum prudentes, & uirtutibus ornati, conuersationis maturitate, alios in populo præcellere debet. Vnde Sap. 4. dicitur. Senectus uenerabilis est, non diuturna, nec annorum numero computata, cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis, uita immaculata. Vocatur etiam sacerdos; quia sacrum dat, uel quia est sacer Dux: sicut enim Rex a regendo, ita sacerdos a sacrando dicitur. Aduertant igitur, qui sacerdotium petunt, quique eos ordinant, & multo magis, qui eos approbant. Hoc autem officio usus est Christus Dominus, quæ est sacerdos, & hostia, dum in ara crucis pro nobis peccatoribus se ipsum obtulit immaculatum Deo.

Habemus ergo septem ordines, cum suis officijs, & ministerijs; inter quos præcipuus est ordo sacerdotalis ut dictum fuit supra. Omnes autem prædicti generali uocabulo Clerici appellantur. Verum qui prima tonsura initiati sunt, propriè Clerici dicuntur: quia in sortem Domini destinati sunt: clericos enim Græcè, fors dicitur. Omnium autem clericorum insignè est, coronam ferre, quam Petrus primum portauit, in signum spine coronæ Domini. corona etiam significat Regale decus: quia ministri Ecclesiæ Reges esse dicuntur. teste Petro, Vos estis genus electum, Regale sacerdotium; eo quod alios regere debent. Hodie quippe in Clericis secularibus non est in usu, quia totum caput tonduntur, sed solum in Religiosis; debent tamè clericam saltim ferre, id est capitis rasuram, seu summitatem capitis rasam, significando, quod eorum mens ad Dominum libera monstretur, Denotat etiam contemplationem: & ideo conuersi non raduntur, sed tonduntur, quia ipsi non contemplant. Paulus hormitanus ait, peccare mortaliter non ferentes tonsuram, seu clericam in c. Siquis. De uita & non est clericus, sed hoc non est simpliciter intelligendum, secundum Siluest. sed, dum contemptus interuenit, existentes autem in dignitate benè peccant mortaliter, ipsam non ferentes.

Officium

6

7

Clerica
quid sit, mi-
fiat.

De causa Efficiente Ordinum.

VT autem sciatur, quæ sunt de essentia sacramenti Ordinis, examinabimus omnia, quæ in illo accidunt, per quatuor genera causarum, ut nobis mos est. & primo quantum ad causam efficientem, quaeritur. Quis ordines conferre potest? Dicitur. Omnis, & solus Episcopus ritè factus, omnes ordines, de iure, & de facto conferre potest. Can. Præbiteris dist. 68.

Dico (omnis) etiam si esset hæreticus, præcisus ab ecclesia, uel schismaticus, uerè ordines conferre uerum, tam conferens, quam suscipiens ordines, in tali casu peccaret mortaliter, nisi suscipiens hoc ignoraret. Quòd autem ordinatus ab huiusmodi uerè ordines suscipiat, habetur Can. Sicut semel, dist. 68, & Can. Quamuis, de consecratione, dist. 4. Eadem enim ratio est de ordine, ut de baptismo, non enim sua propria potestate hoc faciunt, sed Christi, cuius uicem gerunt.

Sed dubium est, si hoc idem facere possunt hi, qui ab eisdem hæreticis ordinati sunt. Dicitur, quòd sic; nam dñi uerè ab hæreticis ordinati sunt, uerè ordines susceperunt: quia facere intendebant, quod facit Ecclesia: ita & ipsi dum idè faciunt, uerè ordines conferunt. Quòd uerò ita conferentes mortaliter peccent, clarum est, quia contra præceptum Ecclesiæ faciunt, eis hoc prohibèdo. Quòd etiam ordines suscipientes peccent, probatur: nam qui se submitit ab eo ordinari, cui inerdicita est ordinatio, eius criminis particeps efficitur, unde sicut ordinantes perniciosè conferunt, ita & ordinati perniciosè suscipiunt: & consequenter gratiam sacramentalem non suscipiunt, sed tantum characterem ordinis: uirtute cuius post reconciliationem, ordines exercere ualebunt. Eadem ratio est de Episcopo Excommunicato, suspenso, uel degradato: quia per has pænas non amittunt potestatem; aliud est enim absolutè posse, aliud est ordinatè, & ritè posse aliquid facere. Et quid dicendum de Episcopo simoniacò? Conferre quidem ordines, sed peccat ut supra: ordinatus autem si scienter consentit, incidit in pænam suspensionis ab ordine. Can. si quis, t. q. 1. Si autem ignoranter, quia occultus erat, & ab Ecclesia toleratus, secundum aliquos Canonistas, non habet executionem ordinis, sed facilliter cum eo dispensatur, propter uerbum (misericorditer) in dicto Can. positum. Si uerò cogitur ab Episcopo simoniace, ut ordinetur, non indiget dispensatione, secundum Glo, ibi. Quòd intelligendum est, secundum D. T., & Siluest. Verbo ordo 3. §. ultimo, quando simoniam incurrit per aliam causam quam per susceptionem ordinis: unde si simonia esset in ordine, non tenetur, nec debet obedire, etiam si excommunicaretur. De eo etiam (omnis) nisi renunciauerit Episcopatum, & quo ad locum, & quo ad dignitatem: tunc enim non potest conferre ordines, nisi minores tantum. Extra de ordi. ab eo Episcopo, qui renunciauit Episcop. cap. 1. Si autem renunciauit quo ad locum tantum, potest ordines omnes conferre cum licentia ordinarij, ubi ordinationem tenere uult.

Dixi (solus) sicut enim in Republica terrena ad solos magistratus superiores pertinet dispensare inferiores artes, & officia, & disponere de bonis communibus: ita in Republica Ecclesiastica, & spiritali, ad Episcopalem dignitatem pertinet ordines, & officia Ecclesiastica tradere, & populum in fide cõfirmare, uasa, & uestes, quibus in Ecclesia utimur benedicere, uirgines consecrare, & similia facere.

Dixi

Dixi (ritè factus) si enim non esset baptizatus non recepisset ordines, nec illos conferre posset, immo nihil facit. Capitulo primo, de præbitero non bapt. Si autem esset quidem baptizatus, sed non haberet sacerdotium, quamuis esset consecratus, consecratio non teneret, & consequenter non omnes ordines dare posset; quia fundamentum talis consecrationis est sacerdotium; Si uerò factus est sacerdos per saltum, non potest dare illum ordinem, quo ipse caret, & quo ad alios est suspensus donec accipiat illum ordinem, quem reliquit, ut aiunt doctores, referente Silu. Verbo Ordo. 1. §. 1.

Dico (de iure) ad denotandum, quòd licitè, & ordinatè solis suis subiectis ordines conferre potest; uel alienis cum licentia suorum ordinariorum, uel Papæ, itaque si scienter uel aliqua affectata ignorantia, sine licentia, non subditum ordinauerit, per annum a collatione ordinum suspensus est.

Et postquam eius suspensio fuerit manifesta; eius subditi sine eius licentia, a vicinis Episcopis ordinari poterunt. Capitulo Eos, de temp. ordi. in 6.

Dixi etiam (de facto) quoniam ordinando contra omnia iura, ut dictum est, ordinatio ualida est, ipse autem in sui perniciem ordinat. ait. enim Diu. Tho. Si Episcopus ordinat indignum, contra ordines sacri Concilij Tridentini scienter, peccat mortaliter; quia domino suo infidelis est, committens in idno eius ministerium, in detrimentum Ecclesiæ, & honoris Diuini: unde sancti Patres aiunt, melius est, habere paucos bonos, quam multos malos. Can. Tales, distinctione 23. Si autem ordines confert ante legitimam ætatem ut infra dicitur, pænam suspensionis incurrit per annum, capitulo, Nullus, de temp. ordi. in 6.

Dixi (omnes ordines) propter aliquos potentes aliquos ordines conferre, qui non sunt Episcopi: ut præbiteri Cardinales, qui omnes ordines minores conferre ualent: idem possunt omnes Abbates exempti mitriati, circa eos, in quos habent Ecclesiasticam iurisdictionem, & similiter primam tonsuram. Simplex sacerdos quoque ex Papæ commissione prædictos ordines conferre potest: non autem ordines maiores, ut Inno. cap. Quanto, de consue. uolebat: huius rationem assignat. D. T. dist. 24. & ita practicatur, ait Siluest. Verbo Ordo. 3. §. 7.

De Causa Formali & Materiali.

Sicut cætera sacramenta constant, ex materia, & forma, scilicet uerbis, & rebus; ita & hoc sacramentum. Verum forma in hoc exprimi debet, per uerbum imperatiui modi, ut in Concilio Florentino declaratur, dicendo, Accipe potestatem, & cætera, ut per singulos ordines dicemus: Ratio huius diuersitatis ab alijs est; quòd alia sacramenta ordinantur ad sanctificandum hominem in se, ut est persona particularis: puta baptismus ordinatur ad ablutionem animæ baptizati: ideo per uerba indicatiui modi, scilicet, ego te baptizo, illa regeneratio significatur: sed hoc sacramentum non est institutum ad sanctitatem hominis, ut est priuata persona; sed in ordine ad populum, ut est pars reipublicæ Christi, in qua

Pars Quarta

E b con-

De Sacramento

constituitur minister: & ideo in creatione talis ordinis, & officij verba exprimuntur per modum imperatiui, dicendo, accipe potestatem, & cetera, tradendo ei materiam, idest rem illam, circa quam usus illius potestatis versari debet; ut per illud signum exterius intelligatur potestas; quæ interiorius acquiritur: sicut dum creatur Rex, dicitur, accipe potestatem regendi populum, tradendo ei sceptrum in manus: Hæc autem potestas ordinis; licet sit a Deo, tanquam a principali agente; tamen traditur ab Episcopo, per uerba, accipe, tanquam a ministro Dei: est enim hoc peculiare huic sacramento, ut potestas, quæ est in ministro, tradatur suscipienti sacramento, assimilando ordinatum sibi, circa effectum, quem producit (ut Ignis assimilatur sibi passum, generando in ligno formam ignis) dicendo, accipe potestatem, scilicet qua ego polleo: & ideo non potest conferre ordinem, quem ipse non habet, ut supra dictum est. In alijs sacramentis non est sic; potest enim non baptizatus baptizare, non confirmatus confirmare; ita que per effectum, qui in illis confertur, suscipiens sacramentum assimilatur Deo, & non ministro.

IO
Materia
sacramentali
ordinis.

Materia est illa res, quæ traditur suscipienti ordinem; quæ est diuersa in singulis ordinibus; sicut diuersi gradus ordinis ad diuersa officia destinantur, ut iam supra uidistis. Hæc autem materia, ut ait Diu. Tho. in quarta distinctione 27. non applicatur suscipienti, tanquam res, habens uirtutem conferendi talem effectum, sicut aqua baptismalis, quæ dum applicatur capiti baptizandi, mediancibus uerbis formæ, per illum contactum, habet uirtutem abluendi animam a sorde peccati; sed traditur, ad determinandum tantum intentionem ministri, intendentis dare talem potestatem, & ad explicandam facultatem illam, quam tradit: puta in ordinatione diaconi dicitur, accipe potestatem legendi Euangelium, &c. & cum traditur liber Euangeliorum, non urceolus, uel calix; quia per hoc non determinatur sua intentio, in dando facultatem legendi: & ita in alijs intelligendum est. Nec per hoc intelligas, rem illam traditam non esse necessariam: est enim materia sacramenti necessariò concurrens ad utrunque effectum sacramenti, scilicet gratiam, & characterem; quia est pars sacramenti concurrans simul cum forma, ut de alijs sacramentis dictum est; sed intelligas, ut dixi, scilicet non traditur per modum rei, in qua sit uirtus sanctificandi, & conferendi effectum, ut est in aqua baptismali, oleo confirmationis, & extremæ unctionis; sed tantum ad designandum talem effectum, seu potestatem: hinc in illis sacramentis materia benedicatur. hic uerò minime.

Et quia in hoc sacramento tot sunt formæ, & materiæ diuersæ, quot sunt gradus ordinis diuersi: ideo de singulis sigillatim, & per ordinem dicendum est.

Et primo de sacerdotio, cuius munus, quia est Eucharistiam consecrare, & reliqui ordines referuntur ad ipsam, omnium dignissimum est, reliqui uerò, quo ad ipsam Eucharistiam propinquius accedunt, eo sunt digniores, ut diaconatus subdiaconato, & reliqua.

Ordini
sacerdotali
quæ ceteris
uicem effert
minister.

De essentia ordinis sacerdotalis est traditio calicis cum uino & aqua, & patenæ cum hostia superposita: quæ res debent tangi ab ordinando, dum episcopus profert uerba formæ dicti ordinis significantia talem actum sacer-

Ordinis.

194

sacerdotalem: Forma autem est hæc. Accipe potestatem, offerre sacrificium Deo, missamque celebrare tam pro uiuis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Et in hoc actu simul imprimitur character, & confertur gratia sacramentalis, si obex non ponitur. Reliqua, quæ in hoc sacramento, idest ordine sacerdotali fiunt, sunt sacramentalia, scilicet unctio manuum, impositio calicis, & impositio manuum super caput, dicendo, accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta erunt: in quo actu traditur potestas audiendi confessiones, & absoluendi peccata.

Non desunt, qui dicant, hunc sacerdotalem ordinem non perfici, usque ad manus impositionem, dum Episcopus dicit, accipe Spiritum sanctum quorum &c. quæ uerba pertinere dicunt ad eius formam tanquam partem eius essentialem: unde per totalem, & integram formam datur duplex potestas, scilicet, & consecrandi corpus, & sanguinem Christi: quæ potestas exprimitur in traditione calicis & patenæ; & absoluendi a peccatis, quæ exprimitur in manuum impositione: ex quo sequitur, characterem non imprimi, nec gratiam conferri, donec ultima forma recitetur, cum manuum impositione: eo modo, quo accidit in sacramento extremæ unctionis, ubi eius effectus datur in prolatione ultimæ formæ; & consequenter si talis ultimus actus omittatur, reiterandus est Ordo, secundum eos, Et si insistetur, per Can. Præsbiter. de sacramentis non iterandis, quòd illa manus impositio non est de essentia ordinis sacerdotalis; eo quod ibi præcipitur, in casu, quo omitteretur, illud tantum suppleatur in alia ordinatione: quod, si esset de essentia, non ita præciperetur, sed oporteret totum iterari. Respondetur, quòd ibi loquitur de illa manuum impositione, quæ fit in principio ab Episcopo, & omnibus sacerdotibus illic existentibus, ut notat ibi Glo. & non de ista ultima, ubi confertur potestas super corpus Christi mysticum.

His tamen non obstantibus, contrarium est tenendum, ut dictum est superius: quia est opinio communior; tum etiam quia in Concilio Florentino nulla alia mentio fit de materia, & forma huius ordinis sacerdotalis, nisi de traditione calicis, & expressione illorum uerborum; per quæ datur potestas consecrandi.

Verum in modo intelligendi negotium, est difficultas: nam ex Diu. Tho. non habetur clarè, quid dicendum contra reprobata opinionem, nisi quòd in traditione calicis ordinandus fit sacerdos, per quam traditionem imprimitur character sacerdotalis, cui annexa est potestas etiam remittendi peccata. Sotus autem intelligit sic istam opinionem, scilicet quòd homo in traditione calicis accipit potestatem super utrumque Christi corpus, uerum scilicet per facultatem consecrandi, & mysticum per facultatem absoluendi. Itaque si casu non imponeretur manus in caput in fine cum recitatione illorum supra dictorum uerborum, adhuc posset absoluere, & ligare, quantum est ex parte potestatis ordinis: quòd dico, quia ultra hoc requiritur iurisdicctio, ut in sacramento poenitentiae dictum est. Et si quaeratur, ad quid deseruit illa manuum impositio cum recitatione uerborum, si sine illo actu ad huc potestas datur? Respondet, per illa uerba non traditur noua potestas, sed explicatur, quæ prius collata fuerat; nam cum non posset deceter utraque forma simul coniungi, institutum fuit, ut seorsum proferentur. Hoc autem probat, hoc modo; si non acciperet utranque potestatem sa-

mul, sequeretur, quod tradita priori potestate consecrandi, si casu Episcopus moreretur, nec esset alius, qui posset manus impositionem supplere, ordinatus ille non esset simpliciter sacerdos, neque posset a peccatis absolueret, etiam si haberet iurisdictionem Episcopalem. Et si instetur contra dictam opinionem. Christus has duas potestates seorsum dedit; ergo ita sunt dandæ. Respondet, Christus per potestatem excellentiæ potuit hoc facere; sed Episcopo non fuit concessum, ideo utranque dedisse in calicis traditione, concedendum est. Et confirmatur; nam aliàs deberet cõcedi contra omnes, quod in sacerdotio dantur duo characteres, vnus ad consecrandum, alter ad absoluendum, & ligandum.

Rationes ite non sunt dignæ Soto, ideo relinquendo suam potius affectio nem quam rationem, melius dicamus cum Richardo in quarta distinctione 25. articulo quarto, quæstione tertia, scilicet, quod ordo sacerdotialis perficitur in traditione calicis, & patenæ cum materia consecranda, & in hoc actu imprimitur character, & confertur gratia sacramentalis: potestas autem absoluedi, & ligandi, datur in impositione manus cum recitatione illorum uerborum. Accipe Spiritum sanctum &c. Et confirmatur auctoritate Ecclesiæ, quæ præcipit, ut ordinati simul cū episcopo ordinante consecrent, recitando canonem; ut in pontificali Romano habetur, quod non facerēt si non essent ordinati sacerdotes, nam illa manus impositio fit post consecrationem in fine missæ.

Ad rationes Soti respondeo, & primo ad id, quod dicit, sequeretur, quod si Episcopus moreretur, antequam imponeret manus, nec esset, qui illum actum suppleret, ordinatus non esset simpliciter sacerdos: dico quod utique esset simpliciter sacerdos, per actum primarium, & principalem, scilicet per habere potestatem consecrandi; ideo enim dicitur sacerdos, quia sacrum facit, & non quia absoluit, ad hunc enim actum primarium ordinatur sacerdotium: secundarius autem actus, qui est potestas absoluendi, ordinatur tantum ad disponendum hominem ad dignè sumendum sacramentum ipsum. Et ideo si omittatur, sufficit, vt suppleatur sine ordinis reiteratione. Ad id, quod dicit, nec posset a peccatis absolueret, & quid mirum, si deficeret qui ordinare posset, quod etiam deficeret, qui absolueret posset. Sed neutrum unquam deficit. Ad id, quod dicit, de potestate excellentiæ, Replico, quod in Christo est potestas Excellentiæ non solum, ut faciat, quod vult, sed etia, ut instituat prout placet, sicut enim instituit sacramenta hoc modo, ita potuit alio modo institueret, unde non est inconueniens institueret, ut hæc duæ potestates seorsum ab Episcopis dentur, ut ipsemet dedit; quia non est de necessitate ordinis, ut simul in unico actu dentur.

Ad sequellam scilicet, ergo in vno ordine essent duo characteres. Respondetur, negando sequellam; nam character imprimitur in primario actu, ut dictum est; in secundo actu postea idem character extenditur ad alteram facultatem, ut valeat pro utrisque effectibus.

Ad rationes primæ opinionis contrariæ responderetur, quod illa verba, acci pite Spiritum sanctum, & cætera, non possunt esse forma partialis, & completa præcedentis formæ; haberet enim propriam materiam partialem, ipsi correspondentem: quæ forma, aut deberet esse differēs specie a prima, ut in sacramento Eucharistiæ accidit, aut differens numero, ut in sacramento Bete

mæ

mæ unctionis diximus: sed neutro modo est hic, ut ait Richard. Nisi dicere velles, quod manus impositio sit pro materia; quod est ridiculum: nam materia esse debet signum sensibile exterius, per uerba formalia significatum, quod hic non apparet. Vnde quamuis, ut ait Richardus, post resurrectionem dederit potestatem super actum secundarium sacerdotio relatum, tamen in cæna propriè ordinauit eos sacerdotes, dicendo, hoc facite in meam commemorationem; in quo actu character imprimitur, ut dictum est.

Dubitatur hic, an si traderetur calix sine uino, uel aqua, aut patena sine hostia, conferretur sacramentum? Dicitur, si deficeret tantum aqua, esset sacramentum; quia aqua non est de essentia Eucharistiæ, ut dictum est in cap. de Eucharistia; si autem deficeret uinum, aut panis, non esset collatus ordo; quia deficit materia propria sacramenti: hæc enim differentia est inter subdiaconum, & præbiterum, subdiaconus, quia altari deferuire debet, & calicem & patenam ad usum sacrificij deferret; traduntur calix, & patena uacui, præbiter autem quia sacrificium offerre, & materiam consecrare debet, traditur ei calix, & patena cum materia consecranda.

In ordinatione Diaconi imponitur ei manus super caput, dicendo, Acci pe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini. Deinde Pontifex ponit stolam super humerum sinistrum, dicens accipe stolam candidam de manu Domini, imple ministerium tuum: potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam. Postremo tradit librum Euangeliorum in manum dexteram ipsius, dicens, Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro uiuis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Et in hoc actu perficitur ordo diaconatus: quia prædicta uerba se habent, ut forma, & traditio libri, ut materia: quæ uerba cum traditione libri simul concurrere debent, ut de aliis sacramentis dictum est. vnde si solus hic actus tradendi librum omitteretur, non est diaconus ordinatus: quia in hoc actu imprimitur character, & confertur gratia. Sed si omitteretur aliqua alia prædictarum cæremoniæ: ordo diaconatus in traditione libri datus esset. Sed quid agendum in tali casu? Supleatur illa tantum cæremonia, quæ omissa fuit. Cap. Præbiter, quo supra.

Quod autem diaconi in sua ordinatione monentur, eorum officium esse prædicare, & baptizare, ut supra diximus. hoc non est ita intelligendum, quasi sit propriè munus eius: prædicare nanque propriè pertinet ad Episcopum, scilicet docere, & Euangelium exponere: sed dicitur, ad eum pertinere Euangelium recitare, articulos fidei, & decalogum exponere, per modum catechismi: & ita exponit Glo. uerba Isidori in Can. Perlectis. Quantum autem ad baptizare, hoc proprium est sacerdotis: sed in tantum dicitur, in quantum in primitiua Ecclesia, propter raritatem sacerdotum, & copiam populi, qui currebat ad baptismum, permittebatur Diacono ex commissione solemniter baptizare: sicut nunc ex commissione permittitur eisdem prædicare.

In ordinatione subdiaconi, primo Pontifex tradit ei calicem uacuum cū patena superposita, deinde Archidiaconus tradit ei urceolos, & bacile cum manutergio; quo facto, ordinandi genuflectunt ante Pontificem, & Pontifex omnibus dicit. Videte cuiusmodi ministerium uobis traditur, ideo uos

Dubium
circa ma
teriam ræ
lis ordinis

De Sacramento

admonéo, ut ita uos exhibeatis, quod Deo placere possitis. Sedens postea Episcopus, ponit amittum in caput, dicens, accipe amittum, per quem designantur fructus bonorum operum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus, Sancti, amen. Postremo tradit in manum dexteram librum Epistolarum, quem, ordinando tangente Pontifex dicit, Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia Sancta Dei, tam pro uiuis, quam pro defunctis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Dubium necessarium & difficile.

Sed hic queritur, in quo istorum actuum datur proprie ordo subdiaconatus ita, ut cum eo infundatur gratia, & imprimatur character. Richardus. dist. 25. Paludanus, s. d. Tho. Socus, eadem dist. & Siluest. Verbo Ordo. l. 1. § 5. aiunt: ordo subdiaconatus datur in traditione calicis, & in hoc perficitur sacramentum, reliqua sunt sacramentalia. Huius rationem assignat. D. T. dicens. Ordinatio cuiuscunque ministri in sacramento ordinis perficitur in eius principali actu, sed ille est principalis actus, qui propinquius accedit ad ministerium Eucharistiae, ad quam omnes ordines diriguntur. Et subdiaconus propinquius ministrat porrigendo calicem, & materiam consecrandam in urceolis, quam canendo Epistolam; ergo ille actus est principalis, & consequenter in illo datur ordo, & imprimatur character. in hac ratione fundant sua opinionem.

Vna opinio.

Infirmum.

Sed contra, principalis est diacono ministrare presbitero, quia propinquius est ministerio Eucharistiae, quam legere euangelium: & tamen character imprimitur in traditione libri Euangeliorum, & tunc perficitur ordo. Præterea, Acolito traditur candelabrum cum cereo, & urceolus cum uino; & clarum est, quod propinquius est ministerio Eucharistiae traditio urceoli, quam candelabri; & tamen in traditione candelabri, ut probabitur, imprimitur character: itaque illa maior propositio. D. T. non est uniuersaliter uera. Vnde sicut fallit in istis, ita & in subdiaconatu. Respondet Richardus, quod ideo in diacono fallit, quia non potuit in sua ordinatione traditio calicis: nam cum sua potestas sit media inter presbiterum, & subdiaconum, scilicet subdiaconus habet potestatem tangendi uasa uacua ministerii, & ideo traditur ei calix uacuius, sacerdos autem habet potestatem consecrandi corpus, & sanguinem, & ideo traditur ei calix, & patena cum pane, & uino consecrando; diaconus uero habet potestatem postandi corpus in patena, & dispensandi sanguinem in calice: unde oporteret in sua ordinatione, ei tradere calicem cum sanguine consecrato, quod est indecens, & periculolum, ideo non potuit suus ordo exprimi per traditionem calicis, sed per traditionem Euangelij, qui est secundarius actus. Cui replico, quod sicut Ecclesia facere potuit, ut ordo diaconatus, per secundarium actum, id est per traditionem libri Euangeliorum, traderetur; ita & ordo subdiaconatus per traditionem libri Epistolarum, qui est secundarius actus, scilicet etiam fit in acolitatu. Et quod in facto ita sit, per pontificalem Romanum nouum ostendi potest. Et primo. Est regula uniuersalis, ut uerba forme cuiuscunque sacramenti, cum materia simul concurrere debeant: ut iam etiam in singulis ordinibus uideatur, scilicet, dum traditur materia cuiuscunque ordinis, recitantur uerba forme a Pontifice, ut iam uidistis, & uidebitis. Sed in traditione calicis in subdiaconatu non fit sic; sed primo ab Episcopo traditur calix cum patena superposita, deinde urceolus ab Archidiacono, quo facto, dicit rubrica rubea ordinandi genui: cū ante Episcopum, & Episcopus recitat hæc uerba. Videte cuiusmodi ministerium uobis traditur, &c. sed in traditione libri Epistolarum, simul recitantur per Episcopum hæc uerba, Accipe librum.

Responsio.

Replicatio.

Ordinis.

196

librum Epistolarum, &c. cum traditione libri, ergo magis uideatur, in hoc secundo actu perfici hic ordo, quam in traditione calicis. Præterea in illo signo exteriori imprimitur character in unoquoque ordine, in quo potestas, quam ille ordo respicit, significatur expressius per uerba forme sacramenti, hæc maior ab omnibus conceditur. Sed in traditione libri, uerba, quæ ab Episcopo recitantur, expressius significant potestatem, quæ confertur; quam uerba, quæ in traditione calicis recitantur, dicitur enim in traditione libri, accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia, &c. Quæ forma similis est forme aliorum ordinum, ut diaconi, acoliti, exorcistæ, & Ostiarij, ut uideri est per singulos ordines; quod non est ita in uerbis, quæ dicuntur in traditione calicis, ut bene consideranti patet; ergo &c. Tertio arguitur, si aliquis non ordinatus in subdiaconum Epistolam solenniter cum manipulo caneret, irregularis esset; sicut si eodem modo caneret Euangelium, sed ministrando in calice, & urceolo celebranti, non efficeretur irregularis, quamuis peccaret, ergo signum est, quod Ecclesia in illo actu scilicet tradendi librum, intelligit ordinem dare; sed oppositum tenet contraria opinio, circa hanc opinionem. Hæc rationes me mouent ad non concurrentium cum istis doctoribus, quas forsitan non aduerterunt, Hinc credo, quod qui ordinauit nouum pontificalem Romanum reformatum, non posuit in margine, in quo actu istorum imprimitur character subdiaconatus, sicut fecit in alijs ordinibus. forsitan propter rationes nostras ex una parte, & auctoritatem prædictorum uirorum ex altera, non se resoluit. Ideo, ut ponamus nos in tuto, melius est, ut quoties alter istorum duorum actuum in inscriptione talis ordinis ommitteretur, consueto, ut ordo reiteretur, donec ab Ecclesia declaretur. Si autem, præter istos duos actus aliqua alia cæremonia omissa fuerit, illa tantum suppleatur, ut dictum est supra.

Opinio auctoris.

IN ordinatione Acoliti, primo traditur ab Episcopo candelabrum, cum candela extincta, quod ordinandus manu dextera tangere debet; in quo actu traditionis Episcopus dicit, accipe cæroferarium cum cereo, & scias te ad accendenda Ecclesie luminaria mancipatum, in nomine Domini, Deinde Episcopus tradit eidem urceolum uacuum, quem, dum acolitus tangit, Episcopus dicit, Accipe urceolum ad sugerendum uinum, & aquam, in eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.

Hic quoque oritur difficultas, in quo istorum duorum actuum character imprimitur, ut Clericus per illum intelligatur ordinatus; si attendamus ad uerba formalia, ambo uidentur æqualiter significare, quod traditur, ac etiam profertur simul cum traditione rei: unde ex hac parte non possumus iudicare magis de una quam de altera. Si autem attendamus ad materiam, quæ traditur, D. Tho. fundans se super eandem rationem, ut supra de subdiacono dictum est, ait: character imprimi, quando porrigitur urceolus, quia est actus principalior, ex eo, quia est propinquior ad ministerium Eucharistiae, quamuis clericus denominetur ab actu secundario, qui est ferre luminaria ante presbiterum, qui actus est remotior: immo utitur eo, etiam in alijs rebus. Cuius opinionem sequitur Siluester, & Sotus, quibus supra. Sed Richardus, Bonavent. Petrus de palude, & Angelus dicunt, quod character imprimitur in traditione candelabri: ideo uocatur Acolitus, quod est nomen græcum, latine dicitur cæroferarius. Quid in hoc esset dicendum, pro nunc non habeo; nisi quod in Pontificali Romano nouo, & reformato, notatur in margine characterem imprimi in traditione candelabri. Quod cum factum sit auctoritate

Dubium de materia acolitatum.

D. Tho.

Richardus Bonauent. Auser.

De Sacramento

Ecclesia, sufficiat pro decisione. Et confirmatur, nam antiquitus mos erat, ut vireolus Acolitus, & calix subdiacono tradebantur ab Archidiacono, & Episcopus verba proferebat; vt etiam fateatur Sotus, quo supra: Qui actus si essent essentialia, vt in illis sacramentum perficeretur, aut quàm tale permitteretur: quodlibet enim sacramentum a duobus ministrari minime potest, vt scilicet unus materiam applicet, alter formam recitet, ut ait Diu. Tho. in tertia parte. quæstione 67 articulo quarto ad 3. argum. cui Sotus consentit in 4. distinctione 4. quæstione prima ad 3. argum. immemor sui in hoc loco.

IN ordinatione Exorcistæ traditur ab Episcopo liber exorcismorum, dicendo, Accipe, & commenda memoriæ & habe potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue cathecumenos. & in hoc signo imprimitur character.

IN ordinatione Lectoris traditur ab Episcopo liber lectionum, dicente, Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter impleueris officium tuum, partem cum ijs, qui verbum Dei bene ministrauerunt ab initio: & in hoc actu imprimitur character.

IN ordinatione Hostiarj traditur, pro materia, clauis ab Episcopo, quæ tægi debent ab ordinando, ut de alijs materijs, scilicet libro exorcismorū, & candela labro, dictum est. In quo tactu Episcopus recitat verba formæ, dicens, si age tanquàm Deo redditurus rationem pro rebus, quæ clauibus istis recluduntur. Et in hoc actu imprimitur character. Reliqua verò, quæ ab Archidiacono fiunt, scilicet ducit ordinatum, ut campanam pullet, Ianuam Ecclesiæ aperiat, & claudat, sunt ordinis ceremoniæ; quæ si tantum omitterentur, adhuc ordo datus esset, quia non pertinet ad essentiã ordinis, sed tantum ipse solè suppleat de sunt.

Nota de modo sup- plendi omif- sum in ordi- ne. Nota, quod tam in hoc, quàm in alijs ordinibus supradictis, quando est sup- plenda aliqua ceremonia omiffa, quæ non est de essentiã ordinis, ut per singulos ordines tactum est, dicta ceremonia supplenda est in alia ordinatione, & non extra tempus ordinandi. Cap. Præbiter de Sacram. non iteran. quia eadem ratio est de parte, ut de toto: Aduertendo, quod si quod supplendum est, actus quidam est, puta manus impositio, supplenda est quoque oratio illi actui annexa; & si est aliqua oratio ammissa, respicitur tota a principio, secundum Innocentium. & interim taliter ordinatus, donec suppleatur omiffum, non debet uti tali ordine, aiunt doctores, aliàs mortaliter peccaret. Quod autem Hostien. dicat: qui in tali defectu inuenitur, ne prodeatur, fingat, se ministrare Episcopo, ordinationem tenente; & quando est in illo actu supplendo, se prudenter ingerat, ne ab alijs notetur: hoc non est necessarium, utile tamen est in casu, quo scandalum pareret notificatio illa.

Dubium de tactu materiae. Nota opinio. Dubitatur modo, an tangere materiam, quæ ab Episcopo traditur, sit de essentiã ordinis? itaque si fortè aliquis per incuriam, uel aliud ipsam non tangeret, ordo iniatus esset? Ad hoc respondet aliqui, vt refert Diu. Tho. in argumentis, loco supra citato quos etiam Sotus sequitur cum formidine tamen, in 4. distinctione 24. q. 1. art. 2. dicentes, contactum ex parte ordinandi, non esse ita necessarium, ut aliàs ordo nullus esset. Eorum ratio est, ut supra tetigimus, scilicet, quod materia huius sacramenti in hoc differt a materia aliorum sacramentorum, ut est baptisimus, confirmatio, & extrema unctio. In illis enim residet uirtus sanctificandi hominem instrumentaliter,

Ordinis.

197

taliter, dicente Augustino. Quæ est uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat. ideo ibi tactus materiæ concurret necessario. In hoc autem sacramento, non est uirtus in materia, sed in tradente materiam, mediante ordinem, quem habet, ut dictum supra: unde materia ipsa concurret solum ad determinandum intentionem tradentis; quæ determinatio significatur per ostensionem materiæ: & ideo necessario requiritur; ut ministrans ordines ostendat, & porrigat materiam ordinis, quem confert, ad significandum sentum formæ; dum dicit accipe potestatem; & cætera. Itaque cum uirtus conferendi effectum sacramenti, qui in alijs sacramentis est gratia, existat in materia, & non in conferente (qui possit esse in peccato, & consequenter non possit illam dare, si in ipso esset) in dictorum sacramentorum collatione, contactus, ut dixi, est de essentiã sacramenti; itaque si aqua non tangeret carnes baptizandi, ut diximus in materia de baptisimo, non esset uerè baptisimus. In hoc autem sacramento, uirtus conferendi effectum ordinis, qui est character, existit in collatore, & non in materia; quia collator habens characterem ordinis confert eundem effectum, assimilando sibi passum: Itaque si non haberet talem ordinem, similem conferre non posset, ut supra dictum est. Et ideo porrectio materiæ, secundum istam opinionem, est magis de essentiã huius sacramenti, quàm suscipientis contactus.

Est alia opinio, cui inclinatur Diu. Tho. & sequitur Siluest. Verbo. Ordo. primo §. 1. & 5. & Nauarus Cap. 22. num. 17. dicens, contactum ex parte suscipientis ordinem, requiri essentialiter, aliàs ordo est nullus: quod ex uerbis formæ colligitur: dicitur enim in forma, Accipe potestatem, & cætera. quod uerbum (accipe) est correlatiuum: accipere enim refertur ad dare: cum Episcopus det potestatem, imperando, ut alter accipiat, consequens est, ut ille, accipiendo, manibus tangat: & iam in pontificali Romano nouo, expressè dicitur, quod materia tangi debeat. Caietanus in hoc est an Caietanus ceptus, nam in quo lib. 1. quæstione 16. dicit, necessario requiri contactum; in summa uerò dicit esse tantum ceremoniam. Sed sicut opinio, tenens requiri contactum tanquàm de essentiã, est securior, ita probabilior, & communior, & ideo amplectenda: & qui aliter facit, non se teneat ordinatus. Autor.

Sed ulterius quæritur, nunquid tangenda est hostia in ordine sacerdotali? Credo, quod non; nam sicut tradendo calicem cum uino, non opus est tangi uinum, sed uas cum uino; ita tradendo patenam cum hostia, non est necessarium tangi hostiam, sed patenam, in qua est hostia: error tunc esset, quando in patena non esset hostia. Nec dicendum est, ideo uinum non tangitur, quia est fluidum, & non esset decens digitos intingere in calicem; quia quæ sunt de essentiã, nullo respectu postponi debent. quia Ecclesia in essentialiter concurrentibus in sacramentis; dispensare non ualet.

Alia opinio.

Caietanus

Dubium de tactu hostie.

De Sacramento

De causa finali.

12

Quantum ad finem, id est effectus huius sacramenti, non opus est aliud dicere, quam id, quod in singulis ordinibus dictum est: effectus enim huius sacramenti, sunt illa potestas, quæ ordinato conferitur mediante charactere, qui ordinato imprimitur, & gratia sacramentalis, quæ cum reliquis sacramentis est communis.

Dubitat hic, an singulis ordinibus imprimatur character? Dicitur, & sic quia omnes ordines sunt initerabiles: nec deueniente secundo charactere, prius deperditur. Et sunt specie diuersi, sicut effectus, & actus, ad quos dispositi, diuersi sunt.

De suscipientibus ordine.

13
Dubium qui
non possunt
ordinari.
Non baptizati.

DE subiecto huius sacramenti nunc differendum est; ubi querendum est primo. Qui ordines suscipere non valent. Pro qua re notandum est: quod aliqui sunt inhabiles ad ordines suscipiendos, vel iure naturali, & Diuino, vel Ecclesiastico. Iure Diuino primo inhabilis est non baptizatus, etiam si fuerit catechumenus, aut se esse baptizatum crediderit. Cap. Veniens. de Presbitero non baptizato. nam cum baptismus sit inua omnium sacrarum entorum, qui baptismum non habet, quodcumque sacramentum suscipit, nihil facit. Secundo, sexus femineus, qui incapax est ad cuiuscunque sacramenti susceptionem: nunquam enim legitur, Christum feminas ordinasse, aut eis aliquam potestatem dedisse. Vnde Paulus in Epistola 1. ad Timoteum. c. 2. ait. Mulierem docere in Ecclesia non permittas; nec dominari in uirum. Quod multis rationibus concedens fuit: qua de re in cap. Noua. de Peniten. & remissio: Innocentius III. tanquam execrabile condemnat Abbatissas, suas moniales benedicere, aut earum confessiones audire, aut publice predicare audentes. Quo circa omnibus Monialibus, prohibetur etiam uasa sacra, & pallas sacras tangere, aut incensum ad altare deferre. Can. Sacratas. dist. 23. Et si instetur, per Can. Diaconissam. 27. q. 1. quod possint ordinari. Soluitur per Glosam ibi, quod ipse non recipiunt characterem, propter sexum incapax, ut dictum est: sed quædam benedictionem, qua possunt in matutinis homiliis recitare, & canere: sine qua benedictione alie moniales recitare non valent. Tertio, hermafroditus, inclinans ad sexum femineum. Vnde tales ordinandi non sunt, donec experiatur, qui sexus in eis præualeat.

14
Femina.

Hermafroditus.

Qui inhabiles sunt iure Ecclesiastico.

Iure Ecclesiastico inhabiles sunt non habentes usum rationis. Serui, Illegitimi, Bigami, Non habentes legitimam ætatem, Corpore uitiati, cooperantes in mortem alicuius, & denique ex quacunque causa irregularis. & suspensus.

Non habent usum rationis.

Quantum ad usum rationis non habentes, ut sunt Infantes, & Dementes; præcepto Ecclesiæ prohibentur ordinari. Dico, præcepto Ecclesiæ; nam si de facto ordinati fuerint, recipiunt quidem characterem, & verum ordinem, sed non habent executionem ordinis, & cõferens peccat mortaliter, ait Ricchar. D. T. & Bonau. dist. 25. ratio huius est; sunt enim quædam sacramenta, quæ ex parte suscipientis, actum proprium positiuum necessariorum requirunt, ut penitenti

Ordinis.

rentia requirit actum proprium contritionis, & accusationis. Matrimonium requirit mutuum consensum: & ideo ista sacramenta infantibus, & dementibus non conferuntur. Quæ autem characterem imprimunt, cum non indigeant, ex parte suscipientis, actu proprio positiuo, sed in adultis, & mente sanis sufficit non habere actum contrarium, quia uirtutes supra naturales, sicut est character, infunduntur ante actus proprios: ideo in non habentibus usum rationis, eorum collatio tenet. Vnde dum sensus uenit, ut suscipiens operare ualeat, uirtute characteris impressi, effectum sacramenti habere potest. Itaque eadem est ratio de ordine, ut de baptismo, & confirmatione. Ratio Ecclesiæ, quare ipsa prohibet ordines sacros non habentibus usum rationis, est præceptum castitatis ordini annexum, quod ipsi emittere non ualent.

15
Dualium.

Sed dubium emergit, si aliquis ordinatus esset in subdiaconum ante usum rationis, an postea teneretur obseruare castitatem? Dicunt aliqui, quod non: quia hoc præceptum Ecclesiæ de obseruanda castitate, non est uniuersaliter obligatum, ut alia præcepta Ecclesiæ, scilicet de communicando in Paschate, de ieiunando, & similia; sed est particulare conditionaliter, scilicet circa eos, qui ordines sacros suscipere uolunt; unde de natura sua requirit proprium consensum; sicut & uotum: posset enim infans, postquam ad annos discretionis uenerit, dicere, si nunc mihi ordinari contingeret, non me ordinari, ut ad castitatem non me obligarem; ideo non consensus, quia propria uoluntate non acceptauit. Itaque, quamuis in tali casu uerum sacramentum susciperet, posset tamen matrimonium contrahere: etsi ut dixi supra (non requiratur actus positiuus necessario in habente usum rationis) non tamen actum contrarium habere debet. Itaque qui per uim, & actum renitentem, ordinatus suscipere cogeretur, certum est, quod sacramentum non susciperet, ut de baptismo in adultis dictum est. Sed quid dicendum, si metu duceretur? Dico, & ordinatus per metum, etiam cadentem in constantem uirum, uerum suscipit ordinem, & eius characterem, quia ibi adest consensus, & omnia de substantia sacramenti; uoluntas enim metu coacta, uoluntas est. ut in 3. p. Summæ c. de Voto diximus. Quantum autem ad præceptum castitatis, dicunt aliqui, in foro Ecclesiæ non teneri, sed in foro animæ. Sotus uerò dist. 25. q. 1. artic. 2. dicit in nullo foro teneri.

Seruus: Manumissus.

Quantum autem ad seruos, nota, quod seruitus, secundum Hostiensem in summa, est constitutio iuris gentium, qua quis contra naturam subijcitur dominio alieno. Manumissio est datio libertatis, unde manumissus dicitur, quod postquam factus erat seruus, restituitur in libertatem. Seruus igitur Christianus, dum est in seruitute, canonice ordinari non potest, nisi prius manumittatur, id est in libertatem donetur. Si autem de facto ordinaretur in dicta seruitute, reciperet quidem characteres. Sed nunquid per illam ordinationem liberaretur a seruitute? Respondetur cum Hostiense: Si ordinatur domino sciente, liberatur a seruitute, quæ ad omnes ordines; si autem ordinatur domino ignorante, & postea contradicente, si est in minoribus ordinibus, debet ad dominum reuerti in eandem seruitutem. Can. Nulli. dist. 54. Si uerò est ordinatus in subdiaconatu, uel diaconatu, potest se redimere, uel alium pro se domino tradere, & liberum postea remanere domino inuito. Et si non habet pecuniam pro redemptione, uel alium uicarium, qui pro se seruiat, tenetur in seruitute redire, donec habeat, qui eum liberet. Et si in sacerdotem ordinatus erit, omnino liber remanet in ordine suo: tamen tenetur suo domino dare prætium, uel aliquid aliud in recompensationem, si potest. Et si nihil habet, nec est, qui

cum.

eum redimat, obligatus remanere debet, quo ad suum officium tantum, scilicet horas recitare, & missas pro domino dicere. Et si forte ordinatur ab Episcopo, uel presentatur ab aliquo sciente illum esse in seruitute; si dominus contradicit, debent ipsi pro seruo ordinato satisfacere domino. Can. Si seruus, dist. 54. Si uero natus est ex patre seruo, & matre libera, liber erit, & ordinari potest, absque omni impedimento. cap. ultimo. de Seruis non ordinandis.

16
Illegitimus. Quantum ad illegitimos; quod dupliciter sunt. primo aliqui dicuntur illegitimi ex thoro, id est nascuntur extra matrimonium. Et isti sunt pluribus modis; nam quidam nascuntur ex coitu non probato, id est ex soluto cum soluta concubina domi retenta; & isti proprie naturales, seu noti uocantur. Quidam nascuntur ex coitu reprobato, scilicet ex soluto, & adultera, uel consanguinea, & contra, uel ex Clericis in sacris; & isti uocantur Spurij. Secundo aliqui dicuntur illegitimi in foro Ecclesie; quamuis ex matrimonio; eo quod tale matrimonium Ecclesia non approbat. Et isti sunt, qui nascuntur ex matrimonio clandestino contra decretum Sacri Conci. Tridentini. scilicet sine Parocho & testibus: Vel sine monitionibus priuatis, Vel in gradu prohibito, seu alio impedimento canonico. Omnes isti dicuntur illegitimi, & ad ordines Ecclesiasticos promoueri non possunt. cap. 1. de Filiis Presbiteri. Sed queritur, an possint legitimari, & deinde ordinari. Dicitur, quod illegitimi Secundi generis possunt legitimari per Papae approbationem & dispensationem, circa canonica impedimenta; & tunc sine licentia ordinari possunt. Illegitimi autem primi generis, soli, qui sunt naturales & noti legitimari possunt: deinde sine dispensatione ordinari; reliqui autem minime. Ratio huius est; nam tempore conceptus, pater naturalis poterat mulierem illam, quam tunc cognouit, ducere in uxorem, ita que filius illegitimus, erat aptus natus legitime nasci; & ideo si postea ducit illam, quamuis post alias uxores mortuas, legitimatur filius, & ad omnes ordines admittitur. Reliqui autem illegitimi, scilicet spurij, legitimari non possunt. eo quod nunquam fuerunt apti nati legitime nasci; quia eorum conceptus fuit ex coitu, in quo matrimonium esse non poterat, licet postea tale impedimentum tollatur. extra. Qui filij sint legitimi. cap. Tanta. Sed quis dispensare possit cum illegitimo? Circa ordines minores Episcopus; circa uero maiores solus Papa; cap. 1; qui, de Filiis presbiterorum in. 6. Si autem Religionem ingredi uult, ad omnes ordines promoueri potest. cap. 1. extra de Filiis presbiteri; & dist. 56. quod est uerum de iure antiquo. hodie per extrauagantem Sixti. v. prohibetur. uide illam super hoc. Dixi supra (nascuntur ex Clericis in sacris) nam si filij presbiterorum nati ex legitimo matrimonio, antequam sacros ordines susceperunt, sunt legitimi. Quid dicendum, si aliquis ignorans se esse illegitimum, ordinatus fuerit? Respondet Hostiensis: probabilis ignorantia omnes excusat. Si autem de hoc conscientiam habet, quamuis propter honestatem non prodatur, secretè dispensationem impetret, quae facillime obtinetur. & interim ab ordinis executione absteineat.

Si autem queritur, quare illegitimi prohibentur ordinari? Respondetur, primo propter ordinum dignitatem, qui talibus uilibus personis conferri non debent. Secundo propter parentum criminis detestationem. Tertio, quia saepe filij in peccato nati, patres in tali crimine imitari solent. 6. q. 1. Can. si quis. & ideo sepe his, nisi sint probati uere, dispensari non solet.

Quantum ad Bigamos. Nota, quod Bigami quoque sunt iure Ecclesiastico inhabiles ad ordines suscipiendos, propter preceptum Apostoli. prima Timothei c. 3. & habetur cap. 1. extra de Bigamis ordinandis. Et merito: nam, per sa-

17
Bigamus.

cramentum ordinis, homo efficitur minister sacramentorum in populo. unde non debet pati aliquod defectum sacramenti: & quia bigamia defectum in sacramento matrimonij inducit, ideo Bigami ab ordinis sacramento excluduntur. Tunc autem sacramentum matrimonij defectum patitur, quando in eo non inuenitur integra significatio sacramenti. Cum autem in sacramento sint duo, scilicet consensus animorum, & commistio Corporis. Cap. Debitum. De Bigamis. Primum significat charitatem, quae consistit in spiritu inter Deum & animam iuxta illud Apostoli. Qui adheret Deo, unus spiritus est cum eo. Secundum significat unionem humanae naturae cum diuina in Christo, iuxta uerbum Ioannis c. 1. Et uerbum caro factum est. quod Paulus exponens, super illis uerbis Gene. Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, dicit. Propter hoc erunt duo in carne una, Et subiungit. Magnum sacramentum. Ego autem dico, in Christo & Ecclesia. Unde sequitur, quod ad perfectam sacramenti significationem pertinet, ut uir sit unius uxoris uir, & uxor unius uiri uxor, alias eorum caro diuiditur, & non seruat significationis unitatem. Hinc fit, ut eum homo per matrimonij iterationem defectum quendam inducat, circa unitatis significationem: ideo Ecclesia, ob sacramenti reuerentiam, ipsum inhabilem ad ordinum susceptionem declarat. Unde Bigamia sic describitur.

Bigamia est irregularitas, seu impedimentum quoddam proueniens ex defectu sacramenti. (Matrimonij.)

Bigamia quid.

Hic autem defectus cum multis modis accidere possit, hinc oriuntur multae species bigamiae. Primo Bigamia est triplex, scilicet Vera, Interpretatiua, & similitudinaria. Bigamia uera est, quando quis accipit duas uxores legitimas successiue, & cum utrisque consumauit: Can. 1. dist. 27. Dico (successiue) quia de iure, simul haberi non possunt. Dico (cum quibus consumauit) quia si forte unam cognouit, & alteram uirginem dimisit, uel ita mortua est, non dicitur bigamus. Cap. Debitum. de bigamis, quia non dimisit carnem suam, & consequenter non adest praedicti significati defectus. Vel quando accipit uirginem a primo uiro cognitam. cap. De bigamis. eo titulo. quia matrimonium cum uirgine eundem defectum inducit, nisi uirgo relicta fuisset a primo uiro. ideo dixi. (cognitam a primo uiro) quia si non esset cognita, non haberet praedictum defectum; quamuis ab illo desponsata fuerit. Vel quando duxit duas uxores unam de iure, & alteram de facto, siue duxerit secundam uiuente prima, siue successiue unam post alteram, & ambas cognouit, ratione qua supra. Bigamia interpretatiua est, quando quis ducit corruptam ab alio, & ipsam cognoscit, Vel quando quis cognoscit propriam uxorem, postquam cognita est ab alio; siue illud sciat, siue non. Quae duae species improprie dicuntur Bigamiae. Bigamia si similitudinaria est, quando clericus in sacris, uel religiosus post professionem contrahit matrimonium de facto, siue cum uirgine, siue cum corrupta; quod licet non sit uere matrimonium, efficiuntur irregulares, & inhabiles ad ordines superiores, tum propter reuerentiam sacramenti, tum propter eorum in continentiam. & ideo ut bigami puniantur, quamuis ueri bigami non sint. cap. Nuper. & cap. A nobis. eod. titulo. Dicitur similitudinaria, eo quod prius mediante uoto castitatis Christo desponsati erant. Sed quis dispensare possit cum Bigamo? Dicitur, in ordinibus minoribus dispensat Episcopus, in maioribus autem solus Papa. Nota, quod habentes plures concubinas bigami non sunt, sed ut simplices fornicarij tractantur. Cap. Quia. de Biga. Nota quod clerici in minoribus ordinibus matrimonium contrahere possunt. & si mortua prima uxore i Clericatu permanere uelis, gaudet priuilegio clericali: uerum si effugerit bigami, & in uera, aut interpretatiua bigamiam, clericali priuilegio priuari debet.

Bigamia quoruplex.

Bigamia interpretatiua.

Bigamia similitudinaria.

De Sacramento

& additi essent foro seculari; non obstante quacunque consuetudine. Vnde si tonsuram, uel habitum clericalem ferre præsumperint, excommunicari possunt. cap. Altercationis de Bigamis. in 6.

Quantum ad ætatem, Nota. Quamuis iure diuino, etas substantiam ordinis non impediatur, tamen etas quæ requiritur in vnoquoque ordine, iure Ecclesiastico præscripta est. ita, ut ante tempora ab Ecclesia statuta, nullus legitime ordinari queat. Hæc autem etas in prima tonsura, & minoribus ordinibus, definita est, ut nemo illos suscipiat ante septennium, ut in Clementina Gener. de etate, & qualitate. Qui ordines licet simul dari possint, tamen per Sacrum Concil. Tri. decernitur, ut sigillatim dentur, per temporis interstitium. atque ita de gradu in gradum ascendant; ut in eis cum etate crescat etiam & uita meritum, & doctrina maior. Verum post acolitatum, ad minus annum vnum expectari debet, antequam subdiaconatus ordo suscipiatur. Quæ omnia intel liguntur obseruanda, nisi necessitas aliter expedire docuerit; quæ arbitrio Ordinarij relinquuntur. Subdiaconi autem ante uigesimum secundum annum, Diaconi ante uigesimum tertium, & Presbyteri ante uigesimum quintum, sciatur, se legitime ordinari non posse, ut per S. Concil. Tri. Sess. 23. c. 11, & 12, statutum est. Quod statutum extenditur etiam ad Regulares, non obstantibus eorum priuilegijs super hoc; quæ per dictum Concil. excluduntur. Quod tempus intelligitur, cum attingerint vnum diem ad minus de prædictis annis. Qui autem contrafecerint, incurrunt pœnam suspensionis illius ordinis, donec a summo Pontifice fuerit absoluti: ut habetur in Bulla Pii secundi super hoc edita; quam bullam in 3. parte nostræ Summæ. c. ap. de suspensione posuimus. verum si peccatum erit occultum, & in iudicio non deductum, ab Ordinario absolui possunt, in foro conscientie tantum: ut in Concil. Tri. Sess. 24. c. 6. de reformatione. Possunt tamen in alijs ordinibus ministrare, donec absoluentur, si quidem in ordine taliter suscepto non ministrauerint: alijs essent irregulares effecti, & circa omnes impediti.

Quantum ad corpore uitiatos. Isti quoque ordinari prohibentur uel propter inhabilitatem ad officia ordinum exercenda, uel propter deformitatem, quæ malum aspectum, & scandalum aspicientibus parit. Gratianus Dist. 55. Circa quod corporis uitium, multa sunt dicenda. Et primo. Qui uitiatum sunt in corpore sponte siue à se, siue ab alio, sua culpa, in quocunq; membro sit, siue magno siue paruo, siue occulto, siue manifesto, repelluntur ab ordinum promotione. & iam promoti eorum exercitio priuantur, sunt enim sui ipsius homicidæ: propter periculum, cui se exponunt. Ca. Si quis, & can. Si partem dist. 55. Si autem uitiatum sunt, uel a Barbaris, & hostibus inuiti, uel a dominis, uel a medicis ægritudinis causa, licet uoluntarie, promoueri possunt, eadem dist. per multos Canones. Si uero casu, aut alia uia uitiatum sunt, tunc distinguo. aut dabant operam rei illicitæ, & tunc repelluntur, ut primi, propter eorum culpam, aut dabant operam rei licitæ, & tunc si uitiatum sunt in membris occultis, uel minimis manifestis, promoueri possunt. Can. Qui partem Ead. dist. aut uitiatum sunt in magnis manifestis, quæ deformitatem ingenerant, & scandalum pariunt, uel in habilem reddunt ad Ecclesiæ officia exercenda: tunc promoueri non possunt. Can. Si Euangelica. ead. dist. Quando autem dubium est, an magnam, seu paruum deformitatem generent. iudicio Episcopi relinquuntur, ait Glo. Gof. & Innoce. in cap. de corpore uitiatum, & Nauar. c. 27. nu. 198.

Sed prædictorum maiori intelligentia dubitatur in particulari, & primo An carens aliquo digito manus, uel pedis, promoueri possit? Dicitur, si illo

18
Quæ etas
requiritur
in quolibet
ordine.

Carens
digi.
gito.

spont.

Ordinis.

200

Spontè amputauit, aut dando operam rei illicitæ amisit, promoueri non potest. Si autem ab alio amputatus est, eo inuito: uel casu, aut infirmitate amisit, promoueri poterit. Can. Lator, eadem dist. Nisi fuerit Pollex, aut Index uirius, que manus, sine quibus hostia contrectari non potest, uel fuerit alius digitus dexteræ manus, quo fit signum crucis, qui magnam deformitatem induceret in manu Glo. ibi. & Nauar. quo supra. Et si habet digitos coniunctos, uel extortos, aut minimos, quid dicendum? Dicitur si non impediunt usum, & exercitium consecrationis, uel magnam deformitatem non inducunt, talis admitti potest. Et si caret tantum ungula Pollicis? Dicitur, si Pollex sine ungula fortis remanet, ut hostiam frangere possit, non impedit, quod in ordinari possit. Cap. Tomas. de corpore uitiatum.

Secundo queritur. An carens uno oculo, promoueri possit. Dicitur, si natus est cum aliqua macula in oculo, quæ non inducit deformitatem magnam, ordinari potest. cap. Cum, de corpore uitiatum. Si autem illa macula magnam, & enormem deformitatem inducit, uel ob eam ex oculo nihil uidet, uel monocus natus est, aut illum postea amisit etiam casualiter, promoueri non potest. Can. Si Euangelica. dist. ff. & ibi Archidiaconus. Si uero oculum amisit postquam presbyter ordinatus est: tunc dicitur, si deformitas inde magna causatur, ut scandalum aspicientibus generet, celebrare non debet. Si autem oculus deformis non apparet, sed tantum ex eo non uidet, & hoc non acciderit sua culpa, ait Nauar. c. 27. nu. 199. si est oculus dexter, celebrare potest. Si uero est oculus sinister, celebrare non debet, propter magnum incommodum, & indecentiam uolendi caput uersus librum. ideo uocatur oculus Canonis. Potest tamen alia officia Ecclesiastica exercere, scilicet confessiones audire, & alia sacramenta ministrare, quæ a tali defectu non impediuntur.

Tertio queritur. An mutilatus, uel debilitatus aliquo membro promoueri possit? Dicitur, mutilatus, & priuatus aliquo membro magno, & principali, ut est pes, brachium, uel manus, promoueri non potest; quocunq; modo id acciderit. Idem etiam dicendum, si non est truncus, sed debilitatus ita, ut eo uti non possit circa Ordinum exercitia. Can. Præcepta. dist. 55. & cap. Exposuisti. De corpore uitiatum. Si autem mutilatus est in aliquo membro, licet non magno, tamen causante magnam deformitatem, ut est nasus, uel ambæ auriculæ, quæ sunt membra manifesta, promoueri non potest: etiam si casu ei id acciderit; ut notatum est supra. Idem etiam si est aliqua pars manus cum uno digito, propter deformitatem. cap. Presbyterum. De clerico ægrotante, uel debilitato. Si uero est pars minima, quæ deformitatem non inducit, ut est pars auriculæ, pars digiti auricularis, & similia, non impedit.

Quarto queritur, An habens digitum superfluum, illum amputare possit? Dicitur, quod sic, per Glo. in cap. Qui partem dist. 55. modo, quo unguis, uel dentes nimis superfluos scindere possent; ut legitur de Beato Hieronymo, qui dentes prolixos sibi secare fecit.

Quinto queritur, An liceat amputari uirilia? Dicitur, si hoc spontè facit, etiam causa continentie, putans se obsequium præstare Deo. malè facit; exponit enim se periculo occidendi: ut fecit quidam frater timore incontinentie; & ideo irregularis efficitur quo ad ordines suscipiendos, & suspensus. quo ad susceptos. Can. si quis el. 3. dist. 55. & cap. Ex parte. de Corpore uitiatum. Non enim ferro, sed Religionis querenda est castitas. 33. q. 5. Idem dicendum est, si ab alio uirilia amputari facit, sine causa legitima. cap. Significauit, eod. tit. Si autem id sibi a necessitate, uel casu acciderit, uel ab Hostibus castratus fuerit.

Carens
oculo.

Mutilatus
debilitatus.

Digitus si
superfluum
amputari
potest.

20
Virilia
amputata
quando im
pediunt.

non:

non impeditur, quin ordinari possit, Can. Eunucus, dist. 55. Nisi a iustitia tale si-
bi factum fuerit: arguo supra. Idem dicendum, si abscissa est sibi bursa, uel
uirga a medicis infirmitatis causa, Can. S quis, el 1. & cap. Ex parte il 2. eod. tit.
Nisi talis infirmitas sibi adaenerit ex illicito coitu fornicando, malo Gallico,
uel simile. Et si hoc factum sit a parentibus, uel aliis in cunabulis absque cau-
sa, sed ne nocem mutet, uel simile, non obstat ei, quod. n. inuoluntarium est, ei
non imputatur. cap. Ex parte. el primo. eod. tit. Nec opus est ait Nauar. C. 27.
nu. 200, dicta uirilia abscissa, ut super se ferat, quanso sacrum facere debet,
ut Vulgus ait, nullibi enim hoc cautum est.

Claudus. Sexto queritur. An Claudus promoueri possit? Dicitur, Si ita natus est, uel
medicorum incisione ad euitandam mortem, claudus factus est, non prohibe-
tur ordinari. Can. Siquis infirmitate, dist. 55. Nisi ita claudicaret, ut oporteret
cum baculo ad altare accedere. Can. Nullus Episcopus. De consecra. dist. 1.
Vel nisi taliter deformatus esset, ut scandalum populo pareret, tunc enim non
licet, ratione qua supra.

Gibbosus. Septimo queritur. An gibbosus ordinari possit? Dicitur, Si gibbositas, seu cur-
ruitas ita magna est, ut nimiam deformitatem induceret, ne populus irride-
at ministros Ecclesie, ordinari non debet, aiunt doctores in dist. 55. Ita etiam
de habente faciem multum deturpatam, asseuerant. ut ait Naua. loco cita-
to.

Leprosus. Octauo queritur. Quid de Leprosis, Lazaris, seu alio simili morbo incur-
rabili laborantibus? Dicitur, similiter promoueri non possunt; & promoti ex-
pelluntur. Cap. de rectoribus. De clerico aegrot. & alios sequentes. propter
abominationem. Similiter si patitur Epilepsiam, promoueri non potest. etiam
si de tali malo postea bene se habeat. Verum si hoc malum acciderit postquam
factus est sacerdos, si de illo sanus fiat, poterit permitti, ut celebret alias non.
Patiens e pilepsiam. Qui semel Arreptus fuit, quamuis postea ab obsidione liberetur, nunquam
Arreptus. promoueri potest. Et uniuersaliter omnis defectus corporalis reddens hoie-
m inhabilem ad officia Ecclesiastica, & praesertim ad sacerdotium, & omnis turpi-
tudo generans deformitatem, & a spicienti populo scandalum, impedit pro-
motionem omnium ordinum. sed circa iam promotos, impedit illum ordinem,
ad quem inhabilis efficitur; & scandalum generare potest. De quibus omnibus,
in dubio Episcopus iudicare potest, & debet.

Qui dispē Circa praedicta solus Papa dispensare potest. quod non fit nisi ex magna
fac huius causa, aiunt doctores, & notat etiam Naua Cap. 27. nu. 200. prout legitur dis-
modi. pensatum fuisse Marco. in sacerdotio, qui ob eius reuerentiam, sponte pollicem
sibi amputauit. Similiter, & Origeni, qui sponte se eusuchum fecit, ut secu-
rius praedicare posuisset mulieribus in occulto, tempore persecutionis Eccle-
siae.

Coopera Quantum ad cooperantes in mortem alicuius, est notandum. quod homici-
tor. dium est duplex, uel uoluntarium, uel casuale. Et uoluntarium est quocumque du-
Homicidii plex, scilicet licitum, & illicitum. Licitum est, quando fit auctoritate publica,
licitum. quando scilicet quis damnatur ad mortem a iustitia, uel quando fit in bello iu-
sto. Per hoc homicidium contrahitur quoddam impedimentum, ne homo ad
Ecclesiasticos ordines promoueri possit. Quod impedimentum contrahit non
solum operans homicidium, ut est minister iustitiae; sed omnis alius q. quo li-
ber ad hoc concurrat, ut iudex, proferens sententiam, consulens, Aduocatus,
& Procurator contra mortem delinquentis, Fiscalis, & Magister actorum s. ri-
bens sententiam, Associates damnatum ad mortem ex mandato curiae. Adiu-
uan-

nantes circa executionem sententiae, ut sunt portans, & accomodans scalam,
uendens funem, qm id scit, laborans patibulum, uel thalamum, accomodans
gladium, & aliud simile faciens, & deniq. confortans & animans suspēdendum,
ut prompte propter amorem Dei accedat ad mortem. Item qui sunt causae
proxima talis mortis, ut sunt testes deponentes contra reum, accusans, si id
facit pro causa aliena, uel ex odio, uel sine protestatione: & qui aliquo mo-
do operatur, scilicet facto, uerbo, uel signo, ut talis delinquens capiatur, &
iustificetur. Verum quo ad accusatorem nota. quod quandoque licebit accu-
sare sine peccato, & pena incurrendi in praedictum impedimentum quod
irregularitas uocatur. Et est quando accusat pro beneficio publico, pace,
& quietudine Ciuium, & populorum; uel pro causa propria, & suorum
conflaginiorum propinquorum: uel pro causa alicuius personae grauis: dum
modo praecedat protestatio, scilicet citra prauiditium sanguinis: & quod
accusationem faciat sine particulari odio, & rancore; sed ad uindictam ma-
lorum. Itaque si aliquo odio moueatur, quamuis protestationem faciat,
uel si protestatio non praecedat, quamuis sine odio fiat, in praedictam pot-
nam incurret. Pro quibus omnibus recitatis, uide Couarruium in Clemen-
de homicidio, p. 2. §. 5. Felinum, & Abbatem in cap. Postula si. de homicidio. &
Nauar. c. 17. nu. 213. & 217.

Nota. quod
de accusa
tos non in
curris irre
gularitate.

Homicidium illicitum est, quando quis auctoritate propria, seu alterius pri-
uatae personae, & sine licentia superioris, uel bello iniusto, aliquem interficit,
ex quacumq. ca. praeter quam in uno casu, scilicet quando quis inualis ab inimico,
aliter euadere non potest, nisi inuasorem interficiat. Vnde illud uulgatum. Vim
ui repellere licet, cum moderamine inculpatae tutelae. In quo casu homicidium
dici non debet, sed potius euasio suae mortis, media morte inimici. Quod se-
cundum D. Tho. intelligi debet in eodem conflictu; nam si inimicus terga uere-
teret, non liceret, eum persequi, nec debet eum praenire, si aliter euadere
posset: ac etiam cum armis aequalibus; nam si inuasus haberet arma ualidio-
ra, quibus se defendere ualeret, absque ut eum interficeret, non liceret ei, sine
peccato, & pena irregularitatis inimicum interficere. Nec liceret inuasori, si-
ne tali pena, inuasorem interficere, si dabat operam rei illicitae. puta cleri-
cus inuentus fuit in actu adulterij a marito adulterae; unde si eum non inter-
fecisset, occisus remansisset, in simili casu, quamuis adsint condiciones dictae a
Diu. Tho. priuilegium tñ praedictum ei non suffragatur, ut non fiat irregularis

Homicidii
illicitum.

Vim ui re
pellere li
cet.

Circa hoc homicidium priuatum, irregularitatis penam incurrit non so-
lum principalis, operans; sed etiam cooperatores, multis modis concurrentes. Et primo praecipiens, & mandans, ut homicidium fiat: nisi mandatum
reuocet, antequam exequatur effectus: quia tunc non tenetur pro homi-
cidio, licet postea per mandatarium fieret. Secundo consulens, & suadens,
ut homicidium fiat; etiam si antequam perpetretur consilium reuocaret:
in quo casu, etsi non tenetur de culpa, quia non consentiit, tenetur ta-
men quo ad penam irregularitatis. Ratio diuersitatis istius secundi
casus a primo est; nam mandatum totaliter dependet a mandante, unde ac-
cidere potest, ut mandatarius illud malo animo faceret: itaque si post manda-
tum reuocatum, homicidium committit, signum est, qd propria uoluntate id
facit: & ideo mandans amplius non tenetur. Sed in consilio no est ita; postquam
enim suo consilio, & persuasione infixit in mentem homicidiae, ut illud commit-

Mandans
homicidium
fieri.

Consulens
homicidium.

Defendens homicidā *Permittēs* *Cooperator.* tat, non est amplius in potestate sua, illius mentem reuocare, & ideo tenetur de effectu secuto, quo ad penā irregularitatis. Tertio defendens aliquem homicidā, quidquid inde sequitur, ipse tenetur. Quarto, permittēs, ut homicidium fiat, id est potens impedire, & non impedit. In quo casu tenentur solum, qui ex officio impedire obligantur, ut sunt officiales, custodes, guardiani ad hoc, & similes. Quinto, cooperatores, in facto, uel quomodolibet auxiliū prestāt, uel saltem eorum presentia iuuant, scilicet homicidam animando, & inimicū terrendo, uel simile. Omnes prædicti aliquo modo dicuntur cooperari in homicidio, propter quod incurrunt irregularitatem, ut promoueri non possint.

homicidii casuale. *Tripliciter accidere potest.* Homicidium casuale est, quando accidit præter intentionem occidentis: quō tripliciter accidere potest, de quo dantur tres regulae. Prima regula est, quando quis dat operam rei licitæ, ex qua homicidium succedit: uerum usus est omnem diligentiam ex parte sua, ut tale non succederet. Et in hoc casu ad nihil tenetur, nec penam prædictam incurrit.

Secunda regula est, quando dat quidem operam rei licitæ, non tamen fecit debitam diligentiam, in prouidendo, & præuidendo, ut tale non succederet. Et in tali casu incidit in penam irregularitatis.

Tertia regula est, quando quis dat operam rei sibi illicitæ secundum suam professionem; ex qua succedit homicidium; quāuis usus fuerit omnem diligentiam possibilem, incidit tamen in penam prædictam. Pro quibus omnibus in tertia parte nostræ summæ coronæ confessorum in cap. de Irregularitate, multos casus posuimus, & resoluiimus. uide ibi. In hanc penam incidunt etiam mutilantes, uel debilitantes aliquod de membris principalibus hominis uiri, siue fuerit Christianus, siue infidelis.

Insuper sunt & alij casus, quibus incurritur penā irregularitatis, & suspensionis, quibus pænis homo fit inhabilis ad ordines suscipiendos, de quibus satis abundè locuti sumus in tertia parte prædicta. ibi uos remittimus.

Præter ista recitata, sunt quædam alia in corpore iuris canonici posita, quibus homo ordinari prohibetur.

23 *Neophyti.* *Infames.* *Solenniter penitens.* *Infirio.* *Curiales.* *Purgatores publici.* Primo, Neophyti, id est qui nouiter conuersi sunt ad fidem Dist. 48. per totam. Sed o qui effecti sunt infames infamia iuris, ut ait Pano. in C. At si clerici. De iur. Tertio, Existentes in peccato mortali, anteq̄ conuertantur, Cap. Ex tenore. De tempor. ordi. Et taliter ordines suscipiens peccat mortaliter de nouo, & toties, quoties in ordine ministrat, donec penituerit. Quarto, solenniter penitentes, id est qui propter aliquod graue crimen, publicam penitentiam gerens, fuit Ecclesiæ reconciliatus. Cap. Placuit. Distinctione 50. Nisi necessitas adierit, ut ordinetur. Quinto, Histriones, qui scilicet in publico officium histrionis faciunt ex consuetudine, de hac arte uiuentes, quia sunt infames: ut Glo. in Can. Donare. Distinctione 86. & Panhor. in cap. Cum decorem. De uita & hono. Cler. Sexto, curiales, id est curiæ obligati propter aliquod officium, ut sunt iudices, Officiales, Decuriones, & similes: donec officium finierint, uel renunciauerint. Can. 1. & 2. distinct. 72. Septimo, Ratiocini, id est Procuratores, Factores, Executores publici, & pupillorum, & similes: donec officium deposuerint, & rationem ad administrationis redierint. Cap. 1. de obligatis ad ratiocinia. Octauo, qui obligati inueniuntur ad facienda aliqua officia uilia,

Coniugis. uilia, & indecentia, donec ab illa obligatione liberentur, secundum Raimundum. Nono coniugati, qui sine licentia uxoris Religionem intrare præsumpserint. Nec sola licentia sufficit, si uxor est iuuenis, & in seculo manere placet: sed oportet, ut ipsa etiam castitatem uoueat, & Religionem ingrediatur, propter fornicationis periculum. Et si secus factum fuerit, Episcopus potest uirum uxori restituere, qui debitum petere non potest, sed reddere. Cap. 1. de conuersione coniugatorum. In quo casu, si uxor deciderit, non potest ad secunda uota transire: quāuis Religionem iterum ingredi non teneatur. Cap. Quidam. Eodem titulo. Si autem vxor erit senex, & sine suspitione, poterit cum eius bona licentia Religionem intrare, ipsa in seculo remanente, & continentiam promittente. Item coniugatus ordines sacros suscipere non potest, si ne licentia uxoris, quæ tenetur etiam continentiam uouere. Cap. Coniugatus. eod. tit. licet non opus sit Religionem intrare, si nolit, sicut opus est uxori uolentis ingredi Religionem, sed potest in seculo manere cum continentia tamen, ut notat Glo. ibi. Idem dicendum si uult quatuor ordines minores suscipere, ut Glo. hic notat. Item coniugatus si post legitimum consensum de presenti, antequam matrimonium per carnalem copulam consummatum fuerit, religionem intrare uoluerit, potest in monasterio remanere, etiam uxore repugnante, & sic e contra, ut aliquos antiquos patres fecisse legitur, & qui eorum in seculo remanet, ad secunda uota transire poterit. Capitulo Verum eodem titu. Sed nunquid uinculum primi matrimonij dissoluitur? Aliqui dixerunt, quod non; sed infirmatur, & inefficax redditur, propter ingressum Religionis. Sed Glo. ibi multos canones allegans, quos, breuitatis causa prætermitto, dicit, quod dissoluitur. Dixi (in monasterio) nam si uel let domi remanere, & ibi ut religiosus, uel religiosa uiuere, non conceditur; immo tenetur infra duos menses, uel ut Iudex ordinauerit Religionem ingredi, & profiteri, aliàs ad coniugem redire cogatur. Cap. Ex publico. eod. tit.

Nec tamen hæc regula procedit in eo, qui sacros ordines suscipit, post sponsalia de presenti, antequam consummet matrimonium, ut aliqui uoluerunt, arguentes a simili, de intrante Religionem, ut factum est supra:

Vnde in Extrauaganti Papæ Ioannis 22. quæ incipit. Antiqua. Papa declarat, uinculum matrimonij non dissolui, per susceptionem ordinis, contra uoluntatem uxoris, etiam si non consumauerunt, sicut in intrante Religionem. Et qui tale attentauerit, remanet suspensus in ordine suscepto, & inhabilis ad suscipiendos, & ad beneficia obtinenda. etiam si uxor postea moriatur, nisi religionem intrauerit.

Hic ponuntur multi casus. Primus est: quidam fecit uotum, cum consensu uxoris, quod Religionem ingrederetur, & tandem habitum suscepit: quem postea reliquit, & ad uxorem accessit, quæ in seculo remanserat: qua defuncta aliam duxit. quæritur modo. an illam retinere possit? Et uideatur quod sic: nam dictum est supra, quod sola licentia uxoris non sufficit. Contrarium de terminatur per cap. Ex parte. eod. tit. nam, & si uxore in seculo remanente, in Religionem de iure proficiscere non poterat, tamen ea mortua, uotum tenet, quia abolutus est a uinculo matrimonij, unde Religionem intrare tenetur, & consequenter secunda uota non sunt ualida.

Secundus casus. Quidam Religionem professus est de consensu uxoris in seculo remanentis, qua mortua, uolebat ad seculum redire, & aliam ducere.

Quæritur an fieri possit. Dicitur, si illa senex erat, uel promisit castitatem obseruare, clarum est, quod non potest, per supradicta. Si autem hæc non fuerit in casu? Dico, si expressam licentiam habuit, tenetur in Religione remanere, per cap. prædictum. Si uero intrauit religionem, ea tantum sciente, & tacente, nec reuocauit antequam moreretur; ait Abbas per cap. Consuluit. eod. tit. Religionem exire non ualet, secus si reuocasset.

3. Casus

Tertius casus. Quædam mulier, putans uirum suum absentem esse mortuum, Religionem professa est: quo redeunte, illam e monasterio educere fecit; deinde mortuus est; Quæritur, an iterum intrare tenetur? Dicitur, ex quo reuocata est, ad religionem redire, suaderi quidem potest, cogi uero minimè, secus si non fuisset per uim reuocata. capitulo Placet. eodem titulo & quod dicitur de uxore respectu uiri, dicitur de uiro respectu uxoris.

4. Casus.

Quartus casus. Quidam sciens uxorem suam adulteram esse, Religionem intrauit, ea inuita. Quæritur, an illa uirum reuocare possit? & uidetur quod sic per prædicta. Sed oppositum est uerum; dummodo in adulterium non consenserit, & eam post adulterium commissum non cognouerit. Argui. cap. Constitutus. eod. tit. & ibi Glosa

5. Casus.

Quintus casus. Quidam Religionem intrauit, uxore præcibus consentiente; quæ in seculo remanens, non solum continentiam non promisit, uerum etiam cum amatoribus fornicata est. Quæritur, an possit uirum e monasterio reuocare eo quod non promisit mutare uitam. Dicitur, si hoc fecisset antequam fornicata est, utique id poterat; sed quia non continuit, sequens lasciuos amores, sibi præiudicauit, ut uirum reuocare non ualeat. ait Innoc. III. cap. Veniens. eodem titulo.

6. Casus.

Sextus casus. Quidam religionem intrare uolens, minis, & uerbis licentiam ab uxore obtinuit; quæ domum monialium intrauit, absque intentionem proficendi Religionem, post multum uero temporis e monasterio exiit.

Quæritur, an illa uirum ad se redire compellere poterit. Dicitur, quod sic, per cap. Accedens. eod. tit. secus si ipsa in dicta domo monialium uotum castitatis emisisset; quia tunc consentiisset; sed in casu nunquam consentiit; quia semper fuit in proposito reuocandi eum; & consequenter uotum uiri nunquam ualuit. Ex his iudicari posset de multis alijs similibus.

Sunt etiam & alia impedimenta, quæ contrahuntur propriè in susceptione cuiusque ordinis; per quæ homo fit inhabilis ad ordines superiores suscipiendos, & suscepti executionem: de quibus per ordinem dicemus. & primo.

Quantum ad tempus ordinationis, dicitur. Tempora quibus ordines dari debent, a iure statuta, sunt hæc. scilicet. prima tonsura dari potest quocumque die Hebdomadæ, ut ait Petrus de palude. & habet generalis Ecclesiæ consuetudo. Quatuor ordines minores dari possunt omnibus diebus dominicis, & festis præcipuis. Ordines sacri, in sabbatis quatuor temporum anni, in sabbato Sancto resurrectionis, & sabbato dominicæ passionis; in alijs autem temporibus, conferri non possunt sine particulari licentia summi Pontificis. Distinctione. 75. Canone. Ordines. & dictis diebus ieiunii conferri debent, & non post prandium. De tempore ordinationum. per totum. Itaque qui ordines sacros extra prædicta tempora reciperet, poenam suspensionis

34
Tempora
ordinationis.

in illo ordine incurreret. & si in illo, antequam absolueretur, celebrasset, irregularem efficiet, per Extrauagantem Pii secundi, supra citatam. Ordo autem uerè suscipitur, quia temporis determinatio est de iure positio.

Quantum ad modum, & ordinem, quo conferri debent. Prima tonsura ante omnes danda est, deinde ordines minores, postea maiores, eo ordine, quo supra positi sunt in sua narratione. Ait enim Beatus Gregorius, & habetur Dist. 48. Can. Sicut. Ordinate ergo ad ordines accedendum est, nam casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus, per abrupta, quærit ascensum; scimus autem, quod ædificati parietes, non prius lignorum pondus accipiunt, nisi a nouitatis sue humore siccentur, ne si ante pondera, quam solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant. hæc ille. Itaque si aliquis, negligentia quadam aliquem ordinem prætermiserit, & ad superiorem ascenderit, medio relicto, puta lector factus est subdiaconus, aliis duobus prætermittis; uel subdiaconus factus est sacerdos, relicto diaconatu, suspensionem incurrit illius ordinis. dist. 52. & cap. unico. de Clerico per saltum promoti. Verum in tali casu non debet iterum ordinari, suscepto prætermisso; quia uerè illius ordinis characterem suscepit, sed in alio tempore ordinationis suppletus est ordo prætermittis. Et si antequam prætermittis suppleatur; in ordine per saltum suscepto ministrauerit, irregularis efficitur. ait Host. & Silue. Verbo Irregulari. §. 11.

Modus suscipiendi ordines.

Sed hic quæritur, an laicus immediatè accipiens ordinem sacerdotalem, præbiter efficiatur? Dicitur, quod sic, si est baptizatus; quia hoc solum de necessitate requiritur ad suscipienda reliqua sacramenta; quidquid aliud præter ipsum requiritur, est Ecclesiæ ordinatio. Glo. in Can. unico. dist. 52.

Quo ad ordines suscipiendos, Episcopi per seipso subditos suos ordinare debent, quod si alijs impediti fuerint, approbatos, & examinatos ad alios Episcopos dimittunt, ut præcipitur a Sacro Concilio Tri. Ses. 23. c. 3. Qui autem se ordinare facit sine licentia sui ordinarij, incidit in poenam suspensionis ab illo ordine. cap. 1. De eo, qui furtiuè ordi. suscipit. in quo ordine si antequam absolueretur, ministrauerit, irregularis efficitur. per Extrauagantem Pii. 2. ut supra.

Quo ad numerum ordinum recipiendorum. Prima tonsura, & omnes minores ordines una die suscipi possunt. cap. Cum. eodem tit. Quod sine causa legitima, absque peccato ordinantis fieri non potest. per dictum Sacrum Concilium, præcipiens, ut dentur sigillatim. Ordines autem minores cum subdiaconatu, uel duo ordines sacri, una die recipi non possunt. Qui autem contra fecerit, poenam suspensionis incurrit, per Episcopum absoluendam. Et si per ordinantem super hoc promulgata sententia lata, scilicet, Qui furtiuè duos ordines simul suscipit, sit excommunicatus. Solus Papa cum eo dispensare potest. cap. ultimo. eod. tit.

Quo ad idoneitatem, dicitur. Prima tonsura dari non debet, nisi iis, qui saltem legere, & scribere sciunt, & fidei rudimenta edocti sint. ac etiam quibus probabilis cõiectura extiterit, quod uitam clericalem elegerint, ut Deo inferuiant; & non id faciant in fraudem aliquam, ut quidam homines prouecti, uel uidi facere solent, scilicet, ut Iudicium seculare fugiant; uel ut a solutione gabellarum, & aliorum onerum sint exempti. Ad minores ordines promoueri non permittantur, nisi qui bonum testimonium habent a Magistro scholæ; & suo parochio, a quibus educati fuerint, ac saltem lin-

Idoneitas in suscipiendis ordinibus.

De Sacramento

quam latinam intelligant, uel spes habeatur, quod in illa in dies proficiente & ideo tales ordines dandi sunt diuifim, per temporum interstitia, ut in eis cum ætatis cremento, uita meritum, & doctrina maior accrescat: quod in dies, exemplum bonorum morum, ac assiduum in Ecclesia ministerium, maiorque etiam erga presbiteros, & maiores comprobabit. Subdiaconi, & Diaconi, qui habent bonum testimonium ordinantur: & qui iam in minoribus ordinibus, de uita, & moribus, ac litteris probati sunt. & etiam in iis, quæ ad ordinem exercendum sunt instructi; uel saltem scientiæ spes, se ad tales ordines, dignos esse demonstrabit. ac denique sperent, Deo adiuuante, se posse continere, ut præceptum castitatis, ad quod se obligant, obseruent. Ad sacrum presbiteratus ordinem assumi non debent, nisi qui piè, & fideliter in minoribus ante ordinibus se gesserunt, ac bonum habeat testimonium; ac etiam quæ ad salutem cunctis necessaria sunt, populam docere sciant. & denique ita pietate, & castis moribus perspicui sint, ut populam ab eis exemplum bonorum operum uitæ, & morum expectare possit. tales enim decet esse ministros Christi; qui tempore gratia Spiritus sancti sint decori: ex quorum doctrina, & conuersationis forma, eadem gratia in alios transfundatur. Ne fortè aliter existentes, cælestes margaritas spiritualium uerborum, ac diuinarum officiorum, sordidæ uitæ pedibus conculcent. Et si pauci inueniantur tales, non per hoc indigni admittendi sunt, maxime ubi necessitas non cogit Episcopos aliter facere: melius est enim (ait Magist. Sent. immo Clemens Papa. r. Can. Tales. dist. 23.). Episcopos paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui ordinatori graue onus inducant. Quæ omnia, ipsi examinatores, & qui tales ad ordinationem admittunt, aduertere debent. reddituri Deo de omnibus rationem. ut in S. Concil. Trid. ses. 22. per multa capita de reformatione; notantur, & præcipiuntur. Multa alia in dicta ses. adnotantur; circa hæc materiam, quæ ipsis Episcopis remittuntur.

Quæritur modo. An ministrare in ordine non suscepto; irregularitas incurratur? Dicitur, quod sic. cap. r. & 2. de Clerico non ordinato ministrare. Quod intelligitur in sacris ordinibus. ubi dicitur, quod Diaconus celebrans missam, ad sacerdotium amplius promoueri non debet; & ab officio diaconatus per duos, uel tres annos ab ordinario suspendatur. Limitantur hæc, quando scilicet fierent serio; nam, si ioco hæc attentarent, licet mortaliter peccarent, irregulares tamen non efficerentur. Secundo quando scilicet ex certa malitia id fieret. nam si aliquis ignoranter, putans se habere talem ordinem, hoc faceret, irregularis non esset. Quod notatur per illa uerba canonis citati. (usurpare presumpserit) & ita intelligit Silueiter Verbo Irregu. S. 12. Tertio limitatur in Clerico canone Epistolam sine solemnitate, id est manipulo. Cap. Vt quisque Pres. de Vita, & honore cleri. Clericus enim existens in minoribus, deficienti subdiacono, posset etiam cum dalmatica, sine tamen manipulo Epistolam canere. Et addit Archidiaconus, ubi est talis consuetudo. Error autem esset hoc permettere in presentia subdiaconi, sine tali necessitate, & ubi talis consuetudo non uiget. Sed quæ error esset, prædicti non dicunt, credo, quod esset peccatum morale.

Sed nunquid opus est, ut omnes quatuor ordines minores habeat? In hoc unum est clarum, scilicet si haberet tantum primam tonsuram; irregularis efficeretur; canendo Epistolam. de ordinibus minoribus doctores non specificant, nisi quod dicunt, eos esse debere constitutos in minoribus, sed an in omnibus,

Ordinis.

204

bus, an in aliquibus, non dicunt. Glosa uero super dicto cap. ut quisque. dicit, uelit acolitus. ideo periculosum est aliter facere.

Ordines minores in defectu clericorum exerceri possunt a non ordinatis, etiam laicis bonæ uitæ, dummodo non sint Bigami. ut Sa. Concil. Tri. exponit, Se. predicta. Subiungit tandem, quod melius est, ut omnes ordines, & ministeria Ecclesiæ a constitutis in suis ordinibus exercentur.

Finis Sexti Capituli.

25
*Quis in
dine non
suscepto.*

SUMMARIA SEQUENTIS

C A P. VIII.

- 1 **M**atrimonij sacramentum cur sit ultimum in ordine sacramentorum.
- 2 Matrimonium in statu innocentie datum fuit in officium, & post lapsū in remedium.
- 3 Matrimonium unde dictum.
- 4 Matrimonium institutum fuit in paradiso terrestri ante peccatum.
- 5 Duplex consideratio de Matrimonio; ut officium naturæ, a Deo fuit institutum; ut sacramentum institutum fuit a Christo.
- 6 Matrimonium est indissolubile.
Quomodo debonestetur.
- 7 Christus instituit Matrimonium in sacramentum.
Que gratia detur in sacramento matrimonij.
Quomodo sit signum rei sacræ.
Est de consilio, & non de præcepto.
- 8 Gradus Matrimonij,
Coniuges unde dicantur, & unde maritus & uxor.
- 9 Sponsalia que sint, & eorundem definitio.
Forma promissionis sponsalium duplex; absoluta & conditionata.
- 10 Sponsalia pariunt obligationem ad contrahendum postea.
Qui possint contrahere sponsalia; & qua possint dissolui, & in quibus casibus.
Sponsalia quomodo transeant in matrimonium.
- 11 Matrimonij definitio.
Consensus est necessarius in Matrimonio; & an debeat esse expressus.
Quid de consensu facto uerbis sine uoluntate consentiendi.
Consensus contrahentium an eodem tempore fieri debeat.
- 12 Matrimonium indissolubile est regulariter; & quando possit dissolui per ingressum Religionis uel aliàs.
Matrimonium quando dicatur consummatum.
- 13 Papa possit ne dispensare, ut matrimonium dissoluatur, uariæ Canonistarum, & Theologorum opiniones.
- 14 Per infidelitatem an matrimonium dissoluatur, & an pro impedimentū iuris diuini.
- 15 Casus in quibus matrimonium separatur quo ad torum.
- 16 Aetas que sit legitima ad contrahendum matrimonium.
- 17 Furiosi & amentes non possunt contrahere matrimonium, & qui possint.
- 18 Matrimonium quomodo non teneat ob legum prohibitiones.

Matri-

- Matrimonium ex triplici causarum genere constat.
- 19 Impedimenta quædam impediunt matrimonium, quædam dirimunt, & que hæc sint.
Duplex est matrimonium clandestinum.
Matrimonia clandestina semper fuerunt detestata & prohibita ab ecclesia.
 - Matrimonia a filiis familias contracta sine consensu parentum sunt ualida, nec parentes possunt ea irrita facere.
Matrimonium est faciendum post tres denunciations per proprium parochum in facie ecclesiæ; aliàs est irritum; que denunciations possunt ex ordinarij licentia prætermitti.
 - Corollaria quædam circa contrahentes matrimonium.
 - 20 Quibus temporibus prohibeatur ab ecclesia celebrare nuptias, & quam ob causam.
Temporibus ab ecclesia interdictis possunt quidem matrimonia contracti per uerba de futuro, ac etiam de presenti; sed nõ possunt fieri benedictiones nec solennitates, nec sponsa traduci in domum sponsi solenniter. Et quid de copula ante benedictionem.
Benedictio an sit necessaria, & que ea sit.
 - 21 Computernitas. Catechismi impedit matrimonium, sed non dirimit.
 - 22 Differentia inter uotum simplex, & uotum solenne.
Professio in aliqua religione non debet fieri tam a uiris quam a mulieribus ante sextumdecimum annum expletum; & si fit ante, non tenet. Impubes & si doli capaces non possunt emittere uotum castitatis.
Uotum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum; actualiter contrahentes grauiter peccant.
 - 23 Que crimina impediunt matrimonium contrahendum.
 - 24 Que sint impedimenta, que non solum impediunt matrimonium contrahendum, sed etiam dirimunt contractum.
Error circa personam.
Error circa conditionem seruitutis.
Uotum solenne.
Cognatio spiritualis, & que ea sit.
 - 25 Consanguinitas & affinitas.
Affinitas quid sit, & per quem actum contrahatur. que est triplex.
 - 26 Cognatio legalis, & que ea sit.
Adoptio est duplex.
Tres species cognationis legalis.
 - 27 Impedimentum criminis; & que crimina impediunt, & dirimunt matrimonium.
 - 28 Impedimentum infidelitatis.
 - 29 Impedimentum uolentia seu metus.
Duplex est uolentia; simpliciter, & conditionata.

Metus

DE SACRAMENTO

MATRIMONI I.

C A P. VIII.

Metus duplex, leuis, & iustus.

Metus cadens in uirum constantem, quis sit.

Qui timor dirimat matrimonium.

Corollaria aliquot de timore non inuadente matrimonium ob metum promissum.

30 *Impedimentum ordinis.*

Clerici in minoribus ordinibus constituti, possunt contrahere matrimonium, quo contracto non possunt amplius tenere beneficia, aut dignitates ecclesiasticas.

Clerici in sacris constituti, in ecclesia occidentali, matrimonium non possunt contrahere.

Vxoratus suscipiens ordinem sacrum, suscipit quidem characterem, sed non dirimitur matrimonium.

31 *Impedimentum ligaminis quid sit.*

Mulier credens uirum mortuum, si contrahat cum alio, & postea primus redierit, tenetur redire ad primum, & id ipsum de uiro.

32 *Impedimentum iustitie publicae honestatis.*

Iustitia publicae honestatis quid sit, & plura de hoc notanda.

33 *Impedimentum impotentiae coeundi.*

Impotentia coeundi potest esse dupliciter, a natura, & ab arte.

Impotentia coeundi ut facit hominem impotentem ad copulam, ita etiam ad contrahendum matrimonium.

Impotentia coeundi est triplex, naturalis perpetua, naturalis ad tempus, & naturalis medio modo.

34 *Quando haec impotentiae dirimant matrimonium celebratum.*

35 *Impotentia accidentaria est duplex, ab arte, & a maleficio.*

Castrati, eunuchi, & spadones non possunt contrahere matrimonium.

36 *Impotentia ex maleficio causata, & uaria maleficorum ligamenta.*

Maleficium an alio maleficio dissolucendum sit.

Quaedam dubia circa separatos auctoritate ecclesiae, ob ligamenta.

37 *Impedimenta tam naturae quam artis, si superueuerint post contractum matrimonium, illud non dirimunt.*

SA CRAMENTVM Matrimonij duplici de causa est ultimū in ordine. Prima ratio desumitur ex continuatione praecedentium. Visum est enim supra in sacramento Ordinis, quomodo procreantur filij Dei, quantum ad commodum totius Christianae Reipublicae in uita Spirituali: reliquum est nunc uidere de Matrimonio, per quod procreantur filij in uita temporali, ut propagatio durer, secundum praecipuum Dei. Crescite, & multiplicamini. Secunda est, quam nis enim Matrimonium fit communius, eoquod inuenitur etiam inter Gētes, & antiquius, eoquod initium habuit ab orbe condito, quo ad substantiam: nam in statu innocētiæ datum fuit in officium & post lapsum in remedium, ut diceretur: tamen quo ad esse sacramentum, initium habuit, cum ceteris sacramentis: quod in ratione dignitatis, ultimum locum obtinet.

Dicitur Matrimonium, quasi matris munium, id est officium, plura enim officia, & onera sustinet mater in sobole, est enim in conceptu grauida, & one rosa, in partu dolorosa, & in lactando laboriosa, ut habetur Cap. Ex Litteris, de Conuersione Infidelium, quae in comoda non sustinet pater, licet sit principalis autor in generatione, unde potius dicitur Matrimonium, a matre, quam patrimonium a patre.

Fuit institutum in Paradiso terrestri ante peccatum, illis uerbis. Hoc nunc de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamuis, n. oia sacramenta sint sacramenta fidei, tñquā dā ita sunt fidei, ut omni ex parte sint supernaturalia, ut Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia, quaedam alia sunt mista; scilicet partim naturalia, & partim supernaturalia, ut Pœnitentia, & Matrimonium, & ideo de matrimonio duplex est consideratio; una in quantum est officium naturae, altera ut est sacramentum a Christo institutum: est ergo, ut officium, a Deo institutum, ut dixi, quid naturale, ut distinguitur contra ciuile. Ita que non est inuentum humanum, puta iure gentium, aut ciuili, ut sunt leges tributorum, possessionum diuisio, & similia. sed est unculum a natura magistra Deo cond. ore, & autore, hoc praecipiente, non tantum ad procreandam sobolem (hoc enim commune est cum brutis) uerum etiam ad nutriendum, & edueandum illam. Vnde Philosophus. Filij a parentibus tria bona suscipiunt, scilicet esse, ali, & educari, quorum causa necessarium est, ut societate habeant, ut aliquid uxor, aliquid maritus sobole praestet, aliās male ipsi proli consulunt. esset. Quae ueritio, & educatio, non tantum ad corpus dirigenda erat; hoc enim in aliquibus auibus etiam inuenitur, sed ad corpus aliquo modo praestantiori. & animam quoque, & ideo homines praecunctis animantibus habent hanc aliam conditionem, ut scilicet propter mutuas operas, ut dixi, in re domestica inuicem mas & femina se iuent, unde perpetua indigent societate. Itaque talis coniunctio indissolubilis iure naturae remanet, quod non accidit in alijs animantibus. Et haec est prima causa matrimonij, quae dicitur in officium. Secunda causa est uitatio fornicationis, nam concupiscentia, quae ante peccatum rationi

1
Sacramenti
confirmatio.

2

3
Matrimonium
unde dicitur.

4
Matrimonium
quod fuit in

5
Matrimonium
ut officium naturale.

6
Matrimonium
ut officium naturale, quod indissolubile sit.

tionem obediens erat; cum post Lapsum primi hominis a recto deua ueris, & re-
bellis facta rationi, idem matrimonij uinculum, quod erat in officium, factum
est etiam in remedium talis concupiscentiæ. Vnde Augu. super Ge. ad literam.
Vtriusque enim sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, recte ex-
cipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse in officium, sit ægrotis
in remedium. Hoc autem coniugium, quod ab orbe condito originem duxe-
rat, Christus in lege gratiæ instituit in sacramentum, ut coniuges sacramenta-
li gratia inde sanctificarentur, actusque eorum, & complexus coniugalis, non
solum licitus esset, sed etiam apud Deum meritorius gratiæ, si non uirtetur ali-
qua praua circumstantia. est enim actus obedientiæ, iuxta illud Gen. 1. Cresci-
te & multiplicamini, &c. Ita quæ si fiat ex charitate, debito sine, scilicet ad pro-
creandos liberòs, iustitiam debito, ad reddendum coniugi debitum, erit actus
uirtutis, & Dec gratus. Ideo. f. Concil. Trident. Sess. 24. c. 1. de reformatione
matrimonij, ordinat, & hortatur coniuges, ut antequam benedictionem sacer-
dotalem in Templo suscipiant, non cohabitent in eadem domo; & antequam
matrimonium consumant, confiteantur sua peccata, & s. Eucharistiam sumant.
Quæta igitur reprehensionem digni sunt aliqui iuuenes incontinentes, qui non
solum hæc sperant, sed maius peccatum committunt, consumando ante be-
nedictionem, ipsam que in peccato mortali suscipiunt. Hinc sequi solent ex ma-
trimonio mali exitus, sicut habet malum principium.

Solet etiam post factum dehonestari pluribus aliis modis, ut ait. D. Tho. in
4. sent. Primo quando actus ille coniugalis fit sine suo fine, s. procreandi for-
maliter, uel saltem uirtualiter. Secundo quando fit nimis fræquenter, ob quæ
sibi ipsi noceret: uerum in his duobus casibus est peccatum ueniale. Ait enim
Paulus. licet bonum sit, ut non se defraudent; tamen melius est, ut communi
consensu quandoque abstineant, orationis gratia, uel ob alias honestas ca-
usas. Tertio quando se cognoscunt nimis ardentem, sola libidinis causa. Sed hic
nota, ut aiunt doctores, si hoc fiat infra bona matrimonij: id est cognoscit qui-
dem eam uoluptuose; hæc tamen intentione, ut nisi esset sua coniux, nullate-
nus cognosceret; tunc est ueniale. Vnde ait Magist. sent. in 4. dist. 26. Coitus
coniugum, qui fit causa incontinentiæ, est de minoribus malis (ex quo sequi-
tur, etiam licere ut uxore ad satisfaciendum libidini, ut fornicationem eui-
ret) Si autem hoc fiat extra bona matrimonij; id est cognoscit uxorem ita li-
bidinose, & ardenti uoluptate, ut si etiam non esset uxor sua, adhuc eam co-
gnosceret. uel id proponeret facere cum quacunque alia muliere, si posset.
Et consequenter quarto dico, dum utitur uxore intentionem dirigit ad extra-
neam. Et in his duobus modis est mortale. Et quod dico de uiro, intelligitur
etiam de uxore. Quarto quando modus cocundi est ita sinister, quod ex ip-
so impediretur generatio, etiam si fiat circa uas debitum: & multo magis ef-
fer mortale, si foras seminasset. Quinto. grauissimum peccatum esset, si fieret
in uase profano; & non in uase debito, quia talis modus est contra naturam,
ait D. T. secunda secundæ q. 154. art. 22. ad quartum argum.

Fuit autem a Christo institutum in sacramentum Matt. 19. non simplici-
ter, ut cætera sacramenta; nam ut dictum est, cepit ab Orbe condito. Nec
ista institutio fuit tantum iuris naturalis declaratio, ut aliqui uoluerunt;
sed etiam confirmatio, & in sacramentum institutio; dicendo. Quod Deus
coniungit, homo non separet. id est hanc coniunctionem, quam Deus orbis
creator a principio sanxit, ego, ut eiusdem orbis redemptor, de nouo confir-
mo. Quæ confirmatione, per merita suæ passionis, a qua sacramenta effica-
ciam

tiam acceperunt, dedit matrimonio ius conferendæ gratiæ. Hac forte de cau-
sa Christus. uocatus ad nuptias, sua præsentia illas sanctificare uoluit. & ibi
primum miraculū facere, de aqua uinum: significans, quod antea in officium,
& remedium tantum erat, aqua frigida languebat; id est sine gaudio, & gu-
stu Spirituali erat. postea conuersa in uinum significauit, illud per suam le-
gem futuram in sacramentum, cui gustum gratiæ sacramentalis erat daturus.
Hæc autem gratia non est solum remedium ad recedendum a malo concupis-
centiæ, ut aliqui dixerunt; uerum etiam adiutrix ad promerendum bonum.
Vnde in. s. Concil. Trid. Sess. 24. de Sacramento Matrimonij, dicuntur hæc uer-
ba. Gratiam uerò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubi-
lem unitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus uenerabi-
lium sacramentorum institutor, atque perfectior sua nobis passione promeruit.

Cum ergo Matrimonium sit sacramentum, sequitur, ut sit signum rei sa-
cræ: duo enim significat, unum est desponsationem Christi cum Ecclesia. Vn-
de Apost. ad Ephesios. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in
Christo, & Ecclesia. Quapropter commissio sexuum, unionem, qua sibi
copulauit nostram naturam significat. ut sicut Christus est caput Ecclesiæ,
ita uir uxoris. ut ait Paulus quo supra. Vir caput est mulieris, sicut Christus dilex-
it Ecclesiæ. Ac etiam dilectio coniugum, amorem, quo Christus dilex-
it Ecclesiam repræsentat. dicente Paulo. Diligite uxores uestras, sicut
Christus dilexit Ecclesiam. Quod matrimonium quanuis olim fuerit in præ-
cepto, dicente Domino, Crescite, & multiplicamini, & replete terram; ter-
ra tamen repleta, iam præceptum suspensum est, & nunc intelligitur esse de
consilio. ut ait Paulus. 1. ad Corint. De uirginibus autem præceptum non ha-
beo, consilium autem do. etc. Quæ indulgentia celibatus durat, donec neces-
sitas non astringit. Hæc, & multa alia de matrimonio a sacris Theologis in
communi tractantur; quæ cum non sint necessaria Parochis, ea relinquimus
intellectibus speculatiuis. Veniamus ergo ad eius particularem doctrinam,
ex qua aperiemus, quæ nobis scitu necessaria sunt.

Circa quam sunt aliqua præmittenda, scilicet in Matrimonio tres inueniun-
tur gradus. vnus est sponsalia de futuro. Alter est sponsalia de præsentis. Ali-
us est copula carnalis subsequens. Propter sponsalia de futuro, contrahentes
fortiuntur nomen Sponsi, & Sponsæ: sponsalia nanque dicuntur ab hoc uer-
bo, Spondeo, quod est promitto. Vnde sponsa dicitur mulier, quæ promit-
titur; Sponsus dicitur uir, cui fit promissio. Itaque inter eos non est matrimo-
nium in re, sed in spe futurarum nuptiarum. De his loquitur Can. si quis spō-
sam. 27. q. 2. Vbi habentur hæc uerba. Si quis sponsam filij sui oppresserit, si-
lius aliam accipiat; quod non permitteretur, si inter sponsos esset matrimo-
nium; ut infra dicitur.

Propter sponsalia de præsentis contrahentes dicuntur propriè coniuges, a
coniunctione maritalium affectuum, & uoluntatum, per mutuum consen-
sum, etiam ante copulam: in quibus inuenitur uerum matrimonium, ut infra
dicitur. De his loquitur can. Coniux. 27. q. 2. ubi habentur hæc uerba. Con-
iux uerius appellatur a prima desponsationis fide, quamuis ignoretur concu-
bitus. Ita mos est in Ecclesia coniuges appellare. iuxta Euangelium. Ioseph
noli timere accipere Mariam coniugem tuam, inter quos fuit uerum matrimo-
nium, ut infra, quamuis ignorauerint concubitum. Possunt quoque tales di-
ci sponsi largo modo, & hoc respectu futuræ copulæ: sicut ueri, & proprii
sponsi dicuntur, respectu futuræ coniunctionis maritalis, ut ait D. Tho. Pro-
pter

Matrimo-
nium ut sa-
cramentum.

Admoni-
tio sponsi.

Matrimo-
nium quæ-
do dehone-
stat.

Nuptiæ a
Christo sã
uiscat.

Gratia q̄
confertur
in sacramē-
to matrimo-
nij.

Matrimo-
nium quo-
modo est si-
gnum rei
sacræ.

pter copulam carnalem dicuntur postea maritus, & uxor; dum res uxoria per copulam consumatur. Hac ratione Maria Virgo uxor dici non poterat, ut ait Origenes.

Maritus et uxor unde dicuntur.

De sponsalibus de futuro.

9

SPONSALIA sunt duplicia. Quædam dicuntur propriè sponsalia de futuro: & est quando contrahuntur per uerbum futurum tempus significantia. Quædam autem dicuntur impropiè: & est quando contrahuntur inter Impuberes per uerba tempus præsens significantia: qui: cum non habeant ætatem legitimam contrahendi, nec consummare ualeant, eorum contractus non potest dici, nuptiæ, sed habet uim sponsalium, ut infra dicitur. cap. Tuq nobis. de Sponsalibus Impuberum. quæ sic definiuntur.

Sponsalium definitio.

Sponsalia de futuro sunt Conuentio, & promissio futurarum nuptiarum, inter uirum, & mulierem. ff. de Sponsalibus. l. prima. Dicitur (Conuentio, & Promissio) pro formalis; intellige (mutua) nisi enim promissio fuerit ex utraque parte cum mutuo consensu, non habebunt uim sponsalium. cap. Ex sponsalibus. de sponsal. & matrim. in Sexto.

Dubium de consensu in sponsalibus.

Sed hic queritur, qui consensus requiritur? Respondeo cum distinctione, si contrahuntur per parentes pro filiis puberis, opus est ut ipsi propriè consentiant. cap. 1. de Desponsalibus impuberum: uerum si contractus fit ipsis præsentibus, uel scientibus, & non contradicentibus, ualent sponsalia: quia illa taciturnitas consensum arguit. Si autem contrahuntur pro impuberis: possunt parentes sine illis sponsalia contrahere: quia uoluntas filij adhuc non discernitur. Vnde et si filius de necessitate non teneatur id adimplere, postquàm ad annos pubertatis aduenerit; quia nuptiæ inuitæ difficiles exitus habent, cap. prædicto. & Glo. ibi: tamen debito honestatis adimplere debet. In iis uerò: qui per se ipsos contrahunt, non sufficit taciturnitas, sed oportet consensum esse expressum; uel saltem interpretatiuum: puta, Iuuenis tradit puellæ; uirtute sponsalium, Iocalia, Arram, uel Anulum, in signum futuri matrimonij; & illa tali intentione accipit: signum est quod ambo consentiunt; quantum nulla præcesserint uerba. Dico (uirtute sponsalium) nisi enim tali intentione darentur, non essent uera sponsalia; cum huiusmodi simpliciter dari possint, & intuitu alterius intentionis, puta fornicationis, uel similis: sed difficile est cognoscere talem intentionem, nisi alia signa magis expressa, uel uerba præcesserint.

Dubium de forma promissionis.

Queritur secundo, quæ est forma istius promissionis? Responderetur: hæc potest esse absoluta, & conditionata Absoluta est hæc: promitto, uel iuro, quòd te accipiam in uxorem, uel simile, si contemnit cum principali. Si autem contrahit cum parentibus, uel tutoribus puellæ, potest dicere, promitto, uel iuro accipere talem. N. & illam in faciem Ecclesiæ desponsare, &c. uel simile. Aliqui ponunt traditionem anulj, uel subarrationem aliquorum donorum, ut sunt iocalia, & similia, ut dictum est. Sed quia huiusmodi interuenire possunt tam in sponsalibus de futuro, quam de præsentibus: ideo iudicabuntur, prout quibus uerbis associantur. I. si cum illis præcesserint uerba de futuro, uel de præsentibus: nam per se absolute considerata nihil significant, ut dictum est. Forma conditionata est, quando exprimitur cum his conditionibus suspendentibus actum, scilicet, si, nisi, & cū. dicendo, ducam

ducam te si dederis tantum, uel ducam te, nisi pater contradixerit, uel ducam te, cum pater tuus mortuus fuerit. Et quia conditio non ponit in esse: ideo ubi apponuntur hæc conditiones, suspendunt contractum, donec conditio adimpleatur. Verum cum conditiones, quæ in contractu apponi possent, sint multiplices, dicendum est, quæ conditiones in contractu, de quo loquimur, habent uim suspendendi, ita, ut si non adimpleatur, contractus non tenet. Primo quædam sunt generales, puta si Deo placuerit, uel si uiuos nos serauerit, & huiusmodi. Aliæ sunt particulares, sed contractui necessariae: puta ducam te, si aliquod impedimentum inter nos non aderit, & similia: quæ siue apponantur, siue non; semper intelliguntur, ideo non faciunt contractum conditionatum, nec illum suspendunt, sed statim ualent; si ualida sunt. Itaque taliter contrahentes simpliciter contraxisse intelliguntur. Aliæ sunt quidem particulares, sed uel necessariae in se, ut ducam te, si cras sobrietur: uel simplicitet impossibiles, ut si cælum digito tetigeris, uel simile & huiusmodi conditiones appositæ non suspendunt contractum, sed ualent, ac si non fuerint appositæ. Aliæ sunt contingentes, & istæ possunt esse dupliciter, scilicet turpes, & honestæ: si sunt turpes, aut sunt contra substantiam matrimonij, puta ducam te, si aliam meliorem non inueniero: aut contra finem matrimonij, puta ducam te, si procura bis sterilitatem, uel consenseris mihi extra uas debitum: aut contra bonum matrimonij, puta ducam te, si promittis admittere tecum adulterum, & similia: tunc istæ & similes conditiones inuoluntate contractum omnino, ita, ut sponsalia non teneant, ac si non essent facta. Can. Aliquando. & Can. Solet. 2. q. 2. Et e contra, si erunt turpes alia uia, & non contra bonum aut finem; aut substantiam matrimonij, puta ducam te, si centum surriperis patri tuo, uel simile: tunc sponsalia tenent, sine adimplerione conditionis: nihil enim talis conditio operatur, ac si non esset appositæ. Si uerò conditiones appositæ contingentes, erunt honestæ. puta ducam te, si placuerit patri tuo, uel si pater, & mater mea consenserint: aut si dederis mihi mille pro dote, uel similia: tunc conditiones istæ operantur; suspendunt enim sponsalia, donec adimpleantur; ita ut non dicantur interim uera sponsalia. Cap. De illis. & cap. super eo. de Conditio. appositis. quod est uerum si conditiones a principio apponantur, cum consensu expresso amborum, uel saltem unius expressi, & alterius intelligentis, & tacite consentientis. secundum Panhorm. nam contractus debet esse cum consensu mutuo, & absoluto; dum autem consensus pendet a conditione, sponsalia nihil sunt; & consequenter non inducunt publicæ honestatis impedimentum, ut infra dicitur. Itaque si alter contrahentium, antequam conditio adimpleatur, contraheret cum alterius consanguinea per uerba de præsentibus, matrimonium teneret, quod non teneret, si conditio adimpleta esset, uel sponsalia essent absoluta: ut ibi dicitur. Pro his uide Siluest. Ver. spons. §. 5. Sotum in 4. dist. 2. q. 2. ar. 1. & Nauar. cap. 2. 2. n. 62.

Conditio suspendens contractum sponsalium quæ sit.

Dicitur (futurarum nuptiarum) id est matrimonij contrahendi; nam inter sponsalia, & nuptias hæc est differentia, sponsalia respiciunt futurum matrimonium, nuptiæ autem præsens. Hæc quidem sponsalia contrahi possunt inter absentes; per parentes, tutores, uel procuratores, & tunc si de eorum principali uoluntate fiant; tenent, si autem fiant ipsis ignorantibus, non tenent, donec sciuerint, & consenserint, quoniam consensus est necessarius, ut supra dictum est. Sed nunquid inter absentes ualeat, si nunquam se uiderint. Sufficit si se nouerant per famam uel per relationem, aliàs non, ignorant enim ex obligatione, consentiri non ualent. Glo. super c. Ne illud. 3. q. 5. Hæc sponsalia pariunt obligat.

obligationem ad contrahendum postea sub mortali culpa, secundum D. Tho. Si pura, & certa ex mutuo consensu ualida fuerint, nisi superuenerit aliquod legitimum impedimentum, ut in fra. dicitur. Et multo magis tenetur, si interuenerit iuramentum. Unde Ecclesia, propter iuramenti reuerentiam, deberet eos cogere: sed quia tales coactiones difficiles exitus habere solent: ideo Luthus Papæ in cap. Requiriuit. de Sponsalia. matri. ait., Potius moueri debent, quam compelli. Veram, quado ad esset causa legitima dissoluen di illa, possent ab Ecclesia dispensationem impetrare: ubi autem nulla subest causa: qui iurauit, non potest sine graui culpa resiliere: in uita parte: quod intelligitur in adultis. quo autem ad impuberes, inferius dicitur.

Dicitur denique (inter uirum & mulierem) cum enim sponsalia ordinantur ad matrimonium: sicut matrimonium contrahi non potest inter personas eiusdem sexus, ut infra dicitur, ita nec sponsalia.

Sed hic queritur, quo ad causam efficientem. Qui possunt contrahere sponsalia? Dicitur, si loqueris, quo ad legitimitatem: qui possunt contrahere matrimonium, possunt etiam sponsalia: Unde quæ impediunt, matrimonium, impediunt & sponsalia, secundum Canones, secus secundum leges, ut patet in L. si quis officium. ff. de Ri. Nup. Si loqueris, quo ad ætatem, dico multa. Primo, qui habent septimum annum expletum, tam masculus, quam femina. Nec mirum, si in sponsalibus requiratur idem tempus in ambobus; & in matrimonio non; ut dicitur; nam in sponsalibus requiritur usus rationis tantum: qui in ambobus regulariter simul incipit: sed in matrimonio requiritur potentia coeundi, quæ in utroque sexu non incipit simul tempore. Possunt quidem parentes ante septennium pro filiis sponsalia contrahere: hoc enim habet ius paternum: sed in tali ætate sponsalia non tenent, & consequenter impedimentum publicæ honestatis inde non oritur. cap. Literas, ut supra. Verum per mutuam cohabitationem, post septennium conualescunt, & consequenter tunc inducunt publicæ honestatis iustitiam. cap. Duo pueri. de Sponsal. in pube. quia ita præsumitur consensus mutuus, qui est necessarius, per ratihabitionem.

Queritur Secundo. Quomodo sponsalia dissolui possunt. Primo dico, quo ad impuberes, per reclamationem, scilicet si dū ad ætatem legitimam peruenierint, contradixerint. Pro qua re nota; quod ante pubertatem neuter resiliere potest, nec separari debet, & ille, qui primo fit pubes, alterum expectare debet & non prius reclamare: & si alter eorum, dum sponsalia contraxerunt, erat pubes, ipse resiliere nunquam potest, quod enim semel placuit, in ætate legitima amplius displicere non ualet.

Sed illa, quæ minor erat, cum ad ætatem legitimam uenerit, si nolit præstare consensum, confirmando, prius factum; tunc dissolui possunt, per iudicium Ecclesiæ, nisi alia uia, ut infra dissolui contigerit. Omnia hæc uide in cap. De illis. de Sponsal. impuberum. Nisi etiam inuitè contraxerit pubes, tunc enim non tenetur expectare. c. Ex literis. eod. tit. Et si queratur, quare ante annos pubertatis reclamare non possunt? Dicitur, propter ætatis fragilitatem, in qua non possunt habere consensum conjugalem, ut scilicet se resoluere sciant, quia in huiusmodi contractibus tractatur de re magnæ considerationis, scilicet de obligatione pro tota uita, & ideo expectandum est tempus pubertatis, in quo melior electio fieri potest; ut si uelint esse simul, confirment contractum, sin autem separantur. Nisi interim copula carnalis interuenerit, quia tunc amplius separari non possunt, cum ipsa tempus pubertatis anticipare soleat. cap. Anobis.

A nobis. eodem titulo.

Secundo dico simpliciter, & indifferenter, omnes respiciendo, dissolui possunt in multis casibus. Primus est, quando alter eorum ingreditur Religionem; tunc. n. iure dissoluitur. Cap. Veniens. Qui cleri. vel. Vot. matri. unde remanens in seculo, potest cum alia persona contrahere, etiam antequam ingrediens professionem fecerit. Silu. Verb. sponsalia. q. 10. cui consentit Nauar. c. 22. nu. 26. Secundus casus est per susceptionem ordinis sacri. Secundum omnes. Tertius est, dum cum alia contrahit per uerba de presenti, etiam sine copula. Verum qui hoc facit sine legitima causa, peccat mortaliter, & penitentiam agere tenetur, de fide uiolata. Capitulo Si inter uirum. de spons. & matri. Sponsalia aut de futuro secunda, non dissoluantur prima: etiam si in secundis interuenerit iuramentum. Cap. Sicut ex literis. eod. titu. Sed de secundo iuramento facto contra primum, penitentia imponi debet: nisi prima sponsalia contracta fuissent sub aliqua conditione honesta, non dum completa: quia ut sic non tenent, ut supra dictum est. Cap. Ex sponsalibus. de sponsa. & Matri. in 6. Sed nūquid secunda sponsalia de futuro, per copulam subsequutam, affectu maritali, dissoluentur prima similia sponsalia ualida? Dicitur, quod sic. cap. Is qui. eo. tit. quia per illam copulam præsumitur consensus de presenti. Sed hoc uerum est de iure antiquo, ubi solus consensus in clandestinis matrimonijs sufficiebat: hodie per S. Concil. Trid. sess. 24. c. 1. sola copula ad ualidandum matrimonium, non sufficit; sed requiritur, ut interueniat presentia sacerdotis, cum duobus uel tribus testibus, & alia cæremonia, ut ibi dicitur, quod Nauar. nō aduertit, quāuis scripserit post Concil. Deberet quidem, ratione honestatis, matrimonium perfici cum ea, quæ cognouit. Et si forte secunda cognita prius, inueniret esse intra gradus prohibitos cum prima, neutrum habere posset in uxorē. c. Ex literis, & c. ueniens. de eo q. cognouit consanguineā. Non primā, pp. impedimentum affinitatis contractum cum secunda: nec secundam, propter impedimentum publicæ honestatis, contractam cum prima: quod impedimentum per S. Concil. prædictum, restrictum est ad primum gradum, & illud, quod contrahitur ex fornicatione usque ad secundum gradum. sess. prædicta c. 4.

Ideo dico quarto, dissoluitur per subsequentem affinitatem, quando, salter contrahentium, antequam contraherent de presenti, habuerit rem cum aliqua persona consanguinea, uel affini, alterius sponsæ, infra gradum secundum, ut dictum est. Can. si quis sponsam. 27. q. 2. Dico (antequam) si enim dictam personam cognosceret post sponsalia de presenti, illa non dissoluerentur. c. Tuæ fraternitatis. titu. prædicto. Quintus casus est, dum quis emiserit uotum castitatis, ante celebrationem sponsalium de futuro. Cap. Rursus Qui clerici, uel uouent. matrimonium contrahere non possunt. Dico (ante celebrationem) nam si uotum fieret postea, non dissolueret sponsalia: quia alter in alterius præiudicium uouere non potest: Verum si contraheret de presenti, teneret matrimonium, non obstantem Voto facto; nam & si uotum simplex impediat faciendum, non tamen dirimit factum; nisi quando esset solennizatum, ut infra dicitur.

Sunt & alii casus, quibus sponsalia dissolui possunt auctoritate Iudicis Ecclesiastici. Primus est, quando per mutuam consensum partium dissoluantur, etiam si erant iurata: sicut accidit, in societatibus. Cap. præterea. de sponsalibus. & matri. Quod intelligitur, quando iuramentum interuenit in fauorem ambarum partium, quibus fit obligatio, & promissio, quæ partes postea ad inuicem a tali iuramento se absolunt, auctoritate Iudicis, sine

Nota quo ad omnes & indifferenter Primus casus. Secundus casus. Tertius casus.

Quartus casus.

Quintus casus.

Sextus casus.

qua peccarent mortaliter, Si autem iuramentum factum esset Deo. puta iuramento Deo promissit, accipere talem in uxorem ex charitate, uel quia erat pauper, uel ut eriperet eam a concubinato, uel simili, tunc ait Siluest. Verbo, sponsalia. §. 10. non potest dissoluere sponsalia promissa. Sed Nauar. cap. 22. numero 25. ait hoc posse fieri in casu, quo pars, in cuius fauorem factum est, remitteret ei aliqua iusta causa: posset enim illa, cui facta esset promissio, renuntiare iuri suo, uel quia talis promissio ei præiudicaret, uel non expediret, uel simile: & tunc Deus relaxaret iuramentum per renunciationem eius, in cuius fauorem factum est. Verum hoc fieri non potest, nisi dispensatione

Septimus casus. Ecclesie cognita causa. Secundus casus est: quando post celebrationem sponsalium, superuenit capitalis inimicitia inter sponfos; tunc enim alter eorum separationem a Iudice petere potest, secundum Hostiensem, in summa, quem alij sequuntur. Tertius casus est, quando non adimpletur promissum per alteram partem: qui casus accidit in sponsalibus conditionatis, ut supra dictum est, puta promissit dotem, & postea non dat, uel quia non uult, uel quia non potest, etiam si impotens facta fuerit post promissa: tunc sponsus non tenetur eam ducere: etiam si non promississet in specie certam dotem: nam conditio illa subintelligitur, unde in casu intelliguntur promissa omnia bona sua, uel dotantis, seu stipulantis, & promittentis pro ea. ut allegant Silu. & Nauar. quibus supra. Quartus casus est, quando alter sponsorum se transfert in aliam regionem, absque necessitate, nec speratur de proximo reditus eius. Dico absque necessitate, nam si necessitas fuit in causa, debet expectare: Sed sine necessitate quantum debet expectare: secundum Canones ut in capitulo De illis, de sponsi & matri. nou est tempus præfinitum. sed secundum leges ponitur biennium, si est in prouincia: si autem extra prouinciam, triennium. Cod. de sponsi. lib. 2. Verum si subest causa rationabilis diu non expectandi: puta timetur de fornicatione, uel alio incomodo, debet per Iudicem tempus magis abreuiatum præfigi; quo transacto, nubat cum alio. Et si per eam iterit, ut matrimonium non celebraretur ante discessum sponsi, debet ei imponi penitentia. Capitulo prædicto. Quintus casus est, quando in contractu sponsalium appositus fuit terminus præfixus, perficiendi matrimonium; quo elapso, pars altera, per quam non iterit, ut perficeretur, efficitur libera, ita, ut possit sine periculo, cum alia contrahere: & illi, qui in promissione defecit, propter fidem mentiram, penitentia imponi debet. Capitulo Ex literis. de sponsalibus. Sextus casus est, quando post sponsalia contracta, antequam coniungerentur, alter eorum incurrit lepram. Capitulo Literas. de coniugio leproforum. Dico (antequam) quia si hoc acciderit post perfectum matrimonium, separari non licet. Idem dicendum, quando aliam similem deformitatem incurreret: puta Paralytim, uel amiserit nasum, oculum, aut aliud simile aduenit. Capitulo Quem admodum. de Iureiurando. dico (aduenit) nam si antequam celebrarentur sponsalia sic erat, non est, cur eam repellere debet; quia licet ei a principio placuit

Septimus casus. Septimus casus est; quando sponsus est nimis seuerus, & crudelis. Secundum Panhor. in capitulo Veniens. Qui clerici, uel uolunt. matri. Quem sequuntur Silue. & Nauar. quo supra. quamuis Glo. ibi nõ consentiat, nisi dicere uelit, quod non omnis seueritas sufficit. Octauus casus est, quando sponsa post contracta sponsalia, fornicata esset eum aliquo, tunc repellere potest, etiam si interuenerit iuramentum, nam si post sponsalia de presenti, ob talem causam repudiari potest, autoritate Euangelica, quanto magis post sponsalia de futuro: Etiam si uiolenter corrupta esset, secundum Glo. ibi

Nonus casus. Dico

Decimus casus. Dico

Undecimus casus. Dico

Dico (post) nam si fornicata esset ante sponsalia, non posset per hoc eam repellere: ex quo enim semel mores eius probauerat, amplius eam reprobare non potest. Cap. Quem admodum. de Iureiurando. Nisi, secundum Vgenem, quem omnes sequuntur, tempore sponsalium credebatur uirgo: & postea antequam effectuaretur matrimonium, corrupta reperta est. Et multo magis dissolui possunt, si alter eorum spiritualiter fornicaretur. idest in Hæresim incidere, uel Schismam. Siluest. quo supra limitat, quod hæc factas discedendi a tali promissione conceditur innocenti, nocens autem resistere non potest. Adde etiam nisi ambo in idem crimen incidere, per ea, quæ infra dicentur, de coniugibus separandis. Nonus casus est, quando per famam suspitio esset; uel scandalum oriretur, quod inter eos est canonicum impedimentum. Cap. Cum tua. de sponsalibus. & Cap. Super eod. de consanguinitate & affinitate. Decimus est, quando interuenit impedimentum sufficiens dirimere matrimonium contractum; a fortiori dissoluit sponsalia. Et denique generaliter dicitur. Omnis causa rationabilis superueniens; quæ si a principio adesset, sponsalia, ne contraherentur, impediisset, est sufficiens contracta dissoluere. Silu. & Nauar. quibus supra.

IN omnibus prædictis casibus, opus est, ut interueniat autoritas Iudicis Ecclesiastici; qui causam dissolutionis cognoscere debet. Cap. Porro de Diuor. tjs. Qui autem sine tali licentia sponsalia dissoluit, grauiter peccat, secundum D. Tho. & alios.

IN duobus casibus, aiunt doctores, sponsalia de futuro transire in matrimonium, sine alia stipulatione; scilicet quando interuenit copula carnalis affectu maritali, & quando sponsi ad inuicem declarant, etiã sine copula, uerbis, aut signis, consentire de presenti, tunc enim ille consensus habet uim matrimonij clandestini. Quod uerum est de iure antiquo, quando matrimonium clandestinum ab Ecclesia pro rata habebantur, sed quia hodie requiritur præsentia parochi, ut supra dictum est, ideo hæc non sufficiunt.

De sponsalibus de presenti.

SEquitur secundus gradus, ut dicebamus, idest sponsalia de presentia quibus matrimonium uim habere incipit: quod ue melius intelligatur, definiendum est.

Matrimonium est coniunctio maritalis, & legitima, Viri & mulieris, indiuiduam uitæ consuetudinem retinens.

Dicitur (coniunctio) pro causa formali, quæ est de essentia matrimonij. Hæc autem dupliciter esse potest, scilicet uoluntate, & corpore, hic sumitur pro coniunctione uoluntatis, & animorum, quæ consistit in mutuo consensu, coniunctio autem corporis, quæ consistit in actu consummationis, non est de essentia matrimonij. Can. Cum initiatur. 27. q. 2. ubi habentur hæc uerba. Cum initiatur coniugium. (intellige per uerba de presenti) tunc coniugij nomen a se scitur, non enim defloratio uirginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Hic sequitur, inter Ioseph & Virginem Mariam fuisse uerum matrimonium. Can. Beata Maria. ead. q.

Dicitur (maritalis) pro differentia formæ, quæ constituit speciem, non enim omnis coniunctio est matrimonium, possent enim uir & mulier inter se in pactum ducere, ut alio fine se coniungerentur, puta ut mutuo se deseruiant,

14. Casus.

15. Casus.

16. Casus generalis.

Sponsalia quando transire in matrimonium.

Matrimonij definitio.

nel simile: & tunc non esset matrimonium: ideo ponitur, ut sit maritalis, non tantum quo ad habitationem, hoc enim inuenitur etiam inter fratrem & sororem, sed cum interuentione perpetuæ fidei, ut obedientes ad inuicem in omnibus se exhibeant, ut scilicet qualis sibi alter est, talis alteri sit, & e conuerso; & ideo in definitione dicitur (indiuiduum uitæ consuetudinem retinens) ad indiuiduum enim uitæ consuetudinem pertinet, ut alter sine alterius consensu non possit aliquando orationi uacare, nec continentiam profiteri, aut similia facere. Vnde Augusti. Canone allegato, ait. Maria uotum uirginitatis, quod proposuerat facere, si Deus aliud sibi non reuelaret, uiro suo Ioseph expressit, cui ipse consensit; & cum eius consensu expressum seruauit. Itaque concludit August. Quia ergo iste consensus fuit inter eos, patet, eos coniuges fuisse.

Dicitur (legitima) hæc particula ponitur ab aliquibus, ad maiorem expressionem: nam inter personas illegitimas non potest esse matrimonium. de quo infra. Concluditur ergo, quod in hoc requiritur mutuus consensus: & ideo requiritur consensus ambarum partium; una enim non sufficit, ut infra dicitur. Requiritur etiam ut consensus ille sit de præsentibus: tunc enim coniuges esse incipiunt, cum pactio coniugalis exprimitur: in hoc enim consensu maritali, mulier tradit uiro sui potestatem, & uir mulieri. dicente Paulo. primæ Corin. septimo Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir, similiter & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

Hoc autem fieri non potest, nisi per traditionem, per uoluntatem; non enim unus in alterius potestatem transire potest, nisi accedat consensus de presenti illius rei patroni, ergo, &c. Itaque sponsalia de futuro non possunt dici matrimonium, seu nuptiæ, sed promissio futurarum nuptiarum, ut dictum est supra. Probat etiam testimonio Sanctorum. Ait enim Ambr. osius. Cum initiatum coniugium, coniugij nomen ascribitur. Item Iudorus. Coniuges uerius appellantur a prima desponsationis fide. ut habetur per hos, & alios Can. 27. q. 2. & per cap. Tuas. De sponsa. Duorum, & cap. Cum locum. De sponsalibus.

Hic insurgunt multa dubia. Et primo dubitatur, an iste consensus maritalis sufficiat, ut sit internus, an requiritur, ut sit uerbis expressus? Ad hoc breuiter dicitur relicta opinione quorundam antiquorum a serentium, mentalem consensum sufficere, quod ultra communem Theologorum sententiã, extat textus Alexandri Pape iii. in cap. Liceat. de sponsa duorum. ubi dicitur, requiri expressum ad inuicem. Hodie autem per. S. Concil. Trid. sess. 24. c. 2. de Reformatione, mandatur, non solum tacitum consensum, sed neque expressum clam, sufficere, sed requiritur, ut talis contractus fiat cum expresso consensu, præsentis sacerdote, & testibus oportunitatis, ubi necessario requiritur, ut coram illis contrahentes expriment, saltem per signa, se consentire in coniugatione; quãuis non consentiant in copula, aliàs non possent testificare de ueritate. Itaque, nisi constat Ecclesiæ non prædicto, non habetur pro uero matrimonio, licet ante hanc determinationem, non erat necessarium, ut taliter Ecclesiæ constaret, sed sufficiebat, ut ambo ad inuicem suam uoluntatem consentiendã in coniugatione aperirent, ut sæpe in matrimoniis clandestinis accidebat.

Dico (saltem per signa) uerba enim non sunt de essentia in hoc casu, sed sufficit expressio, id est manifestatio uoluntatis, ostendens consensum ad inuicem. Hęc autem manifestatio fieri potest per nutum, uel signa, talem uoluntatem exprimentia, ut accidit in mutis, & surdis grauib; qui uerè contrahunt; ac etiam Puellis uerecundis

Consensus necessarius in matrimo

Dubium de consensu, an debeat esse expressus

Consensus per signa expressus sufficit

uerecundis uolentibus loqui: quod confirmatur, per textum in Ca. Tuæ fraternitati, de sponsalibus, & Matrim. & est communis sententia. Sed dubium est. Si puella pudore ducta, nollet, nec signa ostendere, de consensu: an sufficit tertie personæ affirmatio, quod illa consentit; puta puella antea dixerat in camera se consentire; uel per alia signa consensum ostendit: deinde coram Parocho uerecundatur, ita, ut nec oculos leuare uult, unde alij pro ea, affirmant, & testificant, se consentire. Ad hoc aliqui dicunt; quod quæcunq; persona, etiam extranea affirmauerit, coram puella, eam consentire, & ipsa nullum signum contradictionis ostendit, sufficit; quia illa taciturnitas pro consensu habetur; per illam regulam iuris. Qui tacet, consentire uidetur. Verum, quãuis hæc regula quandoque concludat, tamen cum alia sequens dicat. Qui tacet, non fatetur, nec utique negare uidetur, ideo tale silentium non uidetur esse causa sufficiens, & iudicium certum assentiendi. Vnde Paludanus dicit, nec non sufficere; sed requiritur, ut ille, qui pro ea affirmare uelit, sit pater, uel mater, uel tutor, ius habens in eam: idque confirmatur per cap. unicum. de Desponsatione in 6. Sed dubium est in casu, nam accidere potest, ut puella non consentiat in animo suo, sed dum pater affirmat pro ea, ipsa coram sacerdote tacebit; aliquo patris timore, ut reclamare non audeat, ex quo suspicio oriri potest. Ideo dicere cum Silu. Verbo. Matrim. 2. §. 8. Si constat de consensu puellæ per aliam uiam, puta quia antea prædixerat, se consentire, uel quia uir eam subarrauit, per aliqua dona insignia, quæ dona ipsa libenter acceptauit, aut per anulum, iuxta illud. Anulo suo subarrauit me, uel simile, in quibus illa consentiit, tunc sufficit postea, ad præsumendũ quod illa consentit in matrimonium, quã alius pro ea respondet in eius præsentia, & ipsa tacet, donec contrariũ probetur, ut ait Glo. in c. Tuæ nobis. de Desponsalibus. Et multo magis præsumendum est tale, si Puella tacens coram sacerdote, & respondente pro se, consentit in alijs ceremonijs, quæ coram sacerdote sunt, puta porrigit manum, in signum fidei; quã sponso promittit; accipit anulum in signum fidelitatis, & consentit in osculandi pacis. Si autem antea nulla uerba consensus præcesserunt, nec subarratio aliqua, & in præsentia sacerdotis, ultra quod tacet, in prædictis ceremonijs resistere, & contradicere uidetur aliquo modo, proculdubio præsumendum est non consentire, nisi, ut ait Siluest. quo supra, sequente copula carnali, ubi præsumitur, quod de nouo consensum præstabit. Sed hoc est uerũ de iure antiquo, quã sacerdotis ceremonia non erat necessaria, sed sufficiebat mutuus consensus, quo cūq; tempore illi præstabat, matrimonium confirmabat. nunc autem si coram sacerdote factum per abnegationem consensus inualidum esset, per quemcunq; actum subsequente, non sufficit illud ualidare, nisi de nouo adit præsentia sacerdotis, coniuges eos, ut ordinat Ecclesia.

Dubium

Et e contra, sicut consensus mentalis, sine expressione non sufficit, ita expressio quantumcunq; uerbis facta, sine uoluntate consentiendi in matrimonium, neque ualeat, si alter eorum, sine ambo dissentiant. Itaque si aliquis animo decipiendi mulierem, ut ipsa consentiret in actum carnalem, uel uerius dolum furaretur, ut solent facere aliqui forenses uagabundi, coram sacerdote, eam fingeret se accipere in uxorem, & in animo suo dissentiret, non est matrimonium, quo ad Deum, etiam si cohabitassent tanquam coniuges; nisi de nouo animo consentirent coram parocho: sed quo ad Ecclesiam; quæ de occultis indicare non potest, præsumendum est esse uerum matrimonium. cap. Tuæ de sponsalibus.

Consensus uerbis expressus sine actu uoluntatis non ualeat.

Nec ei credendum esset, dum affirmaret, se non consensisse: aliàs quisq; uolens

De Sacramento

& fuit retenta, & merè uolenter cognita, dic, ut Panhormitanus, ratione ab ipso adducta. Si autem post duos menses transacto a die desponsationis deliberauit Religionem ingredi, quod tempus a iure conceditur, ut possit Religionem petere; dic, ut Hostiensis, quia, eo transacto, non est amplius in sua potestate eligere Religionem; unde cum tenebatur tunc debitum reddere, lege matrimonij, non potest dici uolentiam passam esse; & consequenter, uinculata iam contractum est: idem dicendum, si ante dictum tempus fuit cognita non absolute uolenter, sed aliquo modo consentiit. Sed notate uerba. Per hoc quod dicitur (Religionem) excluduntur, qui suscipiunt tertium habitum Sancti Francisci, uel Sancti Dominici. per hoc quod dicit (ingressum) excluduntur, qui uellent domi remanere, & ibi Religionem obseruare. Per hoc quod dicit (approbata) excluduntur clerici seculares, uel regulares Iesuitarum, & quidam alij ordines. Nota secundo, quod alter coniugum in seculo remanens non potest ad secunda uota transire, donec ingrediens Religionem professionem faciat: in quo casu debet assignari terminus, cum fidei cautione, in quo tenetur professionem facere, quo transacto, tenetur ad coniugem redire: ne in fraudem alterius coniugis per monasteria uageat. Et si fortè remanens in seculo contraheret cum secunda ante professionem factam, tale matrimonium non teneret, unde si prima e monasterio exiret, cum illa remanere deberet.

Secundus casus est. Dum Papa dispensat, ob magnam causam, ut dissoluat. Sed in hoc casu est controversia inter doctores. scilicet an Papa possit dispensare inter coniuges in matrimonio rato, & nondum consummato.

Omnes Canonistæ, præter Siluestrum indelimitatim tenent quod potest. Et præsertim super Capitulo Ex publico. de Conuersio. Con. quorum rationes hæc sunt. Matrimonium ratum, & nondum consummatum, in quantum est officium naturæ, & remedium post lapsum, est dirimibile; quod patet ex eius significatione; nam illa coniunctio maritalis secundum affectum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, secundam rationem scilicet quæ coniungitur per gratiam, quæ gratia cum sit gratia uitæ, est amissibilibus: ideo talis coniunctio est dissolubilis, contra Magistrum. sent. Vel ut ait Diu. Tho. significat unionem cum anima, mediante gratia: ex quo idem redditur. Consummatum autem significat unionem Christi, & Ecclesiæ, id est Diuinitatis cum carne in utero uirginis, quam nunquam dimisit; ideo est indissolubile. Quod autem ratum, & nondum consummatum efficiatur indissolubile, scilicet ut alter altero uiuente, cum alio contrahere non possit, hoc non habet a natura sua, dicit Albanus, sed ab Ecclesia, illud ratificando: & ideo Papa potest super eo dispensare, ratificationem auferendo: non enim est maior ratio, de ingressu Religionis, quod sit autoritate Ecclesiæ, quam de hoc. Confirmant hanc suam opinionem ex uerbis Adæ Gen. primo hæc significantibus: dum dixit. Hoc nunc os de ossibus meis, & Caro de carne mea, quam ob rem relinquet homo patrem, & matrem suam, & adheret uxori sue, & erunt duo in carne una: constat autem, quod tunc sunt una caro, quando per copulam carnalem, & seminum-mixtionem, ut dixi, contrahunt affinitatem ita, ut ante copulam non possint dici una caro indissolubilis: ergo consummatum tantum est sua natura indissolubile. Unde Christus Matt. 19. alludens ad uerba prædicta Gen. 1. allegata. dicit. quod Deus coniunxit, homo non separet. Quæ uerba Alexander. 3. exponens in dicto cap. Ea publico, intelligit

Matrimonij.

213

de matrimonio consummato, Sorus in 4. distinctione 27. quæst. 1. artic. 4. cum omnibus Theologis præter Caietanum, tenet oppositum. scilicet matrimonium ratum, & non dum consummatum non esse aliter dissolubile, quam iure Diuino: & quod mirum est, probat hoc ex eisdem uerbis citatis opposito modo intellectis, in quibus oppositum fundamentum stabilit. Dicit enim, cum Deus fuerit auctor matrimonij, Religionis, & fidei; sicut causa fidei dispensat, non solum super matrimonio tantum rato, sed etiam consummato Infidelium, quando alter coniugum conuertitur ad fidem, ut dicitur: ita quoque causa Religionis & non, ut dicebat Albanus. Itaque matrimonium, ut est etiam in officium, & remedium, est iure naturæ indissolubile, hoc enim insinuant illa uerba superius allegata Gen. primo secundum eum, scilicet. Hoc nunc os de ossibus meis, & cætera talia enim uerba referuntur non ad consummationem, ut asserit prima opinio, sed ad mutuum consensum; nam prolata fuerunt in statu Innocentiæ, antequàm Adam cognouisset Euam. Unde si in aliquo casu matrimonium, etiam ut officium, & remedium inuenitur dissolubile, hoc fit, Deo dispensante, & non aliter. Et confirmatur, ait ipse: nam Christus. Matthei 19. ut ostenderet, matrimonium esse indissolubile, alludens ad illa uerba Gen. primo allegata, concludit dicens. Quos Deus coniunxit, homo non separet, quæ uerba cum intelligantur de matrimonio rato, nondum consummato, sequitur, quod Papa in hoc non possit. Ecce quomodo oppositum sentit, motus ex opposito fundamento, fundato super eadem autoritate, opposito modo intellecta. Et quia expositio Alexandri Papæ superius adducti uidetur ei aduersari, illam refellit dicens, illam non esse germanam expositionem, eo quod Papa ibi non curauit legitimam expositionem dare uerbis Christi, sed tantum loquebatur de transitu ad Religionem, qui post consummationem non licet, sed legitima expositio illorum uerborum, ait ipse, est illa Nicolai Papæ in Can. Scripsit. 27. quæst. 2. 5. Quos Deus coniunxit, homo non separet intelligitur de matrimonio rato: & in transitu ad Religionem, Deus interna inspiratione coniuges separat. Diuino iure, quo Religio instituta est, tanquam spirituale connubium. Stabilit etiam hanc suam opinionem duabus rationibus. una est. Vinculum matrimonij alligatum, per mutuum consensum, sua pte natura ordinatur ad copulam, ita, ut per illum mutuum consensum coniuges tradant ad inuicem mutuam suorum corporum potestatem; ut dicatur, uir non est dominus sui corporis, sed mulier, & e contra, itaque alter alteri debitum reddere debet, & tenetur sub mortali. ergo illa uerba Christi. Quos Deus coniunxit, & cætera intelliguntur de ista coniunctione; quæ fit per mutuum consensum, & non per copulam. Præterea carnalis copula non est de essentia matrimonij, ut dictum est, sed est perfectio quædam; ad assequendum finem matrimonij, scilicet prolem, quæ copula per accidens se habet respectu consensus, qui est de essentia matrimonij, ut dictum est. tota enim uis matrimonij stat in mutuo consensu, ergo uinculum matrimonij, cum sit indissolubile, suam naturam sortitur ex ipsis consensibus; unde mirum est, ait ipse, cum inter matrimonium ratum, & consummatum non sit discrimen, nisi accidentarium, quod ratum sit sua natura dissolubile, & consummatum indissolubile, sed quia accidens superueniens non mutat substantiam rei, sequitur, ut uterque sit natura indissolubile.

Hæc duæ opiniones, & si ambo quandam probabilitatem habeant, fateor rationem neutram habere talem euidentiã, ut sine aliqua titubatione, ei adhareti possit. Verum opinio Canonistarum uidetur magis probabilis, & sustentabilis.

Opinio
Theologo
rum.

Autoritas
sentia.

Nota de
Religione.

Nota.

13
2. Casus
dispensatio
Pape.
Opinio et
monistarum.

Ad ratio
nes Soti.

tabilis, tum ratione significati, tum etiam, quia aliter probari non posse, credo, quomodo ligamentum matrimonij sit indissolubile, quam per miltionem sanguinum, per quam possint dici vna caro. Et ad Soti assertum, scilicet quod illa verba Gene. i. ubi se fundat, intelligi debent de rato tantum, quia fuerit dicta antequam consumauerant. Respondetur, quod illa referebantur ad tempus futurum, dicendo, erunt duo in carne vna, dum miscebuntur. Quod confirmatur autoritate Christi. f. Quos Deus coniunxit, &c. ut dictum est. Et ad id, quod asserit, de Nicolao Papa. Respondetur, quod ipse loquitur de matrimonio consummato, quod facit pro nobis, dicit enim, ut est ibi uideri; quod mulier illa, quæ supplicauit ingressum Religionis, hoc facere non poterat, nisi de consensu uiri; qui consensus non esset necessarius, si non consummasset; constat enim, quod quando non est consummatum, alter coniugum potest ingredi Religionem inuito marito, ut dictum est supra. Et ad hoc propositum papa inducit autoritatem Christi, scilicet, Quos Deus coniunxit, &c. ait enim, Deus tamen, & non homo separat, quando diuino amoris intuitu, ex consensu utriusque coniugis matrimonia dissoluntur. Aliter autem fieri mutam separationem uestram prohibemus. Ex quibus uerbis cognoscitur, Papam loqui de matrimonio consummato. Itaque Nicolai expositio non est contraria Alexandro papæ. Quod autem matrimonium ratum, per ingressum Religionis sit dissolubile, autoritate Diuina, nullibi exploratum inuenio, quod neque ipse probat. Ad rationes per se inductas respondetur. Ad primam negatur consequentia; nam ut ait. D. T. in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. q. 2. ad tertium augum. cum uinculum matrimonij, per mutuum consensum ordinetur ad culpam, sicut non habet omnimodam perfectionem, nisi secuta culpa; ita neque omnimodam indissolubilitatem, & consequenter dictum Christi non intelligitur de coniunctione per solum mutuum consensum. Hæc autem imperfectio non intelligitur, quod ad sui essentiam; est enim matrimonium essentialiter perfectum, per mutuum consensum, ut dictum est; sed quo ad significationem: perficitur enim per copulam carnalem, quo ad utranque significationem, scilicet coniunctionem animæ ad Deum, per gratiam, & Christi ad Ecclesiam, per unionem hypostaticam. Et confirmatur hoc per autoritatem Leonis papæ. 27. q. 2. Can. Cui Societas ubi ait, Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut præter Communionem sexuum, non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi, & Ecclesie sacramentum. Quæ coniunctio intelligitur de illa facta in utero uirginis, ut notat etiam Glo. in eadem quest. Can. Non est dubium. Ad secundam dicitur. Negatur, quod uinculum matrimonij sit indissolubile simpliciter loquendo, hoc enim est, quod uertitur in dubium. Ad id, quod dicitur. Accidens superueniens non mutat substantiam rei. Dicitur quod non mutat, quo ad esse matrimonium, & perfectum in se, ut dictum est; sed indissolubilitas non est de essentia matrimonij; quia si ita esset in nullo casu posset dissolui. accidens autem superueniens mutat rem, quo ad illud esse accidentale, quod acquirit per illud accidens; quod est esse indissolubile, per copulam facientem de duobus vnam carnem. Et confirmatur. nam. D. Antoninus. 3. p. t. i. cap. 12. asserit, se uideri Bullam dispensationis Martini V. in tali casu. Et Nauar. c. 22. nu. 21. ait Paulum III., & Pium III. ob magnam causam super hoc dispensasse: contra quos responsio Soti nihil ualet; non enim putandum est, dictos Summos Pontifices sola opinione Canonistarum, in re tam graui manum imposuisse; nisi eorum rationibus, satisfacti essent de potestate id faciendi.

Tertius casus est, dum aliquis infidelis conuestitur ad fidem catholicam, & eius

eius coniux non consentit. Pro quo nota. quod inter infideles potest esse matrimonium, etiam si sint cultu dispares, puta Saracenus cum Iudæa: & hoc, quo ad officium naturæ, & non ut sacramentum. Cuius matrimonij actus, si fiant debito sine matrimoniali, excusantur a peccato, ait. D. Tho. Esset autem inualidum, si contraheretur inter gradus prohibitos lege Diuina, & naturali, sed non lege canonica. cap. Gaudemus de Diuortijs. Et si Infidelis contraxerit cum pluribus simul, secundum eorum legem post fidem susceptam adhærebit primæ: & si repudiata vxore, cum secunda contraxerit, etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiam si repudiata cum alio contraxisset. cap. eodem. Quæ si postea uoluerit habitare cum uiro factio Christiano, non potest relinqui, & altera duci, iuxta illud Pauli. 1. Corinti. 7. Siquis frater uxorem habet infidelem, & hæc cōsenserit habitare cum illo, nō dimittat eam: & si qua mulier habet uirum infidelem, & hic cōsenserit habitare cum illa, non dimittat uirum: sanctificatus est uir infidelis, per mulierem fidelem: & e contra: quia fides non soluit matrimonium, sed perficit: itaque non posset contrahere eum secunda, uiuente prima, quam uis communicare cum illa non ualeat: tunc autem cum secunda fidele contrahere posset, relicta prima infideli. quando cohabitando cum coniuge infideli, periculum esset, iniuriam inferre Deo, & iterum trahi ad infidelitatem. cap. Quanto, de Diuortijs. Hoc uoluit insinuare Christus Lucæ. 14. dicens. Qui non odit patrem, & matrem, uel uxorem, propter me, non est me dignus: ubi uxorem infidelem, & non fidelem intelligere uoluit. Et quod dicitur de uiro, respectu uxoris, intelligitur de uxore respectu uiri.

Quartus casus est, quando post contractum matrimonium etiam consummatum, inter fideles, inter eos inuenitur fuisse impedimentum iuris Diuini, seu naturalis. Verum hæc matrimonij solutio, seu separatio fieri non potest autoritate propria: sed Iudicis Ecclesiastici: etiam si impedimentum esset notorium; quia hoc pertinet ad Ecclesiam. cap. Porro de diuortijs. Sed in hoc casu a summo Pontifice dispensatio procurari posset: si casus est dispensabilis, uel solutus dispensari.

Sunt & alii casus, quibus diuidi, seu separari potest matrimonium in parte, id est quo ad thorum, & non quo ad uinculum. Vnde quintus casus est, quando alter coniugum fornicationem commisit, iuxta Euangelium. Lucæ. 16. Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, &c. in quo casu non tenetur ei dare debitum, si autem dederit, peccat mortaliter. can. Siquis. 3. 2. q. 1. quam separationem, si quo ad thorum tantum, facere potest autoritate propria, si ad thorum & ad uinculum, si quo ad habitationem, hoc facere non potest, nisi autoritate Iudicis Ecclesiastici, nisi quando adulterium esset publicum, ita. ut non posset inficiari, ait Innocent. Fallit hæc regula in tribus casibus. primo si altera pars adulterauit etiam, tunc non potest eam repudiare. cap. Significasti, de Diuortijs. nam paria delicta mutua compensatione tolluntur. Itaque si casu aliquis repudiasset uxorem adulterij causa, si postea ipse quoque adulterauerit, tenetur uxorem reintegrare capit. Ex literis. eodem tit. Secundo, si adultera, uel adulter penituerit de peccato, tunc reconciliari possunt. Tertio, quando alter coniugum alteri causam daret, directè adulterandi. cap. Discretionem extra de eo, qui Cognouit consan. Extenditur prædicta fornicatio, secundum doctores ut notat Silu. Verbo Diuortij. §. 10. ad peccatum contra naturam, & seminationem extra uas debitum, ac etiam actum sodomiticum, cum secunda persona. Dicit enim Panhormita. No-

3. casus per
infidelis
2mo.4 casus
Impedimen
tum iuris
diuini.15
Matrimonij
um in qui
bus casibus
separari
potest, quo
ad thorum
& ad uinculum
. 1. casus.

mine fornicationis intelligitur omnis illicitus coitus, per quem iniuria fit matrimonio. Nauar. c. 22. nu. 22. adiungit unum, quo ad peccatum, dicens; mulierem non peccare debitum reddendo, uel non discedendo a marito adultero; dummodo ei non placeat, & probabiliter cognoscat, quod per talem negationem, ipse non se corrigeret, quod saepe contingit. Item neque maritus peccaret, quando ei displiceret, & ad id prouideri non posset sine magno scandalo, uel periculo publico, uel priuato.

2 casus. Sextus casus est, quando uir odit uxorem odio capitali. ubi negatur thorus, & habitatio. cap. Ex transmissa. De Restitutionse spoliatorum.

3 casus. Septimus casus est, quando alter coniugum lapsus fuerit in haeresim, & Coniugem in suam haeresim inducere conatur, uel probabiliter de hoc dubitatur, tunc potest thoro, & habitatione separari: non tamen liceret ad secunda uota transire, quia adhuc manet uinculum. cap. Quasi uir, de Diuortijs. Et si lapsus, seu lapsa in haeresim compunctione ductus, seu ducta, ab haeresi sua sponte diuertit, alter reuerti debet ad pristinum thorum. cap. de Illa. Eodem.

4 casus. Octauus casus est, quando maritus est adeo animo laxo, ut uxorem, quibusdam occasionibus directe, uel indirecte induceret ad adulterandum. tunc potest separari, ut talem occasionem fugeret. can. Idolatria. 28. q. 1.

5 casus. Paludanus ponit alium casum. quando scilicet alter coniugum sollicitaret coniugem ad aliquod graue mortale contra bonum matrimonij, puta maritus uellet abuti Uxore, & ipsa non posset retrahi a tali Concubitu, nisi separaretur.

6 casus. Nauarrus. quo supra ponit alium. quando propter dementia mariti, uxor probabiliter curreret mortis periculum: tunc potest separari, donec durat periculum: quod non militat in uiro; eoquod ipse potest se ab offendenda arcere.

Dicitur est supra. quod matrimonium contrahi potest inter uirum & mulierem. Et quia sunt aliqui, qui diuersa impedimenta habent, ut contrahere non ualeant. Ideo dicendum est de his, qui excipiuntur ab hoc contractu. Hoc autem accidere potest triplici de causa, scilicet ex defectu aetatis; ex defectu iudicii; & probus per ordinem.

Qui matrimonium co-
trahere no-
possunt de
factu aet-
ate.

Quantum ad aetatem dicitur. Aetas legitima regulariter est aetas pubertatis, id est in masculis quartusdecimus annus, & in feminis duodecimus; qui debent esse completi, ut habetur extra de desponsatione impuberum cap. puberes. Ita que si ante tale tempus contraxerint, siue ambo sint impuberes, siue alter eorum, per uerba de presentibus, non erit uerum matrimonium; sed talis contractus habebit uim sponsalium de futuro. Nec adueniente tempore pubertatis, ex sola temporis perseverantia, matrimonium conualesceret; nisi sequeretur carnalis copula, uel alius modus, adueniente tempore legitimo, per quem modum ostenderetur, eos de nouo consentire in matrimonium: puta cohabitando, ut coniuges, & ita se nominando, & reputando, uel deosculando, & amplexando affectu maritali, ut coniuges, & similia: per quae constaret perseverantia voluntatis, usque ad tempus matrimonij legitimum. cap. Si Infantes. 5. Idem quoque de Desponsatione impube. in Sexto.

Haec autem omnia vera sunt, secundum ius antiquum. tunc enim sicut matrimonia clandestina, per solum mutuum consensum, sine aliqua alia solemnitate, erant ualida ita ista ualebant per nouam uoluntatem, tempore pubertatis, concurrentem, ut dictum est. Sed quia hodie per determinationem. S. concilii. Trid. ut supra dictum est, requiritur solemnitas Ecclesiae, scilicet, ut haec noua uo-

ua uoluntatis confirmatio fiat coram sacerdote, presentibus testibus, &c. ideo sicut matrimonium clandestinum, sine tali solemnitate non ualet; ita nec iste nouus consensus, modo quo supra dictum est. Et ideo huiusmodi matrimonia inter impuberes, sunt periculosa, propter inconuenientia, quae in eis accidere possunt. Vnde in cap. ubi. de Desponsati. impu. dicitur quod impuberes ambo, uel alter, nisi pro bono pacis, in matrimonium coniungi non debent, seu alia iusta causa; possit enim accidere, ut adueniente tempore pubertatis, displiceret alicui eorum: uel uel dissolueretur matrimonium, cum magno scandalo. & odio parentum: uel si aliquo respectu non dissolueretur, maneret cum magna tristitia, uel simile.

Dixi (regulariter) nam qui sunt proximi ad annos pubertatis, contrahere possent; quando tamen malitia suppleret aetatem. Cap. de Illis. el. 2. extra de Desponsatione Impuberum. Sed hic nota. si defecerit vnus dies ad annos completos pubertatis, regulariter ualet matrimonium. ait Panhor. & Siluest. Verbo Matrimonio. V. q. 5. Si autem defecerint plures dies, uel menses, non ualet; nisi tempore stipulationis contractus, malitia contrahentium suppleat aetatem; id est per temporis accelerationem, iudicantur apti ad generationem, habentes potentiam coeundi. Ratio huius est. nam etsi, circa alia iura, pubes regulariter dicatur, qui habet 14. & 12. annos completos, ut supra; tamen in matrimonio potius consideratur potentia generandi; quae ex habitu corporis pubertatem ostendit, quam tempus solum: pubes namque dicitur a prudentia corporis, dum enim pudenda (quae ita dicuntur, eoquod pudorem aliquem aspicientibus inducunt) sunt apta generare, tunc pueri puberes, quo ad hoc, dici possunt, scilicet quo ad contractum matrimonij, per uerba de presentibus; ut dicitur in dico capitulo Puberes. Ita que in talibus, facta omni solemnitate requisita ad effectum matrimonij, ut hodie requiritur, tunc matrimonium remanet perfectum, & indissolubile, ratione praedicta. Sed difficultas est, quomodo cognosci potest potentia haec coeundi, ad roborandum matrimonium: nam casus uenire posset, ut aliquis contraheret matrimonium ante 14. annum: deinde uellet a matrimonio discedere, allegans, se non habuisse aetatem legitimam tempore contractus stipulati; altera pars allegaret, se habuisse potentiam coeundi, quae sufficiebat, ad ualidandum matrimonium. Responderet Papa in Cap. continebatur. eod. titulo. Si uir cognouerit uxorem suam tempore proximo pubertatis, non poterit separari. Sed esto quod non cognouerit; quomodo patebit? Dicit Innocen. & Abbas si tunc temporis puer cognouerit aliam mulierem, aut mulier ab alio fuerit cognita; ex hoc apparebit, eos esse potentes ad copulam, ut nemo negare possit, matrimonium consistere inter eos. Vbi autem haec neque constaret, potest per signa iudicari. quae a natura ostendantur, dum membra genitalia ueniunt ad tempus generationis aptum; puta apparet lanugia in locis pudendis, mammillae in pectore, menstrua, & similia: haec signa dicuntur isti, sufficerent, ad confirmandum matrimonium, arguunt enim, eos esse potentes ad coeundum: sine autem istis, tale non praesumitur. Nec mirum si ante tempus pubertatis in aliquibus, dicatur, aetate accelerari aetatem ad generandum aptam audiui nanque a quodam doctore fide digno, se uidisse Bononiae mulierem nouem annorum concepisse. Dicit etiam Gregorius in dialogo dicit, ut refert Glo. in principio. 20. q. 1. puerum nouem annorum impregnasse nutricem. Quae cum raro accidant, ideo periculosum est contrahere in hac aetate, Et sicut in aliquibus potentia coeundi praecedat tempus pubertatis;

Matrimonium eorum quibus acceleratur potentia coeundi.

Pubes non de dicuntur.

De Sacramento

bertatis; ita in aliquibus aliis retardatur. Ideo quæritur, an matrimonium ualeat, in eo, qui post annos quatuordecim, non est ad huc habilis ad coeundum; Glofa in dicto cap. Puberes. de Desponsat. impub. dicit non. Contrarium tenent omnes doctores, eam reprobantes, ex quo gr̄as est legitima: nec apparet de futuro impedimento perpetuo, ideo matrimonium tenet.

*M. urimo
nisi senum.*

Sed nunquid matrimonium esse possit inter senes, qui coire non ualent? Dicitur quod sic nemo enim est tam senex, qui aliquando calefcere non possit ualere, uel artificio. propter quod dñr habilis ad contrahendum: est enim ibi bonum matrimonij saltem in spe, idest quo ad aptitudinem: & si nõ in re, idest quo ad actum; quod sufficit, quod de pueris dici non potest, propter ætatis defectum. Et si sint tam decrepti, ut nihil horum habeant, erit saltem in eis humanitatis solatium, ut scilicet in eis seruiatur in suis necessitatibus. Can. Nuptiarum. 27. q. 1. & ibi Glofa. Nec placet, quod ait Sorus in 4. dist. 34. ar. 2. circa hoc, sequens Scotum, per rationes iam dictas. Quod autem seminare nequeat, & effici vna caro; hoc non est de essentia: est enim impedimentum accidentale in his, qui aptitudinem habent, ut dixi, & ait etiam Panhorm. & ita sustinetur; sic prædicatur. Et de decreptis, qui nec calefcere ualent, & consequenter nec aptitudinem copulandi, dicit cum D. Tho. quod habitabunt ut frater & soror, propter humanitatis solatium, ut dixi.

*17
Qui matrimonium
contrahere nõ
ualent de
fectu iudicij.*

Quantum ad iudicium, dicitur. Qui non est sanæ mentis, ut furiosus, & amens, matrimonium contrahere non ualent. cap. Dilectus. de Sponsal. & matrimonij. Verum qui habet lucida interualla, & contraxit, dum sanam mentem tenebat, matrimonium tenet. Argu. 7. q. 1. can. Quamuis. Si autem contraxit dum actu insaniebatur, tunc non tenet, quia non habebat propriam uoluntatem, ac sanam consensum. Dubitat Glo. in dicto cap. Dilectus. Eito quod mulier contraxerit tempore, quo insaniebatur, si postquam uir reuersus fuerit ad sanam mentem, consenserit in eam, nunquid erit matrimonium? Respondet, quod sic, per nouum consensum, quod est uerum de iure antiquo; hodie autem non sufficeret nouus consensus sine solemnitatibus supradictis. Idem iudicium faciendum est de Ebrio, ut ait Siluester. Verbo, matrimonium quinto. Si uerò furiositas aduenerit post contractum matrimonium, tunc per hoc non potest dissolui. 3. q. 7. can. Neque furiosus.

Dubium.

Sed hic dubitatur. An mulier tali uiro furioso debirum reddere teneatur, dum petit? Dicitur, quod regulariter non tenetur. non enim petit, ut homo, sed ut bellua. uerum si dum petit insania quiescit: solent enim furiosi quamdam umbraticam quietem habere, quamuis iudicium non habeant, & tunc licebit, ad euitandam fornicationem, si continens ipsa non est. Si autem timeretur de aliquo malo, non liceret ei parere. Vir autem habens uxorem furiosam, hec timere non potest, sed exponeret se periculo eam impregnandi, & prolem dannificandi. vnde dum probabiliter tale timeretur, peccaret mortaliter: quia faceret contra bonum matrimonij.

*18
Matrimonij
im, quando
non tenet
ob legum
prohibitio
nes.*

Quantum ad prohibitiones legum, multa dici conuenit, in quibus est ualde infundandum. Et primo pro firmo habendum est: multa impedimenta accidere matrimonio. propter uarias causas ex quibus constat. matrimonium enim triplici causarum genere constat. primo quatenus est in officium ad finem generandi, est institutum naturæ. Secundo quatenus est sacramentum, est institutum Christi. Tertio quatenus est conuictum humanum, est institutum Reipublicæ. Ex omnibus istis, scilicet legis naturæ, Christi, & Reipublicæ oriuntur impedimenta, quibus prohibetur aliquando matrimonium contrahi. Quæ impedimenta

sunt quæ plurima. Hæc autem impedimenta secundum omnes, & præsertim. D. Tho. in 4. sent. dist. 34. sunt in duplici differentia. Quædam impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt: idest sunt quædam impedimenta, per quæ sub pœna peccati mortalis prohibetur, uel matrimonium fiat; uerum si attentata fuerit, tenet: multa enim in iure fieri prohibentur, quæ facta tenent. Quædam alia impediunt, & dirimunt: idest prohibent sub mortali ne fiant: & si fortè celebratum fuerit, irritum est. non quod matrimonium tale primo sit uerum, deinde per illa impedimenta dirimatur. matrimonium enim quod semel legitimum est, per nullam causam postea illegitimari potest. Sed dicitur, quod talia impedimenta ita prohibent faciendum; quod si de facto fiat cum tali impedimento, nullum effectum ueri matrimonij sortitur. Et dicitur (faciendum) nam ista impedimenta præcedunt matrimonium, ne fiat. quæ autem sequitur matrimonium, ut dissoluatur, sine in totum, sine in parte, dictum est supra. Ratio prædictæ diuisionis est. nam in matrimonio consideratur quædam, quæ solum spectant ad eius solemnitatem, per leges Canonicas, & ciuiles. & ista sunt, quæ impediunt, & non dirimunt. Quædam alia sunt, quæ pertinent ad eius essentiam, secundum leges a Deo præordinatas. & ista impediunt, & dirimunt. Hæc autem impedimenta oriri possunt, uel ex parte ipsius contractus matrimonij; ubi attenditur mutui consensus; & hic tolli potest per uiolentiam, timorem, errorem, & ignorantiam: uel oriri potest ex parte personarum contrahentium, ubi attenditur legitima idoneitas; & hæc tolli potest per multas causas; de quibus omnibus sigillatim dicemus. In quibus nota, quod quicquid impedit matrimonium in uno contrahentium, impedit in altero: eadem enim ratio est in utroque.

*19
Impedimēta
matrimo
nij sunt du
plicia.*

Prohibitiones, quæ impediunt, & non dirimunt, ponuntur duo: quæ continentur in his uersibus.

Ecclesie ueritum, nec non tempus feriarum.

Impediunt fieri, permittunt iuncta tenere.

Impedimēta non dirimunt.

In his duobus includuntur multa alia, quæ in genere sunt septem, de quibus dicemus per ordinem.

Quantum ad primum matrimonium dupliciter interdicitur, scilicet & quantum ad modum, & quantum ad tempus. Quantum ad modum, Ecclesia uetat, ne fiant matrimonia clam.

Impedimētum quantum ad modum.

Pro quo notanda sunt quædam. Primo matrimonium clandestinum est duplex. Vnum est, quando fit sine sacerdote, & testibus; ut per eos possit constare in foro Ecclesiæ. Alterum est, quando celebratur quidem præsentibus prædictis, tamen defuerunt denunciationes, quæ de iure in Ecclesia præcedere debent. Secundo matrimonia clandestina ab Ecclesia semper fuerunt detestata, & ne fierent, sub graui pœna prohibita, ut per multos Canones, & præsertim per cap. 1. de Clandestina desponsatione cautum est. Tertio clandestinum matrimonium factum per uerba de presenti, mutuo consensu, esse uerum matrimonium, Ecclesia semper docuit. & tenuit, ac ita esse declarat, donec ab illa irritum factum nõ sit. Itaq; matrimonia a filiis familias sine parerũ consensu uera esse nec parerẽs illa irrita facere posset, decernit: & contraria his dicentes, sub anathemate damnat. Quarto notandum est, quod sancta synodus Tridentina, cum animaduertit prohibitiones illas in cõmuni iure positas, pp hominũ in obedientiam, iam non prodesse, & graui peccata perpendant, quæ ex eisdem Clandestinis matrimoniis ortum habent. præsertim uerò eorum, qui in statu dånationis permanent, dum priori uxore, eum qua clam contraxerant, reli-

Impedimētum clandestinum dicitur.

relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Cui malo, cum ab Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi si efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcirco S. Concilij Lateran. sub Innoc. 3. celebrati uestigijs inherendo, præcipit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio parochio contrahentium, tribus continuis diebus fastiuis in Ecclesia inter missarum solennia publice denuntiatur, inter quos matrimonij sit contrahendum, quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus, uir, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, uel dicat. Ego uos coniungo in matrimonium, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, uel alijs uerborum, iuxta receptum uniuscuiusque Prouinciæ ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspitio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præfererint denuntiationes, tunc, uel una tantum denuntiatio fiat, uel saltem parochio, & duobus, uel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem, denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudenti iudicio sancta synodus reliquit. Quinto dicitur. Qui aliter, quam præsentem Parochio, uel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, uel tribus, testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus, ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, pro ut præsentem decreto irritos facit, & annullat. Insuper Parochum, uel alium sacerdotem, qui cum minori testium numero, & testes, qui sine parochio, uel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes grauius arbitrio Ordinarii puniri præcipimus. Sexto subiungitur, quod si Parochus, uel alius sacerdos siue regularis, siue secularis sit, etiam si id sibi ex priuilegio, uel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponsum, sine illorum parochiæ licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso iure suspensus tam diu maneat, quam diu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absoluat, de quibus ad uerbum, uide in Concilio Trid. sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij.

Ex quibus uerbis sacri Concilij recitatis colligo multa. primo omnes contrahentes matrimonia clandestina, non solum peccant mortaliter, uerum etiam in aliquo casu eorum matrimonium nullum robur habet, quod accidit, quando celebratur sine præsentia sacerdotis, & testibus competentibus, ut supra dictum est. Hinc euacuantur multæ difficultates, quas faciunt doctores super matrimonij clandestinis, secundum ius antiquum. Secundo colligitur, si contrahatur coram Parochio, & testibus, non præmissa trina denuntiatione, ut supra, matrimonium quidem ualeat, sed peccant mortaliter, nisi ex causa illa omittatur, de licentia Ordinarij. Tertio, si aliqua Prouincia, ultra prædictas caeremonias, uti solet alijs consuetudinibus, & caeremonijs laudabilibus, Sancta Synodus sinit eas retineri, & hortatur. Quarto, quamuis consanguineorum timor, ne obstaculum ponant, propter disparitatem nobilitatis, & opum, uel simile sufficiens causa esse possit relaxandi denuntiationes, ue fiant, non tamen possunt esse causa relaxandi illam solennitatem, nempe Parochi, & testium, ut supra; nam ex quo sacrum Concil. sic decreuit, ut omnino fiat, per eius decretum facta est tanquam de essentia matrimonij, & ideo illa deficiente,

1. Corolla
vinn.
2. Corolla
vinn.
3. Corolla
vinn.
4. Corolla
vinn.

matrimonium est nullum. Quinto colligitur. Episcopum posse dispensare, prout sibi uisum fuerit, super denuntiationes faciendas, ut relaxentur, uel omnes, uel duæ. Sexto est notandum, quod quando dicitur, matrimonium det contrahi in faciem Ecclesiæ, per Ecclesiam non solum intelligitur, Ianua Ecclesiæ, seu Ecclesia ipsa; sed potest intelligi sacerdos ipse; dum enim celebratur coram sacerdote & testibus, denuntiationibus præmissis, in faciem Ecclesiæ dicitur celebrari: uesto quod talis celebratio domi fiat, ut mos est in aliquibus locis. Septimo, & ultimo nota, quod omittente aliàs solennitates, extra prædictas, quæ in aliquibus Prouincijs fieri solent, quæ diuersæ sunt secundum diuersitatem locorum, non est mortale: nec si contrahentes ante celebrationem, non confiteantur, ut monet S. Concil. nam ibi loquitur, per uerbum hortatiuum, & non præceptiuum.

Peccant quoque mortaliter contrahentes, quando matrimonij celebrationem interdè ab Ep̄o, uel Parochio, propter aliquam suspicionem impedimenti oppositam, si non contineant, donec constet, tale impedimentum non subesse: uerum contrahendo matrimonium tenet, si impedimentum propositum postea inuenitur non subesse, dum modo alia, quæ sunt de substantia concurrent, ut supra. Cap. 1. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

Quantum ad secundam prohibitionem. Et tempus feriarum: nota quod antiquis tempora feriarum, in quibus prohibebatur, nuptias celebrari, erant ab Aduentu, usque ad Epiphaniam, & a septuagesima, usque ad octauam Paschæ inclusiue. Non oportet, cum tribus sequentibus, 3. 3. q. 4. Et a die prima Rogationum, usque ad octauam Penthecostes. c. Cappellanus de ferijs. Ratione huius prohibitionis assignat D. T. in 4. sent. dist. 2. 3. quia in his solennitatibus, scilicet Natiuitatis, & Paschæ, solent fieri communiones deuotè, quam autem nuptiæ celebrantur, & solennizantur fiant conuiuia, & dissolutæ leticiæ, animusque coniugum ad carnalia, & uoluptuosa occupatur, propter quæ a d. S. Eucharistiam sumendam illis temporibus disponi non possunt, ideo prohibita fuerunt. Hodie propter Iuuenum continentiam, a Sancta Ecclesia Romana tempus hoc restrictum est, ut in Concilio Trid. sess. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonij, ubi habetur hæc uerba. Ab aduentu Dñi nostri Iesu Christi, usque ad diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum usque ad octauam Paschæ inclusiue antiquas solennium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari Sancta Synodus præcipit, in alijs uerò temporibus nuptias solenniter celebrari permittit, quas spiritus, uel ea, qua decet modestia fiat, curabunt. Sancta synodus res est matrimonium, & Sancta tractandum. In his ergo temporibus prohibentur matrimonia celebrari, si aut celebrata fuerint, tenent. Id, quod sub mortali omnino prohibetur est, ut sponsi non accipiant solennem benedictionem nuptiarum, nec in domum sponsi si sponsa solenniter, & cum apparatu, tradatur. c. Cappellanus. quo supra. Et sacerdos dans talem benedictionem, grauius puniendus est, ait salu. Verbo Matr. 7. §. 2. Possunt quidem in dictis temporibus contrahi sponsalia de futuro. Sed hic dubitatur, an in dictis temporibus possint contrahi de presenti. Sunt qui dicunt, quod non. Solent enim in nuptijs ostendi multa signa lætitiæ dissolutæ, ex nonitate nuptiarum, in quibus temporibus homines deberent se ad spiritualia eleuare, & ad Eucharistiam Sanctam preparare, ideo ut ista fugiantur, Ecclesia tales contractus prohibet. Paludanus dicit aliam rationem, scilicet quod tales contractus non debent fieri clandestini; sed in faciem Ecclesiæ, ut etiam S. Concil. ordinat. Sed communior, & sanior opinio dicit, quod potest fieri: nam in cap. Cappellanus. non prohibetur, secundum glosam, nisi tantum solennitas nuptiarum, copula, & traditio sponsæ: quod placet Naua.

5. Corolla
vinn.
6. Corolla
vinn.
7. Corolla
vinn.
Impedimē
tum quæ
tum ad spon
sus feria
rum.
Quando p
hibentur ce
lebrari mo
de re. i. i. i. i.
Dubitium si
tempore fe
riarum spo
salia contra
hi possint
de presenti.

c. 22. nu. 7. Silueft. aut conciliando dictas opiniones dicit, q̄ prima opinio in-
telligi dēt, dicta fponfalia de præfenti cōtrahi nō debere cū folēnitare, appa-
rati conuinij, & huiufmodi; fine aut his nō eft prohibitū. Ad rationes Paludani
dī, q̄ in facie Ecclefiæ fieri, intelligitur, q̄ fit corā facerdote, & teftibus, ut fu-
pra dictum eft: quod fieri pōt domi cum paucis, fine folēnitare. De qua re fan-
dum eft confuetudini locorū, ait Archidia. Traducere aut fponfam in domum
fponfi, ēt fine folēnitare, ut aliq̄ ſentiunt, nō licet. Can. Nec uxorē. 3. q. 4. quā
ſententiam ſequitur. D. T. Panhormi. & Silueft. quo ſupra. Quantum ad copulā,
ideft an coniuges, ante talē benedictionem conſumare poſſint matrimonium
ſine peccato, eſt maior difficultas. Aliq̄, quos refert Silueft. quo ſupra, ac ſequit̄
tur, tenēt, peccare mortaliter, ſi id fiat ſine folēnitatibus, ut ſupra dictum ē de
ſpōſalibus de præfenti. Sotus in 4. ſent. 28. q. 1. art. 2. diſputat ex utraq̄ parte: tā-
dem cōcludit peccare uenialiter; eſſet aut mortale, propter contēptum Ex Sa-
cro Concil. quo ſupra nō habetur aliud, niſi q̄ hortatur coniuges, ne cohabi-
tent in eadē domo ante ſacerdotale benedictionem in templo faciendam. Ex
quo dici pōt ex una parte, ſi hortatur, ergo nō obligat ad mortale; q̄ præcipe-
ret: & pro alia parte dici pōt, ad quid hortatur, ne cohabitent, niſi propter pe-
riculam conſummationis ante benedictionem? Ita que undique ſunt anguſtiæ. Ad
hoc dici poteſt. primo in hoc caſu duo ſunt clara; ſcilicet conſummare poſſit
ſponſalia de futuro, ante ſtipulationem de præfenti, eſt mortale toties, quo-
ties futuram uxorem cognoscit. Alterum eſt, conſummare matrimonium poſt
ſtipulationem per uerba de præfenti, ante benedictionem ſacerdotalem in
templo, ſi id prohibetur ab ordinario loci, eſt mortale, pro prima uice: ubi
autem non prohibetur in ſpecie, quia in hoc ſtat quæſtio; dicerem, niſi eſt con-
ſuetudo ordinaria, quōd ſponſi ante ianuam Eccleſiæ ſtipulationem per uer-
ba de præfenti faciant, & ibidem accipiunt ſimul benedictionem nuptiarum;
ſi caſu aliquando acciderit, ut ſponſalia de præfenti domi fiant, non poſſet ſpon-
ſus ſine mortali, ante dictam benedictionem conſummare; niſi de licentia Epi-
ſcopi, ad fugienda alia peccata: puta cōtraxit per uerba de præfenti tempore
feriarum & quia non poteſt contineri, donec feria trāſeant, ne interim faciat
aliqua indebita, etiam cum ſua practicando, petit diſpenſari ſuper hoc ab Epi-
ſcopo. Vbi autem talis conſuetudo non uiget, ſed paſſim ſolent præcedere ſti-
pulationes de præfenti; ſi hoc acciderit tempore feriarum, poſſet ſine mortali
copulari carnaliter: ſine tamen ſolēnitare, ut ſupra.

Dubium
de neceſſi-
tate bene-
dictionis

Dubita tur hic. An iſta talis benedictio ſit de ſubſtantia matrimonij ita, ut ſi
omittatur, non ſit uere matrimonium? Guilielmus Pariſienſis in tractatu de
matrimonio aſſerit: cum matrimonium, quod antea erat in officium tñ inſti-
tutum fuerit in ſacramētum, cōueniens erat, ut p nouum miniſtrum, & nouā
formam. ad id neceſſariam ſtipularetur, ut cætera ſacramēta; uerba. n. contra-
hentium, q̄bus mutuus conſenſus exprimitur, non uideatur uim habere, niſi cu-
iudam cōtractus, ut accidit in alijs ſtipulationibus: unde, eſt per ea efficiatur
uerum matrimonium, non tñ habent nīm ſacramenti conferentis gratiam, niſi
quando per miniſtrum Eccleſiæ mediante benedictione ſolemnizatur. Hæc opi-
nō ita ſingularis eſt, ut nemo de ea meminerit, niſi Sotus in 4. diſt. 26. q. 2. art.
3. Vnde dicendum eſt cum eo, poſt. D. T. quo ſupra. Hanc ſacerdotalem benedi-
ctionem non eſſe de ſubſtantia ſacramenti; ſed de eius ſolēnitare, tanquam
ſacramentale aliquod: quæ ſi omitteretur per negligentiam, uel contēptum
grauē peccatum eſſet.

Poſſet aliquis dubitare, prout mihi quæque relatam fuit, cum plures benedi-
ctiones

ſiones dicantur a ſacerdote in miſſa nuptiarum. ſante miſſa, infra miſſam,
& poſt miſſam, quæ illarum eſt propriē benedictio nuptiarū: Dī, quæ infra miſ-
ſam poſt orationē dominicalem cum pallio dicitur. Iſta autē benedictio dari
non dēt illis, qui ad ſecunda uota tranſeunt, ēt ſi unus coniugum ſit talis, nam
ex quo in prima deſponſatione fuerit benedictus, uel benedicta, per alterius
coniugis ad hæſionem non benedictus efficitur benedictus, ſeu benedicta, nō
opus eſt amplius benedici: nam adhærens benedictio ſit benedictus: unde ſuffi-
cit, ut dicatur miſſa ſponſalitij cum alijs cæremonijs. c. 1. & 3. de ſecundis nu-
ptijs: niſi ubi eſt conſuetudo in aliquo loco, ut fiat, ait Nauar. c. 22. num. 83. ſed
Gloſa in dicto c. 2. diungit, niſi quando Papa ſcit conſuetudinem talem, & tol-
lerat; aliās minimē. Verum qui in primis nuptijs benedictionem non habuit,
poſt in ſecundis benedictionem accipere; quia tunc ceſſat ratio prædicta.

Quantum ad tertium impedimentum, ſ. ſponſalia de futuro breuiter dicit̄
tur. Qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, nō pōt contrahere de præſen-
tici alia ſine peccato mortali, niſi dicta ſponſalia de futuro aliquo mō licito
ſoluerentur, aut ipſo iure, aut auctoritate iudicis. Vbi aut talis ſolutio nō adest:
contrahēdo de facto cum alia, tenet quidem matrimonium cum ſecunda: ſed
p̄nitere dēt de fide uiolata. ſed de hoc ſatis dictum eſt ſupra, de ſponſalibus.

Quantum ad quartum, ſ. Catechiſmum. Nota q̄ eſt catechiſmus non indu-
cat cōpaterinitatē ſufficiētē dirimere matrimonium, ut cognatio ſpiritualis
baptiſmi, de qua loco ſuo ſatis diximus: tñ contrahitur aliqua ſufficiēs, ad im-
pediendum tñ, ut habetur c. Per catechiſmum. de cognatione ſpirituali. Itaq̄
qui cum tali cōpatre p catechiſmum ſolum, cōtraheret p uerba de præſenti;
matrimonium quidem teneret, ſed peccaret mortaliter. Et ſi quæretur, inter
quos contrahitur hoc impedimentum catechiſmi? Reſpondetur, inter quos tñ
trahitur impedimentum baptiſmi, ſecundum determinationem Sacri Conci.
Tridentini. ut benè probat Nauar. c. 22. nu. 72.

Quantum ad quintum impedimentum. Vocum ſimplex caſtitatis. Nota plu-
ra. primo inter uotum ſolēne & ſimplex hæc eſt diſcretia. Votum ſimplex eſt,
q̄ hō, uel mulier ſimpliciter Deo promittit ſeruare caſtitem, aut in Religio-
ne, aut extra: uotum ſolenne eſt, dum poſtea ſolēnitatur, uel per ſuſceptionē
ordinis ſacri, uel p profeſſionem factā in Religione approbata: q̄ ſcilicet in
ea propriē profeſſionem facit: quæ profeſſio hodie fieri dēt decimo ſexto an-
no expleto, tam in uiris, q̄ in mulieribus: & ſi caſu ante fieret, nō tenet; ut ha-
bet. in. S. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 15. Secundo. eſt ſciendum, q̄ impubes quantum
cunq̄ ſunt doli capaces, uotum caſtitatis emittere non ualent. Can. 1. & 2. uig-
geſima. q. 2. Niſi adueniente tempore pubertatis, illud confirmauerint de no-
uo: quo facto, nec ipſi, nec parentes eorum poſtea illud annullare poſſunt.

Tertio tale uotū ſimplex a potente uouere emiſſum, impedit matrimoniū
contrahendū uerum ſi de facto contractum fuerit, tenet matrimonium. c. C. Me-
minimus, & c. Rufus. Qui clerici & uouent matrimonium cōtrahere poſſūt. Ve-
rum hoc attentātes ſine diſpēſatione ex cā, peccant mortaliter. Vnde quædā
Gloſa dicit. q̄ eſt peior adultero, ſi ſē uiolāto, & promiſſum nō adimplēdo: im-
mo non ſolū nubendo peccāt, ſed ēt nubere uolendo: in quo caſu dānatur
uoluntas diſcedendi a promiſſo. Can. Nuptiarū bonū. 9. In coniugali 27. q. 1.
Niſi ſm aliquo, contrahendo, nō haberet uoluntatē conſummādi, ſed iurā-
di Religionē poſt contractum; quia hoc modo non facit contra uotum ſuum.

Sed ſecūdū. D. T. poſt Richardum, quos ſequitur Silue. & Nauar. locis ſupra
citatis. peccāt omnino. primo quia ſaltem facit implicitē contra uotum ſuum.

Quæ eſt be-
nedictio
nuptiarū.
Benedictio
quibus dā-
da non ſit.

Impedimē-
tum ppter
ſponſalia
de futuro.

21
Impedimē-
tum ppter
catechiſ-
mum.

Impedimē-
tum ppter
uotum ſim-
plex.

22
Nota diſſe-
rentiā in-
ter uotum
ſimplex, et
ſolenne.

consentiendo implicite in copulam carnalem, eoque tradit potestate corporis sui alteri coniugi, ut dictum est supra. Secundo, quia se exponit magno periculo incontinentie, nam qui amat periculum, peribit in illo. Tertio, quia contrahendo cum intentione negandi debitum, non esset uere matrimonium, deficeret enim finis, & perfectio eius. Unde Glo. in Can. Siquis uotum. 27. q. 1. ait. Qui ta le promitteret, non teneretur seruare, quia faceret contra bonum matrimonij. Itaque contrahendo de presenti in nullo casu potest homo, uel mulier, promittere castitatem seruare, nisi a Deo fuerit reuelatum. Hinc Augustinus ait, & habetur. 27. q. 2. Can. Beata Maria. Quamuis Virgo maria proposuerit in corde suo uirginitatem seruare, non tamen uotum uirginitatis expressit, itaque dum desponsata fuit Ioseph, consensit quo ad uoluntatem in copulam, remittendo de Diuina uoluntate, ut quantum erat de se, uirginem se seruari uolebat, nisi aliter Deus ei reuelaret, & ita fuerunt ueri coniuges. Quod postea sic euenit, nam de communi consensu uoluntatis, Deo inspirante, cum Ioseph uotum confirmauerunt, aliter non poterant. Sic dico in proposito. Est ergo simpliciter tenendum, tales grauius peccare. Quarto, ex hoc sequitur, quod alter coniugum, qui uotum emisserat, debitum quidem reddere tenetur, sed petere non potest sine mortali. cap. Quidam, extra de conuer. coniuga. Quantum ad dispensationem, regulariter in hoc non potest, nisi Papa. Ratione reddit D. T. Istud impedimentum exigendi, ex uoto uenit, unde qui potest in uno, potest in alio. Dixi (regulariter) nam ex causa legitima, ait Siluester Verbo. matrimonium 7. §. ultimo cum modernis, potest Episcopus. Et si ambo uouerunt castitatem, an matrimonium teneat? utique tenet, ait Glo. in c. Siquis uotum. 27. q. 1. petere autem debitum nemo potest, sed reddere, sed quomodo reddet, si non est, qui petat. Respondet si uterque sciat, alterum indigere, nec posse exigere, debet eo commiseri, & uterque reddere dicitur. Quinto, tale uotum emittens, si per mortem alterius coniugis matrimonium soluitur, tenetur castitatem postea seruare, ut prius, secundum quod per uotum est obligauit, quia per matrimonium obligatio non fuit ablata, sed tantum executio donec uinculum durat. c. Quidam, ut supra. Unde Ecclesia, dum taliter uouenti dispensat ut possit contrahere, tali conditione dispensat, ut soluto matrimonio, ad obseruantiam uoti redeat. Sexto, si emittens uotum castitatis, postea iurasset, se nelle talem mulierem desponsare, quid potius obseruare debet. Dicitur potius tenetur obseruare uotum, quam iuramentum, est enim fortius uinculum, & prior obligatio, sed quia temerarie iurauit, tenetur de iuramento temerarie facti, penitentiam agere.

De Impedimento criminis.

Impedimentum propter incestum.

Quantum ad crimen dicitur, sex sunt species delicti, quae impediunt matrimonium faciendum, sed non dirimunt factum, ut notant doctores, & Glo. in Can. Qui presbiterum. 27. q. 2. Primum est incestus, qui non sunt incestuosi priuantur hoc beneficio. c. 1. & 4. & c. ex literis, de eo qui cognouit consanguinitatem uxoris. Vbi habetur, quod qui cognouit cognatam, non potest cum alia contrahere, quaecumque sit illa, hoc idem intelligitur de muliere, quae se fecit cognoscere ab aliquo affine, uel consanguineo, & hoc datur in penam, ob iniuriam matrimonij. Quod si de facto tales incestuosi contraxerint cum alijs, matrimonium quidem tenet, sed peccant mortaliter, nec debitum coniugale, sine peccato, petere possunt, sed reddere tantum, nisi super

super hoc ab Episcopo fuerit dispensatum. cap. Et literis. eodem. & Can. In adolescentia. 33. q. 2, in casu tamen, ut testis dicit, quando timetur de lapsu carnis, id est incontinentia. Et si diceretur, iuuenes non sunt soliti super hac dispensationem quarere, nisi quia cum eisdem mulieribus attentant matrimonium perficere, unde cum talis consuetudo petendi licentiam, non adsit, non est cur imputetur ad nouum peccatum, quod dictum est. Ad hoc respondet Siluester. Verbo, matrimo. 7. q. vltima. quod haec consuetudo contraria eos ad excusat, tunc autem excusaret, quia Episcopi hoc scientes dissimularent, quod si non quarant dispensationem hoc accidit ex ignorantia iuris: quod bene aduertere debent confessores, instruendo tales iuuenes in castitatem, qui in hoc delinquant. Ego dicere in hoc illos tantum ab hoc peccato excusari, quos iuris ignorantia excusat, qui sunt isti, alibi dixi. Sed dubium est, de quo incestu praedicti intelligi debent, affinitatis tantum, an de omni incestu, nam multi tenent, quod intelligi debet de incestu cum affine, quia de hoc loquuntur c. allegata, nec de alio in iure inuenitur expressum. Hanc sententiam sequuntur fere omnes Theologi. Summa Angelica, & omnes Canonistae, quos sequitur Nauarrus. c. 22. nu. 74. dicunt, intelligi debere de omni incestu, & hoc tene, ut bene probat Nauar. Secundum delictum est vxoricidium. cap. Admonere. 33. q. 2. ubi habetur, quod quidam interfecit uxorem suam sine iusta causa, cui impositum fuit, ut uxorem amplius non duceret, & penitentiam ageret.

Impedimentum propter uxoricidium

Dixi (sine causa) nam cum causa legitima, non incurritur tale impedimentum, puta quia adulterata erat, tunc enim secundum iura, licitum esset, licore tamen iustitiae, & non uindictae: contra autem uxorem uiricidium tale non inuenitur expressum, nisi quia quando machinatur mortem uiri, ut ad alterum duceret, de quo infra. Sed Nauar. quo supra, quod debet idem intelligi de uxore, quod de marito, in correlatiuis enim eadem est ratio in ambobus. Tertium est raptus sponsae alterius. Can. Raptor, & Can. Statutum. 27. q. 2. ubi dicitur. Siquis sponsam alterius rapuerit, debet publica poenitentia mulctari, & sine spe coniugij manere: et si mulier rapta non consensit, ipsa potest nubere cum alio, sine peccato; ex hoc sequitur, quod si consensit, incurrit eandem penam. Et si erat sponsa de futuro, non potest contrahere cum rapto sine peccato, quod prohibetur in odium rapinae: quamuis de honestate conueniens esset: sed matrimonium tenet, ut ait ibi Glo. Quartum est, quando aliquis interficit aliquem sacerdotem, ultra penitentiam duodecim annorum, debet carere spe coniugij. c. Qui presbiterum, de penitent. & remissi. Quintum est, quod aliquis leuaret proprium filium de fonte, hac intentione, ut inde contracto impedimento reddendi debitum coniugale, illud posset uxori negare, in quo casu, ultra grauem penitentiam, priuatur iure petendi, & spe secundi coniugij, in casu, quo primus dissoluatur. Sextum est, quando quis commisit peccatum, propter quod fuit ei imposita poenitentia solennis. Can. de Ijs. 33. q. 2. Et quod de uiribus intelligi de mulieribus, ait ibi Glo. per regulam correlatiuorum, ut supra. Aliqui ponunt septimum casum, scilicet quod quis accipit in uxorem scienter aliquam monialem. Can. Hi uerbo. 27. q. 2. sed illud, secundum Glosam ibi, reducit ad incestum ut supra, ideo transeo. Et de impedientibus, & non dirimentibus satis.

Impedimentum propter raptum sponsae

Impedimentum propter homicidium sacerdotis

Impedimentum ob leuauionem filij de fonte

Impedimentum ob poenitentiam publicam

24

Sequitur modo dicere, de his, quae impediunt, & dirimunt matrimonium, id est qui sunt casus, quibus non solum prohibetur matrimonium contrahi sub mortali, sed etiam si forte de facto contractum fuerit, nullum effectum sortietur. Hi autem sunt in duplici differentia, ut supra dictum est, de mente. D. Thom. 4. sent. nam in matrimonio duo essentialiter concurrunt, scilicet persona legitima contrahens,

Impedimentum ob quod dirimunt matrimonium

De Sacramento

trahentes, & mutuus consensus contrahentium: omnis ergo contractus matrimonialis, per quem, circa hæc duo essentialia, errorem inducit, ipso iure est nullus. Hi autem errores possunt esse duodecim; qui continentur in his uersibus.

*Error, conditio, Potum, Cognatio, Crimer,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, honestas.
Si sis affinis, si forte coire nequibus.*

De quibus dicemus per ordinem ad plenum, eoquod important multum, & quo ad conscientiam, & quo ad honorem, ut iudicanti patet.

De Impedimento Erroris.

Primo ponitur Error, qui aufert consensum. super quo dicenda sunt multa. Primo. Error, qui consensui aduersatur, & consequenter matrimonium dirimit, est duplex, scilicet personæ, & conditionis: de errore personæ est hic sermo. Secundo Error personæ est triplex; uel est circa personam propriam, uel circa fortunam, uel circa qualitatem. Tertio. Error circa personam propriam est, quoniam uir, uel Mulier credit contrahere cum persona, quæ non est illa, quam putat esse, sed alia ab illa: puta credit contrahere cum filio talis, uel talis in particulari, cum non sit ille, quem esse credit: quod accidere potest, uel quando contrahit per uerba de presenti cum persona absente, per procuratorem; qui suum principalem decipit: uel cum persona iam presente, sed simulante, & dicente esse filium talis, de quo puella aliquam notitiam habet per famam saltem, & in eum fertur sua uoluntas, tunc matrimonium non tenet; quia deficit consensus, qui est de essentia, ut supra dictum est consentire nanque est cum alio simul sentire; qui autem errat in persona non consentit. L. si per errorem. ff. Jurisdictio. omnium iud. Dico (talis in particulari) nam si diceret, sum filius Ducis, Nobilis, uel Diuitis simpliciter, & in generali, neminem nominando; & ita ei credere, tunc talis error non esset sufficiens dirimere matrimonium; quia ut sic non est error circa personam, sed circa fortunam, cuius bona sibi attribuit. Et si forte diceret, sum filius talis nobilis in particulari, cuius notitia non habetur: talis error non dirimit matrimonium: quia errare, est alium pro alio acceptare; quod non accidit, nisi in illis, quorum aliquam cognitionem habemus; quamuis nunquam eos uiderimus. Itaque omnimoda ignorantia remouet errorem: dicitur enim. Inuisa diligere possumus, incognita nequaquam. Unde in tali casu, consensus fertur circa personam presentem, pro ut cognoscitur, ut ipsa, & non ut filius talis, cuius se fingit esse, de quo cognitio non habet. Error circa personam est etiam, quando creditur contrahere cum persona signalata habente aliquam conditionem particularem, ratione cuius consentit in eam, alias non consentiret, & contrahit cum alio fingente illam esse: puta quidam Comes, de quo a puella habetur cognitio, habet duos filios, quos illa non cognoscit in specie; illa uult primogenitum; accedit secundus, & fingit, se esse primogenitum talis Comitum, & sub hac credulitate matrimonium contrahitur; tunc est nullum: quia puella non consentit in eum, quamuis presens sit, sed in primogenitum, ob successionem status & honorum. Item quidam nobilis habet tres filios, quorum vnus uocatur Carolus, qui est dignitate, & uirtutibus insignitus, cuius famam sciens puella, eum desiderat: si casu eius frater fingeret, se esse Carolum, matrimonium enim eo contractum non tenet, quia illa non consentit in presentem sed in Ca-

rolum

Matrimonij

220

rolum, de quo famam eius dignitatis, & uirtutum habet. Tunc autem in talibus casibus, matrimonium effectum haberet, quando hoc errore ante copulam scito, postea in copulam consentiret, quia tunc ratificat consensum. Exemplum de Iacob cum Lia. Iacob enim non consenserat in Liam, sed in Rachel, pro qua septe n annis seruierat: cum autem, eo ignorante, Lia fuisset supposita, non fuit inter eos coniugium, per precedentem consensum, sed per subsequenter. Error fortunæ est, quando putat contrahere cum diuite, & postea inuenitur pauper; uel cum nobili, & postea inuenitur plebeus, & simile. Error qualitatis est, quando credit contrahere cum uirgine, & inuenitur corrupta: cum honorata, quam esse fingit, & inuenitur infamis, uel simile: & tunc isti errores non dirimunt matrimonium, ita etiam si contraheret cum aliquo forensi, qui fingit, se esse doctorem, cum non sit. De his, & similibus, uide Gratianum. 29. q. 1. Siluest. Matrim. 8. Angelum. Verbo. Matrimo. Rosselam. Verbo Impedimentum. & Nauar. cap. 22. nu. 32.

Error fortune non dirimit.

Error qualitatis non dirimit.

De Impedimento Erroris conditionis seruitutis.

Error conditionis seruitutis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, aufert enim consensum, qui necessarius est, ut supra. Puta dum puella contrahit cum seruo, putans esse liberum, & contra Iuuenis liber contrahit cum serua, putans esse liberam, cuius statum ignorabat, quod si sciret, nullatenus faceret: tunc matrimonium non tenet, etiam si post ad tempus manumitteretur, quia quod ab initio fuit inualidum, semper est tale: nisi consensus sequatur. Dixi (quod si sciret, nullatenus faceret) nam si contraxit tali affectione, & ardenti amore, ita ut si sciret, illam esse seruam, ad huc eam duceret, propter eius pulchritudinem, uel diuitias, uel aliud, tunc tenet matrimonium, nam in primo casu dicitur ignorantia antecedens actum, quæ tollit uoluntatem, sed in secundo dicitur ignorantia consequens actum, quæ non tollit uoluntatem. Itaque si postquam sciuerit, in primo casu, non consentit, possunt separari, et cum alijs contrahere, quod non potest, in secundo casu. Et tunc fieri debet autoritate Iudicis Ecclesiastici, & non autoritate propria, nisi quo ad thorum tantum. Et si durante ignorantia seruitutis, alter eorum contraheret cum alio, uel alia scienter, tenet secundum, & non primum. Si autem habita notitia de eius seruitute, cognouerit eam affectu maritali, amplius separari non ualent, sed compelli, ut maneant. c. proposuit. & c. Ad nostram. de coniugio seruorum. Dico (habita notitia) non. n. sufficit quælibet leuis, & temeraria suspitio, uel cognitio, ad prauudicandum ei, si eam ita cognouerit. Dixi (affectu maritali) nam si scito, quod non sit uxor, uellet postea eam cognoscere, non tanquam uxor, sed libidinosè, ut meretrix, cum intentione eam relinquendi, esset tunc fornicator, & non maritus: & ideo toties peccat mortaliter: nam ante notitiam, cognoscendo eam bona fide, excusabatur a peccato. Et multo magis separari non possunt, si scienter contraxerunt, quia iam adfuit mutuus consensus. Can. Siquis liber. 29. q. 2. Nec separandi sunt serui, & serua, dum adiuuicè contraxerunt, ex eo, quod Dominus contradicunt: debent tamen, ut prius, seruitutem Domino exhibere. Cap. Dignum est. Eod. tit. Si uero Dominus tradiderit alicui personæ liberæ ancillam suam, ut liberam, uel scienter tacuit; quam esse ancillam, ipse accipiens ignorabat, tunc matrimonium tenet, quia ex Domini traditione statim facta est libera, ut non teneatur amplius Domino seruire.

Et 4 quia

16

Error circa personam dirimit.

De Sacramento

quia per illam traditionem intelligitur, Dominum ei libertatem dedisse. Authentica. de Nupijs. §. Si uero ab initio. Quod Panhor. affirmat. Seruus contrahens matrimonium contra Dñi uoluntatem, magis tenetur ad seruandum domino, quam ad reddendum debitum uxori: Si aut de eius licetia cōtraxit, magis tenetur uxori, quam domino: unde peccaret dominus impediens seruum, ut debitum reddere nō posset. Et multo magis, si eum uederet in partes remotas, ex quo nō posset debitum vxori reddere: nisi quā contra eius uoluntatem contraxit; uerum hoc non esset decens. De his uide Silesi. Verbo Matri. §. 2. Nauar. c. 22. nu. 33. & quod dicitur de uno coniugum, intelligitur de alio. nam teste Arist. relatuorum eadem est disciplina.

De Impedimento Voti.

Votum solenne, quod solemnizatum est, per professionē in Religione approbata, uel per susceptionē ordinis sacri; nō solum impedit matrimonii faciendum, sed dirimit factū. c. 1. de Voto in sexto. Et quod tale desiderat peccat mortaliter. Can. Vouentibus 17. q. 1. ubi dicitur. Vouentibus uirginitatē, nō solum nubere, sed et uelle, damnable est. Et qui de facto nubit, excommunicatus est: per Clement. 1. de cōiugumitate, & affinitate. Dixi (solenne, nam de uoto simplici, etiam perpetuo, dictum est supra; quod impedit, & nō dirimit: Dixi (in religione approbata) nam si quis professionem faceret in aliqua regula non approbata, uel in regula tertij ordinis Sancti Dominici, & Sancti Francisci; & postea uerberet, matrimonium teneret, ait Archidi. & Silesi. quo supra; licet peccaret. Nota hic, quod post Sacrum Concilium Tridentinum professio fieri debet, decimo sexto anno expleto, tam in uiris, quam in mulieribus, in quacunque Religione: & quod tales admitti debent, postquam steterint ad minus per annum, post susceptionem habitum, in sua Religione. Itaque si professio ante dictum tempus facta fuerit, nullum effectum habebit, nullamque inducet obligationem, ad alicuius Regule uel Religionis, uel ordinis obseruantiam, ut est uidere. Sess. 25. c. 15. de Reformatione.

Nota de
repare emi
tendi pro
fessionem.

De Impedimento cognationis spiritualis.

Cognatio est triplex, scilicet spiritualis, carnalis, & legalis: Cognatio spiritualis, de qua hic est sermo, est quedam proximitas, seu uinculum, pro ueniens per administrationem sacramenti Baptismi, & Confirmationis inter quosdam personas, eo statuto Ecclesie.

Dicitur (uinculum) per quandam similitudinem, a cognatione carnali: sicut enim infantes, dum nascuntur, indigent parentibus, qui eos inuarent, & eis subuenirent in necessarijs, usque ad debitum augmentum: ita etiam qui renascuntur in Christo per baptismum, indigent patrino, & pedagogo, qui eos in suam tutelam suscipiant, & de necessarijs ad salutem instruant, iuxta illud Petri in prima Epistola Canonica. Sicut modo infantes in concupiscentia, &c. Unde per hoc officium, quod in dictis Sacramentis, illis ministratur, conueniens est, ut contrahatur quoddam uinculum paternitatis; ut ait Dionysius Areopag. & in tractatu de baptismo susius diximus.

Dixi (per administrationem) nā qui concurrunt in actu regenerationis contrahunt

Matrimonij.

221.

hunc hoc uinculum: ceteri autem qui assistunt, & auxiliantur, non contrahunt, ut suo loco diximus.

Dixi (baptismi & confirmationis) nam per solum catechismum non contrahitur hoc uinculum sufficiens dirimere matrimonium, quamuis illud impediat, ut supra diximus, cap. contracto. de cognatione spirituali. Per hoc etiam excluditur cognatio spiritualis sacramenti penitentiae: quamuis enim penitentes dicantur filij spirituales, non tamen contrahunt hoc uinculum, ut in sacramento penitentiae dictum est.

Dixi (inter quasdam personas) pro quo nota, quod antiquitus hæc cognatio erat triplex, scilicet, paternitas, compaternitas, & fraternitas, cap. 1. de cognatione spirit. in 6. Hodie per Sanctum Concilium Tridentinum Sess. 24. cap. 2. de Reformatione, restricta est ad duplex genus personarum, scilicet una est inter baptizantem, & patrimum, id est leuantem puerum de fonte, ex una, & ipsum puerum baptizatum ex altera, & hæc uocatur paternitas: nam tam baptizans, quam leuans de fonte uocantur patres spirituales baptizati. Altera est inter prædictos, scilicet inter baptizantem, & leuantem ex una, & matrem, & matrem baptizati ex altera: qui aduicem uocantur compatres baptizati; ea ratione, quam diximus in tractatu de baptismo.

Dixi (ex una) nam inter baptizantem, & leuantem puerum de fonte, non contrahitur talis cognatio: nec inter filios baptizantis, & leuantis ex una, siue fuerint naturales, siue legitimi, siue adoptiui, & ipsum baptizatum seu fratres eius ex altera: talis cognatio nunc contrahitur, per dictum Sanctum Concilium. Et an uersaliter, præter prædictos, omnis alius excluditur.

Et per hoc respondetur ad dubium motum, scilicet an saltem tale impedimentum contrahatur inter uxorem leuantis, uel maritum, si leuans est mulier, ex una; & patrem, & matrem baptizati ex alia? propterea quod prohibetur de uno coniuge, intelligitur de altero, per regulam correlatiuorum. Dicitur, quod non: sed solum contrahitur inter eos, qui per Sanctum Concilium nominati sunt, ut declaratum fuit, per F.R. Primum V. in quadam Bulla, quæ incipit. Ad Romanum Pontificem. edita 4. Calendas Decembris 1566. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur, ut supra in dicto Concilio. Hanc autem cognationem spiritualem contrahunt solum habentes baptismum, etiam si fuerint schismatici, uel hæretici, ut ait Nauar. cap. 22. nu. 34. quia eorum hæresis non tollit hanc habilitatem: Infideles autem, qui non sunt baptizati, dictam cognationem contrahere non ualent: eo quod huiusmodi non sunt capaces, ait D. Thom. & Richar. in 4. sent. Nota etiam. Qui ante confirmationem dicti Concilij Tridentini, per ius antiquum, præter prædictos, contraxerant spiritualement cognationem; post confirmationem dicti Concilij possunt matrimonium contrahere, ac si illam cognationem non contraxissent. ut declaratur in quadam Bulla Pij V. emanata sub die 20. Augusti 1566. quæ incipit. Sanctissim. in Christo Pater. Quidquid aliud circa hanc cognationem dici potest; uide in tractatu de baptismo. His præmissis. Hæc cognatio, si contrahatur ante matrimonium, impedit ipsum, ne fiat: & si forte attentatum fuerit, dirimit.

Dixi (si contrahatur ante) nam si contraheretur post matrimonium celebratum; puta baptizaret filium proprium, non dissolueret matrimonium, sed tantum impediret, ne debitum conjugale querere posset: quando tamen hoc malitiosè, uel scienter faceret; nisi hoc accideret ex probabili ignorantia, uel in casu.

Nota.

Dubij resolutio. in casu necessitatis. cap. Si Vir. de Cognatio. Spirituali. Hinc desoluitur quoddam dubium. scilicet. Si pater fornicarius in casu etiam necessitatis, baptizasset proprium filium ex concubina susceptum, non posset postea eam desponsare, ut notat Nauar. quo supra.

Dixi tandem (ex statuta Ecclesie) nam hoc impedimentum ex autoritate Ecclesie ortum habet. Qui autem oppositum diceret, anathema esset.

De Impedimento Consanguinitatis & Affinitatis.

Consanguinitas quid sit. *Linea recta consanguinitatis.* *Linea transversalis.* *Stipes quid gradus quid*
 DICTUM est supra, triplicem esse cognationem. Dicto de cognatione spirituali, sequitur sermo de carnali, ne ordo interrumpatur. Circa qua[m] multum a Legistis, et Canonistis interitur: nos autem breuiter, qua[m] necessaria sunt nostro proposito dicemus. & primo quo ad consanguinitatem. Consanguinitas est uinculum, seu propinquitas personarum descendentium ab uno stipite, per carnalem propagationem, contractum. Hoc autem uinculum, seu propinquitas personarum descendentium ab uno, est duplex, & propterea facit duas lineas; unam, qua[m] dicitur recta: puta unus ab altero, & alius ab alio, & deinceps: quod est dicere, filius est a patre, nepos a filio, pronepos a nepote, & sic deinceps.

Altera linea dicitur transversalis, dum ambo dicuntur esse ab eodem: puta, fratres & sorores sunt ab uno patre, consobrini sunt a fratribus, & sororibus, consobrinorum filij sunt ab ipsis, & sic deinceps. Primi dicuntur ascendendum, & descendendum, per lineam rectam. Secundi dicuntur collaterales, per lineam transversalem. Stipes dicitur illa prima persona, qua[m] est fons, & origo generationis: puta pater, a quo omnes trahunt originem, dicitur stipes. Ille autem non facit gradum, sed est radix arboris consanguinitatis, a quo rami pullulant: gradus namque est distantia unius ad alterum, & non eiusdem ad se; sed pater non distat a se, ideo non numeratur in gradibus. Omnis persona posita per lineam, tam rectam, quam transversalem, facit gradum in serie: puta dum ponitur filius, qui distat a patre, per hanc distantiam, facit unum gradum, & dicitur primus gradus. Nepos distat a patre per filium, que est una distantia, & distat a filio, qui est eius pater, per se ipsum, per quam distantiam facit alium gradum, unde ex quo a stipite distat per duas distantias, dicitur secundus gradus. Pronepos dicitur eadem ratione tertius gradus, Ab nepos similiter dicitur quartus. Filius Ab nepotis dicitur quintus. Et sic deinceps. Eodem modo in linea collateralis dicendum est. puta Adam fecit plures filios, qui faciunt primum gradum, & quilibet illorum generando alios filios, faciunt alias lineas transversales, qui ad inuicem uocantur consobrini, qui faciunt secundum gradum, filij consobrinorum, faciunt tertium gradum, & sic deinceps, multiplicando generationes, per filios, nepotes, & pronepotes, in qualibet illarum linearum distantia, multiplicatur gradus, ut supra, cum eodem uinculo consanguinitatis, in quantum omnes ducunt originem, per eiusdem sanguinis propagationem ab uno capite, scilicet Adam, Unde illa propinquitas sanguinis dicitur consanguinitas, id est unius sanguinis societates, & parentela. De his uide Can. Parentela. 3. q. 5. Hoc autem uinculum de iure antiquo durabat usque ad sextum gradum, quo transacto, poterant iterum uniri, ut societas predicta, & amicitia continuaretur. Itaque quando facienda est coniunctio alicu-

ius maris & feminae, uidendum est, in quo gradu distat a primo stipite, a quo habent originem. Igitur linea consanguinitatis est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum, descendentium ab uno stipite, continens diuersos gradus, ut dictum est. Itaque collectio proprie sunt ipsa personae complexim sumptae. scilicet pater, filius, nepos, pronepos, &c. sicut populus non est aliud, nisi multitudo hominum, ita consanguinitas est illa habitudo propinquitatis, & respectus inter dictas personas, in quantum per propagationem unius ab altero eiusdem sanguinis originem habent: ipsa uero distantia personarum, secundum quam filius distat a patre, nepos a filio &c. dicitur gradus; unde tot sunt gradus, quo sunt personae distantes descendentes, & ascendentes. Quae linea descendendum, & ascendendum est una in substantia, sed duae in respectu, id est incipiendo ab infimo ad supremum dicitur linea ascendendum; incipiendo a supremo ad infimum, dicitur descendendum.

Aliter Legistae, & aliter Canonistae computant gradus consanguinitatis, propter diuersas intentiones: nam Iustinianus Imperator, non propter aliud gradum mentionem fecit, nisi, ut haereditas, & successio ab uno ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In Canonibus uero, propterea progenies computatur, ut aperte monstratur ad quantam generationem sit a consanguineorum nuptijs abstinendum. Ibi praescribitur, ut haereditas propinquis modo legitimo conferatur; Hic uero, ut ritè, & canonicè inter fideles nuptiae celebrentur. Can. Ad sedem Apost. 3. q. 5. Et quamuis antiquitus ista propinquitas obseruabatur usque ad sextum gradum in clusum, quibus finitis, posset cognatio per nouam coniunctionem continuari, ut dictum est supra, iuxta numerum aetatum mundi, secundum Isidorum. Can. 1. ead. q. tamen propter temporum uarietatem, hoc Ius postea fuit uariatum.

Unde in Concilio Later. c. 50. decretum est, ut ultra quartum gradum consanguinitatis, & affinitatis, non extendatur, quia in ulterioribus, non potest absque periculo huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. & habetur cap. Non debet. de Consa. & affini. Qui autem intra istos gradus prohibitos matrimonium contrahit: matrimonium est nullum. Verum in aliquibus gradibus, ex causa legitima, qua[m] exponi debet, per summum Pontificem dispensatur. scilicet in quarto quasi semper, in tertio rariò, & in secundo nunquam nisi inter magnos Principes, ex magna causa, & utilitate publica. Et si forte causa, qua[m] exponitur, erit falsa, dispensatio obrepta nullum robur habebit. cap. Quia de consangu. & affinitate. Si uero aliquis scienter inter gradus prohibitos contrahere praesumpserit, uel quod peius est consummauerit, debet separari sine spe consequendi dispensationem. Hoc idem etiam fiet, si id ignoranter fecerit, eo quod despexit solennitates requisitas. s. monitiones, ut supra: quae si factae fuissent, in talem errorem non incideret: & hoc in penam suae temeritatis, dum negligit Ecclesiam, quae in hoc tam benigna est, ut habetur in Sa. Conc. Tri. Ses. 24. c. 1. Immo per Clementinam priuam de consag. & Affinit. est excommunicatus. Si autem sponsalia contracta in tali casu erunt tantum de futuro, non incurret excommunicationem, nisi antequam dispositionem obtineat, futuram uxorem carnaliter cognosceret, ut solent facere aliqui stulti iudices. Nota super hac clementina citata. primo qui contraxit per uerba de praesenti scienter in praedictis casibus, etiam si non consummauit, adhuc incurrit in excommunicationem. Secundo haec censura non habet locum in ijs, qui uir, aut maritus iusto contraxerunt. Tertio, quod solum ignorantia facti probabilis excusat. Quarto, quod dictum est supra, qui contraxit ignoranter, despectis solennitatibus

Consanguinitatis linea quid est.

Legistae aliter computant gradus

Gradus prohibent matrimonium usque ad quartum gradum.

Nota

tribus requisitis, non incurrit censuram, sed penam, id est separationem, sine spe dispensationis, per dictum Conci. ut ibi uerum benignitas Ecclesie, in tali casu adhuc dispensat. Quinto ignoranter contrahentes, ut supra: postquam illud sciuerint, si simul cohabitent, donec dispensationem obtineant, non incurritur censuram, sed peccant mortaliter, quoties carnaliter se miscent. Sexto. ab hac censura absoluit Episcopus. De his uide Gloss. super dicta Clementina.

*Affinitas
quid sit.*

Quantum ad Affinitatem, dico primo, quod Affinitas est quedam propinquitas personarum, quarum una cum consanguinea alterius copulam habuit. Pro cuius rei intelligentia est primo notandum: quod hæc affinitas ordinariè contrahitur inter coniuges, per copulam carnalem naturaliter, & perfecte usam inter eos, ita, ut consanguinei coniugum cum eis quoddam uinculum parentelæ contrahant: Affinitas enim idem est, quod consanguinitas, id est finium proximitas: Agri enim conuines dicuntur, quia finis unius est proximus finis alterius, ipsum attingendo: ita in proposito; nam cum per copulam carnalem sanguis uiri attingat sanguinem mulieris, per ipsam sanguinem, efficiuntur una caro; iuxta illud Gen. 1. Erunt duo in carne una; inde sequitur, ut consanguinei uiri contrahant cum eius uxore propinquitatem quandam parentelæ, & amicitie, quæ Affinitas dicitur, in eo gradu affinitatis, quo sunt consanguinitatis cum ipso uiro. Et uice uersa, consanguinei uxoris cum ipso uiro affinitatem contrahunt, eodem modo & gradu. Quæ affinitas est apta impedire, & dirimere matrimonium, modo, & forma, ut ipsa consanguinitas, ut supra, dictum est. Dixi (ordinariè) nam extra ordinariè hoc idem accidit inter eos, qui actu fornicario coniunguntur. cap. Discretionem, & cap. Ex literis. de eo qui cognouit consanguineum. Dixi (per copulam carnalem) nam per oscula, amplexus, tactus impudicos, & similia, non contrahitur talis affinitas. Dixi (naturaliter usam) nam per actum sodomiticum, seu contra naturam, non contrahitur, quia & si in illo actu fiat seminatio in uase profano, non tamen fit mistio seminum, seu sanguinum, ut requiritur. Dixi quoque (perfecte) oportet enim, ut in illo actu seminetur perfecte semen in loco debito; id est ut attingat uas generationis, ubi embrio formari solet. Itaque qui cognosceret mulierem extra uas naturale, uel iuxta uas naturale, modo tamen sinistro ita, ut per illum actum sinistrè operatum, impediretur prolis generatio, non contraheret hoc uinculum affinitatis cum consanguineis illius mulieris, siue fuerit uxor siue concubina. Can. Extraordinaria. 3. q. 3. nam finis illius coniunctionis carnalis est prolis generatio. Et ideo in tali actu, oportet, ut ambo seminent: siue illud, quod ministrat mulier sit semen propriè, ut tenent dicentes, mulierem concurrere adiuuè, minus tamen principaliter: siue sit materia, quæ a muliere ministratur pro generatione factus, ut dicunt tenentes, mulierem concurrere passiuè tantum. Itaque quâ tumcunque uir defloret uirginem, siue penetret uas; si non est uirgo, aut aliud simile faciat; nisi ambo seminent intus in loco generationi apto, ut dixi, nunquam contrahitur dicta affinitas, ut amplè disputati in prima parte sumus. cap. de Luxuria. Hinc Frigidi, & Maleficiæ. eo quod seminare nequeunt, hanc affinitatem non contrahunt. Verum est tamen; per illos, qui matrimonium contraxerunt, & nunquam, ut dixi seminauerunt, dum se carnaliter cognouerunt; contrahunt quidem impedimentum publicæ honestatis, ut infra dicitur, & ad affinitatis.

*Affinitas
per quem
actum con
trahitur.*

Sed hinc nota, quod Affinitas est tripliciter, scilicet primum, secundum, & tertium genus affinitatis. Quæ affinitatis genera, per hanc regulam inueniri debet:

*Affinitas
quid sit.*

Sed hinc nota, quod Affinitas est tripliciter, scilicet primum, secundum, & tertium genus affinitatis. Quæ affinitatis genera, per hanc regulam inueniri debet:

debes, scilicet persona addita personæ, per carnis copulam, ut paulo supra dicebam, mutat genus attinentiæ parentelæ, puta, Ego & frater meus sumus consanguinei, in primo gradu consanguinitatis: frater meus duxit uxorem, illa persona addita personæ fratris mei, per carnis copulam, mutat genus attinentiæ, id est attinet mihi in alio genere parentelæ, quàm frater meus, nam frater meus est mihi consanguineus in primo gradu: & eius uxor est mihi affinis in primo gradu, ut est supra explicatum: & hæc affinitas dicitur affinitas primi generis. mortuo fratre meo, eius uxor addit sibi alium uirum, per secundas nuptias, & ille alius uir erit mihi affinis. in secundo genere affinitatis in eodem gradu. Si autem mortua illa mea cognata relicta fratris mei, eius uir duxerit aliam uxorem: illa alia uxor erit mihi affinis in tertio genere in eodem gradu, ut prima, & secundus. Primum genus dicitur, quia primo emanat de consanguinitate fratris mei, ut uidiisti. Secundum genus dicitur quia secundo loco emanat mediante primo genere. Tertium dicitur, quia tertio loco emanat mediante secundo. De isto secundo, & tertio genere affinitatis, habes in Can. De propinquis. & in Can. Porro. 3. q. 3. Quæ oia ista genera affinitatis, prohibebat antiquitus, ac dirimebant matrimonium, eodem modo, usque ad quartum gradum: sed post Innocentium III. sublatum est impedimentum secundi, & tertij generis, ut habetur in cap. Non debet. de consanguini. & Aff. Ita que Affinitas primi generis tantum hodie impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, usque ad 4. gradum inclusive, eodem modo, ut de consanguinitate dictum est. Potest tamen per Summum Pontificem in aliquibus casibus dispensari, ut in gradibus consanguinitatis dictum est supra.

Nota. quod quamuis affinitas contracta per actum fornicarium, eodem modo prohibeat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, usque ad quartum gradum de iure antiquo, sicut affinitas quæ contrahitur per uerum matrimonium consummatum, ut supra: tamen per S. Concilium Trid. Sess. 24. cap. 4. de reformatione: hoc prædictum uinculum restrictum est ad primum, & secundum gradum: in ulterioribus aut gradibus, & si impediatur faciendum: factum tamen non dirimit, ad auferenda inconuenientia, quæ ex fornicationibus occultis aduenire solent. Post hæc Pius. V. ad maiorem matrimonij libertatem, declarauit, dictam affinitatem ex fornicatione contractam, ultra secundum gradum, nec impedire matrimonium faciendum, quin possit sine peccato attemptari, ut est uidere in Bulla, quæ incipit. Sanctissimus in Christo pater. emanata sub die uigesima Augusti 1566. Idem Papa declarauit quoque, impedimentum, quæ ante confirmationem dicti Concilij contrahebantur, in dicta affinitate ex fornicatione, ultra secundum gradum, post confirmationem prædictam non impedire, quin possint matrimonia contrahi, ut de cognatione spirituali etiam prouisum fuit.

*Affinitas
per forni
cationem
contracta.*

De impedimento cognationis legalis.

Cognatio legalis, secundum. D. T. in 4. dist. 42. est proximitas proueniens ex adoptione alicuius in filium. Pro cuius rei intelligentia est notandum, quod Adoptio est actus legitimus, per quem assumitur persona extranea in filium, seu filiam, uel in nepotem. Ex quo sequitur, ut qui non est filius, pro filio habetur, quasi naturam imitando. Et per personam extraneam, intellige illam, quæ non est

*Cognatio
legalis quæ
est.
Adoptio,
quid est.*

De Sacramento

est in potestate adoptantis; quamvis sit de eius familia. Insti. de Adoptionibus. Glosa. Itaque adoptare idem est, quod admittere in hereditatem, ex gratia.

Adoptio duplex. Hæc autem adoptio est duplex. Vna dicitur communis, & simplex adoptio: & est, quando adoptatur aliquis, qui est sub potestate sui patris, uel alterius. Et hæc adoptio fieri potest auctoritate cuiusque magistratus. In qua adoptione, non requiritur consensus adoptati: unde hoc modo infans adoptari potest: & ideo adoptatus non transit in potestatem adoptantis, nec pater adoptans tenetur de necessitate, filio adoptiuo prædicto aliquid in testamento relinquere.

Adoptio dicta arrogatio. Altera adoptio dicitur propriè Arrogatio; Quæ a. D. Tho. uocatur Adoptio perfecta: & est quando aliquis, qui est sui iuris, transit in potestatem arrogantis, cum omnibus, quæ in sui potestate habet: ut sunt filij, nepotes, quos habet, si non sunt emancipati, ut sunt iura, & bona, quæ possidet, & similia. Et hæc adoptio, seu arrogatio fieri debet auctoritate Principis. In qua specie arrogationis, dum fit contractus requiritur expressus consensus, & voluntas utriusque, scilicet eius in hereditatem arrogantis; nec arrogans potest eum, sine causa, exheredare. Itaque saltem legitimam relinquere tenetur. Secundo notandum est,

Nota. quod hæc cognatio legalis, ex adoptione proueniens, uigorem habet, ex institutione Ecclesiæ, & non a lege tantum ciuili; quia ipsa sola ad hoc non sufficit, ut benè ait. D. T. Tertio notandum, quod huius legalis cognationis tres sunt species. Prima est quasi ascendentiũ, & descendentiũ, scilicet inter adoptantem, & adoptatum, adoptati filios, nepotes, & deinceps. Et hæc cognatio durat perperuo, non enim tollitur per dissolutionem adoptionis, uel emancipationem filij adoptiui. ait Petrus de Palu. & habetur. ff. de Ritu nuptiarum. Secunda est inter adoptantem & uxorem adoptati, siue illam habuerit ante, siue post stipulatam adoptionem: & hæc perpetua est, ut prima. ff. de Ritu nuptiarum. L. Adoptiuus.

Tertia est quasi tranuersalis, scilicet inter adoptatum, & filios legitimos, & naturales adoptantis: & hæc potest esse ad tempus, scilicet quia tolli potest, uel per emancipationem utriusque, uel per adoptionis dissolutionem, & non alio modo.

Quarto est notandum, quod quælibet istarum cognationum impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit, usque ad quartum gradum, ut cognatio carnalis. Can. Ita diligere. 3. q. 3. Et quamuis aliqui dicant, quod simpliciter adoptatus possit copulari cum filia adoptantis, eo quod talis filius adoptiuus non transit in potestatem adoptantis: tamen contrarium est uerũ: per cap. vnicum. de cognatione legali. Verum est tamen, quod in hac tertia specie cognationis tam diu durat uinculum cognationis, ut non possit contrahere: quam diu durat adoptio: quæ soluta, per mortem adoptantis, uel emancipationem adoptati, ut supra huiusmodi fratres copulari possunt: quia remota causa remouetur effectus. Cap. 1. de cognatione legali. In prima, & secunda specie, quia per nullam causam tollitur impedimentum cognationis legalis ideo nunquam datur facultas contrahendi, inter eos.

Sed hic dubitatur, an si quis adoptauerit duos filios, sibi; ipsi possint inter se matrimonium contrahere? Dicitur, quod sic. quia hoc non inuenitur prohibitum.

Sed nunquid filius illegitimus adoptantis possit contrahere cum sorore adoptiua? Panormita. & Angel. dicunt quod non. Sed contrarium communiter tenetur, ait Siluest. Verbo Matris. & Nauar. c. 22. nu. 45: quia filius illegitimus non est in potestate patris.

Sed

Matrimonij.

124

Sed nunquid filius legitimus, & naturalis arrogantis possit contrahere cum filia sororis suæ arrogatæ? Dicitur, quod sic. quia n. p. arrogatione transeat in potestatem arrogantis filij, & nepotes arrogati, per quod contrahit uinculum impediens matrimonium: hoc tamen intelligitur de filio, in cuius potestate sunt eius filij, & nepotes, & non de filia, quia eius filij, & nepotes non dicuntur esse in sua potestate, & consequenter non transeunt in potestatem arrogantis; & ideo non contrahunt hoc impedimentum. Itaque filius legitimus, & naturalis non potest contrahere cum filia fratris sui per arrogationem, sed benè cum filia sororis, ut dixi. & cum filia fratris adoptiui simpliciter; quia in tali simplici adoptione eius filij non transeunt in potestatem adoptantis, & consequenter non contrahunt tale uinculum.

Sed nunquid pater adoptans possit contrahere cum matre filij adoptiui? Dicitur, quod sic; quia cum ea non contrahitur talis cognatio per adoptionem filij.

De impedimento Criminis.

27

Pro intelligentia huius, nota, secundum. D. T. in 4. dist. 32. q. 3. 5. tria Criminum genera impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt. Primum est coniugis occisio machinata hoc sine, ut inter se contrahant. Dixi (coniugis) puta dum quis occidit uxorem suam, aut uirum alicuius mulieris, ut illam in uxorem ducat; quia alias non potest. Et e contra, mulier machinatur mortem uiri sui, uel alterius mulieris, ut illius maritum duceret. Verum aliqui dicunt, tunc hoc sequi, quando præcesserit adulterium inter eos.

Sed melius dicitur, quod hoc sequitur etiam inter eos, si non præcesserit coitus adulterinus. ut habetur in cap. Laudabilem. extra de conuersione Infidelium. Ibi enim Papa loquitur simpliciter. & ita casus fuit in facto. Dixi (machinata) quia ad hoc ut matrimonium sit irritum, oportet, ut mors ex amboꝝ consensu sequatur. Si autem machinatio mortis fuerit ex una parte, & altera nihil sciens, tunc illa mors non est causa sufficiens ad dirimendum; nisi inter eos adulterium præcesserit: ut notat Io. Andreas, & Panormita, quos alij sequuntur. Hoc idem currit, si alter machinantium fuerit Infidelis, & hoc egerit, ut occasione hac Christianus fieret, ut in dicto Cap. Laudabilem: non enim tale damnum, cum tali lucro compensari debet. Dixi (causa contrahendi) nam si coniugis occisio facta fuerit alio sine; puta casu, uel odio, aut ut eum furaretur, uel simile; per hoc non impediretur; quin posset postea occisi uxorem in suam ducere. c. Laudabilem. Sed nunquid idem sequetur, si homicidium per alium fieri mandauerit, uel saltem, ut fieret contuluerit, hac intentione, ut postea illius coniugem acciperet? Dicitur, quod sic, secundum aliquos, quos sequitur Silue. quo supra. Sed nunquid sola rati habitio sufficiat, sine machinatione? Dicitur, quod non, ut notat Glosa super dicto Cap. & alibi. Sed nunquid aliquis habens uxorem, dum adulteraretur cum N. diceret; si non haberem uxorem, ducerem te, postea si interefferet propriam uxorem, non ea intentione, ut adulteram acciperet, sed alia, cum illa contrahere possit? Aliqui dicunt, quod non. Sed melius dicitur, quod sic, per antedicta, & consentit Diu. Tho. & Siluest. quo supra.

Secun.

Secundum crimen est: quando quis uiuente prima uxore, contrahit de facto cum secunda: ubi multa sunt notanda. Primum est, si hoc facit scierit, non solum matrimonium nullum est: sed etiam mortua prima, si uellet cum secunda manere: non ualet; etiam si longo tempore cum dicta secunda cohabitauerit, & multos filios ex ea habuerit. cap. Cum haberet. de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit, &c. Unde in tali casu, eoquod ambo processerunt in dies suos, & quasi senescerunt, imponitur eis penitentia perpetua continentiae: seculus si essent iuuenes, & contineri non possent. quia tunc datur eis licentia, ut cum alijs nubere possint. cap. Ex literarum. eod. tit. Idem dicendum de eo, qui ideo duxit secundam, eoquod cum prima fecerat diuortium, quo ad thorum, & habitationem. cap. eod. Nisi primum matrimonium fuerit inualidum propter aliquod impedimentorum dictorum, & dicendorum. cap. Significauit. eod. tit. Secundo si hoc fiat ignoranter ex utraque parte: puta maritus, N. ex multo tempore iuerat in partem longinquam, uel captus fuit a piratis, ex quo putant esse mortuum: tunc uiuente primo, secundum non tenet, ita ut si redierit, mulier debet ad primum reuerti: Verum si postea sciuerint, tempore nuptiarum, primum fuisse uiuum, deinde mortuum esse antequam hoc sciuerint, possunt simul manere, sed requiritur, ut de nouo contrahant, nouum assensum praestando. Si autem ignorantia erit ex una parte: puta aliquis habens uxorem uiuam; uult nubere extra suam prouinciam, fingens, & demonstrans, se non habere uxorem; unde secunda bona fide contrahit: quamuis in tali casu matrimonium non teneat; tamen si pars ignorans, post mortem primae uelit remanere cum coniuge praedicto, potest: nam probabilis ignorantia facit ut non dicatur adultera ignorans factum: immo ad petitionem partis ignorantis, altera pars malitiose contrahens debet astringi. cap. Propositum. eod. nisi illa uellet diuortium, & tunc possunt cum alijs contrahere: & si uelint remanere, dehent de nouo sponsalia facere, ut supra. cap. Veniens. eod. tit.

Tertio, si postquam sciuerint, coniugem, quem mortuum putabant, esse uiuum, se iterum carnaliter cognouerint, non solum peccat, sed etiam, illo coniuge mortuo postea non possunt amplius ad inuicem contrahere, in poenam adulterii, quod committunt, habita prioris coniugis notitia. Panor. in cap. finali eod. ti. bene possunt cum alijs contrahere. Quarto, qui, uiuente prima uxore, contraheret cum secunda de facto; deinde mortua prima, antequam consentiret de nouo cum secunda; acciperet tertiam: cum tertia remanere debet: quia contractus cum secunda non tenuit, etiam si ignoranter id fecerat, secutum omnes. Quinto, qui iuente prima, contraxit cum multis, in diuersis locis, ipse in suis, mortua prima, cum qua remanere debet: dicitur, cum ea, quam primo cognouit, si illa diuortium non petit, ut supra dixi. ait Siluest. quo supra.

Tertium crimen est. Si quis, uiuente prima uxore, promittit alicui mulieri, post mortem primae, illam ducturum, ei fidem dando, si ante, uel post fidem datam, dum adhuc prima uiuebat, ipsam cognouit, non potest amplius illam ducere, mortua prima. Can. Relatum. 31. q. 1. Si autem necante, nec post fidem datam eam cognouerit; tunc, mortua prima, potest eam ducere: sed de tali peccato penitentiam agere debet. cap. Si quis. eod. tit. Sed hic contendunt doctores: an sufficiat simplex promissio, an requiritur proprie fidei datio, uel iuramentum: Siluest. concludit cum alijs, quod nuda promissio sufficit ad impedendum, ut dictum est: nam secundum communem usum loquendi, promittere, & ad eam dare, pro eodem habetur. Si autem cognouit eam, siue quamlibet aliam uxorem

uxorem simpliciter, sine aliqua promissione, uel machinatione, ut supra, mortuo illius uiro, potest illam sibi desponsare. Can. Siquis uiuente. 31. q. 1. Et magis ducere potest uiduam, aut quamlibet solutam, quam cognouerit, uiuente uxore sua, post eius mortem; dummodo nihil eorum quae dicta sunt, praecesserint; sed solum adulterium, seu concubinatus. cap. significasti. eod. tit. Et quod dicitur de uiro respectu uxoris in omnibus istis tribus casibus, intelligitur quoque de uxore, respectu uiri. nam correlatiuorum eadem est disciplina.

De Impedimento Infidelitatis.

Suppositis, quae dicta sunt supra, de matrimonio Infidelium: dicitur ulterius, quod quamuis inter Infideles sit uerum matrimonium: dummodo non adsit impedimentum legis Diuinae, uel naturae: tamen illud dicitur esse officium, & non sacramentum. Et ideo si quis baptizatus contraheret matrimonium cum non baptizata, etiam si esset cathecumena, & in fide instructa, & e contra, matrimonium est nullum. Can. Caue. 28. q. 1.

Sed esto, quod quis uoluerit baptizari, nec habet modum, quo baptizetur, uel quia deficit aqua, uel quia est inter Infideles, qui prohibent ei actum baptismi; uel simile: iste dicitur baptizatus baptismo fluminis, & sunt ei remissa peccata, etiam originale, num possit contrahere cum Christiana? Dicitur, quod non, ait Vgo. non enim capax est aliorum sacramentorum, qui non est baptizatus, quia baptismus fluminis dicitur ianua aliorum sacramentorum. Sponsalia de futuro, cum hac conditione, si baptizetur; contrahi possunt. ait ibi Glo. & in Can. Non oportet. eadem q. Dixi (cum non baptizata.) nam matrimonium contractum cum haeretico, seu haeretica, uel schismatico, tenet. Ait Vgo, & Glo. ibi recepta, sed grauiter peccat contrahens, potest tamen dissolui, quo ad thorum tantum, ut supra diximus.

De impedimento Violentiae, seu Metus.

Pro huius rei intelligentia, est aduertendum, quod uolentia est duplex. ut ait Arist. 3. Ethicorum. Diu. Tho. in 4. distin. 29. & Gl. in Can. Eos qui de Consecrat. dist. 4. Vna dicitur simpliciter uolentia, quae absolutam infert necessitatem, & est quando quis impellitur, & trahitur contra suam uoluntatem omnino. Et quia motus iste fit a principio extrinseco tantum, passo non consente uim, excludit omni ex parte consensum, ideo de hac uolentia non est ullum dubium. Altera dicitur uolentia conditionata, seu mista, & est quando quis facit aliquid sua uoluntate, non tamen libera, sed ad id mouetur aliquo timore, propter imminens, uel futurum periculum, aut damnum, Exemplum de Mercatore prociete merces in mare, tempore naufragij, ob timorem mortis, proicit quidem illas sua uoluntate, non tamen libera; sed timore mortis fluctuum, alias non proiceret. Et haec uolentia, quae facit uoluntatem coactam, est idem, quod metus, quauis enim illa mercium proiectio, quatenus est iactura bonorum, non sit uoluntaria, sed coacta, tamen uestita hac circumstantia, scilicet timore mortis, ad euitandum maius malum, fit ex electione, & consequenter in tali actu consensus interuenit. Violentia primi generis non cadit in ho-

mine, quantum ad appetitum sensitium, uel intellectuum; sed quantum ad corpus, quod potest lacerari, & uolenter trahi, & proijci, ut res inanimata. Vio lentia autem secundum generis, scilicet conditionata, in sola uoluntate, & appetitu sensitio, tam hominis, quam bruti reperiri potest, & hæc non, nisi per metum, ut dictum est. bruta namque quandoque timore uerborum faciunt aliquid contra eorum appetitum, ut experitur in bestiis mulionum, quæ nolunt flumen pertransire, nisi timore baculi. Cum ergo hæc seculata uolentia, sit idem, quod metus, rectè ponitur titulus, de Impedimento uolentia, seu metu. hæc enim duæ dictiones, non stant pro diuersis, sed pro eodem, ut unum exponitur alterius. Metus igitur est (ut Canonistæ definiunt) instantis, uel futuri periculi causa, mentis trepidatio. Hic metus est quoque duplex. Vnus dicitur timor leuis, qui habetur de leui malo, uel quandoque de graui malo, sed ex leui causa. Qui metus seu timor cadit in uirum leuem, id est in eum, qui leuiter timet; soleat enim homines formidolosi, & timidi, ut mulieres, de quacunque re minima metueres; & inde facere, quod non decet. Alter dicitur metus iustus, qui calatur ex re graui, & graui causa; propter quam etiam uiri fortes tale malum timeant; ideo dicitur; hunc similem timorem cadere in constantem uirum, id est uirum constantem, & fortis animo, iustè, & sine eius dedecore timet aliquod malum imminens, propter quod inducitur contra liberam uoluntatem, ad faciendum aliquid, quod aliàs non faceret: nam metum cadere in constantem uirum est, uirtuti constantia, & fortitudinis non repugnans; sed metu illo uinci, & cogi.

Sed difficultas est, quomodo cognoscatur, quando metus est iustus, & quando leuis. Dico quod cognosci potest ex obiecto. I. quando periculum, & damnum, quod est causa timoris, est graue; puta mors, mutilatio tam sui, quam suorum, amissio honoris, uel bonæ famæ in persona graui, amissio bonorum, quando tamen ex tali amissione, timeretur postea ducere uitam miseram, & similia; cruciatus corporis, impedire libertatis, potentia Principis, & huiusmodi possunt esse causa iusti timoris, iuxta sententiam omnium; immo timor reuerentialis patris, uel Domini, quando, si esset causa sine qua non dicitur timor iustus, quæ oia relinquenda sunt iudicio prudentis Iudicis, in casu: ut notat Glo. in c. Cum dilectus. de Ijs, quæ ui, metuq; causa sunt. Secundo cognosci potest ex quibusdā circumstantiis; puta, uel ratione sexus; mulieres enim sunt naturaliter magis timidæ, quam homines; unde accidere solet, ut id, quod in homine esset causa leuis timoris, in femina esset causa timoris grauis, & iusti. Vel ratione ætatis, ut pueri, & puellæ, qui facilius mouentur minus, quam iuuenes, & proeclti. Vel ratione complexionis, & naturæ imbecillis, qui enim sunt natura formidolosi, & timidi, ut quidam homines esse minati, solent ex minori causa trepidare, quam communiter homines uiriles, & contra, inueniuntur aliquæ mulieres magis constantes, & uiriles, quam communiter feminae. Vnde, quod re spectu unus iudicabitur metus uanus, & leuis, alteri iudicabitur grauis, & iustus. Sed omnia hæc relinquenda sunt iudicio prudentis, scientis super his, per dictas regulas iudicare. Timor leuis est, qui contra ponitur timori iusto; nam ex uno contrariorum cognoscitur & aliud. Et quia uoluntas coacta, uoluntas dicitur, ait August. ideo talis timor, ut dixi, consentium admittit: qui dicitur consensus coactus, ut distinguatur contra consentium liberum. Propterea queritur, an talis consensus coactus sufficiat ad inuadendum matrimonium? Dicitur, si consensus coactus oritur ex metu iusto, cadente in constantem uirum, ut dictum est, matrimonium tali metu factum, est nul-

lum; r. q. 2. Can. primo 2. & 3. Etiam si in talem metum incideret culpa sua, ut in exemplis infra dicitur. Et talis metus ait Nauar. quo supra, non solum annihilat matrimonium eius, qui ob illum fingit consentire, & in animo suo non consentit: sed etiam eius, qui uerè consentit, sed non liberè, ut dictum est. Ad hoc etiam concurrunt. Diu. Tho. in 4. distinctione 29. & habetur etiam in cap. Abbas. de Ijs, quæ ui, metuq; causa sunt. licet cardinalis oppositum dicat, nam contractus matrimonialis requirit consentium liberum ex utraq; parte, ut dictum est supra. c. Cum Nullum, de sponsalibus. Et quamuis multi contractus per talem metum, non inuadentur, ut est uidere in tit. de Ijs, quæ ui, & c. immo multa sacramenta collata cum hoc timore, suum producant effectum ut est uidere in his, quæ characterè relinquunt: tñ in cā matrimoniali casus iste excipitur, ut notat Glosa in dicto c. Abbas. quod aduenit ex statuto Ecclesiæ. Et ideo dictum fuit, matrimonium esse nullum, nam ipso iure nullum est, & nõ, ut dicit Cardin. l. q. de se sortitur effectum suum, sed per ordinationem Ecclesiæ infirmatur, nam si semel uerum esset, non posset amplius infirmari, ubi secuta esset copula: sed a principio nullum est, ut communiter tenetur, & sequitur Panhorm. contra Cardin. & est textus clarus in capitulo Significauit. de Eo, qui duxit in matrim. & c. nam Ecclesia statuere potuit, ut persona coacta, durante coactione sit illegitima ad contrahendam. Dixi (durante coactione) nõ si postea liberè consentiret, & altera persona, quæ prius consenserat non mutauit propositum, matrimonium tenet 31. quaestione 2. Can. 1. Verum post Concil. Trid. solus consensus non sufficeret, sed opus esset noua stipulatione, per sacerdotem, ut dictum est supra, contra matrimonium clandestinum. Hic autem metus tollit matrimonium, quo ad iudicium Dei, & Ecclesiæ. Verù aiunt aliqui, si post consentium coactum permittunt se cognosci carnaliter, & non reclamant, habet pro rato, nõ si dissentiens primò habuit tēpus reclamandi, & nõ reclamauit, præsumit, tacitè conuulisse, sed hoc procedit in iudicio Ecclesiæ, quæ iudicat exteriora, sed in iudicio Dei, & foro cōscientiæ standum est uolentati, si qua illam uerè mutauit, an non. Et si per annum in circa, perseuerauit cohabitando, & consentiēdo in copula, potens reclamare, & fugere, & nõ reclamauit, nec fugit, sed se habuerunt, ut coniuges, amplexādo, fugiādo, munera acceptando, & similia faciendo. si postea reclamasset, non debet audiri, quæ tales actiones uidentur purgare metum, aiunt doctores: de qua re uide S. l. ue. Verbo. Matrim. 8. §. 1. Sed adde. nisi hæc fiant affectu maritali, quo ad Deū, nihil sunt, potest. n. esse, ut eodem metu, quo incipit tacere, ita perseuerare. Timor autem leuis non uitiat matrimonium, probatur per regulam iuris, sci licet conclusio unius est exclusio alterius.

Sed est hic ualdè aduertendum, quod timor iste matrimonium dirimens, oportet ut sit illatum ab extrinseco, & non causatum ab intrinseco, ut in tertia parte summæ dictum est in materia de uoto: ubi examinatur, qui timor uitiat uotum. Metus ab intrinseco est, quando causatur, ab aliquo Dei flagello, uel a Iustitia, propter peccatorum punitionem, uel ab aliquo casuali euentu, ut a naufragio, incendio, & simili alio periculo. Vel a natura, puta propter aliquam infirmitatem, uel simile. Metus ab extrinseco est, quando causatur ab aliquo agente extrinseco, puta ab animali feroce, sed hoc neque sufficit ad inuadendum matrimonium, sicut neque Votum, sed oportet, ut sit ab homine, neq; hoc solū sufficit. nõ timor illatum a furibus, seu latronibus, aut ab hoste, alio fine, quam ut nubat, nõ uitiat matrimonium, oportet igitur, ut sit illatum ab homine, hac principali intentione & fine, ut matrimonium contrahat. Hinc

Nota de timore dicitur mēte matrimonium.

Metus quod timor duplex.

Metus cadens inconstantem uirum quando est.

1. *Corrola vium.* sequuntur multa. Primo, qui metu mortis ob aliquam infirmitatem, pollicetur medico, se ducturum filiam suam, si eum sanaret, matrimonium postea factum tenet, quia talis metus non est illatus a medico, sed ab infirmitate: quamvis si medicus diceret, hac intentione, eum uelle sanare, ut filiam suam accipiat.
2. *Corrola vium.* Item dum latro, ob suum peccatum in carcere manens, ut iustitaretur, si puella promitteret, eum liberaturum a carcere, si eam in uxorem ducere promittat, cui ipse consentiret timore mortis, uel alterius supplicij; si post desponsatam uellet allegare, hoc fecisse mortis timore, non per hoc iudicaretur, matrimonium esse nullum. Idem dicendum, si quis minaretur furem de furto acculare, uel homicidam de homicidio, nisi talem mulierem duceret; non posset postea reclamare hoc fecisse timore supplicij, quia talis timor non sufficit ad inuadendum matrimonium. Item si quis iuuenis incontinens curreret multa pericula de nocte incedendo post meretrices, uxorem duceret, timore aliquis periculi, puta morbi gallici, uel necaperetur in aliquo adulterio, uel ne interficeretur, uel simile, talis timor, quia est ab intrinseco, non sufficit, & idem de similibus iudicandum est. Præterea si quis minaretur furem de furto acculare, nisi talem mulierem duceret, ille postea non posset reclamare, se id fecisse timore aliquo, quamuis enim timor iste incutiat ab homine, tamen matrimonium non fit eius impulsu, sed timore pœnæ. Secus si iuuenem in carcerem detruderet, uel eius bona uia indirecta usurparet, ut consensum in matrimonium extorqueret, quia si tunc consentit, illud facit timore alicuius magni damni, uel amissionis bonorum, quæ sufficiunt ad inuadendum matrimonium. Item si quis puellam raperet, & ab eius patre minaretur, accusare, uel se de iniuria uindicare, nisi eam duceret; si hoc timore moueretur, alias non ducturus eam, esset sufficiens causa discedendi a matrimonio. Idem si cum puella a parentibus deprehenderetur, uim facientibus in eum, ut nisi illam desponsaret, eum interficerent, tunc matrimonium solum hoc timore contractum non teneret; quia in his, & similibus casibus, consensus in matrimonium ab extrinseco, per hominem propriè, hoc sine extorquetur, in quem consentit metu mortis, uel infamiae, uel alterius magni damni, nisi isti tales spontè se offerrent desponsare, ut talia euaderent. Dico (spontè) sine fictione, quia tunc consensus est liber, & consequenter matrimonium tenet. Idem dicendum, si iuuenis moueretur spontè, quamuis timore iustitiæ, puta lex præcepit, ut qui aliquam puellam osculatus fuerit, uel aliud simile fecerit, morti dānetur, uel ad triremes condēnetur, & ipse, ut euaderet has pœnas, se resoluit animo libero illam in matrimonium ducere, nam uis, quam magistratus rectè intulit iure licito, non uiciat matrimonium. L. Continet. §. Sed uim. ff. Quod metus causa. Nam in istis casibus recitatis, & similibus, quamuis iuuenis moueatur ad consentiendum aliquo timore, tamen timor ille non est causa efficiax, sine qua non, quæ sponte consentit, sed causa impulsua, quæ semouet ad libere consentiendum.

Dubium

Sed nunquid puella contrahens cum aliquo, contra eius uoluntatem, præcipis Principis, teneat matrimonium? Aliqui dicunt, quod sic; quia in tali casu non habet iustum timorem sufficientem dirimere. Alij dicunt oppositum: Sed tu dicas cum Ioan. Andrea, cui consentit Panorm. in capitulo fin. Qui Cle. uel Tot. Si Princeps solitus est malè tractare eos, qui non parent suis præceptis, seu præcipis, & in summa timuit illum, quia probabiliter timebat ab eo mala magna recipere, tunc talis metus iustus est, & consequenter, sufficiens dirimere. Vnde Versus.

Est

Est orare Ducem, species uolenta iubendi.

Idem dicendum est de timore reuerentiali patris, quando tamen pater est ita atrox, seuerus, & durus, malè tractans filios ei repugnantes: secus si moueretur simpliciter timore superioritatis solum.

Dubium

Sed quaeritur ultra, an saltem propter iuramentum præstitum nupta, consensu coactio, in matrimonium quiescere debet? Et uideretur, quod sic, secundum aliquos: nisi enim coacta iuramenta tenerent, non opus esset absolutione ab illis: sed constat talia iuramenta absolutione indigere, ut patet in cap. Verum de iuramento. ergo non sunt nulla ipso iure. Oppositum tenet Richar. dist. 29. & Palud. quæ opinio uidetur probabilior Soto. in 4. dist. 29. q. 1. ar. 3. Nam si Ecclesia inuadit consensum metu extortum, ut dictum est; eadem ratione inuadit eum, etiam si sit iuramento firmatus. Ad hoc breuiter dicendum securius cum Nauar. quo supra. In foro iudiciali tale iuramentum non est obligatorium. In foro autem conscientie consultum esset, ut consentiret, & iuramentum obseruaret: sin autem absolutionem a superiore obtineat.

De impedimento Criminis.

Hic aliqua sunt adnotanda. Primo Clerici in minoribus ordinibus constituti, matrimonium contrahere possunt: sed non possunt retinere beneficium, aut dignitatem aliquam: unde illam resignare debent: aliàs ab Episcopo spoliari possunt. Et si fortè post contractum matrimonium, Episcopus eis beneficium cōferret; postea nō posset illud auferre, sed superior. c. 1. r. 2. & 3. extra de clericis coniugatis. Verū si unicā coniugē & uirginē susceperit, & uelites clericales, & tonsuram deferre uellet; quantum est per c. fin. eod. tit. ad instātia Reginz Angliæ, de his reclamantis, non gauderet priuilegio clericali. Sed per c. 1. de clerico coniug. in 6. gaudet quo ad duo tantum. I. Qui eum percuteret, esset excommunicatus, per c. Siquis sua dente; & coram Iudice seculari conueniri nō posset, secus si habitū & tōsuram nō deferret, aut corruptam, uel duas uxores habuisset. Secundo. Clerici in sacris constituti, in Ecclesia occidentali, uel matrimonium contrahere non ualent. c. 1. de clerico coniugato. Et si de facto cōtraherent, matrimonium est nullum, & statim efficiuntur Excommunicati. p. Clementinam. 1. de consanguinitate, & Affinitate, quia per statutum Ecclesiæ obligantur ad perpetuam continentiam. Tertio. licet qui ordines sacros suscipiens, continere, aut ad hoc se obligare non intenderet, tamen Ecclesia, quæ neminem ad sacros ordines cogit, statuit, ut qui sacros Ordines suscipit, sit in habilis ad matrimonium: unde dicit Scotus, sicut uoluntariè Clericus ordines sacros suscipit; ita uoluntariè illā inhabilitatē incurrit. Sed dubitatur, si susciperet ordinē sacrum inuitē, uel ignoranter, an teneretur? Dicit Petrus de Palud. in 4. dist. 37. q. omnimodè tenet, ex Ecclesiæ statuto, potentis obligare suscipiētes ordines sacros inuitē, & ignoranter, & eos inhabilitare ad matrimonium. Sed melius dicitur. D. T. eadem dist. & Siluestro, quo supra: & primò, quo ad ignorantiam: si suscipiēs ordinem sacrum, puer esset, ignorans talem obligationem; quamuis characterē susciperet, tñ ad castitatem nō teneretur: talis enim ignorantia excusabilis est. Secus si esset adultus ignorans ordinationem, & statutū Ecclesiæ, talis enim ignorantia eum non excusaret: & ideo teneretur: Ecclesia namq. uult, ut qui scienter sacros Ordines suscipit, teneat castitatem obseruare: nā in illa ordinatione intelligitur, uotum emisisse. Secundo, quo ad suscipiētem in uitē, ait Nauarrus. cap. 22. nu. 51. Suscipiens ordinem sacrum, ex

ff 3 metu

metu iusto, ut supra de metu dictum est, quamuis characterem suscipiat, non tamen obligatur uoto continentia, illi annexo. Argu. c. 1. de his, quæ ui, metusque &c. unde rationabiliter cum eo dispensari potest. Quarto. Si matrimonium præcedit ordines sacros: puta quis uxoratus, uiuente uxore, suscipit ordines sacros: quamuis characterem suscipiat, non tamen per hoc matrimonium dissoluitur, ita ut uxor relicta possit cum alio contrahere. Verum si hoc faceret uxor inuita, & reclamante, non posset ordinem executionem habere; nec amplius ab ea debitum petere, sine mortali: & si peteret, uxor non teneretur reddere: teneatur utique ipse reddere, si uxor petat: & si mulier quandoque uerecundaretur, ut accidere solet: poterit per signa, eius intentionem intelligere, & ita reddere sine peccato, aliàs semper peccat. Si autem hoc faceret; uxore consentiente, tunc recipit cum ordinibus eorum executionem. Sed ipsa tenetur perpetuam continentiam seruare, & uouere, ita ut si uir eius ante moriatur, ipsa non possit cum alio nubere: nec tenetur per hoc Religionem intrare secundum aliquos: Sed melius dicitur. Si est senex, de quo dabitari non possit de eius continentia, sufficit, ut simpliciter continentiam uoueat; si autem est iuuenis vel de cõtinencia dubitatur, tunc consensus uxoris non est legitimus, ad ab soluendum uirum, nisi ipsa Religionem intret. cap. Agatosa. 27. q. 2. Sed de hoc ultimo satis in sacramento ordinis prope finem dictum est, uide ibi.

De Impedimento ligaminis.

Ligamen est, quando aliquis, per sponsalia colligatus est alicui. Super quo dicitur. Qui alicui colligatus est per uerba de præsentibus, siue cum ea consummauit, siue non, uiuente prima uxore, non potest legitimè cum secunda contrahere, & si de facto contrahit, siue scienter, siue ignoranter, matrimonium est nullum; ut sæpe dictum est. & habetur. cap. Dominus de secundis nuptijs: unde debet ad primam redire: & quod dicitur de uiro, intelligitur de muliere: puta habens uirum uiuum, qui per multos annos in patria discessit, uel a turchis captus fuit; de quo cum nulla haberetur noticia: cum secundo contraxit, putans esse mortuum: sed ille postea redit, tenetur ad primum redire; etiã si cum secundo longo tempore stetit, & ex eo filios habuisset. Quæ mala, ante S. Concilij reformationem sæpe accidebant. Dum ergo casus acciderit, scilicet quòd aliquis ignoranter ducat mulierem habentem uirum uiuum, de inde dubitatur de illius morte, per aliqua inditia non certa: tunc debet debitum reddere, & non petere, donec dubium maneat: quod si petit peccat mortaliter. eodem cap. Dominus. Et si postea certificatur de illius uita, debet se absentare, aliàs adulterium committit. Omnes autem concurrentes efficaciter ad contractum secundarum nuptiarum, si de morte primi coniugis certitudinem non habuerunt, mortaliter peccauerunt per Sacrum Concil. Sess. 24. cap. 7. Ita quòd de morte coniugis dubitatur, debet prius certificari: deinde cum secundo desponsare. Quæ autem dicuntur a Silue. super certitudine habenda: currunt de iure antiquo: sed post Concil. Trid. uera certitudo haberi debet. Qui uerò contrahit scienter cum secunda, uiuente prima: aut ignoranter; sed habita scientia, quòd prima uiuit, ad huc se cognoscunt carnaliter: efficiuntur adulteri: sed quam pgnam incurrant, uide supra. De impedimento criminis.

Sed.

Sed hic dubitatur. An aliqua credulitas, sine uera certitudine, excuset contra hentes a peccato. Dicitur, quo ad eos, excusat causa probabilis, per iudicium Ecclesiæ: sed Parochus, seu habens curam de hoc, peccat, si diligentem inquisitionem non fecit, per dictum Concil. quo supra. Secundo dubitatur. An mulier contrahens cum secundo, credens suum uirum esse uiuum, qui reuera est mortuus, peccet mortaliter. Dicitur, si credebat, cum hoc se peccare, utique peccauit, propter cõscientiam erroneam, quam habuit. Et an matrimonium teneat? Dicitur, si credebat, hoc sibi licere, id est sic de iure fieri posse, matrimonium tenet: quia reuera, nullum adest impedimentum: si autem credebat, non sibi licere: sciens, quòd habens primum uiuum, cum secundo contrahere non potest, & ita credebat, tunc matrimonium non tenet, non quidem propter impedimentum imaginatum; quia tale non adest, sed propter intentionem suam ex defectu consensus maritalis, non enim cum tali credulitate affectu maritali contraxit; sed eum affectu adulterino sibi copulauit, & quod dicitur de muliere, intelligitur de uiro. Et hoc modo conciliantur doctores, qui in hoc contrarii uidentur. ut notat Sil. Verb. Matri. §. 14. Et Nauar. c. 22. nu. 76.

Dubium.

De impedimento Iustitiæ publicæ honestatis.

Pro intelligentia huius rei sunt multa notanda. Et primo sunt reducenda ad memoriam, quæ dicta sunt supra de sponsalibus de futuro, ne idem sæpe repetatur. secundo: est sciendum, quòd hoc impedimentum, quod ex sponsalibus de futuro nascitur, sic definitur. Iustitia publicæ honestatis est propinquitas proueniens ex sponsalibus, inducens impedimentum ad contrahendum matrimonium, & dirimendum contractum, quod impedimentum impositum est ex statuto Ecclesiæ, facientis eos inhabiles ad contrahendum cum consanguineis, propter honestatem rei. Unde hæc propinquitas oritur inter sponsum, & consanguineos sponsæ, & e contra, intra gradus prohibitos. Dicitur (ex sponsalibus) nam, ut ait Panorm. in c. sponsam de sponsalibus. hoc intelligitur de sponsalibus de futuro, ut supra dictum fuit, etiam si copula, non interueniat: & multo magis de sponsalibus de præsentibus sine copula: ibi nanque est maior honestas, nam superueniente carnali copula, inde causatur affinitas, quæ est aliud uinculum diuersum ab isto, ut dictum est supra, unde quandoque ex sponsalibus de futuro oritur solum uinculum publicæ honestatis, & est quando non interuenit copula, quandoque oritur utrumque, & est, quòd sublequitur copula, ex qua contrahitur affinitas. Et quandoq. contrahitur affinitas tantum; & est quòd interuenit copula sine præcedentibus sponsalibus, ut accidit in actu fornicario, ut dictum est supra. Dictum est etiam in definitione. (inducens impedimentum) pro quo nota tertio. quòd hæc prædicta propinquitas inducit impedimentum dirimens tam matrimonium, quam sponsalia sequentia. cap. daudientiam de spon. sed non præcedentia, puta Petrus contraxit sponsalia cum Berta, quæ antequam celebrarentur nuptiæ, mortua est, ex hoc Petrus non potest ducere postea aliquam Bertæ consanguineam, & si forte duceret, matrimonium esset nullum, propter impedimentum publicæ honestatis contractum per prædicta sponsalia, & sic è contra. Quarto est notandum, quòd hæc iustitia publicæ honestatis, antiquitus contrahebatur per sponsalia, etiã si erant inualida, quo ad alias causas, dummodo fuissent pura, & certa, ex mutuo con-

32

1. Notad.

2. Notad.

Definitio.

3. Notad.

4. Notad.

senſu, ut in cap. Ex ſponſalibus. de ſponſal. Sed hodie per S. Concil. Tridentinū ſeſſ. 24. cap. 3. de reformatione decretum eſt, ut dicta ſponſalia, quomodo cunque in ualida fuerint, non inducant hoc uinculum ſufficiens dirimere matrimonium, uel alia ſequentia ſponſalia: ſi non interuenerit copula: nam ſi copula interueniſſet, ratio habenda eſſet, non ex impedimento iuſtitie honeſtatis, ſed aſſinitatis contracte per dictam copulam. Et ſi quaratur, quæ faciunt ſponſalia in ualida? Dictum eſt ſupra, in ſermone de ſponſalibus. Quinto nota, quod hæc ſponſalia antiquitus inducebant impedimentum, uſque ad quartum gradum, ut conſanguinitas: hodie per dictum S. Concil. quo ſupra, reſtrictum eſt ut ubi ſponſalia ualida erunt, non excedant primum gradum. Dico (ualida) quia iam dixi, quod in ualida non inducunt impedimentum. Et quia dubitatum fuit, de quibus ſponſalibus intelligi deberet, ideo Pius V. declarauit, intelligi debere de ſponſalibus de futuro. ut eſt uidere in quadam Bulla, quæ incipit. Ad Romanum Pontificem ſpectat. Data Calendis Iulij. 1568. anno pont. Itaque ſi quis contraxerit ſponſalia de futuro cum Berta, & poſtea contraheret, per uerba de præſenti, cum eius ſore, tunc matrimonium cum ſore non teneret, propter impedimentum publicæ honeſtatis, cauſarum ex ſponſalibus cum Berta: ſed debet habere Bertam, & ſi forte conſummaſſet cum ſecunda, neutram habere poſſet: non ſecundam, propter impedimentum publicæ honeſtatis, ut dictum eſt, non primam, propter impedimentum aſſinitatis ortum ex copula ſecundæ. In tertio, & quarto gradu nullum iſtorum inconuenientium interueniret. Sexto notandum eſt, quod hoc impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus celebratis per parentes, uel tutores, dum filij ſunt in minori ætate; in qua ipſi contrahere non ualent: qui ſunt iſti, uide ſupra, de ſponſalibus. Nec ſi ſunt in ætate legitima, niſi ipſi expreſſe, uel ſaltem tacite conſentiant: puta ſi ſunt præſentes non contradicunt, uel abſentes. & habita de hoc noticia, conſentunt. cap. primo de De ſponſalibus impuberum. in ſexto. Neque hoc prædictum impedimentum oritur ex ſponſalibus conditionatis, donec conditio poſita pender, intelligendo de conditione ſponſalia ſuſpendere ualente. Quæ ſit iſta, ſupra. de ſponſalibus dictum eſt. Secus ſi ſponſalia eſſent pura, uel conditio prædicta adimpleta. Neque hoc impedimentum oritur ex ſponſalibus incertis: puta aliquis promiſit ducere unam de filiabus Titij: dum enim perſona cum qua contrahere promittit, incerta eſt, non contrahitur tale impedimentum cum Titio, & eius filijs, ſecus determinatè, nominando talem filiam Titij. cap. Ex ſponſalibus ut ſupra. & ibi Gloſa. Igitur peccat mortaliter, qui, contractis ſponſalibus ualidis cum aliqua, poſtea contrahit tam ſponſalia de futuro, quam de præſenti cum eius ſore uel cognata infra primum gradum, & dictus ſecundus cætra. Et ſus tenet, per ante dicta.

Sequitur. Si ſus aſſinis. Sed de aſſinitate ſatis ſupra dictum eſt.

De Impedimento Impotentie coeundi.

33
Primum aſſertum.
S Vper hoc impedimento multa ſunt dicenda. Et primo hæc impotentia coeundi genere dupliciter eſſe pot, ſcilicet a natura & ab arte. Ideo poſitus eſt titulus de frigidis & maleficiatis, ad explicandas ambas ſpecies, nã per frigiditatem, intelligitur ois impotentia a natura proueniens. Et per maleficiũ, intelligitur omnis impotentia accidentaria: quæ uel prouenit ab hois arte, uel

Dæmonis.

Dæmonis malignitate; per quæ homo fit inhabilis ad coeundum: Dico (ad coeundum) & non ad generandũ: ſunt enim hæc ualde diuerſa: impotentia namque ad generandum uocatur ſterilitas, quæ non eſt de eſſentia matrimonij: nam talis impotentia prouenit ex defectu ſeminis, uel matricis non ualentis fecundicare, & non defectu coniugum, qui naturaliter ſeminant: ſed impotentia coeundi eſt impotentia ad ſeminandum in uafe generationi debito: ſine qua coniuges non poſſunt eſſe una caro. Qui effectus in his, qui ſeminare poſſunt, haberi poteſt, abſq. generent, poteſt enim ſeminatio fruſtrari effectum ſuo ſpecificare, tam ex parte uiri, puta quia habebit ſemen diſtemperatum, quam ex parte mulieris; quia matrix erit multum ſicca, uel ſimile; & tamen per hæc matrimonium nõ erit in ualidum; quia per accidens ſe habent hi defectus. Secundum dico: quod ſicut hæc impotentia coeundi facit hominem impotentem ad copulã, ita ad contrahendum matrimonium. c. 2. de Frigidis, & maleficiatis. Rationem aſſignat D. T. in 4. diſt. 34. Sicut enim in alijs contractibus, non eſt conueniens, ut quis ſe obliget ad quæ facere, uel dare non ualet; ita in contractu matrimonij, quo unus alteri obligatur, ad reddendum debitũ: contractus per eum, qui debitum ſoluere non ualet, conueniens non eſt. Et quãuis copula carnalis non ſit de eſſentia matrimonij, ut ſupra probatum eſt; tamen poſſibilitas, & aptitudo ad id faciendum, & obligatio ad ipſam copulam eſſentialis eſt. Eſt igitur potentia ſeminandi ad matrimonium neceſſaria. Tertio impotentia coeundi eſt triplex; quædam eſt ſimpliciter perpetua; & eſt illa, quæ omni arte, & medicinæ remedio eſt deſtituta. Quædam autem ad tempus; & eſt illa, quæ uel ſolo tempore, uel artificio aliquo tolli poteſt: quædam uerò, quæ pot eſſe perpetua & temporanea non reſpectu omnium, ſed aliquarum perſonarum; & eſt, quando unus eſt aptus ad coeundum cum vna, & non cum alia: quod accidit, uel ex ineptitudine uiri; puta eſt aptus coire cum corrupta, & non cum uirgine: uel ex turpitudine mulieris. puta eſt aptus coire cum pulchra, & non cum deformi; uel ex indiſpoſitione membrorum, puta mulier eſt ita arcta, ut cum vno coire non poteſt, & cum alio poteſt. De quibus dicemus per ordinem, & primo de impotentia naturali.

Impotentia naturalis, & perpetua coeundi, quæ inuenitur in caſtratis a natura, natis ſine teſtibus, hermofroditis, qui atroque ſexu non præualent, & ſimilibus; ſuaapte natura matrimonium faciendum impedit, & factum dirimit. Dico (naturalis) ad differentiam eius, quæ per accidens uenit, ut dicitur. Dico (perpetua) ad differentiam eius, quæ eſt ad tempus, ut infra. Dico (coeundi) & non generandi, ratione, qua ſupra. Dico (ſuaapte natura) nam cum tale impedimentum ſit perpetuum, ac omni prorsus remedio deſtitutum, quantum eſt ex natura ſua, matrimonium nullam habet legitimationem. Sic enim dicitur in capitulo. Quod ſedem. de Frigidis, & malef. ſcilicet Qui impotentes ſunt, minimè apti ad matrimonia contrahenda reputantur. Unde qui tale impedimentum habens, ſcienſer contrahit, peccat mortaliter: Sed ſeparandi ſunt, & mulier cum alio nubere poteſt. Dixi (mulier) quia hæc ſpecies frigiditatis ſolum in uiris inuenitur. Verum tamen, ſi mulier cum ipſo remanere uoluerit; tunc uir, eo quod ſcienſer contraxit, eam decipiendo, non poterit recuſare, & ab ea diſcedere: & allegatio talis impedimenti ei non ſuffragatur. cap. conſultationi. eodem tit. ut etiam Rabanus ait. & eſt argum. c. 1. extra de Eo qui duxit in matrimon.

Impotentia naturalis ad tẽpus, quæ eſt in puero, matrimonium impedit. ut ſupra dictum eſt: & habetur. cap. Quod ſedem. de Frigidis, & malef. Et tam diu durat

De Sacramento

durat impotentia ad contrahendum, quamdiu durat impotentia ad coeundum. Dixi hoc, quamuis enim regulariter duret usq. ad decimum quartum annum expletum, tamen quandoque malitia supplet etatem, & tunc tempus aptum acceleratur, ut supra diximus, Et de se non potente coire, uide ibi.

Impotentia naturalis medio mo. Impotentia naturalis medio modo, quandoque dirimit, quandoq. non, ista namq. esse pot., uel respectu nimie caliditatis, ppter quam ho uix attingit uas, & semen spargit, & seminat extra, ita, ut nunq. intus attingere ualeat, unde impeditur seminatio in uase debito, & consequenter corporum commistio, in qua perficitur actus matrimonialis, ut supra dictum est. Vel impotentia ista causari pot. ex mala qualitate uiri; quia scilicet uir, ut ait Auicenna, non conuenit quandoque cum muliere, puta non potest moueri ad turpem, sed ad pulchram, uel quia est ita ineptus, ut cum uirgine non possit, sed cum corrupta; uel impotentia prouenire potest propter disparem membrorum proportionem, puta membrum uirile erit excessiuum, & mulieris arctum, ut non possint conuenire.

34
Dubium.

Sed hic quaeritur, qm ista impedimenta dirimunt matrimonium celebratum. Dicitur, si impedimentum est perpetuum ita, ut nullo humano remedio subueniri possit sine mortis periculo, dirimit omnino, si autem est temporale, aut aliquo medicamento succurri potest, non dirimit. cap. Ex literis: de Frigidis, & maleficiatis. Verum hoc difficile est iudicare, unde Ecclesia ad hoc experendum, & iudicandum constituit tempus trium annorum continuorum, ut infra tale tempus, dando operam, ex utraque parte rei maritali, possint inde ex periri de tali impedimento, sit perpetuum ita uel ne; quo triennio elapso, si inueniatur, matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesiae dissoluen- dum est. capitulo Laudabilem. eodem titulo Dixi (trium annorum) quando. si dubitatur, an impedimentum sit perpetuum, uam si alia uia probari possit, impedimentum esse perpetuum, non opus est expectare triennium, sed statim sunt separandi. Verum in praedictis est differentia, scilicet si impedimen- tum est respectu unius personae, dicta persona impotens remanet perpetuo inhabilis, sine spe coniugij, & altera libere potest cum alio contrahere, & e contra; quia impedimentum unius alteri obitare non debet. Et de impedimen- to uiri extat textus in cap. Laudabilem, de impedimento autem mulieris ex- tat cap. Ex literis. eodem De impedimento utriusque extat textus in Can. Re- quisiti 33. quaestio prima, ut ambo remaneant. Si autem impedimentum erit respectu ulius personae, cum qua contraxit, & non aliarum, puta est ligatus cum illa, & non cum alijs, uel est improporionatus circa uas huius mulieris, & non circa alias, tunc possunt ambo transire ad secunda uota, & hoc si ue- lint separari, puta mulier dicit, uolo esse mater, & uir dicit, uolo esse pater, nam si de hoc non curat, possunt simul, cohabitando, manere, & si non tan- quam coniuges, saltem tanquam frater, & soror. In quo casu, non possent uti amplexibus, osculis, & actu laiciuis, sine mortali; quia ut alia dicitur, huiusmodi ordinata sunt ad actum carnalem, quem ipsi tractare non possunt, debito ho- nestatis, cum inter eos non sit matrimonium, quod huiusmodi actus honesta- t. Verum si data sententia separationis per iudicium Ecclesiae, eoquod consum- mare non poterant, si postea qui apparebat impotens cum sua, cum alia per- sona facta est potens ad primam, debet ad illam reddere, etiam si illa interim cum alia persona nupsit, cum enim inuenitur, impedimentum illud non fuit se perpetuum, primum matrimonium tenuit, & non secundum, & si Ecclesia

de

Matrimonij.

230

decepta fuit, falso sententiando, debet reuocare sententiam, nisi alter eorum interim ad Religionem transierit, & uorum solenne emisit. cap. Fraternita- tis. de Frigi. & Malef. Quod facere poterat, eoquod matrimonium non erat consummatum. Sed hanc sententiam Richardus, alijque doctores non appro- bant, ita uniuersaliter: Unde ut aliquo condimento temperetur, utendum est regula Innocentij, super dicto capitulo Fraternitatis. ad discernendum, quan- do impedimentum est perpetuum, & quando temporale: scilicet tunc impedi- mentum esse perpetuum iudicari debet: quando praeter Diuinum miraculum, aut sine mortis, aut magni damni periculo, illud aperi non potest. Quo- fit, ut qui ineptus inuenitur ad uirginem, & non ad corruptam, si talis inepti- tudo accidit ex imbecillitate, aut ignaui, non ualens uirginem cogere, quae uerecundia, uel raptura timore, non permittit penetrationem; in quo contra- ctu uir amittit uigorem, & ita consummare non ualet, ut quandoque talia ac- cidisse audiui; hoc non sufficit ad dirimendum matrimonium. Neque si hoc ac- cidit ex forti clausuri uirginalis clausura; id est membrana dura; ait enim Diu- Tho. quo supra, quod in hoc casu claustrum pudoris instrumento medicorum frangi potest; quamuis non sine aliqua molestia, & dolore, ut quandoque au- diui fuisse factum.

Ineptus ad uirginem.

Clausura clausuri uirginalis.

Sed quid si mulier timore illius doloris, & molestiae, uel alius, id permittere non sinat? R. respondetur, dummodo medici iudicent, id uelli posse aliquo re- medio, sine magno periculo, ut dixi, illa possibilitas tollendi impedimentum fa- cit, ut matrimonium sit firmum, iudicetur: siue ipsa uelit, ut auferatur, siue non: Ratio est: nam illa, quae nunc remedium renuit, si postea permitteret, ut impedimentum auferretur, nonne matrimonium maneret sine nouo con- sensu in illud; utique maneret; ergo antequam permitteret, manebat. Quan- tum ad illum, qui ob nimiam caliditatem semen spargit foras, & consumare non potest, ait Diu. Tho. uix posse esse perpetuum; illa enim caliditas cum tempore temperari potest; unde expectandum est tempus ab Ecclesia praefini- tum. Quantum ad illum, qui cum turpi, & deformi consumari non ualet, dicitur: quod haec conditio nihil obstat matrimonio, est enim nimis accidentaria, & cum tempore transit. Quantum ad illos, qui habent membra disparia, est ma- ior difficultas in iudicando. Dicendum est tamen. & primo, si defectus est ex parte mulieris; puta habet uas ita arctum, ut iudicetur, esse omnibus commu- niter inhabile, non est dubium, tale impedimentum esse perpetuum, & con- sequenter actum dirimere matrimonium; immo in tali casu esset refellenda, ut nulli nubat. Secundo si defectus est ex parte utriusque, puta ambo peccant de extremo, scilicet uir ita magnum, & mulier ita arctum membrum habent, ut nunquam possint simul conuenire; quamuis cum tertijs personis conueni- rent, matrimonium dirimendum est, ratione qua supra, & cum idoneis nubat. Tertio si disparitas erit tantum ex parte uiri; puta habet membrum ita magnum, ut mulier ipsi idonea non sit; uerum si prius ab alio cognosceretur, tunc fieret ei ad consumandum idonea: quod ex triplici causa accidere pos- set: uel quia tali disparitati succurri posset aliquo medicorum remedio, puta incisio aliqua sine periculo, dilatatione, uel saltem frequenti usu; & si ita esse iudicabitur, non debent separari. Vel hoc non sufficeret, sed si per alium, cui esset idonea cognosceretur prius, ex illius frequenti usu postea primo i- donea fieret, tunc non esset licitum per actum fornicarium id procurare: nam impedimentum, quod sine peccato auferri non posse iudicatur, non dicitur auferibile, sed expectandum est triennium, ut supra: ut si forte dando operam

rei

rei uxoriae, per illud tempus continuum, fiat usu continuo postea idonea, nam uas mulieris, per illum continuum usum posset dilatarī: Quod si hoc non sufficiat, transacto triennio, possunt separari, ut supra, & cum alijs copulari. Et si mulier copulata cum alia, facta sit postea primo idonea, ad primum debet redire? Dicunt aliqui, ut recitat Siluest. quod sic, per cap. Fraternitatis. Sed alij melius dicant cum Glosa super dicto c. q. non. Et ratio est, nam ex quo supponitur, dum primo desponsata fuit, erat de facto inhabilis ad consummandum, quia sine uitae periculo, uel peccato mortali fornicationis, illi idonea fieri non poterat, matrimonium primum fuit nullum (ut habetur in fine dicti capituli, & notat Glosa) ita, ut si forte rediret ad primum, indigeret nouo consensu, quia respectu illius, temper iudicabatur impedimentum perpetuum: ergo cum consummauerit cum secundo, cum illo tenet matrimonium. Textus autem per aduersarios allegatus intelligitur de illa, quae alio remedio conuenienti erat apta cognosci a primo. quod rei euentus in secundo consimili indicauit, ut ibi tangitur. Vnde quia per errorem iudicata fuit impotens, maxime quia iudicium factum fuit per obstetres, quae in talibus saepe falluntur, ut ait Glosa. ibi. ideo Papa ordinauit, ut ad primum reuertetetur, quia stante potentia, seu possibilitate respectu primi, ut dixi, matrimonium eius tenebat. Quando uero in huiusmodi uerum iudicium fieri non potest: quia difficilis est casus, unde totum iudicium pendet ex futuro euentu, consulendus est Papa.

*Impotentia
accidentaria,
uia ab arte
causata.
Castrati qui
dicuntur.
Eunuchi.
Spadones.*

Impotentia accidentaria est duplex, scilicet una ab arte, altera ex maleficio causatur. Ab arte causatur, dum aliquis orbatur testiculis, uel membro, uel utriusque, ut accidit eunuchis, castratis, & spadonibus. Qui licet quandoque pro eodem sumantur: proprie tamen Castrati dicuntur, qui sic nati sunt, ut supra diximus. Eunuchi autem quia dominis castrantur, ut eorum uxoribus seruiant, uel a parentibus in pueritia, ut uocem puerilem seruent pro cantu. Spadones uero dicuntur, qui postea euelluntur. Alij sunt, qui testiculos maceratos, aut defectuosos, habent, propter aliquam infirmitatem. Et omnes praedicti, ex quo seminare non ualeant, matrimonium contrahere non possunt. Et quamuis aliqui istorum uirgam erigere possint, & uas mulieris penetrare, non per hoc sunt apti matrimonio: ut ait Glosa in Can. Hi qui. 3. q. 5. Et alij, quos refert Siluester. dicentes, quod mulieres prouocant, & eis aliquo modo satisfaciunt, sicut mulier uiro satisfacit, siue resoluat, siue non, quia hoc tantum non sufficit, sed oportet, ut seminent, qua seminatione efficiuntur una caro, & matrimonium perficitur, uel saltem ad id aptitudinem habeant, ut dictum est. Et si aliquid emittere uideantur, secundum aliquos, illud non est semen, ut attestantur medici. Bene uerum habentes unum testiculum legitimum contrahere possunt, ut ait Panhorm. in cap. Quod sedem. de Frigi, & Malef. Si uero membra genitalia ita debilitata habent, ut possent quidem seminare in uase debito, sed inualide ad generandum: hoc sufficeret ad contrahendum, ut communiter tenetur, & recitat Siluest. uerbo Matri. 8. §. ultimo. dictum est enim supra, non effectus generationis necessario requiritur ad faciendum matrimonium ualidum, sed aptitudo, & uis. Ex maleficio causatur impotentia coeundi malignitate Daemonum, uel Magorum utentium arte magica, Daemonum potestate: possunt enim Daemones: (Deo permittente, propter hominum peccata, uel alias) mouendo hominis fantasiam, ad illusionem quandam, uxorem uiro, & uirum uxori ex osum reddere, ut non possint conuenire: possunt et membrum uirile impedire, ne erigatur, uel erectum, ne consumet, sed relaxetur, ex multis causis, & multa alia facere possunt, applicando aeterna natura-

*Impotentia
ex maleficio
causata*

lia passiuus. Hoc idem faciunt incantatores, & incantatrices Daemonum potestate; hominum uirilia incantando, ne actum uenerum perficere ualeant, ea ligando, & impediendo, quibusdam rebus, & uerbis: quae incantationes uulgariter, ligaturae, nominantur.

Vnde huiusmodi non potentes coire, ligati nominantur: de quibus frequenter audiui: & ne tales res, quibus ligati sunt postea inueniantur, & dictae ligaturae dissoluantur, ipsi incantatores eas abscondunt, ut postea possint dictos ligatos libito suo dissoluere. Haec autem ligaturae ut plurimum fiunt a mulieribus Iuuenes amantibus, propter zelotipiam: cum enim habeant aliquem iuuenem in amorem, rimentes, ne aliam admet, uel uxorem ducat, eum ligant hoc modo, ut cognita per ipsum impotentia coeundi cum alijs, remaneat cum ea: & hanc ligaturam quandoque faciunt respectu omnium mulierum, quandoque respectu unius, de qua suspicionem habent. Quandoque praedictae ligaturae fiunt, tam ab hominibus, quam a mulieribus, circa maritum & uxorem, antequam desponsentur, uel post sponsalia de praesenti, ante quam consumant, uel postquam conuenerint primo, ne possint postea prosequi rem uxoriae: & hoc faciunt, uel animo displicendi, uel intuitu auaritia. s. si nescire autorem maleficij, sed offerentes, se posse illas ligaturas dissoluere; ut inde aliquid doni acciperent: quibus omnibus Daemones obediunt, uel ex pacto inter eos inito, uel propter magnam fidem, quam, talia operantes in eis habent; ut dicti Daemones possent eos miseros in maiores errores inducere, quae omnia a talibus audiui fuisse facta. His instantibus, dicuntur multa. primo si maleficium praedictum prauehit matrimonium, illud impedit, ne fieri possit. Can. Si per sortiaris. 33. q. 1. Secundo, si tale maleficium erit uniuersale, respectu cuiuscumque mulieris; illi, cui sic uniuersale est non datur facultas, simpliciter contrahendi. Tertio si maleficium est particulare: puta uir maritus ligatus cum uxore ita, ut non possit consummare; sed cum ceteris minime tunc si impedimentum est temporale, matrimonium non dirimitur. Si autem est perpetuum, dirimitur, ut de frigidis dictum est.

Sed quia sciri non potest, sit ne impedimentum temporale, an perpetuum, eo quod hoc pendet ex uoluntate facientis maleficium, ut dictum est: ideo coniuges; si acciderit non posse consummare, per triennium continuum debent simul manere, & rei uxoriae operam dare, et si transacto triennio, non consummauerint, per iudicium Ecclesiae separari debent, & cum alijs nubere. c. Litterae. de Frigidis, & Malef. Haec est enim differentia inter frigidum, & maleficium: qui frigidus est, si est impotens respectu unius, est etiam respectu omnium; & propterea, nulli coniungi permittitur: qui autem est maleficiatus, potest esse impeditus respectu unius, & liber respectu aliarum, & ideo cum alijs contrahere potest.

Sed hic dubitatur, postquam dictum est has ligaturas dissolui posse: licet ne uti alio maleficio, ut matrimonium perficiatur, & non dissoluatur cum aliquo dedecore ambarum partium, puta tractare cum Daemonis, ut maleficium auferant, uel cum alijs incantatoribus, ut per alia maleficia legaturam dissoluant? Responderetur communiter, quod non. etiam si ad hoc sponte essent parati. Immo dicit D. T. quantumcumque ex dictis maleficijs nobis beneficium resulteret, non licet uti Daemonum potestate, tum quia hostes nostri sunt; unde, quidquid faciunt ad nostram perniciem dirigunt, & ideo eis non est dada fides tum etiam quia in baptismo eorum pompis, & auxilijs renuntiauius, ideo graue peccatum esset. Sed quid agendum illis, quibus ista eueniunt?

*Dubium
an liceat
ui maleficio
ad dissoluendum
ligaturas.*

hortandi sunt, ut corde cōtrito, & spiritu humiliato, Deo, & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrimis, & largioribus elemosinis, & orationibus, atque ieiunijs, Domino satis faciant: & per exorcismos, & cætera Ecclesiæ medicinæ munia. ministri Dei tales sanare procurent, quātum Dominus annuerit, qui Amalech, & eius domum orationibus Abrahæ sanauit: cum enim huiusmodi, propter peccata Dominus quandoq; permittat, remota causa, remouetur effectus. Licitum tamen esset, aiunt doctores, si sciretur, ubi sunt ligaturæ, seu res, quibus tales ligati inueniuntur, illas inde subtrahere, & rumpere: uel quando sciri posset autor maleficij, illum rogare, immo pecunia corrumpere, ut illas ligaturas, quas habet absconditas, sepultas, aut suspensas, inde auferat: quia sic ligatura dissoluitur: hoc enim modo, non est maleficio uti, sed maleficio factum destruere.

*Dubium
circa de
priori Ec-
clesiæ.*

Dubitatur secundo. An si Ecclesia, in separando huiusmodi decepta fuerit, per errorem: puta si uir, qui ligatus erat, contracto matrimonio cum secunda, primam actū fornicario tentauerit, & impedimentum sublatum inuenierit; ad illam, relicta secunda, redire teneretur? Hic sunt opinionēs: nam ex Can. Si per Sortiarias, habetur, quōd non tenetur. Sed Glo. ibi, quam sequitur Ricchardus, & quidam alij, dicunt, quōd redire debent. per Can. Requisisti. ead. q. Nec obstat dictus canon, ille nanque non est tantæ autoritatis: quia factus fuit ab Archiepiscopo Remensi, qui huius rei ignarus fuit: censet enim ita secunda opinio, nullam maleficio esse perpetuum; & ideo dicit, de maleficiatis aliter disponendum est. Vnde Sotus dist. 34. q. unica ar. concludit cum istis, si per actū fornicarium, post diuortium factum, experiretur impedimentum non esse: cre dit Ecclesiam, ut deceptam, eos ad primum matrimonium reuocare. Ita etiam tenet Silu. quo supra. Summa autem Angelica, Rosella, & alij, ita distinguunt. Si maleficio erat uniuersale respectu cuiusque personæ, ex quo iudicabatur impedimentum perpetuum, si casu postea conuincitur, cognouisse secundam, redeundū est ad primam, quia iam cognoscitur, non fuisse perpetuum, & consequenter Ecclesiam fuisse deceptam. Si autem impedimentum erat particulare respectu primæ tantum contracto cum secunda, non redit ad primam; si fortè tunc cognosceretur, impedimentum sublatum esse; nam cum prima stante impedimento, matrimonium non fuit ualidum, sed cum secunda, & ita tenendum est. Pro cuius rei intelligentia, nota odum est; quōd inter frigidis, & maleficiatis, hæc est differentia, scilicet in uerè frigidis, cum impotentia sit naturalis, sequitur, ut sit perpetua, unde tales sunt omnino inhabiles ad contrahendum, cum autem per Ecclesiam, talis iudicatus fuerit inhabilis, & postea experietur, aliam cognouisse, certum est, quōd iudicium illud fuit fallax, & ideo renocandus ad primam, cum qua contraxerat, ut dictum est supra. Sed in maleficiatis aliter dicendum est, cum enim maleficio non sit a natura, sed a Dæmonum arte, quod dupliciter accidere potest, ut dicebamus, uel applicādo actiua passiuis, mutant complexionem. & uim seminandi destruunt, & hoc modo tale maleficio induceret impedimentum perpetuum respectu cuiusq; & consequenter idem iudicium de eo, faciendum esset, ut de frigidis, qui casus raro accidit. Vel maleficio fiet per ligaturas ab incantatore, respectu unius, & non alterius personæ: quod frequenter accidit. Et hoc impedimentum licet respectu causæ efficientis, dicatur esse temporale; eoquōd dependet a uoluntate incantatoris facientis ligaturam, ut dicit secunda opinio; uel a laterius malefici potentis soluere per alia maleficia, tamen formaliter loquendo, iudicatur perpetuum, nisi enim incantator, mutando uoluntatem, auferat ligaturam, li-

*Nota.
Autoris rati-
onem.*

gatus

gatus liberari nō pōt, nisi p̄cibus Ecclesiæ, ut diximus, uel p̄ aliud maleficiū. Et quia ut dictū est supra, impedimentū, qđ sine peccato, aut miraculo auferri non pōt, auferibile non dī, ideo in casu, quo, p̄ triennium, adhibitis omnibus remedijs, & diligentijs supradictis, impedimentum non auferretur, quod respectu agentis, si adesset, erat auferibile, ut temporale, respectu modi auferendi alia uia, iudicatur perpetuum. Vnde Ecclesia in casu, dissoluendo matrimonium, & separando personas, non facit illud irritum, sed declarat illud esse nullum. Ita que impeditus ex tali maleficio, contrahendo cum secunda, cum qua non est ligatus, uerè contrahit; unde cum secundum sit uerè matrimonium, et non primum, sequitur, si post contractum secundum matrimonium, immo post diuortium factum, si auferatur ligatura, non est ad primam per hoc reuertendū. Si gnū huius est, qđ si non contraheret cum secunda, factū diuortio, ligatura auferetur, si uellet ad primam redire, oporteret, ut de nouo stipularet. Et ita per hæc, & alia, quæ dicta sunt supra circa impedimentum naturæ mulieris arctæ, & reclusæ, tertia opinio recitata sequenda est. Nec obstat, quod dicit secunda opinio, per Can. Requisisti, ibi enim Gregorius Papa loquitur de frigidis; & in Can. Si per Sortiarias. Archiepiscopus prædictus loquitur de maleficiatis, itaque sunt diuersi, & non contrarij.

Quarto dicitur. Si prædicta impedimenta, tam ab arte, quam ex maleficio, superuenerint post contractum matrimonium, illud non dirimunt. Sed nunquid dirimerent, si celebratis nuptiis per uerba de præsentis superueniens ēt, ante consummationem. alij dicunt, qđ sic, sed oppositum est uerum, nam quod semel ratum fuit, annullari non potest, nisi per ingressum Religionis, uel per dispensationem Papæ, ex magna causa, secundum aliquos, ut supra disputatum est. Quinto. si dubium esset, an maleficio aduenerit ante stipulationem per uerba de præsentis, an post, sed ante consummationem; ait Panormitanus in cap. Fraternitatis, quem alij sequuntur; præsumitur præcessisse, ex eoquōd nunquā potuit consummare, Dico (ante consummationem) nam si semel consummasset, & postea impedimentum aduenisset, non est dubium, quōd nō dirimit. Sexto si tale impedimentum procuratum fuerit a propria uxore; tunc ipsa, p̄pter talem culpam, non potest diuortium petere. Can. si Euangelica. dist. 55. Septimo si transacto triennio, non potuerunt consummare, & uellent simul manere, dic, ut supra de frigidis. Octauo, qui scit habere unum de prædictis impedimentis, & antequam dictum impedimentum auferatur, scienter cōtrahit, peccat mortaliter, secundum omnes. Nono, & ultimo. ubi iudicatur, non esse uerum matrimonium, qui non est impeditus quo ad alias personas, potest cum alia contrahere, uerum si hoc facit sine sententia Ecclesiæ, peccat mortaliter; Sed matrimonium secundum tenet. Et hæc sufficiant parochis, de sacramento matrimonij Laus Deo.

Aspice lector, & attentè lege, omnia sano modo intellige, & quid boni inuenieris, Deo optimo maximo Donorum largitori attribue, si quid mali, meæ ignorantia. Verumtamen quidquid est opus hoc, Romanæ Ecclesiæ censuris submitto.

F I N I S.

